

MUMA MALER

— MATHAYO-FWENY —

Mumani en mar

MUMA MALER

— MATHAYO-FWENY —

LOKO MAR PINY MANYIEN

“TO NITIE POLO MANYIEN GI PINY MANYIEN
MA WARITO KA LUWORE GI KAKA NOSESINGO,
KENDO MA TIM MAKARE NOBEDIE.”

—2 Petro 3:13.

© 2014

WATCH TOWER BIBLE
AND TRACT SOCIETY
OF PENNSYLVANIA

100 Watchtower Drive
Patterson, NY 12563-9204
U.S.A.

Muma Maler (Mathayo–Fweny)
—*Loko mar Piny Manyien*

JOMA OGOYO MUMANI

PRINTED BY WATCH TOWER
BIBLE AND TRACT SOCIETY OF
SOUTH AFRICA NPC

1 Robert Broom Drive East,
Rangeview, Krugersdorp,
1739, R.S.A.

Osego Mumani e dhok mokalo
120. Gie sani nitie dhok ma
oyudoree oduto a Chakruok
nyaka Fweny, to e dhok moko
oyudore chakre Mathayo nyaka
Fweny kende. Mondo iyud kama
ochanie dhokgo duto, dhi e
Websait mar www.jw.org/luo.

Kwan Duto mag *New World
Translation* Mosego e Dhok
Mopogore Opogore Gin:

208,366,928

Gocho mar April 2016

Bugni ok en ming'iewo.
Ogoye kaka achiel kuom yore
ma Joneno mag Jehova tiyogo
e piny mangima e puonjo Muma.

*New World Translation of the
Christian Greek Scriptures*

Luo (bi7-LO)

Made in the Republic of
South Africa

Olose South Africa

bi7-LO
160426

Weche Motelo

NDIKO MALER ne ondik kokalo kuom much Nyasaye e dho Hibrania, dho Aram (Suria), kod dho Grik. Mondo ji moa e “ogendni duto” oyud ber kuom Wach Nyasaye, dwarore ni olok Ndiko e dhok mang’eny. (Mathayo 24:14) Buge 27 chakre Mathayo nyaka Fweny iluongo ni “Ndiko mag Dho-Grik,” nikech Jokristo ma Nyasaye ne tayo gi roho mare ne okwong ndikogi e dho Grik e ndalo joote.

Muma Maler (Mathayo–Fweny)—Loko mar Piny Manyien ne okwong gol e dho Kisungu e higa mar 1950. Weche motigo olok kogol e loko mong’ere ahinya mar Westcott kod Hort e dho Grik, ma luwore gi thoth buge machon mag dho Grik. Muma mar *Loko mar Piny Manyien* temo mondo oluwre ahinya gi weche manie dho Grik. Gocho mar dho Luo olok kowuok e gocho mar Kisungu mar higa 2013, kendo gocho mar dho Luoni otemo luwore ahinya gi dho Kisungu mana kaka loko mar Kisungu bende ne oluwore ahinya gi mar dho Grik.

Nying Nyasaye ma en Jehova, ma en nying makende, yudore nyadi 237 e *Muma Maler (Mathayo–Fweny)—Loko mar Piny Manyien*. Nikech dwarore ahinya ni omi nyingno obed maler, kendo ni ji duto oluong nyingno eka giyud warruok, lokoni oduoko nying Jehova kuonde duto monego obedie ei Ndiko Maler.—Mathayo 6:9; Jo-Rumi 10:13.

Mumani iluongo ni *Loko mar Piny Manyien* nikech Nyasaye nosingo piny manyien makare ma biro kelo ber ne oganda dhano duto. (2 Petro 3:13) Joloko mag Mumani gin joma ohero Nyasaye ma e Wuon Ndiko Maler. Jolokogo neno ni gin gi ting’ makende ahinya mar ndiko pach Nyasaye kowuok e dhok moro nyaka e machielo ka gitimo kamano e yo makare chuth kaka nyalore. Lamo marwa en ni loko mar Mumani biro konyo ahinya josomo ma chunyi gi dwaro ni gibed gi “ng’eyo malong’o chuth e wi adiera.”—1 Timotheo 2:4.

BUGE MUMA KOD KAKA GILUWORE

MATHAYO-FWENY

BUK	NYINGE MACHIEK	ITE	BUK	NYINGE MACHIEK	ITE
Mathayo	Mat	7	1 Timotheo	1Ti	555
Mariko	Mar	93	2 Timotheo	2Ti	566
Luka	Luk	145	Tito	Tit	574
Johana	Joh	237	Filemon	File	579
Tich Joote	Tic	303	Jo-Hibrania	Hib	581
Jo-Rumi	Rum	394	Jakobo	Jak	611
1 Jo-Korintho	1Ko	433	1 Petro	1Pe	621
2 Jo-Korintho	2Ko	472	2 Petro	2Pe	632
Jo-Galatia	Gal	497	1 Johana	1Jo	639
Jo-Efeso	Ef	510	2 Johana	2Jo	649
Jo-Filipi	Fil	523	3 Johana	3Jo	650
Jo-Kolosai	Kol	533	Juda	Juda	652
1 Jo-Thesalonika	1Th	542	Fweny	Fwe	655
2 Jo-Thesalonika	2Th	550			
Kama Ochanie Buge Manie Muma		704			
Indeks mar Weche Muma		705			
Glosari mar Weche Muma		751			

INJILI KALUWORE GI MATHAYO

WE CHE MANTIE

- 1 Anyuola mar Yesu
Kristo (1-17)
Nyuol mar Yesu (18-25)
- 2 Limbe mar jokor ma
konyore gi sulwe (1-12)
Ringo dhi Misri (13-15)
Herode onego yawuowi
matindo (16-18)
Dok Nazareth (19-23)
- 3 Johana Jabatiso yalo (1-12)
Batiso mar Yesu (13-17)
- 4 Jachien otemo Yesu (1-11)
Yesu ochako yalo e
Galili (12-17)
Yesu oluongo jopuonjrene
mokwongo (18-22)
Yesu oyalo, opuonjo,
kendo ochango ji (23-25)
- 5 TWAK MA YESU NE OGOLO
E GOT (1-48)
Yesu ochako puonjo
e got (1, 2)
Gik moko ochiko ma
kelo mor (3-12)
Chumbi kod ler (13-16)
Yesu nobiro chopo
Chik (17-20)
Puonj e wi mirima (21-26),
chode (27-30), ketho kend
chuth (31, 32), kuong'ruok
(33-37), chulo kuor (38-42),
hero jowasigu (43-48)
- 6 TWAK MA YESU NE OGOLO
E GOT (1-34)
Kik wanyisre ni wan
joma kare (1-4)
Kaka onego walem (5-15)
Lamo mar Ruoth (9-13)
Tueyo chiemo (16-18)
Mwandu manie piny kod
manie polo (19-24)
Weuru bedo gi
parruok (25-34)
Sikuru kudwaro
mokwongo Pinyruoth (33)
- 7 TWAK MA YESU NE OGOLO
E GOT (1-27)
Weuru ng'ado bura (1-6)
Sikuru kukwayo, kuma-
nyo, kudwong'o (7-11)
Timo ne ji kaka wadwaro
ni gitimnwa (12)
Rangach madiny (13, 14)
Ing'eyogi kuom
olembgi (15-23)
Ot moger e wi lwanda, ot
moger e wi kuoyo (24-27)
Oganda wuoro yo ma
Yesu puonjogo (28, 29)
- 8 Ochang jadhoho (1-4)
Yie ma jatend-askeche
moro nonyiso (5-13)
Yesu ochango ji mang'eny
Kapernaum (14-17)

- Kaka wanyalo luwo
Yesu (18-22)
Yesu okueyo yamo
mager (23-27)
Yesu oyie ne jochiende
odonj ei anguche (28-34)
- 9 Yesu ochango jatuo
mar abach (1-8)
Yesu oluongo
Mathayo (9-13)
Penjo e wi tueyo
chiemo (14-17)
Nyar Jairo; dhako
moro omulo nanga
Yesu ma oko (18-26)
Yesu ochango muofni
kod momo moro (27-34)
Keyo duong' to jotich
nok (35-38)
- 10 Joote 12 (1-4)
Kaka onego otim tij
lendo (5-15)
Ibiro sand jopuonjre (16-25)
Luoruru Nyasaye, to ok
dhano (26-31)
Ok kuwe, to ligangla (32-39)
Rwako jopuonjre
Yesu (40-42)
- 11 Opak Johana
Jabatiso (1-15)
Bura biro loyo tieng'
ma ok lok chunyi (16-24)
Yesu opako Wuon mare
kuom kecho joma
bolore (25-27)
Jok mar Yesu kelo
yueyo (28-30)
- 12 Yesu "e Ruodh
Sabato" (1-8)
Ochang ng'at ma
lwete oner (9-14)
Jatich Nyasaye ma
ohero (15-21)
Ogol jochiende kokalo
kuom roho maler (22-30)
Richo ma ok nyal we
ne ng'ato (31, 32)
Yath ing'eyo kuom olemo
monyago (33-37)
Ranyisi mar Jona (38-42)
Ka jachien odok
kamoro (43-45)
Min Yesu kod
owetene (46-50)
- 13 NGECHÉ MAG PINYRUOTH (1-52)
Ngero mar jachuoyo (1-9)
Gimomiyo Yesu ne tiyo
gi ngeche (10-17)
Kaka ilero ngero mar
jachuoyo (18-23)
Ngero mar ngano
kod ogolo (24-30)
Ngero mar koth karadali
kod thowi (31-33)
Kuom tiyo gi ngeche,
nochopo weche ma
ne okor (34, 35)
Kaka ilero ngero mar
ngano kod ogolo (36-43)
Ngero mar mwandu
mopand kod kite mabe-
yo mag lulu (44-46)
Ngero mar gogo (47-50)

- Ngero mar gik manyien
gi machon mokan e kar
keno (51, 52)
Ji ok yie kuom Yesu e
gweng'gi (53-58)
- 14 Ong'ad wi Johana
Jabatiso (1-12)
Yesu opidho ji 5,000 (13-21)
Yesu owuotho e wi
pi (22-33)
Ichango ji Genesaret (34-36)
- 15 Oel timbe kod chike ma
dhano oketo (1-9)
Gik manie chuny e ma
miyo dhano bedo ma ok
ler (10-20)
Yie maduong' ma Nya-
Foinike ne onyiso (21-28)
Yesu ochango tuoche
mang'eny (29-31)
Yesu opidho ji 4,000 (32-39)
- 16 Ikwayo Yesu mondo
ochiw ranyisi (1-4)
Thowi mar Jo-Farisai
kod Jo-Sadukai (5-12)
Ofungu mag
Pinyruoth (13-20)
Kanyakla moger e
wi lwanda (18)
Ikoro tho mar Yesu (21-23)
Bedo japuonjre Yesu
madier (24-28)
- 17 Kaka kit Yesu ne
olokore (1-13)
Yie ma chal gi koth
karadali (14-21)
- Ikoro kendo tho mar
Yesu (22, 23)
Ichulo osuru gi pesa
ma mingli moa e
dho rech (24-27)
- 18 Ng'at maduong'ie molojo
e Pinyruoth (1-6)
Gik ma kelo
chwanyruok (7-11)
Ngero mar rombo ma
ne orwenyo (12-14)
Kaka inyalo loso kindi
gi owadu (15-20)
Ngero mar misumba ma
ne ok oweyo ne nya-
wadgi (21-35)
- 19 Kend kod ketho kend
chuth (1-9)
Ng'at ma ok odonjo
e kend (10-12)
Yesu oguedho nyithi-
ndo (13-15)
Penjo mar jamwandu
moro ma rawera (16-24)
Gik ma ji weyo nikech
Pinyruoth (25-30)
- 20 Jotich e puoth mzabibu
kod chudo ma romre (1-16)
Ikoro kendo tho mar
Yesu (17-19)
Kwayo kombe e
Pinyruoth (20-28)
Yesu en rawar ne ji
mang'eny (28)
Ochang ji ariyo ma
muofni (29-34)

- 21 Ji orwako Yesu gi mor
 maduong' (1-11)
 Yesu oriembo jo ohala
 e hekalu (12-17)
 lkuong'o yadh
 ng'owo (18-22)
 Ikwedo ratiro ma Yesu
 ne nigo (23-27)
 Ngero mar yawuowi
 ariyo (28-32)
 Ngero mar jopur ma
 jonek (33-46)
 Ji otamore kidi maduong'
 moriwo kor ot (42)
- 22 Ngero mar nyasi mar
 kend (1-14)
 Nyasaye kod Kaisar (15-22)
 Penjo e wi chier (23-33)
 Chike ariyo madongoe
 molyo (34-40)
 Be Kristo e wuod
 Daudi? (41-46)
- 23 Kik uluw tim jondiko gi
 Jo-Farisai (1-12)
 Nobed malit ne jondiko
 gi Jo-Farisai (13-36)
 Yesu oywago
 Jerusalem (37-39)
- 24 RANYISI MA NYISO NI KRISTO
 NITIE (1-51)
 Lwenje, nok mar chiemo,
 yiengni mag piny (7)
 Wach maber ibiro yal (14)
 Masira maduong' (21, 22)
 Ranyisi mar Wuod
 dhano (29)
- Yadh ng'owo (32-34)
 Mana kaka ndalo mag
 Noa (37-39)
 Sikuru ka uneno (42-44)
 Jatich mogen kod jatich
 marach (45-51)
- 25 RANYISI MA NYISO NI KRISTO
 NITIE (1-46)
 Ngero mar nyiri apar (1-13)
 Ngero mar talanta (14-30)
 Rombe gi diek (31-46)
- 26 Jodolo poro wach mondo
 gineg Yesu (1-5)
 Ool mo ma nigisuya
 mamit kuom Yesu (6-13)
 Pasaka mogik kod ndhogo
 Yesu (14-25)
 Chakruok mar Chiemo
 Modhiambo mar
 Ruoth (26-30)
 Okor ni Petro ne dhi kwer
 ni ok ong'eyo Yesu (31-35)
 Yesu lemo Gethsema-
 ne (36-46)
 Yesu imako (47-56)
 Iyalo Yesu e nyim San-
 hedrin (57-68)
 Petro kwer ni ok ong'eyo
 Yesu (69-75)
- 27 Ichiwo Yesu e lwet
 Pilato (1, 2)
 Judas odere (3-10)
 Ka Yesu ni e nyim
 Pilato (11-26)
 Ji jaro Yesu (27-31)

Ogure e yath
 Golgotha (32-44)
 Tho mar Yesu (45-56)
 Yik mar Yesu (57-61)
 Irito liel maber (62-66)

28 Ichiero Yesu (1-10)
 Imiyo askeche asoya
 mondo giriamb (11-15)
 Ichiwo chik mar loko ji
 obed jopuonjre (16-20)

1 Bug anyuola mar Yesu Kristo,* wuod Daudi, wuod Ibrahim:

2 Ibrahim nonyuolo

Isaka;

Isaka nonyuolo

Jakobo;

Jakobo nonyuolo

Juda gi owetene;

3 Juda nonyuolo Perez gi Zera, ma min-gi ne Tamar;

Perez nonyuolo

Hezron;

Hezron nonyuolo

Ram;

4 Ram nonyuolo

Aminadab;

Aminadab nonyuolo

Nashon;

Nashon nonyuolo

Salmon;

5 Salmon nonyuolo

1:1 *Tiende ni, "Mesia; Ng'at Mowir."

Boaz, ma min-gi ne Rahab;

Boaz nonyuolo Obed

ma min-gi ne Ruth;

Obed nonyuolo Jese;

6 Jese nonyuolo Ruoth Daudi.

Daudi nonyuolo

Solomon ma min-gi

ne en chi Uria;

7 Solomon nonyuolo

Rehoboam;

Rehoboam nonyuolo

Abija;

Abija nonyuolo Asa;

8 Asa nonyuolo

Jehoshafat;

Jehoshafat nonyuolo

Jehoram;

Jehoram nonyuolo

Uzia;

9 Uzia nonyuolo

Jotham;

Jotham nonyuolo

Ahaz;

Ahaz nonyuolo

Hezekia;

- 10** Hezekia nonyuolo Manase;
Manase nonyuolo Amon;
Amon nonyuolo Josia;
- 11** Josia nonyuolo Jekonia gi owetene e kinde ma ne idaro Jo-Yahudi kiterogi Babilon.
- 12** Bang' daro Jo-Yahudi nyaka Babilon, Jekonia nonyuolo Shelatiel;
Shelatiel nonyuolo Zerubabel;
- 13** Zerubabel nonyuolo Abiud;
Abiud nonyuolo Eliakim;
Eliakim nonyuolo Azor;
- 14** Azor nonyuolo Zadok;
Zadok nonyuolo Akim;
Akim nonyuolo Eliud;
- 15** Eliud nonyuolo Eliazar;
Eliazar nonyuolo Mathan;
Mathan nonyuolo Jakobo;
- 16** to Jakobo nonyuolo

Josef chwor Maria ma nonyuolo Yesu miluongo ni Kristo.

17 Kuom mano, tienge duto chakre Ibrahim nyaka Daudi ne gin tienge 14; chakre Daudi nyaka kinde daro Jo-Yahudi kiterogi Babilon, ne gin tienge 14; to bang' terogi Babilon nyaka chop Kristo ne gin tienge 14.

18 To ma e kaka nyuol mar Yesu Kristo nobet. E kinde ma Maria min mare nosetimo singruok mar kend gi Josef to ne pok gikendore, noyud ni en gi ich kokalo kuom roho maler. **19** Kata kamano, nikech Josef chwore ne en ng'at makare kendo ne ok odwar kuodo wiye e kind oga-nda, nochano mar ke-tho singruokgi mar kend chuth ling'ling'. **20** To bang' paro kuom wechego, ne! malaika mar Jehova* nobirone e lek ka

1:20 *Nying Nyasaye 'Jehova' yudore nyadi 237 e loko mar Mumani. Ma e kama oyudoree mokwongo.

wacho niya: “Josef wuod Daudi, kik iluor kawo chiegi Maria idhi kode pacho, nimar ich ma engono oyudo kokalo kuom roho maler. **21** Enonyuol wuwuwi, kendo inichake ni Yesu, nimar obiro waro ji a e richogi.” **22** To kuom adier, mago duto notimore mondo wach ochop ma Jehova nokoro kokalo kuom janabine niya: **23** “Neuru! Nyako ma silili nomak ich, kendo nonyuol wuwuwi, mi gini miye nying ni Emanuel,” ma kolok to tiende en ni, “Nyasaye ni Kodwa.”

24 Bang’ mano, Josef ne ochiew a e nindo motimo mana kaka malaika mar Jehova nochike, mi nokawo chiege modhigo pacho. **25** Kata kamano, ne ok onindo kode nyaka bang’ ka Maria nosenyuolo wuwuwi, kendo Josef nomiye nying ni Yesu.

2 Bang’ ka nosenyuol Yesu e Bethlehem mar Judea e ndalo Herode ma ruoth, ne! jo-

kor wach moa yo Wuok-Chieng’ ma konyore gi sulwe nobiro Jerusalem **2** mi gipenjo niya: “Ere jal monyuol ma en ruodh Jo-Yahudi? Nimar ne waneno sulwe mare ka wan yo Wuok-Chieng’, kendo wasebiro mondo wakulrene ka wamiyego luor.” **3** Ka Ruoth Herode kod ji duto e Jerusalem nowinjo wachno, chunyi nochandore. **4** Bang’ cho ko jodong-jodolo duto gi jondiko mag oganda, ne ononogi ka openjogi kama nonego onyuolie Kristo.* **5** Ne gidwoke niya: “E Bethlehem mar Judea, nimar kokalo kuom janabi ne ondik kama: **6** ‘To in, Bethlehem mar piny Juda, in e taon matin e dier joloch mag Juda, kendo jaloch nobi koa kuomi, jal ma biro kwayo joga Israel.’”

7 Bang’e, Herode nolungo jokorgo ling’ling’ mononogi adimba e

2:4 *Tiende ni, “Mesia; Ng’at Mowir.”

wi kinde sie ma sulweno nonenoree. **8** Ka koro noorogi Bethlehem, no-wachonegi kama: “Dhiuru unon wach nyathi matinno adimba, to ka uyu-de, uduokna wach mondo an bende adhi akul-rane.” **9** Kane gisewinjo ruoth, ne gidhi yorgi, to ne! sulwe ma noyudo giseneno kane gin yo Wuok-Chieng’ no-telo e nyimgi, kendo sulweno nodhi mochung’ e wi kama nyathi matinno ne nitie. **10** Bang’ neno sulweno ne giil ahinya. **11** To kane gidonjo e ot, ne gineno nyathi matinno gi Maria min mare, kendo ne gipodho piny mi gikulorene. Bende, ne giyawo gigege moting’o mwandu mi ne gimiye mich mag dhahabu, gi ubani ma rachar, kod manemane. **12** Kata kamano, nikech Nyasaye nosiemogi e lek ni kik gidog ir Herode, ne gidok e pinygi gi yo machielo.

13 Kane gisea, ne! malaika mar Jehova nobiro

ne Josef e lek kowacho niya: “A malo, ikaw nyathi matinno gi min mare uring udhi Misri kendo ubed kuno nyaka chop amiu wach, nimar Herode chiegni manyo nyathino mondo onege.” **14** Omiyo, noa malo gotieno mokawo nyathi matinno gi min mare mi gidhi Misri. **15** Nobedo kuno nyaka ne Herode otho. Mano nochopo wach ma Jehova noko-ro kokalo kuom janabine niya: “Ne aluongo wuoda oa Misri.”

16 Koro ka Herode no-fwenyo ni jokor wach ma konyore gi sulwego nosewuonde, nobedo gi mirima maduong’ kendo nooro wach mondo oneg yawuowi duto e Bethlehem gi alworane te, chakre johigni ariyo ka dok piny, nikech mano e kinde sie ma ne luwore gi kinde ma nosenono kuom jokorgo. **17** Omiyo, wach ma janabi Jeremia nosegoro nochopo niya: **18** “Dwol moro nowinjo-

re e taon mar Rama kod ywak gi nduru ma-duong'. Ne en ywak mar Rahel koywago nyithinde kendo ne ok odwar ni ohoye nikech nyithinde koro ne onge."

19 Ka Herode nose-tho, ne! malaika mar Jehova nobiro ne Josef e lek ka en Misri **20** nowachone niya: "A malo, kaw nyathi matinno gi min mare mondo idog e piny Israel nikech joma ne dwaro ngima nyathino osetho." **21** Kuom mano, noa malo moka-wo nyathi matinno gi min mare mi gidok e piny Israel. **22** To ka nowinjo ni Akelao e ma ne locho e Judea kar Herode wuon mare, nolur dhi kuno. Bende, nikech Nyasaye nosesieme e lek, nodhi e gweng' mar Galili. **23** Mi nodhi modak e taon moro kuno ma nyinge en Nazareth mondo wach ochop ma jonabi nose-koro niya: "Enoluonge ni Ja-Nazareth."

3 E ndalogo, Johana Jabatiso nobiro koyalo e thim mar Judea **2** kowacho niya: "Lokuru chunyu ua e richo ni-mar Pinyruodh polo osekayo machiegni." **3** Adier, ma e jal ma janabi Isaya nowuoyo kuome niya: "Nitie dwol ma kok e thim kama: 'Ikuru ne Jehova yo! Miuru ndechene obed moriere tir.'" **4** Koro Johana ne rwakore gi nanga mar yie ngamia kendo notueyo msip mar pien e nungone. Gik ma nochamo ne gin det-bonyo kod mor-kich manie bungu. **5** Kendo jo Jerusalem gi jo Judea duto kod ji moa e pinje duto mokiewo gi Jordan ne dhi ire, **6** mi nobatisogi e Aora Jordan kendo ne gihulo richogi ayanga.

7 Ka noneno Jo-Farisai gi Jo-Sadukai mang'eny ka biro kama ne obatisoe ji, nowachonegi niya: "Un koth thuo-nde, ng'ano ma osenyisou mondo uring mirima

ma biro? **8** Kuom mano, nyaguru olemo ma nyiso ni useloko chunyu ua e richo. **9** Kik uwach e chunyu ni, 'Wan gi wuonwa ma en Ibrahim.' Nimar awachonu ni Nyasaye nyalo loso ne Ibrahim nyithindo koa kuom kitegi. **10** Oseket le e tie yien. Omiyo, yien duto ma ok nyag olemo mabeyo ibiro tong' mi witgi e mach. **11** An to abatisou gi pi nikech useloko chunyu ua e richo, kata kamano jal ma biro bang'a nigi teko moloya, kendo ok awinjora lonyo wuochene. Jalo biro batisou gi roho maler kendo gi mach. **12** Rapieth cham ni e lwete kendo obiro yweyo ka modinoe cham ma dong' maler chuth, kae to obiro choko ngano mi okangi e dero, to mihudhi obiro wang'o gi mach ma ok nyal neg."

13 Eka Yesu noa Galili modhi e Jordan ir Johana mondo Johana obatise. **14** To Johana note-

mo tame niya: "An e ma dwarore ni ibatise to kendo in e mibiro ira?"

15 Yesu nodwoke kama: "Yie mondo mano otimre sani nimar ber mondo wachop weche duto makare e yo ma kamano." Mi Johana noweyo tame. **16** Bang' ka nosebatise, gikanyono Yesu noa e pi; to ne! polo noyawore kendo noneno roho mar Nyasaye ka biro kuome e kit akuru. **17** Kendo ne! Dwol moro bende noa e polo ka wacho niya: "Ma en Wuoda ma ahero kendo ma aseiyego."

4 Bang'e, roho note-lo ne Yesu nyaka e thim mondo Jachien oteme. **2** Ka nosetueyo chiemo kuom ndalo 40 odiechieng' gi otieno, nowinjo kech. **3** Eka Jatem nobiro ire mowachone niya: "Ka in wuod Nyasaye, nyis ane kitegi mondo gilokre chie-mo." **4** To Yesu nodwoke niya: "Ondik kama: 'Dhano ok bed mangima mana kuom chiemo ke-

nde, to kuom weche duto ma wuok e dho Jehova.”

5 Kae to Jachien no-kawe motere e dala malerno, mi nokete malo e wi hekalu e tado molwor gi ohinga **6** kendo nowachone niya: “Ka in wuod Nyasaye, dirri ane piny nimar ondik kama: ‘Enochik malaikene nikech in,’ kendo, ‘Giniting’i e lwetegi mondo kik igo tiendi e kidi.” **7** Yesu nodwoke niya: “Ondik kendo kama: ‘Kik iket Jehova Nyasachi e tem ngang’.”

8 Kae to Jachien ne otere e wi got moro mabor miwuoro, mi ne onyise pinjeruodhi duto mag piny kod ber mar duong’ ma gin-go. **9** Eka nowachone kama: “Magi duto abiro miyi kigoyo chongi piny mitimo tim achiel mar lama.” **10** To Yesu nodwoke kama: “Dhi kucha Satan! Nikech ondik niya: ‘Jehova Nyasachi e ma nyaka ilam kendo en kende e ma nyaka iti-

ne.” **11** Eka Jachien noweye, to ne! malaike nobiro ire mi gichako tiyone.

12 Koro ka nowinjo ni osemak Johana, nowuok modhi Galili.

13 Bende bang’ wuok Nazareth nobiro modak Kapernaum, taon manie dho nam e piny Zablou gi Naftali, **14** kendo wach ochop ma janabi Isaya nokoro niya: **15** “To in piny Zablou gi piny Naftali manie ndara mochomo nam, loka mar Jordan, Galili mar ogendni! **16** Ji mobet e mudho none-no ler maduong’, kendo ler ne orieny ne joma obet e tipo mar tho.” **17** Chakre kindeno ka dhi nyime, Yesu nochako yalo kowacho niya: “Lokuru chunyu ua e richo, nimar Pinyruodh polo osekayo machiegni.”

18 Ka noyudo owuotho e bath Nam Galili, noneno owete ariyo, ma gin Simon miluongo ni Petro kod Andrea

owadgi ka gibolo gogo e nam nikech ne gin jolupo. **19** Ne owachonegi niya: “Biuru uluwa, kendo anatimu jolupo mag ji.” **20** Gikanyono, ne giweyo gognigi mi giluwe. **21** Ka noa kanyo noneno ji ariyo mamoko ma ne gin owete. Ne gin Jakobo wuod Zebedi gi Johana owadgi. Ne oyudo gin gi Zebedi wuon-gi e yie ka giloso gognigi, mi noluongogi. **22** Gikanyono, ne giweyo yie kod wuon-gi bende, mi ne giluwe.

23 Bang’e, nodhi e Galili te kopuonjo e sunagokegi kendo koyalo wach maber mar Pinyruoth, bende kochango kit tuoche duto kod kit midekre duto ma ji ne nigo. **24** Kendo humbe nolandore e Siria mangima, mi ji nokelone jogo duto ma ne chandore nikech tuoche mopogore opogore, gi joma ne niggi jochiende, gi jo ndulme, kod joma ne niggi tuo mar abach, mi nochangogi. **25** Ni-

kech mano, oganda mang’ongo ma nowuok Galili, gi Dekapoli, gi Jerusalema, gi Judea, kod loka Jordan ne oluwe.

5 Ka noneno oganda no, nodhi malo e got eka ka nosebet piny, jopuonjrene nobiro ire. **2** Kae to nochako puonjogi kowacho niya:

3 “Joma mor gin joma niggi riyo mar ng’eyo Nyasaye, nimar Pinyruodh polo en margi.

4 “Joma mor gin joma niggi kuyo, nimar ibiro hogi.

5 “Joma mor gin joma niggi chuny mamuol, nimar piny nobed pok margi.

6 “Joma mor gin joma niggi kech kod riyo mar gik makare, nimar noyieng’gi.

7 “Joma mor gin joma kecho ji, nimar nokechgi.

8 “Joma mor gin joma ler ei chunyi, nimar gine Nyasaye.

9 “Joma mor gin jolos kuwe, nimar noluonggi ni nyithind Nyasaye.

10 “Joma mor gin joma osesand nikech gik makare, nimar Pinyruodh polo en margi.

11 “Un joma mor ka ji kwedou kendo gisandou kendo giriambonu, ka giwacho kuomu weche duto maricho nikech an.

12 Moruru kendo beduru moil ahinya nimar pok maru duong’ e polo, kendo kamano e kaka ne gisando jonabi ma notelону.

13 “Un e chumbi mar piny, to ka chumbi olalo ndhadhu, ere kaka ibiro duog tekone? Koro ok nyal ti kode e gimoro, mak mana wite oko mondo ji onyone.

14 “Un e ler mar piny. Dala ok nyal geng’ore ka en e wi got. **15** Ji moko taya kae to gikete e wi gir chungo taya, to ok e bwo okapu, kendo orieny ne ji duto manie ot. **16** Kamano bende, weuru ler maru orieny e nyim ji mondo gine timbeu mabeyo kendo gimi Wuonu manie polo duong’.

17 “Kik upar ni ne abiro ketho Chik kata weche Jonabi. Ne ok abiro kethogi, to ne abiro chopogi. **18** Adier awachonu ni, kata ka polo gi piny okalo, onge kata nyukta achiel matinie mogik mar Chik ma biro

kalo nyaka chop wechego duto timre. **19** Kuom mano, ng’ato ang’ata ma ketho achiel kuom chike matindoe mogikgi kendo ma puonjo jomoko

ni gitim kamano, noluonge ni ng’at matin e Pinyruodh polo. To ng’at ma timogi kendo ma puonjogi, noluonge ni ng’at maduong’ e Pinyruodh polo. **20** Nikech awachonu ni, ka timbeu makare ok medre kendo loyo mago mag jondiko gi Jo-Farisai, ok unudonj ngang’ e Pinyruodh polo.

21 “Ne uwinjo ni ne owach ne joma chon niya: ‘Kik inek, to ng’at moneko ibiro yal e od ng’ado bura.’ **22** An to awachonu ni, ng’at ma dhi nyime bedo gi

mirima gi owadgi ibi-ro yal e od ng'ado bura; kendo ng'at ma chayo owadgi kotiyoy gi weche mag ayany ibiro yal e Bura Maduong' Mogik; to ng'ato ang'ata ma wacho ne wadgi ni, 'In jal manono mofuwo!' ng'at-no owinjore yudo kum e mach mar Gehena.*

23 "Omiyo, sa mitero mich mari e kar misango, miti iparo ka in kanyo ni owadu nigi wach moro kodi, **24** we michnino e nyim kar misango kanyo, kae to ia. Kwong idhi ilos kuwe gi owadu eka bang'e iduog ichiw michni.

25 "Bed ng'at ma loso weche piyopiyo gi ng'at ma odonjoni e bura ka pod un kode e yo ma dhi e od bura, mondo mi jalo kik teri e lwet jang'ad-bura kae to jang'ad-bura keti e lwet jarito e od bura, to bang'e inyalo witi e jela.

5:22, 29, 30 *Ne en kar wang'o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari.

26 Adier awachoni niya: Ok ibi wuok kanyo ngang' nyaka bang' ki-sechulo kwan duto mar pesa ma dwarore.

27 "Ne uwinjo ni ne owach ni: 'Kik ichod.'*

28 An to awachonu ni, ng'ato ang'ata ma siko ka ng'iyo dhako mondo ogombe, osehodo kode ei chunye. **29** Omiyo, ka wang'i ma korachwich miyo ichwanyori, gole oko kendo iwite oa kuomi. Nikech ber molooyo mondo achiel kuom fuonnigi olal kar mondo dendi duto owit e Gehena.* **30** Bende, ka lweti ma korachwich miyo ichwanyori, ng'ade oko kendo iwite oa kuomi. Nikech ber molooyo mondo achiel kuom fuonnigi olal kar mondo dendi duto olwar e Gehena.*

31 "E wi mano, ne owach ni: 'Ng'ato ang'a-

5:27 *E dho Grik, wach molok kae ni 'chode,' en sama dichwo kata dhako manie kend oterore oko mar kend.

ta ma ketho kend gi chiege chuth, to mondo omi chiege barup ketho kend chuth.' **32** An to awachonu ni, ng'at ma ketho kend gi chiege chuth, mak mana nikech terruok,* oketo chiege e tem mar chode, to ng'at ma okendo dhako ma kamano, ng'atno ochodo.

33 "Bende, ne uwinjo ni ne owach ne jomachon ni: 'Kik ikuong'ri kae to ok itim, to nyaka ichul gik ma isingorie ne Jehova.' **34** An to awachonu niya: Kik ikuong'ri ngang', kata gi polo nikech en kom-loch mar Nyasaye; **35** kata gi piny nikech en raten tiende; kata gi Jerusalem nikech en dala mar Ruoth maduong'. **36** Kata kik ikuong'ri gi wiyi nikech ok inyal loko yie wich achiel ma bed rachar kata rateng'.

5:32 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

37 To 'Ee' maru mondo obed mana ee, to 'Ooyo' maru obed ooyo, nimar mokalo kanyo owuok kuom Ng'at Marach.

38 "Ne uwinjo ni ne owach ni: 'Wang' kar wang' kendo lak kar lak.' **39** An to awachonu niya: Kik itam ng'at marach, to ng'at ma goyo lembi korachwich, lokne lembi machielono bende. **40** Kendo ka ng'ato dwaro teri e od ng'ado bura mondo omayi nangani ma iye, wene nangani ma oko bende; **41** to ka ng'at manie telo chuni mondo itine ka udhi mail achiel, dhi kode mail ariyo. **42** Chiw ne ng'at ma kwayi gimoro, kendo kik itam ng'at ma dwaro holo kuomi.

43 "Ne uwinjo ni ne owach ni: 'Nyaka iher wadu to isin gi jasiki.' **44** An to awachonu niya: Dhiuru nyime hero jowasiku kendo lamuru ne joma sandou, **45** mondo unyis adier ni un nyithind Wuonu

manie polo, nimar en omiyo wang'-chieng' mare rieny ne joma richo kaachiel gi joma beyo, kendo omiyo koth chue ne joma kare kaachiel gi joma ok kare. **46** Nikech ka uhero joma oherou kende, ere pok muyudo? Donge josol osuru bende timo mana kamano? **47** To ka umoso mana oweteu, ere gima duong' malich mutimo? Donge ji moa e ogendni mamoko bende timo kamano? **48** Nyaka ubed malong'o chuth mana kaka Wuonu manie polo bende long'o chuth.

6 "Tang'uru kik utim gik makare e nyim ji mana ni mondo gineu; nono to ok ubi yudo pok moa kuom Wuonu manie polo. **2** Omiyo, sama ichiwo mich mag konyo jochan, kik igo turmbeta e nyimi kaka joma wuondore jotimo e sunagoke kod e wang' yore ni mondo ji omigi duong'. Adier awachonu ni, giseyudo pokgi chuth.

3 To in, sama ichiwo mich mag konyo jochan, kik iwe lweti ma koracham ong'e gima lweti ma korachwich timo, **4** mondo mich ma ikonyogo jochan obed ma ling'ling'. Eka Wuonu ma neno ka en kama opondo nochuli.

5 "Bende, sama ulemo, kik ubed kaka joma wuondore, nimar gihero lemo ka gichung' e sunagoke gi akek yore madingo ni mondo ji onegi. Adier awachonu ni giseyudo pokgi chuth. **6** To in kilemo, donj e odi kar kendi, kendo bang' loro dhoot, lam Wuonu man kama opondo. Eka Wuonu ma neno ka en kama opondo nochuli. **7** Sama ulemo, kik unwo anwoya weche kaka joma oa e ogendni mamoko timo, nikech giparo ni ibiro winjgi ka gitiyo gi weche mang'eny. **8** Omiyo, kik ubed kaka gin, nimar Wuonu ong'eyo gik muchando kata ka pok ukwaye.

9 “Un to koro onego ulem kama:

“Wuonwa manie polo, nyingi mondo obed maller. **10** Pinyruodhi mondo obi. Dwaroni mondo otimre bende e piny, kaka e polo. **11** Miwa kawuono chiembwa mar odiechieng’ni; **12** kendo iwenwa gopewa kaka wan bende waseweyo ne jogopewa. **13** Kendo kik iterwa e tem, to ireswa kuom Ng’at Marach.’

14 “Nimar kuweyo ne ji kethogi, Wuonu manie polo bende nowenu; **15** to ka ok uwe ne ji kethogi, Wuonu bende ok bi weyenu kethou.

16 “Ka utueyo chiemo, weuru bedo gi wang’ mokuyo kaka joma wuondore nikech gimioy wengegi neno mojuol mondo ji ong’e ni gitueyo. Adier awachonu ni, giseyudo pokgi chuth. **17** To in kitueyo, wir mo e wiyi kendo ilwok wang’i **18** mondo mi kik inenri ni itueyo e wang’ dhanu, to mana e

wang’ Wuonu man kama opondo. Eka Wuonu maneno ka en kama opondo nochuli.

19 “Weuru kano mwandu magu e piny, kama kudni kod nyal kethogie kendo kama jokuoge donjoe mi gikwal. **20** Kar mano, kanuru mwandu magu e polo, kama kudni kata nyal ok nyal kethoe kendo kama jokuoge ok nyal donjoe mi gikwal. **21** Nimar kama mwanduni nitie, kanyo bende e kama chunyi nitie.

22 “Taya mar del en wang’. Omiyo, ka wang’i ochomo kamoro achiel, dendi duto biro bet giler. **23** To ka wang’i nigi ich-lit, dendi duto biro bedo mudho. Kendo ka adier ler man kuomi en mudho, mano kaka en mudho mandiwa!

24 “Onge ng’at ma nyalo bedo misumba ruodhi ariyo; nimar obiro sin gi moro to ohero machielo, kata obiro makore gi moro to ochayo machielo. Ok unyal bedo

wasumbni mag Nyasaye kendo wasumbni mag Mwandu.

25 “Mano e momiyo awachonu niya: Weuru bedo gi parruok e wi ngimau kuom gima ubiro chamo, kata ma ubiro madho, kata kuom gima ubiro rwako e dendu. Donge ngima duong’ molooyo chiemo, to del duong’ molooyo lewni?

26 Nonuru adimba winy manie polo; ok gichuo kodhi, ok gike, bende ok giken e deche. To pod Wuonu manie polo pidhogi. Donge un to nengou duong’ ahinya molooyogi? **27** Ng’ano kuomu ma kuom parruok nyalo medo bor mar ngimanie kata mana gi bat achiel? **28** Bende, uparoru nang’o kuom wach lewni? Puonjreuru kuom kaka maua mag pap dongo; ok gichandre gi tich kendo ok gitwang’ lewni; **29** to awachonu ni, kata mana Solomon e ber mar duong’ne duto, ok norwakore kaka achiel kuom maua-

go. **30** Koro ka Nyasaye rwako yien ayienamane papgo kamano, ma gin mana gik ma betie kawuono to kiny iwitogi e mach, donge obiro rwakou molooyo, koso, un joma nigi yie matin-gi? **31** Omiyo, kik uparru ka upenjoru ni, ‘Ang’o ma wabiro chamo?’ kata ni, ‘Ang’o ma wabiro madho?’ kata ni, ‘Ang’o ma wabiro rwako?’ **32** Nikech mago duto e ma ji moa e oge ndni mamoko laworego gi kinda. Wuonu manie polo ong’eyo ni uchando gigo duto.

33 “Kuum mano, sikuru kudwaro mokwongo Pinyruoth kod gik makare mag Nyasaye, kendo gik mamokogo duto nomednu. **34** Omiyo, kik uparru kuom kiny, nikech kiny nobed gi parruokne owuon. Odiechieng’ kodiechieng’ nigi chandruokne morome.

7 “Weuru ng’ado ne ji bura mondo kik ong’adnu bura; **2** nikech bura ma ung’ado e

ma nong'adnu, kendo rapim ma upimogo e ma ibiro pimnugo. **3** Kare ang'o momiyo ing'iyo pilni yath e wang'owadu to ok ine yath maduong' e wang'i iwuon? **4** Kata ere kaka inyalo wacho ne owadu ni, 'We agolni pilni yath e wang'i' ka koni to ne! in iwuon, yath maduong' ni e wang'i? **5** In ng'at ma wuondore! Kwong igol yath maduong' manie wang'i iwuon, eka ibiro neno maler kaka inyalo golo pilni yath e wang'owadu.

6 "Kik ukaw gik maler umi guogi, bende kik uwit kiteu mag lulu ne anguche, nimar dipo ka ginyonogi gi tiendegi kendo gilokore kodu mi gikidhu.

7 "Sikuru ka ukwayo, to nomiu; sikuru ka umanyo, to unuyud; sikuru ka udwong'o, to noyawnu; **8** nikech ng'ato ang'ata ma kwayo imiyo, to ng'at ma manyo yudo, kendo ng'at ma dwong'o ibiro yaw-

ne. **9** Adier, en ng'ano kuomu ma ka wuode okwaye makate to omiye kidi? **10** Kata ma ka wuode okwaye rech to omiye thuol? **11** Kuom mano, ka un, kata obedo ni un joma richo ung'eyo chiwo mich mabeyo ne nyithindu, donge Wuonu manie polo biro chiwo gik mabeyo e okang' malach molooyo ne joma kwaye?

12 "Omiyo, gik moko duto ma udwaro ni ji otimnu, un bende utimnegi kamano. Adier, mano e gima Chik kod weche Jonabi puonjo.

13 "Donjuru e rangach madiny, nikech rangach kod ndara ma tero ji e kethruok duong' kendo lach, kendo ji mang'eny e ma donjoe; **14** to rangach matin kendo ndara madiny tero ji e ngima, to ji manok e ma nwang'e.

15 "Tang'uru gi jonabi mag miriambo, ma biro iru ka girwako lep rombe to e igi gin ondiegi mawuor ma ngemo.

16 Olembgi e ma unung'egigo. Ji ok pon mzabibu kuom yiend kuthethe, kata olemb ng'owo kuom yadh oriang', koso? **17** Kamano bende, yien mabeyo duto nyago olemo mabeyo to yien maricho duto nyago olemo manono. **18** Yath maber ok nyal nyago olemo manono; bende yath marach ok nyal nyago olemo maber. **19** Yien duto ma ok nyag olemo mabeyo ing'ado kendo iwito e mach. **20** Kuom adier, unung'e joma kamago kuom olembgi.

21 "Ok ji duto ma luonga ni, 'Ruoth, Ruoth,' nodonj e Pinyruodh polo, to mana ng'atno ma timo dware mar Wuora manie polo e ma nodonj. **22** Ji mang'eny nowachna chieng'no niya: 'Ruoth, Ruoth, donge ne wakoro wach e nyingi, kendo ne wago lo jochiende e nyingi, kendo ne watimo tije mang'eny madongo e nyingi?' **23** To ana-

wachnegi niya: 'Ok nang'eyou ngang'! Auru e nyima, un joketh-chikigi!'

24 "Kuumo mano, ng'ato ka ng'ato ma winjo wechenagi kendo ma timogi, nochal gi ng'at mariek mogero ode e wilmwanda. **25** Kae to koth ne ochue kendo ohula nobiro, yamo bende nokudho ka goyo odno, to ne ok olwar, nikech noyudo osegur misene e lwanda. **26** To bende, ng'ato ka ng'ato ma winjo wechenagi to ok otingi, nochal gi ng'at mofuwo ma nogero ode e wi kuoyo. **27** Kae to koth ne ochue, kendo ohula nobiro, yamo bende nokudho ka goyo odno, mi odno ne olwar gi lwar mang'ongo."

28 Ka Yesu nosetieko wechego, oganda nowuoro ahinya yo ma nopuonjogo **29** nikech nopuonjogi kaka ng'at ma nigi teko* to ok kaka jondikogi.

7:29 *Tiende ni, "ng'at ma wechene oa kuom Nyasaye."

8 Ka noselor oa e got, oganda mang'ongo noluwe. **2** To ne! jadhoho moro nobiro mokulorene ka miye luor kendo wachone niya: "Ruoth, kidwaro, to mi abed maler." **3** Omiyo, norieyo bade momule kowachone kama: "Ee, adwaro! Bed maler." Gikanyono, dhoho ne oweye mobedo maler. **4** Kae to Yesu nowachone niya: "Ne ni ok iwachone ng'ato ang'ata wachni, to dhi inyisri e nyim jadolo kendo ichiw mich ma Musa nochiko, mondo mano ochiwnegineneno."

5 Ka nodonjo Kapernaum, jatend-askeche* moro nobiro ire ka saye **6** kendo ka wachone kama: "Ruoth, jatija onindo e ot nikech tuo mar abach kendo ochandore malit." **7** Yesu nokone niya: "Ka achopo kuno abiro change." **8** Eka

8:5, 8 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

jatend-askecheno* no-dwoke niya: "Ruoth, ok an ng'at mowinjore ma inyalo donjo e bwo tat oda, to wach awachacha gimoro to jatijano biro chango. **9** Nimar an bende an ng'at manie bwo teko mar jomamoko, bende an gi askeche moko e bwoya, kendo anyalo wachone moro ni, 'Dhi!' to odhi, kendo wachone machielo ni, 'Bi!' to obiro, kendo wachone misumbana ni, 'Tim mae!' to otimo." **10** Bang' winjo wechego, Yesu nohum kendo nowachone joma ne luwe niya: "Awachonu adier ni, pok ayudoe ng'ato ang'ata e Israel ma nigi yie maduong' ma chal kama. **11** To awachonu ni, ji mathoth moa yo wuok-chieng' gi yo podho-chieng' nobi kendo ginibed pinye mesa gi Ibrahim kod Isaka gi Jakobo e Pinyruodh polo; **12** to nyithind Pinyruoth ibiro wit oko e mudho. Kanyo e kama ywagruokgi kod

muodo lekegi nobedie.”

13 Eka Yesu nowacho ne jatend-askecheno* kama: “Dhiyo. Mana kaka isenyiso ni in gi yie, we mondo otimreni kamano.” Omiyo, jatijeno nochango gie sano.

14 To ka Yesu nobiro e od Petro, noyudo minchi Petro konindo pinyikech ne en gi tuo mar midhusi. **15** Omiyo, nomulo lwete mi midhusino ne oweye kae to ne ochung’ mochako tiyo ne Yesu. **16** To ka nosechopo odhiambo, ne gikelone ji mang’eny ma ne nigi jochiende; kendo nogolo jochiendego mana kuom wacho wachkende, mochango jogo duto ma ne chandore **17** mondo wach ochop ma janabi Isaya nokoro niya: “En owuon nokawo midekrewa kendo noting’o tuochwewa.”

18 Ka Yesu noneno oganda kolwore, nochiko jopuonjrene mo-

8:13 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

ndo gidhi loka machielo. **19** Eka jandiko moro nobiro ire mowachone niya: “Japuonj, abiro luwi kamoro amora midhiyoe.” **20** To Yesu nowachone kama: “Bwe nigi buchegi, kendo winy manie polo nigi utegi, to Wuod dhano onge gi kama dopielie wiye.” **21** Kae to japuonjre moro nowachone kama: “Ruoth, yiena mondo adhi ayik wuora mondi.” **22** Yesu nodwoke niya: “Dhi nyime luwa, kendo we joma otho oyik joggi motho.”

23 To ka noseidho yie, jopuonjrene noluwe. **24** To ne! yamo mager nosieko e nam, mi apaka nochako imo yie; Yesu to ne nindo. **25** Eka ne gibiro chiewe ka giwacho kama: “Ruoth, reswa, wachiegni tho!” **26** To nopenjogi niya: “Ang’o momiyo uluor kamano un joma nigi yie matin-gi?” Mi noa malo mochogo yamono kod nam, kendo nam nokue thi. **27** Omiyo, ne gi-

wuoro ka giwacho kama: “Jali en ng’at manade? Kata mana yamo kod nam winje.”

28 Ka nochopo loka nam e gweng’ mar Jo-Gadara,* ji ariyo ma ne nigi jochiende ne owuok e kar liete mi giromo kode. Jogo ne ger moka-dho, ma onge ng’at ma ne nigi chir mar kalo e ndarano. **29** Kendo ne! ne gikok matek niya: “En wach mane ma in-go kodwa Wuod Nyasaye? Dibed ni ibiro ka mondo isandwa ka pok ndalo moket ochopo?” **30** To mochwalore matin koa kama ne gintie, ne nitie kueth maduong’ mar anguche ma ne kwayo. **31** Omiyo, jochiendego nochako saye niya: “Ka igolowa, to yienwa wadonj e kueth mar angucheka.” **32** Eka nowachonegi niya: “Dhiuru!” Omiyo, ne giwuok mi gidhi kae to gidonjo ei anguchego, kendo

ne! kuethno duto nori-ngo matek nyaka e geng nam mi ne ginyumore e nam, kendo ne githo ei pi. **33** To jokwath nori-ngo, mi gidonjo e taon kendo ne gihulo weche duto, moriwo nyaka wach joma ne nigi jochiendego. **34** To ne! ji modak e taondno duto nobiro mondo gine Yesu, to kane ginene ne gisaye mondo oa e gweng’gi.

9 Omiyo, bang’ idho yie, nodhi loka nam modonjo e taon ma nodakie. **2** Kendo ne! ne gikelone ng’at ma nigi tuo mar abach ka giting’e e otanda. Bang’ neno yiegi, Yesu nowacho ne jatuo mar abachno niya: “Nyathina, kik chunyi chandre! Richoni oseweni.” **3** Kendo ne! jondiko moko nowacho e kindgi giwégi niya: “Ng’atni ochayo Nyasaye.” **4** To ka Yesu noseng’eyo gima ne giparo, nope-njogi kama: “Ang’o omiyo uparo weche mari-cho e chunyu? **5** Kuom

8:28 *En e gweng’ Jo-Gerasi e Mar 5:1; Luk 8:26.

ranyisi, mane mayot? Wacho ni, 'Richoni oseweni,' koso wacho ni, 'Chung' mondo iwuoth'?

6 Kata kamano, mondo mi ung'e ni Wuod dhanonigi teko e piny marweyo ne ji richo—"no wacho ne jatuono niya: "Chung' ikaw otandanikendo idhi dalani."

7 Eka noa malo modhi e dalane. **8** Kane oganda oneno mano, luoronomakogi mi ne gimiyonyasayeduong', Nyasayema miyo dhano teko ma kamano.

9 Bang' mano, kane Yesu kalo koa kuno, noneno ng'at moro ma nyinge Mathayo kobet e ofis mar osuru mowachone kama: "Bed jalupna." Eka noa malo moluwe. **10** Bang'e, ka noyudo ochiemo e ot, ero ne! josol osuru mang'eny kod jorichonobiro mochako chiemo gi Yesu kod jopuonjrene. **11** To ka Jo-Farisai noneno mano, ne gipenjo jopuonjrene niya: "Ang'o momiyojapuo-

nju chiemo gi josol osuru kod joricho?" **12** Kanowinjogi, nowachokama: "Joma ngima okdwar laktar, to joma tuoe ma dwaro. **13** Omiyo, dhiuru kendo upuonjru tiend wach ma wachoniya: 'Ok adwar misango, to adwaro ni ubed joma kecho jomoko.' Nikech ne abiro luongo joricho, to ok joma kare."

14 Bang'e, jopuonjre Johana nobiro ire mi ne gipenje kama: "Ang'omomiyo wan kod Jo-Farisai wajotueyo chie mo to jopuonjreni to ok tue?" **15** Yesu tonodwokogi niya: "Onge gimomiyo osiepe wuon kiserasonego obed gi kuyoka pod en kodgi, donge? To ndalo biro ma ibiro gol wuon kiseraoa kuomgi, eka ginitue.

16 Onge ng'at ma bawolaw manyien e nanga moti, nikech rabaw manyienno biro ywayo nangano kendo obiro yieche moloyo. **17** Kamano bende, ji ok ket divai manyien e chupni

we otimrenu mana kamano.” **30** Mi wengegi noyawore. E wi mano, Yesu nokwerogi motegno kama: “Neuru ni ng’ato ang’ata ok ong’eyo wachni.” **31** Gin to kane gisedhi oko, ne gilando wachne e alworano duto.

32 Sama ne gia, ne! ji nokelone ng’at moro ma momo ma nigi jachien; **33** to ka nosejol jachiendno, momono nowuoyo. Eka oganda nowuoro ka giwacho niya: “Gima kama pok ne one ngang’ e piny Israel.” **34** To Jo-Farisai ne wacho kama: “Jali golo jochiende kotiyo gi teko mar jatelo mar jochiende.”

35 Kendo Yesu nochako wuotho e taonde gi gwenge duto kopuonjo e sunagokegi, kendo koyalo wach maber mar Pinyruoth, kendo kochango kit tuocheduto kod kit midekere duto. **36** Ka noneno oganda, nokechogi nikech ne gihinyore ke-

ndo ne gidiwo mana karonbe ma onge jakwath. **37** Kae to nowacho ne jopuonjrene niya: “Adier, tij keyo duong’, to jotiche ma nok. **38** Omiyo, kwauru Ruodh keyo mondo oor jotiche e keyone.”

10 Eka noluongo jopuonjrene 12 mi omiyogi teko e wi jochiende mondo gigolgi kendo gichang kit tuocheduto kod kit midekere duto.

2 Nying joote 12 e magi: Mokwongo, Simon miluongo ni Petro, gi Andrea owadgi; Jakobo wuod Zebedi gi Johana owadgi; **3** Filipino kod Bathlomeo; Thoma kod Mathayo jasol osuru; Jakobo wuod Alfayo; Thadayo; **4** Simon ma jakinda kod Judas Iskariot ma bang’e ne ondhoge.

5 Yesu nooro joote apar gariyogo kochikogi kama: “Kik udhi e ndara mar ogendni mamoko kendo kik udonj e taonmoro amora mar Samaria, **6** to kar mano si-

kuru ka udhi ir rombe molal mag od Israel. **7** Sama udhi, yaluru ka uwacho niya: 'Pinyruodh polo osekayo machiegni.' **8** Changuru joma tuo, chieruru joma otho, pwodhuru jodhoho obed maler, goluru jochiende. Nuyudo nono, omiyo chiwuru nono. **9** Kik uting' dhahabu, kata fedha, kata mula e msibeu mutueyo mag ting'o pesa, **10** kata ofuk chiemo mar wuoth, kata nengni ariyo, kata wuoche, kata luth, nimar jatich owinjore oyud chiembe.

11 "E taon kata e gweng' moro amora mudonjoe, manyuru ng'at mowinjore e iye kendo ubed kanyo nyaka ua. **12** Sama udonjo e ot, mosuru joodno. **13** Ka odno owinjore, to kuwe maru mondo obed kuome; to ka ok owinjore, to kuwe maru mondo oduognu. **14** Kamoro amora ma ng'ato ok orwakoue kata ok owinjoe wecheu, sama

uwuok e odno kata e taondno, teng'uru buch tiendeu. **15** Adier awachonu ni, kum mar piny Sodom gi Gomora nobed ma berberie molooyo mar taondno e Chieng' Bura.

16 "Neuru! Aorou kaka rombe manie kind ondiegi; omiyo beduru motang' kaka thuonde to bende ma onge bura kaka akuche. **17** Tang'uru gi ji nikech giniteru e utegi mag ng'ado bura kendo ginichwadu e sunagokegi. **18** Bende, giniteru e nyim joloch gi ruodhi nikech an, mi unuchiwnegini neno kendo ne ogendni mamoko. **19** Kata kamano, ka giterou kik ubed gi parruok kuom kaka ubiro wuoyo kata gima duwach, nimar gima onego uwach ibiro miu gie sano; **20** nikech joma wuoyo ok gin mana un, to en roho mar Wuonu ma wuoyo kokalo kuomu. **21** E wi mano, ng'ato noter owadgi mondo onege,

to wuoro nolokre gi nyathine, kendo nyithindo nolokre gi jonyuolgi, kendo ginimi oneggi.

22 Kendo ji duto nosin kodu nikech nyinga, to ng'at monano nyaka giko ibiro res. **23** Ka gisandou e taon moro, ringuru udhi e taon machielo; nimar adier awachonu ni, ok unutiek lwooro taonde manie Israel duto ngang' ka pok Wuod dhano ochopo.

24 "Japuonjre ok duong' molooyo japuonjne, kata misumba ok duong' molooyo ruodhe. **25** Japuonjre nyalo bedo kaka japuonjne kendo misumba kaka ruodhe. Ka ji oseluongo wuon pachoni Belzebub, donge gibiro luongo joode kamano molooyo? **26** Omiyo, kik uluorgi, nimar ongegima oum ma ok noel, kata wach moro amora ma ling'ling' ma ok bi ng'ere. **27** Gima awachonu e mudho, wachuru e ler, kendo gimauwinjo ka ikuodho e itu, yaluru ka un e wi tat udi.

28 Bende, kik uluorjoma nego ringruok to ok ginyal ketho ngima. Kar mano, luoruru jalo ma nyalo ketho ngima kod ringruok e Gehena.* **29** Donge oyundi* ariyo ing'iewo mana gi nengo matin mar pesa ma mingli, koso? To e ma pod onge achiel kuomgi ma nyalo lwar piny ka Wuonu ok ong'eyo. **30** To un, kata mana yie wiu duto osekwon. **31** Omiyo, kik uluor; un nengou duong' ahinya molooyo oyundi mang'eny.

32 "Kuom mano, ng'ato ang'ata ma hulo e nyim ji ni oyie kuoma, an bende nahul e nyim Wuora manie polo ni ayie kode. **33** To ng'at ma kwere e nyim ji ni ok ong'eya, an bende nakwer e nyim Wuora manie polo ni ok ang'eye. **34** Kik upar ni ne abiro kelo kuwe e piny; ne

10:28 *Ne en kar wang'o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari. **10:29** *E dho Grik, winyono e matinie ahinya.

abiro kelo ligangla, to ok kuwe. **35** Nimar ne abiro kelo pogruok e kind ng'ato gi wuon-gi, e kind nyako gi min-gi, kendo e kind chi wuwu gi min chwore. **36** Kuom adier, wasik ng'ato nobed joode owuon. **37** Ng'at mohero wuon kata min molya, ok owinjore koda; to ng'at mohero wuode kata nyare molya, ok owinjore koda. **38** To ng'at ma ok oyie ting'o yadh-sandne kendo luwa ok owinjore koda. **39** Ng'at ma temo reso ngimane biro lale, to ng'at ma lalo ngimane nikech an, biro nwang'e.

40 "Ng'ato ang'ata ma rwakou, orwaka an bende, to ng'at ma rwakano, orwako bende Jal ma ne oora. **41** Ng'at ma rwako janabi nikech jalo en janabi enoyud pok mar janabi, to ng'at ma rwako ng'at makare nikech jalo en ng'at makare noyud pok mar ng'at makare. **42** Kendo ng'at ma miyo

achiel kuom joma tindogi kata mana pi mang'ich kende mondo omodh nikech jalo en japuonjre, adier awachonu ni, ng'atno ok bi lalo pokne ngang'."

11 Ka Yesu nosetie ko chiko jopuonjrene 12 kuom wechego, noa kanyo mondo odhi opuonj e miechgi kendo oyal.

2 To ka Johana ma noyudo ni e jela nowinjo humb tije Kristo, nooro jopuonjrene **3** mondo gidhi gipenj Yesu niya: "Be in e Jal Mabiro, koso onego warit ng'at machielo mopogore?" **4** To Yesu nodwokogi kama: "Dhiuru mondo unyis Johana gik ma uwinjo kendo ma uneno: **5** Muofni koro neno, pudhe wuotho, jodhoho bedo maler, joma itgi odino winjo, joma otho ichiero, bende ilando wach maber ne joma odhier. **6** Ng'at mamoren ng'atno ma ok chwanyre nikech an."

7 Sama jopuonjregu ne osea, Yesu nochako penjo oganda e wi Johana niya: "Ang'o ma ne udhi neno e thim? Odundu ma yamo yiengo, koso? 8 Kare ang'o ma ne udhi neno? Ng'at morwako lewni mayom, koso? Joma rwako lewni mayom yudore e ute ruodhi. 9 Kuom adier, kare ang'o ma ne udhine e thim? Mondo une janabi? Ee, awachonu ni, en janabi kendo oduong' molooyo kata mana janabi. 10 En e ma ne ondik wachne niya: 'Ne! Aoro jaotena e nyimi ma biro ikoni yo motelo!' 11 Adier awachonu ni, kuom joma mon onyuolo, onge ng'at mosebetie maduong' molooyo Johana Jabatiso, to ng'at matinie mogik e Pinyruodh polo duong' molooye. 12 Nyaka a ndalo Johana Jabatiso nyaka chil kawuono, Pinyruodh polo e gima ji kedone gi kinda kendo joma kedone gi kinda e ma yude. 13 Nikech

weche Jonabi kod Chik duto nokoro gik ma ne dhi timore nyaka e ndalo Johana; 14 to ka udwaro yie kuom wachno, ng'euru ni, en e 'Elija ma jonabi nowacho ni nobi.' 15 Ng'at ma nigi ite mondo owinj.

16 "Anapim tieng'ni gi jomage? Gichal gi nyithindo matindo mobet e chirni to luongo jotugo wetegi 17 ka giwacho niya: 'Nende wagoyonu asili to ne ok umiel; ne wagoyo nduru to ne ok ukuyo.' 18 Kamano bende, Johana nobiro ka ok ochiem kendo ka ok ometh, to ji wacho ni, 'En gi jachien.' 19 Wuod dhano nobiro kochiemo kendo kome tho, to ji wacho kama, 'Neuru! Ng'at ma iye lach kendo ma jamadh divai, osiep josol osuru gi joricho.' Kata kamano, rieko nyisore ni en kare kokalo kuom gik motimo."

20 Eka nochako kwedo taonde, kama thoth tijene madongo ne oti-

moree, nikech ne ok giloko chunyi a e richo, kowacho niya: **21** “Yaye, nobedni malit in Korazin! Yaye nobedni malit in Bethsaida! nikech ka dine bed ni tije madongo mosetimore kuomugi notimore e Tiro gi Sidon, dikoro ne giseloko chunyi a e richo chon, ka girwako lep gunia kendo gibukore gi buru. **22** To awachonu ni, kum mar Tiro gi Sidon nobed ma berberie moloyo maru e Chieng’ Bura. **23** To in Kapernaum, be dibed ni noting’i malo e polo, koso? Inilor piny e Liel,* nikech ka tije madongo motimore kuomigi dine otimore e Sodom, taondno dikoro nitie nyaka chil kawuono. **24** To awachonu ni, kum mar piny Sodom nobed ma berberie moloyo maru e Chieng’ Bura.”

25 Eka Yesu nodwoko

11:23 *Tiende ni, “Hades” ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

sano niya: “Apaki e nyim ji duto Wuora, Ruodh polo gi piny, nimar iseumo wehegi ne jorieko gi joma osomo, kendo iseelogi ne nyithindo matindo. **26** Ee, A Wuora, nimar mano e yo miyiego. **27** Wuora oseketo gik moko duto e lweta, kendo onge ng’at mong’eyo Wuowi e yo malong’o chuth, mak mana Wuon mare; be-nde, onge ng’at mong’eyo Wuon mareno e yo malong’o chuth, mak mana Wuode kod ng’ato ang’ata ma Wuodeno dwaro elone. **28** Biuru ira, un duto mujony kendo ma ting’ turou, to anamiu yueyo. **29** Keturu jok mara kuomu kendo puonjreuru kuoma, nimar adembora kendo chunya muol, to ununwang’ yueyo. **30** Nikech jok mara yom kendo ting’na yot.”

12 E ndalono, Yesu ne wuotho kokadhho e puothe chamchieng’ Sabato. Jopuonjrene nodenyo, omiyo ne

gichako jako wiye cham ka gichamo. **2** Ka Jo-Farisai noneno mano, ne giwachone niya: “Ero ne! Jopuonjreni timo gima ok owinjore gi chik chieng’ Sabato.” **3** Nopenjogi kama: “Pok usomo gima Daudi notimo kane gidenyo, en kaachiel gi joma ne engo? **4** Kaka nodonjo e od Nyasaye mi gichamo makate michiwo e nyim Nyasaye, ma en gima chik ne ok oyiene chamo, kata joma ne ni kode, to mana jodolo kende? **5** Koso pok usomo e Chik ni e odiechienge Sabato jodolo mag hekalu ketho Sabato, to gisiko ma onge ketho? **6** An to awachonu ni, nitie gima duong’ kae moloyo hekalu. **7** Kata kamano, ka dine bed ni ung’eyo tiend wach ma wacho ni, ‘Ok adwar misango, to adwaro ni ubed joma kecho jomamoko,’ dine ok uke to ketho kuom joma onge ketho. **8** Nikech Wuod dhano e Ruodh Sabato.”

9 Bang’ wuok kanyo, nodhi e sunagogi margi. **10** To ne! kanyo ne nitie ng’at moro ma lwete oner! Omiyo, ne gipenje kama, “Be chango ng’ato chieng’ Sabato en gima owinjore gi chik?” mondo eka gidonjnego. **11** Nodwokogi niya: “Ka in gi rombo achiel to rombono olwar e bur chieng’ Sabato, be nitie ng’ato kuomu ma ok bi make kendo gole oko? **12** Donge dhano to oloyo rombo nyading’eny? Omiyo, timo gima ber chieng’ Sabato ok en ketho chik.” **13** Bang’e nowacho ne ng’atno niya: “Rie lweti.” Mi norieyo kendo lweteno nochango mobedo kaka komachielono. **14** To Jo-Farisai nowuok oko kendo ne giriwo paro kanyachiel mondo ginege. **15** Bang’ ng’eyo mano, Yesu nowuok kanyo. Ji mang’eny bende noluwe, kendo nochangogi giduto **16** to nochikogi matek ni kik gimiji ong’e ni en ng’a, **17** mondo wach ochop

ma ne okor kokalo kuom janabi Isaya niya:

18 “Neuru! Jatichna ma ayiero, jal ma ahero, ma chunya oyiego! Anaket rohona kuome, kendo enoler ne ogendni mamoko tiend tim makare. **19** Ok obi dhawo, bende ok obi kok matek, kendo ng’ato ok nowinj dwonde e wang’ yore madongo. **20** Onge odu ndu motore ma obiro ketho, kendo onge kitambi ma liel ma rachrach mobiro simo nyaka chop okel tim makare chuth. **21** Kuom adier, ogendni noket geno kuom nyinge.”

22 Eka ne gikelone jal moro ma nigi jochiende, ma muofu kendo ma momo, mi nochange kendo momono nochakuwoyo kendo neno. **23** Oganda duto nohum nono mi gichako penjore niya: “Dibed ni ma e Wuod Daudi, koso?” **24** Bang’ winjo mano, Jo-Farisai nowacho kama: “Jali golo jochiende

kotiyo mana gi teko Belzebub, jatelo mar jochiende.” **25** Nikech nose ng’eyo gima ne giparo, nokonegi niya: “Pinyruoth ma nigi ywaruok e kinde owuon, kethore, kendo taon kata dala ma nigi ywaruok e kinde owuon ok bi chung’.” **26** Kamano bende, ka Satan golo Satan, osebedo gi ywaruok e kinde owuon; kare ere kaka pinyruodhe biro chung’? **27** E wi mano, ka agolo jochiende ka atiyo gi teko mar Belzebub, un to jou gologi gi teko mar ng’a? Mano e momiyo gining’adnu bura. **28** To ka agolo jochiende ka atiyo gi roho mar Nyasaye, adier, Pinyruodh Nyasaye osebironu kukia. **29** Koso ere kaka ng’ato nyalo monjo od ng’at ma ratego kendo maye gige, mak mana kokwongo otueyo ng’atno? Mana bang’ mano eka koro onyalo yako ode. **30** Ng’ato ang’ata ma ok ni kora

kedo koda, to ng'at ma ok chok ji koda, en ng'at ma keyogi.

31 "Nikech mano, awachonu ni, kit richo moro amora gi ayany duto ibiro we ne dhano, to ng'at ma yanyo roho mar Nyasaye, ok bi wene.

32 Kuom ranyisi, ng'at ma yanyo Wuod dhano, ibiro wene; to ng'at ma yanyo roho maler ok nowene, ooyo, ok e ndaloni, to kata e ndalo ma biro.

33 "Unyalo miyo yath kod olemo monyago obed maber, kata unyalo miyo yath kod olemo monyago obed motop, nimar kit yath ng'ere kuom olemo monyago. **34** Un koth thunde, ere kaka unyalo wacho gik mabeyo ka un uwegi to un joma richo? Nimar gik mogundho e chuny e ma dhok wacho.

35 Ng'at maber golo gik mabeyo kuom mwandune mabeyo, to ng'at marach golo gik maricho kuom mwandune maricho. **36** Awachoch-

nu ni, ji nodwok wach e Chieng' Bura kuom gik moko duto manono ma giwacho; **37** nikech wecheni e ma biro keti kare kendo wecheni e ma biro miyo bura oloyi."

38 Eka moko kuom jondiko gi Jo-Farisai nodwoke ka giwacho kama: "Japuonj, wadwaro neno ranyisi moro moa kuomi." **39** To en nodwokogi niya: "Tieng' marach kendo ma terore* siko ka manyo ranyisi, to onge ranyisi mibiro migi, mak mana mar Jona janabi. **40** Nimar mana kaka Jona ne ni ei rech maduong' kuom odiechienge adek gi otieno adek, e kaka Wuod dhano nobed ei chuny lowo kuom odiechienge adek gi otieno adek. **41** Jo-Nineve biro chier e kinde bura gi tieng'ni mi gininyis ni tieng'ni gin joma bura oloyo, nikech Jo-Nine-

12:39 *Tiende ni, joma ok omakore motegno gi Nyasaye.

ve noloko chunyi gi a e ri-
cho kane Jona oyalone-
gi. To neuru! ng'at ma-
duong' molooyo Jona ni
kae. **42** Ruoth ma dha-
ko ma noa yo mila-
mbo ibiro chier e kinde
bura gi tieng'ni, mi eno-
nyis ni tieng'ni gin joma
bura oloyo, nikech nobi-
ro koa e tung' piny mo-
ndo owinj rieko mar So-
lomon. To neuru! ng'at
maduong' molooyo Solo-
mon ni kae.

43 "Ka jachien owuok
kuom ng'ato, okalo ku-
nde ma onge pi komanyo
kar yueyo to ok oyud.
44 Eka owacho ni, 'Abi-
ro dok e oda kama na-
wuokie,' to bang' chopo,
oyudo ka odno ni nono
kendo ka oseyyewe ma-
ler mobidhe. **45** Kae to
owuok odhi okawo jo-
chiende mamoko abi-
riyo maricho molooye, to
bang' donjo ei odno, gi-
dak kanyo; eka gik ma ti-
more mogik ne ng'atno
bedo marachie molooyo
mokwongo. Mano e kaka
nobed ne tieng' marach-
ni."

46 Kane pod owuoyo
gi oganda, min mare gi
owetene ne ochung' oko
ka gidwaro loso kode.
47 Eka ng'ato nowacho-
ne niya: "Ero ne! Minu
kod oweteni ochung'
oko ka gidwaro wuoyo
kodi." **48** Nodwoko
ng'at ma nowachone ka-
mano niya: "Minwa en
ng'a kendo owetena gin
ng'a gini?" **49** Eka ko-
rieyo bade kama jopuo-
njrene ne nitie, nowacho
niya: "Neuru! Minwa kod
owetena! **50** Nikech
ng'at ma timo dwaro
mar Wuora manie polo,
ng'atno e owadwa gi
nyamera kod minwa."

13 Chieng'no, Yesu
nowuok e ot mi
nodhi mobet e dho nam.
2 Nikech oganda ma-
ng'ongo nochokore ire,
noidho yie mi obe-
tie, ka ogandano duto to
ne ochung' e dho wath.
3 Kendo nowachonegi
gik mang'eny kotiyoye
gi ngeche niya: "Neu-
ru! Jachuoyo moro no-
wuok mondo ochuo.
4 To sama nochuoyo,

kodhi moko ne olwar e bath ndara kendo winy nobiro mochamogi.

5 Moko ne olwar kuonde lwendni ka ma ne onge lowo moromo, to mapiyo nono ne gitwi nimar lowo ne ok tut.

6 To ka wang'-chieng' nowuok, ne girewore kendo ne giner nikech ne gionge mise. **7** To moko ne olwar e kind kuthe kendo kuthego nodongo mothung'ogi. **8** To pod moko ne olwar e lowo maber, mi ne gichako nyago olemo momedore, moro nyadi 100, to moro nyadi 60, to machielo nyadi 30. **9** Ng'at ma nigi it mondo owinj."

10 Eka jopuonjre nobiro mi gipenje niya: "Ang'o momiyo iwuoyo kodgi kitiyo gi ngeche?" **11** Nodwokogi kama: "Un osemiu thulo mar ng'eyo tiend weche maler moum mag Pinyruodh polo, to gin ok omigi. **12** Nikech ng'at ma nigo nomedne, kendo nobedgo mogun-

dho; to ng'at ma ongego, kata mana ma en-go no-maye. **13** Mano e momiyo awuoyo kodgi ka atiyo gi ngeche; nimar gineno, to gineno kayiem nono, kendo giwinjo, to chal ka gima ok giwinj, to bende wach ok donj-negi. **14** To wach ma janabi Isaya nokoro cho-po kuomgi. Nokoro niya: 'Adier winjo to unuwinj to wach ok nodonjnu ngang', kendo adier rango to unurangi, to ok unune ngang'. **15** Nimar chuny jogi osetamore rwako wach, kendo gisewinjo gi itgi to ok gitim gimoro, kendo giseumo wengegi mondo kik wengegi nen ngang', mondo kik itgi winj wach, mondo kik wach donj e chunyi, kendo kik gilokre mi achanggi.'

16 "Kata kamano, un wengeu mor nikech gineno kendo itu mor nikech giwinjo gigi. **17** Nimar adier awachonu ni, jonabi gi joma kare mang'eny nogomboneno gik ma sani uneno-

gi to ok ne gineno, kendo ne gigombo winjo gik ma sani uwinjogi to ok ne giwinjo.

18 “Koro, winjuru wach ngero mar ng’at ma nochuoyono. **19** Ka ng’ato winjo awinja wach Pinyruoth to tiende ok donjne, Ng’at Marach biro to maye gima osehucio ei chunye; mano e kodhi mochuo e bath ndara. **20** To kodhi ma ne ochuo kuonde lwendni, mani e ng’at ma winjo wach Pinyruoth kendo gikanyono orwake gi mor. **21** Kata kamano, nikech oonge tiendene, obetie mana kuom kinde, to ka chandruok kata sand osewuok nikech wachno, gikanyono ochwanyore. **22** To kodhi ma ne ochuo e kind kuthe, mani e jal ma winjo wachno, to parruok mag ndaloni kod wuond mar mwandu thung’o wachno kae to wachno ok nyag olemo. **23** To kodhi ma nochuo e lowo maber, mani e

jal ma winjo wachno kae to wachno donjone, eka kuom adier onyago olemo, moro nyadi 100, moro nyadi 60, to machielo nyadi 30.”

24 Kendo nogoyonegi ngero machielo kowachcho niya: “Inyalo pim Pinyruodh polo gi ng’at ma nochuoyo kodhi mabeyo e puothe. **25** Kane ji nindo, jasi-ke nobiro mochuooyo ogolo e kind ngano, kae to odhi. **26** Kane it ngano odongo kendo onyago olemo, eka ogolo bende nosieko. **27** Omiyo, jotij wuon pachonodhi ire mi gipenje ni, ‘Ruodhwa, donge nichuooyo kodhi mabeyo e puothi, koso? To obet nade ni ogolo bende nitie?’ **28** Nodwokogi niya: ‘Ng’at moro ma jasigu e motimo kamano.’ Joma ne tiyonego nopenje ni, ‘Kuom mano, idwaro ni wadhi mondo wachokgi, koso?’ **29** Nowachokama, ‘Ooyo, mondo kik bed ni sama uchoko

ogolo dipo ka upudho ngano bende kanyachiel kodgi. **30** Weuru mondo giduto gidong kanyachiel nyaka e ndalo keyo, eka e ndalogo anawach ne jokeyo niya: Kwong uchokuru ogolo kae to utuegi pidhepidhe mondo uwang'gi; eka uchok ngano uter e oda mar keno."

31 Kendo nogoyonegi ngero machielo niya: "Pinyruodh polo chal gi koth karadali, ma ng'ato nokawo mopidho e puothe. **32** Kuom adier, en e kodhi matinie mogik kuom kodhi mamoko duto, kata kamano kosedongo, obedo maduon'g' moloyo yiend alode duto mi obed yath ma bedene winy mag polo biroe kendo yudoe kar dak."

33 Nogoyonegi ngero machielo niya: "Pinyruodh polo chal gi thowi, ma dhako moro nokawo moruwogo mogo ma pong'o gige pimo adek madongo mag pimo mogo, nyaka mogono duto noyienyo."

34 Yesu nowacho ne oganda wechego duto kotiyogi ngeche. Kuom adier, ne ok owuo kodgi ma ok otiyogi ngero **35** mondo mi wach ochop ma ne okor kokalokuom janabi niya: "Anayaw dhoga gi ngeche; analand gik mospand nyaka a chakruok mar piny."

36 Eka bang' gonyo oganda, nodonjo e ot. Kendo jopuonjrene nobiro ire mi gikwaye niya: "Lernwae tiend ngech ogolo mochuo e puodho." **37** Nodwokogi niya: "Jachuoyo mar kodhi mabeyo en Wuod dhano; **38** puodho en piny. Kodhi mabeyo gin nyithind Pinyruoth, to ogolo gin nyithind Ng'at Marach, **39** kendo jasigu ma nochuoyo ogolo en Jachien. Keyo en giko mar ndalo, to jokeyo gin malaike. **40** Kuom mano, mana kaka ichoko ogolo kendo iwang'ogi e mach, e kaka nobed e giko mar ndalo. **41** Wuod dhano

biro oro malaikene mondo gichok kendo gigol oko gik moko duto ma kelo chwanyruok e Pinyruodhe kod jogo duto ma ketho chik **42** kendo giniwitgi e mach mager. Kanyo e kama ywagruokgi kod muodo lekegi nobedie. **43** E kindeno, joma kare norieny ahinya kaka wang'chieng' e Pinyruodh Wuon-gi. Ng'at ma nigi ite mondo owinj.

44 "Pinyruodh polo chal gi mwandu mopand e puodho, ma ng'ato noyudo mi opando kendo; to nikech mor ma ne en-go, nodhi mi ouso gik ma ne en-go duto kae to ong'iewo puodhono.

45 "Kendo Pinyruodh polo chal gi ja ohala ma jawuoth ma manyo kite mabeyo mag lulu. **46** Bang' yudo lulu achiel ma nengone tek ahinya, nodhi mouso mapiyo gik moko duto ma ne en-go kae to no- ng'iewo luluno.

47 "Kendo Pinyruodh polo chal gi gogo mobil

e nam ma choko kit rech duto. **48** Ka nose- pong', ne giywaye oko e dho wath mi gibet piny, ne gichoko mabeyo ka giketo e gige ting'o, to maricho ne giwito. **49** Mano e kaka nobed e giko mar ndalo. Malaiké nowuog mondo gipog ji ka gigolo oko joma richo e kind joma kare **50** kendo giniwitgi e mach mager. Kanyo e kama ywagruokgi kod muodo lekegi nobedie.

51 "Be tiend wechego duto donjonu?" Ne gidwoke niya: "Ee." **52** Eka nowachonegi kama: "Ka en kamano, ng'ato ang'ata ma puonjo ji, kosepuonje e wi wach Pinyruodh polo, ochal gi wuon pacho ma golo gik manyien kod machon mokano e kar kenone."

53 Ka Yesu nosetieko goyo ngerogo, nowuok kanyo. **54** Bang' duogo e gweng'gi, nochako puonjo e sunago-kegi, mi ne gihum ka gipenjore kama: "Ng'atni nogolo riekogi kod

tije madongogi kanye? **55** Donge jali e wuod fundi baocha, koso? Donge min mare iluongo ni Maria kendo owetene gin Jakobo gi Josef gi Simon kod Judas? **56** Kendo nyiminenene duto ok gin kodwa, koso? To kare magi duto ne oyudo kanye?" **57** Omiyo, ne gichako chwanyore nikech en. To Yesu nowachonegi kama: "Ji miyo janabi duong', mak mana e gweng'gi kodode owuon." **58** Kuom mano, ok notimo tije madongo mang'eny kanyo nikech jogo ne onge gi yie.

14 E ndalono, Herode ma ne en jaloch mar alworano, nowinjo humb Yesu **2** mowacho ne jotichne niya: "Jali en Johana Jabatiso. Osechiere oa kuom joma otho kendo mano e momiyo tije madongogo timore kokalo kuome." **3** Nimar Herode nose mako Johana motueyo, kendo noke-

te e jela nikech Herodia chi Filipino owadgi. **4** To Johana nosebedo ka wachone ni: "Ok en gima owinjore gi chik mondo ibed kode ka chiegi." **5** To kata obedo ni nodwaro nego Johana, no luoro oganda nikech ne gikawo Johana kaka janabi. **6** To kane itimo nyasi mar paro chieng' ma ne onyuolie Herode, nyar Herodia ne omiel e niasino mi nomoro Herode sidang', **7** omiyo Herode nosiingo kokuong'ore ni enomiye gimoro amora mowakwayo. **8** Eka nyakono notimo mana kaka min mare nosechike kowachoch kama: "Miya wi Johana Jabatiso e san." **9** Kata obedo ni wachno ne lit ne ruoth, nochiko mondo omiyego nikech nosekuong'ore, kendo nikech welo ma ne chie mo kode. **10** Omiyo, nooro wach mi ong'ad wi Johana ka en e jela. **11** Kendo ne okel wiye e san mi omi nyakono, eka notero ne min mare.

12 Bang'e, jopuonjrene nobiro mi gigolo ringrene kendo ne giyike; eka ne gidhi mi ginyiso Yesu. **13** Ka Yesu nowinjo wachno, noa kanyo koidho yie modhi mabor gi kama ji odakie mondo obed kar kende. To oganda maduong' ka nowinjo mano, ne giwuotho mi giluwe ka gia e taonde.

14 Koro ka nochopo e dho wath, noneno oganda mang'ongo, mi nokechogi kendo nochango joggi ma ne tuo. **15** To ka nochopo odhiambo, jopuonjrene nobiro ire mi giwachone niya: "Kae wan mabor gi kama ji odakie, kendo sa koro olewo; nyis oganda oa mondo gidhi e mier kendo ging'iew chiemo ma digicham." **16** Kata kamano, Yesu nowachonegi kama: "Ok ochuno ni gia; un migiuru gima ginyalo chamo." **17** Ne gikone niya: "Waonge gimoro kae mak mana makate abich gi rech ariyo." **18** Ne okwayo-

gi kama: "Kelnagiuru kae." **19** Kae to nochi-ko oganda mondo obed e lum. Mi nokawo makate abichgo gi rech ariyogo, eka kong'iyo malo e polo, noguedho makate kendo kane oseng'ingogi, nomiyo-gi jopuonjrene, eka jopuonjrene nomiyo oganda. **20** Omiyo, ji duto nochiemo moyieng' kendo kane gichoko ng'injo ma ne odong', ng'injogo ne opong'o okepni 12. **21** To joma nochiemo ne gin chwo ma dirom 5,000, ka ok okwan mon kod nyithindo matindo. **22** Eka ma ok odeko, nojiwo jopuonjrene mondo giidh yie gitelne e wath ma loka nam, ka en to pod nogonyo oganda.

23 Ka noseponyo oganda, noidho malo e got ka en kende mondo olem. Kane piny oyuso, ne en kuro kende. **24** Koro yie ma ne gintiere noseweyo dho wath mabor ahinya, kendo apaka ne miyo kwang'o yie bedonegi matek

nikech yamo ne chomogitir. **25** Kata kamano, e arita mar ang'wen gotieno,* nobiro irgi kowuotho e wi nam. **26** Kane jopuonjrene onene kowuotho e wi nam, chunyi nochandore mi giwacho niya: "En ni waleko, koso?" Kendo ne gikok nikech ne giluur. **27** Gikanyono, Yesu nowuoyo kodgi kowacho kama: "Beduru gi chir! En an; kik uluur." **28** Petro nodwoke niya: "Ruoth ka en in, to kare chika mondo abi iri ka awuotho e wi pi." **29** Nowachone kama: "Bi!" Omiyo, Petro nowuok e yie mowuotho e wi pi kochomo ir Yesu. **30** To ka none-no yamo mager, nobedo maluur. Kendo ka nochako nimo, noywak mattek niya: "Ruoth, resa!" **31** Gikanyono, Yesu norieyo bade momake kendo nowachone kama: "In ma in gi yie matin, ang'o momiyo iriwo gi

14:25 *Chakre kar sa ochikotieno nyaka wuok chieng'.

kiawa?" **32** Kane giseidho yie, yamo magerno nokue. **33** Eka joma ne ni e yie nokulorene mondo gimiyeluur ka giwacho niya: "Adier in e Wuod Nyasaye." **34** Mi ne ging'ado loka nam mi gichopo e piny Genesaret.

35 Bang' fwenyo ni en ng'a, jogweng'no nooro wach e alwora te mar pinyno, mi ji noke-lone joma ne tuo duto. **36** Kendo jogo nosaye ni mondo gimulie mana riak nangane ma oko kende, eka ji duto ma nomulo nangane nochango chuth.

15 Eka Jo-Farisai gi jondiko nobiro ir Yesu kanyo ka gia Jerusalem mi gipenje niya: **2** "Ang'o momiyo jopuonjreni ketho timbe kod chike mag joma chon? Kuom ranyisi, ok gilog* ka gidwaro chie-mo."

15:2 *Tiende ni, lwedo ma ok opwodh ka luwore gi tim Jo-Yahudi.

3 En nodwokogi kama: "To ang'o momiyo un bende uketho chik Nyasaye nikech timbeu kod chikeu? **4** Kuom ranyisi, Nyasaye nowacho ni, 'Mi wuoru gi meru luor,' kendo ni, 'Ng'at ma wuoyo gi wuon mare kata gi min mare e yor achaya to mondo onege.' **5** To un uwacho ni, 'Ng'at mowacho ne wuon mare kata ne min mare ni: "Gimoro amora ma an-go ma anyalo konyigo en mich mowal ne Nyasaye," **6** jalo ok onego omi wuon mare luor ngang'.' Omiyo, use-timo wach Nyasaye odo-ko kayiem nono nikech timbeu kod chikeu. **7** Un joma wuondore, Isaya ne ni kare ka nokoro kuomu niya: **8** 'Jogi miya luor mana gi dhogi to chunyi bor ahinya koda. **9** Gilama kayiem nono nikech gipuongjo chike dhano ka gima gin chike Nyasaye.'" **10** Eka noluongo oganda machiegni mowachonegi niya: "Chi-

kuru itu mondo wach odonjnu: **11** Gima donjo e dho dhano ok e ma miye obed ma ok ler, to gino ma wuok e dhoge e ma miyo obedo ma ok ler."

12 Eka jopuonjrene nodhi ire mi gipenje kama: "Be ing'eyo ni Jo-Farisai a ochwanyore bang' winjo gima nende iwacho?" **13** En nodwokogi kama: "Yath moro amora ma Wuora manie polo ok nopidho, ibiro pudh. **14** Wegiuru gibed kamano. Gin gitayo jomamoko, to gin giwegi gin muofni. Ka muofu tayo muofu wadgi, giduto gibiro lwar e bur." **15** To Petro nowachone niya: "Lernwae tiend ngerono." **16** Eka nopenjogi kama: "Un bende pok uwinjo tiende, koso? **17** Ok ung'eyo ni gimoro amora ma donjo e dho dhano kalo e iye kae to igole e cho? **18** Kata kamano, gimoro amora ma wuok e dho dhano a e chunye kendo gigo miyo

dhano bedo ma ok ler. **19** Kuom ranyisi, ei chuny e ma paro mari-cho kaka nek, gi cho-de, gi terruok, gi kuo, gi chiwo neno mag mi-riambo, kod ayany wuo-kie. **20** Mago e gik ma miyo dhano bedo ma ok ler, to ka ng'ato ochie-mo ma ok ologo, mano ok mi obed ma ok ler.”

21 Ka Yesu noa kanyo, nodhi e gwenge mag Tiro gi Sidon. **22** Eka ne! dhako moro ma Nya-Foinike moa e alworano nobiro ire mokok matek niya: “Ruoth, Wuod Dau-di, kecha. Nyara nigi jachien ma sande malit.” **23** To ok nodwoke. Omiyo, jopuonjrene nobiro mochako kwaye niya: “Nyise mondo odhi mabor nimar osiko kokok matek bang'wa.” **24** En nodwoko kama: “Ne ok oora ir ng'ato ang'ata, to mana ir rombe molal mag dhood Israel.” **25** To dhakono nobiro ir Yesu mokulorene ka omiye luor mowachone niya:

“Ruoth, konya!” **26** En nodwoke kama: “Ok en gima owinjore kawo chiemb nyithindo, kendo witogi ne guogi matindo.” **27** Dhakono nokone niya: “Ee, Ruoth, en adier ni guogi matindo bende chamoga ng'injo molwar koa e mesa mar wuon guogigo.” **28** Eka Yesu nodwoke niya: “Yaye dhakoni, in gi yie maduon' sidang'; we mondo otimreni kaka idwaro.” Mi nyare nochango gie sano.

29 Ka Yesu noa kanyo, nodhi machiegni gi Nam Galili, eka bang' idho got nobet piny kuno. **30** Mi oganda mang'ongo nobiro ire ka gikelo pudhe, gi rong'onde, gi muofni, gi momni, kod jomamoko mang'eny ma tuo, kendo ne giketogi e tiende, mi nochangogi. **31** Omiyo, oganda nohum nono bang' neno ka momni wuoyo, ka rong'onde chango, ka pudhe wuotho, kendo ka muofni neno, mi ne gi-

miyo Nyasach Israel duong’.

32 To Yesu noluongo jopuonjrene ire mowachonegi kama: “Akecho ogandani nimar koro gisebedo koda kuom odiechienge adek, to onge gima gisechamo. Ok adwar gonyogi gidhi kech, dipo ka gipodho e ndara.” **33** Kata kama no, jopuonjre nopenje niya: “Ere kama dwayudie makate moromo yie ng’o oganda mang’ongo kama, to wan mabor gi kama ji oda kie?” **34** Eka Yesu nopenjogi niya: “Un gi makate adi?” Ne gidwoke ni: “Abiriyo kod rech moko manok matindo.” **35** Omiyo, bang’chiko oganda mondo obed piny, **36** nokawo makate abiriyogo kod rechgo, kendo bang’goyo erokamano nong’ingogi, mochako miyo jopuonjrene, eka jopuonjrene nomiyo oganda. **37** Mi ji duto nochiamo moyieng’, kendo kane gichoko ng’injo ma

ne odong’, ng’injogo ne opong’o okepni madongo abiriyo. **38** To joma nochiamo ne gin chwo 4,000, ka okokwan mon gi nyithindo matindo. **39** Gikone bang’ gonyo oganda, noidho yie mochopo e gweng’ mar Magadan.*

16 Eka Jo-Farisai gi Jo-Sadukai nobiro ire mondo giteme, mi ne gikwaye mondo omigi ranyisi moro moa e polo. **2** Nodwokogi kama: “Ka odhiambo ochopo, uwacho ni, ‘Kit yamo biro bet maber nimar polo kwarkwar,’ **3** to gokinyi uwacho ni, ‘Piny biro bet mang’ich kendo ni koth biro chue nimar polo kwarkwar kendo odudo.’ Ung’eyo nono kit kor polo, to fwenyo ranyisi mag ndalo to otamou. **4** Tieng’ marach kendo ma terore* siko ka manyo ranyisi, to onge ranyisi ma

15:39 *Nyalo bedo ni Magadan bende e Magdala. **16:4**

*Tiende ni, joma ok omakore motegno gi Nyasaye.

nomigi mak mana ranyisi mar Jona." Eka nodhi moweyogi chien.

5 Koro jopuonjrene nong'ado loka nam to wigi nowil ma ok giting'o makate. **6** Yesu nokonegi niya: "Yawuru wang'u kendo tang'uru gi thowi mar Jo-Farisai kod Jo-Sadukai." **7** Omiyo, ne gichako wacho e kindgi gwegi niya: "Nende ok wabiro gi makate." **8** Kong'eyo mano, Yesu nopenjogi kama: "Ang'o momiyo uwuoyo kamano e kindu uwegi ni ne ok uting'o makate, un joma yiegi tin-gi? **9** Pok uwinjo tiend wachno, koso ok upar makate abich ma ne opidhgo ji 5,000 kod kwan mag okepni ma nuchoko? **10** Kata, ok upar makate abiriyo ma ne opidhgo ji 4,000 kod kwan mag okepni madongo ma nuchoko, koso? **11** Ere kaka ok unyal fwenyo ni ne ok awuo kodu e wi makate? Kata kamano, tang'uru gi thowi mar Jo-Farisai

gi Jo-Sadukai." **12** Eka koro ne giwinjo tiend gimiyo nowachonegi ni gitang', ok ne thowi mar makate, to ne puonj mag Jo-Farisai gi Jo-Sadukai.

13 Ka nosechopo e alwora mar Kaisaria Filipi, Yesu nopenjo jopuonjrene niya: "Ji wacho ni Wuod dhano en ng'a?" **14** Ne gidwoke kama: "Jomoko wacho ni en Johana Jabatiso, moko ni Elija, to pod moko wacho ni en Jeremia kata achiel kuom jonabi." **15** Nopenjogi niya: "Un to uwacho ni an ng'a?" **16** Simon Petro nodwoke kama: "In e Kristo, Wuod Nyasaye mangima." **17** Yesu nowachone niya: "Simon wuod Jona, in ng'at mamor, ok nikech ringruok kod remo e ma ofwenyoningo, to nikech Wuora manie polo e ma otimoni kamano. **18** Bende, awachoni niya: In Petro, kendo e wi lwandani anagerie kanyakлана, kendo dho rangeye mag

Liel* ok noloye gi teko. **19** Abiro miyi ofungu mag Pinyruodh polo kendo gima itueyo e piny nobed gima osetue e polo, to gima igonyo e piny nobed gima ose-gony e polo.” **20** Eka nokwero jopuonjre ma-tek ni kik gihul ne ng’ato ang’ata ni en e Kristo.

21 Chakre kindeno ka dhi nyime, Yesu nochako lero ne jopuonjrene ni nyaka to odhi Jerusalem mi oyud sand mang’eny koa kuom jodongo, gi jodong-jodolo, kod jondiko, kendo ibiro nege kae to e odiechieng’ mar adek ibiro chiere. **22** Mano nomiyo Petro otere tenge mochako kwere niya: “Kechri iwuon, Ruoth; mano ok bi timoreni ngang’.” **23** To nolokore mowacho ne Petro niya: “Dhi chien ka ng’eya, Satan! In gima kelona chwanyruok, nikech ok in gi paro mag

16:18 *Tiende ni, “Hades” ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

Nyasaye, to mag dhano.”

24 Bang’ mano, Yesu nowacho ne jopuonjrene niya: “Ka ng’ato ang’ata dwaro luwa, to mondo okwerre owuon kendo oting’ yadh-sandne, kae to odhi nyime luwa. **25** Nikech ng’at ma dwaro reso ngimane nolal ngimane, to ng’at molalo ngimane nikech an, obiro nwang’o ngimane. **26** Kuom adier, ere ohala ma ng’ato yudo ka onwang’o piny duto to ngimane to olalne? Kata ere gima ng’ato nyalo chiwo mondo okaw kar ngimane? **27** Nikech Wuod dhano nobi e duong’ mar Wuon mare ka en gi malaike-ne, kae to enochul ng’ato ka ng’ato ka luwo-re gi kaka timne obet. **28** Adier awachonu ni, nitie moko kuom joma ochung’ kae ma ok nobil tho ngang’ nyaka gikwong gine Wuod dhano ka biro e Pinyruodhe.”

17 Ndalo auchiel bating’e, Yesu noka-wo Petro gi Jakobo kod

Johana owadgi, mi note-
rogi nyaka malo e wi got
moro mabor kar kendgi.
2 Eka kit Yesu nolokore
e nyimgi; lela wang'e ne
orieny ka wang'-chieng',
kendo lepe ma oko ne
orieny kaka ler. **3** To
ne! Musa gi Elija nofwe-
nyorenegi kanyo, to ne
giwuoyo gi Yesu. **4** Eka
Petro nowacho ne Yesu
niya: "Ruoth, otimore
maber ni wan kae. Kihe-
ro to abiro gero hembe
adek kae, achiel mari,
achiel mar Musa, to
achiel mar Elija." **5** Ka
pod nowuoyo, ne! bor
polo ma rieny noumo-
gi, kendo ne! dwol moro
nowuok e bor polono ka
wacho niya: "Ma Wuod
da ma ahero, ma aseyie-
go. Winjeuru." **6** Kane
giwinjo mano, jopuonjre
nopodho auma kendo
luoro nomakogi ahinya.
7 Kae to Yesu nosudo
machiegni, mi nomu-
logi kowachonegi kama:
"Auru malo. Kik uluor."
8 Kane giting'o wang'gi,
ne ok gineno ng'at ma-
chielo, mak mana Yesu

owuon. **9** Sama ne gi-
lor a e got, Yesu no-
chikogi niya: "Kik uhul
fwenyno ne ng'ato ang'a-
ta nyaka bang' ka Wuod
dhano osechier oa kuom
joma otho."

10 To jopuonjrene no-
penje kama: "Kare ang'o
momiyo jondiko wacho
ni Elija nyaka bi mokwo-
ngo?" **11** Nodwokogi
niya: "Kuom adier Elija
biro, kendo obiro duo-
ko gik moko duto kaka
ne gin. **12** Kata ka-
mano, awachonu ni Eli-
ja osebiro kendo ne ok
gifwenye, to ne giti-
mone mana kaka ne gi-
dwaro. Kamano bende, e
kaka Wuod dhano noyud
sand e lwetgi." **13** Eka
jopuonjrene noyango ni
kare nowuoyo e wi Jo-
hana Jabatiso.

14 Kane gichomo ka-
ma oganda ne nitie,
ng'at moro nodhi ire
mogoyo chonge piny e
nyime ka wacho niya:
15 "Ruoth, kechie wuo-
da nikech en gi tuo mar
ndulme kendo ochando-
re malit. Ojapodho nya-

ding'eny e mach kendo e pi. **16** Ne akele ir jopuonjreni to ne ok ginyal change." **17** Yesu nodwoko kama: "Yaye un tieng' ma onge yie kendo mobam, anasik kodu nyaka karang'o? Abiro nano kodu nyaka karang'o? Kelnagouru kae." **18** Eka Yesu nokwero jachien ma ne ni kuome, mi jachiendno nowuok kuom wuwino, kendo wuwino nochango chakre sano. **19** Koro jopuonjre nodhi ir Yesu kar kendgi mi gipenje niya: "Ang'o momiyo gole nende otamowa?" **20** Nodwokogi kama: "En nikech un gi yie matin. Nikech adier awachonu ni, ka un gi yie ma rom kata gi koth karadali, ubiro wacho ne godni ni, 'Dar ka idhi kacha,' to obiro dar, kendo onge gima biro tamou." **21** —

22 Ka noyudo gichokore kanyachiel e Galili, kanyo e ma Yesu nowachonegie niya: "Wuod

dhano idhi ndhog mi chiwe e lwet ji, **23** kendo gininege kae to e odiechieng' mar adek ibiro chiere." Mano ne omiyo gibedo gi kuyo ahinya.

24 Kane gisechopo Kapernaum, joma ne solo osuru mar drakma ariyo, nodhi ir Petro mi gipenjo niya: "Be japuonju chuloga osuru mar drakma ariyo?" **25** Nodwokogi kama: "Ochuloga." Kata kamano, ka nodonjo e ot, Yesu e ma nokwongo wuoyo ka penje niya: "Ineno nade Simon? Ruodhi mag piny sologa osuru mopogore opogore koa kuom jomage? Kuom yawuotgi, koso kuom jomamoko?" **26** Ka nodwoko ni: "Kuum jomamoko," Yesu nokone niya: "Kare adier yawuotgi ni thuolo kuom wach chulo osuru. **27** To mondo kik wachwanygi, dhi e nam ibol olow, kae to iyaw dho rech mikwongo mako to ibiro nwang'o fedha ma mingli.

Kaw mano mondo ichulgo jogo, mara kod mari.”

18 E sano, jopuonjre nosudo ir Yesu mi gipenje niya: “En ng’ano ma kuom adier duong’ie moloyo e Pinyruodh polo?” **2** Omiyo, nolungo nyathi moro matin ire, mochunge e diergi **3** kendo nowacho kama: “Adier awachonu ni, ka ok ulokoru mubedo kaka nyithindo matindo, ok unudonj ngang’ e Pinyruodh polo. **4** Kuom mano, ng’ato ang’ata ma bolore kaka nyathi matinni e ng’at maduong’ moloyo e Pinyruodh polo; **5** to ng’ato ang’ata ma rwako nyathi matin kaka mae nikech nyinga, orwakan bende. **6** To ng’ato ang’ata ma chwanyo achiel kuom joma tindo ma keto yie kuomagi, dibed maber moloyo ka otue e ng’ute kidi mar pong’, kaka mirundo gi punda, mondo onyume-go e nam.

7 “Yaye nobed malit ne piny nikech gik ma

kelo chwanyruok! En adier ni ochuno ni gik ma kelo chwanyruok nobi, to yaye nobed malit ne ng’at ma gima kelo chwanyruok oa kuome!

8 Omiyo, ka lweti kata tiendi miyo ichwanyori, ng’ade oko kendo iwite oa kuomi. Ber mondo idonj e ngima ka irang’ol kata ka in puth moloyo owiti e mach ma nyaka chieng’ ka in gi lweteni ariyo kata ka in gi tiendeni ariyo. **9** Bende, ka wang’i miyo ichwanyori, gole oko kendo iwite oa kuomi. Ber mondo idonj e ngima ka in gi wang’ achiel moloyo owiti e mach mar Gehena* ka in gi wengenari ariyo. **10** Kik ucha achiel kuom joma tindogi, nimar awachonu ni, malaike mekigi e polo neno wang’ Wuoramanie polo kinde duto.

11 —

12 “Uneno nade? Ka

18:9 *Ne en kar wang’o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari.

ng'ato nigi rombe 100 kae to achiel kuomgi orwenyo, donge obiro weyo rombe 99 mamoko e got mondo odhi omany achiel morwenyono?

13 To ka oyude, adier awachonu ni, obedo mamor kuome moloyo 99 ma ne ok orwenyogo.

14 Kamano bende, ok en gima long'o ne Wuora manie polo mondo kata mana achiel kuom joma tindogi olal.

15 "E wi mano, ka owadu otimo richo, dhi iel kethone e kindi kode kar kendu. Ka owinji, to iseyudo owadu. **16** To ka ok owinji, dhi ire gi ng'at achiel kata jomoko ariyo mondo kuom neno ma joneno ariyo kata adek chiwo, tiend wach moro amora mondo ong'ere malong'o.

17 Ka ok owinjogi, to wuo gi kanyakla. To ka ok owinjo kata mana kanyakla, we mondo owaduno obedni mana kaka ng'at moa e ogendni mamoko kendo kaka jasol osuru.

18 "Adier awachonu ni, gimoro amora mutueyo e piny nobed gima osetue e polo, kendo gimoro amora ma ugonyo e piny nobed gima osegony e polo. **19** Kendo adier anyisou ni ka ji ariyo kuomu owinjore e piny kuom gimoro amora maduong' monego gikwa, gino biro timorenegi nikech Wuora manie polo. **20** Nimar kama ji ariyo kata adek ochokoree e nyinga, kanyo antie e diergi."

21 Eka Petro nodhi ire mopenje niya: "Ruoth, owadwa onego otimna richo nyadidi to aweyone aweya? Nyadibiriyo, koso?" **22** Yesu nodwoke kama: "Awachoni ni, ok nyadibiriyo, to nyadi 77.

23 "Mano e momiyo Pinyruodh polo inyalo pim gi ruoth moro ma ne dwaro nono kwan pesa gi wasumbnine. **24** Ka nochako nono kwan pesago, ne okelne ng'at moro ma ne nigi gope

mar talanta 10,000.*
25 To nikech jalo ne onge gi nyalo mar chulo gowino, ruodhe nochiko mondo ng'atno gi chiege gi nyithinde kod gik moko duto ma ne en-gous eka mondo ochulgo gowino. **26** Omiyo, misumbano nopodho piny mokulorene ka omiye luor kendo wachone niya, 'Hori ahoya koda, abiro chuli duto.' **27** Nikech mano, ruodh misumbano ne okeche mi nogonye kendo norucho gopeno. **28** Kata kamano, misumbano ka noa kanyo, noyudo achiel kuom wasumbni wetene ma ne nigi gope mar dinari 100, kendo nomake mochako deye kowachone ni, 'Chula gopa duto.' **29** Omiyo, misumba wadgino nopodho piny mochako saye niya, 'Hori ahoya koda, abiro chuli.' **30** Kata kamano, en ne ok odwar weyone, kendo nodhi mi omiyo owite e jela nyaka chop ochul gowi ma ne

18:24 *Ne Glosari.

en-go. **31** Ka wasumbni wetene noneno gik ma nosetimore, ne litnegi ahinya, omiyo ne gidhi mi gihulo ne ruodhgi weche duto ma nosetimore. **32** Eka ruodhe nolunge mowachone niya: 'In misumba marach, ne aruchoni gowi duto kane isesaya. **33** Donge in bende nonego ikech misumba wadu kaka ne akechi?' **34** Nikech mano, ruodhe nobedo gi mirima mi nochuwe e lwet jojela nyaka chop ochul gowi duto ma ne en-go. **35** Kamano e kaka Wuora manie polo bende biro timonu ka ng'ato ka ng'ato kuomu ok we ne owadgi ri cho koa e chunye."

19 Ka Yesu nosetieko wacho wechego, noa Galili mocho-po e gwenge mokiewo gi Judea loka Jordan. **2** Oganda mang'ongo bende noluwe, mi nochangogi kuno.

3 To Jo-Farisai nobiro ire ka gidwaro teme, mi ne gipenje niya: "Be

chik oyie mondo ng'ato oketh kend gi chiege chuth nikech wach moro amora?" **4** Nodwokogi kama: "Pok usomo ni ng'at ma nochueyogi a chakruok, nochueyogi dichwo gi dhako **5** mi nowacho niya: 'Nikech mano, dichwo nowe wuon mare gi min mare, mi nopadre gi chiege, kendo ji ariyogo nobed ringruok achiel?' **6** Omiyo, koro ok gin ji ariyo kendo, to gin ringruok achiel. Kuom mano, gima Nyasaye oseriwo, dhano moro amora kik opog." **7** Ne gipenje kama: "Kare ang'o momiyo Musa nochiko ni ng'ato nyalo riembo chiege kuom miye barua mar ketho kend kode chuth?" **8** Nodwokogi niya: "Musa noyienu ketho kend gi mondeu nikech chunyu matek, to mano ok e kaka osebedoga a chakruok. **9** Awachonu ni, ng'ato ang'ata ma ketho kend gi chiege chuth mak

mana nikech wach teruok,* mi okendo machielo, ochodo."#

10 Jopuonjrene nokane niya: "Ka kamano e kaka bet kuom dichwo gi chiege, kare ok owinjore ng'ato odonj e kend." **11** Nodwokogi kama: "Ok ji duto ma nyalo luwo wachno, to mana jogo ma osemi michno. **12** Nimar nitie joma ne onyuol ka gin bwoch, bende nitie jomoko ma dhano e molo ko bwoch, to nitie joma osetimore bwoch giwegi nikech Pinyruodh polo. Ng'at ma nyalo rwako kit ngima ma kamano, mondo otim kamano."

13 Eka ji nokelone nyithindo matindo mondo oket lwete kuomgi kendo olamnegi, to jopuonjrene nokwerogi. **14** Yesu to

19:9 *Wach molok kae ni "terruok," en *porneia* e dho Grik, tiende en kit nindruok duto ma ok kare. #E dho Grik, wach molok kae ni 'chode,' en sama dichwo kata dhako manie kend oterore oko mar kend.

nowacho niya: "Wereuru gi nyithindo matindogi, kendo kik utem geng'ogi biro ira, nimar Pinyruodh polo en mar joma kamago." **15** Kae to no-keto lwetene kuomgi mi noa kanyo.

16 Eka ne! ng'at moro ma rawera nobiro ire mopenje niya: "Japuonj, en ang'o maber ma nyaka atim mondo ayud ngima mochwere?" **17** Nodwoke kama: "Ang'o momiyo ipe-nja wach gima ber? Nitie ng'ato achiel kende maber. Kata kama-no, kidwaro donjo e ngima, dhi nyime mako chike." **18** Nopenje niya: "Chike mage?" Yesu nodwoke kama: "Kik inek, kik ichod, kik ikwel, kik ichiw neno ma miriambo, **19** mi wuoru gi meru luor, kendo nyaka iher wadu kaka iherori iwuon." **20** Rawerano nowachone kama: "Aserito mago duto; ang'o kendo ma pod orema?" **21** Yesu nodwoke kama: "Kidwaro bedo

malong'o chuth, dhi ius gik ma in-go kendo imigi joma odhier eka inibed gi mwandu e polo, kae to ibi ibed jalupna." **22** Ka rawerano nowinjo wechego, nodhi kokuyo nikech ne en gi mwandu mang'eny. **23** Eka Yesu nowacho ne jopuonjrene niya: "Adier awachonu ni, nobed matek ne ng'at ma jamwandu donjo e Pinyruodh polo. **24** Kendo awachonu ni, yot ahinya mondo ngamia okal e wang' sandan moloyo jamwandu donjo e Pinyruodh Nyasaye."

25 Ka jopuonjre nowinjo mano, ne giwacho ka giwuoro ahinya niya: "Kare adier inyalo res ng'a?" **26** Yesu nocho-mo wang'e tir kuomgi mokonegi kama: "Kuom dhano, mano ok nyalre, to kuom Nyasaye gik moko duto nyalore."

27 Eka Petro nodwoko kama: "Ne! Waseweyo gik moko duto mi waluwi; kare wan to en ang'o ma wanayud?" **28** Yesu

nowachonegi kama: "Adier awachonu ni, e kinde chueyo gik moko manyien, ma Wuod dha-no nobedi e kom-lochne ma nigu duong', un museluwa, ubiro bet e kombe 12 mag loch kung'ado bura ne dhou-di 12 mag Israel. **29** Kendo ng'ato ang'ata moseweyo utene, kata owe-tene, kata nyiminene, kata wuon-gi, kata mingi, kata nyithinde, kata puothene nikech nyinga, nonwang' mago nyadia momedore, kendo noyud ngima mochwere.

30 "To thoth joma okwongo nobed ma achien, to joma achien nobed mokwongo.

20 "Nimar Pinyruodh polo chal gi wuon pacho ma nowuok gokinyi mang'ich mondo ondik jotich ma ditine e puothe mar mzabibu. **2** Ka nosewinjore gi jotich ni obiro chulogi dinari* achiel e odiechieng' achiel, noorogi e puothe

mar mzabibuno. **3** Bang'e, ka nowuok kar sa adek okinyi, noneno jomoko ma ne pok ondiktich kochung' e chiro; **4** kendo nowacho ne jogo ni, 'Un bende dhiuru e puotha mar mzabibu, to anamiu gima owinjore.' **5** Omiyo, ne gidhi. Kendo wuon pacho nowuok motimo kamano kar sa auchiel kod kar sa ochiko bende. **6** Gikone, kar sa 11 odhiambo, nowuok moyudo jomoko kochung' kanyo, mi nopenjogi ni, 'Ang'o momiyo usechung' kae kuom odiechieng' mangima ma ok ondiku tich?' **7** Ne gidwoke kama, 'En nikech onge ng'at mosen-dikowa.' Nokonegi ni, 'Un bende dhiuru e puoth mzabibu.'

8 "Ka nochopo odhiambo, wuon puoth mzabibuno nowacho ne ng'at ma noseketo e wi jotich kama, 'Luong jotich mondo ichulgi, kichako gi ma nende obiro achien eka itiek gi mokwongo.' **9** Ka jotich mag sa 11

nobiro, ng'ato ka ng'ato kuomgi noyudo dinari achiel. **10** Omiyo, ka joma nokwongoka nobiro, ne giparo ni gibiro yudo mang'eny, to gin bende ne ochulgi mana dinari achiel. **11** Kane osechulgi, ne gichako ng'ur ne wuon pachobiro **12** mi giwacho ni, 'Joma achien-gi notiyo kuom sa achiel; to pod itimonegi ma romre kodwan joma osetiyo matek e odiechieng' mangima e bwo chieng' mager!' **13** To nodwoko achiel kuomgi ni, 'Omera, onge gima rach ma asetimoni. Donge ne wawinjore ni dinari achiel e ma abiro chuli, koso? **14** Kaw mari mondo idhi. Adwaro miyo jal mogikni bende ma romre gi mari. **15** Donge an gi ratiromar timo kaka adwaro gi giga awuon? Koso in gi ich-lit* nikech an ng'at maber?' **16** E yo ma kamano, joma achien nobed mokwo-

20:15 *Tiende sie en "wang" ma nigi ich-lit."

ngo, to joma okwongonobed ma achien."

17 Sama Yesu noidho kodhi Jerusalem, nokawo jopuonjrene 12 mi nodhi kodgi kar kendgi, kendo kane gin e ndara, nowachonegi niya: **18** "Neuru! Koro waidho nyaka Jerusalem, kendo Wuod dhano ibiro chiw e lwet jodong-jodologi jondiko. Gining'adne buch tho **19** kendo ginichiwe e lwet ji moa e ogendni mamoko mondo gijare, gichwade, kendo ginege e yath; to e odiechieng' mar adek ibiro chiere."

20 Eka min yawuot Zebedi nobiro ire ka en gi yawuote, mi nokulorene ka omiye luor mokwaye wach moro. **21** Yesu nopenje niya: "Ang'o midwaro?" Nodwoke kama: "Gol chik mondo yawuota ariyogi obed e Pinyruodhi, ng'at achiel e badi korachwich to machielo e badi koracham." **22** Yesu nodwoko niya: "Ok ung'eyo gima ukwayo. Be unyalo ma-

dho okombe ma achiegni madhoni?" Ne giwachone kama: "Wanya-lo." **23** Nokonegi niya: "Adier ubiro madho okombena, kata kamano an ok ema ami ji thulo mar bet e bada korachwich kata koracham, to Wuora e ma miyo joma oseikonegi."

24 Ka jopuonjre apar mamokogo nowinjo wachno, mirima nomakogi gi owete ariyogo. **25** To Yesu noluongogi ire mowachonegi niya: "Ung'eyo ni joloch mag ogendni timore ruodhi e wigi kendo joma nigi duong' tiyo gi teko e wigi. **26** Mano ok e kaka onego obed e kindu; to ng'at ma dwaro bedo maduong' e kindu nyaka bed jatiju, **27** kendo ng'at ma dwaro bedo mokwongo e kindu nyaka bed misumbau. **28** Mana kaka Wuod dhano nobiro, ok ni mondo ji otine, to mondo oti ne ji kendo mondo ochiw ngimane obed rarwar ne ji mang'eny."

29 Sama ne giwuok Jeriko, oganda mang'ongo noluwe. **30** To ne! ji ariyo ma muofni ma nobet e bath ndara nowinjo ka Yesu kalo, mi ne gikok matek niya: "Ruoth, Wuod Daudi, kechwa!"

31 To oganda nokwerogi matek ni giling'; eka koro ne gimedo kok matek niya: "Ruoth, Wuod Daudi, kechwa!" **32** Omiyo, Yesu ne ochung', moluongogi kendo nopenjogi niya: "Ang'o ma udwaro ni atimnu?" **33** Ne gidwoke kama: "Ruoth, wardwaro ni wengewa mondo oyawre." **34** Yesu nokechogi, kendo nomulo wengegi mi gikanyono ne gichako neno, kendo ne giluwe.

21 Kane gin machiegni gi Jerusalem kendo ne gisecho-po Bethfage e Got Zeituni, Yesu nooro jopuonjrene ariyo, **2** kowachonegi niya: "Dhiuru e gweng' ma uneno e nyimucha kendo gikanyono udhi nwang'o punda moro motue gi nyathine.

Gonygiuru kendo ukel-nagi. **3** Ka ng'ato openjou wach moro, dwokeuru ni, 'Ruoth dwarogi.' Gikanyono, obiro yie mondo ukawgi."

4 To adier mano notimore mondo wach ochop ma ne owach kokalo kuom janabi niya:

5 "Wachuru ne Nya-Sayun kama: 'Ne! Ruodhi biro iri, ng'at mamuol, koidho punda, ee, nyathi punda, koth le ma ting'o osigo.'"

6 Omiyo, jopuonjrego ne odhi mi gitimo mana kaka Yesu nochikogi. **7** Ne gikelo pundano gi nyathine, mi ne giketo kuomgi lepgi ma oko, kae to nobetie. **8** Thoth ji ma ne ni ei oganda nopedho lepgi ma oko e ndara to jomoko ne ng'ado bede yien ka gipedhogi e ndara. **9** E wi mano, oganda ma notelo e nyime kod ma ne luwo bang'e ne siko ka kok niya: "Res Wuod Daudi, wakwayi! Ng'at moguedh en ng'atno ma biro e nying Je-

hova! Rese, wakwayi, in ma in malo mamalo!"

10 To kane odonjo Jerusalem, taondno duto ne nigi chochni ka ji penjore niya: "Jali en ng'ano?" **11** Oganda ne siko ka wacho kama: "Mani e Yesu janabi moa Nazareth mar Galili!"

12 Yesu nodonjo e hekalu mi noriembo ji duto ma ne uso kod ma ne ng'iepo ei hekalu ma ogologi oko, mi noloko mese mag jowil pesa ataro kod kombe joma ne uso akuche. **13** Mi nowachonegi kama: "Ondik ni, 'Oda ibiro luong ni od lamo,' to un uloke rogo mar jomecho." **14** Bende, joma muofni gi pudhe nobiro ire e hekalu kendo nochangogi.

15 Ka jodong-jodolo gi jondiko noneno gik madingo ma notimo kod yawuowi ma ne kok ei hekalu ka giwacho niya: "Res Wuod Daudi, wakwayi!" ne gibedo gi mirima **16** mi ne gipenje kama: "Be iwinjo gima

jogi wacho?" Yesu nodwokogi niya: "Ee. Ne ok usomo ni, 'Isemiyo weche mag pak owuok e dho nyithindo matindo kod mayom'?"

17 Bang' weyogi chien, nowuok Jerusalem kodhi Bethania, mi nobedo kuno e otieno mangima.

18 Sama nodok Jerusalem gokinyi mang'ich, nowinjo kodenyo.

19 Noneno yadh ng'owo e bath ndara mi nodhi e yadhno, kata kamano ne ok oyudo gimoro kuome mak mana oboke, mi nowacho ne yadhno niya: "Kik olemo moro amora onyag kuomi kendo ngang'." Mi yadh ng'owono noner gikanyono.

20 Ka jopuonjrene noneno mano, ne giwuoro mi gipenjo kama: "Obet nade ni yadh ng'owono oner gikanyono?"

21 Yesu nodwokogi kama: "Adier awachonu ni, ka un gi yie ma ok uriw gi kiawa, ok ubi timo mana gima aa timo ne yadh ng'owono kende, to kata ka uwacho

ne godni ni, 'Mukri idhi inyumri e nam,' to mano biro timore. **22** Kendo gik moko duto mukwayo e lamo, ka un gi yie, unuyud."

23 Bang' ka nosedonjo e hekalu, jodong-jodolo gi jodongo mag olanda nobiro ire sama nopuonjo, mi ne gipenje kama: "Itimo gigi gi ratiro mane? To en ng'a momiyi ratirono?"

24 Yesu nodwokogi kama: "An bende abiro penjou gimoro achiel. Ka udwoka eka an bende abiro wachonu ni atimo gigi gi ratiro mane:

25 Batiso ma Johana ne timo noa kanye? Ne en moa e polo, koso kuom dhano?" To ne gichako penjore e kindgi giwegi kama: "Ka wadwoke ni, 'Ne en moa e polo,' obiro penjowa ni, 'Kare ang'o momiyi ne ok uyie kuome?' **26** To ka wadwoke ni, 'Ne en moa kuom dhano,' waluoro oganda nikech giduto giyie ni Johana en janabi." **27** Omiyo, ne

gidwoko Yesu kama: “Ok wang’eyo.” En nowachonegi niya: “An bende ok abi wachonu ni atimo gigi gi ratiro mane.

28 “Uneno nade? Ng’ato ne nigi nyithindo ariyo. Nodhi ir mowongongo mowachone ni, ‘Nyathi, dhi iti kawuono e puoth mza-bibu.’ **29** Nyathino nodwoke ni, ‘Ok abi dhi,’ to bang’e noloko pache mi odhi. **30** Nodhi ir nyathi mar ariyo mowachone kamano bende. To nyathino nodwoke ni, ‘Abiro dhi jaduong,’ to ok nodhi. **31** E kind nyithindo ariyogo, en mane ma notimodwach wuon mare?” Ne gidwoke niya: “Mowongono.” Yesu nokonegi kama: “Adier awachonu ni, josol osuru gi joma ndhaga* kwongonu donjo e Pinyruodh Nyasaye. **32** Nimar Johana nobiro iru konyiso tim makare to ne ok

21:31, 32 *Tiende ni, joma tiyo tij terruok mondo giyudgo pesa.

uyie kuome. Kata kama-no, josol osuru gi joma ndhaga* ne oyie kuome, to un kata obedo ni ne uneno mano, ne ok uywago ang’e bang’e mondo eka uyie kuome.

33 “Winjuru ngero machielo: Ne nitie ng’at moro ma wuon puodho, to nopidho puoth mza-bibu kendo nogero chiel molwore, mi nokunyo bur mar biyo divai, kendo nogero ot ma rabora mar ng’icho; eka no-keto puodhono e lwet jopur ma chule, kae to nodhi wuoth e piny moro mabor. **34** Ka kinde ma olemo nyakie nochopo, nooro wasumbnine ir jopurgo mondo gikelne olemo monego oyud. **35** Kata kamano, jopurgo noma-ko wasumbnigo, kendo moro ne gigoyo, moro ne ginego, to machielo ne gichielo gi kite. **36** Eka nochako ooro wasumbni mamoko mang’eny moloyo kidienny mokwongoka, to ne gitimo kamano ne mago

bende. **37** Gikone nooro wuode irgi kowachoniya, 'Gibiro miyo wuoda luor.' **38** Kane gineno wuowino, jopurgo nowacho e kindgi kama, 'Mani e jal ma puodhoni biro dong'ne kaka pok mare. Biuru, wanegeuru mondo puodhoni odong'nwa!' **39** Omiyo, ne gimake mi giwite oko mar puoth mzabibu kendo ne ginege. **40** Kuom mano, ka wuon puoth mzabibuno obiro, ang'o mobiro timo ne jopurgo?" **41** Ne gidwoke niya: "Nikech gin joma richo, obiro kethogi gi kethruok malich, kae to ochiwo puoth mzabibuno ne jopur mamoko ma biro miyega olemo ka kindegi ochopo."

42 Yesu nokonegi kama: "Ok nusomo ei Ndiako ni, 'Kidi ma jogedo ne otamore, kidino e mosebedo kidi maduong' moriwo kor ot. Mani osetimore kokalo kuom Jehova kendo en gima ber miwuoro e wang'-

wa'?" **43** Mano e mo-miyo awachonu ni, Pinyruodh Nyasaye ibiro gol oa kuomu, kae to nomiye oganda moro ma nyago olemo mag pinyruodhno. **44** Bende, ng'at ma olwar e kidino, ng'atno biro tur ma tindotindo. To ng'at ma kidino olwar kuome, kidino biro rege ka buru."

45 Ka jodong-jodolo kod Jo-Farisai nowinjo ngeche ma nogoyogo, ne ging'eyo ni kare nowuoyo kuomgi. **46** Kata obedo ni ne gidwaro make, ne giluro oganda nikech jogo ne gikwane kaka janabi.

22 Kendo Yesu no-medo wuoyo kodgi kotiyogi gi ngeche niya: **2** "Pinyruodh polo inyallo pim gi ruoth moro ma noloso nyasi mar kend ne wuode. **3** Mi nooro wasumbnine mondo oluong joma ne ogwel e nyasino, kata kama-no jogo ne ok dwar biro. **4** Kendo nooro wasumbni mamoko kowachoniya: 'Nyisuru joma

ogwelgo kama: “Neuru! Aseiko chiemo, oseyang’ ruedhi gi jamni machwe kendo gik moko duto oseik. Biuru e nyasi mar kend.” **5** Kata kamano, ne ok gidewo mi ne gidhi mana e yoregi, moro e puothe, machielo e ohande; **6** to modong’ nomako wasumbninego mi ne gitimonegi timbe achaya kendo ne ginegogi.

7 “Ruoth nobedo gi mirima mi nooro jolwenyne kendo ne ginego jonekgo mi giwang’o taondgi. **8** Eka nowacho ne wasumbnine ni, ‘Nyasi mar kend oseikore, to joma ogwel ok nowinjore. **9** Kuom mano, dhiuru e nderni ma wuok e taondni, kendo ugwel ng’ato ang’ata ma uyudo e nyasi mar kend.’ **10** Eka wasumbnigo nodhi e nderni mi ne gichoko ji te ma ne giyudo, maricho gi mabeyo duto, kendo ot ma nitimoe nyasi mar arusno ne opong’ gi joma chiemo.

11 “Ka ruoth nobiro nono welo, noneno ng’ato kanyo ma ok norwakore gi nanga mar kend. **12** Omiyo, nope nje kama: ‘Omera, ere kaka nende idonjo kae ka ok irwako nanga mar kend?’ Dhoge nomoko. **13** Eka ruoth nowacho ne jotichne ni, ‘Tueuru lwetene gi tiendene kendo uwite oko e mudho. Kanyo e kama ywagruokne kod muodo lekene nobedie.’

14 “Nimar nitie joma ng’eny mogwel, to joma nok e moyier.”

15 Eka Jo-Farisai nodhi mi giriwo paro kanyachiel mondo gima ke gi wach moa e dhoge. **16** Omiyo, ne giro jopuonjregi ire kanyachiel gi jolup Herode ka giwacho niya: “Japuonj, wang’eyo ni in ja adier kendo ipuonjor Nyasaye gadier kendo ok iluro wang’ ng’ato nimar ok ing’i dhano gi kaka onenore gi oko. **17** Kuom mano, wachnwae, ineno nade?”

Be chulo osuru ne Kaisar en gima owinjore gi chik, koso ok owinjore?"

18 To kong'eyo parogi maricho, Yesu nodwokogi niya: "Ang'o momiyo utema un joma wuondoregi? **19** Nyisauru ane pesa ma mingli mar osuru." Ne gikelone dinari achiel. **20** Nope-njogi kama: "Kido gi ndiko man kuomegi gin mag ng'a?" **21** Ne gidwoke niya: "Gin mag Kaisar." Eka nowachonegi kama: "Kare chuluru Kaisar gige Kaisar, to gige Nyasaye ne Nyasaye." **22** Kane giwinjo wachno, ne gihum kendo ne giweye mi gidhi yorgi.

23 E chieng'ono, Josadukai ma wacho ni chier onge nobiro ire mi ne gipenje niya: **24** "Japuonj, Musa nowacho kama: 'Ka ng'ato otho to ok onyuolo nyithindo, owadgi nyaka kend chiegeno mondo onyuolnego nyithindo.'" **25** Koro ne nitie owete moko abiriyo

kodwa. Mokwongo noke-ndo kae to otho, to nkech ne oonge gi nyithindo, noweyo chiege ne owadgi. **26** Mano bende e gima ne otimore gi owadgi mar ariyo gi mar adek, nyaka giduto ji abiriyo. **27** Gikone, dhakono ne otho. **28** Omiyo, e chier, dhakono nobed chi ng'a kuom ji abiriyogo? Nimar nosebedo chi ng'ato ka ng'ato kuomgi."

29 Yesu nodwokogi niya: "Pachu ok ni kare nimar ok ung'eyo Ndiko kata teko mar Nyasaye; **30** nikech e chier, chwo ok kend, kendo mon bende ok chiw e kend, to gibedo kaka malaike e polo. **31** Kuom wach chier mar joma otho, donge usesomo gima Nyasaye nowacho niya: **32** 'An e Nyasach Ibrahim, Nyasach Isaka, kendo Nyasach Jakobo?' En Nyasach joma ngima, to ok Nyasach joma otho." **33** Kane oganda owinjo mano, ne gihum gi puonjne.

34 Ka Jo-Farisai nowinjo kaka noseloyo Jo-Sadukai gi wach mi dhogi nomoko, giduto ne gichokorene kanyachiel.

35 Eka achiel kuomgi ma nolony e Chik noteme kuom penje kama:

36 “Japuonj, en chik mane maduong’ie molooyo e Chik duto?”

37 Nodwoko niya: “Nyaka iher Jehova Nyasachi gi chunyi duto, kendo gi ngimani duto, kendo gi pachi duto.” **38** Mani e chik maduong’ie molooyo kendo mokwongo. **39** Mar ariyo ma chal kode e ma: ‘Nyaka iher wadu kaka iherori iwuon.’ **40** Chike ariyogi e ma Chik duto kod weche Jonabi otenoree.”

41 Koro ka noyudo Jo-Farisai ochokore kanyachiel, Yesu nopenjogi kama: **42** “Uneno Kristo nade? En wuod ng’a?” Ne gidwoke niya: “Wuod Daudi.” **43** Nopenjogi kama: “Kare obet nade ni kokalo kuom roho maler Daudi ne olunge ni Ruodha kowacho ni,

44 ‘Jehova nowacho ne Ruodha niya: “Bed e bada korachwich nyaka chop aket wasiki e bwo tiendi””? **45** Kare ka Daudi luonge ni Ruodha, ere kaka onyalo bedo wuode?” **46** To onge ng’at ma ne nyalo dwoke wach moro, kendo nyaka a chieng’no, onge ng’ato ang’ata ma notemo hedhore medo penje.

23 Eka Yesu nowuoyo gi oganda kod jopuonjrene kowacho niya: **2** “Jondiko gi Jo-Farisai osebet kendgi giwegi e kom Musa. **3** Omiyo, gik moko duto ma giwachonu, winjuru kendo timuru, to kik utim ka luwore gi timbegi nimar giwacho to ok gitim. **4** Gitueyo ting’ mappek kendo giketogi e gok ji to gin giwegi ok gidwar mulo gigo gi lith lwetegi. **5** Gik moko duto ma gitimo, gitimogi ni mondo dhano onegi, nimar giyaro ndede ma ting’o Ndi-ko kendo girwake kaka gima miyogi arita kendo

gimedo riak lepgi obed maboyo. **6** Gihero bet kuonde moyiedh mogik e nyasi kod kombe ma nyime e sunagoke, **7** gihero bende mos ma idhialogigo e chirni, kendo mondo ji oluonggi ni Rabi. **8** Un to kik luongu ni Rabi nikech Japuonju en achiel, to uduto un oweste. **9** E wi mano, kik uluong ng'ato ang'ata e piny ni wuonu nikech Wuonu en achiel manie polo. **10** Bende, kik luongu ni jotelo nikech Jatendu en achiel, ma en Kristo. **11** To ng'at maduong' molooyo e kindu nyaka bed jatiju. **12** Ng'at ma ng'awore malo owuon noduoke piny to ng'at ma duokore piny owuon nong'awe malo.

13 "Yaye nobednu malit un jondiko gi Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech uloro ne ji Pinyruodh polo; nimar un uwegi ok udonjie, to bende jogo ma dwaro donjoe ok uyiene-gi. **14** —

15 "Yaye nobednu malit un jondiko gi Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech uwuotho kung'ado nam kod lowo motwo mondo umi ng'ato olokore, eka bang' koselokore to umiyo owinjore dhi e Gehena* nyadiriyo molooyo un uwegi.

16 "Yaye nobednu malit un joma tayo jomamoko to un uwegi un muofni, un ma uwacho ni, 'Ka ng'ato kuong'ore gi hekalu, ok udew; to ka ng'ato kuong'ore gi dhahabu mar hekalu, ni to wachno otueye.' **17** Un jo mofuwo kendo ma muofni! Ka gadier, mane maduong' molooyo, en dhahabu, koso hekalu ma e ma miyo dhahabu bedo gima ler? **18** E wi mano, uwacho ni, 'Ka ng'ato kuong'ore gi kendo mar misango, en kayiem nono; to ka ng'ato kuong'ore gi mich man kuome, ni to mano

23:15 *Ne en kar wang'o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glo-sari.

otueye.' **19** Un muofni! Ka gadier, mane maduong' molooyo, en mich, koso en kendo mar misango ma e ma miyo michno bedo gima ler? **20** Kuom mano, ng'ato ang'ata ma kuong'ore gi kendo mar misango, okuong'ore kode kanyachiel gi gik moko duto man e iye; **21** to ng'at ma kuong'ore gi hekalu, okuong'ore kode kanyachiel gi Jalno modak e iye; **22** kendo ng'ato ang'ata ma kuong'ore gi polo, okuong'ore gi komloch mar Nyasaye kanyachiel gi Jalno mobet e komno.

23 "Yaye nobednu malit, un jondiko gi Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech uchiwo achiel kuom apar mar mint kod dil gi kumin,* to usejwang'o weche madongo molooyo mag Chik, ma gin

23:23 *Mint, dil, kod kumin gin kit yien moko ma chalo alode ma ji pidho e puothe matindo kae to itiyo kodgi e medo ndhadhu e chiemo.

timbe makare, gi kecho ji, kod nyiso yie. Gigo ne dwarore ni otim, to ok ni koro ijwang'o gik mamoko. **24** Un joma tayo jomamoko to un uwegi un muofni, udhing'o ojur to umuonyo ngamia!

25 "Yaye nobednu malit, un jondiko gi Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech ulwoko ng'e okombe kod ng'e san, to igi opong' gi ich-lach kod timo gik mokalo tong'. **26** In Ja-Farisai ma muofu, kwong ilwok i okombe kod san mondi eka ng'eye bende obed maler.

27 "Yaye nobednu malit, un jondiko gi Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech uchal gi lie te mobuk ma rachar, ma nenore maber gi oko to igi opong' gi choke joma otho kod gik moko duto ma ok ler. **28** E yo ma kamano, un bende unenoru gi oko e wang' ji ni un joma kare, to iu opong' gi wuondruok kod ketho chik.

29 “Yaye nobednu malit, un jondiko kod Jo-Farisai, un joma wuondore! nikech ugero liete jonabi kendo ubero liete mag joma kare **30** kendo uwacho ni, ‘Dine bed ni wadak e kinde mag kwerewa, dine ok wariwore kodgi e chuero remb jonabi.’ **31** Kuom mano, udonjo ne un uwegi ni un nyithind joma nonego jonabi. **32** Kare pong’uru apong’a rapim mar kwe-reu.

33 “Un thuonde kendo nyithind thuonde, ere kaka ubiro ringo bura mar Gehena?*” **34** Nikech mano, ero aoronu jonabi gi joma riek kod joma puonjo ji. Moko kuomgi ununeg kendo unugurgi e yien to moko kuomgi unuchwad e sunagokeu mi nusandgi kowuok e taon moro nyaka e taon machielo, **35** mondo eka remb

23:33 *Ne en kar wang’o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glo-sari.

ji duto makare ma ne ochuer e piny obi obed e wiu, chakre gi remb Abel ng’at makare nyaka e remb Zakaria wuod Barakia ma ne unego e kind hekalu gi kendo mar misango. **36** Adier awachonu ni, magi duto nobi e wi tieng’ni.

37 “Jerusalem, Jerusalem, in janeg jonabi kendo jachiel joma oor iri gi kite—mano kaka nyading’eny ne adwaro choko nyithindi kanyachiel mana kaka gweno choko nyithinde e bwo buombene! To un ne ok udwar. **38** Neururu! Odu osejwang’nu. **39** Nimar awachonu ni, ok ununena ngang’ chakre sani nyaka chop nuwach ni, ‘Ng’at moguedh en ng’atno ma biro e nying Jehova!”

24 Koro ka Yesu ne wuok e hekalu, jopuonjrene nobiro ire mondo ginyise ute mag hekalu. **2** En nokonegi kama: “Donge uneno gigi duto? Adier awachonu ni, onge kidi ma biro

dong' e wi kidi wadgi ma ok nowit piny."

3 Ka noyudo obet e Got Zeituni, jopuonjrene nobiro ire ka en kar kende mi ne gipenje niya: "Wachnwae, karang'o ma gigi biro timoree, to en ranyisi mane ma biro nyiso ni intie,* kendo ni giko mar ndalo okayo machiegni?"

4 Yesu nodwokogi kama: "Tang'uru mondo kik ng'ato mi ulal, **5** nimar ji mang'eny nobi ka gitiyo gi nyinga ka giwacho ni, 'An e Kristo,' kendo ginimi ji mang'eny lal. **6** Unuwinj lwenje kod humb lwenje. Tang'uru mondo kik uluor, nimar gigi nyaka timre, kata kamano giko to nobed ni podi.

7 "Nikech oganda no- ked gi oganda kendo pinyruoth noked gi pinyruoth, bende chiemo nobed manok kendo yiengni mag piny nobedie ka-

24:3 *Wach molok kae ni "intie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

moro bang' machielo. **8** Magi duto gin chakruok mag masiche ma chal gi muoch ma kecho.

9 "Eka ji nochiwu mondo osandu, mi gininegu, kendo ogendni duto nosin kodu nikech nyinga. **10** Bende, ji mang'eny nochwanyre, mi ginindhogre kendo ginibed gi sigu e kindgi.

11 Jonabi mang'eny mag miriambo nosiek kendo ginimi ji mang'eny lal; **12** kendo nikech medruok mar ketho chik, hera mar ji mang'eny nobed mang'ich. **13** To ng'at monano nyaka giko ibiro res. **14** Kendo wach maber mar Pinyruothni ibiro yal e piny mangima mondo ochiw neno ne ogendni duto, eka giko nobi.

15 "Kuum mano, mana kaka nowach kokalo kuom janabi Daniel, ka uneno gima odwanyore ma kelo kethruok kochung' e kama ler (jasomo mondo oti gi rieko),

16 eka jo man Judea mondo ochak ringo ka gidhi e gode. **17** Ng'at man e wi tat ot kik olor piny mondo okaw gik manie i ode **18** kendo ng'at man e puodho kik dog mondo okaw nangane ma oko. **19** Yaye nobed malit ne mon ma yach kod mago ma dhodho nyithindo e ndalono! **20** Sikuru kalamo mondo kindeu mar ringo kik timre e ndalo koyo kata chieng' Sabato; **21** nikech kindeno masira maduong' nobedie ma pok ne otimore a chakruok piny nyaka sani, ooyo, to ok nochak otimre kendo. **22** Kuom adier, dine bed ni ndalogo okong'ad machuok, onge ng'ato ma dores; to nikech joma oyier, ndalogo ibiro ng'ad machuok.

23 "Eka ka ng'ato wachonu ni, 'Neuru! Eri Kristo ni ka,' kata ni, 'En kacha!' kik uyie mano.

24 Nimar Kristo mag miriambo gi jonabi mag miriambo nosiek kendo

ginitim ranyisi mado-ngo gi gik miwuoro mondo gimi ji olal, ma ka nyalore, to gimi kata mana jogo moyier olal. **25** Neuru! Asesiemou motelo. **26** Kuom mano, ka ji wachonu ni, 'Neuru! En e thim,' kik udhi; kata ni, 'Neuru! En e udi ma iye,' kik uyie mano. **27** Nimar mana kaka mil polo wuok yo wuok-chieng' to orieny nyaka yo podho-chieng', e kaka ndalo ma Wuod dhano nitie* bende nobed. **28** Kama ringre gima otho nitie, kanyo e kama achudhe biro chokoree.

29 "Mapiyo bang' masira ma ndalogo, ibiro lok wang'-chieng' obed mudho kendo dwe ok nochiw ler mare, mi sulwe biro lwar koa e polo, kendo ibiro yieng teko mag polo. **30** Eka ranyisi mar Wuod dhano nonenre e polo, kendo

24:27 *Wach molok kae ni "nitie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

dhoudi duto mag piny
nogo korgi gi kuyo ma-
duong', mi ginine Wuod
dhano ka biro e bo-
che polo ka en gi teko
kod duong' mang'ongo.

31 Eka obiro oro malai-
kene gi dwol maduong'
mar turmbeta kendo gi-
nichok joge moyier ka-
nyachiel ka giwuok e tu-
nge* ang'wen mag piny,
a e tung' polo konchiel
nyaka e tung' machielo.

32 "Koro puonjreuru
kuom yadh ng'owo kaka
ranyisi mar wachni:
Mapiyo bang' ka be-
dene osedongo moloth
mayom kendo kosego-
lo obokene, ung'eyo ni
kinde oro chiegni.

33 Kamano bende, sa-
ma uneno gigi duto ka
timore, ng'euru ni Wuod
dhano chiegni e dhoot.

34 Adier awachonu ni,
tieng'ni ok bi kalo
ngang' nyaka chop gigi
duto timre. **35** Polo gi
piny biro kalo, to weche-
na ok nokal ngang'.

24:31 *Tiende sie en "yembe
ang'wen."

36 "Kuom wach chi-
eng'no kod sano, onge
ng'at mong'eyo, kata
malaike manie polo kata
Wuod Nyasaye, to mana
Wuora. **37** Nikech ma-
na kaka ndalo Noa no-
bet, e kaka notimre be-
nde e ndalo ma Wuod
dhano nitie.* **38** Nimar
mana kaka e ndalogo ka
Ataro ne podi, ji ne
chiemo kendo ne gime-
tho, chwo ne kendo to
mon ne ikendo, nyaka e
chieng'no ma Noa nodo-
njo e yie, **39** to ne ok
gidewo nyaka Ataro no-
biro moyweyogi gidu-
to, mano e kaka notimre
e ndalo ma Wuod dha-
no nitie.* **40** E ndalogo
ji ariyo nobed e puodho;
achiel nokaw to ma-
chielo nowe. **41** Mon
ariyo nobed ka rego e
pong' lwedo; achiel no-
kaw to machielo nowe.
42 Kuom mano, siku-
ru ka uneno nikech ok
ung'eyo ni en chieng'
mane ma Ruodhu biroe.

24:37, 39 *Wach molok kae ni
"nitie," en *parosia* e dho Grik.
Ne Glosari.

43 “To ng’euru wach achiel: Ka dine bed ni wuon ot ong’eyo ni jakuo dhi biro e sa* mane, dine osiko kone no kendo dine ok oweyo otur ode mi donjie.

44 Nikech mano, un ben de beduru moikore nikech e sa ma ok upar ni e en, e ma Wuod dhano biroe.

45 “Ng’ano ma kuom adier e jatich mogen kendo mariek, ma ruodhe noketo e wi joode mondo omigi chiembgi e kinde mowinjore? **46** Jatijno nobed mamor ka ruodhe obiro mi oyude kotimo kama no! **47** Adier awachonu ni, obiro kete e wi gige duto.

48 “To kapo ni jatich marachno owacho e chunye ni, ‘Ruodha deko,’ **49** mi ochako goyo jotich wetene, kochie mo kendo kometho gi jomer, **50** ruodh jatijno nobi e chieng’ ma ok opar kendo e sa ma ok ong’eyo, **51** mi nomiye

24:43 *Tiende sie en “Arita.”

kum mager moloyo, kendo noyud pok kanyachiel gi joma wuondore. Kanyo e kama ywagruokne kod muodo lekeno nobedie.

25 “Pinyruodh polo inyalo pim gi nyiri apar ma silili ma nokawo teynigi mondo gidhi girom ne wuon kiser a. **2** Abich kuomgi nofuwo to abich ne riek. **3** Nimar mofuwogo nokawo teynigi to ne ok giting’o mafuta **4** to mariek noting’o mafuta ei chupni kanyachiel gi teynigi. **5** Kane wuon kiser a odeko, nong’no noterogi giduto mi gindo. **6** E dier otieno tir koko moro nowuok niya: ‘Wuon kiser a osechopo! Wuoguru udhi uromne.’ **7** Eka nyirigo duto noa malo mi giiko teynigi. **8** Mofuwo nowacho ne mariek ni, ‘Miwauru moko kuom mafuta ma un-go nikech teyniwa chiegni tho.’ **9** To mariekgo nodwokogi niya: ‘Nenore ni ma wan-go ok bi romowa kanyachiel

kodu. Kuom mano, dhiuru ir joma uso mafuta mondo ung'iew mau.'

10 Sama ne gidhi ng'iewo mafuta, wuon kiserano biro. Nyiri ma noseikore nodonjo kode e nyasi mar kend, kae to ne olor dhoot. **11** Bang'e, nyiri mamokogo bende nobiro ka gisayo ni, 'Jaduong', 'Jaduong', 'yawnwae!' **12** En nodwokogi ni, 'Awachonu adier, ok ang'eyou.'

13 "Omiyo, sikuru ka uneno nikech ok ung'eyo chieng'no kata sano.

14 "Nikech en mana kaka ng'at ma ne chiegni dhi wuoth e pinyoro mabor ma nolungo wasumbnine kae to noketo gige e lwetgi.

15 Achiel kuomgi nomiyo talanta* abich, machielo ariyo, to pod machielo nomiyo achiel, kendo moro ka moro nomiyo ka luwore gi nyalone, eka nodhi wuoth e pinyno. **16** Gikanyono, misumba ma nomi talan-

ta* abich nodhi moloko ohala kodgi kendo noyudo abich momedore.

17 Kamano bende misumba ma nomi ariyo noyudo ariyo momedore. **18** To misumba ma nomi mana achiel, nodhi mokunyo bur e lowo kendo nopando pesa ma ruodhe nomiye.

19 "Bang' ndalo mang'eny, ruodh wasumbnigo nobiro mondo onon kwan pesago kodgi.

20 Omiyo, misumba ma nomi talanta* abich nobiro mokelo talanta* abich momedore kowachoni, 'Ruodha, ne imiya talanta* abich; to ne, aseyo abich momedore.' **21** Ruodhe nowachone kama: 'Itimo maber, in misumba maber kendo mogen! Isebedo ng'at migeno kuom gik manok. Abiro keti e wi gik mang'eny. Donj e mor mar ruodhi.' **22** Bang' mano, misumba ma nomi talanta* ariyo nobiro kendo nowacho ni, 'Ruodha,

ne imiya talanta* ariyo; to ne, aseyudo ariyo momedore.' **23** Ruodhe nowachone niya: 'Itimo maber, in misumba maber kendo mogen! Isebedo ng'at migeno kuom gik manok. Abiro keti e wi gik mang'eny. Donj e mor mar ruodhi.'

24 "Gikone, misumba ma ne omi talanta* achiel nobiro kendo nowacho kama: 'Ruodha, ne ang'eyo ni in ng'at ma chuno gik moko, ma kayo cham kama ok nochuoyoe kendo ma chocho cham kama ok nopiethoe. **25** Omiyo, ne abedo maluor mi ne adhi ma apando talanta* mari e lowo. Erigo, aduokonigo.' **26** Ruodhe nodwoke niya: 'In misumba marach kendo ma jasamwoyo, donge ne ing'eyo ni akayoga cham kama ok achuoyoe kendo ni achokoga cham kama ok apie-thoe? **27** Kare dine ikano pesana e bengi mo-

25:22, 24, 25, 28 *Ne Glosari.

ndo bang' biro dine ayudo gira kaachiel gi ohala e wiye.

28 "'Kuom mano, kawuru talanta* ma engono kendo umi jal ma nigi talanta* apar. **29** Nimar ng'at ma nigo, nomedne kendo nobedgo mogundho. To ng'at ma ongego, kata mana ma en-go nomaye. **30** Omiyo, wituru misumba manononi oko e mudho. Kanyo e kama ywagruokne kod muodo lekene nobedie.'

31 "Ka Wuod dhano obiro e duong'ne, kendo ka malaike duto ni kode, eka nobed e kom-lochne ma nigi duong'. **32** Ibiro chok ogendni duto e nyime, eka obiro pogo ji koketogi e kidienje ariyo mana kaka jakwath pogo rombe gi diek. **33** Kendo noket rombe e bade korachwich to diek koracham.

34 "Eka Ruoth nowach ne joma ni e bade korachwich niya: 'Biuru, un joma Wuora ose-guedho, yuduru pok

mar Pinyruoth moseik-nu nyaka a chakruok mar piny. **35** Nimar kane adenyo ne umiya chiemo; kane an gi riyo ne umiya gima ne anyalo madho. Kata obedo ni ne ok ung'eya, ne urwaka; **36** kane an duk, ne umiya nanga. Kane atuo, ne ukonya. Kane an e jela, ne ulima.' **37** Eka joma kare nopenje niya: 'Ruoth, karang'o ma ne wanenie ka idenyo mi wamiyi chiemo, kata ka in gi riyo mi wamiyi gimoro mondo imadh?' **38** Karang'o ma ne ok wang'eyie to ne warwaki, kata ne in duk mi wamiyi nanga? **39** Karang'o ma ne wanenie kituo kata ka in e jela mi walimi?' **40** To Ruoth biro dwokogi niya, 'Adier awachonu ni, e okang' ma ne utimogo gigi ne ng'at matinie mogik kuom owetenagi, nutimona.'

41 "Eka obiro wacho ne joma ni e bade koracham kama: 'Auru kuoma, un joma osekuong'

mondo odhi e mach ma nyaka chieng' moseik ne Jachien kod malaikene.

42 Nimar kane adenyo, ne ok umiya chiemo; kendo kane an gi riyo, ne ok umiya gima damadh.

43 Kane ok ung'eya, ne ok urwaka; kane an duk, ne ok umiya nanga; kane atuo kendo kane an e jela, ne ok ukonya.'

44 Eka gin bende gini-penje niya: 'Ruoth, karang'o ma ne wanenie kidenyo, kata ka in gi riyo, kata ka ok wang'eyi, kata ka in duk, kata kituo, kata ka in e jela, to ne ok wakonyi?'

45 Eka nodwokgi kama: 'Adier awachonu ni, e okang' ma ok nutimogo gigi ne achiel kuom joma tindoe mogikgi, ok nutimona.' **46** Jogi biro dhi e kethruok mochwere to joma kare biro donjo e ngima ma nyaka chieng'."

26 Koro ka Yesu no-setieko wechego duto, nowacho ne jopuonjrene niya: **2** "Ung'eyo

ni chakre sani odong' odiechienge ariyo to Pa-saka timore, kendo ibi-ro chiw Wuod dhano mon-do onege e yath."

3 Eka jodong-jodolo kod jodongo mag oga-nda nochokore e laru mar jadolu maduong' ma ne nyinge Kayafa, **4** kendo ne giriwo paro e kindgi mondo gimak Yesu ka gitiyo gi wuond mariek mondo ginege. **5** To ne giwacho kama: "Ok e kinde sawo dipo ka koko obetie e kind oganda."

6 Kane Yesu ni Betha-nia e od Simon jadhoho, **7** dhako moro ma ne nigi chupa molos gi kidi mar alabasta moting'o mo ma nigi suya mamit, kendo ma nengo-ne tek ahinya, nobiro mochako olo morno e wi Yesu sama nochie-mo. **8** Kane jopuonjre-ne oneno mano, ne gi-bedo gi mirima mi ne gipenjo niya: "Morni kethore kama nang'o? **9** Nimar dine ous mor-

ni pesa mang'eny mon-do omi joma odhier."

10 Kong'eyo mano, Yesu nopenjogi kama: "Ang'o momiyo utemo chando dhakoni? Osetimona tim maber. **11** Nimar kinde duto un gi joma odhier, an to ok ubi bedo koda kinde duto. **12** Sama dhakoni a oketo mo ma nigi suya mamitni e denda, a otimo kama-no mondo oika ne yik. **13** Adier awachonu ni, kamoro amora ma wach maberni ibiro landie e piny duto, gima dhakoni osetimoni bende no-wach kaka rapar ma-re."

14 Eka achiel kuom ji Apar Gariyoka, miluongo ni Judas Iska-riot, ne odhi ir jodong-jodolo **15** mi nopenjogi kama: "Ang'o ma ubi-ro miya mondo andhog-nugo?" Ne gisingo ni gi-biro miye pesa ma mingli mag fedha 30. **16** Omiyo, chakre ka-nyo nosiko komanyo thuolo maber mar ndhoge.

17 E odiechieng' mo-kwongo mar sawo mar Makate Maonge Thowi, jopuonjre Yesu nobiro ire mi gipenje kama: "Idwaro ni wadhi waikni kanye mondo ichamie Pasaka?" **18** Nodwoko-gi niya: "Donjuru e taon ir Ng'ane-ng'ane kendo uwachne ni, 'Japuonjowacho kama: "Kinde ma noketna chiegni; abiro timo Pasaka gi jopuonjrena e odi.""

19 Omiyo, jopuonjre no-timo kaka Yesu nochikogi, mi ne giiko gik moko ne Pasaka.

20 Koro ka nosechopo odhiambo, nobet piny e mesa gi jopuonjrene apar gariyo. **21** Sama ne gichiemo, nowacho kama: "Adier awachonu ni, ng'at achiel kuomu biro ndhoga." **22** Nikech wachno ne litnegi ahinya, giduto ng'ato ka ng'ato ne gichakopenje niya: "Ruoth, do-bed an, koso?" **23** Nodwokogi kama: "Jal ma luto lwete koda e bakul e jalno ma biro ndhoga.

24 Adier, Wuod dhano dhi tho mana kaka nondik kuome, to yaye nobed malit ne ng'atno ma Wuod dhano indhogo kokalo kuome! Dine obedo maber moloyo ka dine ok onyuol ng'atno." **25** Judas, jal ma ne chiegni ndhoge nope-njo kama: "Rabi, do-bed an, koso?" Yesu nodwo-ke niya: "In iwuon isewachcho."

26 Sama ne gidhi nyime gi chiemo, Yesu nokawo makate kendo bang' guedho, nong'ingongo, eka nomiyo jopuonjrene kowacho niya: "Kawuru ucham. Mani ochung' ne ringra."

27 Kendo nokawo okombe eka bang' goyo erokamano nomiyogi kowachcho niya: "Madheuru uduto, **28** nimar mani ochung' ne 'remba mar singruok' ma biro chuer mondo owe ne ji mang'eny richogi. **29** To awachonu niya: Ok anachak amadh divai mar olemb mzabibuni kendo nyaka chop chieng'no

ma abiro madhee manyien kodu e Pinyruodh Wuora.” **30** Gikone, bang’ wero wende mag pako Nyasaye, ne giwuok mi gidhi e Got Zeituni.

31 Eka Yesu nowachonegi niya: “E otienoni, uduto ubiro chwanyoru nikech an, nimar ondik kama: ‘Abiro goyo jakwath kendo rombe mag kueth biro ke.’

32 To ka osehiera, abiro dhi Galili motelonu.”

33 To Petro nodwoke niya: “Kata ka jomokogo duto ochwanyore nikech in, an to ok abi chwanyora ngang’!”

34 Yesu nowachone kama: “Adier awachoni ni, e otienoni, ka pok thwon-gweno okok, ibiro kwer nyadidek ni ok ing’eya.” **35** Petro nodwoke niya: “Kata kochuno ni atho kodi, ok abi kwer ngang’ ni ok ang’eyi.” Jopuonjrene mamokogo duto bende nowacho mana kamano.

36 Eka Yesu nochopo kodgi nyaka kama iluo-

ngo ni Gethsemene, mi nowacho ne jopuonjrene niya: “Beduru piny kae sama an adhi kacha mondo alem.” **37** Eka nokawo Petro gi yawuot Zebedi ariyo modhigo, mi nochako bedo gi kuyo ka chunye chandore ahinya. **38** Mi nowachonegi niya: “Chunya nigi kuyo ma duong’ ma datho kata. Beduru kae kendo sikuru ka uneno kanyachiel koda.” **39** To ka nose dhi mabor matin, nopodho auma, mi nolemo kama: “Wuora, ka nyalora to gol okombeni oa kuoma. Kata kamano, ok kaka adwaro to kaka in idwaro.”

40 Kendo noduogo ir jopuonjrene monwang’ogi ka ginindo, mi nope njo Petro niya: “Ok unyal neno ka urito koda kata mana kuom sa achiel kende? **41** Sikuru ka uneno kendo lemuru ma ok uwe, mondo kik udonj e tem. En adier ni chunyidwaro, to ringruok e ma

nyap.” **42** Nodhi kendo mar ariyo molemo niya: “Wuora, ka ok nyalre mondo mani okal to ni nyaka amadhe, dwaroni e ma mondo otimre.” **43** Mi noduogo kendo moyudogi ka ginindo nimar nindo nohewogi. **44** Omiyo, noweyogi kendo, mi nodok lemo kendo mar adek, kowacho mana wecheka. **45** Eka noduogo ir jopuonjrene mowachonegi niya: “E sa ma kama unindo kendo uyueyo! Neuru! Sa midhi ndhogie Wuod dhano e lwet joricho osekayo machiegni. **46** Auru malo, wadhiuru. Neuru! Jandhokna osekayo machiegni.” **47** Ka pod nowuoyo, ne! Judas, achiel kuom ji Apar Gariyoka, nobiro ka en gi oganda mang’ongo moting’o ligengni gi arunge ka oorgi gi jodong-jodolo gi jodongo mag oganda.

48 Koro jandhokne noyudo osemiyogi ranysisi moro kowachonegi kama: “Ng’at ma abi-

ro nyodho, mano e en; makeuru.” **49** Kendo nodhi moriere nyaka ir Yesu mowacho niya: “Misawa Rabi!” kae to nonyodhe gi mor. **50** To Yesu nope nje kama: “Omera, ang’o mokeli ka?” Eka ne gisudo nyime kendo ne gimako Yesu mondo gidhi kode. **51** To ne! achiel kuom joma ne niggi Yesu notero lwete mi owuodho liganglane kendo ne ochadho misumba mar jadolo maduong’, mi nong’ado ite oko. **52** Eka Yesu nowachone niya: “Duok liganglani kare, nimar jogo duto ma tiyo gi ligangla notho tholigangla. **53** Koso iparoni ok anyal sayo Wuora mondo oorna gie sani lijion* mokalo 12 mag malaike? **54** Ka en kamano, ere kaka Ndikonego ochop ma nyiso ni nyaka timre e yo ma kama?” **55** E sano,

26:53 *Lijion ne en kidienny maduong’ie moloyo e oganda lweny mar Rumi. Ka eri ochung’ ne kwan mang’ongo.

Yesu nowacho ne oga-nda niya: “Ere gimomiyo ubirona ka uting’o ligengni gi arunge ka joma dhi mako jamecho? Pile ka pile najabet e hekalu ka apuonjo, to ok ne umaka. **56** To magi duto osetimore mondo weche ma jonabi nondiko ochop.” Eka jopuonjre duto ne ojwang’e mi giringo.

57 Joma nomako Yesu notere ir Kayafa, jadolo maduong’, kama jondiko gi jodongo ne ochokoree kanyachiel. **58** To Petro nosiko ka luwo bang’gi ka en mabor martin nyaka e laru mar jadolo maduong’, kendo bang’ donjo iye, nobet gi jotich mag ot mondo one gima ne dhi timore.

59 Koro jodong-jodolo gi buch Sanhedrin duto ne manyo wach mar miriambo ma ne ginyalo donjonego Yesu mondo ginege. **60** To ne ok giyudo wach moro amora kata obedo ni jone-no mang’eny mag miriambo nobiro. Bang’e ji

ariyo nobiro, **61** mi ne giwacho kama: “Ng’atni ne jawacho ni, ‘Anyalo goyo hekalu mar Nyasaye piny kendo gere gi ndalo adek.’” **62** Eka jadolo maduong’ ne ochung’ mopenje niya: “Ionge dwoko? En wach mane ma jogi donjonigo?” **63** To Yesu ne oling’ aling’a. Omiyo, jadolo maduong’ nowachone niya: “Kuong’ri gi Nyasaye mangima mondo iwachnwa ka in e Kristo Wuod Nyasaye!” **64** Yesu nokone kama: “In iwuon e miwacho. To awachonu niya: Chakre sani ubiro neno Wuod dhano kobet e bat korachwich ma nigi teko, kendo kobiro e boche polo.” **65** Eka jadolo maduong’ noyiecho lepe ma oko mowachcho kama: “Osehayo Nyasaye! Ere tiende medo luongo joneno? Neuru! Koro usewinjo achayano. **66** Uneno nade?” Ne gidwoko niya: “Jali owinjore otho.” **67** Eka ne ging’ulo olaw

e wang'e kendo ne gi-goye adhong'. Moko no-thalo wang'e **68** ka gi-wacho kama: "Kornwae wach, in Kristo. En ng'a-no mogoyi?"

69 Koro Petro nobet oko e laru, kendo jatich moro ma nyako nobiro ire mowachone niya: "In bende a in gi Yesu ma Ja-Galili!" **70** To nokwer e nyimngi giduto kowacho kama: "Ok ang'eyo gima iwachono." **71** Ka nowuok oko e dho rangach, nyako machielo nonene mowachone niya: "Ng'atni ne nigi Yesu Ja-Nazareth." **72** Ne okwer kendo kokuong'ore niya: "Ok ang'eyo ng'atno!" **73** Matin bang'e, joma noyudo ochung' kanyo nobiro kendo ne giwacho ne Petro kama: "Kuom adier, in bende in achiel kuomngi nimar adier kit wuoyoni nyiso mano." **74** Eka no-chako kuong'ore korama niya: "Ok ang'eyo ng'atno!" To gikanyo-

no, thwon-gweno nokok. **75** Eka Petro no-paro wach ma Yesu no-sewacho kama: "Ka pok thwon-gweno okok, ibiro kwer nyadidek ni ok ing'eya." Kendo nowuok oko mi noywak malit ahinya.

27 Kane piny oru, jodong-jodolo duto gi jodongo mag oganda noriwo paro kanyachiel e wi Yesu mondo onege. **2** Bang' tueye, ne gitere mi gichiwe e lwet Pilato ma ne locho kaka gavana.

3 Kane Judas jandhokone oneno ni oseng'ad ne Yesu buch tho, nowinjo malit moduoko ne jodong-jodolo gi jodongo pesa ma mingli 30 mag fedha ma ne omiyeka, **4** kowachonegi kama: "Ne atimo richo kuom ndhogo remo ma onge ketho." Ne gidwoke kama: "Mano obadhowae ang'o? Mano en wachni iwuon!" **5** Omiyo, nowito pesago e hekalu mi oa kanyo. Eka no-dhi mi odere. **6** To jo-

dong-jodolo nokawo pesago mi giwacho niya: "Ok en gima owinjore gi chik mondo waketgi e kar keno maler nikech gin pesa mag remo."

7 Bang' riwo paro kanyachiel, ne gitiyo gi fedhago e ng'iewo puoth jachue agulni mondo kanyo obed kar yiko welo.

8 Kuom mano, oseluong puodhono ni Puoth Remo nyaka chil kawuono. **9** Eka wach ma nowach kokalo kuom janabi Jeremia nochopo niya: "Kendo ne gikawo pesa ma mingli 30 mag fedhago, ma gin nengo ma noket e wi ng'atno, ng'at ma nyithind Israel moko noketo nengo kuome, **10** kendo ne gichiwo pesago ne puoth jachue agulni ka luwore gi kaka Jehova nosechika."

11 Koro Yesu ne ochung' e nyim gavana, eka gavanano nopenje kama: "In e Ruodh Jo-Yahudi, koso?" Yesu nodwoke niya: "In iwuon isewacho." **12** To sama

jodong-jodolo gi jodongo ne donjone, ok nodwoko. **13** Eka Pilato nopenje kama: "Be iwinjo weche mang'eny ma gidonjonigo?" **14** To ok nodwoke kata wach achiel, mi mano nomiyo gavana owuoro ahinya.

15 Koro e kinde sawo ka sawo, gavana ne nigi tim mar gonyo ne oganda ng'at achiel motue ma ne oganda dwaro.

16 Gie kindeno, noyudo otue ng'at moro miluongo ni Baraba ma humbe ne rach ahinya.

17 Omiyo, kane gichokore kanyachiel, Pilato nopenjogi niya: "En ng'ano mudwaro ni agonynu? Baraba, koso Yesu miwacho ni en Kristo?" **18** Nimar Pilato nong'eyo ni ich-lit e ma nomiyo gichiwo Yesu e lwete. **19** E wi mano, ka noyudo obet e kombura, chiege ne oorone wach niya: "Kik idonjri e wach ng'at makareno nimar kawuono nachandora ahinya e lek nikech ng'atno." **20** Kata

kamano, jodong-jodolo gi jodongo nojiwo oganda mondo gikwa Baraba, to mondo neg Yesu. **21** Gavana nopenjogi kama: “Ng’ano kuom ji ariyogi mudwaro ni agonynu?” Ne gidwoke niya: “Baraba.” **22** Pilato nopenjogi niya: “Kare ang’o monego atim gi Yesu miwacho ni en Kristoni?” Giduto ne gidwoke kama: “We mondo ogure e yath!” **23** Nopenjogi kama: “Nikech ang’o? En ketho mane mosetimo?” Pod ne gimedo kok matek niya: “We mondo ogure e yath!”

24 Ka Pilato noneno ni loko pach ji ne otame, to kar mano koko e ma ne medore, nokawo pi mologo lwete e nyim oganda kowacho niya: “Aonge ketho kuom rembang’atni. Mano en wachu uwegi.” **25** Eka ji duto nodwoko kama: “Rembe mondo obed e wiwa kendo e wi nyithindwa.” **26** Eka nogonyonegi Baraba kae to nochiko mo-

ndo ochwad Yesu mi ne ochiwe mondo ginege e yath.

27 Eka askeche mag gavana nokawo Yesu mi gitere e od gavana kendo ne gichoko kanyachiel kidieny mangimar askeche kolwore.

28 Mi ne gilonyo lepe ma oko, mi girwakone kandho makwar mapichni, **29** kendo ne gilososimbo mar kuthe mi gisidhone e wiye, bende ne giketo odundu e lwete ma korachwich. Eka ne gigoyo chonggi pinye nyime ka gijare niya: “Misawa, in Ruodh Jo-Yahudi!” **30** Bende, ne ging’ulo olaw kuome mi gikawo odunduno kendo ne gichako goyo wiye. **31** Gikone kane gisejare, ne gilonyone kandho mi girwakone lepe ma oko, kendo ne gitere mondo ogure e yath.

32 Sama ne gidhi, ne giyudo Ja-Kirene moro ma nyinge Simon. Ne gichuno ng’atno mondo oting’ yath ma ne idhi negie Yesu. **33** To kane

gichopo kama iluongo ni *Golgotha*, tiende ni, Kar Hanga Wich, **34** ne gi-miye divai mokik gi kedhno mondo omadh; to bang' bile, notamorre madho. **35** Kane gigure e yath, ne gipogore lepe ma oko kuom goyo ombulu, **36** kendo ne gibet kanyo ka girite. **37** Bende, ne giketo ndiko moro gi ka wiye ma lando wach ma ne odonjnego niya: "Mani en Yesu Ruodh Jo-Yahudi."

38 Jomecho moko ariyo bende ne ogur e yien e bathe, achiel e bade korachwich to machielo e bade koracham. **39** To joma kadho nochako wuoyone ka gijare kendo ne giyingo wigi, **40** ka giwacho niya: "In ma nidhi goyo hekalu piny kendo gere gi ndalo adek, kare resri ane iwuon! Ka in wuod Nyasaye, lor ane iwuog e yadh-sandno!" **41** E yo ma kamano bende, jodong-jodolo kaachi- chiel gi jondiko gi jodo-

ngo nochako jare ka giwacho kama: **42** "Noreso jomoko; en owuon to ok onyal resore! En Ruodh Israel; kare koro olor ane oa e yadh-sandno eka wanayie kuome. **43** Oseketo genone kuom Nyasaye; Nyasaye mondo orese ane ka odware, nimar nowacho ni, 'An Wuod Nyasaye.'" **44** E yo ma kamano, kata mana jomecho ma nogur e yien e bathe koni gi koni bende ne jare.

45 Chakre sa auchiel odiechieng' ka dhi nyime, mudho noimo piny-no duto nyaka sa ochiko. **46** E kar sa ochiko, Yesu nokok gi dwol maduong' niya: "*Eli, Eli, lama sabakthani?*" tiende ni, "Nyasacha, Nyasacha, iseweya nang'o?" **47** Kane giwinjo mano, moko kuom joma ne ochung' kanyo nochako wacho kama: "Ng'atni luongo Elija." **48** Eka gikanyono achiel kuomgi noringo mokawo sipanj kendo nonyume e

divai mawach, mi noke-
te e odundu kae to no-
miye mondo omadh.

49 To jomamoko kuom-
gi nowacho kama: “We
obedne kamano! Wane
ane kabe Elija dhi biro
mondo orese.” **50** Yesu
nokok kendo gi dwol
maduong’ kae to much
ngima norumone.

51 To ne! pasia mar
hekalu nobarore ariyo
a malo nyaka piny,
kendo piny noyiengni
mi lwendni nobarore.

52 Liete noyawore ke-
ndo ringre mang’eny
mag joma ler ma ne ose-
nindo e tho nothulore
oko **53** (kendo ji ma ne
owuok koa e kar liete-
go bang’ ka nosechie-
re nodonjo e dala ma-
lerno), mi ne ginenore
ne ji mang’eny. **54** To
ka jatend-askeche* kod
joma ne ni kode ka giri-
to Yesu noneno yiengni
mar piny kod gik ma ne
timore, luoro nomakogi

27:54 *Jatelo ma askeche
lweny 100 mag Rumi ni e
bwoye.

ahinya mi giwacho niya:
“Adier, jali ne en Wuod
Nyasaye.”

55 Kendo ne nitie mon
mang’eny ma ne ng’i-
cho gi kama bor matin,
to noyudo gia Galili ka-
nyachiel gi Yesu mondo
gitine; **56** moko kuom-
gi ne gin Maria Magdali-
na,* gi Maria min Jako-
bo gi Jose, kod min ya-
wuot Zebedi.

57 Koro nikech nose-
chopo odhiambo, ja-
mwandu moro ma nyi-
nge Josef ma Ja-Arima-
thea nobiro. En be-
nde nosebedo japuonjre
Yesu. **58** Ne odhi ir Pi-
lato kendo nokwaye
ringre Yesu. Eka Pilato
nochiko mondo omiye-
go. **59** Mi Josef noka-
wo ringreno moboye e
law kitani maler kendo
maber ahinya, **60** mi
nokete e liel ma mare
ma nosekunyo ei lwa-
nda. Kendo bang’ ng’ielo
kidi maduong’ e dho liel,

27:56 *Kata, ‘Maria Nya-Mag-
dala.’ Pim gi weche moler
piny e Mat 15:39.

noa kanyo. **61** To Maria Magdalina kod Maria machielono nodhi nyaka kanyo mi gibet e nyim liel.

62 Odiechieng' ma no-luwo, ma ne en bang'chieng' Ikruok mar Sabato, jodong-jodolo gi Jo-Farisai nochokore kanyachiel e nyim Pilato **63** ka giwacho niya: "Ruoth, waparo kaka jawuondno nowacho ka pod ongima ni, 'Bang' odiechienge adek ibiro chiera.' **64** Omiyo, gol chik mondo orit liel nyaka e odiechieng' mar adek, po nono jopuonjrene dibi mi gikwale kae to giwach ne oganda ni, 'Osechiere oa kuom joma otho!' Eka wuond ma achienno biro bedo marach molojo mokwongo." **65** Pilato nowachonegi niya: "Unyalo keto jarit. Dhiuru urite kaka un uwegi ung'eyo." **66** Omiyo, mondo girit liendno motegno, ne gidhi mi gilore gi kidi kendo ne giketo jarit.

28 Bang' Sabato ka piny nochako yawore e odiechieng' mokwongo mar juma, Maria Magdalina* kod Maria machielono nobiro limo liel.

2 To ne! piny ne oyiengni matek nimar malaika mar Jehova noselor koa e polo mobi-ro, kendo ne ong'ielo kidi tenge mi nobetie. **3** Nenruokne ne chal gi mar mil polo kendo lepe ne rachar ka pe. **4** Ee, nikech ne giluoire, jorit nokirni mi gibedo mana ka joma otho.

5 Kata kamano, malai-kano nowacho ne mongo niya: "Kik ubed maluor, nikech ang'eyo ni umanyo Yesu ma nogur e yath. **6** Oonge kae nimar osechiere mana kaka nowacho. Biuru une kama ne oketee. **7** Omiyo, dhiuru mapiyo kendo uwach ne jopuonjrene ni osechiere

28:1 *Kata, 'Maria Nya-Magdala.' Pim gi weche moler piny e Mat 15:39.

oa kuom joma otho, ni-mar neuru! otelonu odhi Galili. Kuro e ma ubi-ro nenee. Neuru! Asewachonu.”

8 Kuom mano, ka luoro gi ilo maduong’ ne omakogi, ne giwuok e kar liel ng’wech mondo gidhi ginyis jopuonjrene.

9 To ne! Yesu noromo kodgi mi nowachonegi kama: “Misawauru!” Ne gisudo ire mi gimako tie-nde ka gikulorene ka gimiyeye luor. **10** Eka Yesu nowachonegi niya: “Kik ubed gi luoro! Dhiuru unyis owetena mondo gidhi Galili kendo kuro gibiro nena.”

11 Kane gin e yo, moko kuom jorit nodonjo ei taon kendo ne ginyiso jodong-jodolo gik moko duto ma nose-timore. **12** Eka ka jogo nosechokore gi jodongo mi giriwo paro kanyachiel, ne gimiyeye askeche pesa ma mingli mag fedha mogundho **13** mi ne giwachonegi kama: “Wachuru ni, ‘Jopuonjrene nobi-

ro gotieno mi gikwale ka wan to wanindo.’ **14** To ka wachno ochopo e it gavana, wabiro leronego, omiyo kik chunyu chandre.” **15** Kuom mano, ne gikawo pesago mi gitimo kaka nochikgi, kendo wachno ose-landore ahinya e kind Jo-Yahudi nyaka chil kawuono.

16 Kata kamano, jopuonjrene apar gachielgo nodhi Galili e got kama Yesu noyudo osechano mondo giromie. **17** Kane ginene, ne gikulorene ka gimiyeye luor, ka jomoko kuomgi to ne nigi kiawa. **18** Yesu nosudo irgi mowachonegi niya: “Osemiya teko duto e polo kod piny. **19** Kuom mano, dhiuru e ogendni duto mondo ulok ji obed jopuonjrena, kubatisogi e nying Wuoro, gi mar Wuode, kod mar roho maler, **20** kendo kupuonjogirito weche duto ma asechikou. To neuru! An kodu kinde duto nyaka e giko mar ndalo.”

INJILI KALUWORE GI MARIKO

WE CHE MANTIE

- 1 Johana Jabatiso yalo (1-8)
Batiso mar Yesu (9-11)
Satan otemo Yesu (12, 13)
Yesu ochako yalo
Galili (14, 15)
Oluong jopuonjre
mokwongo (16-20)
Ogol jachien kuom
ng'ato (21-28)
Yesu ochango ji mang'eny
Kapernaum (29-34)
Yesu olemo kamoro ma ji
ongee (35-39)
Ochang jadhoho (40-45)
- 2 Yesu ochango jatuo mar
abach (1-12)
Yesu oluongo Lawi (13-17)
Penjo e wi tueyo
chiemo (18-22)
Yesu 'e Ruodh
Sabato' (23-28)
- 3 Ochang ng'at ma lwete
oner (1-6)
Oganda mang'ongo
e dho nam (7-12)
Jooto 12 (13-19)
Chayo roho maler (20-30)
Min Yesu kod owetene (31-35)
- 4 NGE CHE MAG PINYRUOTH (1-34)
Ngero mar jachuooyo (1-9)
Gimomiyo Yesu notiyo gi
ngeche (10-12)
- Kaka ilero ngero mar
jachuooyo (13-20)
Ok ket taya e bwo
okapu (21-23)
Rapim mupimogo (24, 25)
Jachuooyo ma nindo (26-29)
Koth karadali (30-32)
Tiyo gi ngeche (33, 34)
Yesu okueyo yamo
mager (35-41)
- 5 Yesu oyie ne jochiende
odonj ei anguche (1-20)
Nyar Jairo; dhako moro
omulo nanga Yesu ma
oko (21-43)
- 6 Ji otamore rwako Yesu
e gweng'gi (1-6)
Ichiko ji Apar Gariyo kaka
onego gilend (7-13)
Tho mar Johana Jabati-
so (14-29)
Yesu opidho ji 5,000 (30-44)
Yesu owuotho e wi pi (45-52)
Ochang ji Genesaret (53-56)
- 7 Oel timbe kod chike ma
dhanu oketo (1-13)
Gik manie chuny e ma
miyo dhanu bedo ma ok
ler (14-23)
Yie mar Nya-Foinike (24-30)
Ochang ng'at ma ite
odino (31-37)

- 8 Yesu opidho ji 4,000 (1-9)
 Ikwayo Yesu mondo ochiw
 ranyisi (10-13)
 Thowi mar Jo-Farisai kod
 Herode (14-21)
 Ochang ng'at ma muofu
 Bethsaida (22-26)
 Petro ofwenyo Kristo (27-30)
 Ikoro tho mar Kristo (31-33)
 Bedo japuonjre Yesu ma-
 dier (34-38)
- 9 Kaka kit Yesu ne
 olokore (1-13)
 Ochang wuwuwi moro ma
 nigijachien (14-29)
 Gik moko duto nyalore
 kuom ng'at ma nigiyie (23)
 Ikoro kendo tho mar
 Yesu (30-32)
 Jopuonjre obedo gi
 mbaka matek e wi ng'at
 maduong'ie molojo e
 kindgi (33-37)
 Ng'at ma ok kwedwa en
 ng'atwa (38-41)
 Gik ma kelo chwany-
 ruok (42-48)
 "Beduru gi chumbi e
 iu" (49, 50)
- 10 Kend kod ketho kend
 chuth (1-12)
 Yesu oguedho nyithi-
 ndo (13-16)
 Penjo mar jamwandu
 moro (17-25)
 Gik ma jiweyo nikech
 Pinyruoth (26-31)
- Ikoro kendo tho mar
 Yesu (32-34)
 Kwayo mar Jakobo kod
 Johana (35-45)
 Yesu en rawar ne ji
 mang'eny (45)
 Ochang Batimeo ma
 ne en muofu (46-52)
- 11 Ji orwako Yesu gi mor
 maduong' (1-11)
 Okuong' yadh ng'owo (12-14)
 Yesu oriembo jo ohala e
 hekalu (15-18)
 Puonje e wi yadh ng'owo
 ma ne oner (19-26)
 Ikwedoratiro ma Yesu
 ne nigo (27-33)
- 12 Ngero mar jopur ma
 jonek (1-12)
 Nyasaye kod Kaiser (13-17)
 Penjo e wi chier (18-27)
 Chike ariyo madongoe
 molojo (28-34)
 Be Kristo en wuod
 Daudi? (35-37a)
 Inyiso jini gitang' gi
 jondiko (37b-40)
 Pesa ma mingli ariyo mag
 chieliel modhier (41-44)
- 13 GIKO MAR NDALO (1-37)
 Lwenje, yiengni mag piny,
 nok mar chiemo (8)
 Wach maber ibiro yal (10)
 Masira maduong' (19)
 Biro mar Wuod dhano (26)
 Ngero mar yadh
 ng'owo (28-31)

Sikuru ka uneno (32-37)
 14 Jodolo poro wach
 mondo gineg Yesu (1, 2)
 Ool mo ma nigi suya
 mamit kuom Yesu (3-9)
 Juda ondhogo Yesu (10, 11)
 Pasaka mogik (12-21)
 Chakruok mar Chiemo Mo-
 dhiambo mar Ruoth (22-26)
 Ikoro ni Petro ne dhi kwer ni
 ok ong'eyo Yesu (27-31)
 Yesu lemo Gethsema-
 ne (32-42)

Yesu imako (43-52)
 lyale e nyim Sanhe-
 drin (53-65)
 Petro kwer ni ok ong'eyo
 Yesu (66-72)
 15 Ka Yesu ni e nyim
 Pilato (1-15)
 Ji jaro Yesu (16-20)
 Igure e yath
 Golgotha (21-32)
 Tho mar Yesu (33-41)
 Yik mar Yesu (42-47)
 16 Ichiero Yesu (1-8)

1 Chakruok mar wach maber e wi Yesu Kristo, Wuod Nyasaye e ma: **2** Mana kaka ondik e bug janabi Isaya niya: “(Ne! Aoro jaotena e nyimi, ma biro ikoni yo.) **3** Nitie dwol ma kok e thim kama: ‘Ikuru ne Jehova yo! Miuru ndechene obed moriere tir.’” **4** Johana Jabatiso ne ni e thim koyalo wach batiso ma en ranyisi mar loko chuny mondo owe ne ji richo. **5** Kendo ji duto manie alwora mar Judea kod joma odak Jerusalem duto nodhi ire, mi nobatisogi e

Aora Jordan kendo ne gihulo richogi ayanga. **6** Johana ne rwako nanga mar yie ngamia kod msip mar pien e nungone kendo nochamo detbonyo kod mor-kich manie bungu. **7** To noyalo kowacho niya: “Nitie ng’at moro ma nigi teko mloya ma biro bang’a, ma an to ok awinjora lung’ora kendo gonyo tondwuochene. **8** An nabatissou gi pi, to en obiro batisou gi roho maler.” **9** E ndalogo, Yesu nobiro koa Nazareth mar Galili kendo Johana nobatiso Yesu e Jordan.

10 Eka gikanyono bang' wuok e pi, Yesu none-no ka polo yawore kendo roho nobiro kuome e kit akuru. **11** Mi dwol moro noa e polo ka wacho niya: "In Wuoda ma ahero; aseylie kodi."

12 Eka gikanyono roho nojiwe mondo odhi nyaka e thim. **13** Omiyo, nobet e thim kuom ndalo 40 ka Satan teme. Ne en kuno gi le mag bungu, kata kamano malaike ne tiyone.

14 Koro bang' ka nosemak Johana, Yesu nodhi Galili koyalo wach maber mar Nyasaye **15** kowacho niya: "Kinde ma noket osechopo, kendo Pinyruodh Nyasaye osekayo machiegni. Lokuru chunyu a e richo kendo ubed gi yie kuom wach maber."

16 Ka noyudo owuotho e bath Nam Galili, noneno Simon gi Andrea owadgi Simon ka gibolo gognigi e nam nikech ne gin jolupo. **17** Omiyo, Yesu nowachonegi niya: "Biuru uluwa, kendo

anatimu jolupo mag ji." **18** Eka gikanyono ne gi-jwang'o gognigi mi giluwe. **19** Bang' sudo matin, noneno Jakobo wuod Zebedi gi Johana owadgi ka giloso gognigi e yiegi, **20** mi noluongogi ma ok odeko. Omiyo, ne giweyo Zebedi wuon-gi e yie gi jotich mondik, kendo ne gilowo bang'e. **21** Ne gidhi Kapernaum.

Mapiyo ka Sabato nochakore, nodonjo e sunagogi mochako puonjo. **22** Kendo ji ne ohum gi yo ma nopuonjogo, nikech nopuonjogi kaka ng'at ma nigi teko,* to ok kaka jondikogi. **23** E sa nogo-no, ne nitie ng'at moro e sunagokgi ma ne ni e bwo teko mar jachien kendo nokok niya: **24** "En wach mane ma in-gokodwa, Yesu Ja-Nazareth? Ibiro mondo ikethwa, koso? Ang'eyi malong'o, ni in e Ng'at Maler mar Nyasaye!" **25** To

1:22 *Tiende ni, "ng'at ma wechene oa kuom Nyasaye."

Yesu nokwere kama: “Ling’, kendo wuog ia kuome!” **26** Eka bang’ ka jachiendno nose miyo ng’atno ogwecho mattek kendo ywak gi dwol maduong’, noa kuome. **27** Oganda nohum ahinya mi gichako wacho e kindgi giwegi niya: “Ma to ang’o? Puonj manyien! Otiyo gi teko e chiko kata mana jochiende to giwijnje.” **28** Omiyo, humbe nolandore mapiyo kuonde te e alwora duto mar Galili.

29 Eka ne giwuok e sunagogi mi gidhi e dala Simon kod Andrea, ka gin gi Jakobo kod Johanna bende. **30** Koro minchi Simon noyudo onindo piny nikech ne en gi tuo mar midhusi, kendo mapiyo ne ginyiso Yesu wach tuoneno. **31** Bang’ dhi ire, noma ko lwete mochunge malo. Midhusino noweye kae to nochako tiyonegi.

32 Ka nosechopo odhiambo kendo ka wang’chieng’ nose podho, ji nochako kelone jogo duto

ma ne tuo kod joma ne nigi jochiende; **33** kendo taondno mangima nochokore e wang’ dhot. **34** Omiyo, nochango ji mathoth ma ne tuore nikech midekre mopogore opogore kendo nogolo jochiende mang’eny, to ne ok oyie ne jochiende mondo owuo, nimar ne ging’eyo ni en Kristo.

35 Gokinyi mang’ich ka piny ne pod olil, noa malo mowuok oko mi odhi kamoro ma ji ne ongee, kendo nochako lemo kanyo. **36** To Simon kod joma ne ni kode ne manye **37** kendo ne giyude mi giwachone niya: “Ji duto manyi.” **38** To nodwokogi kama: “Wadhiuru kama chielo e gwenge man machiegni mondo ayal kuro bende nikech mano e momiyo nabiro.” **39** Eka nodhi koyalo e sunagokegi e Galili te kendo kogolo jochiende.

40 Kanyo bende jadho ho moro nobirone ka osaye, mi jalo nogoyo chonge piny bende ka

wachone niya: “Kidwaro, to mi abed maler.”

41 Nikech mano, ne okeche morieyo bade momulego kowachone kama: “Ee, adwaro! Bed maler.” **42** Gikanyono, dhohono noa kuome mopedo maler. **43** Eka gikanyono nochike matetek kendo nogonye mondo odhi **44** kowachone niya: “Ne ni ok iwachone ng’ato ang’ata wachni, to dhi inyisri e nyim jadolo, kendo nikech koro iler, ichiw gik ma Musa nochiko mondo mano ochiwnegi neno.” **45** To bang’ dhi, ng’atno nochako lando wachno e okang’ malach kendo nokeyo wachno kamorro amora, mi koro onge taon ma Yesu ne nyalo donjoe e lela, to nodhi nyime bedo kuonde ma ji ne onge. Kata kamano, ji ne siko ka biro ire ka giwuok kuonde duto.

2 Koro bang’ ndalo moko, nochako odonjo Kapernaum kendo wach nolandore ni en e dalano. **2** Omiyo, ji ma-

ng’eny nochokore ma onge thuolo moro amora ma ne odong’ kata mana e dhoot, kae to nochako yalonegi wach. **3** Mi ne gikelone jatuo mar abach ka ji ang’wen otin’ge. **4** To ne ok ginyal kele achiel kachiel ir Yesu nikech oganda ne thoth, omiyo ne gielo tado e wi kama Yesu ne nitie, kendo bang’ powo otuchi moro ne giloro otanda ma ja abachno nonindoe. **5** Ka Yesu noneno yiegi, nowachone jatuo mar abachno kama: “Nyathina, richoni oseweni.” **6** Koro moko kuom jondiko nobet kanyo kendo ne gipenjore e chunyi niya: **7** “Ere gimomiyo jali wuoyo kama? Ng’atni ochayo Nyasaye. En ng’ano ma nyalo weyo ne ji richo ma ok mana ng’at achiel, ma en Nyasaye?” **8** To gikanyono, Yesu ka nofwenyo e chunye ni ne gipenjore kamano e kindgi, nopenjogi kama: “Ang’o momiyo upenjoru wechegi e chunyu?”

9 Mane mayot? Wacho ne ja abachno ni, 'Richo-ni oseweni,' koso wacho ni, 'Chung' mondo ikaw otandani kendo iwuoth'?

10 To mondo mi ung'e ni Wuod dhano nigi teko mar weyo ne ji richo e piny—"nowacho ne jatuno kama: **11** "Awachoni, Chung' ikaw otandani kendo idhi dalani." **12** Mi ne ochung', kendo gikanyono noka wo otandane mowuotho e nyimigi giduto. Omiyo, giduto ne gihum mi ne gimiyo Nyasaye duong' ka giwacho niya: "Pok ne waneno ngang' gima kama."

13 Ne odok kendo e bath nam to oganda duto ne siko ka biro ire, kendo nochako puonjogi. **14** To sama nokalo, noneno Lawi wuod Alfayo kobet e ofis mar osuru mowachone niya: "Bed jalupna." Eka noa malo mi noluwe. **15** Bang'e, Yesu ne chiemo e od Lawi kendo josol osuru mang'eny kod joricho ne chiemo gi Yesu kod

jopuonjrene, nimar ne nitie ji mang'eny kuomgi ma ne luwe. **16** To ka jondiko mag Jo-Farisai noneno kochiemo gi joricho kod josol osuru, ne gichako penjo jopuonjrene niya: "Ang'o momiyo japuonju chie mo gi josol osuru kod joricho?" **17** Ka Yesu nowinjo mano, nokonegi kama: "Joma ngima ok dwar laktar, to joma tuo e ma dwaro. Ne abiro luongo joricho, to ok joma kare."

18 Koro jopuonjre Johana kod Jo-Farisai ne jotueyo chiemo. Omiyo, ne gibiro mi gipenje niya: "Ang'o momiyo jopuonjre Johana kod jopuonjre mag Jo-Farisai jotueyo chiemo to jopuonjreni to ok tue?"

19 Yesu nodwokogi niya: "Kinde ma wuon kisera ni kod osiepene, onge gimomiyo osiepe-nego onego otue, donge? Ka wuon kisera pod ni kodgi, ok ginyal tueyo. **20** To ndalo biro ma ibiro gol wuon kisera oa

kuomgi, eka e ndalono ginitue. **21** Onge ng'at ma bawo law manyien e nanga moti. Kotimo kamano, rabaw manyienno biro ywayo motino mi yieche moloyo. **22** Bende, onge ng'at ma keto divai manyien e chupni pien moti miting'oe divai. Kotimo kamano, divai biro baro chupnigo mi divai kethre kaachiel gi chupnigo. To ji keto divai manyien e chupni pien manyien miting'oe divai."

23 Koro ka noyudo okadho e puothe cham chieng' Sabato, jopuonjrene nochako jako wiye cham sama ne gidhi. **24** Omiyo, Jo-Farisai nowachone niya: "Ero ne! Ang'o momiyo gitimo gima ok owinjore gi chik chieng' Sabato?" **25** To nopenjogi kama: "Pok usomo gima Daudi notimo ka nochando chiemo to ne odenyo kaachiel gi joma ne en-go? **26** Kaka inyiso e sigand Abiathar jaduong'-jodolo, ni Daudi nodonjo e od Nya-

saye mi ochamo makate michiwo e nyim Nyasaye, ma en gima chik ok oyie ne ng'ato ang'ata chamo, to mana jodolo kende, kendo moko bende nomiyo joma ne ni kode?" **27** Eka nowachonegi niya: "Ne oket Sabato nikech dhano, to ok dhano nikech Sabato. **28** Omiyo, Wuod dhano en Ruodh Sabato bende."

3 Nodonjo e sunagogi moro kendo, to ne nitie ng'ato kanyo ma lwete oner. **2** Omiyo ne ging'iye ahinya mondo gine kabe nodhi chango ng'atno chieng' Sabato eka mondo gidonjne. **3** Nowacho ne ng'at ma lwete ne onerno niya: "A malo mondo ibi diere kae." **4** Eka nopenjogi kama: "E chieng' Sabato, chik oyie ne ng'ato timo gima ber koso timo gima rach? Reso ngima koso neko?" To ne giling'. **5** Bang' ng'iyogi koni gi koni gi mirima, ka en gi lit ahinya nikech chunyi gi ne tek, nowacho ne

ng'atno niya: "Rie lweti." Mi norieyo kendo lwe-teno nochango. **6** Eka Jo-Farisai nowuok oko kendo gikanyono ne gi-chako choko bura gi jolup Herode mondo mi ginege.

7 To Yesu nowuok mondo odhi e nam kaachiel gi jopuonjrene kendo oganda mang'ongo moa Galili gi moa Judea noluwe. **8** Kata mana e Jerusalem gi Idumea gi loka Jordan kod e alwora mar Tiro gi Sidon, oganda mang'ongo nowuok kuondego mobiro ire kane giwinjo gik mang'eny ma notimo. **9** Kendo nowacho ne jopuonjrene ni gidwarne yie moro matin ma nonyalo idhoe mondo oganda kik thung'e. **10** Nikech nochango ji mang'eny, jogo duto ma ne tuore malit ne ochokore ka ma ne entie ka girire mondo gimule. **11** Kata mana jochiende kane onene, ne gipodho piny e nyime ka gikok niya: "In e Wuod

Nyasaye." **12** To nyading'eny nochikogi matek ni kik gimi ji ong'e ni en ng'a.

13 Noidho got moro mi noluongo joma nodwaro, kendo ne gidhi ire.

14 Eka noyiero ji 12 ma bende nomiyo nying ni joote, joma ne dhi wuotho kode kendo ma no-dhi oro mondo oyal **15** kendo ma ne dhi bedo gi teko mar golo jochiende.

16 To ji 12 ma noyierogo ne gin Simon ma bende nomiyo nying ni Petro, **17** gi Jakobo wuod Zebedi, kod Johana owadgi Jakobo (gin bende nomiyogi nying ni Boanaje, ma tiende en ni "Yawuot Mor Polo"), **18** gi Andrea, gi Filipino, gi Bathlomeo, gi Mathayo, gi Thoma, gi Jakobo wuod Alfayo, gi Thadayo, gi Simon ma jakinda, **19** kod Judas Iskariot, ma bang'e ne ondhoge.

Eka nodonjo e ot moro **20** to oganda nochokore kendo, mi ne ok ginyal

kata mana chiemo. **21** To ka wedene nowinjo wachno, ne gidhi mondo gimake nikech ne giwacho kama: “Wiyе ose-kethore.” **22** Bende, jondiko ma ne olor koa Jerusalem ne wacho niya: “En gi Belzebub kendo ogolo jochiende kotiyo gi teko mar jatelo mar jochiende.” **23** Omiyo bang’ luongogi ire, nowuoyo kodgi kotiyo gi ngeche kama: “Ere kaka Satan nyalo golo Satan?” **24** Ka pinyruoth obedo gi ywaruok e kinde owuon, pinyruodhno ok nyal chung’; **25** kendo ka ot nigi ywaruok e kinde owuon, odno ok bi chung’. **26** Bende, ka Satan kedo e kinde owuon kendo osebedo gi ywaruok, ok onyal chung’, to ochomo e giko. **27** Kuom adier, onge ng’at ma nyalo donjo ei od ng’at ma ratego mi oyak gige mak mana ka okwongo otu-eyo ng’atno. Mana bang’ mano eka koro onyalo yako ode. **28** Adier

awachonu ni, gik moko duto ma nyithind dhano otimo, ibiro wenegi, kata bed ni gin richo mage kata weche manade mag ayany. **29** To ng’at ma chayo roho maler ok nowene nyaka chieng’, to obedo gi ketho mar richo mochwere.” **30** Nowuoyo kamano nikech ne giwacho niya: “En gi jachien.”

31 Koro min mare gi owetene nobiro mi gi chung’ oko, kae to ne gioro ng’ato mondo oluon-ge. **32** Nikech oganda nobet kolwore, ne giwachone niya: “Ero ne! Minu kod oweteni ni oko gidwari.” **33** To nodwokogi kama: “Minwa en ng’a kendo owetena gin ng’a gini?” **34** Eka kong’iyo joma nobet kolwore nowachonegi niya: “Neuru, minwa kod owetena! **35** Ng’at ma timo dwaro mar Nyasaye, mano e owadwa gi nyamera kod minwa.”

4 Nochako puonjo kendo e dho nam, to oganda mang’ongo no-

chokore bute. Omiyo, noidho yie mi obetie gi kama ochwalore gi dho wath, to ogandano duto ne ni e bath nam, e dho wath. **2** Mi nochako puonjogi gik mang'eny kotiyoyi gi ngeche, kendo sama nopuonjo, nowachonegi niya: **3** "Winjuru. Ne! Jachuoyo moro nowuok mondo ochuo. **4** To sama nochuoyo, kodhi moko ne olwar e bath ndara kendo winy nobiro mochamogi. **5** Moko to ne olwar kuonde lwendni kama ne onge lowo moromo, to mapiyo nono ne gitwi nimar lowo ne ok tut. **6** To ka wang'chieng' nowuok, ne girewore kendo ne giner nikech ne gionge mise. **7** Kodhi moko ne olwar e kind kuthe kendo kuthetho nodongo mothung'ogi mi ne ok ginyak. **8** To moko ne olwar e lowo maber kendo bang' twi mi gidongo, ne gichako nyago olemo, kendo ne ginyago olemo mome-dore, moro nyadi 30,

moro nyadi 60, kendo moro nyadi 100." **9** Eka nomedo niya: "Ng'at ma nigi it ma winjo mondo owinj."

10 Koro kane en kende, joma ne ni bute kaachiel gi ji Apar Gariyoka nochako penje e wi ngechego. **11** Nodwokogi niya: "Un osemiu wach maler moum mar Pinyruodh Nyasaye, to kuom joma ni oko, weche duto gin mana ngeche, **12** mondo eka kata ka gineno, ginen to gibed ka joma ok nen, kendo kata ka giwinjo, giwinj to gibed ka joma wach ok donjnegi; kendo ok ginilokre ngang' mondo owenegi richogi." **13** E wi mano, nopenjogi kama: "Ka ok ung'eyo ngeroni, ere kaka ubiro winjo tiend ngeche mamoko duto?"

14 "Jachuoyo chuoyo wach. **15** Koro e bath ndara kama ochuoye wachno; magi e joma ka osewinjo wachno, mapiyo Satan biro to golo wach ma ne ochuo

kuomgi. **16** Kamano bende, mago ma ne ochuo kuonde lwendni; magi e joma kosewinjo wachno, mapiyo girwako gi mor. **17** To nikech gionge gi mise, gibetie mana kuom kinde; to mapiyo ka chandruok kata sand owuok nikech wachno, gichwanyore. **18** To pod nitie kodhi moko ma ne ochuo e kind kuthe. Magi e joma kosewinjo wach, **19** to parruok mag ndaloni, gi wuond mar mwandu, kod gombo mag gik mamoko duto donjo e igi, kendo thung'o wachno kae to wachno ok nyag olemo. **20** Mogik, mago ma ne ochuo e lowo maber e joma winjo wachno kendo girwakogo maber, kae to ginyago olemo momedore, moro nyadi 30, moro nyadi 60, kendo moro nyadi 100."

21 Bende, nowachonegi kama: "Taya ok en gima ikelo mondo oket e bwo okapu kata e bwo otanda, koso? Donge ike-

le mondo okete e wi gir chungo taya? **22** Nimar onge gima opand ma ok bi el; onge gima oum ling'ling' ma ok bi wuok e lela. **23** Ng'at ma nigit ma winjo mondo owinj."

24 Kendo nomedo konegi niya: "Keturu chunyu ahinya kuom gik ma uwinjo. Rapim mupimogo, mano e ma ibiro pimnugo, ee, unubed gi moko ma nomednu. **25** Nikech ng'at ma nigo ibiro mi momedore, to ng'at ma ongego, kata mana ma en-gono ibiro maye."

26 Mi nodhi nyime wacho niya: "E yo ma kama, Pinyruodh Nyasaye chal gi sama ng'ato kiro kodhi e lowo. **27** Onindo gotieno kendo ochiew godiechieng', to kodhigo twi kendo gidongo mi gibed maboyo—to kaka mano timore ok ong'eyo.

28 Lowo nyagogi kende owuon mosmos, mokwongo gigolo it kaka lum, kae to tiang', eka bang'e

cham moyo. **29** To ma-piyo ka gisenyak, ong'adogi gi pand keyo nikech kinde keyo osechopo."

30 Kendo nodhi nyime penjo niya: "Wanyalo pimo Pinyruodh Nyasaye gang'o, kata wanyalo lere ka watiyo gi ngero mane? **31** Ochal gi koth karadali ma kinde ma ipidhe e lowo, en kodhi matinie mogik kuom kodhi mamoko duto manie piny. **32** To ka osepithe, odongo mi obed maduong' molooyo yiend alode mamoko duto mi ogol bede madongo, kendo winy mag polo yudo kar dak e bwo tipone."

33 Notiyo gi ngeche mang'eny ma chal gi mago koyalonge wach ka luwore gi nyalogi mar winjo. **34** Kuom adier, ne ok owuo kodgi ma ok otiyo gi ngero, to nojale-ro gik moko duto ne jopuonjrene kar kendgi.

35 Eka e chieng'no, ka nochopo odhiambo, nokonegi niya: "Wang'aduru wadhi e wath loka ma-

chielo." **36** Omiyo, kane gisegonyo oganda, ne gikawe ka en e yie, kaka noyudo obet, kendo yiedhi mamoko ben-de ne ni kode. **37** Eka yamo maduong' mager nosieko kendo apaka ne siko ka goyo yie, mi pi ne chiegni imo yie. **38** To en nonindo e wi raten wich ma ne ni chien e yie. Omiyo, ne gichiewe ka giwachone niya: "Japuonj, in ok idew ni wachiegni tho?" **39** Eka noa malo mochogo yamono, kendo nowacho ne nam niya: "Kue mos! Ling' thi!" Mi yamono nogik, kendo nam nokue thi. **40** Omiyo, nopenjogi kama: "Ang'o momiyo uluor kamano? Pod uonge gi yie, koso?" **41** To ne gibedo gi luoro sidang' mi ne gipenjore e kindgi niya: "Jali en ng'a gadier? Kata mana yamo kod nam winje!"

5 Bang'e ne gichopo loka nam e gweng' mar Jo-Gerasi. **2** Gikanyono, ka Yesu nose-wuok e yie, ng'at moro

ma ne ni e bwo teko jachien nowuok e kar liete mi oromo kode. **3** Nodak e kar liete kendo nyaka chop kindeno, onge chuth ng'at ma ne nyalo tueye matek, kata mana gi nyororo. **4** Ne itueyega gi rateke kod nyoroche nyading'eny, to ne ojachodo nyoroche go kendo turo rateke; omiyo onge ng'at ma ne nigi teko ma nyale. **5** Kendo ndalo duto odiechieng' gi otieno, nosiko kokok matek e kar liete gi gode, kendo ne ojang'adore owuon gi kite. **6** To ka noneno Yesu gi kama bor, noringo mokulorene. **7** Eka nokok gi dwol maduong' niya: "En wach mane ma in-go koda Yesu, Wuod Nyasaye Mamalo Chutho? Kuong'ri gi nying Nyasaye ni ok ibi sanda." **8** Nimar noyudo Yesu osewacho ne jachiendno kama: "Wuog ia kuom ng'atno, in jachien." **9** To Yesu nopenje niya: "Nyingi ng'a?" Mi nodwoke kama: "Nyinga en

Lijion,* nimar wang'eny." **10** Kendo nosiko kosayo Yesu ni kik oriemb jochiende oa e pinyno.

11 Koro ne nitie kanyo kueth maduong' mar anguche ma ne kwayo e got. **12** Omiyo, jochiendego nosaye niya: "Yienwa wadhi ir angucheka mondo wadonj kuomgi." **13** Mi ne oyienegi. Omiyo, jochiendego nowuok kendo ne gidonjo ei anguchego, mi kuethno noringo matek nyaka e geng nam mi ne ginyumore e nam kargi 2,000 kama, kendo ne githo. **14** To jokwadh anguchego noringo mi ne gitero wachno e taon kod gwenge mokiewo kode, kendo ji nobiro mondo gine gima noa timore. **15** Omiyo, ne gibiro ir Yesu mi ginenog'at ma ne ni e bwo teko jachiencha, ma yande ne nigi Lijion.* Ne ginene ka koro ose-

5:9, 15 *Lijion ne en kidieny maduong'ie moloyo e oga nda lweny mar Rumi. Ka eri ochung' ne kwan mang'ongo.

rwakore mobedo piny kendo pache bende ne long'o, mi luoro nomakogi. **16** Bende, joma noseneno mano noluwonegi gima ne otimore ne ng'at ma ne nigi jachienno kod gima ne otimore ne angucheka. **17** Omiyo, ne gichako sayo Yesu ni oa e alworagi.

18 Koro sama Yesu ne idho yie, ng'at ma yande nigi jachienno nosaye ni mondo odhi kode. **19** To ne ok oyiene, mi nowachone niya: "Dhi pacho ir wedeni kendo inyisgi gik moko duto ma Jehova osetimoni kod kaka osekechi." **20** Ng'atno nodhi mochako lando e Dekapoli gik moko duto ma Yesu nosetimone kendo ji duto nowuoro.

21 Ka Yesu noseng'ado nam kendo, modok e wath ma loka machielo, oganda mang'ongo nochokore ire; en to ne en e bath nam. **22** Achiel kuom jotelo ma ne tayo e sunagogi ma nyinge Jairo nobiro, kendo bang'

nenno Yesu, nopodho piny e tiende. **23** Nosaye nyading'eny niya: "Nyara matin tuo ahinya. Akwayi ni idhi iket lwe-ti kuome mondo ochang kendo obed mangima."

24 Eka Yesu nodhi kode, to oganda mang'ongo ne luwe ka thung'e koni gi koni.

25 Koro ne nitie dhako moro ma rembe nosebedo ka chuer kuom higni 12. **26** Nosechandre ahinya e lwet jothieth mathoth kendo nose-tiyo gi mwandune duto, to kar chango, tuone nomedo mana bedo marach molyo. **27** Ka nowinjo humb Yesu, nobiro gi ka ng'eye ei oganda momulo nangane ma oko, **28** nimar nosiko kowacho kama: "Ka amulo mana nangane ma oko to abiro chango." **29** Eka gikanyono remo ma nosebedo ka wuok kuome nochok, kendo nofwenyo e dende ni nosechange kuom tuone malitno.

30 Gikanyono, Yesu nofwenyo ni teko ne oa

kuome, mi nolokore kochomo oganda mopenjo niya: “En ng’ano moa mulo nangana ma oko?” **31** To jopuonjrene nowachone niya: “In ineno oganda ka othung’i koni gi koni to ipe-njo ni, ‘En ng’ano momula?”” **32** To ne ong’iyo koni gi koni mondo one ng’at ma notimo mano. **33** Luoro nomako dhakono kendo nokirni nikech nong’eyo gima nosetimorene, mi nosudo mopodho piny e nyime kendo nowachone adiera duto. **34** Yesu nokone kama: “Nyarwa, yieni osechangi. Dhi gi kuwe kendo ichang kuom tuoni malitno.”

35 Ka pod nowuoyo, jomoko nobiro koa e dala jatelo moro ma ne tayo e sunagogi mi giwachone kama: “Nyari osetho! Be pod one-go idhi nyime chando Japuonj?” **36** To Yesu ka nowinjo wechegigo, nowacho ne jatelo ma ne tayo e sunagogino niya: “Kik iluor, nyis mana ni

in gi yie.” **37** Koro ne ok oweyo ng’ato ang’ata oluwe mak mana Petro gi Jakobo kod Johana owadgi Jakobo.

38 Omiyo, ne gichopo e od jatelono kendo noseno ot kochacho gi koko mar joma ywak ka goyo nduru matek.

39 Kane osedonjo e ot, nokonegi kama: “Ang’o momiyo uywak kendo ukelo chochni? Nyathini ok otho, to onindo.” **40** Eka ne gichako nyiere ka gijare. To bang’ chikogi giduto mondo giwuog oko, noka-wo wuon nyathino gi min mare kod joma ne ni kode, mi nodonjo kodgi iye ka ma nyathino ne nitie.

41 Eka bang’ mako lwet nyathino, nowachone niya: “*Talitha kumi,*” ma kolok to tiende en ni: “Nyako matin, awachoni ni, ‘A malo!”” **42** Kendo gikanyono nyakono ne ochung’ mochako wuotho. (Ne en jahigni 12.) Gikanyono, ne gimor ahinya gi ilo maduong’.

43 To nochikogi nyadi-

nwoya ni kik ng'at moro amora ong'e wachno, kae to nowacho ni omi nyakono gimoro mondo ocham.

6 Noa kanyo modhi e gweng'gi kendo jopuonjrene noluwe.

2 Ka Sabato nochopo, nochako puonjo e sunagogi kendo thoth joma ne winje nohum mi gipe-njore kama: "Ng'atni no-golo wechegi kanye? Kendo ang'o momiyo nomiye riekogi, bende ang'o momiyo tije madongogi timore kokalo e lwete? **3** Donge jali en fundi bao ma wuod Maria-cha, kendo owetene gin Jakobo, gi Josef, gi Judas, kod Simon, koso? To donge kata nyiminenene ni kodwa kae, koso?" Omiyo, ne gichako chwanyore nikech en.

4 To Yesu nowachonegi kama: "Ji miyo jana-bi duong', mak mana e gweng'gi, e kind wedene, kod e ode owuon."

5 Omiyo, ne ok onyal timo tije madongo kanyo, mak mana keto

lwete kuom ji manok ma ne tuo mondo ochanggi.

6 Kuom adier, nowuoro kaka jogo ne onge yie. Eka nodhi kolworo gwenegego kopuonjo.

7 Koro noluongo ji Apar Gariyoka mocha-ko orogi ji ariyo ariyo kendo nomiyogi teko e wi jochiende. **8** Bende, nochikogi ni kik giting'gimoro amora ne wuoth mak mana luth-ok makate, kata ofuk chie-mo, kata pesa e msibegi—

9 kendo ni girwak wuoche to kik girwak nengni ariyo.

10 E wi mago, noko-negi niya: "Ka udonjo e ot moro amora, beduru kanyo nyaka ua.

11 To kama ok orwakue kata ok owinjue, sama uwuok kanyo, teng'uru buch tiendeu mondo mano ochiwnegi neno."

12 Eka ne giwuok mi giyalo mondo ji olok chun-ygi a e richo **13** kendo ne gigolo jochiende mang'eny, mi ne giwiro ji mathoth ma ne tuo gi mo kendo ne gichangogi.

14 Koro Ruoth Herode nowinjo wachno, nimar nying Yesu nong'ere ahinya kendo ji ne wacho niya: "Osechier Johana Jabatiso oa kuom joma otho kendo mano e momiyo tije madongogo timore kokalo kuome."

15 To jomoko ne wacho kama: "En Elija." To pod moko ne wacho niya: "En janabi mana kaka achiel kuom jonabi machon."

16 Kata kamano, ka Herode nowinjo mano, nowacho kama: "Johana ma ne ang'ado wiyecha osechier."

17 Nimar noyudo Herode oseoro wach mondo omak Johana kendo ne otueye e jela nikech Herodia chi Filipino owadgi, nimar Herode nosekende. **18** Nikech Johana nosebedo ka nyiso Herode niya: "Ok en gima owinjore gi chik mondo ikaw chi owadu." **19** Omiyo, Herodia nomako sadha kode kendo nodwaro nege, to ne ok onyal. **20** Nimar Herode no-

luoro Johana kendo no-
ng'eye kaka ng'at make re kendo maler, omiyo norite maber. Nojawinje, to bang'e ok nong'eyo gima dotim, to pod nodhi nyime winje gi ilo.

21 Kata kamano, chieng' mowinjore nochopo ka Herode noloso nyasi mar chiemo modhiambo e odiechieng nyulne. Ne oloso nyasino ne jotije madongo gi jotendjolweny* mage kod joma ne nigi huma ahinya e Galili. **22** Eka nyar Herodia nobiro mi omiel kendo nomoro Herode kod joma ne chiemo kode. Ruoth nowacho ne nyakono niya: "Kwaya gimoro amora midwaro to abiro miyigo." **23** Ee, nokuong'orene kama: "Gimoro amora ma ikwaya anamiyigo, kata mana nus pinyruodha." **24** Omiyo, nyakono ne odhi oko mopenjo min mare kama: "Ang'o monego akwa?" Nodwoke

6:21 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

niya: “Wi Johana Jabatiso.” **25** Gikanyono, nyakono noringo mapiyo modhi ir ruoth kendo nochiwo kwayone niya: “Adwaro ni imiya wi Johana Jabatiso e san gie sani.” **26** Kata obedo ni ruoth nokuyo ahinya nikech mano, ne ok odwar tame nikech kuong’ruok ma nosetimo kendo nikech wende. **27** Omiyo, gikanyono ruoth nooro jarit moro kendo nochike mondo okel wi Johana. Eka jaritno ne odhi mong’ado wiye e jela **28** mokelo wiyeno e san. Nomiyo nyakono kae to nyakono nomiyo min mare. **29** Ka jopuonjre mag Johana nowinjo wachno, ne gibiro mi gikawo ringrene kendo ne giyike e liel.

30 Joote nochokore ka gilworo Yesu koni gi koni, mi ne giwachone gik moko duto ma ne gisetimo kendo puonjo. **31** Eka nokonegi niya: “Biuru kar kendu kama onge ji mondo uyue martin.” Nikech ji mang’eny

ne biro kendo a ma kata thuolo mar yueyo kata chiemo ne giongego. **32** Omiyo, ne giwuok ka giidho yie nyaka kar kendgi kama ji ongee. **33** Kata kama no, ji nonenogi ka gidhi, mi ng’eny ji nong’eyo mano. Kendo ji nowuok e taondego duto mi giringo gi tiendgi, kendo ne gikwongonegi kuno. **34** Ka nowuok e yie, noneno oganda mang’ongo mi nokechogi, nikech ne gichal kaka rombe ma onge jakwath. Omiyo, nochako puonjogi gik mang’eny.

35 Gie sechego koro sa nolewo, kendo jopuonjrene nobiro ire mi giwachone niya: “Kae bor gi kama ji odakie kendo sa koro olewo. **36** Nyisgi gia mondo gidhi e gwenge gi mier man machiegni eka ging’iew gimoro ma ginyalo chamo.” **37** Nodwokogi kama: “Un migiuru gima ginyalo chamo.” Eka ne gipenje niya: “Be dwadhi mi wang’iew makate mag

dinari* 200 mondo wami ji mi romgi chamo?"

38 En nopenjogi kama:

"Un gi makate adi? Dhiuru ung'i!" To bang' ng'iyo ne gidwoke niya: "Makate abich gi rech ariyo."

39 Eka nochiko oganda duto mondo obed piny e lum mang'ich e kidienje kidienje.

40 Mi ne gibet piny e kidienje mag 100 kod mag 50.

41 Eka nokawo makate abichgo kod rech ariyogo, mi nong'iyo malo e polo kendo noguedho gigo.

Bang'e, nong'ingo makatego mochako miyogi jopuonjrene mondo giketgi e nyim ji, kendo nopogo rech ariyogo ne jogo duto.

42 Omiyo, ji duto nochiemo mi giyieng'

43 kendo ne gichoko ng'injo mag makate mopong'o okepni 12, ka ok okwan mag rech.

44 Joma nochamo makatego ne gin chwo 5,000.

45 Eka ma ok odeko, nojiwo jopuonjrene mondo giidh yie gitel-

ne loka nam ka gichomo Bethsaida, ka ento pod nogonyo oganda.

46 To bang' goyonegi oriti, nodhi e got moro mondo olem.

47 Ka nochopo odhiambo, yie ne ni e dier nam to en ne en kende e lowo motwo.

48 Omiyo, ka noneno ka kwang'o yie ne bedonegi matek nikech yamo ne chomogi tir, chiegni e arita mar ang'wen gotieno,* nobiro kochomogi ka owuotho e wi nam;

to en nodwaro kadhongi.

49 Kane ginene kowuotho e wi nam, ne giparore kama: "En ni waleko, koso?" Kendo ne gikok matek.

50 Nimar giduto ne ginene mi chunyi nochandore. To gikanyono nowuoyo kowachonegi niya: "Beduru gi chir! En an; kik uluor."

51 Eka noidho irgi e yie, kendo yamono nogik. Mano nomiyo gihum nono

52 nimar pod ne ok giwinjo tiend wach makatego, kata kamano

6:48 *Chakre kar sa ochiko otieno nyaka wuok chieng'.

chunyi pod ne odinore.

53 Kane ging'ado loka machielo, ne gichopo Genesaret mi gigowo yie kanyo. **54** To mapiyo kane gisewuok e yie, ji ne ofwenye. **55** Ne giri-ngo kuonde duto e alworano mi ne gichako kelo otendni moting'o joma ne tuore nyaka kama ne giwinjo ni entie-ree. **56** To e gwenge kata taonde kata mier ma nodonjoe, ji ne keto joma tuo e chirni, kendo ne gisaye mondo gimulie mana riak nangane ma oko kende. Kendo jogo duto ma nomulo nangane, nochango.

7 Koro Jo-Farisai kod moko kuom jondiko ma nosebiro koa Jerusalem nochokore kolwore. **2** Kendo ne gineno moko kuom jopuonjrene ka chiemo gi lwedo ma ok ler, tiende ni, ma ok gilogo.* **3** (Nimar Jo-Farisai gi Jo-Yahudi duto ok chiemo ka pok gi-

7:2 *Tiende ni, lwedo ma ok opwodh ka luwore gi tim Jo-Yahudi.

logo nyaka e okumbo nikech gimakore gi timbe kod chike mag joma chon, **4** kendo ka giwuok e chiro ok gichiem ka pok gilwokore. Nitie gik mang'eny ma gitimo ma giseyudo kendo ma gimakorego, kaka batiso mag okombe, gi agulni, kod gik molos gi mula.) **5** Omiyo, Jo-Farisai kod jondikogo nopenje niya: "Ang'o momiyo jopuonjreni ok luw timbe kod chike mag joma chon, to gin gichiemo gi lwedo ma ok ler?" **6** Nodwokogi kama: "Isaya noko-ro kare kuomu un joma wuondore, kaka ondik ni, 'Jogi miya luor mana gi dhogi to chunyi bor ahinya koda. **7** Gilama kayiem nono nikech gipuonjo chike dhano ka gima gin chike Nyasaye.' **8** Uweyo chik Nyasaye kae to umakoru gi tim dhano."

9 E wi mano, nokonegi niya: "Ulony e ketho chik Nyasaye mondo eka urit timu. **10** Kuom ranyisi, Musa nowacho ni,

‘Mi wuoru gi meru luor,’ kendo ni, ‘Ng’at ma wuoyo gi wuon mare kata gi min mare e yor achaya to mondo onege.’ **11** To un uwacho ni, ‘Ng’at mowacho ne wuon mare kata ne min mare ni: “Gimoro amora ma an-go ma anyalo konyigo en korban (tiende ni, mich mowal ne Nyasaye),” **12** ok uyiene mondo ochiw kony moro amora ne wuon mare kata min mare. **13** Kuom mano, utimo wach Nyasaye doko kayiem nono nikech timbeu kod chikeu ma usepuonjo joma oluwo bang’u. To un utimo gik mang’eny ma chal gi mago.” **14** Koro ka noseluongo oganda kendo ire, nowachonegi niya: “Chiknauru itu uduto mondo uwinj tiend wach. **15** Onge gimoro man oko ma donjo kuom dhano ma nyalo miyo dhano obed ma ok ler; to gik ma wuok ei dhano e ma miyo dhano bedo ma ok ler.” **16** —

17 Koro ka nosedonjo e ot moro kama oganda ne ongee, jopuonjrene nochako penje wach ngerono. **18** Omiyo, nowachonegi kama: “Un bende pok uwinjo tiend ngerono kaka gin? Ok ung’eyo ni onge gimoro man oko ma donjo ei dhano ma nyalo miyo dhano obed ma ok ler, **19** nikech ok okal kodonjo ei chunye, to odonjo e ich kae to igole oko e cho?” Omiyo, gima ne owacho en ni chiemo duto ler. **20** E wi mano, nowacho niya: “Gima wuok e i dhano e ma miyo dhano bedo ma ok ler. **21** Nimar e iye, ei chuny dhano e ma paro maricho wuokie, gi timbe terruok,* gi kuo, gi nek, **22** gi timbe mag chode,* gi ich-

7:21 *Wach molok kae ni “terruok,” e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare. **7:22** *E dho Grik, wach molok kae ni “chode,” en sama dichwo kata dhako manie kend oterore oko mar kend.

lach, gi timbe maricho, gi wuond, gi tim wang'teko, gi wang' ma nigi ich-lit, gi ng'awruok, kod fuwo. **23** Gik marichogo duto wuok ei dhano kendo gimiyu obedo ma ok ler."

24 Nowuok kanyo mi odhi e alwora mar Tiro gi Sidon. Kuro nodonjo e ot, moro to ne ok odwar ni ng'ato ang'ata ong'e mano, kata kamano ji nong'eyo. **25** Gikanyono, dhako moro ma nyare matin ne nigi jachien nowinjo wachne, mi nobiro mopodho piny e tiende. **26** Dhakono ne en Nya-Grik moa Sirofoni-ke; kendo nosiko kohombe mondo ogol jachien oa kuom nyare. **27** To nowachone kama: "Kwong iwe nyithindo oyieng' mondi nimar ok en gima owinjore kawo chiemb nyithindo kendo witogi ne guogi matindo." **28** Kata kamano, dhakono nodwo-ke niya: "Ee, ruoth, to e ma pod guogi matindo manie bwo mesa be-

nde chamoga ng'injo mag chiemb nyithindo matindo." **29** Eka noko- ne niya: "Nikech isewach- cho mano, dhiyo; jachien- dno osewuok kuom nyari." **30** Omiyo, nowuok mi odhi dalane moyudo ka nyathi matino onindo e otanda kendo jachien nosewuok kuome.

31 Ka Yesu noduogo koa e alwora mar Tiro, nokalo ei Sidon nyaka e Nam Galili, kokalo e alwora mar Dekapoli. **32** Kanyo ne gikelone ng'at moro ma ite odino kendo ma ok ne nyal wuoyo maler, mi ne gisaye mondo oket lwete kuome. **33** Kae to notero ng'atno tenge kar kende mabor gi oganda. Eka noketo lith lwetene e it ng'atno, kendo bang' ng'ulo olaw, nomulo lew ng'atno. **34** Mi nong'iyo malo e polo, mogamo muya matek kendo wachone niya: "*Efatha*," tiende ni, "*Yawri*." **35** Eka ite noyawore kendo lewe ne ogonyore, mi nochako

wuoyo maler. **36** Bang' mano, nochikogi matek ni kik gihul ne ng'ato ang'ata wachno, to kaka nomedo chikogi e kaka ne gimedo lando wachno molooyo. **37** Kuom adier, ne gihum matamre gi nono mi giwacho niya: "Osetimo gik moko duto maber. Omiyo, kata mana joma itgi odino winjo kendo momni bende wuoyo."

8 E kindeno, ne nitie oganda mang'ongo kendo, to ne gionge gi gima ne ginyalo chamo. Omiyo, noluongo jopuonjrene mowachonegi kama: **2** "Akecho ogandani nimar koro gisebedo koda ka kuom odiechienge adek to gionge gima ginyalo chamo. **3** Kapo ni agonyogi gi kech mondo gidog e miechgi, gibiro podho e ndara, to moko kuomgi oa mabor." **4** To jopuonjrene nodwoke niya: "Kae wan kama bor gi kama ji odakie, ere kama ng'ato biro yudoe makate ma yieng'o oga-

ndani?" **5** Omiyo nope-njogi niya: "Un gi makate adi?" Ne gidwoke ni: "Abiriyo." **6** Mi nochiko oganda mondo obed piny. Kae to nokawo makate abiriyogo kendo nogoyo erokamano, mi nong'ingogi, mochako miyogi jopuonjrene mondo gimi ji, mi ne gimiyogi oganda. **7** Bende, ne gin gi rech manok matindo kendo bang'guedho rechgo, nokonegi mondo gimi oganda rechgo bende. **8** Omiyo, ne gichiemo mi giyieng' kendo ne gichoko ng'injo ma ne odong' mi gipong'o okepni madongo abiriyo. **9** Ne nitie chwo ma dirrom 4,000. Kae to nogyoyogi mi gidhi.

10 Gikanyono, noidho yie gi jopuonjrene mondojo e alwora mar Dalmanutha.* **11** Kanyo Jo-Farisai nobiro mi gi-

8:10 *Nyalo bedo ni mani en nying machielo mar Magadan, kata nonyalo bedo gweng' moro man machiegni (ne weche moler piny e Mat 15:39).

chako mino kode wach ka gidwaro ahinya ni omigi ranyisi moa e polo mondo giteme-go. **12** Omiyo, nogamo muya matek e chunye mowacho niya: “Ang’o momiyo tieng’ni manyo ranyisi? Adier awachonu ni, onge ranyisi ma nomi tieng’ni.” **13** Eka no- weyogi mi noidho yie kendo, kae to nodhi e wath ma loka nam.

14 Kata kamano, wigi nowil ma ok giting’o makate, to ne gionge gi gimoro e yie mak mana makate achiel. **15** Mi nosiemogi matek niya: “Yawuru wang’u; tang’uru gi thowi mar Jo-Farisai kod thowi mar Herode.” **16** Omiyo, ne gi-chako bedo gi mbaka matek e kindgi nikech ne gionge makate. **17** Ka nofwenyo mano, nope-njogi kama: “Ang’o momiyo ubedo gi mbaka matek nikech uonge makate? Pok ufwenyo wachno kendo ng’eyo tiende maber? Pod chunyu odinore kuom

ng’eyo tiend weche, koso? **18** ‘Kata obedo ni un gi wang’, be uneno; kendo kata obedo ni un gi it, be uwinjo?’ Bende, ok unyal paro **19** ni kane ang’ingo makate abich ne chwo 5,000, ne uchoko okepni adi ma ne opong’ gi ng’injo?” Ne gidwoke niya: “Apar gariyo.” **20** Nomedo penjogi kama: “Kane ang’ingo makate abiriyoka ne chwo 4,000, ne uchoko okepni adi madongo ma ne opong’ gi ng’injo?” Mi ne gidwoke niya: “Abiriyoka.” **21** Eka nokonegi kama: “Pod ok ung’eyo tiend wachni?”

22 Koro ne gigowo e Bethsaida. Kanyo ji nokelone ng’at moro ma muofu, kendo ne gisaye mondo omule. **23** Mi nomako lwet muofuno kendo nogo-le oko mar gweng’no. To ka noseng’ulo olaw e wang’e, noketo lwe-tene kuome mopenje niya: “Be ineno gimoro amora?” **24** Ng’atno nong’iyo malo mowacho

kama: “Aneno ji to gichal gi yien ma wuotho koni gi koni.” **25** Mi noketo lwetene kendo e wang’ ng’atno kendo jalo none-no maler. Wang’e nochango kendo koro nonyalo neno gik moko duto kaka kitgi obet adier. **26** Omiyo, nogonye mondo odhi pacho kowachone kama: “Kik idonj ei gweng’no.”

27 Yesu kod jopuonjrene koro noa kanyo mondo gidhi e gwenge mag Kaisaria Filipi, to kane gin e yo, nochako penjo jopuonjrene niya: “Ji wacho ni an ng’a?” **28** Ne gidwoke kama: “Johana Jabatiso, to moko ni Elija, to pod moko wacho ni in achiel kuom jonabi.” **29** Mi nopenjogi niya: “Un to uwacho ni an ng’a?” Petro nodwoke kama: “In e Kristo.” **30** Eka nochikogi matek ni kik gihul ne ng’ato ang’ata ni en ng’a. **31** Bende, nochako puonjogi kowacho ni Wuod dhano nyaka kal e sand mang’eny, kendo jodo-

ngo, gi jodong-jodolo, kod jondiko biro kwede, kendo ibiro nege, kae to obiro chier bang’ ndalo adek. **32** Kuom adier, nowacho wechego ayanga. To Petro notere tenge mochako kwere. **33** Mi nolokore mong’iyo jopuonjrene kendo nokwero Petro niya: “Dhi chien ka ng’eya Satan! nikech ok in gi paro mag Nyasaye, to mag dhano.”

34 Koro noluongo oga-nda ire gi jopuonjrene mowachonegi kama: “Ka ng’ato ang’ata dwaro luwa, to mondo okwerre owuon kendo oting’ yadh-sandne, kae to odhi nyime luwa. **35** Nimar ng’at ma dwaro reso ngimane nolal ngimane, to ng’at mola-lo ngimane nikech an kendo nikech wach maber, biro reso ngimane. **36** Kuom adier, en ohala mane ma ng’ato yudo konwang’o piny duto to ngimane to olalne? **37** Kata ere gima ng’ato nyalo chiwo mo-

ndo okaw kar ngimane?
38 Nimar ng'at ma neno wich-kuot nikech an kendo nikech wechena ei tieng' ma terore* kendo marachni, Wuod dhano bende none wich-kuot kode e kinde ma nobi e duong' mar Wuon mare ka en gi malaike maler."

9 E wi mano, nokonegi kama: "Adier awachonu ni, nitie moko kuom joma ochung' kae ma ok nobil tho ngang' nyaka gikwong gine Pinyruodh Nyasaye kosebiro gi teko." **2** Ndalochiel bang'e, Yesu nokawo Petro gi Jakobokod Johana, mi noterogi nyaka malo e wi got moro mabor kar kendgi. To kite nolokore e nyimgi; **3** lepe ma oko nochako rieny, mi ne gibedo ma rachar ahinya moloyo kaka jalwok lewni moro amora manie piny ne nyalo miyogibed ma rachar. **4** Bende, Elija kod Musa

8:38 *Tiende ni, joma ok omakore motegno gi Nyasaye.

nofwenyorenegi, to ne giwuoyo gi Yesu. **5** Eka Petro nowacho ne Yesu niya: "Rabi, otimore maber ni wan kae. Omiyo, we wager hembe adek, achiel mari, achiel mar Musa, to achiel mar Elija." **6** En adier ni ne okong'eyo gima dowachnegi nikech ne giluoarahinya. **7** Kendo bor polo nochokore moumogi, mi dwol moro nowuok e bor polono kawacho niya: "Ma Wuoda ma ahero. Winjuru." **8** Eka apoya nono ne ging'icho koni gi koni to ne ok gineno ng'ato e kindgi kendo, mak mana Yesu.

9 Sama ne gilora e got, nosiemogi matek ni kik giwach ne ng'ato ang'ata gima ne gisenenono nyaka bang'ka Wuod dhano osehier oa kuom joma otho. **10** Kendo ne giketo wachno e chunyi, to pod ne giwuoyo e kindgi e wi tiend chierne a kuom joma otho. **11** Ne gichako penje

niya: “Ang’o momiyο jondiko wacho ni Elija nyaka bi mokwongo?”

12 Nodwokogi kama: “Elija biro mokwongo mi oduok gik moko duto kaka ne gin; to ang’o momiyο ondik e wi Wuod dhano ni nyaka okal e sand mang’eny mi timne timbe achaya? **13** Kata kamano, awachonu ni, adier, Elija osebiro to ne gitimone kaka ne gidwaro, mana kaka nondik kuome.”

14 Koro kane gibiro ir jopuonjre mamokogo, ne gineno oganda mang’ongo kolworogi kod jondiko ka mino kodgi wach.

15 To mapiyo bang’ ka ogandano duto noneno Yesu, ne gibwok kendo ne giringo ka gidhi ire mondo gimose.

16 Omiyo, nopenjogi niya: “En ang’o momiyο umino kodgi wach?” **17** Mi achiel kuom joma ne ni e ogandano nodwoke kama: “Japuonj, a akelo wuoda iri nikech en gi jachien ma momo. **18** Sa asaya

ma jachiendno omake, ojagoye piny kae to buoyo wuok e dhoge kendo omuodo lekene mi tekone rum. A akwayo jopuonjreni mondo gigo-le, to ne ok ginyal timo kamano.” **19** Nodwokogi kama: “Yaye un tieng’ ma onge yie, anasik kodu nyaka karang’o? Abiro nano kodu nyaka karang’o? Kelnagouru.” **20** Omiyo, ne gitero wuwino ire, to ka jachiendno nonene, gikanyono nomiyo nyathino ogwecho matek. Bang’ podho piny, nosiko kong’ielore koni gi koni kendo buoyo ne wuok e dhoge. **21** Eka Yesu nopenjo wuon wuwino niya: “Mano osebedo ka time kuom ndalo ma romo nade?” Nodwoke niya: “Chakre e tinne ka dhi nyime **22** kendo nyading’eny ojawite e mach kata ei pi kodwaro nege. To ka inyalo timo gimoro, kechwa kendo ikonywa.” **23** Yesu nowachone kama: “Ang’o momiyο

iwacho ni, ‘Ka inyalo’? Gik moko duto nyalorre ne ng’at ma nigi yie.”

24 Gikanyono, wuon nyathino nokok niya: “An gi yie! Konya kama aremie e yie!”

25 Koro ka Yesu nose-neno oganda ka reto kochomo irgi, nokwero jachien dno kama: “In jachien ma momo kendo ma ite odino, achiki ni iwuog ia kuome, kendo kik ichak idonj kuome!”

26 Eka bang’ kok kendo gwecho nyading’eny, jachien dno nowuok, kendo nyathino ne chal ka ng’at motho, mi mano nomiyo thoth ji owacho kama: “Otho!”

27 To Yesu nomako lwe-te mochunge malo, mi ne ochung’. **28** Omiyo, bang’ ka nosedonjo e ot moro, jopuonjrene nopenje kar kendgi niya: “Ang’o momiyogo le nende otamowa?” **29** Nodwokogi kama: “Jachien ma chal kama nyalo mana wuok kuom lamo.”

30 Ne giwuok kanyo mi gidhi ka gikalo ei

Galili to ne ok gidwar ni ng’ato ang’ata ong’e mano. **31** Nimar nopuonjo jopuonjrene kowachonegi kama: “Wuod dhano idhi ndhog mi chiwe e lwet ji, kendo gininege, to kata konege obiro chier bang’ ndalo adek.” **32** Kata kama-no, ne ok giwinjo tiend gima nowachono kendo ne giluoer penje.

33 Eka nodonjo Kaper-naum. Koro kane en ei ot nopenjogi kama: “Ang’o momiyogo a ubedo gi mbaka matek ka un e ndara?” **34** Ne giling’ nikech e ndara ne gibedo gi mbaka matek e wi ng’ano ma e ma duong’ molooyo e kindgi.

35 Omiyo, nobet piny moluongo ji Apar Garyoka kendo nowachonegi niya: “Ka ng’ato dwaro bedo mokwongo, nyaka obed mogik kuom ji duto kendo oti ne ji duto.” **36** Eka nokawo nyathi moro matin, mi nochunge e diergi; kendo bang’ keto bedene kuome, nowachonegi

k a m a : 37 “Ng’ata to ang’ata ma rwako achiel kuom nyithindo matindo kaka mae nikech nyinga, orwaka an bende; kendo ng’ato ang’ata ma rwaka, ok orwaka an kenda, to orwako bende Jal ma ne oora.”

38 Johana nowachone niya: “Japuonj, nende waneno ng’at moro ka golo jochiende kotiyo gi nyingi, mi ne watemo geng’e nikech ok osebedo ka oluwowa.” 39 To Yesu nowacho kama: “Kik utem geng’e nikech onge ng’at ma biro timo tich moro amora maduong’ e nyinga kae to mapiyo bang’e owacho gimoro marach kuoma. 40 Nimar ng’at ma ok kwedwa en ng’atwa. 41 Kendo ng’ato ang’ata ma miyou pi mondo umodh nikech un mag Kristo, adier awachonu ni, ng’atno ok nolal pokne ngang’. 42 To ng’ato ang’ata ma chwanyo achiel kuom joma tindo ma nyiso yiegi, dibed maber moloyo ka otue

e ng’ute kidi mar pong’, kaka mirundo gi punda, mondo onyumego e nam.

43 “Kapo ni lweti miyo ichwanyori, ng’ade oko. Ber mondo idonj e ngima ka irang’ol moloyo dhi gi lweteni ariyo e Gehena,* e mach ma ok nyal neg.

44 — 45 To ka tiendi miyo ichwanyori, ng’ade oko. Ber mondo idonj e ngima ka in puth moloyo owiti e Gehena* ka in gi tiendeni ariyo.

46 — 47 Kendo ka wang’i miyo ichwanyori, wite oa kuomi. Ber mondo idonj e Pinyruodh Nyasaye ka in gi wang’ achiel moloyo owiti e Gehena* ka in gi wengeni ariyo, 48 kama kute ok thoe kendo ok negie mach.

49 “Nikech ng’ato ka ng’ato nyaka twon gi mach. 50 Chumbi ber, to ka chumbi olalo ndhadhu, ibiro ti kode e two no ang’o? Beduru gi

9:43, 45, 47 *Ne en kar wang’o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari.

chumbi e iu, kendo urit kuwe e kindu.”

10 Noa kanyo mochopo e gwenge mokiewo gi Judea loka Jordan, mi oganda nochokore kendo ka ma ne entie. To kaka nojaitimo, nochako puonjogi kendo. **2** Kae to Jo-Farisai nobiro ire ka gidwaro teme, mi ne gipeenje kabe chik oyie mondo ng'ato oketh kend gi chiege chuth. **3** Nodwokogi kama: “Musa nochikou nade?” **4** Ne giwacho niya: “Musa noyie ni ng'ato nyalo ndiko barua mar riembo chiege kendo ketho kend kode chuth.” **5** To Yesu nodwokogi niya: “Nondikonu chikno nikech chunyu matek. **6** Kata kamano, nyaka a chakruok mar chuech, ‘Nochueyogi dichwo gi dhako. **7** Nikech mano, dichwo nowe wuon mare gi min mare, **8** kendo jiaroyogo nobed ringruok achiel,’ omiyo koro ok gin ji ariyo kendo, to gin ringruok achiel.

9 Kuom mano, gima Nyasaye oseriwo, dhano moro amora kik opog.”

10 Kane gin e ot kendo, jopuonjre nochako penje e wi wachno. **11** Nowachonegi kama: “Ng'ato ang'ata ma ketho kend gi chiege chuth, mi okendo machielo, ochodo,* kendo otimone richo, **12** to kapo ni bang' ketho kend chuth gi chwo-re, dhako okendore gi ng'at machielo, dhakono ochodo.”

13 Ji koro nochako kelone nyithindo matindo mondo omulgi, to jopuonjrene nokwero-gi. **14** Ka Yesu noneno mano, nobedo gi mirima mi nokonegi niya: “Weuru nyithindo matindogi obi ira; kik utem geng'ogi nimar Pinyruodh Nyasaye en mar joma kamago. **15** Adier awachonu ni, ng'ato ang'ata ma ok rwak Pinyruodh

10:11 *E dho Grik, wach molok kae ni “ochodo,” en sama dichwo kata dhako manie kend oterore oko mar kend.

Nyasaye kaka nyathi matin, ok nodonjie ngang’.” **16** Mi nokawo nyithindogo e bedene, mochako guedhogi ko-keto lwetene kuomgi.

17 Sama nowuok, ng’at moro noringo ire mogoyo chonge piny e nyime kendo penje niya: “Japuonj Maber, ang’o ma nyaka atim eka ayud ngima mochwere?”

18 Yesu nodwoke kama: “Ang’o momiyo iluonga ni ng’at maber? Onge ng’at maber mak mana ng’at achiel, ma en Nyasaye. **19** Ing’eyo chike: ‘Kik inek, kik ichod, kik ikwel, kik ichiw neno mar miriambo, kik iti gi wuond e mayo jowadu, mi wuoru gi meru luor.’”

20 Ng’atno nowachone kama: “Japuonj, mago duto aserito a e tinna nyaka sani.” **21** Yesu nong’iye mi nohere mowachone ni, “Gimoro achiel oremi: Dhi ius gik ma in-go kendo imigi joma odhier eka inibed gi mwandu e polo; kae to ibi ibed jalupna.” **22** To

nowinjo lit nikech dwokono, mi nodhi ka okuyo nikech ne en gi mwandu mang’eny.

23 Bang’ ng’iyo koni gi koni, Yesu nowacho ne jopuonjrene niya: “Mano kaka donjo e Pinyruodh Nyasaye nobed matek ne joma nigi pesa!” **24** To jopuonjrene nohum gi wechenego. Mi Yesu nokonegi kama: “Nyithindo, mano kaka donjo e Pinyruodh Nyasaye nobed matek! **25** Yot mondo ngamia okal e wang’ sandan moloyo jamwandu donjo e Pinyruodh Nyasaye.” **26** To e ma pod ne gimedo wuoro ka giwacho niya: “Ka en kamano, kare adier inyalo res ng’a?” **27** Kong’iyogi tir, Yesu nokonegi kama: “Kuom dhano ok nyalre, to ok en kamano kuom Nyasaye, nimar gik moko duto nyalore kuom Nyasaye.” **28** Petro nochako wachone niya: “Ne! Waseweyo gik moko duto mi waluwi.” **29** Yesu nowachonegi kama: “Adier awa-

chonu ni, onge ng'at mo-seweyo ode, kata owe-tene, kata nyiminene, kata min-gi, kata wuon-gi, kata nyithinde, kata puothene, nikech an kendo nikech wach maber, **30** ma ok bi yudo nyadi 100 momedore gie ndalogi—ute gi owete gi nyimine gi mine gi nyithindo kod puothe kaachiel gi sand—kendo e ndalo ma biro, ngima mochwere. **31** To thoth joma okwongo nobed ma achien, to joma achien nobed mokwongo.”

32 Koro kane gin e ndara ka giidho gidhi Jerusalem, Yesu ne wuotho kotelo e nyimigi mi ne giwuoro, to joma ne luwogi nochako luor. Nokawo kendo ji Apar Garyoka moterogi tenge, mi nochako wachonegi gik ma ne chiegni timorene niya: **33** “Neuru! Waidho nyaka Jerusalem, kendo Wuod dhanobiro chiw e lwet jodong-jodolo gi jondiko. Gining'adne buch tho kendo ginichiwe e lwet ji

moa e ogendni mamoko, **34** kendo jogo biro jare, kendo gining'ul olawkuome, ginichwade, kendo gininege, to obiro chier bang' ndalo adek.”

35 Jakobo gi Johana, ma gin yawuot Zebedi, nobiro ire mi giwachone kama: “Japuonj, dwa-her ni itimnwa gimoro ma wadwaro kwayi.”

36 Nopenjogi niya:

“Ang'o ma udwaro ni atimnu?” **37** Ne gidwoke niya: “Yienwa wabi wabed kodi ka iyudo duong'. Ng'at achiel obed e badi korachwich, to machielo e badi koracham.”

38 To Yesu nowachonegi kama: “Ok ung'eyo gima ukwayo. Be unyalo madho okombe ma amadhoni, to be inyalo batisu gi batiso kaka ma ibatisagoni?”

39 Ne gidwoke niya: “Nyalorenwa.” Eka Yesu nowachonegi niya: “Okombe ma amadhoni ubiro madho, kendo batiso ma ibatisagoni ubiro batisougo. **40** Kata kamano, an ok ema ami

ji thuolo mar bet e bada korachwich kata koracham, to thuolono en mar jogo moseiknegi.”

41 Ka jopuonjre apar mamokogo nowinjo wachno, mirima nomakogi gi Jakobo kod Johana. **42** To Yesu noluongogi ire mowachonegi niya: “Ung’eyo ni joma nenore ni locho e wi ogendni timore ruodhi e wigi kendo joma nigi duong’ tiyo gi teke e wigi. **43** Mano ok e kaka onego obed e kindu; to ng’at ma dwaro bedo maduong’ e kindu nyaka bed jatiju, **44** kendo ng’at ma dwaro bedo mokwongo e kindu nyaka bed misumba jomamoko duto. **45** Nikech kata mana Wuod dhano nobiro, ok ni mondo ji otine, to mondo oti ne ji kendo mondo ochiw ngimane obed rwar ne ji mang’eny.”

46 Eka ne gidonjo Jeriko. To sama ne giwuok Jeriko ka en gi jopuonjrene kod oganda moro buora, Bati-

meo (wuod Timeo) ma ne en jakuecho ma muofu, nonwang’o obet e bath ndara. **47** Ka nowinjo ni mano ne en Yesu Ja-Nazareth, nochako kok niya: “Yesu, Wuod Daudi, kecha!”

48 Eka ji mang’eny nochako kwere matek ka giwachone ni oling’, to eka nomedo kok matek niya: “Wuod Daudi, kecha!” **49** Omiyo, Yesu ne ochung’ mowacho niya: “Luongeuru obi ira.” Mi ne giluongo muofuno ka giwachone niya: “Bed gi chir! Chung’; echa oluongi.” **50** Bang’ wito nangane ma oko, nochikore mochung’ gi tiendene kendo nodhi ir Yesu.

51 Koro Yesu nopenje kama: “Ang’o midwaro ni atimni?” Muofuno nodwoke niya: “*Raboni*, yaw wang’a onen kendo.”

52 Mi Yesu nowachone kama: “Dhiyo. Yieni osechangi.” Eka gikanyono wengene noyawore, kendo nochako luwo Yesu e ndara.

11 Koro kane gi-chiegni gi Jerusalem gi Bethfage kod Bethania e Got Zeituni, nooro ariyo kuom jopuonjrene **2** kowachonegi kama: “Dhiuru e gweng’ ma uneno e nyimucha kendo mapiyo bang’ donjoe, unuyud nyathi punda motue ma ng’ato pok noidhoe nyaka nene. Gonyeuru kendo ukele kae. **3** To ka ng’ato openjou ni, ‘Ang’o momiyo utimo mae?’ dwokeuru ni, ‘Ruoth dware kendo obiro duoge kae mapiyo.’” **4** Omiyo, ne gidhi mi giyudo nyathi pundano kotue e dhoot moro oko e bath ndara, mi ne gionye. **5** Kata kama no, moko kuom joma ne ochung’ kanyo nopenjogi niya: “Ang’o momiyo ugonyo nyathi pundano?” **6** Ne gidwoko-gi mana kaka Yesu noyudo osewachonegi, omiyo jogo noweyogi mi gidhi.

7 Mi ne gikelo nyathi pundano ir Yesu kendo ne giketo lepgi ma

oko e ng’eye, mi Yesu nobet kuome. **8** Bende, ji mang’eny nope-dho lepgi ma oko e ndara to moko nong’ado oboke koa e puothe. **9** To joma notelo e nyime kod ma ne luwo bang’e ne siko ka kok niya: “Rese, wakwayi! Ng’at moguedh en ng’atno ma biro e nying Jehova! **10** Ogedh Pinyruoth ma biro mar wuonwa Daudi! Rese, wakwayi, in ma in malo mamalo!” **11** Eka nochopo Jerusalem modonjo ei hekalu, mi nong’iyo gik moko duto koni gi koni, to nikech sa koro nolewo ahinya, nowuok kodhi Bethania kod ji Apar Gariyoka.

12 Kinyne sama ne giwuok Bethania, nowinjo kech. **13** Gi kama bor, noneno yadh ng’owo moro ma ne nigi oboke mi nodhi ng’iyo kabe nonyalo yudo gimoro kuome. To ka nochopo kuome, ne ok oyudo gimoro mak mana oboke nikech ne ok en

ndalone mar nyago olemo. **14** Omiyo, nowacho ne yadhno niya: “Ng’ato ang’ata kik cham olemo moa kuomi kendo ngang’.” To jopuonjrene ne winjo mano.

15 Koro ne gichopo Jerusalem. Kanyo nodonjo e hekalu mi nochako riembo joma ne uso kod ma ne ng’iepo ei hekalu ma ogologi oko, mi noloko ataro mese mag jowil pesa kod kombe mag joma ne uso akuche, **16** kendo ne ok oyie mondo ng’ato ang’ata oting’ gimoro kong’adogo dier hekalu. **17** Ne opuonjogi kowachonegi kama: “Donge ondik ni, ‘Oda ibiro luong ni od lamo mar ogendni duto’? To un useloke rogo mar jomecho.” **18** Ka jodong-jodolo gi jondiko nowinjo mano, ne gichako manyo kaka ne ginyalo nege; to ne giluoire niketch oganda duto ne hum gi puonjne.

19 Ka piny koro noseyuso, ne giwuok oko mar taon. **20** To sama

ne gikalo gokinyi mang’ich machiegni gi yadh ng’owocha, ne ginene ka osener chakre e misene. **21** Petro noparo yadh ng’owono mowacho ne Yesu niya: “Rabi, nee! yadh ng’owo ma nyoro ikuong’ocha osener.” **22** Yesu nodwokogi kama: “Beduru gi yie kuom Nyasaye. **23** Adier awachonu ni ng’at ma wacho ne godni ni, ‘Mukri idhi inyumri e nam,’ ma ok oriwo gi kiawa e chunye, kendo ka en gi yie ni gima owachono dhi timore, mano biro timore. **24** Mano e momiyo awachonu ni, gik moko duto mulamo ka ukwayo, beduru gi yie ni useyudogi, to unuyudgi. **25** Kendo ka uchung’ mondo ulem, weuru ne ng’ato ang’ata wach moro ma un-gokode mondo mi Wuonu manie polo bende owenu kethou.” **26** —

27 Ne giduogo kendo Jerusalem. To sama nowuotho e hekalu, jodong-jodolo gi jo-

ndiko kod jodongo no-biro **28** mi ne gipenje niya: “Itimo gigi gi rati-ro mane? Kata en ng’a momiyi ratiro mar timo gigi?” **29** Yesu nodwokogi kama: “Abiro penjou penjo achiel. Dwokauru eka abiro wachonu ni atimo gigi gi rati-ro mane. **30** Batiso ma Johana ne timo, ne en moa e polo koso moa kuom dhano? Dwokauru.” **31** Omiyo, ne gichako penjore e kindgi giwegi kama: “Ka wadwoke ni, ‘Ne en moa e polo,’ obiro penjowa ni, ‘Kare ang’o momiyi ne ok uyie kuome?’ **32** To nade ka wadwoke ni, ‘Ne en moa kuom dhano?’” Ne giluroo oganda nimar oganda duto ne oyie ni Johana en janabi adier. **33** Omiyo, ne gidwoko Yesu kama: “Ok wang’eyo.” Yesu nowachonegi niya: “An bende ok abi wachonu ni atimo gigi gi ratiro mane.”

12 Kendo nochako wuoyo kodgi kotiyo gi ngeche niya:

“Ng’at moro nopidho puoth mzabibu kendo nogero chiel molwore, mi nokunyo bur mar biyo divai, kendo nogero ot ma rabora mar ng’icho; eka noketo puodhono e lwet jopur ma chule, kae to nodhi wuoth e piny moro mabor. **2** Ka kinde ma olemo nyakie nochopo, nooro misumba moro mondo odhi okel moko kuom olemo mag puoth mzabibuno koa kuom jopurgo. **3** To jopurgo ne omake mi gigoye, kendo ne giriembe gi lwete nono. **4** Nooro kendo misumba machielo irgi, to mano ne gigoyo wiye kendo ne gitimone timbe achaya. **5** Eka nooro misumba machielo, to en ne ginege, kendo nooro mamoko mang’eny, to moko kuomgi ne gigoyo, to moko ne ginego. **6** Pod nodong’ gi ng’at moro achiel ma en wuode mohero. Ne oore irgi mogik kowacho niya, ‘Gibiro miyo wuoda luor.’ **7** To jopurgo nowacho

e kindgi kama, ‘Mani e jal ma puodhoni biro dong’ne kaka pok. Biuru, wanegeuru mondo eka pokne obed marwa.’

8 Omiyo, ne gimake mi ginege kendo ne giwite oko mar puoth mzabibuno. **9** Ang’o ma wuon puoth mzabibuno biro timo? Enobi mi noneg jopurgo kae to ochiwo puoth mzabibuno ne jomamoko. **10** Ok ne usomo wach manie Ndioko ma wacho ni: ‘Kidi ma jogedo ne otamore, kidino osebedo kidi maduong’ moriwo kor ot. **11** Mani osetimore kokalo kuom Jehova kendo en gima ber miwuoro e wang’wa?’

12 Nikech mano, ne gidwaro make to ne giluro oganda nimar ne ging’eyo ni nogoyo ngerono kuomgi. Omiyo, ne giweye mi gidhi.

13 Bang’ mano, ne giorone moko kuom Jo-Farisai kod jolup Herode mondo gimake gi wachmoa e dhoge. **14** Ka jogo nochopo, ne giwa-

chone kama: “Japuonj, wang’eyo ni in ja adier kendo ni ok iluro wang’ ng’ato nimar ok ing’i dhano gi kaka onenore gi oko to ipuonjo yor Nyasaye gadier. Be chulo osuru ne Kaiser en gima owinjore gi chik, koso ok owinjore? **15** Be onego wachul, koso ok onego wachul?” Nikech nong’eyo wuondruokgi, nokonegi niya: “Ang’o momiyo utema? Kelnauru dinari mondo ane.” **16** Ne gikelone dinari achiel mopenjogi kama: “Kido gi ndiko man kuomegi gin mag ng’a?” Ne gidwoke niya: “Gin mag Kaiser.” **17** Eka Yesu nowachonegi kama: “Chuluru Kaiser gige Kaiser, to gige Nyasaye ne Nyasaye.” Mi ne gihum kode.

18 Koro Jo-Sadukai ma wacho ni chier onge nobiro ire mi gipe nje niya: **19** “Japuonj, Musa nondikonwa ni ka owadgi ng’ato otho moyeyo chiege chien to ok oweyo nyathi, owad-

gi onego okaw chiege-
no mondo onyuolnego
nyithindo. **20** Ne nitie
owete moko abiriyo. Mo-
kwongo nokendo dha-
ko, to kane otho, ok no-
weyo nyathi. **21** Kendo
mar ariyo ne okende,
to ne otho ma ok oweyo
nyathi, kendo mar adek
bende mana kamano.
22 Mi owete abiriyogo
ok noweyo nyathi moro
amora. Gikone, dhako-
no bende ne otho. **23** E
chier, dhakono nobed
chi ng'a? Nimar nose-
bedo chi owete abiriyogo."
24 Yesu nodwoko-
gi niya: "Donge ma e mo-
miyo parou ok ni kare,
nimar ok ung'eyo Ndiko
kata teko mar Nyasaye?
25 Nikech e kinde ma
ginichier a kuom joma
otho, chwo ok kend, ke-
ndo mon bende ok chiw
e kend, to gibedo kaka
malaike e polo. **26** To
kuom wach chiero joma
otho, donge usesomo e
bug Musa e sigand bungu
mar kuthe, ni Nyasaye
nowachone ni: 'An e Nya-
sach Ibrahim, Nyasach

Isaka, kendo Nyasach Ja-
kobo'? **27** En Nyasach
joma ngima, to ok Nya-
sach joma otho. Parou
ok ni kare chuth."

28 Achiel kuom jondi-
ko ma noyudo osebi-
ro kendo ma nowinjo ka
gimino wach kode, no-
ng'eyo ni nosedwoko-
gi e yo maber, mi nope-
njo Yesu niya: "En chik
mane mokwongo ne ma-
moko duto?" **29** Yesu
nodwoko kama: "Mokwo-
ngo en ni, 'Winjuru, A Is-
rael, Jehova Nyasach-
wa en Jehova achiel,
30 kendo nyaka iher Je-
hova Nyasachi gi chunyi
duto, gi ngimani duto,
gi pachi duto, kendo
gi tekoni duto.' **31** Mar
ariyo e ma, 'Nyaka
iher wadu kaka ihero-
ri iwuon.' Onge chik ma-
chielo maduong' molojo
ariyogi." **32** Jandiko-
no nowachone niya: "Ja-
puonj, iwacho kare ka lu-
wore gi adiera, 'En
Achiel, kendo onge ma-
chielo mak mana en';
33 kendo wacho ni ng'a-
to ohere gi chunye duto,

gi ng'eyone duto, kod gi tekone duto, kendo wacho ni ng'ato oher wadgi kaka oherore owuon, en gima duong' moloyo chiwo duto miwang'o pep kaka ogolginno kod misengni duto." **34** Eka Yesu ka noseng'eyo ni jalo nodwoko e yo mariek, nokone kama: "Ok ibor gi Pinyruodh Nyasaye." To onge ng'at ma ne nigi chir mar penje kendo.

35 Kata kamano, sama Yesu ne dhi nyime gi puonjo e hekalu nowacho niya: "Obet nade ni jondiko wacho ni Kristo en wuod Daudi? **36** Kokalo kuom roho maller, Daudi owuon noluwo kama, 'Jehova nowacho ne Ruodha niya: "Bed e bada korachwich nyaka chop aket wasiki e bwo tiendi." **37** Ka Daudi owuon luonge ni Ruodha, ere kaka onyalo bedo wuode?"

Kendo oganda mang'ongo ne winje gi ilo. **38** Eka nodhi nyime puonjo kowacho niya:

"Tang'uru gi jondiko ma dwaro wuotho konigi koni ka girwako kandho kendo ma dwaro ni ji omosgi ka dhialogi e chirni, **39** kendo ma dwaro kombe ma nyime e sunagoke kod kuonde moyiedh mogik e nyasi. **40** Giyako ute mond lie te, kendo gilamo lamo maboyo mana ni mondo ji onegi. Jogi noyud kum magerie moloyo."

41 Eka nobet piny kama nonyalo nenoe sanduge mag keno, mi nochako ng'iyoko kaka oganda ne luto pesa e sanduge mag kenogo, to jomwandu mang'eny ne luto pesa mang'eny ma mingli. **42** Koro chi liel moro modhier nobiro kendo noluto pesa ma mingli ariyo ma nigi nengo matin ahinya. **43** Omiyo, nolungo jopuonjrene ire mowachonegi niya: "Adier awachonu ni, chi liel modhierni oseluto moloyo jogi duto ma a oluto pesa e sanduge mag kenogo. **44** Nikech gidu-

nolokre gi nyathine, kendo nyithindo nolokre gi jonyuolgi kendo gini-mi neggi. **13** Kendo ji duto nosin kodu nikech nyinga. To ng'at ma onano nyaka giko ibiro res.

14 "Kata kamano, ka uneno gima odwanyore ma kelo kethruok kochung' e kama ok onego obedie (jasomo mondo oti gi riekko), eka joma ni Judea mondo ochak ringo ka gidhi e gode. **15** Ng'at man e wi tat ot kik olor piny kata donjo ei ode mondo okaw gimoro amora; **16** kendo ng'at man e puodho kik dog pachu e gik moweyo chien mondo okaw nangane ma oko. **17** Yaye, nobed malit ne mon ma yach kod mago ma dhodho nyithindo e ndalono! **18** Sikuru ka ulamo mondo mano kik timre e ndalo koyo; **19** nikech kindeno nobed kinde masira ma pok ne otimore a chakruok mar chuech Nyasaye nyaka chop sani, to ok no-

chak otimre kendo. **20** Kuom adier, dine bed ni Jehova ok ong'ado ndalogo machuok, onge ng'ato ma dores. To nikech joma oyier ma osewalo, oseng'ado ndalogo machuok.

21 "Eka bende ka ng'ato wachonu ni, 'Neuru! Eri Kristo ni ka,' kata ni, 'Neuru! En kacha!' kik uyie mano. **22** Nimar Kristo mag miriambo gi jonabi mag miriambo nosiek kendo ginitim ranyisi madongo gi gik miwuoro mondo gimi ji orweny, ma ka nyalore, to gimi kata mana jogo moyier olal. **23** E momiyo un to beduru motang'. Asewachonu gigi duto motelo.

24 "To e ndalogo, bang' masirano, ibiro lok wang'-chieng' obed mudho kendo dwe ok nochiw ler mare **25** kendo sulwe nobed ka lwar koa e polo kendo ibiro yieng teko manie polo. **26** Eka gini-ne Wuod dhano ka biro e boche polo ka en gi teko

mang'ongo kod duong'.
27 Kendo eka obiro oro malaikene mi ginichok joge moyier kanyachiel ka giwuok e tunge* ang'wen mag piny, a e tung' piny nyaka e tung' polo.

28 "Koro puonjreuru kuom ranyisi mar yadh ng'owo: Mapiyo bang' ka bedene osedongo moloth mayom kendo kosegolo obokene, ung'eyo ni kinde oro chiegni.
29 Kamano bende, sama uneno gigi ka timore, ng'euru ni Wuod dhano chiegni e dhoot.
30 Adier awachonu ni, tieng'ni ok bi kalo ngang' nyaka chop gigi duto timre.
31 Polo gi piny biro kalo, to wechena ok nokal ngang'.

32 "Kuom wach chiegn'no kata sano, onge ng'at mong'eyo, kata malaike manie polo, kata Wuod Nyasaye, to mana Wuora.
33 Sikuru ka utang', sikuru ka

13:27 *Tiende sie en, "yembe ang'wen."

uneno, nimar ok ung'eyo ni kinde moket en karang'o.
34 En kaka ng'at moro ma nodhi wuoth e piny mabor, moweyo ode, kendo nomiyo wasumbnine teko, moro ka moro gi tichne, kendo nochiko jarit-dhoot mondo orit ka oneno.
35 Kuom mano, sikuru ka uneno nikech ok ung'eyo ni wuon ot biro karang'o, kabe obiro godhiambo kata e dier otieno kata kogwen kata gokinyi ahinya,
36 mondo ka obiro apoya kikoyud kunindo.
37 To gima awachonu awachone ji duto niya: Sikuru ka uneno."

14 Koro Pasaka kod Sawo mar Makate Maonge Thowi ne dhi timore odiechienge ariyo bang'e. Kendo jodong-jodolo gi jondiko ne manyo kaka ne ginyalo make ka gitiyo gi wuond mariek, nikech ne gidwaro ginege;
2 nimar ne giwacho kama: "Ok e kinde sawo; dipo ka koko obetie e kind oganda."

3 To kane en Bethania kochiemo e od Simon jadhoho, dhako moro nobiro ma nigi chupa molos gi kidi mar alabasta moting'o mo ma nigi suya mamit, mor nad madier, ma en mo ma nengone ne tek gila-la. Notoyo dho chup alabastano mi nochako olomorno e wi Yesu. **4** Nিকেচ mano, jomoko nowacho e kindgi giwegi ka gin gi mirima niya: "Ang'o momiyo mo ma nigi suya mamitni iketho kama?" **5** Nimar dine ous mo ma nigi suya mamitni e nengomokalo dinari 300 mondo omi joma odhier pesago!" Omiyo, ne gisinkode ahinya. **6** Kata kamano, Yesu nowachonegi niya: "Wereuru kode. Ang'o momiyo utemo chande? Osetimona tim maber. **7** Nimar kinde duto un gi joma odhier, kendo unyalo timonegi maber samoro amora ma udwaro. An to ok unubed koda kinde duto. **8** Osetimo gima

onyalo; oseolo mo manigi suya mamit e denda mondo oika motelo ne yik. **9** Adier awachonu ni, kamoro amora ma ibiro landie wach maber e piny duto, gima dhakoni osetimoni bende nowach kaka rapar mare."

10 To Judas Iskariot, ma ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka nowuok modhi ir jodong-jodolo mondo ondhog Yesu. **11** Kane giwinjo mano, ne gimor mi gisingo mar miye pesa mar fedha. Omiyo, nochako manyo thuolo mar ndhoge.

12 Koro e odiechieng' mokwongo mar sawo mar Makate Maonge Thowi, chieng' ma ne gin gi tim mar chiwo misango mar Pasaka, jopuonjrene nopenje niya: "Idwaro ni wadhi waikni kanye mondo ichamie Pasaka?" **13** Eka nooro jopuonjrene moko ariyo kowachonegi kama: "Donjuru e taon, kendo ng'at moro moting'o aguch lowo mar pi biro romo kodu. Uluwe, **14** kendo

ka modhi modonjoe wachuru ne wuon odno ni, 'Japuonj penjo kama: "Ere od welo kama dachamie Pasaka gi jopuonjrena?"' **15** To obiro nyisou ot mamalo malach moseikie gik moko. Kanyo e ma mondo uiknwa." **16** Omiyo, jopuonjre nowuok mi gidonjo e taondno kendo ne giyudo mana kaka nosewachonegi, mi ne gitimo ikruok ne Pasaka.

17 Ka nosechopo odhiambo, nobiro gi ji Apar Gariyoka. **18** To sama ne gibet piny e mesa ka gichiemo, Yesu nowacho kama: "Adier awachonu ni, ng'at achiel kuomu, ma chiemo koda, biro ndhoga." **19** Ne gichako winjo malit mi ng'ato ka ng'ato ne openje niya: "Dobed an, koso?" **20** Nowachonegi kama: "En achiel kuomu un ji Apar Gariyo, jalno ma luto lwete koda e bakul. **21** Nimar Wuod dhano dhi tho mana kaka nondik kuome, to yaye nobed malit ne ng'atno ma

Wuod dhano indhogo kokalo kuome! Dine obedo maber moloyo ka dine ok onyuol ng'atno."

22 To sama ne gidhi nyime gi chiemo, nokawo makate, noguedho, nong'ingo, mi nomiyogi kowacho niya: "Kawuru; mani ochung' ne ringra."

23 Eka bang' kawo okombe, nogoyo erokamano, mi nomiyogi, kendo giduto ne gimethoe.

24 Mi nokonegi niya: "Mani ochung' ne 're-mba mar singruok,' ma biro chuer nikech ji mang'eny. **25** Adier awachonu ni, ok anachak amadh divai mar olemb mzabibuni kendo nyaka chop chieng'no ma abiro madhee manyien e Pinyruodh Nyasaye." **26** Gikone, bang' wero wende mag pako Nyasaye, ne giwuok mi gidhi e Got Zeituni.

27 Eka Yesu nowachonegi niya: "Uduto ubiro chwanyoru nimar ondik kama: 'Abiro goyo jakwath kendo rombe biro ke.' **28** To ka

osechiera, abiro dhi Galili motelonu.” **29** To Petro nodwoke niya: “Kata kapo ni jomokogo duto ochwanyore, an to ok abitimo kamano.” **30** Nichech mano, Yesu nowachone kama: “Adier awachoni ni, kawuono, ee, e otieno ma kawuononi, ka pok thwon-gweno okok nyadiriyo ibiro kwer nyadidek ni oking’eya.” **31** To nome do ramo kowacho niya: “Kata kochuno ni atho kodi, ok abi kwer ngang’ ni ok ang’eyi.” Bende jomamokogo duto nochako wacho mana kamano.

32 Eka ne gichopo kama iluongo ni Gethsemane, mi nowacho ne jopuonjrene niya: “Beduru piny kae sama alemo.” **33** Kendo nokawo Petro gi Jakobo kod Johana modhi kodgi, mi nochako bedo gi kuyo kendo chunye ne chandore ahinya. **34** Nowachonegi niya: “Chunya nigi kuyo maduong’ ma datho kata. Beduru kae ke-

ndo sikuru ka uneno.” **35** Kendo ka nosedhi mabor matin, nopodho piny mochako lemo ni ka nyalore to sano okal kik bine. **36** Eka nowacho niya: “*Aba*, Wuora, gik moko duto nyaloreni; gol okombeni oa kuoma. Kata kamano, ok gima adwaro to gima idwaro.” **37** Noduogo monwang’ogi ka ginindo mi nopenjo Petro kama: “Simon, inindo? Ionge gi teko mar neno ka irito kata mana kuom sa achiel? **38** Sikuru ka uneno kendo ka ulemo kinde duto mondo kik udonj e tem. En adier ni chuny dwaro to ringruok e ma nyap.” **39** Mi nodok mondo olem kendo, kowacho mana wecheka. **40** Kendo noduogo moyudogi ka ginindo nimar nindo nohewogi, omiyo ne ok ging’eyo gima ne ginyalo dwoke. **41** Mi noduogo mar adek mowachonegi niya: “E sa ma kama unindo kendo uyueyo! Oromo! Sa osechopo! Neu-

ru! Indhogo Wuod dhano e lwet joricho. **42** Auru malo, wadhiuru. Neuru! Jandhokna osekayo machiegni.”

43 Eka gikanyono ka pod nowuoyo, Judas, ma ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka nochopo, kendo ne en gi oganda moting’o ligengni gi arunge ka oorgi gi jodong-jodolo gi jondiko kod jodongo. **44** Koro noyudo jandhokne osemiyo-gi ranyisi ma ne giwinjoree kowacho kama: “Ng’at ma abiro nyodho, mano e en; ma-keuru kendo utere ka en e bwo arita maber.” **45** Mi nobiro ire tir mowacho ni, “Rabi!” kae to ne onyodhe gi mor.” **46** Omiyo, ne gimake mondo gidhi kode. **47** Kata kamano, achiel kuom joma ne ochung’ kanyo nowuodho liganglane mi nochadhogo misumba mar jadolo maduong’ kendo nong’ado ite oko. **48** To Yesu nopenjogi kama: “Ere gimomiyo ubirona kuti-

ng’o ligengni gi arunge ka joma dhi mako jamecho? **49** Pile ka pile ne an kodu e hekalu ka apuonjo to ok ne umaka. Kata kamano, mani en ni mondo Ndiko ochop.”

50 Eka giduto ne gi-jwang’e mi giringo. **51** To ng’at moro ma rawera ma ne ni duk ma norwakore mana gi law kitani moro maber, nochako luwe machiegni to ne gitemo mondo gimake, **52** kata kamano noweyo nanga mar kitani-no mi noringo duk.*

53 Koro ne gitero Yesu ir jadolo maduong’ kendo jodong-jodolo gi jodongo kod jondiko duto nochokore. **54** To Petro noluwe ka en mabor matin nyaka e laru mar jadolo maduong’; kendo nobet kanyachiel gi jotich mag ot ka ooyo mach ma ne liel karieny. **55** Koro jodong-jodolo gi buch Sanhedrin duto ne manyo wach moro

14:52 *Tiende ni, ne “odong’ ka orwakore gi lewni ma iye kende.”

ma ne ginyalo donjonego Yesu mondo ginege, to ne ok giyudo wach moro amora. **56** Adier ji mang'eny ne chiwo neno mar miriambo e wiye, to neno ma ne gichiwogo ne kwedore. **57** Bende, nitie jomoko ma ne chung' to gichiwo neno ma miriambo e wiye ka giwacho kama: **58** "Ne wawinjo kowachoni, 'Abiro goyo hekalu ma nolos gi lwedoni piny, kendo abiro gero machielo ma ok olos gi lwedo, mana gi ndalo adek.'" **59** To kata mana e wechego, neno ma ne gichiwo ne kwedore.

60 Eka jadolo maduong' ne ochung' e diergi mopenjo Yesu niya: "Ionge wach ma inyalo dwoko? En wach mane ma jogi donjonigo?" **61** To ne oling' aling'a ma ok odwoko wach moro amora. Eka jadolo maduong' nochako penje kendo niya: "Be in e Kristo Wuod Ng'at Moguehdh?" **62** Yesu no-

dwoko kama: "Ee, e an; kendo ubiro neno Wuod dhano kobet e bat korachwich ma nigi teko kendo kobiro gi boche polo." **63** Mi jadolo maduong' noyiecho lepe kowacho niya: "Ere tiende medo luongo jone-no? **64** Usewinjo kaka ochayo Nyasaye. Ung'ado nang'o?" Giduto ne ging'ado ni, owinjore otho. **65** Kendo jomoko nochako ng'ulo olaw kuome, kendo ne giumo wang'e mi gigoye adhong' ka giwachone kama: "Kor ane wach!" Eka ne githalo wang'e, kae to jorit mag od bura nokawe.

66 Koro sama Petro ne ni mwalo oko e laru, achiel kuom jotich ma nyiri mag jadolo maduong' nobiro. **67** Ka noneno Petro ka oyo mach, nong'iyeye tir mowachone kama: "In bende a in gi Yesu ma Janazarethno." **68** To ne okwer kowacho niya: "Ok ang'eye, to bende ok awinj tiend gima itemo wacho," eka no-

dhi kochomo yo rangach. **69** Kanyo, jatich ma nyako none ne mi nochako wachone joma ne ochung' kanyo kama: "Ng'atni en achiel kuomgi." **70** Petro ne okwer kendo. To bang' kinde machuok, joma ne ochung' kanyo nochako wachone Petro kama: "Kuom adier, in achiel kuomgi nimar adier in Ja-Galili."

71 Kata kamano, nochako kuong'ore koramo niya: "Ok ang'eyo ng'at ma uwuoyo kuomeni!"

72 Gikanyono, thwongweno ne okok marariyo kae to Petro noparo wach ma Yesu nosewachone kama: "Ka pok thwongweno okok nyadiriyoy, ibiro kwer nyadidek ni ok ing'eya." Eka nowinjo malit mi nochakoywak.

15 Kane piny chiegniru, gikanyono jodong-jodolo, gi jodongo, kod jondiko, ma en buch Sanhedrin duto, noriwo paro kanyachiel, kae to ne gitueyo Yesu mi gite-

re kendo chiwe e lwet Pilato. **2** Pilato nopenje niya: "In e Ruodh Jo-Yahudi, koso?" En nodwoke kama: "In iwuon isewachow." **3** To jodongjodolo ne donjone gi weche mang'eny. **4** Koro Pilato nochako penje kendo niya: "Ionge dwoko ma dchiw? Ne ane kaka gidonjoni gi weche mang'eny." **5** To Yesu ok nomedo dwoke, mi mano nomiyo Pilato owuoro.

6 Koro e kinde sawoka sawo, nojagonyonegi ng'at achiel motue ma ne gidwaro. **7** Gie kindeno ne nitie ng'at miluongo ni Baraba ma ne ni e jela kanyachiel gi joma nong'anjo ne sirkal kendo ne gineko e timgi marng'anjono. **8** Omiyo, oganda nobiro mi gichako kwayo kaka Pilato ne jatimonegi. **9** Nopenjogi niya: "Udwaro ni agonyu Ruodh Jo-Yahudi, koso?" **10** Nimar Pilato nong'eyo ni ich-lit e ma nomiyo jodongjodolo ochiwo Yesu e lwete. **11** To jodongjodolo

nojiwo oganda ni gikwa mondo ogonynegi Baraba, kar gonyo Yesu.

12 Eka Pilato nopenjogi kendo niya: “Kare ang’o monego atim gi jal muluongo ni Ruodh Jo-Yahudini?” **13** Ne gikok kendo kama: “Gure e yath!” **14** To Pilato nodhi nyime penjogi niya: “Nikech ang’o? En ketho mane mosetimo?” Pod ne gimedo kok mattek niya: “Gure e yath!”

15 To nikech Pilato ne dwaro moro oganda, nogonyonegi Baraba; kendo bang’ chiko mondo ochwad Yesu, ne ochiwe mondo ginege e yath.

16 Koro askeche note-re e laru mar od gavana kendo ne gichoko kanyachiel kidieny mangima mar askeche. **17** Mi ne girwakone kandho ma rangine rajamna kendo ne giloso osimbo mar kuthe mi gisidhone; **18** Eka ne gichako wachone kama: “Misawa, in Ruodh Jo-Yahudi!” **19** Bende, ne gigoyo wiye gi odundu

kendo ne ging’ulo olaw kuome kendo ne gigoyo chongegi piny ka gikulorene. **20** Gikone, kane gisetieko jare, ne gilonyo kuome nanga ma rangine ne rajamnano, mi girwakone lepe ma oko. Kendo ne gitere mondo gigure e yath. **21** Bende, ne gichuno ng’at moro ma ne kalo mondo oting’ yath ma ne idhi negie Yesu, ng’atno ne iluongo ni Simon ma Jakirene ma noa e gweng’ moro kendo ne en wuon Aleksanda kod Rufas.

22 Omiyo, ne gikele kama iluongo ni *Golgotha*, ma kolok tiende en ni, “Kar Hanga Wich.” **23** Kanyo, ne gitemo miye divai moruw gi manemane to notamore madho. **24** Mi ne gigure e yath kendo ne gipogore lepe ma oko kuom goyo ombulu mondo ging’e gima ng’ato ka ng’ato nonego okaw. **25** Koro sa adek okinyi, e sama ne gigure e yath. **26** Kendo wach ma nondonjnego nondik e yadh-

sand kama: “Ruodh Jo-Yahudi.” **27** E wi mano, ne giguro jomecho ariyo e yien kaachiel kode, achiel e bade korachwich to machielo e bade koracham. **28** — **29** Kendo joma ne kalo ne jare, ka giyiengo wigi kendo ne giwacho kama: “He hee! In ma ni-dhi goyo hekalu piny kendo gere gi ndalo adek, **30** resri ane iwuon, iloria e yadh-sandno.” **31** E yo ma kamano bende, jodong-jodolo gi jondiko ne jare e kindgi giwegi ka giwacho kama: “Noreso jomoko; to en owuon ok onyal resore! **32** Kristo Ruodh Israel mondo olor ane koa e yadh-sandno eka wane mondo wayie kuome.” Kata mana joma ne ogur e yien e bathe koni gi koni ne jare.

33 Ka nochopo sa auchiel odiechieng’, mudho noimo pinyno duto nyaka sa ochiko. **34** Kendo ka nochopo sa ochiko, Yesu ne okok gi dwol maduong’ niya: “*Eli,*

lama sabakthani?” ma tiende kolok en ni: “Nyasacha, Nyasacha, ise-weya nang’o?” **35** Eka bang’ winjo mano, moko kuom joma ne ochung’ machiegni nochako wacho kama: “Neuru! Oluongo Elija.” **36** Kae to ng’at moro noringo monyumo sipanj e divai mawach, mi nokete e odu ndu kendo nomiye mondo omadh kowacho niya: “We obedne kamano! Wane ane kabe Elija dhi biro mondo olore piny.” **37** Eka Yesu nokok gi dwol maduong’ kae to otho. **38** Kendo pasia mar hekalu nobarore ariyo a malo nyaka piny. **39** Koro ka jatendaskeche* ma ne ochung’ ka ng’iye noneno ni nose-tho e yo ma kamano, nowacho kama: “Adier, jali ne en Wuod Nyasaye.”

40 Bende, ne nitie mon moko ma ne ng’icho gi kama bor matin, moko kuomgi ne gin Maria

15:39 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

Magdalena,* kaachiel gi Maria min Jakobo Martin gi Jose, kod Salome, **41** ma gin mon ma ne hinyo wuotho kode ka gikonye kane en Galili. Kanyo bende ne nitie mon mamoko mang'eny ma noyudo osebiro kode nyaka Jerusalem.

42 Koro nikech nosechopo odhiambo, to ne en chieng' Ikruok, tiende ni chieng' motelo ne Sabato, **43** Josef moa Arimathea, jal ma omi luor ma ne ni e bura mar Sanhedrin, ma bende nosebedo ka rito Pinyruodh Nyasaye, ne obiro. Nobedo gi chir mi nodhi ir Pilato kendo nokwaye ringre Yesu. **44** To Pilato nowuoro kabe nyaka chop sano ne inyaloyud ka osetho, kendo bang' luongo jatendaskeche, nopenje kabe Yesu nosetho. **45** Ka noseyudo wach gadier kuom jatelono, noyie mondo omi Josef ringre-

15:40 *Kata, 'Maria Nya-Magdala.' Pim gi weche moler piny e Mat 15:39.

no. **46** Bang' mano, Josef nong'iewo law kitani maber, kendo ne oloro Yesu piny moboye e law kitani maberno, kendo nokete e liel ma nokuny ei lwanda; eka nong'ielo kidi moro e dho liel. **47** To Maria Magdalena kod Maria min Jose nodhi nyime ng'iyo kama noseketeeno.

16 Omiyo, ka Sabato noserumo, Maria Magdalena gi Maria min Jakobo, kod Salome, nong'iewo yien miwiro mondo giwirgo ringre Yesu. **2** To gokinyi mang'ich e odiechieng' mokwongo mar juma, ne gibiro e liel ka wang'-chieng' nosewuok. **3** Ne gipenjore e kindgi niya: "Ng'ano ma biro ng'ielonwa kidi a e dho liel?" **4** Kata kama no, kane ging'iyo malo, ne gineno ka kidino ose ng'iel tenge kata obedo ni ne ong'ongo ahinya. **5** Kane gidonjo e liel, ne gineno ng'at moro ma rawera kobet gi korachwich korwako-re gi kandho ma rachar,

mi ne gibwok. **6** Ng'at-
no nokonegi kama: "Kik
ubwog. Ang'eyo ni uma-
nyo Yesu Ja-Nazareth
ma noneg e yath. Ose-
chiere. Oonge kae. Neu-
ru, kae e kama ne gike-
tee. **7** To dhiuru uwach
ne jopuonjrene kod Pe-
tro ni, 'Otelonu odhi
Galili. Kuro e ma ubi-

ro nenee mana kaka
nowachonu.'" **8** Omiyo,
kane giwuok oko, ne gi-
ringo a e liel ka gihum
nono. Kendo ne ok gi-
wacho ne ng'ato gimoro
amora, nimar ne giluo.*

16:8 *Ka luwore gi gocho ma-
chon migeno ahinya, Injili
mar Mariko rumo gi weche
ma yudore e wes mar 8.

INJILI KALUWORE GI LUKA

WE CHE MANTIE

- 1 Iwuoyo gi Theofilo (1-4)
Gabriel okoro nyuol mar
Johana Jabatiso (5-25)
Gabriel okoro nyuol mar
Yesu (26-38)
Maria olimo Elizabeth
(39-45)
Maria omiyo Jehova
duong' (46-56)
Nyuol mar Johana kod
miye nying (57-66)
Weche ma Zakaria
nokoro (67-80)
- 2 Nyuol mar Yesu (1-7)
Malaika ofwenyore ne
jokwath (8-20)

- Oter Yesu nyangu kod
pwodhe (21-24)
Simeon oneno Kristo (25-35)
Ana wuoyo e wi nyathi
ma Yesu (36-38)
Dok Nazareth (39, 40)
Yesu ei hekalu ka en
jahigni 12 (41-52)
- 3 Chakruok mar tij
Johana (1, 2)
Johana yalo batiso (3-20)
Batiso mar Yesu (21, 22)
Anyuola mar Yesu
Kristo (23-38)
- 4 Jachien otemo Yesu (1-13)
Yesu ochako yalo
Galili (14, 15)

- Ji otamore Yesu e Nazareth (16-30)
 Yesu e sunagogi man Kapernaum (31-37)
 Ochang min chi Simon kod jomamoko (38-41)
 Oganda oyudo Yesu kamo-ro ma ji ok odakie (42-44)
- 5 Omak rech e yor hono; jopuonjre mokwongo (1-11)
 Ochang jadhoho (12-16)
 Yesu ochango jatuo mar abach (17-26)
 Yesu oluongo Lawi (27-32)
 Penjo e wi tueyo chiemo (33-39)
- 6 Yesu "e Ruodh Sabato" (1-5)
 Ochang ng'at ma lwete oner (6-11)
 Joote 12 (12-16)
 Yesu puonjo kendo chango ji (17-19)
 Mor kod lit (20-26)
 Hero wasigu (27-36)
 Weuru ng'ado bura (37-42)
 Yath ing'eyo kuom olemono yago (43-45)
 Ot moger maber; ot ma onge mise motegno (46-49)
- 7 Yie ma jatend-askeche moro nonyiso (1-10)
 Yesu ochiero wuod chi liel e Nain (11-17)
 Opak Johana Jabatiso (18-30)
- Bura oloyo tieng' ma odagi winjo (31-35)
 Owe ne dhako moro richone (36-50)
 Ngero mar jogowi (41-43)
- 8 Mon ma ne wuotho gi Yesu (1-3)
 Ngero mar jachuoyo (4-8)
 Gimomiyo Yesu ne tiyo gi ngeche (9, 10)
 Kaka ilero ngero mar jachuoyo (11-15)
 Taya ok um gi gimoro (16-18)
 Min Yesu kod owete-ne (19-21)
 Yesu okueyo yamo mager (22-25)
 Yesu oyie ne jochiende odonj ei anguche (26-39)
 Nyar Jairo; dhako moro omulo nanga Yesu ma oko (40-56)
- 9 Ochik ji Apar Gariyo kaka onego gilend (1-6)
 Herode parore nikech Yesu (7-9)
 Yesu opidho ji 5,000 (10-17)
 Petro ofwenyo Kristo (18-20)
 Ikoro tho mar Yesu (21, 22)
 Bedo japuonjre Yesu madier (23-27)
 Kaka kit Yesu ne olokore (28-36)

- Ochang wuwu moro ma
nigi jachien (37-43a)
Ikoro kendo tho mar
Yesu (43b-45)
Jopuonjre obedo gi
ywaruok e wi ng'at
maduong'ie molooyo e
kindgi (46-48)
Ng'at ma ok kwedwa en
ng'atwa (49, 50)
Gweng' moro mar
Jo-Samaria ok orwako
Yesu (51-56)
Kaka ng'ato nyalo luwo
Yesu (57-62)
- 10 Yesu ooro ji 70 (1-12)
Lit ne mier ma nodagi loko
chunyi gi gia e richo (13-16)
Ji 70 oduogo (17-20)
Yesu opako Wuon mare
kuom dewo joma
obolore (21-24)
Ngero mar Ja-Sama-
ria (25-37)
Yesu olimo Maritha kod
Maria (38-42)
- 11 Kaka onego walem (1-13)
Lamo mar Ruoth (2-4)
Igolo jochiende gi lith lwet
Nyasaye (14-23)
Jachien oduogo (24-26)
Mor madier (27, 28)
Ranyisi mar Jona (29-32)
Taya mar del (33-36)
Nobed malit ne jodin ma
wuondore (37-54)
- 12 Thowi mar Jo-Farisai (1-3)
Luoruru Nyasaye, to ok
dhano (4-7)
Ng'at ma hulo ni oyie
kuom Kristo (8-12)
Ngero mar jamwandu
mofuwo (13-21)
Weuru bedo gi par-
ruok (22-34)
Kueth matin (32)
Beduru kurito (35-40)
Jarit mogen kod jarit
ma ok ogen (41-48)
Ok kuwe,
to pogruok (49-53)
Dwarore ni wanon
kinde (54-56)
Loso ywaruok (57-59)
- 13 Lokuru chunyu ua e richo
nono to ibiro kethu (1-5)
Ngero mar yadh ng'owo
ma ok nyag olemo (6-9)
Dhako ma ong'ol ochang
chieng' Sabato (10-17)
Ngero mar koth karadali
kod thowi (18-21)
Kinda dwarore mondo
ng'ato odonj e dhoot
ma diny (22-30)
Oluong Herode ni
'bwe' (31-33)
Yesu oywago Jerusa-
lem (34, 35)
- 14 Ochang ng'at ma nigi tuo
ma miyo del kuodo pi
chieng' Sabato (1-6)

- Bed wendo ma bolore (7-11)
 Gwel joma ok nyal
 chuli (12-14)
 Ngero mar welo ma ne
 otiyo gi weche mag
 rendruok (15-24)
 Bedo japuonjre Yesu en
 gima tek (25-33)
 Chumbi molalo ndha-
 dhu (34, 35)
- 15 Ngero mar rombo ma
 ne olal (1-7)
 Ngero mar pesa ma
 ne olal (8-10)
 Ngero mar wuowi ma
 ne olal (11-32)
- 16 Ngero mar jarit ma ok
 kare (1-13)
 “Ng’at migeno kuom gima
 tinie mogik igeno bende
 kuom gik mang’eny” (10)
 Chik kod Pinyruodh
 Nyasaye (14-18)
 Ngero mar jamwandu
 kod Lazaro (19-31)
- 17 Chwanyruok, weyo ne
 ng’ato, kod yie (1-6)
 Wasumbni ma kayiem
 nono (7-10)
 Ochang jodhoho
 apar (11-19)
 Biro mar Pinyruodh
 Nyasaye (20-37)
 Pinyruodh Nyasaye
 “ni e dieru” (21)
 ‘Par chi Lut’ (32)
- 18 Ngero mar chi liel ma ne
 ok ool gi kwayo kony (1-8)
 Ja-Farisai gi jasol
 osuru (9-14)
 Yesu kod nyithindo (15-17)
 Penjo mar jatelo moro ma
 jamwandu (18-30)
 Ikoru kendo tho mar
 Yesu (31-34)
 Wang’ muofu ma jakwecho
 oyawore (35-43)
- 19 Yesu olimo Zakayo (1-10)
 Ngero mar mina
 apar (11-27)
 Ji orwako Yesu gi mor
 maduong’ (28-40)
 Yesu ywago Jerusa-
 lem (41-44)
 Yesu opwodho heka-
 lu (45-48)
- 20 Okwed ratiro ma Yesu ne
 nigo (1-8)
 Ngero mar jopur ma
 jonek (9-19)
 Nyasaye kod Kaisar (20-26)
 Penjo e wi chier (27-40)
 Be Kristo en Wuod
 Daudi? (41-44)
 Kik uluw jondiko (45-47)
- 21 Pesa ma mingli ariyo mag
 chi liel modhier (1-4)
 RANYISI MAG GIK MA BIRO
 TIMORE (5-36)
 Lwenje, yiengni madongo
 mag piny, tuoche, nok
 mar chiemo (10, 11)

- Jolweny goyo kambi kolworo Jerusalem (20)
 Kinde moket mag ogendni (24)
 Biro mar Wuod dhano (27)
 Ngero mar yadh ng'owo (29-33)
 Sikuru ka uneno (34-36)
 Yesu opuonjo e hekalu (37, 38)
- 22 Jodolo chano nego Yesu (1-6)
 Ikruok ne Pasaka mogik (7-13)
 Chakruok mar Chiemo Mochiambo mar Ruoth (14-20)
 “Jandhokna ni koda e mesa” (21-23)
 Mbaka matek e wi ng'at maduong'ie moloyo (24-27)
 Singruok ma Yesu notimo e wi pinyruoth (28-30)
 Okor ni Petro ne dhi kwer ni ok ong'eyo Yesu (31-34)
- Ikruok dwarore; ligengni ariyo (35-38)
 Lamo mar Yesu e Got Zeituni (39-46)
 Imako Yesu (47-53)
 Petro kwer ni ok ong'eyo Yesu (54-62)
 Ijaro Yesu (63-65)
 Iyale e nyim buch Sanhedrin (66-71)
- 23 Ka Yesu ni e nyim Pilato gi Herode (1-25)
 Ogur Yesu gi joketho ariyo e yath (26-43)
 “Inibed koda e Paradiso” (43)
 Tho mar Yesu (44-49)
 Yik mar Yesu (50-56)
- 24 Ochier Yesu (1-12)
 E yo ka gidhi Emau (13-35)
 Yesu ofwenyore ne jopuonjrene (36-49)
 Yesu dhi e polo (50-53)

1 Ji mang'eny osetemo choko weche mag adiera ma ogen chuth e kindwa, **2** mana kaka ne ochiwnwagi kokalo kuom joma nyaka a chakruok noneno wechegi gi wang'gi kendo ne gi-bedo jorit mag wechego. **3** An bende nikech ase-nono gik moko duto nya-ka a chakruokgi adimba, aseng'ado mondo andik-nigi e yo mochanore ma-ler, in Theofilo, jaduong' moluor moloyo, **4** mo-ndo eka ing'e chuth adie-ra mag gik mosepuonji.

5 E kinde Herode ruodh Judea, ne nitie jadolo moro ma nyinge Zakaria moa e kidienny mar Abija. Chiege noa kuomnyi Arun to nyinge ne en Elizabeth. **6** Ji ariyogo ne gin joma kare e nyim Nyasaye, kendo ne giwuotho ma onge ketho ka luwore gi chike duto kod gik ma Jehova ne dwaro. **7** To ne gionge nyathi nikech Elizabeth ne en migumba kendo giduto koro hikgi nose-niang’.

8 Koro e sama noutiyo kaka jadolo e migawo mar kidiennyne e nyim Nyasaye **9** ka luwore gi kaka tim mar tij jodolo nobet, sane nochopo mar chiwo ubani, mi nodonjo e hekalu mar Jehova. **10** Kendo oganda duto ne lemo oko e sa mar chiwo ubani. **11** Malaika mar Jehova ma ne ochung’ e dir kendo mar ubani korachwich nofwenyorene. **12** To chuny Zakaria nochandore bang’ nene, kendo luoro noma-

ke ahinya. **13** Kata kamano, malaikano nowachone niya: “Kik iluor in Zakaria, nimar Nyasaye osewinjo kwayoni, kendo Elizabeth chiegi biro nyuoloni nyathi ma wuowi, mi inichake ni Johana. **14** Ibiro bedo gi ilo kod mor maduong’, mi ji mang’eny bende nobed mamor nikech nyuolne **15** nimar obiro bedo gi duong’ e wang’ Jehova. To ok obi madho divai ngang’ kata gimoro amora mimadho ma mero ji, kendo roho maler biro pong’e kata ka pok onyuole, **16** kendo obiro duoko ng’eny nyithind Israel ir Jehova Nyasachgi. **17** Bende, obiro dhi kotelo e nyim Nyasaye gi chuny kod teko mar Elija mondo oduok chuny wuone ir nyithindgi, kendo oduok joma tamore winjo wach ir rieko mar joma kare, mondo eka olos ne Jehova joma oseik.”

18 Zakaria nopenjo malaikano kama: “Ere kaka anyalo bedo ga-

dier gi wachni? Nimar aseti kendo chiega koro hike oseniang'." **19** Malaikano nodwoke niya: "An Gabriel, ma jachung' e nyim Nyasaye, kendo oseora ni awuo kodi mondo alandni wach maberni. **20** To ne! ibiro bet momo, kendo ok ibi bedo gi nyalo mar wuoyo nyaka chop chieng' ma gigi biro timoree, nikech ne ok iyie kuom wechena ma biro chopo e kinde moseketnegi." **21** Gie kinde-no, ji ne medo rito Zakaria, kendo ne giwuoro kaka nodeko ahinya e hekalu. **22** Sama nowuok oko, ne oonge gi nyalo mar wuoyo kodgi, omiyo ne gifwenyo ni oseneno hono moro e hekalu. Nosiko kotiyogi ranyisi mag lwetene e wuoyo kodgi, kata kamano nodong' ka en momo. **23** Koro ka ndalo mag tichne e hekalu norumo, nodok dalane.

24 Bang' odiechienge moko, Elizabeth chiege nomako ich, kendo

nosiko kar kende kuom dweche abich kowacho kama: **25** "Mani e kaka Jehova osetimona e ndalogi. Osepara mondo ogolna wich-kuot e kind ji."

26 E dwe mare mar au-chiel, Nyasaye nooro malaika Gabriel nyaka e taon moro mar Galili ma nyinge Nazareth, **27** ir nyako moro ma silili ma nosetimo singruok mar donjo e kend gi dichwo ma nyinge Josef moa e dhood Daudi, to nying nyakono ne en Maria. **28** Ka malaikano nodonjo, nowacho ne nyakono kama: "Misawa, in ng'at moguedh ahinya, Jehova ni kodi." **29** Kata kamano, chunye nochandore ahinya kuom wechenego kendo notemo mondo ong'e tiend mos ma kamano. **30** Omiyo, malaikano nokone niya: "Kik ibed maluor Maria, nimar Nyasaye oseyye kodi. **31** To ne! inimak ich, kendo ninyuol wuwuwi, mi inimiye nying ni Yesu.

32 Jali nobed gi duong' kendo enoluonge ni Wuod Ng'at Mamalo Chutho, kendo Jehova Nyasaye biro miye komloch mar Daudi wuon mare, **33** kendo obiro locho kaka Ruoth e wi od Jakobo nyaka chieng', kendo Pinyruodhe ok norum."

34 To Maria nopenjo malaikano kama: "Mano biro timore nade to pok ne anindo gi dichwo?"

35 Malaikano nodwoke niya: "Roho maler nobi kuomi kendo teko mar Ng'at Mamalo Chutho biro umi. Kendo nikech mano, jal mibiro nyuolono noluong ni maler, Wuod Nyasaye. **36** Kendo ne! Elizabeth ma watni bende osemako ich mar nyathi ma wuowi kata obedo ni oseti, kendo mani en dweye mar auchiel, dhako ma ji luongo ni migumba; **37** nikech onge gima Nyasaye wacho ma ok nyal timore." **38** Eka Maria nowacho niya: "Ne! an misumba mar Je-

hova! We mondo otimrena kaka isewacho." Bang' mano, malaikano noweye.

39 Omiyo, e ndalogo Maria nowuok modhi mapiyo e piny motimo gode, e taon moro mar Juda **40** kendo nodonjo e od Zakaria mi nomoso Elizabeth.

41 Sama Elizabeth nowinjo ka Maria mose, nyathi ma ne ni ei Elizabeth notugo, kendo roho maler nopong'o Elizabeth **42** mi nokok gi dwol maduong' niya: "In ng'at moguedhi e kind mon kendo nyathi manie iyi en moguedhi!

43 Omiyo, ere kaka ayudo thuolo moyiedh kama momiyo min Ruodha obiro ira? **44** Nimar ne! sama ne awinjo awinja ka imosa ni i, nyathi manie iya a otugo gi ilo. **45** En mor bende ne nyakono moseyie nimar weche duto mosewachne koa kuom Jehova biro chopo chutho."

46 Eka Maria nowacho kama: "Chunya miyo

Jehova duong', 47 kendo ok anyal weyo bedo gi mor mogundho kuom Nyasaye ma Jawarna 48 nimar osepairo misumbane ma nyako ma jachan. Kendo nel chakre sani tienge duto biro kwana kaka ng'at mamor 49 nikech Jal ma nigi teko osetimona gik madongo kendo nyinge iluongo ni maler, 50 kendo e tienge duto kechne bedo kuom joma oluore. 51 Osetimo gik madongo gi bade; osekeyo joma nigi kido mar ng'awruok e chunyi. 52 Osegolo joma nigi teko a e kombegi magloch, kendo oseting'o malo joma ngimagi ni piny; 53 oseying'o chuth joma kech kayo gi gik mabeyo kendo oseriembo joma ne nigi mwandu mi gia gi lwetgi nono. 54 Osekonyo Israel jatiche kuom paro kechne 55 mana kaka nosingo ne kwereya, ne Ibrahim kod kothe nyaka chieng'." 56 Maria nodak kode kuom dwe-

che adek kama eka nodok korgi.

57 Kinde koro nochopo ma Elizabeth ne onego nyuolie, mi nonyuolo nyathi ma wuowi. 58 Kendo joma nodak machiegni kode kod wedene nowinjo ni Jehova ne osekecho Elizabeth e yo maduong', mi ne gibedo moil kode. 59 E odiechieng' mar aboro, ne gibiro mondo giter nyathi matinno nyangu, kendo ne gidwaro miye nying mar Zakaria wuon-gi. 60 Eka min-gi nowachonegi niya: "Ooyo! to enoluonge ni Johana." 61 Mi ne giwachone niya: "Onge watni miluongo gi nyingno." 62 Eka ne gidhi penjo wuon-gi nying ma nodwaro ni oluongego, to ne gitimo kamano ka gitiyi gi ranyisi maglwetegi. 63 Omiyo, nokwayo bao moro mi nondikoe niya: "Johana e nyinge." Mano nomiyi ji duto ohumnono. 64 Gikanyono, dhoge noyawore kendo

lewe nogonyore mi no-
chako wuoyo, kopako
Nyasaye. **65** Kendo luoro
nomako ji duto ma no-
dak e alworagi, mi ji no-
chako wuoyo kuom we-
chegi duto e gweng' Ju-
dea mangima ma en piny
motimo gode. **66** Eka ji
duto ma nowinjo noketo
wachno ei chunyi, ke-
ndo ne gipenjore niya:
"Nyathi matinno nobed
ng'at manade?" Nimar
lwet Jehova ne ni kode
adier.

67 Eka roho maler no-
pong'o Zakaria wuon
mare, mi nokoro wach
niya: **68** "Opak Jeho-
va, Nyasach Israel ni-
mar oseparo joge, ke-
ndo osekelonegi res-
ruok. **69** Kendo ose-
chungonwa tung' mar
warruok e od Daudi ja-
tichne, **70** mana kaka
nosewacho kokalo kuom
dho jonabine maler
chakre chon, **71** wach
warruok kuom wasi-
kwa, kendo koa e lwet ji
duto ma nigi sigu kod-
wa; **72** mondo okechwa
nikech kwerewa kendo

paro singruokne maler,
73 ma en kuong'ruok
ma notimo ne Ibrahim
kwarwa **74** mondo omi-
wa thuolo mar tiyo tij
Nyasaye ma onge luoro,
bang' ka osereswa e lwet
wasigu, **75** ka wamako-
re kode kendo ka wanyi-
so tim makare e nyime
ndalo duto. **76** To in,
nyathi matin, ibiro lu-
ngi ni janabi mar Ng'at
Mamalo Chutho, nimar
ibiro dhi motelo ne Je-
hova mondo iik yorene,
77 mondo imi joge
ng'eyo wach warruok ko-
kalo kuom weyonegi ri-
chogi, **78** nikech Nya-
sachwa osekechowa. Ko-
kalo kuom kechno, ler
mar ru piny biro limo-
wa koa malo **79** mondo
ochiw ler ne joma obet e
mudho kod tipo mar tho,
kendo mondo ota tiende-
wa e yo mar kuwe."

80 Kendo nyathi ma-
tinno nodongo mi nobe-
do motegno e pache kod
e kite ma iye, kendo no-
siko e thim nyaka nocho-
po chieng' ma nonyisore
e lela ne Israel.

2 Koro e ndalogo, Kaisar Augusto nogolo chik mondo ondik nying ji e piny mangima. **2** (Okang' mar ndiko nying ji mokwongono notimore ka Kwirinio e ma ne en gavana e Siria.) **3** Kendo ji duto nodhi mondo ondik nyingegi, ng'ato ka ng'ato e taon ma thurgi. **4** Josef bende nowuok Galili e taon mar Nazareth modhi Judea nyaka e taon mar Daudi kama iluongo ni Bethlehem, nikech ne en ja libamba kendo ja dhood Daudi. **5** Nodhi mondo ondik nyinggi kaachiel gi Maria ma noyudo osekeno kaka ne gisesingore, to koro ne ochiegni nyuol. **6** Ka noyudo gin kuro, kindene mar nyuol nochopo. **7** Mi nonyuolu wuode makayo, kendo noboye gi nanga mi nopiele e sanduk mimiyoedhok chiemo nikech ne onge od bworo ma ne ginyalo betie.

8 E alworano, ne nitiebende jokwath ma ne

dak oko e lege, kendo ne giritokwethgi gotieno. **9** Apoya nono, malaika mar Jehova ne ochung' e nyimgi, kendo duong' mar Jehova norienynegi koni gi koni mi ne gibedo maluor ahinya. **10** Kata kama no, malaikano nokonegi kama: "Kik uluor, nimar neuru! ahulunuwach maber mar ilomaduong' ma ji duto biro bedogo. **11** Nikech kawuono osenyuolnu jawar ma en Kristo Ruoth e taon mar Daudi. **12** Kendo ma e ma nobednu ranyisi: Ubiroyudonyathi mayom ma obo gi nanga ka onindo e sanduk mimiyoedhok chiemo." **13** Apoya nono, oganda maduong' mar malaike mag polo ne ni kod malaikano ka gipako Nyasaye kama: **14** "Duong' obed ne Nyasaye man malo kendo kuwe obed e wi piny e kind joma oyiego."

15 Omiyo, ka malaikego nosedok e polo, jokwath nochako wacho e

kindgi giwegi niya: “Wadhuru Bethlehem mondo wane gima osetimore, ma Jehova osemyo wang’eyo.” **16** Eka ne gidhi mapiyo kendo ne giyudo Maria kanyachiel gi Josef kod nyathi mayomno ka opiele e sanduk mimiyo e dhok chiamo. **17** Kane gine-no mano, ne giwacho wach ma nosewachnegi e wi nyathi matinno. **18** Kendo jogo duto ma nowinjo nowuoro gik ma jokwathgo nowachonegi, **19** to Maria nochako kano wechego duto, koparo tiendgi e chunye. **20** Eka jokwath nodok, ka gimiyo Nyasaye duong’ kendo pake nikech duto ma ne gisewinjo kendo neno mana kaka nosewachnegi.

21 Bang’ odiechienge aboro, ka kinde no-chopo mar tere nyangu, ne ochake ni Yesu, ma en nying ma malai-ka nomiye ka pok nomak ichne.

22 Bende, ka kinde no-chopo mar pwodhe ka

luwore gi Chik Musa, ne gitere nyaka Jerusalem mondo gichiwe ne Jehova **23** mana kaka ondik e Chik Jehova niya: “Nyathi ka nyathi ma wuwuwi kendo makayo nyaka luong ni maler mar Jehova.” **24** Kendo ne gichiwo misango ka luwore gi gima iwacho e Chik Jehova niya: “Akuche ariyo kata nyithi akuche ariyo.”

25 Kendo ne! ne nitie ng’at moro e Jerusalem ma nyinge Simeon, ma ne en ng’at makare kendo moluoro Nyasaye, to norito kinde hoch mar Israel, kendo roho maler ne ni kuome. **26** E wi mano, Nyasaye nose-lone kokalo kuom roho maler ni ok nodhi tho ka pok oneno Kristo mar Jehova. **27** Koro nobiro ei hekalu e bwo teko mar roho kendo ka jonyuolgo nokelo Yesu ma pod ne tinno ei hekalu mondo gitimne kaka ne itimoga ka luwore gi Chik, **28** noka-wo nyathino e bade

mi nopako Nyasaye kowacho niya: **29** “Ruoth Mamalo Chutho, eri koro iseyie mondo misumbani odhi gi kuwe ka luwore gi kaka ne isewacho, **30** nimar wang’a oseneno yori mar kelo warruok **31** ma iseiko e wang’ ji duto, **32** ler mar golo gima geng’o wang’ ogendni, kendo ma kelo duong’ ne jogi Israel.” **33** Kendo wuon nyathino gi min mare nomedo wurogik ma niwacho kuome. **34** Bende, Simeon nogue dhogi kendo nowacho ne Maria min nyathino kama: “Ne! Nyathini oseket mondo omi ji mang’eny e Israel olwar kendo ochung’, kendo mondo obed ranyisi ma ibiro wuo kuome marach **35** (ee, nitie ligangla moro mabor mibiro chwoyigo), mondo mi paro manie chuny ji mang’eny oelre.”

36 Koro ne nitie janabi moro ma nyinge Ana, ma nyar Fanuel ma dhood Asher. Dhakoni hike no-

seniang’ kendo noyudo osedak gi chwore kuom higni abiriyo bang’ kend margi, **37** to ne en chi liel ma koro ne jahigni 84. Ne ok obarega e hekalu kotiyo tij Nyasaye odiechieng’ gi otieno, kotueyo chiemo, kendo lemo kosayo. **38** E sa nogono, nobiro machiegni mochako goyo erokamano ne Nyasaye kendo nowuoyo e wi nyathino gi ji duto ma ne kiyo resruok mar Jerusalem.

39 Omiyo, kane gisetimo gigo duto ka luwore gi Chik Jehova, ne gidok Galili e taondgi mar Nazareth. **40** Kendo nyathi matinno nodhi nyime dongo kendo nobedo motegno ka ipong’e gi rieko, kendo ne odhi nyime bedo ng’at ma Nyasaye oyiego.

41 Koro higa ka higa jonyuolne ne nigi tim mar dhi Jerusalem e sawo mar Pasaka.

42 To ka noromo jahigni 12, ne gidhi Jerusalem mana kaka tim

sawono nobet. **43** Ka ndalo mag sawono norumo kendo koro ne giduogo, rawera ma Yesu nodong' chien Jerusalem to jonyuolne ok nofwenyo. **44** Ka giparo ni ne en kanyachiel gi joma ne giwuothogo, ne gitioko wuodh odiechieng' achiel, eka ne gichako manye e kind wedegi kod joma ne ging'eyo. **45** To kane ok giyude, ne gidok Jerusalem kendo ne gimanye gi kinda ahinya. **46** Eka bang' ndalo adek ne giyude ei hekalu kobet e dier jopuonj, kowinjogi kendo kopenjogi penjo. **47** To jogo duto ma ne winje ne siko ka wuro riekone mar ng'eyo tiend weche kod kaka ne odwoko. **48** Koro ka jonyuolne nonene, ne gihum, kendo min mare nope nje niya: "Nyathina, isetimonwa kama nang'o? An kod wuro wasechandre ahinya ka wamanyi." **49** To nodwokogi niya: "Ang'o momiyo ne umanya? Ne ok ung'eyo ni

nyaka abed e od Wuora?" **50** Kata kamano, ne ok giwinjo tiend gima nowachonegi.

51 Eka ne olor kodgi mi gidok Nazareth, kendo nodhi nyime luwo kaka ne gichike. Bende, min-gi nokano wechego duto e chunye. **52** Kendo Yesu ne dongo ka riekone medore kendo Nyasaye kod ji ne omedo bedo mamor kode.

3 E higa mar 15 mar loch Tiberio Kaiser, kane Pontio Pilato en gavana mar Judea, to Herode ne en jaloch mar Galili, ka Filipino owadgi to ne en jaloch mar piny Iturea kod Trakoniti, kendo Lusania ne en jaloch mar Abilene, **2** e ndalo ma Anas kod Kayafa ne gin jodong-jodolo, wach Nyasaye nobiro ne Johana wuod Zakaria ka en e thim.

3 Kuom mano, nodhi e alwora duto mar Jordan koyalo wach batiso ma en ranyisi mar loko chuny mondo owe ne ji richogi, **4** mana kaka

ondik e buk moting'ò weche janabi Isaya niya: "Nitie dwol ma kok e thim kama: 'Iku-ru ne Jehova yo! Miuru ndechene obed moriere tir. **5** Hoho ka hoho nyaka bug, kendo gode gi pidhe duto nyaka ket obed mopie; yore mogondore nyaka bed moriere tir, kendo yore motimo gogni nobed mapoth; **6** kendo ji duto none warruok mar Nyasaye.'"

7 Omiyo, Johana nochako wacho ne oganda ma ne biro mondo obatisgi niya: "Un koth thuonde, ng'ano ma osenyisou mondo uring mirima ma biro? **8** Omiyo, nyaguru olemo ma nyiso ni useloko chunyu ua e richo. Kik uchak wacho e chunyu uwegi ni, 'Wan gi wuonwa ma en Ibrahim.' Nimar awachonu ni Nyasaye nigi nyalo mar loso ne Ibrahim nyithindo koa kuom kitegi. **9** Adier, oseket le e tie yien. Kuom mano, yien duto ma ok nyag olemo mabeyo ibiro tong' mi witgi e mach."

10 To oganda ne penje kama: "Kare en ang'ò monego watim?" **11** En to nodwokogi niya: "Ng'at ma nigi nengni ariyo mondo opog ne jal ma ongego, kendo ng'at ma nigi chiemo bende otim kamano." **12** Kata mana josol osuru ne biro mondo obatisgi, kendo ne gipenje niya: "Japuonj, en ang'ò monego watim?" **13** Nokenegi kama: "Kik usol gimoro mokalo chudo moket mar osuru." **14** Bende, joma ne tiyo e lweny ne penje niya: "En ang'ò monego watim?" Eka nowachonegi kama: "Kik uthag ng'ato ang'ata kata donjo ne ng'ato e yor miriambo, to gik ma uyudo mondo oromu."

15 Koro ji ne kiyo biro mar Kristo, kendo ji duto ne penjore e chunygi kuom Johana ni, "Be dibed ni ma eri e Kristo?" **16** Johana nodwoko kowacho ne ji duto niya: "An to abatisou gi pi, to ng'at ma nigi teko mloya biro, ma an to

ok awinjora gonyo tond wuochene. En obiro batisou gi roho maler kendo gi mach. **17** Rapiedh cham ni e lwete mondo obi oywe ka modinoe cham ma dong' maler chuth, kae to obiro choko ngano mi okan-gi e dero, to mihudhi obiro wang'o gi mach ma ok nyal neg."

18 Johana bende nopuonjo weche mamoko mang'eny, kendo nodhi nyime lando ne ji wach maber. **19** To Johana nokwero Herode ma ne en jaloch mar alworano e wach Herodia chi owadgi kendo e wi timbe maricho duto ma notimo. **20** Omiyo, Herode notimo kendo gima rachni: Ne otueyo Johana e jela.

21 Koro ka nosebatis ji duto, ne obatis Yesu bende. Sama nolemo, polo noyawore **22** kendo roho maler nobiro kuome e kit akuru, mi dwol moro noa e polo ka wacho niya: "In Wuoda ma ahero; aseylie kodi."

23 Kane Yesu ochako yalo, ne en jahigni 30 kama. Ji nong'eye kaka,

wuod Josef,
ma wuod Heli,

24 wuod Mathat,
wuod Lawi,
wuod Melki,
wuod Janai,
wuod Josef,

25 wuod Matathia,
wuod Amos,
wuod Nahum,
wuod Esli,
wuod Nagai,

26 wuod Math,
wuod Matathia,
wuod Semein,
wuod Josek,
wuod Joda,

27 wuod Joanan,
wuod Resa,
wuod Zerubabel,
wuod Shelatiel,
wuod Neri,

28 wuod Melki,
wuod Adi,
wuod Kosam,
wuod Elmada,
wuod Er,

29 wuod Yesu,
wuod Eliezer,
wuod Jorim,
wuod Mathat,

- 30 wuod Lawi,
 wuod Simion,
 wuod Judas,
 wuod Josef,
 wuod Jonam,
 wuod Eliakim,
 31 wuod Melea,
 wuod Mena,
 wuod Matatha,
 wuod Nathan,
 wuod Daudi,
 32 wuod Jese,
 wuod Obed,
 wuod Boaz,
 wuod Salmon,
 wuod Nashon,
 33 wuod Aminadab,
 wuod Ani,
 wuod Hezron,
 wuod Perez,
 wuod Juda,
 34 wuod Jakobo,
 wuod Isaka,
 wuod Ibrahim,
 wuod Tera,
 wuod Nahor,
 35 wuod Serag,
 wuod Reu,
 wuod Peleg,
 wuod Eber,
 wuod Shela,
 36 wuod Kainan,
 wuod Apaksad,
 wuod Shem,

- wuod Noa,
 wuod Lamek,
 37 wuod Methusela,
 wuod Enok,
 wuod Jared,
 wuod Mahalalel,
 wuod Kainan,
 38 wuod Enos,
 wuod Seth,
 wuod Adam,
 wuod Nyasaye.

4 Eka Yesu kopong' gi roho maler, nowuok Jordan kendo roho notelone nyaka e thim **2** kuom ndalo 40 ka Jachien teme. Kendo ok nochamo gimoro e ndalogo, omiyo ka ndalogo noserumo, nowinjo kech. **3** Eka Jachien nowachone kama: "Ka in wuod Nyasaye, nyis ane kidini mondo olokre chiemo." **4** To Yesu no-dwoke niya: "Ondik ni, 'Dhano ok bed mangima mana kuom chiemo kende.'"

5 Eka Jachien notere malo mi nonyise ka die-mo wang' pinjeruodhi duto mag piny. **6** Mi Jachien nowachone kama:

“Abiro miyi teko mar loch e wi pinjeruodhigi duto kod duong’gi nikech osemiyagi, kendo ng’at ma adwaro to amiyogi. **7** Omiyo, in, ka itimo mana tim achiel mar lama, magi duto biro bedo meki.”

8 Yesu nodwoke kama: “Ondik ni, ‘Jehova Nyasachi e ma nyaka ilam kendo en kende e ma nyaka itine.’”

9 Mi notere ei Jerusalem mi nokete malo e wi hekalu e tado molwor gi ohinga kendo nowachone niya: “Ka in wuod Nyasaye, dirri ane piny kiwuok kae **10** nimar ondik ni, ‘Enochik malaikene nikech in, mondo gimiyi arita maber,’ **11** kendo ‘Giniting’i e lwetegi mondo kik igo tiendi e kidi.’”

12 Yesu nodwoke kama: “Ne owach ni, ‘Kik iket Jehova Nyasachi e tem ngang’.” **13** Omiyo, ka

Jachien nosetieko tembego duto, nowere kode nyaka chop kinde machielo mowinjore.

14 Koro Yesu noduogo Galili ka en e bwo teko mar roho. Kendo weche mabeyo e wiye nolandre kuonde duto e alwora mar pinyo. **15** Bende, nochako puonjo e sunagokegi kendo ji duto ne miye duong’.

16 Eka nodhi Nazareth kama nodongoe kendo ka luwore gi kaka nojaitimo chieng’ Sabato, nondonjo e sunagogi kendo ne ochung’ mondo osom.

17 Kuom mano, nomiye bug* janabi Isaya kendo noyawo bugno mi oyudo kama ne ondikie niya:

18 “Roho mar Jehova ni kuoma nikech nowira mondo aland wach maber ne joma odhier. Ne oora mondo aland wach gonyo joma otue, kendo wach yawo wenge muofni, mondo agony joma isando, **19** mondo ayal higa ma Jehova oyiego.” **20** Bang’ mano, nodolo

4:17 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

bugno mi nodwoke ne jakony-tich kae to nobet piny; kendo ji duto e sunagogi nochomo wang'gi tir kuome. **21** Eka nochako wachonegi niya: "Kawuononi, wach moa ei Ndiko ma ua winjoni ochopo kare."

22 Mi giduto ne gichako chiwo neno maber kuome kendo ne gihum nikech weche mang'won ma ne wuok e dhoge, kendo ne gipenjore kama: "Donge mani en wuod Josef, koso?" **23** Kuom mano, nokonegi niya: "Onge kiawa ni ubiro tiyo gi wachni kuoma, 'Laktar, changri ane iwuon. Tim ane e gweng'u kae bende gik ma wasewinjo ni isetimo Kapernaum.'" **24** Omiyo, nowacho kama: "Adier awachonu ni, onge janabi ma ji rwako e gweng'gi. **25** Kuom ranyisi, awachonu adier niya: Ne nitie mond liete mang'eny e Israel e kinde Elija, kane koth ok ochue kuom higni adek gi dweche auchiel, mi

mano nomiyo kech mang'ongo okwako piny-no duto. **26** To e ma pod ok noor Elija ir monggo, to mana ir chi liel ma ne ni Zarefath e piny Sidon. **27** Bende, ne nitie jodhoho mang'eny e Israel e kinde janabi Elisha; to onge kata achiel kuomgi ma nomi obedo maler, mak mana Naman, Ja-Siria." **28** Koro ji duto ma ne winjo wechego e sunagogi ne opong' gi mirima, **29** mi ne gia malo kendo ne gigole mapiyo nyaka oko mar taon, mi ne gitere nyaka e geng got kama ne ogerie taondgino mondo mi giwite piny matek. **30** Kata kama-no, nokalo mana e diergi mi odhi yore owuon.

31 Eka ne olor kodhi Kapernaum e taon mar Galili. Kendo nopuonjogi e chieng' Sabato, **32** mi ne gihum gi yo ma nopuonjogo nikech wechege ne nigi teko. **33** Koro ne nitie ng'at moro ma ne nigi jachien ei sunagogi, kendo

nokok gi dwol ma-duong' niya: **34** "Yaye! En wach mane ma in-go kodwa, in Yesu Ja-Nazareth? Ibiro mondo ikethwa, koso? Ang'eyi malong'o, ni in e Ng'at Maler mar Nyasaye."

35 To Yesu nokwere kama: "Ling', kendo wuog ia kuome." Omiyo, ka jachiendno nosegoyo ng'atno piny e diergi, nowuok kuome ma ok ohinye. **36** Kuom mano, ji duto nowuoro mi ne gichako wacho e kindgi niya: "Magi gin weche machal nade motiyogogi? Nikech kuom loch gi teko, okwero jochiende to giwuok oko!"

37 Omiyo, humbe nomedo landore kamoro amora e alwora mar pinyno.

38 Bang' wuok e sunagogi, nodonjo e od Simon. Koro min chi Simon ne nigi tuo mar midhusi mager, mi ne gikwaye mondo okonye. **39** Omiyo, Yesu ne ochung' e bathe kendo nokwero midhusino, mi

tuono noweye. Gikanyono, noa malo kae to no-chako tiyonegi.

40 To kane wang'chieng' podho, ji duto ma ne nigi joma tuore nikech tuoche mopogore opogore nokelogi ire. Nochangogi koketo lwe-te e wi moro ka moro kuomgi. **41** Jochiende bende ne wuok kuom ji mang'eny ka gikok niya: "In e Wuod Nyasaye." To nokwerogi ma ok oyiene-gi wuoyo, nimar ne ging'eyo ni en e Kristo.

42 Kata kamano, kane piny oru, nowuok oko modhi kamoro ma ji ok ne odakie. To oganda no-chako manye mi ne gidhi oko nyaka kama ne entie, kendo ne gitemo geng'e mondo kik owe-gi. **43** Eka nowachone-gi kama: "Nyaka aland wach maber mar Pinyruodh Nyasaye e taonde mamoko bende nikech mano e momiyo ne oora." **44** Omiyo, nodhi nyime yalo e sunagoke man Judea.

5 Chieng' moro ka no-yudo ochung' e bath nam Genesaret, oganda nothung'e koni gi koni ka giwinjo wach Nyasaye. **2** Eka noneno yiedhi ariyo ma nosegowo e bath nam, to jolupo nosewuok e igi kendo ne gilwoko gognigi. **3** Noidho achiel kuom yiedhigo, ma ne en mar Simon, mi no-kuwaye ni ochwale gi ka i nam matin. Eka nobet piny mi nochako puonjo oganda ka en ei yie. **4** Ka noseweyo wuoyo, nonyiso Simon niya: "Chwalri gi iye kama tut kendo ubol gogniu mondo umak rech." **5** To Simon nodwoke kama: "Japuonj, kuom otieno mangima wasechandore to ok wamako gimoro, kata kama-no nikech iwacho, abiro bolo gognigo." **6** Kane gitimo mano, ne gimako rech mang'eny ahinya. Kendo adier gognigi nochako yiech. **7** Omiyo, ne gifwayo ne jowetegi ma ne ni e yie machie-

lono mondo obi okonygi, mi ne gibiro kendo ne gipong'o yiedhi ariyogo mi yiedhigo nochako nimo. **8** Bang' neno mano, Simon Petro nogoyo chonge piny e nyim Yesu kowacho niya: "Ruoth, a kuoma, nikech an jaricho." **9** Nimar en kaachieli gi ji duto ma ne ni kode ne gihum nikech rech ma ne gisemako. **10** Kamano bende e kaka nobedo kuom Jakobo gi Johana yawuot Zebedi ma noriwo ohandgi mar mako rech gi Simon. To Yesu nowacho ne Simon kama: "Kik iluor. Chakre sani ibiro mako ji ka gingima." **11** Omiyo, ne giduoko yiedhigo e dho wath mi giweyo gik moko duto, kendo ne giluwe.

12 Chieng' machielo kane en e achiel kuom taonde ma kanyo, ne! ne nitie ng'at moro ma dhoho nosaso dende! Ka noneno Yesu, nopodho auma kosaye niya: "Ruoth, kidwaro, to mi abed maler." **13** Omiyo,

norieyo bade momule kowachone kama: “Ee, adwaro! Bed maler.” Gikanyono, dhohono noa kuome. **14** Mi nochiko jalo ni kik owach ne ng’ato ang’ata wachno, eka nokone niya: “To dhi inyisri e nyim jadolo, kendo nikech koro iler, ichiw gik ma Musa nochiko mondo mano ochiwnegi neno.” **15** To humbe nomedo mana landore, kendo oganda maduong’ ne thoro chokore kanyachiel mondo giwinje, kendo mondo ochangnegi tuochege. **16** Kata kamano, nojadh i e thim kuonde ma onge ji mondo olem.

17 Chieng’ moro ka nopuonjo e ndalogo, Jo-Farisai gi jopuonj mag Chik ma noyudo obiro koa e gwenge duto mag Galili gi Judea kod Jerusalem nobet kanyo; kendo Jehova nomiye teko mondo otigo e chango ji. **18** To ne! jomoko noting’o ng’at moro ma ne nigi tuo mar abach e otanda, kendo ne gitemo

rwake iye mondo gikete e nyim Yesu. **19** To kane ok giyudo yo ma ginyalo kelego iye nikech oganda ne thoth, ne giidho malo e wi tado, mi bang’ walo kamoro e tado, ne gilore ka en e otanda e kind joma ne ni e nyim Yesu. **20** Ka Yesu noneno yiegi, nowacho kama: “Omera, richoni oseweni.” **21** Eka jondiko gi Jo-Farisai nochako penjore ka giwacho niya: “Ng’atni en ng’at manade ma chayo Nyasaye? En ng’a ma nyalo weyo ne ji richo mak mana Nyasaye?” **22** Nikech Yesu nong’eyo pachgi, nodwokogi kama: “Ang’o mupenjoru ei chunyu? **23** Mane mayot? Wacho ni, ‘Richoni oseweni,’ koso wacho ni, ‘Chung’ mondo iwuoth’? **24** Kata kamano, mondo mi ung’e ni Wuod dhanon nigi teko e piny mar weyo ne ji richo—” nowacho ne jatuono niya: “Awachoni ni, Chung’ ikaw otandani kendo

idhi dalani.” **25** Eka jatuono noa malo e nyim-gi, mokawo gima noyudo onindoeno, mi nodhi e dalane komiyo Nyasaye duong’. **26** Kendo mor gi ilo nomakogi giduto, mi ne gichako pako Nyasaye kendo luoro noma-kogi ka giwacho niya: “Kawuononi waseneno gik miwuoro!”

27 Koro bang’ mano, nowuok moneno jasol osuru moro ma nyinge Lawi kobet e ofis mar osuru, mowachone kama: “Bed jalupna.” **28** Mi jalo noweyo gik moko duto chien, moa malo kendo nochako luwe. **29** Eka Lawi no-losa ne Yesu nyasi maduon’ e ode, kendo ne nitie oganda maduon’ moriwo josol osuru kod jomoko ma ne ni kodgi ka gichiemo. **30** Nikech mano, Jo-Farisai kod jondikogi nochako ng’ur ne jopuonjrene niya: “Ang’o momiyo uchiemo kendo umetho gi josol osuru kod joricho?” **31** Yesu nodwo-

kogi kama: “Joma ngi-ma ok dwar laktar, to joma tuo e ma dwa-ro. **32** Asebiro mondo aluong, ok joma kare, to joricho mondo mi gilok chunyi gia e richo.”

33 Ne giwachone niya: “Jopuonjre Johana nohero tueyo chiemo kendo lamo ka gisayo mattek, kendo mano e kaka jopuonjre mag Jo-Farisai bende jotimo, to jopuonjreni to chiemo kendo gimetho.” **34** Yesu nodwokogi kama: “Ok unyal miyo osiepe wuon kiseru otue chiemo ka pod wuon kiseru ni kodgi, be mano nyalore?” **35** To ndalo biro ma adier ibiro gol wuon kiseru oa kuomgi; eka e ndalogo ginitue.”

36 Bende, nogoyonegi ngero moro kama: “Onge ng’at ma ng’ado rabawkoa e nanga manyienkae to otwang’e e nanga moti. Kotimo kama-no, to rabaw manyienno biro yiech, kendo rabaw moa e nanga manyienno ok bi winjore gi

nanga motino. **37** Bende, onge ng'at ma keto divai manyien e chupni pien moti miting'oe divai. Kotimo kamano to divai manyien biro baro chupnigo kendo pukore mi chupnigo kethre. **38** To divai manyien nyaka ket e chupni pien manyien miting'oe divai. **39** Onge ng'at ma kosemadho divai machon to obiro dware manyien, nimar owacho ni, 'Machon e ma ber molooyo.'

6 Koro nowuotho chieng' sabato koka-dho e puothe cham, to jopuonjrene ne jako kendo chamo wiye cham ka gidunyogi e lwetegi. **2** Nikech mano, moko kuom Jo-Farisai nopenjo kama: "Ang'o momiyo utimo gima ok owinjore gi chik chieng' Sabato?" **3** To Yesu nodwokogi niya: "Pok usomo gima Daudi notimo kane gidenyo, en kaachiel gi joma ne en-go?" **4** Kaka nodonjo e od Nyasaye mi nomiye makate michiwo e nyim Nyasaye

mochamo, kae to nochowo moko ne joma ne ni kode, ma en gima chik ok oyie ne ng'ato ang'ata chamo, to mana jodolo kende?" **5** Eka nowachonegi kama: "Wuod dhano e Ruodh Sabato."

6 Chieng' sabato machielo, nodonjo e sunagogi mochako puonjo. To ne nitie ng'ato kanyo ma lwete korachwich ne oner. **7** Jondiko gi Jo-Farisai koro ne ng'iyo Yesu ahinya mondo gine kabe nodhi chango ng'ato chieng' Sabato eka mondo giyud yo ma ne ginyalo donjonego. **8** Kata kamano, en onng'eyo pachgi, omiyo nowacho ne ng'at ma lwete ne onerno niya: "A malo kendo ichung' diere." Mi jalo noa malo mochung' kanyo. **9** Eka Yesu nokonegi kama: "Apenjou ni, e chieng' Sabato, chik oyie ne ng'ato timo gima ber koso timo gima rach? Reso ngima koso neko?" **10** Bang' ng'i-yogi giduto koni gi koni, nowacho ne ng'atno

niya: "Rie lweti." Mi noti-mo kamano kendo lweteno nochango. **11** Kata kamano, ne gibedo gi mirima manono mi gichako wuoyo e kindgi kuom gima ne ginyalo timo ne Yesu.

12 Chieng' moro e ndalogo, nowuok modhi e got mondo olem, kendo nosiko kuno otieno mangima kolamo Nyasaye. **13** To ka piny ne oru, noluongo jopuonjrene ire, kendo noyiero 12 kuomgi, ma bende nomiyo nying ni joote: **14** Ne gin Simon, ma bende nomiyo nying ni Petro, gi Andrea owadgi, gi Jakobo, gi Johana, gi Filipo, gi Bathlomeo, **15** gi Mathayo, gi Thoma, gi Jakobo wuod Alfayo, gi Simon miluongo ni "jakinda," **16** gi Judas wuod Jakobo, kod Judas Iskariot ma bang'e nolokore ja andhoga.

17 Mi ne olor kodgi kendo ne ochung' kama opie, to ne nitie oganda mang'ongo mar jopuonjrene kod oganda ma-

duong' mar ji mowuok e Judea duto gi Jerusalem kod gwenge mag Tiro gi Sidon ma ne chiegni gi nam. Jogo nobiro winje, kendo mondo ochanggi kuom tuoche-gi. **18** Kata mana joma jochiende ne chando, ne ochango. **19** To oganda duto ne manyo kaka ne ginyalo mule nimar teko ne wuok kuome kendo changogi giduto.

20 Mi nong'iyo jopuonjrene mochako wacho niya:

"Joma mor gin un joma odhier, nimar Pinyruodh Nyasaye en maru.

21 "Joma mor gin un ma un gi kech sani, nikech ibiro yieng'u.

"Joma mor gin un ma uywak sani, nikech ununyer.

22 "Un joma mor sama ji mon kodu, kendo sama ji pogou yoru kendo gikwedou, kendo sama giracho nyingu nikech Wuod dhano. **23** Beduru mamor e chieng'no kendo chikreuru gi ilo,

nimar neuru! pok maru duong' e polo, kendo gik ma kamago e ma kweregi ne jotimo ne jonabi.

24 "To yaye nobednu malit un joma nigigi mwandu, nikech useyudo hoch maru chuth.

25 "Yaye nobednu malit un joma yieng' sani, nikech unubed gi kech.

"Yaye nobednu malit, un joma nyiero sani, nikech ubiro kuyo kendo ywak.

26 "Yaye nobednu malit sama ji duto wuoyo maber kuomu, nimar mano e kaka kweregi notimo ne jonabi mag miriambo.

27 "To un joma chiko itgi awachonu niya: Dhiuru nyime hero wasiku, ka utimo maber ne joma sin kodu, **28** ka ugedho joma kuong'ou, ka ulamo ne joma yanyou. **29** Ka ng'ato othalo lembi konchiel, lokne machielono bende; kendo ka ng'ato okawo nangani ma oko, kik itame nangani ma iye bende. **30** Mi ji duto ma kwayi gigi, to

ng'at ma kawo gigi, kik ikwa mondo oduokni.

31 "Bende, mana kaka udwaro ni ji otimnu, un bende timnegiuru kamanano.

32 "Ka uhero joma oherou kende, ere ber muyudo? Nimar kata mana joricho ohero joma oherogi. **33** Kendo ka utimo maber ne joma timonu maber, ere ber muyudo? Kata mana joricho timo kamanano. **34** Bende, ka uholo mana joma ugeno ni biro chulou, ere ohala muyudo? Donge kata mana joricho bende holo joricho ka gigeno ni ibiro duoknegi duto ma ne gichiwo, koso? **35** Kar mano, dhiuru nyime hero jowasiku, kendo utim maber, kendo uhol ji ma ok ugen yudoe gimoro; to pok maru biro bedo maduong', mi unubed nyithind Ng'at Mamo Chutho, nikech ong'won gi joma ok go erokamano kod joma richo. **36** Dhiuru nyime bedo joma kecho ji,

mana kaka Wuonu bende kecho ji.

37 “Bende, weuru ng’ado ne ji bura, eka ok nong’adnu bura ngang’; kendo weuru keto ne ji bura, eka ok noketnu bura ngang’. Dhiuru nyime weyo ne ji kethogi, to un bende nowenu. **38** Beduru jochiwo, to ji biro chiwonu. Giniol e ofuke mag lepu gik mopim maber, modin, motiel, kendo mopping’ thich ma o oko. Nichek rapim ma upimogo, mano bende e ma ibiro pimnugo.”

39 Eka nogoyonegi ngero niya: “Be muofu nyalo tayo muofu wadgi? Donge giduto gibiro lwar e bur? **40** Japuonjre ok duong’ moloyo japuonjne, to ng’ato ka ng’ato mosepuonj malong’o chuth biro bedo kaka japuonjne. **41** Kare ang’o momiyo ing’iyo pilni yath e wang’owadu to ok ine yath maduong’ e wang’i iwuon? **42** Ere kaka inyalo wacho ne owadu ni, ‘Owad-

wa, we agolni pilni yath manie wang’i,’ ka koni to in iwuon ok ine yath maduong’ manie wang’ino? In ng’at ma wuondore! Kwong igol yath maduong’ e wang’i iwuon eka ibiro neno maler kaka inyalo golo pilni yath manie wang’owadu.

43 “Nimar onge yath maber ma nyago olemo motop, kendo onge yath motop ma nyago olemo maber. **44** Nichek yath ka yath ing’eyo kuom olembe owuon. Kuom ranyisi, ji ok pon olemb ng’owo kuom kuthe, kata ng’ado mzabibu kuom yadh kudho. **45** Ng’at maber golo gik mabeyo koa e mwandu mabeyo manie chunye, to ng’at marach golo gik maricho koa e mwandune maricho; nimar gik mogundho e chunye e ma dhoge wacho.

46 “Kare ang’o momiyo uluonga ni ‘Ruoth! Ruoth!’ to ok utim gik ma awacho? **47** Ng’ato

ang'ata ma biro ira kendo ma winjo wechena kendo ma timogi, we anyisu ng'at mochalgo: **48** Ochal gi ng'at ma kane dwaro gero ot, nokunyo lowo modhi piny nyaka e wi lwanda eka noketo mise. Omiyo, ka ohula nobiro, pi nogoyo odno to pigino ne onge gi teko mar yienge nikech ne ogere maber. **49** Mopogore gi mano, ng'at ma winjo to ok otim gimoro, ochal gi ng'at ma nohero ot e wi lowo ma onge mise. Pi nogoyo odno mi gikanyono nolwar, kendo ne okethore marach."

7 Ka nosetieko weche ma nodwaro wacho ne ji, nodonjo Kapernaum. **2** Koro misumba moro mar jatend- askeche,* ma jatelono nohero, ne tuo ahinya kendo nochiegni tho. **3** Ka jatelono nowinjo humb Yesu, nooro jodongo moko mag Jo-Yahudi

7:2, 6 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

ire ni gikwaye mondo obi ochangne misumbane. **4** Ne gibiro ir Yesu mi ne gichako saye gi sinani kama: "Jalo en ng'at mowinjore mondo itimne kamano **5** nikech ohero ogandawa kendo en owuon nogeronwa sunagogi." **6** Omiyo, Yesu nowuok mi odhi kodgi. To ka nochiegni chopo e odno, jatend-askecheno* noyudo oseoro osiepe ne mondo owachne niya: "Ruoth, kik ichandri nimar ok an ng'at mowinjore ma inyalo donjo e bwo tat oda. **7** Nikech mano, ne aneno ni ok awinjora biro iri. Kata kamano, wach awacha gimoro mondo imi jati-jano ochang. **8** Nimar an bende an ng'at manie bwo teko mar jomamoko, bende an gi askeche moko e bwoya, kendo anyalo wacho ne moro ni, 'Dhi!' to odhi, kendo wacho ne machielo ni, 'Bi!' to obiro, kendo wacho ne misumbana ni, 'Tim mae!' to otimo." **9** Kane Yesu

owinjo wechego, nohum gi ng'atno, mi nolokore kong'iyu oganda ma ne luwe mowachonegi niya: "Awachonu ni, kata mana e Israel pok ayudoe yie maduong' ma chal kama." **10** Kendo ka joma ne oorgo nodok e odno, ne giyudo misumbano ka ngima maber.

11 Mapiyo bang' mano, nodhi nyaka e taon miluongo ni Nain to jopuonjrene kod oganda maduong' ne ni e wuoth kode. **12** Ka nochiegni gi dho ranga taondno, ne! ne nitie ng'at motho ma ne oting' kitero oko. Ne en wuowi achiel kende mar min mare. To dhakono bende ne en chiel. Oganda moro buora moa e taondno bende ne ni kode. **13** Ka Ruoth noneno dhakono, ne okeche mi nowachone niya: "We ywak." **14** Bang' mano, nosudo momulo gir ting'o ringre joma otho, mi joting'o ne ochung' kar tiendgi. Eka nowacho kama: "Rawera, awachoni ni, a

malo!" **15** Eka ng'at ma nothono nobet mi ochaoko wuoyo, kendo Yesu ne ochiwe ne min mare. **16** Koro luoro nomako ogandano duto kendo ne gichako miyo Nyasaye duong' ka giwacho niya: "Osechung janabi maduong' e dierwa," kendo ni, "Nyasaye oseparo joge." **17** Kendo wachigima notimono nolondore e Judea duto kod alwora duto mar pinyno.

18 Koro jopuonjre mag Johana nodhi mowachochone Johana wechego duto. **19** Omiyo, Johana noluongo ariyo kuomgi mi noorogi ir Ruoth mondo gidhi gipenje niya: "Be in e Jal Mabiyo, koso onego warit ng'at machielo mopogore?" **20** Kane gibiro ire, jogo nowachone kama: "Johana Jabatise oseorowa iri mondo wapenji kama, 'Be in e Jal Mabiyo, koso onego warit ng'at machielo mopogore?'" **21** E sanogo, nochango ji mang'eny kuom tuoche, gi midekre

malich, kendo nogolo jochiende, kendo noyawo wenge muofni mang'eny. **22** Kae to nodwokogi niya: "Dhiuru mondo unyis Johana gik ma useneno kendo ma usewinjo: Muofni koro neno, pudhe wuotho, jodhoho bedo maler, joma itgi odino winjo, joma otho ichiero, kendo joma odhier iwachonegi wach maber. **23** Ng'at mamor en ng'atno ma ok chwanyre nikech an."

24 Ka joma Johana nooro ne osea, Yesu nochako penjo oganda e wi Johana niya: "Ang'o ma ne udhi neno e thim? Odundu ma yamoyiengo, koso? **25** Kare ang'o ma nudhi neno? Ng'at morwako lewni mayom, koso? Joma rwako lewni mabeyo ahinya kendo modak e ngima mayom yudore e ute ruodhi. **26** Kuom adier, kare ang'o ma ne udhi neno oko? Janabi? Ee, akonu ni, en janabi kendo oduong' molooyo kata mana jana-

bi. **27** En e ma ne ondik wachne niya: 'Ne! Aoro jaotena e nyimi ma biro ikoni yo motelo.'

28 Akonu ni, kuom joma mon onyuolo, onge ng'at maduong' molooyo Johana, to ng'at matinie mogik e Pinyruodh Nyasaye duong' molooyo." **29** (Ka ji duto kod josol osuru nowinjo mano, ne giwacho ni, Nyasaye en ng'at makare, nimar noyudo osebatisgi gi batiso mar Johana. **30** To Jo-Farisai kod joma ne olony gi Chik nochayo dwaro mar Nyasaye, nikech Johana ne ok obatisogi.)

31 "Kuum mano, anapim tieng'ni gi ng'a, to gichal gi ng'a? **32** Gichal gi nyithindo matindo mobet e chiro to gi luongore ka giwacho niya: 'Nende wagoyonu asili to ne ok umiel; ne wagoyo nduru to ne ok uywak.' **33** Kamano bende, Johana Jabatiso osebiro ka ok ochiem kendo ka ok omadh divai, to uwacho kama: 'En gi jachien.' **34** Wuod dha-

no osebiro kochiemo kendo kometho, to uwachoni: 'Neuru! Ng'at ma iye lach kendo ma jamadh divai, osiep josol osurugi joricho!' **35** Kata kamano, rieko nyisore ni en kare kokalo kuom nyithinde duto."

36 Koro, achiel kuom Jo-Farisai nosiko ka kwaye mondo odhi ochiem kode. Omiyo, nondonjo e od Ja-Farisaino mi nobet piny e mesa.' **37** To ne! dhako moro ma ne ong'ere e taondno kaka jaricho nowinjo ni Yesu ne chiemo e od Ja-Farisaino, mi nokelo chupa molos gi kidi mar alabasta moting'omo ma nigi suya mamit. **38** Eka bang' dhi gi ka ng'e Yesu but tiende, noywak mi nomiyo pi wang'e oton e tiend Yesu, kendo noweyogi gi yie wiye. Bende, nonyodho tiendene mi noolo mo ma nigi suya mamitno kuomgi. **39** Bang' neno mano, Ja-Farisai ma noyudo ogwele nowacho e chu-

nye kama: "Ka da bed ni ng'atni en janabi adier, da ong'eyo ni dhako momuleno en dhako manade, ni en jaricho." **40** To Yesu nodwoke niya: "Simon, an gi wach moro ma adwaro wachoni." Nokone kama: "Japuonj, wachnago!"

41 "Nitie ji ariyo ma ne nigi gop jaholo moro; achiel ne nigi gowi mar dinari* 500, to machielo dinari 50. **42** Kane gionge gi gima digichulego, noweyonegi giduto ma onge wach moro. Kuom mano, en ng'ano kuomgi ma biro here moloyo?"

43 Simon nodwoke kama: "Aparo ni en jalno ma noweyone gowi mang'eny." Yesu nowachone niya: "Ing'ado wach kare." **44** Bang' mano, nolokore ir dhakono nowacho ne Simon kama: "Ineno dhakoni? Sama nende adonjo e odi, ne ok imiya pi mar lwo-ko tiendena. To dhakoni osetono pi wang'e e

7:41 *Ne Glosari.

tiendena kendo oseweweyogi gi yie wiye.

45 In ne ok inyodha, to dhakoni, chakre sama nende adonjo ka, pok oweyo nyodho tiendena.

46 In a ok iolo mo e wiya, to dhakoni oseolo mo ma nigi suya mamit e tiendena.

47 Nikech mano awachoni ni, kata obedo ni richone ng'eny, osewene nikech herane mogundho. To ng'at ma iwene manok, e ma herane nok."

48 Eka nowacho ne dhakono niya: "Richoni oweni."

49 Joma nobet kode e mesa nochako wacho e kindgi giwegi niya: "Mae ng'at manade ma weyo ne ji kata mana richo?"

50 To nowacho ne dhakono kama: "Yieni oseresi; dhi gi kuwe."

8 Kinde matin bang'e, nowuotho e taon ka taon kod gweng' ka gweng' koyalo kendo kolando wach maber mar Pinyruodh Nya-saye. To ji Apar Gariyoka ne ni kode, **2** kod mon moko ma ne ose-

chang kane ogol jochiende kod tuoche kuomgi.

Mon-go ne gin: Maria ma niluongo ni Magdalina,* ma jochiende abiriyo nowuok kuome; **3** Joana ma chi Chuza, jal ma ne ochung' ne od Herode; Susana; kod mon mamoko mang'eny ma ne tiyonegi gi gigegei.

4 Koro ka oganda mang'ongo nosechokore kanyachiel gi joma ne dhi ire mowuok e taon ka taon, nowuoyo kotiyogi ngero niya: **5** "Jachuoyo moro nowuok mondo ochuo kodhi. To sama nochuoyo, moko ne olwar e bath ndara mi ne onyon-gi kendo winy mag polo nochamogi. **6** Moko ne olwar e lwanda to bang' twi ne gitwo nikech lowo ne ok ng'ich. **7** Moko ne olwar e kind kuthe, kendo kuthe ma nodongo kodgigo nohung'ogi. **8** Moko to ne olwar

8:2 *Kata, 'Maria Nya-Magdalena.' Pim gi weche moler pinye e Mat 15:39.

e lowo maber kendo bang' twi, ne ginyago olemo momedore nyadi 100." Sama nowacho wechegi, nokok niya: "Ng'at ma nigi it ma winjo mondo owinj."

9 To jopuonjrene nopenje tiend ngerono.

10 Nodwokogi niya: "Un osemiu thuolo mar ng'eyo tiend weche maller moum mag Pinyruodh Nyasaye, to kuom joma odong', wechego gin mana ngeche, mondo eka kata gineno to ginen kayiem nono, kendo kata ka giwinjo, to wach kik donjnegi. **11** Koro tiend ngerono e ma: Kodhi en wach Nyasaye.

12 Mago ma ne olwar e bath ndara e jogo mosewinjo wach kae to Jachien biro, kendo ogo lo wachno ei chunyi eka mondo kik giyie mi oresgi. **13** Mago ma ne olwar e lwanda e joma kosewinjo wachno, girwakogo gi ilo, to gionge gi mise. Giyie kuom kinde to e ndalo tem, gilwar. **14** To mago ma

ne olwar e kind kuthe, magi e joma kosewinjo wach, to parruok, gi mwandu, kod mor mag ngimani galogi, kendo gigo thung'ogi chuth ma ok ginyag gimoro motegno maber. **15** To mago ma ne olwar e lowo maber, e joma bang' winjo wachno gi chuny malong'o kendo maber, gisiko kode kendo ginyago olemo kuom nano.

16 "Onge ng'at ma kosemoko taya to oume gi gimoro kata okete e bwo otanda, kar mano okete e wi gir chungo taya mondo joma donjo one ler. **17** Nimar onge gima opand ma ok bi fwenyore, kata gimoro moum ling'ling' ma ok bi ng'ere kata martin kendo ma ok bi wuok e lela. **18** Kuom mano, keturu chunyu ahinya kuom kaka uwinjo wach miwachonu nikech ng'at ma nigo ibiro mi momedore, to ng'at ma ongego, kata mana ma oparo ni en-gono ibiro maye."

19 Koro min mare gi owetene nobiro ire to ne ok ginyal chopo machiegni kode nikech oganda ne thoth.

20 Omiyo, ne oorne wach niya: “Minu kod oweteni ochung’ oko ka gidwaro neni.” **21** En nodwokogi kama: “Minwa kod owetena gin jogi eki ma winjo wach Nyasaye kendo timo.”

22 Chieng’ moro, ne odonjo e yie ka en kod jopuonjrene mokonegi kama: “Wang’aduru wadhi loka nam.” Omiyo, ne giwuok. **23** To sama ne gin e yie gidhi, nindo notere. Eka yamo maduong’ mager nobiro e nam kendo pi nochako pong’onegi yie, mi ne gin e masira. **24** Omiyo, ne gidhi ire mi gichie-we ka giwachone niya: “Japuonj, Japuonj, wachiegni tho!” Eka ne oa malo mochogo yamono kod apaka mi ne gichok kendo nam ne okue. **25** Eka nopenjogi kama: “Ere yieu?” To ne gibedo maluor ahinya mi gi-

hum nono ka giwacho e kindgi niya: “Jali en ng’a gadier? Nimar ochiko kata mana yamo kod pi to giwinje.”

26 Eka ne gigowo e gweng’ mar Jo-Gerasi man loka momanyore gi Galili. **27** Sama Yesu nonyono kama otwo, ng’at moro ma ne nigi jochiende noromo kode koa e taondno. Kuomndalo mogwaro, ne pok orwako law, kendo ne odak e kar liete to ok e ot. **28** Ka none-no Yesu, nokok mi opodho piny e nyime mowachochi gi dwol maduong’ niya: “En wach mane ma in-go koda, Yesu Wuod Nyasaye Mamalo Chutho? Asayi kik isanda.” **29** (Nimar Yesu nosebedo ka chiko jachiendno mondo oa kuom ng’atno. Jachiendno nosebedo ka make matek nyading’eny kendo nosetue ng’atno nyadinwoya gi nyororo kod rateke ka irite, to nojaturu gik motueyego kae to jachiendno miyo odhi kuonde

mabor gi kama ji oda-kie.) **30** Yesu nopenje niya: “Nyingi en ng’a?” Nodwoko kama: “Lijion,”* nimar jochiende mang’eny noyudo osedonjo kuom ng’atno. **31** Kendo ne gisiko ka gisaye ni kik ochikgi mondo gidhi gidonj e abiso.* **32** Koro ne nitie kueth moro maduong’ mar anguche ma ne kwayo kanyo e got, omiyo ne gisaye mondo oyienegi gidhi gidonj e anguchego, mi noyiene-gi. **33** Eka jochiendego nowuok kuom ng’atno mi ne gidonjo ei anguchego kendo kuethno noringo matek nyaka e geng nam mi ne ginyumore e nam kendo ne githo ei pi. **34** To ka jokwath noneno gima nosetimoreno, ne giringo mi gitero wachno e taon kod gwenge mokiewo kode.

8:30 *Lijion ne en kidiény maduong’ie moloyo e oganda lweny mar Rumi. Ka eri ochung’ ne kwan mang’ongo.

8:31 *Ne Glosari.

35 Eka ji nowuok e taondno mondo gine gima nosetimore. Ne gibiro ir Yesu mi giyudo ng’at ma jochiende nosea kuomeno, ka koro oserwakore kendo pache ne long’o kendo ka obet e tiend Yesu, mi luoro nomakogi. **36** Joma noseneno mano noluwonegi kaka nosechang ng’at ma ne nigi jachienneso. **37** Omiyo, oganda duto moa e alwora mar Jo-Gerasi nosayo Yesu mondo owuog oa e kindgi nikoch ne gin gi luoro maduong’. Eka noidho yie mondo odhi. **38** Kata kamano, ng’at ma jochiende nosea kuomeno ne siko ka kwaye ni odhi nyime bedo kode, to nokwero ng’atno niya: **39** “Dog pacho, kendo idhi nyime wacho gik ma Nyasaye osetimoni.” Omiyo, nodhi yore kolango kuonde duto e taondno mangima gik ma Yesu nosetimone.

40 Ka Yesu noduogo, oganda norwake e yo

mang'won nimar giduto noyudo gigeno birone.

41 To ne! ng'at moro ma nyinge Jairo nobiro; ng'atni ne en jatelo ma ne tayo e sunagogi. Nopodho e tiend Yesu kendo nochako saye mondo odhi e ode **42** nikech nyare achiel kende ma ne hike dirom 12 ne chiegni tho.

Sama Yesu ne dhi, oga-nda ne thung'e koni gi koni. **43** Koro ne nitie dhako moro ma rembe nosebedo ka chuer kuom higni 12, to pok noyudo chang kuom ng'ato ang'ata. **44** Nodhi ir Yesu gi ka ng'eye kendo nomulo riak nangane ma oko mi gikanyono remo ma ne osebedo ka wuok kuome ne ochok. **45** Omiyo, Yesu nopenjo kama: "En ng'ano momula?" Ka giduto ne gikwer, Petro nodwoko niya: "Japuonj, oga-nda olwori kendo githung'i koni gi koni." **46** To Yesu nowacho kama: "Nitie ng'at momula nimar afwenyo ni

teko owuok kuoma."

47 Ka dhakono none-no ni osefwenye, nosudo kokirni mopodho e nyim Yesu, kendo nohulo e nyim ji duto gimomiyo nomulo Yesu kod kaka nochango gikanyono. **48** To Yesu nokone niya: "Nyarwa, yieni osechangi. Dhi gi kuwe."

49 Ka pod nowuoyo, ng'at moro ma noa e dala jatelocha nobiro ka wacho niya: "Nyari osetho; kik idhi nyime chando Japuonj." **50** Bang'winjo mano, Yesu nodwoke kama: "Kik iluor, nyis mana ni in gi yie, to ibiro res nyari." **51** Ka nochopo e ot, ok ne oyie mondo ng'ato ang'ata odonj kode iye mak mana Petro, gi Johana, gi Jakobo, kod wuon nyakono, gi minmare. **52** To ji duto ne ywak ka gigoyo korgi gi kuyo nikech nyakono. Omiyo, Yesu nowacho kama: "Weuru ywak nimar ok otho, to onindo." **53** Eka ne gichako nyiere ka gijare nikech ne

ging'eyo ni nosetho.

54 To nomako lwet nyakono mowachone niya: "Nyathina, a malo!"

55 Eka much ngima noduogone kendo noa malo gikanyono, mi Yesu nochiko mondo omiye gimoro ocham. **56** Jonyuolne ne mor sidang', to nochikogi ni kik gihul ne ng'ato ang'ata gima nosetimore.

9 Kendo noluongo ji Apar Gariyoka kanyachiel mi omiyogi nyalo kod teko e wi jochiende duto kod mar chango tuoche. **2** Eka noorogi mondo giyal wach Pinyruodh Nyasaye kendo gichang ji, **3** mi nowachonegi niya: "Kik uting' gimoro amora ne wuoth, kata luth, kata ofuk chiemo, kata makate, kata pesa; bende kik ubed gi nengni ariyo. **4** To ka udonjo e ot moro amora, beduru kanyo kendo kanyo e ma uwuogie ka ua. **5** To kama ji ok orwakoue, sama uwuok e taondno, teng'uru buch tiendeu

mondo mano ochiwenegi neno." **6** Eka ne giwuok mi gichako wuotho e gweng' ka gweng' e alworano ka gilando wach maber kendo ka gichango ji kuonde duto.

7 Koro, Herode ma ne en jaloch mar alworano nowinjo wach gik moko duto ma ne timore, mi noparore ahinya nimar jomoko ne wacho ni Johana ne osechier oa kuom joma otho, **8** to jomoko ne wacho ni Elija nosefwenyore, pod moko to ne wacho ni achiel kuom jonabi machon osechier. **9** Herode nowacho kama: "Nang'ado wi Johana. Kare weche ma awinjogi gin kuom ng'a?" Omiyo, no manyo kaka nonyalo neno Yesu.

10 Ka joote noduogo, ne giwacho ne Yesu gik moko duto ma ne gisetimo. Eka nokawogi modhi kodgi kar kendgi nyaka e taon miluongo ni Bethsaida. **11** Kata kamano, ka oganda noseng'eyo

mano, ne giluwe. Norwakogi mang'won mochako wuoyo kodgi e wi Pinyruodh Nyasaye, kendo nochango joma ne dwarore ni ochang. **12** Koro piny nochako yuso. Omiyo, ji Apar Gariryoka nobiro mowachone niya: "Gony oganda mondo gidhi e mier mokiewo kod gwenge man machiegni eka giyud kar nindo kod gik ma dwarore, nimar kae wan mabor gi kama ji odakie." **13** En to nowachonegi kama: "Un migiuru gima ginyalo chamo." Ne gidwoke niya: "Wan mana gi makate abich kod rech ariyo kende, mana kapo ni wadhi mi wang'iewo chiemo ne jogi duto." **14** Kuom adier, ne nitie chwo 5,000 kama. To nowachone jopuonjrene niya: "Nyisgiuru gibed piny e kidienje mag ji 50." **15** Ne gitimo kamano mi ji duto nobet piny. **16** Koro nokawo makate abichgo kod rech ariyogo, mi nong'iyo malo e polo ke-

ndo noguedhogi. Eka nong'ingogi mochako miyogi jopuonjrene mondo giketgi e nyim oganda. **17** Omiyo, ji duto nochiemo mi giyieng' kendo ne gichoko okepni 12 mag ng'injo ma nondong'.

18 Bang'e ka noyudo olemo ka en kende, jopuonjrene nobiro ire mi nopenjogi niya: "Oganda wacho ni an ng'a?" **19** Ne gidwoke kama: "Johana Jabatiso, to moko wacho ni Elija, pod moko to wacho ni in achiel kuom jonabi machon mosechier." **20** Eka nopenjogi niya: "Un to uwacho ni an ng'a?" Petro nodwoke kama: "In e Kristo mar Nyasaye." **21** Eka kokwerogi, nochikogi matek ni kik ginyis ng'ato ang'ata wachno, **22** kae to nowachokama: "Wuod dachano nyaka kal e sand mang'eny, kendo jodongo, gi jodong-jodolo, kod jondiko biro kwede, kendo ibiro nege kae to e odie-

chieng' mar adek ibiro chiere."

23 Eka nomedo wachonegi giduto niya: "Ka ng'ato ang'ata dwa-ro luwa, to mondo okwerre owuon kendo oting' yadh-sandne pile ka pile, kae to odhi nyime luwa. **24** Nimar ng'at ma dwaro reso ngimane nolal ngimane, to ng'at molalo ngimane nikech an, mano e ng'at ma biro reso ngimane. **25** Kuom adier, ere ber ma ng'ato biro yudo konwang'o piny duto to ngimane to olalne, kata ohinyo ngimane? **26** Nimar ng'at ma neno wich-kuot nikech an kendo nikech wechena, Wuod dhano bende none wich-kuot kode e kinde ma nobi e duong'ne kod mar Wuon mare gi mar malaike maler. **27** To adier awachonu ni, nitie moko kuom joma ochung' kae ma ok nobil tho ngang' nyaka chop gikwong gine Pinyruodh Nyasaye."

28 Kuom adier, chiegni ndalo aboro bang' wacho wechego, nokawo Petro gi Johana kod Jakobo mi oidho kodgi malo e got mondo olem. **29** To ka noyudo olemo, kit wang'e nolokore kendo nangane nobedo rachar ma rieny. **30** Kendo ne! ne nitie ji ariyo ma ne wuoyo kode; ne gin Musa gi Elija. **31** Ji ariyogo nofwenyore gi duong' kendo ne gichako wuoyo kuom wuokne e piny, ma ne chiegni timorene e Jerusalem. **32** Koro nindo nohewo Petro kod joma ne ni kode, to kane gisechiew chuth, ne gineno duong'ne, bende, ne gineno ji ariyo ma ne ochung' kode. **33** To sama ji ariyogo ne were kode, Petro nowacho ne Yesu niya: "Japuonj, otimore maber ni wan kae. Omiyo, we wager hembe adek, achiel mari, achiel mar Musa, to achiel mar Elija." Ok nong'eyo gima nowacho. **34** Ka noyudo owacho wechegi, bor polo nobiro mochako

imogi. To ka bor polono noimogi, ne gibedo ma-luor. **35** Eka dwol moro nowuok e bor polono ka wacho niya: “Ma Wuoda, jal ma oseyier. Winjeuru.” **36** Sama dwolno nowuoyo, ne gineno ka Yesu ni kende. Kata kama-no, ne giling’ kendo ne ok gihulo ne ng’ato ang’ata e ndalogo wach moro amora e wi gik ma ne gineno.

37 Kinyne kane giselora e got, noromo gi o-ganda mang’ongo. **38** Kendo ne! ng’at moro ei ogandano nokok matek niya: “Japuonj, asayi mondo ine wuoda nimar en nyathina achiel kende. **39** Kendo ne! jachien moro jamakega kae to apoya nono oywak kendo ojamiyo ogwecho matek ka buoyo wuok e dhoge, kendo ok ojaweye mayot ka pok ohinye. **40** Nende asayo jopuonjreni mondo gigo-le, to ne ok ginyal.” **41** Yesu nodwo-ko kama: “Yaye un tieng’ ma onge yie kendo mo-

bam, anasik kodu kendo nano kodu nyaka karang’o? Kel wuodino kae.”

42 To kata mana sama wuwino ne sudo machiegni, jachiendno ne ogoye piny kendo nomiyo ogwecho matek. Kata kamano, Yesu nokwero jachiendno mi no-chango wuwino, kae to oduoke ne wuon mare. **43** Omiyo, giduto ne gihum nikech teko malich mar Nyasaye.

Sama giduto pod ne gihum gi gik moko duto ma Yesu ne timo, nokone jopuonjrene niya: **44** “Chikuru itu malong’o kendo upar wehegi nimar Wuod dhano idhi ndhog mi chiwe e lwet ji.” **45** To ne ok giwinj tiend gima nowacho. Kuom adier, ne oumnegi mondo wachno kik donj-negi, omiyo ne giluo-ropenje e wi wachno.

46 Eka ywaruok nowuok e kindgi giwegi e wi ng’ano ma e ma duong’ moloyo. **47** Nikech Yesu nong’eyo paromanie chunyi, nokawo

nyathi moro matin mo-
chunge e bathe, **48** kae
to nowachonegi kama:
“Ng’ato ang’ata ma rwa-
ko nyathi matinni nikech
nyinga, orwaka an be-
nde; kendo ng’ato ang’a-
ta ma rwaka, orwako be-
nde Jal ma ne oora. Ni-
kech ng’at ma duokore
piny mogik e kindu udu-
to, ng’atno e ng’at ma-
duong’.”

49 Johana nodwoko
kama: “Japuonj, nende
waneno ng’at moro ka
golo jochiende kotiyo gi
nyingi, mi ne watemo ge-
ng’e nikech ok oluwwa.”
50 To Yesu nowachone
niya: “Kik utem geng’e,
nimar ng’at ma ok kwe-
du en ng’atu.”

51 Kaka ndalo koro ne
kayo machiegni mo-
ndo otere malo, noramo
chuth ni nyaka to odhi
Jerusalem. **52** Omiyo,
nooro jomoko mondo
otelne dhi kuno. Eka ne
gidhi mi gidonjo e
gweng’ moro mar Jo-Sa-
maria mondo giikne
gik moko. **53** Kata ka-
mano, ne ok girwake ni-

mar noramo ni nyaka to
odhi Jerusalem. **54** Ka
jopuonjre ma gin Jakobo
gi Johana noneno mano,
ne gipenjo kama: “Ruoth,
idwaro ni wachik mach
oa e polo mondo otiek-
gi chuth, koso?” **55** To
Yesu nolokore mokwero-
gi. **56** Omiyo, ne gidhi
e gweng’ mopogore.

57 Koro sama ne gin
e ndara ka gidhi, ng’at
moro nowachone niya:
“Abiro luwi kamoro
amora midhiye.” **58** To
Yesu nowachone kama:
“Bwe nigi buchegi ke-
ndo winy manie polo
nigi utegi, to Wuod dha-
no onge gi kama dopielie
wiye.” **59** Eka nowacho
ne ng’at machielo niya:
“Bed jalupna.” Ng’at-
no nowachone kama:
“Ruoth, yiena mondo
adhi ayik wuora mo-
ndi.” **60** To Yesu no-
dwoke niya: “We joma
otho oyik joggi mo-
tho, to in dhi iland
Pinyruodh Nyasaye ku-
nde duto.” **61** To e
ma pod ng’at machie-
lo nowacho kama: “Abiro

luwi Ruoth, to yiena mondi adhi ago oriti ne jooda.” **62** Yesu noko-ne kama: “Ng’at moseke-to lwete e kwe dhiang’ kae to ong’iyo gik man chien, ng’atno ok owinjore chuth gi Pinyruodh Nyasaye.”

10 Bang’ mago duto, Ruoth noyiero ji 70 mamoko mi noorogi ji ariyo-ariyo mondo gitelne ka gidhi e taon ka taon kod kuonde ma en owuon nobiro dhiyoe. **2** Eka nowachonegi niya: “Adier, tij keyo duong’, to jotich e ma nok. Omiyo, kwauru Ruodh keyo mondo oor jotich e keyone. **3** Dhiuru! Neururu! Aorou kaka nyirombe manie kind ondiegi. **4** Kik uting’ ofuk pesa kata ofuk chiemo kata wuoché, kendo kik umos ng’ato ang’ata e ndara. **5** Ka udonjo e ot moro, chakuru ka uwacho niya: ‘Odni mondo obed gi kuwe.’ **6** To ka ng’at mohero kuwe ni kanyo, kuwe maru biro bedo

kuome. To ka onge, kuwe maru biro duogonu. **7** Omiyo, beduru ei odno, ka uchiemo kendo ka umadho gik ma gimiyu, nimar jatich owinjore gi chudone. Kik ubed ni udar ka ua e ot moro ka udhi e machielo.

8 “Bende, ka udonjo e taon moro mi girwakou, chamuru gik ma giketo e nyimu **9** kendo changuru joma tuo manie i taondno ka uwachonegi niya: ‘Pinyruodh Nyasaye osebiro machiegni kodu.’ **10** To ka udonjo e taon moro to ok girwakou, wuoguru oko e ndechene madongo kendo wachuru kama: **11** ‘Kata mana buru momoko e tiendewa koa e taondu, wateng’onu. To ng’euru wachni, ni Pinyruodh Nyasaye osebiro machiegni.’ **12** Awachonu ni, kum mar Sodom nobed ma berberie e chieng’no moloyo mar taondno.

13 “Yaye nodokni malit in Korazin! Yaye no-

dokni malit in Bethsaida! nikech ka dine bed ni tije madongo mosetimore kuomugi notimore Tiro gi Sidon, dikoro ne giseloko chunyi a e richo chon mi girwakore gi lep gunia ka gibet e buru. **14** Nikech mano, kum mar Tiro gi Sidon nobed ma berberie molooyo maru e chieng' bura. **15** To in Kapernaum, be dibed ni noting'i malo e polo, koso? Inilor piny e Liel!*

16 "Ng'ato ang'ata ma winjou, owinja. Kendo ng'at ma chayou, ochaya an bende. E wi mano, ng'at ma chaya, ochayo bende ng'at ma noora."

17 Eka ji 70 ma ne ooroka noduogo gi mor ka giwacho niya: "Ruoth, kuom tiyo gi nyingi, kata mana jochiende luwo kaka wachikogi."

18 Bang' mano nowachonegi kama: "Aneno Satan koselwar mana

10:15 *Tiende ni, "Hades" ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

kaka mil polo lwar koa malo. **19** Neuru! Asemyou teko mar nyono thuonde gi thomoni e tiendeu, kendo mar loyo teko mar jowasi-gu duto, kendo onge gi-moro amora ma biro hinyou. **20** Kata kamano, kik ubed mamor mana nikech jochiende luwo kaka uchikogi, to moruru nikech nyingeu osendik e polo." **21** E sanogo, kokalo kuom roho maler, ne omor gi mor mogundho mowachochi niya: "Apaki e nyim ji duto Wuora, Ruodh polo gi piny, nimar iseumo wehegi ne jorieko gi joma osomo, kendo iseologi ne nyithindo matindo. Ee, A Wuora, nimar mano e yo miyiego. **22** Wuora oseketo gik moko duto e lweta, kendo onge ng'at mong'eyo Wuowi mak mana Wuon mare, bende, onge ng'at mong'eyo Wuon mareno, mak mana Wuode kod ng'ato ang'ata ma Wuodeno dwaro elone."

23 Bang' mano, no-wuoyo gi jopuonjrene kar kendgi kowacho niya: "Wenge mamor gin wenge ma neno gik ma unenogi. **24** Nimar awachonu ni, jonabi gi ruodhi mang'eny nogo-mbo neno gik ma sani unenogi to ok ne gineno, kendo ne gigombo winjo gik ma sani uwinjogi, to ok ne giwinjo."

25 Koro ne! ng'at moro molony e Chik ne ochung' ka dwaro teme kopenje niya: "Japuonj, en ang'o ma dwarore ni atim eka ayud ngima mochwere?" **26** Nowachone kama: "Ondik nang'o e Chik? Isome nade?" **27** En nodwoke niya: "'Nyaka iher Jehova Nyasachi gi chunyi duto, gi ngimani duto, gi tekoni duto, kendo gi pachi duto,' kendo 'iher wadu kaka iherori iwuon.'" **28** Yesu nokone kama: "Idwoko kare; dhi nyime timo kamano to iniyud ngima."

29 Nikech ng'atno ne dwaro nyisore ni en

ng'at makare, nopenjo Yesu niya: "Wadwa en ng'a?" **30** Yesu nodwo-ko kama: "Ng'at moro ne lor koa Jerusalem ko-dhi Jeriko, to nolwar e lwet jomecho mi ne gilonye ma gimaye gige duto kendo ne gigoye, mi ne giweye kochiegni tho.

31 Koro jadolo moro bende ne lor e ndarano, to ka noneno ng'atno, nokalo e bath ndara komachielo. **32** Kamano bende, Ja-Lawi moro ka nochopo kanyo mone-no ng'atno, nokalo e bath ndara komachielo.

33 To Ja-Samaria moro ma ne wuotho e ndarano nochopo ir ng'atno, to kane onene, ne okeche. **34** Omiyo, nodhi ire motueyo adhonde-ne, mi noolo mo kod divai kuomgi. Eka nokete e pundane owuon, kendo notere nyaka e od bworo mi ne orite maber.

35 Kinyne notero dinari ariyo, mi nomiyogi jarit od bworono kowacho kama: 'Rite maber, kendo gimoro amora

mitiyogo mokalo mago, abiro chuli kaduogo.’

36 Kuom ji adekgo, en ng’a miparo ni ne otimo gima nyiso ni en wadgi ng’at ma ne olwar e lwet jomechono?” **37** Nodwoko kama: “En ng’at ma ne okecheno.” Yesu nokone ni, “Dhiyo, kendo itim kamano in bende.”

38 Koro sama ne gidhi, nodonjo e gweng’ moro. Kanyo, dhako moro ma nyinge Maritha norwake kaka wendo e ode. **39** Dhakono bende ne nigi nyamingi miluongo ni Maria, ma nobet e tiend Ruoth kendo nomedo winjo gik ma Ruoth ne wacho.

40 Maritha to ne timo tije mang’eny ma ne gale. Omiyo, nobiro ir Yesu mowachone niya: “Ruoth, ok idew ni nyamera oweya ka an e ma atimo gik moko kenda? Nyise ni obi okonya.” **41** Ruoth nodwoke kama: “Maritha, Maritha, iparori kendo ichandori gi gik mang’eny.

42 To gik manok e ma dwarore, to kata mana achiel. Maria to osejero gima ber, kendo ok nomayego.”

11 Koro noyudo en kamoro kolemo, to ka notieko, achiel kuom jopuonjrene nowachone niya: “Ruoth, puonjwae kaka dwalem, mana kaka Johana bende nopuonjo jopuonjrene.”

2 Omiyo, nowachonegi kama: “Ka ulemo, wachuru niya: ‘Wuonwa, nyingi mondo obed maller. Pinyruodhi mondo obi. **3** Miwa chiembwa modiechieng’ kodiechieng’ ka luwore gi dwarowa mapile. **4** Kendo iwenwa richowa, nimar wan bende waweyo ne ji duto ma nigi gopewa; kendo kik iterwa e tem.”

5 Eka nokonegi niya: “Wawach ni achiel kuomu nigi osiepe moro, to odhi ire e dier otieno kendo kwaye ni, ‘Osiepe, holae makate adek **6** nimar osiepe moro

oa mana biro koa wuoth, to aonge gima anyalo miye.' **7** Eka osiepneno dwoke gi ei ot kama: 'We chanda. Oselor dhoot kendo nyithinda matindo ni koda e otanda, ok anyal chung' mondo amiya gimoro.' **8** Awachonu ni, kata ka ok obi chung' kendo miye gimoro kaka osiepne, kuom adier, nikech jalo siko ka kwaye gi kinda, obiro chung' kendo miye gik modwaro. **9** Omiyo, awachonu ni, sikuru ka ukwayo to ibiro miu; sikuru ka umanyo to unuyud; sikuru ka udwong'o to ibiro yawnu. **10** Nimar ng'ato ang'ata ma kwayo, imiyo, kendo ng'at ma manyo, yudo, kendo ng'ato ang'ata ma dwong'o, ibiro yawne. **11** Kuom adier, en wuro mane e kindu ma ka wuode okwaye rech to obiro miye thuol kar miye rech? **12** Kata en ng'a ma ka wuode okwaye tong' to obiro miye thomoni? **13** Kuom mano, ka un, kata obedo ni un

joma richo ung'eyo chiwo mich mabeyo ne nyithindu, donge Wuonu manie polo to biro chiwo roho maler e okang' malach molojo ne joma kwaye?"

14 Bang'e, nogolo jachien moro ma miyo ng'ato bedo momo. Ka jachiendno nosewuok, momono nowuoyo kendo oganda nohum nono. **15** To jomoko kuomgi nowacho niya: "Jali golo jochiende kotiyo gi teko Belzebub, jatelo mar jochiende." **16** To mondo giteme, jomoko nochako ramo ni mondo omigi ane ranyisi moa e polo. **17** Nikech nose ng'eyo gima ne giparo, nokonegi niya: "Pinyruoth ma nigi ywaruok e kinde owuon, kethore, kendo ot ma nigi ywaruok e kinde owuon, podho. **18** Kamano bende, ka Satan bende nigi ywaruok e kinde owuon, ere kaka pinyruodhe biro chung'? Nimar uwacho ni agolo jochiende ka atiyo gi teko

mar Belzebug. **19** Ka agolo jochiende ka atiyo gi teko mar Belzebug, un to jou gologi gi teko mar ng'a? Mano e momiyo gining'adnu bura. **20** To ka agolo jochiende ka atiyo gi lith lwet Nyasaye, adier, Pinyruodh Nyasaye osebironu kukia. **21** Ka ng'at ma ratego momanore adimba gi gige lweny rito ode, gige siko korit maber. **22** To ka ng'at machielo ma ratego moloye obiro mi omonje kendo loye, ng'atno maye gige duto mag lweny ma nyocha oketoe geno, kae to opogo gik mosekawo kuome. **23** Ng'ato ang'ata ma ok ni kora, okedo koda, to ng'at ma ok chok ji koda, en ng'at ma keyogi.

24 "Ka jachien owuok kuom ng'ato, okalo kuonde ma onge pi komanyo kar yueyo, to ka ok oyudo, owacho ni, 'Abiro dok e oda kama nawuokie.'" **25** To bang' cho-po, oyudo ka oseyweye maler mobidhe. **26** Kae

to odhi mokaw jochiende mamoko abiriyo maricho moloye, to bang' donjo ei odno, gidak kanyo. Omiyo, gik ma timore mogik ne ng'atno bedo marachie moloyo mokwongo."

27 Koro sama nowacho wechegi, dhako moro ma ne ni ei oganda noting'o dwonde ka wachone niya: "Mano kaka ich ma ne oting'i kod thunde ma ne idhodho mor ndi!" **28** To nodwoko kama: "Ooyo, kar mano, joma mor gin jogo ma winjo wach Nyasaye kendo timo!"

29 Ka oganda ne chokore kanyachiel, nochako wacho niya: "Tieng'ni en tieng' marach kendo omanyonyanyi, to onge ranyisi ma ibiro miye mak mana mar Jona. **30** Nimar mana kaka Jona nobedo ranyisi ne Jo-Nineve, e kaka Wuod dhano nobed ranyisi ne tieng'ni. **31** Ruoth ma dhako ma noa yo milambo ibiro chier e kinde bura gi jo

tieng'ni, mi enonyis ni gin joma bura oloyo, nikech nobiro koa e tung' piny mondo owinj rieko mar Solomon. To neuru! ng'at maduong' moloyo Solomon ni kae. **32** Jo-Nineve biro chier e kinde bura gi tieng'ni, mi gininyis ni tieng'ni bura oloyo, nikech Jo-Nineve noloko chunyi a e richo ka Jona noyalonegi. To neuru! ng'at maduong' moloyo Jona ni kae. **33** Bang' moko taya, ng'ato kete, ok kama opondo kata e bwo okapu, to okete e wi gir chungo taya mondo joma donjo ei ot one ler. **34** Taya mar del en wang'. Ka wang'i ochomo kamoro achiel, dendi duto bende bet gi ler, to ka wang'i nigi ich-lit, dendi bende bet mudho. **35** Kuom mano, neuru ni ler man kuomu ok en mudho. **36** Omiyo, ka dendi duto ler ma onge kamoro amora ma nigi mudho, obiro bet maler mana kaka taya ma rieny ka chiwoni ler."

37 Ka nosewacho mano, Ja-Farisai moro nokwaye mondo odhi ochiem kode. Omiyo, nodonjo e ode mobe-do kode piny e mesa. **38** Kata kamano, Ja-Farisaino nowuoro bang' neno ni ok nologo* mondi ka pok ochiemo. **39** To Ruoth nokone niya: "Koro un Jo-Farisai, ulwoko ng'e okombe kod san to e iu upong' gi ich-lach kod gik maricho. **40** Un joma pachgi ok ni kare! Ng'at ma noloso ng'eye, donge noloso iye bende, koso? **41** To chiwuru mich mag konyo jochan kowuok e chunyu, kendo neuru! ubiro bet maler e gik mamoko duto. **42** Yaye nobednu malit un Jo-Farisai, nimar uchiwo achiel kuom apar mar mint,*

11:38 *Tiende ni, lwedo ma ok opwodh ka luwore gi tim Jo-Yahudi. **11:42** *Mint, dil, kod kumin gin kit yien moko ma chalo alode ma ji pidho e puothe matindo kae to itiyo kodgi e medo ndhadhu e chiemo.

kod rue,* gi kit alode mamoko duto, to usejwang'o tim makare kod hero Nyasaye! Nonego utim gigo, to ok ni koro ujuang' gik mamokogo. **43** Yaye nobednu malit un Jo-Farisai nikech uhero kombe ma nyime e sunagoke kod mos e chirni! **44** Yaye nobednu malit nikech uchal gi liete ma wang' ok ne malong'o ma ji wuothoe ka ok ging'eyo!"

45 Achiel kuom joma olony e Chik nodwoke niya: "Japuonj, sama iwacho wechego, wan bende iyanyowa." **46** Eka nowacho kama: "Yaye nobednu malit un bende ma ulony e Chik nikech uketo ne ji ting' ma ting'o tek, to un uwegi ok umul ting'go kata gi achiel kuom lith lwe-teu!

47 "Yaye nobednu ma-
11:42 *'Rue' en 'pega-non' e dho Grik. En kit yath moro ma chalo alot, to itiyo kode e thieth kod medo ndhadhu e chiamo.

lit nikech ugero liete jonabi, to kwereu e ma negogi! **48** Kuom adier, un joneno mag timbe kwereu, to e ma pod uyie kodgi, nimar ne ginego jonabi to un ugero lietegi. **49** Mano e momiyo rieke mar Nyasaye bende nowacho kama: 'Abiro oronegi jonabi kod joote, mi ginineggi kendo ginisand moko kuomgi **50** mondo eka remb jonabi duto ma ne ochuer nyaka a chakruok piny obed e wi tieng'ni, **51** chakre gi remb Abel nyaka remb Zakaria, ma ne oneg e kind kendo mar misango kod ot.'* Ee, awachonu ni, ibiro ket rembgi e wi tieng'ni.

52 "Yaye nobednu malit un ma ulony e Chik nikech ne umayo ji ofungu mar ng'eyo Nyasaye. Un uwegi ne ok udonjo, to joma dware donjo bende ugeg'onegi!"

53 Koro ka noa kanyo, jondiko gi Jo-Farisai
11:51 *Tiende ni, hekalu.

nochako chande ahinya kendo thung'e gi penjo momedore mang'eny **54** ka gikiye mondo gimate kuom gima nonyalo wacho.

12 Gie kindeno, sama oganda mar jigana mang'eny nosechokore kanyachiel ma koro ne ginyonore giwegi, nochako wuoyo kowachone jopuonjrene niya: "Beduru motang' ne thowi mar Jo-Farisai, ma en wuondruok. **2** To onge gimoro mopand ahinya ma ok bi fwenyore, kendo onge wach maling'ling' ma ok bi ng'ere. **3** Omiyo, gimoro amora muwacho e mudho ibiro winj e ler, to gima ukudho e uteu kar kendu ibiro yal e tat udi. **4** E wi mano, un osiepena awachonu ni, kik uluor jomanego ringruok to bang' mano ok ginyal timo gimoro mokalo kanyo. **5** To abiro nyisou ng'at monego uluor: Luoruru Ng'atno ma bang' nego ng'ato, en gi nyalo mar

wite e Gehena.* Ee, awachonu ni, luoruru Ng'atno. **6** Donge oyundi* abich ing'iewo mana ginengo matin mar pesa ma mingli ariyo, koso? To e ma pod onge achiel kuomgi ma wi Nyasaye wilgo. **7** To un, kata mana yie wiu duto osekwon. Kik uluor; un nengou duong' ahinya moyoyo oyundi mang'eny.

8 "Awachonu ni, ng'ato ang'ata ma hulo e nyim ji ni oyie kuoma, Wuod dhano bende nohul e nyim malaike mag Nyasaye ni oyie kode. **9** To ng'at ma kwere nyim ji ni ok ong'eya, abiro kwere nyim malaike mag Nyasaye ni ok ang'eye. **10** Kendo ng'at ma nyiso achayane Wuod dhano, ibiro wene, to ng'ato ang'ata ma chayoroho maller ok nowene. **11** Kagiterou e nyim chokruok

12:5 *Ne en kar wang'o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari. **12:6** *E dho Grik, winyono e matinie ahinya.

mar ji mang'eny, kata ir jo sirkal kata e nyim joloch, kik uparru kuom kaka ubiro dwoko weche modonjnugo, kata kuom gima ubiro wacho **12** nimar roho maler biro puonjou e sanogono gik monego uwach."

13 Eka ng'at moro ei oganda nowacho niya: "Japuonj, nyis owadwa mondo opog koda gik ma wuonwa ne oweyo."

14 Nopenje kama: "Omera, en ng'a moseketa jang'ad-bura kata jathek e kindu ji ariyo?"

15 Kae to nowachonegi niya: "Yawuru wang'u kendo utang' gi yore duto mag ich-lach, nimar kata ka ng'ato nigi gik mogundho, ngimane ok otenore kuom gik ma en-go."

16 Eka nogoyonegi ngero moro niya: "Puoth ng'at moro ma jamwandu ne onyak maber.

17 Omiyo, nochako parore ei chunye kama, 'Nikech koro aonge gi kama dachokie chamba, ang'o ma abiro timo?' **18** Eka nong'ado

niya, 'Ma e gima abiro timo: Abiro muko utega mag keno kae to agero madongo moloyo, kendo kanyo anachokie chamba duto kod giga duto, **19** eka abiro wacho ne chunya kama: "Chunya, in gi gik mabeyo mang'eny misekano ne higni mang'eny ma biro; koro yue mos, chiem, imeth, kendo ibed mamor."

20 To Nyasaye nowachone kama, 'In ng'at ma pache ok ni kare, e otieno ma kawuononi gidwaro ngimani. Kare gik misekanogo biro doko mag ng'a?' **21** Mano e kaka bedo gi ng'at ma kano mwandu ne en owuon, to ok en jamwandu e wang' Nyasaye."

22 Eka nowacho ne jopuonjrene niya: "Mano e momiyo awachonu ni, weuru bedo gi parruok kuom ngimau, e wi gima ubiro chamo, kata kuom dendu e wi gima ubiro rwako. **23** Nimar ngima oloyo ahinya chiemo kendo del oloyo lewni. **24** Nonuru winj agak:

Ok gichuo kodhi kata keyo; gionge gi deche kata ute keno; to pod Nyasaye pidhogi. Donge un uber ahinya moloyo winy? **25** En ng'a kuomu ma kuom parruok onyalo medo bor mar ngimane kata mana gi bat achiel? **26** Omiyo, ka ok unyal timo gima tin kamano, ang'o momiyo uparoru e wi gik mamoko modong'go? **27** Nonuru kaka maua dongo: Ok gichandre gi tich kendo ok gitwang'lewni; to akonu ni, kata mana Solomon e ber mar duong'ne duto, ok norwakore kaka achiel kuomgi. **28** Koro ka Nyasaye rwako yien ayiena manie paggo kamano, ma gin gik ma betie kawuono to kiny iwitogi e mach, mano kaka obiro rwakou moloyo, un joma nigi yie matin-gi! **29** Omiyo, weuru manyo gima ducham kod gima dumadh kendo weuru bedo gi parruok ahinya; **30** nikech mago duto e gik ma ogendni mag

piny laworego gi kinda, to Wuonu ong'eyo ni uchando gigo. **31** Kar mano, sikuru ka udwaro Pinyruodhe kendo gigo duto ibiro mednu.

32 "Un kueth matin, kik ubed maluor nimar Wuonu oseye miyou Pinyruoth. **33** Usuru giu kendo uchiw mich mag konyo jochan. Losuru ofuke ma ok kethre mag pesa, ma gin mwandu ma ok rum e polo, kama jakuo ok sudie machiegni kendo kudni ok chamgie. **34** Nimar kama mwandu magu nitie, kanyo bende e kama chunyu nobedie.

35 "Rwakreuru kendo beduru moikore, bende teyni magu obed ka liel, **36** kendo onego ubed kaka joma rito ruodhgi monego oduog koa e nyasi mar kend, mondo sama obiro mi odwong'o, giyawone mapiyo. **37** Wasumbni mamor gin mago ma ka ruodhgi obiro to oyudogi ka gineno! Adier awachonu ni, obiro rwako-

re owuon ne tich kendo miyo gibed piny e mesa kae to odhi irgi mondo otinegi. **38** To ka obiro e arita mar ariyo, kata mana e mar adek, moyudogi ka giikore, gin joma mor! **39** To ng'euru wachni, ni ka wuon ot nyalo ng'eyo ni jakuo dhi biro e sa mane, ok dowe mondo otur ode mi donjie. **40** Un bende beduru moikore, nikech e sa ma ok upar ni nyalore, e ma Wuod dhano biroe."

41 Eka Petro nopenjo kama: "Ruoth, be wan e ma igoyonwa ngeroni kendwa, koso ne ji duto bende?" **42** To Ruoth nowacho niya: "En ng'a ma kuom adier e jarit mogen, kendo mariiek, mochung' ne mwandu mag ruodhe, ma ruodhe biro keto e wi jotije duto mondo odhi nyime miyogi chiembgi e kinde mowinjore? **43** Misumba mamor en mano ma ruodhe kobiro to yude kotimo kamano! **44** Adier awachonu ni, obiro kete

e wi gige duto. **45** To ka misumbano nyalo wacho e chunye ni, 'Ruodha odeko chopo,' mi ochako goyo jotich ma chwo kod ma mon, kae to ochiemo, kendo ometho, kendo omer, **46** ruodh misumbano biro chopo e chieng' ma ok opar kendo e sa ma ok ong'eyo, kendo obiro miye kum magerie molooyo, kae to omiye pok gi joma ok oyie. **47** Eka misumba ma nong'eyo maber dwaro mar ruodhe to ok nobedo moikore kata timo gima ruodhe nowachone, ibiro chwade del mang'eny. **48** To mano ma ne ok ong'eyo maber to notimo gik mowinjore gi chwat, ibiro chwade del manok. Kuom adier, ng'at momi mang'eny, nodwar kuome mang'eny, kendo ng'at ma oket e wi gik mang'eny, nodwar kuome mang'eny moka-dho mapile.

49 "Ne abiro moko mach e piny, to an gang'o machielo ma dadwar

ka osemoke? **50** Kuom adier, an gi batiso ma ibiro batisago, to mano kaka chunya chandre nyaka chop otimre! **51** Be uparo ni ne abiro kelo kuwe e piny? Ooyo, awachonu ni, kar mano, ne abiro kelo pogruok. **52** Nikech kochakore sani ka dhi nyime, ji abich manie ot achiel nobed gi pogruok, ji adek gi ji ariyo, kendo ji ariyo gi ji adek. **53** Ginipogre, wuoro gi wuode, kendo wuowi gi wuon-gi, miyo gi nyare, kendo nyako gi min-gi, min wuowi kod chi wuode, kendo chi wuowi gi min chwore.”

54 Eka nowacho bende ne oganda kama: “Ka uneno bor polo koting’ore yo imbo, gie sano uwacho ni, ‘Kodh yamo mager biro,’ to timore kamano. **55** To ka uneno ka yamb milambo kudho, uwacho ni, ‘Piny biro bedo maliet ahinya,’ to timore. **56** Un joma wuondore, ung’eyo nono kaka kit piny gi polo chal, to obet nade ni ok

ung’eyo nono kinde ma sani? **57** Ang’o momiyo un uwegi ok upog bende gik makare? **58** Kuom ranyisi, sama udhi ir jatelo gi ng’at modonjoni e bura, chak loso ywaruok manie kindu ka pod un e yo mondo kik oteri e nyim jang’ad-bura kae to jang’ad-bura keti e lwet jatij od bura, to bang’e jatij od burano witi e jela. **59** Awachonu ni, adier, ok ibi wuok kanyo nyaka chop ichul pesa ma mingli matinie mogik.”

13 Gie kindeno, jomoko ma ne ni kanyo nokelone wach e wi Jo-Galili ma Pilato noruwo rembgi gi misengni ma ne gichiwo. **2** En nodwokogi kama: “Be uparo ni Jo-Galiligo ne gin joricho ma loyo Jo-Galili mamoko duto nikech ne giyudo sandruok ma kamago? **3** Awachonu ni ooyo; to ka ok uloko chunyu ua e richo, uduto ibiro ketu kamano. **4** Kata ji 18 ma ot moro ma rabora nopodho kuomgi Siloam

kendo negogi—be uparo ni ne gin gi ketho moyo jomamoko duto modak Jerusalem? **5** Awachonu ni ooyo; to ka ok uloko chunyu ua e richo, uduto ibiro kethu kaka gin.”

6 Eka nodhi nyime goyo ngero kama: “Ng’at moro nopidho yadh ng’owo e puothe mar mza-bibu, kendo nobiro manyo olemo kuome to ok noyudo. **7** Mi nowacho ne jatij puoth mza-bibu ni, ‘Sani koro en higa mar adek ma asebedo ka abiro manyo olemo e yadh ng’owoni, to ok ayud gimoro. Tong’e! Marang’o oketho lowo nono?’ **8** To en nodwoke ni, ‘Ruodha, yie iweye ane higa achiel kendo nyaka chop apur alworane mi aketne manyiwa. **9** Ka onyago olemo e kinde ma biro, mano nobed maber; to ka ok onyago eka initong’e.”

10 Koro noyudo opuonjo e achiel kuom sunagoke chieng’ Sabato. **11** To ne! kanyo ne ni-

tie dhako ma moro nosebedo ka tuore kuom higni 18 nikech jachien ne omake; kendo nodolore ma ok nonyal chung’ moriere tir kata matin.

12 Ka Yesu nonene, nowachone kama: “Dhako, osegonyi kuom tuoni.”

13 Kendo noketo lwete kuome, mi gikanyono moriere tir mochako miyo Nyasaye duong’. **14** To jatelo ma tayo e sunagogi nobedo gi miri-ma nikech Yesu nochango ng’ato chieng’ Sabato mi nowacho ne oga-nda niya: “Nitie odiechienge auchiel ma ji onego otimie tich; omiyo biuru e odiechiengego mondo ochangu, to ok e chieng’ Sabato.” **15** To Ruoth nodwoke niya: “Un joma wuondore, donge ng’ato ka ng’ato kuomu jagonyo ruadhe kata pundane kogole e kul kendo otere modho?”

16 Koro dhako ma nyar Ibrahim-ni, ma Satan osetueyo kuom higni 18, donge ber ka ogonye kuom gima osetueyeni e

chieng' Sabato, koso?"
17 Eka ka nowacho we-
 chego, jogo duto ma ne
 kwede nochako yudo
 wich-kuot, to oganda-
 no duto nobedo mamor
 gi gik madongo duto ma
 notimo.

18 Omiyo, nodhi nyi-
 me wacho kama: "Piny-
 ruodh Nyasaye chal gi
 ang'o, kendo anyalo
 pime gang'o? **19** Ochal
 gi koth karadali ma ng'a-
 to nokawo kendo nopi-
 dho e puothe, mi ko-
 dhino nodongo mobe-
 do yath kendo winy mag
 polo nodak e bedene."

20 Nowacho kendo
 niya: "Anyalo pimo Piny-
 ruodh Nyasaye gang'o?
21 Ochal gi thowi ma
 dhako moro nokawo mo-
 ruwogo mogo ma pong'o
 gige pimo adek madongo
 mag pimo mogo, nyaka
 mogono duto noyienyo."

22 Eka nowuotho e
 dala ka dala kod
 gweng' ka gweng' kopuo-
 njo kendo kodhi nyime
 gi wuodhe mar dhi Je-
 rusalem. **23** Koro ng'at
 moro nopenje kama:

"Ruoth, be joma nok
 ema ireso?" Nodwokogi
 kama: **24** "Keduru ma-
 tek mondo udonj e dhoot
 madiny, nikech awacho-
 nu ni, ji mang'eny no-
 dwar donjoe to ok gi-
 ninyal. **25** Ka wuon ot
 ochung' mi oloro dhoot,
 ubiro chung' oko ku-
 dwong'o dhoot kendo
 kusayo niya, 'Ruoth,
 yawnwae.' To nodwoku
 kama: 'Ok ang'eyo kama
 uwuokie.' **26** Eka unu-
 chak wacho kama, 'Ne
 wachiemmo kendo ne wa-
 metho e nyimi, bende ne
 ipuonjo ji e wang' yore-
 wa madongo.' **27** To
 obiro dwokou ni, 'Ok
 ang'eyo kama uwuokie.
 Auru e nyima, un duto
 ma timbeu ok ni kare!'
28 Kanyo e kama ywag-
 ruoku kod muodo lekeu
 nobedie, e kinde mubi-
 ro nenoe Ibrahim, gi Isa-
 ka, gi Jakobo, kod jona-
 bi duto e Pinyruodh Nya-
 saye, ka un to osewitu
 oko. **29** E wi mano, ji
 nobi kowuok yo wuok-
 chieng' gi yo podho-
 chieng' kod nyandwat gi

milambo, kendo ginibed piny e mesa e Pinyruodh Nyasaye. **30** To ne! nitie joma achien ma nobed mokwongo, to nitie joma okwongo, ma nobed ma achien.”

31 E sa nogono, Jo-Farisai moko nobiro mowachone niya: “Wuog ia kae nimar Herode dwaro negi.” **32** To Yesu nokonegi ni, “Dhiuru uwach ne bweno* ni, ‘Ne! agolo jochiende kendo achango ji kawuono gi kiny, to e odiechieng’ mar adek noyud ka asetieko.’ **33** Kata kamano, nyaka adhi nyime gi wuodha kawuono gi kiny kod orucha, nimar ok owinjore oneg janabi oko mar Jerusalem. **34** Jerusalem, Jerusalem, in janeg jonabi kendo jachiel joma oor iri gi kite—mano kaka nyading’eny ne adwaro choko nyithindi kanyachiel mana kaka gweno cho-

13:32 *E Israel, ne ji kawo bwe kaka le ma nigi riekni ma ling’ling’.

ko nyithinde kanyachiel e bwo buombene! To un ne ok udwar. **35** Neuru! Odu osejwang’nu. Awachonu ni, ok ununena kendo, nyaka chop uwach kama: ‘Ng’at muggedh en ng’atno ma biro e nying Jehova!’”

14 Kinde moro no-dhi chiemo e odachiel kuom jotend Jo-Farisai chieng’ Sabato, to gin ne ginono ahinya kaka notimo. **2** Kendo ne! e nyime ne nitie ng’at moro ma ne nigi tuo ma miyo del kuodo pi. **3** Omiyo, Yesu nopenzo joma ne olony e Chik kod Jo-Farisai niya: “Be chango ng’ato chieng’ Sabato en gima owinjore gi chik, koso ok owinjore?” **4** To ne giling’ thi. Kae to nokawo ng’atno, mi nochange eka noweye mondo odhi. **5** Mi nokonegi niya: “En ng’a kuomu ma ka wuode kata ruadhe olwar e soko chieng’ Sabato, to ok obi ywaye oko gikanyono?” **6** To ne ok ginyal dwoke wachno.

7 Eka nogoyo ngero moro ne welo ma nogwel, bang' neno kaka ne giyiero kuonde moyiedh mogik. No-wachonegi niya: **8** "Ka ng'ato ogweli e nyasi mar kend, kik idhi ibed e kama oyiedh ahinya. Dipo ka ng'atno ose-gwelo jal machielo be-nde, modhial moloyi. **9** Eka ng'at ma ogwelou-no nobi kendo wachoni ni, 'We mondo jali e ma obed kanyo.' Eka ini-wuog kanyo gi wich-kuot kidhi bet kama ni piny mogik. **10** To ka ogweli kamoro, dhi ibed kama ni piny mogik mondo ka ng'at mogweli obiro, enowachni ni, 'Osiepa, dhi ane malo kacha.' Eka iniyud duong' e nyim welo weteni duto. **11** Nimar ng'ato ka ng'ato ma ng'awore malo, noduoke piny, to ng'at ma duokore owuon piny, nong'awe malo."

12 Kae to nowacho be-nde ne ng'at ma ne ogweleno kama: "Ka iloso chiemb odiechieng'

kata modhiambo, kik iluong osiepeni, kata oweteni, kata wedeni, kata joweteni momew. Dipo ka kinde moro gin bende gigweli, kae to mano bedo ka gima gichuli. **13** To ka iloso nyasi, gwel joma odhier, gi joma ong'ol, gi pudhe, kod muofni; **14** kendo inibed mamor nimar gionge gima ginyalo chuligo. Nikech ibiro chuli e kinde chier mar joma kare."

15 Bang' winjo wechego, achiel kuom welo wetene nowachone niya: "Ng'at mamor en ng'atno ma chiemo e nyasi mar Pinyruodh Nyasaye."

16 Yesu nokone kama: "Ng'at moro noloso nyasi maduong' mar chiemo modhiambo, mi nogwello ji mang'eny. **17** Nooro misumbane e sa mar chiemo modhiambo mondo odhi owach ne joma nogwel ni, 'Biuru, nikech koro gik moko duto oseikore.' **18** To giduto ne gitiyo gi weche mag rendruok. Ng'at

lweny gi ruoth machielo, ok obi bet piny mondi mi ong'ad paro kabe onyalo tiyo gi jolweny 10,000 ma en-go e kedo gi jal ma birone gi jolweny 20,000? **32** Ka kuom adier ok onyal kedo kode, obiro oro joote mondo gidhi gilos kuwe gi ng'atno ka pod ng'atno ni mabor. **33** E yo ma kama-no, ng'euru ni onge ng'ato kuomu ma nyalo bedo japuonjrena ka ok owe-re gi gik moko duto ma en-go.

34 "Kuom adier, chumbi ber. To ka chumbi olalo ndhadhu, ibiro ti kode e twono ang'o? **35** Obedo gima ok owinjore ne lowo kata manyiwa. Ji wite oko. Ng'at ma nigi it ma winjo mondo owinj."

15 Koro josol osuru duto kod joricho ne siko ka chokore machiegni kode mondo giwinje. **2** Kendo Jo-Farisai gi jondiko ne siko ka ng'ur niya: "Ng'atni rwako joricho kendo ochiemo kodgi." **3** Eka

nogoyonegi ngero moro kama: **4** "En ng'a kuomu ma ka nigi rombe 100 to olalo achiel kuomgi, ok obi weyo 99 chien e thim, kae to odhi manyo achiel molalno nyaka chop oyude? **5** To bang' yude, okete e goke kendo obedo mamor. **6** Eka bang' chopo pacho, ochoko osiepeneg gi joma odak machiegni kode, kowachonegi niya: 'Moruru koda, nimar aseyudo rombona ma nolal.' **7** Awachonu ni, kamano bende e kaka mor nomedre e polo kuom jaricho achiel moloko chunye a e richo, moloyo kuom joma kare 99 ma ok dwarre ni olok chunygi a e richo.

8 "Kata, ere dhako ma ka nigi pes drakma apar to olalo achiel kuom drakmago, ok obi moko taya kendo yweyo ode ka omany adimba nyaka chop oyude? **9** Kendo bang' yude, oluongo osiepeneg kod joma odak machiegni kode kowachonegi ni, 'Moru-

ru koda, nimar aseyudo pes drakma ma nolalna.'

10 Kamano bende, awachonu ni, malaike mag Nyasaye bedo mamor kuom jaricho achiel molocho chunye oa e richo."

11 Kae to nowacho niya: "Ng'at moro ne nigi yawuowi ariyo. **12** To wuowi matin nowacho ne wuon-gi ni,

'Wuora, pogna mwandu monego obed mara.' Omiyo, nopogo mwandune ne yawuote ariyogo. **13** Odiechienge manok bang'e, wuowi matinno nochoko gige duto kanyachiel, mi nodhi e piny moro mabor, kendo kuro nokethoe mwandune kuom dak e ngimar anjawa. **14** Ka no-

setieko gik moko duto, kech maduong' nosieko e pinyo mangima, kendo nobedo ng'a mochando. **15** Eka nodhi nyaka ir achiel kuom jopinyo, mi jalo noore mondo odhi okwa anguche e pewene. **16** Kendo wuwino nogombo mondo ocham opokla mag

olemb yath ma anguchego ne chamo, to onge ng'at ma ne miye gimoro amora.

17 "Ka pache noduogo, nowacho kama, 'Ginji adi ma wuora ondikotich kendo ma nigi chiemo mogundho, to ankech nega kae! **18** Abiro dok ir wuora mi awachne niya: "Wuora, asetimo richo ne polo kendo ne in bende.

19 Ok awinjora koro mondo oluonga ni wuodi. Keta abed achiel kuom jotich mindiko."

20 Omiyo, noa malo modhi nyaka ir wuon-gi. To ka pod ne en gi kama bor, wuon-gi nonene, mi ne okeche, kendo noringo mokwako wuodeno kendo nonyodhe gi mor.

21 Eka wuode nokone ni, 'Wuora, asetimo richo ne polo kendo ne in bende. Ok awinjora koro mondo oluonga ni wuodi.' **22** To wuon mare nowacho ne wasumbnine kama, 'Timuru piyo! keluru kandho maberie molojo, kae to urwakego

kendo uket tere e lith lwete kod wuoche e tiende. **23** Bende, keluru nyaruath machwe mondo uyang' kae to wachiemuru kendo wabed mamor **24** nimar wuodani nosetho to koro ongima kendo; nolal to koro oseyude.' Omiyo, ne gichako bedo mamor.

25 "Koro wuode maduong' ne ni oko e puodho, to sama noduogo mochopo machiegni gi ot, nowinjo koko mar thum gi miel. **26** Omiyo, noluongo achiel kuom jotich, mi nopenje gima ne timore. **27** Nodwoke kama, 'Owadu oa duogo kendo wuonu oseyang'o nyaruath machwe nimar oduogo ka ongima maber.' **28** To mirima no make kendo ne ok odwar donjo ei ot. Eka wuon-gi nowuok oko mochako saye. **29** En nodwoko wuon-gi kama, 'Ne! Kuom higni mang'enygi asebedo ka atiyoni mana ka misumba, kendo pok aketho-

ga chikni kata mana dichiel, to e ma pok imiyaga nyadiel kata mana dichiel mondo amorgo gi osiepena. **30** To mapiyo bang' ka wuodini ochopo, jal moseketho mwanduni kanyachiel gi mon ma ndhaga,* iyang'one nyaruath machwe.' **31** Eka noko ne ni, 'Wuoda, kinde duto isebedo koda, kendo giga duto gin meki. **32** To nyaka a wabed mana mamor kendo moil, nikech owadu nosetho to koro ongima; nolal to koro oseyude."

16 Eka nowacho bende ne jopuonjrene niya: "Jamwandumoro ne nigi jarit mochung' ne mwandune, ma nodonjne ire ni ketho gige. **2** Omiyo, noluonge mopenje ni, 'En wach mane ma awinjo kuomini? Chiw ane kwan mag gik misebedo kiritto, nimar koro ok inyal dhi nyime chung' ne

15:30 *Tiende ni, joma tiyo tij terruok mondo giyudgo pesa.

mwandu manie dalana.’
3 Kae to jaritno nope-
 njore owuon kama, ‘En
 ang’o ma abiro timo
 nikech koro ruodha ero
 maya tij chung’ ne mwa-
 ndune? Aonge gi teko
 moromo ma dapurgo ke-
 ndo wich-kuot ok nyal
 yiena kuecho. **4** Ero!
 aseng’eyo gima abiro
 timo eka mondo kosego-
 la e tij chung’ ne mwa-
 ndu ruodha, ji biro rwa-
 ka e utegi.’ **5** Eka no-
 luongo moro ka moro
 kuom jogop ruodhe,
 mi nopenjo mokwongo
 ni, ‘In gi gop ruodha
 ma romo nade?’ **6** Ne
 odwoke ni, ‘Mor zeituni
 moromo gige pimo mia
 achiel.’* Nokone ni, ‘Kaw
 barupi mar winjruok ma
 ne undikorugo kendo
 ibed piny, kae to indikie
 mapiyo ni in gi 50.’
7 Bang’ mano, nope-
 njo machielo ni, ‘In to in
 gi gowi ma romo nade?’
 Nodwoko ni, ‘Ngano
 ma romo gige pimo ma-

16:6 *Gir pim achiel en
 lita 22.

dongo mia achiel.’* No-
 wachone ni, ‘Kaw ba-
 rupi mar winjruok ma
 nundikrugo kae to indi-
 kie ni in gi 80.’ **8** Eka
 ruodh jaritno ne opwoye
 nikech kata obedo ni ne
 ok en ng’at makare, no-
 tiyo gi riek; nimar nyi-
 thind ndaloni ong’eyo
 tiyo e yo mariek ahinya
 gi jotieng’gi giwegi, mo-
 loyo kaka nyithind ler
 timo.

9 “Bende, awachonu
 niya: Losuru osiep ku-
 tiyo gi mwandu ma ok
 kare mondo ka mwandu-
 go orumo, ginirwaku
 e kuonde dak ma nyaka
 chieng’.

10 Ng’at mige-
 no kuom gima tinie mo-
 gik igeno bende kuom
 gik mang’eny, to ng’at
 ma ok kare kuom
 gima tinie mogik ok
 en ng’at makare be-
 nde kuom gik mang’eny.

11 Kuom mano, ka pok
 unyiso uwegi ni un joma
 igeno kuom wach mwa-
 ndu ma ok kare, en ng’a

16:7 *Gir pim achiel en
 kilo 170.

ma biro ketou e wi mwandu madier? **12** Kendo ka pok unyiso uwegi ni un joma igeno kuom gir ng'at machielo, en ng'a ma biro miyou giru uwegi? **13** Onge jatich ma nyalo bedo misumba ruodhi ariyo, nimar obiro sin gi moro to ohero machielo, kata obiro makore gi moro to ochayo machielo. Ok unyal bedo wasumbni mag Nyasaye kendo mag Mwandu."

14 Koro Jo-Farisai ma gin joma nohero pesa ahinya, ne winjo wechego duto, omiyo ne gichako twenyo umgi ka gijare. **15** Eka nokonegi kama: "Un joma ketore uwegi ni un joma kare e nyim ji, to Nyasaye ong'eyo chunyu. Nikech gima dhano kawo kaka gima duong' ahinya, en gima rach ahinya e wang' Nyasaye.

16 "Ne oland Chik kod weche Jonabi nyaka e ndalo Johana. Chakre kanyo ka dhi nyime, Pinyruodh Nyasaye e ma ilando kaka wach maber

kendo ji moa e ogendni mopogore opogore kedone matek. **17** Kuom adier, yot moloyo mondo polo gi piny okal, kar mondo nyukta achiel mar Chik okal ma ok ochopo.

18 "Ng'ato ang'ata ma ketho kend gi chiege kae to okendo machielo, ochodo,* kendo ng'at ma kendo dhako ma chwore okethogo kend, ng'atno chodo.

19 "Ne nitie jamwandu moro ma ne jarwakore gi nanga ma rangine rajamna kod nanga mar kitani, kendo nowinjo maber pile ka pile e ngima mamalo. **20** Bende, ne nitie jakuecho moro ma nyinge Lazaro ma ne ji ohero keto e dho ranga ng'atno, to adhonde nopong'o dende **21** kendo nogombo yieng' gi ng'injo ma ne lwar koa e mesa mar

16:18 *E dho Grik, wach molok kae ni 'chode,' en sama dichwo kata dhako manie kend oterore oko mar kend.

ng'at ma jamwanduno. Ee, kata mana guogi ne biroga to nang'o adhondene. **22** Koro bang' kinde, jakuechono ne otho mi malaike noting'e motere nyaka e bath Ibrahim.

“Jamwanduno bende ne otho, mi ne oyike.

23 Eka ka en e Liel,* noting'o wang'e malo nikech nosandore, kendo noneno Ibrahim gi kama bor kod Lazaro e bath Ibrahim. **24** Omiyo, nolungo kowacho ni, ‘Wuonwa Ibrahim, kecha kendo ior Lazaro olut lith lwete e pi mondo obi okuego lewa nikech an gi rem malit e mach ma liel magerni.’

25 To Ibrahim nodwoke ni, ‘Nyathi, parie kaka ne ijayieng’ gi gik mabeyo e kinde ma ne ingima, to Lazaro ne yudo gik maricho. Kata kamano, koro sani oyudo hoch kae, ka in to iwinjo rem malit.

16:23 *Tiende ni, “Hades” ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

26 To e wi mago duto, hoho mang'ongo oseket e kindwa kodu, mondo joma dwaro ng'ado ka gia koni ka gibiro iru kik nyal, bende mondo ji kik ng'ad koa kono nyaka irwa.’ **27** Eka nowacho ni, ‘Kare ka en kamano wuonwa, akwayi mondo iore odhi e od wuora **28** nimar an gi owetena abich, mondo odhi ochiwnegi neno e okang’ malong’o chuth, mondo gin bende kik gibi kar sandni.’ **29** To Ibrahim nowacho kama, ‘Gin gi Musa kod Jonabi; we giwinjgi.’ **30** Eka nowacho ni, ‘Ooyo ngang’, Ibrahim wuonwa, ka ng'ato moa kuom joma otho odhinegi, gibiro loko chunyi gia e richo.’ **31** To Ibrahim nodwoke ni, ‘Ka ok ginyal winjo Musa kod Jonabi, ok gibi winjo kata mana ng'at mochier oa kuom joma otho.’”

17 Eka nowacho ne jopuonjrene niya: “Gik ma kelo chwanyruok nyaka bi. To yaye

nobed malit ne ng'at ma gigo nobi kokalo kuome! **2** Dibed maber moloyo ka otue kidi mar pong' e ng'ute kendo wite e nam, kar mondo ochwany achiel kuom joma tindogi. **3** Beduru motang'. Ka owadu otimo richo, kwere matek, to ka oloko chunye oa e richono, wene. **4** Kata ka otimoni richo nyadibiriyo e odiechieng' achiel mi oduogo iri nyadibiriyo kowacho ni, 'Aloko chunya a e richo,' nyaka to iwene."

5 Koro joote nokwayo Ruoth kama: "Miwae yie momedore." **6** Eka Ruoth nodwokogi niya: "Ka da bed ni un gi yie kata mana ma rom gi koth karadali, da uwacho ne yadh onungani kama, 'Pudhri ia kae idhi ipidhri e nam!' to obiro winjou.

7 "En ng'a kuomu ma ka nigi misumba ma purone kata ma ritone kueth, to onyalo wacho ne misumbano koduogo oa e puodho ni, 'Bi kae

mapiyo kendo ibed piny e mesa mondo ichiem'?" **8** Kar mano, donge obiro wachone ni, 'Ikna chiemba modhiambo kendo rwak law apron mondo itina nyaka chop atiek chiemo gi metho, eka bang' mano inyalo chiemo kendo metho'?" **9** Ok obi pwoyo misumbano nikech timo tije ma noketne ni otim, donge? **10** Kamano bennde, ka usetimo duto moketnu mondo utim, wachuru ni: 'Wan mana wasumbni ma kayiem nono. Gik ma wasetimo e gik ma nonego watim.'"

11 Sama noyudo odhi Jerusalem, nokalo e kind Samaria gi Galili. **12** To sama nodonjo e gweng' moro, jodho ho apar noromo kode, to ne gichung' mabor matin. **13** Eka ne giting'o dwondgi malo ka giwacho niya: "Yesu, Japuonj, kechwa!" **14** Ka nonenogi, nokonegi niya: "Dhiuru mondo unyisru e nyim jodolo." Eka sama ne gin e yo

ka gidhi, ne gidoko maler. **15** Ka achiel kuomgi noneno ni nosechange, noduogo kopako Nyasaye gi dwol maduong'. **16** Mi nopodho auma e tiend Yesu kogoyone erokamano. To gima iwuoro en ni jalo ne en Ja-Samaria. **17** Nikech mano, Yesu nopenjo niya: "Donge ji apar duto nodoko maler, koso? To kare jomamoko ochikoka ni kanye? **18** Onge kata ng'ato achiel kuomgi moseduogo mondo omi Nyasaye duong', mak mana jal moa e oganda machieloni?" **19** Eka nowacho ne jalo niya: "A malo mondo idhi; yieni osemyo ichango."

20 Ka Jo-Farisai nope nje kinde ma Pinyruodh Nyasaye ne dhi biroe, nodwokogi kama: "Pinyruodh Nyasaye ok bi e yo ma nenore malich miwuoro; **21** kata ji ok bi wacho ni, 'Neuru en ka!' kata ni, 'En kacha!' Nikech neuru! Pinyruodh Nyasaye ni e dieru."

22 Eka nowacho ne jopuonjrene kama: "Kinde biro ma unugomb nenoe chieng' achiel kuom ndalo mag Wuod dhano, to ok ununene. **23** Kendo ji nowachnu ni, 'Neuru, en kacha!' kata ni, 'En ka!' kik uwuog oko kata lawo bang'gi. **24** Nikech mana kaka mil polo rieny koa konchiel e polo nyaka komachielo, kamano e kaka odiechieng Wuod dhano nobed. **25** Kata kamano, nyaka okadh e sand mang'eny mokwonggo, kendo tieng'ni nokwede. **26** E wi mano, mana kaka notimore e ndalo Noa, e kaka nobed e ndalo mag Wuod dhano: **27** ji ne chiemo, ne gimetho, chwo ne kendo, mon ne ikendo, nyaka e chieng'ono ma Noa nodonjo e yie, mi Ataro nobiro mokethogi giduto. **28** Kamano bende e kaka ne otimore e ndalo Lut: ji ne chiemo, ne gimetho, ne ging'iepo, ne giuso, ne gichuoyo, kendo ne gigedo. **29** To

chieng' ma Lut nowuok e Sodom, mach gi salfa* ne ochue koa e polo mokethogi giduto. **30** Kamano e kaka nobed e chieng'ono ma Wuod dhano nofwenyree.

31 "E chieng'no, ng'at manie wi tat ot to gige ni ei ot, kik olor piny mondo okawgi. Kamano bende, ng'at man oko e puodho kik dog ne gik man chien ngang'. **32** Paruru chi Lut. **33** Ng'ato ang'ata ma dwaro rito ngimane nolale, to ng'at molalo ngimane, biro reso ngimane. **34** Awachonu ni, e otienono ji ariyo nobed e otanda achiel; achiel nokaw to machielo nowe. **35** Mon ariyo nobed ka rego e pong' achiel; moro nokaw to machielo nowe." **36** — **37** Nিকেচ mano, ne gipenje kama: "Ruoth, mano no-timre kanye?" Nodwo-

17:29 *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogolo tik mager kendo marach.

kogi niya: "Kama ringre gima otho nitie, kanyo bende e kama achudhe biro chokoree kanyachiel."

18 Eka nodhi nyime goyonegi ngero konyisogo gimomiyo dwarore ni gilam kinde duto ma ok giwe, **2** kowacho niya: "E taon moro ne nitie jang'adbura ma ne ok oluoro Nyasaye kendo ne ok omi ng'ato ang'ata luor. **3** Ne nitie bende chi liel moro e taondno ma ne siko ka dhi ire kendo wachone niya, 'Ne ni ong'adna bura makare e kinda gi jal ma wango gi bura.' **4** Kuom kinde, ne ok odwar timo kamano, to bang'e noparore owuon kama, 'Kata obedo ni ok aluoro Nyasaye kendo ok ami ng'ato ang'ata luor, **5** nিকেচ chi lielni siko ka chanda, abiro neno ni ong'adne bura kare mondo kik osik kobiro ira kojonya gi kwayoge.'" **6** Eka Ruoth nowacho niya: "Winjuru ane gima

jang'ad-burano nowacho kata obedo ni en ng'at ma ok kare! **7** Omiyo, kuom adier, donge Nyasaye biro neno ni joge moyier oyudo bura makare, ma gin joma ywagne odiechieng' gi otieno, ka gie kindeno bende Nyasaye nano kodgi? **8** Awachonu ni, obiro neno ni giyudo bura makare mapiyo. Kata kamano, ka Wuod dhanochopo, be adier obiro yudo yie ma kama e piny?"

9 Nogoyo ngeroni bende ne joma ne ogenore giwegi ma ne paro ni gin joma kare, kendo ma ne kawo jomamoko ka nono: **10** "Ji ariyo noidho nyaka e hekalu mondo gilem, achiel ne en Ja-Farisai to machielo ne en jasol osuru. **11** Ja-Farisai ne ochung' mochako lemo kowacho e chunye niya: 'A Nyasaye, agoyoni erokamano ni ok achal gi jomamoko duto kaka: jomecho, gi joma ok kare, gi jochode, kata mana

gi jasol osuruni. **12** An atueyo chiemo diriyo e juma, bende achiwo achiel kuom apar mar gik moko duto ma anwang'o.' **13** To jasol osuru noyudo ochung' gi kama ochwalore matin, kendo ne ok odwar kata manating'o wang'e kochomopolo, to nosiko kogoyokore kowacho niya: 'A Nyasaye, kecha an jaricho.' **14** Awachonu ni, jali ne odok e dalane kkwane ng'at makare molojo Ja-Farisaino. Nichekch ng'ato ang'ata ma ng'awore malo, noduoke piny, to ng'at ma duokore piny, nong'awe malo."

15 Koro ji ne kelone bende nyithindgi matindo mondo omulgi, to bang' neno mano jopuonjrene nochako kweroji. **16** Yesu to noluo ngo nyithindogo ire kowacho niya: "Weuru nyithindo matindogi obi ira, kendo kik utem geng'ogi nimar Pinyruodh Nyasaye en mar joma kama go. **17** Adier awachonu ni, ng'ato ang'ata ma

ok rwak Pinyruodh Nyasaye kaka nyathi matin, ok nodonjie ngang’.”

18 Kendo achiel kuom jotelo nopenje niya: “Japuonj Maber, en ang’o ma nyaka atim eka ayud ngima mochwere?”

19 Yesu nodwoke kama: “Ang’o momiyo iluonga ni ng’at maber? Onge ng’at maber mak mana ng’at achiel, ma en Nyasaye. **20** Ing’eyo chike ma wacho ni, ‘Kik ichod, kik inek, kik ikwel, kik ichiw neno ma miriambo, mi wuru gi meru luor.’” **21** Eka ng’atno nowacho niya: “Mago duto aserito a e tinna nyaka sani.” **22** Bang’winjo mano, Yesu nowachone kama, “Pod nitie gimoro achiel morem kuomi: Us gik ma ingo duto, kendo ipoggi ne joma odhier eka inibed gi mwandu e polo; kae to ibi ibed jalupna.” **23** Kanowinjo mano, nokuyo ahinya nimar ne en gi mwandu mang’eny.

24 Yesu nong’iye mwacho kama: “Mano

kaka donjo e Pinyruodh Nyasaye nobed matek ne joma nigi pesa!

25 Kuom adier, yot mondo ngamia okal e wang’sandan mar tweng’o molooyo jamwandu donjo e Pinyruodh Nyasaye.”

26 Joma ne owinjo mano nopenjo kama: “Kare inyalo res ng’a?”

27 Nodwoko kama: “Gik ma ok nyalre kuom dha-no, nyalore kuom Nyasaye.” **28** To Petro nowachone niya: “Ne! Waseweyo giwa mi waluwu.” **29** Nowachonegi kama: “Adier awachonu ni, onge ng’at moseweyo ode, kata chiege, kata owetene, kata jonyuolne, kata nyithinde nikech Pinyruodh Nyasaye, **30** ma ok nonwang’nyading’eny momedore gie ndalogi, kendo e ndalo ma biro, ngima mochwere.”

31 Eka nokawo ji Apar Gariyoka moterogi tenge kendo nowachonegi niya: “Neuru! Koro waidho wadhi Jerusalem kendo weche duto ma ne

ondik kokalo kuom jona-
bi e wi Wuod dhano, biro
chopo. **32** Kuom ranyi-
si, ibiro chiwe e lwet ji
moa e ogendni mamoko,
mi ginijare, ginitimne ti-
mbe mag achaya, kendo
gining'ul olaw kuome.
33 Eka gininege bang'
chwade, to e odiechieng'
mar adek obiro chier."
34 Kata kamano, ne
ok giwinjo tiend gimo-
ro amora kuom weche-
go, nimar wechego no-
pandnegi kendo ne ok
giwinjo tiend gik ma ne
owachgo.

35 Koro ka Yesu ne
chiegni gi Jeriko, ng'at
moro ma muofu noyu-
do obet e bath ndara ka
okuecho. **36** Nikech no-
winjo koko mar oganda
ka kadho, nochako pe-
njo gima ne dhi nyime.
37 Ne gidwoke kama:
"Ero, Yesu Ja-Naza-
reth kadho!" **38** Omiyo,
nokok niya: "Yesu,
Wuod Daudi, kecha!"
39 Joma notelo nyime
nochako kwere matek
mondo oling', to koro eka
nomedo kok matek niya:

"Wuod Daudi, kecha!"
40 Eka Yesu ne ochung',
kendo nochiko mondo
okelne ng'atno. Ka ng'at-
no nosechopo machieg-
ni, Yesu nopenje niya:
41 "Ang'o midwaro ni
atimni?" Nodwoke kama:
"Ruoth, yaw wang'a onen
kendo." **42** Omiyo, Yesu
nowachone niya: "Wang'i
mondo onen kendo; yie-
ni osechangi." **43** Eka
gikanyono, wengene
noyawore, kendo no-
chako luwo Yesu komiyo
Nyasaye duong'. Bende,
bang' ka ji duto none-
no mano, ne gipako Nya-
saye.

19 Eka nodonjo Jeri-
ko kendo noyudo
okalo e iye. **2** Koro ka-
nyo ne nitie ng'at moro
ma nyinge Zakayo ma
ne en jatend josol osuru
kendo ne en jamwandu.
3 Nodwaro neno ni Ye-
suni en ng'a. Nikech
ne en nyadundo to oga-
nda ne thoth, ne ok
onyal nene. **4** Omiyo,
noringo motelo nyime
mi noidho yadh ng'owo
moro mondo one Yesu,

nimar Yesu ne chiegni kalo e yorno. **5** Koro ka Yesu nochopo kanyo, nong'iyoy malo mowachone niya: "Zakayo lor piny mapiyo nimar kawuono nyaka abed e odi." **6** Eka ne olor piny mapiyo kendo norwake gi mor kaka wendone. **7** Kane oganda oneno mano, giduto ne gichako ng'ur niya: "Odhi bedo wendo e od ng'at ma jaricho." **8** To Zakayo ne ochung' mowacho ne Ruoth kama: "Ruoth, ne! adhi chiwo nus mar giga ne joma odhier, kendo gimoro amora ma namayo ng'ato ang'ata anaduok nyading'wen." **9** Omiyo, Yesu nowacho kama: "Kawuononi waruok osebiro e odni nikech jali bende en wuod Ibrahim. **10** Nimar Wuod dhano nobiro mondo omany joma ne oselal, kendo mondo oregi."

11 Sama ne pod gidhi nyime winjo wechegi, nogoyonegi ngero machielo nikech noyu-

do en machiegni gi Jerusalem, kendo ne giparo ni Pinyruodh Nyasaye ne dhi fwenyore gikanyono. **12** Omiyo, nowacho kama: "Ng'at moro moa e anyuola ma nigi huma nodhi wuoth e piny moro mabor mondo oke te kaka ruoth eka oduog. **13** Bang' luongo wasumbnine apar, nomiyogi mina* apar kendo nowachonegi ni, 'Timuru ohala nyaka chop aduog.' **14** Kata kamano, jopinye nosin kode mi ne giro joote moko oluw bang'e mondo giwach ni, 'Ok wadwar ni ng'atni obed ruoth e wiwa.'

15 "Gikone, ka noduogo bang' bedo ruoth, no luongo wasumbni ma nose miyo pesago mondo ong'e yuto ma ne gisenwang'o bang' timo ohala. **16** Omiyo, mokwongo nobiro ire mowachoni, 'Ruodha, mina ma ne imiya osenyuolo mina apar.' **17** Nokone ni, 'Itimo maber, in misu-

19:13 *Ne Glosari.

mba maber! Nikech isenyiso ni in ng'at migeno e wach matin ahinya, bed gi loch e wi taonde apar.' **18** Koro mar ariyo nobiro ka wacho ni, 'Ruodha, mina ma ne imiya ne onyuolo mina abich.' **19** Nowacho bende ne misumbano ni, 'In bende bed gi loch e wi taonde abich.' **20** To machielo nobiro ka wacho ni, 'Ruodha, eri mina mari ma napando ei nanga. **21** Nimar ne aluori, nikech in ng'at ma koch; ijakawo gik ma ne ok ikano, kendo ijakayo gik ma ne ok ichuoyo.' **22** Nowachone ni, 'Misumba machachni, ang'adoni bura kuom weche moa e dhogi iwuon. Donge ne ing'eyo ni an ng'at ma koch, ni ajakawo gik ma ne ok akano, kendo ni ajakayo gik ma ne ok achuoyo? **23** Kare ang'o momiyo ne ok iketo pesana e bengi? Eka ka abiro dine ayudogo kosenyuolo ohala moro e wiye.'

24 "Eka nowacho ne joma ne ochung' machiegni ni, 'Kawuru mina ma en-gono kendo umi jal ma nigi mina apar.' **25** To ne giwachone ni, 'Ruoth, donge en gi mina apar?'— **26** 'Awachonu ni, ng'ato ang'ata ma nigo, ibiro miye momedore, to ng'at ma ongego, kata mana ma en-gono ibiro maye. **27** E wi mano, kelnauru jowasika ma ne ok dwar ni abed ruoth e wigi kendo uneggi e nyima kae."

28 Ka nosewacho wechego, nodhi nyime gi wuoth koidho Jerusalem. **29** To ka nocho-po machiegni gi Bethfage kod Bethania, e got miluongo ni Got Zeituni, nooro ariyo kuom jopuonjrene **30** kowachonegi kama: "Dhiuru e gweng' ma uneno e nyimucha kendo bang'donjoe, unuyud nyathi punda motue ma ng'ato pok noidhoe. Gonyeuru kendo ukele kae. **31** To ka ng'ato openjou ni,

'Ang'o momiyo ugonye?' dwokeuru ni, 'Ruoth dware.'" **32** Omiyo, joma ne oorgo nowuok kendo ne giyudo mana kaka nosewachonegi. **33** To sama ne gigonye, weg nyathi pundano nopenjogi niya: "Ang'o momiyo ugonyo nyathi pundano?" **34** Ne gidwokogi kama: "Ruoth dware." **35** Eka ne gitere nyaka ir Yesu, mi ne gibolo lepgi ma oko e ng'e nyathi pundano kendo ne giketo Yesu mondo oidhe.

36 Kaka nomedo sudo, ji ne pedho lepgi ma oko e ndara. **37** To mapiyo ka nochiegni chopo e ndara ma lor ka a e Got Zeituni, oganda duto mar jopuonjre nochako bedo mamor, kendo ne gipako Nyasaye gi dwol maduong' nikech tije madongo duto ma ne giseneno, **38** ka giwacho kama: "Ng'at mouguedh en jalno ma biro kaka Ruoth e nying Jehova! Kuwe mondo obed e polo kendo duong'

obed kuonde mamalo chutho!" **39** To Jo-Farisai moko ei oganda nowachone niya: "Japuonj, kwer jopuonjreni." **40** En nodwokogi kama: "Awachonu ni, ka jogi odong' koling', kite nyalo kok gi dwol."

41 Koro ka nochopo machiegni, nong'iyo Jerusalem mi ne oywage **42** kowacho niya: "Yaye, ma dine bed ni kawuononi iseng'eyo gik ma kelo kuwe—en mana ni osepandgi mondo wang'i kik negi. **43** Nikech ndalo nobini ma wasiki biro gero chiel mar yien ma wiyegi bith kendo ginilwori mi ginichandi ka githung'i koni gi koni. **44** Ginigoyi piny kaachiel gi nyithindi, mi ok giniwe kidi moro ka oluowore e wi wadgi nikech ne ok ifwenyo kinde minionie."

45 Eka nodonjo e hekalu mi nochako riembo joma ne uso gik moko ma ogologi oko **46** kowachonegi kama: "Ondik ni, 'Oda nobed od lamo,'

to un useloke rogo mar jomecho.”

47 Nodhi nyime gi puonjo pile ka pile e hekalu. To jodong-jodolo, gi jondiko, kod jotend ji ne dwaro nege; **48** to ne ok giyudo yo moro amora mar timo kama-no nimar ji duto nomoko kuome mondo giwinje.

20 Chieng' moro e ndalogo, sama nopuonjo ji e hekalu kendo nolando wach maber, jodong-jodolo gi jondiko kod jodongo nobiro ire **2** mi ne gipe-nje niya: “Wachnwae, itimo gigi gi ratiro mane? Kata en ng'a momiyi ratiro mar timo gigi?”

3 En nodwokogi kama: “An bende abiro penjou penjo achiel, kendo udwoka: **4** Batiso ma Johana ne timo, ne en moa e polo koso kuom dhano?” **5** Eka ne gi-chako wacho e kindgi giwegi niya: “Ka wadwoke ni, ‘Ne en moa e polo,’ obiro penjowa ni, ‘Kare ang’o momiyi ne ok

uyie kuome?’ **6** To ka wadwoke ni, ‘Ne en moa kuom dhano,’ oganda duto biro chielowa gi kite nimar giyie ni Johana en janabi.” **7** Omiyo, ne gidwoke ni ne ok ging'eyo kama ne batiso-no oaye. **8** Yesu nowachonegi niya: “An bende ok abi wachonu ni atimo gigi gi ratiro mane.”

9 Eka nochako goyo ne ji ngero niya: “Ng'at moro nopidho puoth mzabibu mi noketo puodhono e lwet jopur ma chule, kae to nodhi wuoth e piny moro mabor kuom ndalo mogwaro. **10** Ka kinde ma olemo nyakie nochopo, nooro misumba moro ir jopurgo mondo gimiyemoko kuom olemo mag puoth mzabibuno. Kata kamano, jopurgo noriembe gi lwete nono bang' goye. **11** To nochako ooro misumba machielo. Mano bende ne gigoyo mi gitimone timbe achaya, kendo ne giriembe gi lwete nono. **12** Kendo nochako ooro

mar adek; mano bende ne gihinyo mi giwito oko. **13** Omiyo, wuon puoth mzabibuno nowacho ni, 'En ang'o monego atim? Abiro oro wuoda ma ahero. Dipo ka gi-miye luor.' **14** Ka jopurgo noneno wuodeno, ne giwacho e kindgi kama, 'Mani e jal ma puodhoni biro dong'ne kaka pok mare. Wanegeuru mondo puodhoni obed marwa.' **15** Mi ne giwite oko mar puoth mzabibu kendo ne ginege. Omiyo, en ang'o ma wuon puoth mzabibuno biro timonegi? **16** Enobi mi noneg jopurgo kae to ochiwo puoth mzabibuno ne jomamoko."

Bang' winjo mano, ne giwacho kama: "Mano kik timre ngang'!" **17** To nong'iyogi tir mowacho niya: "Kare ere tiend wach mondik niya: 'Kidi ma jogedo ne otamore, kidino osebedo kidi maduong' moriwo kor ot'? **18** Ng'ato ang'ata ma lwar e kidino, ng'atno biro tur ma

tindotindo. To ng'at ma kidino olwar kuome, kidino biro rege ka buru."

19 Eka jondiko gi jodong-jodolo nomanyo kaka ne ginyalo make e sa nogono nimar ne ging'eyo ni nogoyo ngerono kuomgi, kata kamano ne giluroo ji. **20** Kendo bang' nono ahinya gik ma notimo, ne giro jomoko ma ne gisechulo ling'ling' mondo gidhi giwuondre ka joma kare, eka gimake gi wach moa e dhoge kae to gikete e lwet joloch kendo e bwo teko mar gavana. **21** Eka jogo nope nje kama: "Japuonj, wang'eyo ni iwuoyo kendo ipuonjo kare, bende ok iluroo wang' ng'ato, to ipuonjo yor Nyasaye ka luwore gi adiera: **22** Be chulo osuru ne Kaisar en gima owinjore gi chik, koso ok owinjore?" **23** Kata kamano, nofwenyo wuondruokgi mowachonegi kama: **24** "Nyi-sauru dinari. Kido gi ndiko man kuomegi gin mag

ng'a?" Ne gidwoke niya: "Gin mag Kaisar."

25 Nowachonegi kama: "Kare chuluru Kaisar gige Kaisar, to gige Nyasaye ne Nyasaye."

26 Omiyo, ne ok ginyal make gi wach moro moa e dhoge e nyim ji, to ne gihum nono gi dwokone mi giling' thi.

27 To moko kuom Jo-Sadukai ma gin joma wacho ni chier onge nobiro ire mi gipenje kama:

28 "Japuonj, Musa nondikonwa niya: 'Ka owadgi ng'ato otho kendo oweyo chiege, to ne ok onyuolo nyathi, owadgi onego okaw chiegeno mondo onyuolnego nyithindo.'

29 Koro ne nitie owete moko abiriyo. Mokwongo nokendo dhako kae to ne otho ma onge nyathi. **30** Mar ariyo **31** gi mar adek bende nokendo dhakono. Ne obet kamano nyaka e mar abiriyo; ne githo ma ok giweyo nyithindo chien. **32** Gikone, dhakono bende ne otho. **33** Nikech mano,

e chier, dhakono nobed chi ng'a kuomgi? Nimar nosebedo chi owete abiriyogo."

34 Yesu nodwokogi niya: "Nyithind ndaloni kendo, bende ichiwogi e kend, **35** to joma osekwan ni owinjore donjo e ndalo ma biro kod chier a kuom joma otho, ok kend, bende ok chiwogi e kend. **36** Kuom adier, bende ok ginyal tho kendo, nimar gichal kaka malaike, kendo gin nyithind Nyasaye kuom bedo nyithind chier.

37 To kuom wach chiero joma otho, kata mana Musa noelo wachno e sigand bungu mar kuthe, ka noluongo Jehova ni, 'Nyasach Ibrahim, Nyasach Isaka, kendo Nyasach Jakobo.' **38** En Nyasach joma ngima to ok Nyasach joma otho, nimar e wang'e jogo duto ngima." **39** Jondiko moko nodwoke niya: "Japuonj, iwacho kare." **40** Nikech koro ne gionge gi chir mar penje kata wach achiel.

41 Eka nopenjogi niya: “Obet nade ni ji wacho ni Kristo en Wuod Daudi? **42** Nimar Daudi owuon wacho e bug Zaburi ni, ‘Jehova nowacho ne Ruodha niya: “Bed e bada korachwich **43** nyaka chop aket wasiki obed kaka raten mar tiendi.” **44** Kuom mano, Daudi luonge ni Ruodha; omiyo ere kaka onyalo bedo wuode?”

45 Eka sama ji duto ne winjo, nowacho ne jopuonjrene kama: **46** “Tang’uru gi jondiko mohero wuotho koni gi koni ka girwako kandho kendo mohero ni ji omosgi ka dhialogi e chirni kendo mohero kombe ma nyime e sunagoke kod kuonde moyiedh mogik e nyasi, **47** kendo giyako ute mond lie te, kendo gilamo lamo maboyo mana ni mondo ji onegi. Jogi noyud kum magerie moloyo.”

21 Koro ka noting’o wang’e malo, noneno jomwandu ka luto michgi e sanduge mag

keno. **2** Eka noneno chi liel moro modhier ka luto pesa ma mingli ariyo ma nigi nengo martin ahinya, **3** mi nowacho kama: “Adier awachonu ni, chi liel modhierni oseluto moloyo jogi duto. **4** Nimar jogi duto oluto michgo koa kuom gigege momedore, to en, kata obedo ni odhier, oseluto duto ma dokonyrego e ngimane.”

5 Bang’e, sama jomoko ne wuoyo kuom kaka hekalu ne obidh gi kite mabeyo kod gik mowal ne Nyasaye, **6** nowacho kama: “To kuom gik ma unenogi, ndalo biro ma onge kidi ma biro dong’ e wi kidi wadgi ma ok nowit piny.” **7** Eka ne gipenje niya: “Japuonj, kuom adier karang’o ma gigi biro timoree, to en ranyisi mane ma biro nyiso kinde ma gigi one go otimree?” **8** Nodwo ko kama: “Tang’uru mondo kik ng’ato mi ulal, nimar ji mang’eny nobi ka gitiyo gi nyinga ka giwacho kama, ‘An e en,’

kendo ni, 'Kinde ma ne oket chiegni.' Kik uluw bang'gi. **9** E wi mano, ka uwinjo wach lwenje kod tungni, kik uluor. Nikech gigi nyaka timre mokwongo, kata kamano giko to ok bi timore gikanyono."

10 Eka nokonegi niya: "Oganda noked gi oganda, kendo pinyruoth noked gi pinyruoth. **11** Yiengni madongo mag piny nobedie, bende kamoro bang' machielo chiemo nobed manok kendo tuoche ma landore nobedie; kendo gik ma kelo luoro nonenre, kendo ranyisi madongo noa e polo.

12 "To ka pok magi duto otimore, ji nomaku kendo ginisandu ka gichiwou e sunagoke kod ute tuech. Noteru e nyim ruodhi kod joloch nikech nyinga. **13** Mano nomiu thuolo mar chiwonenno. **14** Kuom mano, kik uparru motelo e chunyu kuom gima ubiro dwoko, **15** nimar abiro miyou weche kod riek

ma onge ja akwede kata achiel ma nyalo tamore, kata kwedo. **16** E wi mano, kata mana jonyuolu gi oweteu gi wedeu kod osiepeu nondhogu kendo ginineg moko kuomu, **17** mi ji duto nosin kodu nikech nyinga. **18** To onge kata mana achiel kuom yie wiu ma biro lal. **19** Kuom nano maru, unures ngimau.

20 "Kata kamano, ka unune ka jolweny ogoyo kambi kolworo Jerusalem, eka ng'euru ni kethruok mare osekayo machiegni. **21** Eka joma ni Judea mondo ochak ringo ka gidhi e gode, joma ni ei Jerusalem oa e iye, kendo joma ni e gwenge mokiewo kode kik donj e iye, **22** nikech mago gin ndalo kum mondo eka gik moko duto mondik ochop. **23** Yaye, nobed malit ne mon ma yach kod mago ma dhodho nyithindo e ndalono! Nikech masira maduong' nobedie e pinyno kod

mirima e wi jogi. **24** Mi noneggi gi ligangla kendo nomakgi ka joma otue mi tergi e pinje mag ogendni duto, kendo ogendni mamoko biro nyono Jerusalem nyaka chop kinde ma ne oket ne ogendnigo orum.

25 “Bende, ranyisi madingo nonenre e wang’chieng’ gi dwe kod e sulwe, kendo ogendni mag piny nobed e chandruok malit, ma ok gining’e gima ginyalo timo nikech wuo kod chochni mar nam. **26** Chuny ji biro a nikech luoro kendo nikech gik ma biro timore e piny, ni-mar ibiro yieng teko mag polo. **27** Eka ginine Wuod dhano ka biro e bor polo ka en gi teko kod duong’ mang’ongo. **28** To sama gigi ochako timore, chung’uru tir kendo uting’ wiu malo nikech resruoku okayo machiegni.”

29 Eka nogoyo ngero moro kama: “Nonuru yadh ng’owo kod yien mamoko duto.

30 Sama uneno ka gi-loth, un uwegi ung’eyo ni koro kinde oro chiegni. **31** Kamano bende, sama uneno gigi ka timore, ng’euru ni Pinyruodh Nyasaye chiegni. **32** Adier awachonu ni, tieng’ni ok bi kalo ngang’ nyaka chop gigi duto timre. **33** Polo gi piny biro kalo, to wechena ok nokal ngang’.

34 “To tang’uru ahinya mondo chunyu kik pong’ ngang’ gi ich-lach, gi metho ahinya, kod parruok mag ngima, mi chieng’no chopnu apoya **35** kaka obadho. Nikech nobi kuom ji duto modak e wang’ piny mangima. **36** Kuom mano, sikuru ka uneno, ka usayo kinde duto mondo ubed gi nyalo mar tony kuom gigo duto ma nyaka timre kod nyalo mar chung’ e nyim Wuod dhano.”

37 Omiyo, godiechieng’ nojapuonjo e hekalu to gotieno nojawuok oko kae to odhi obet e got miluongo ni Got Zeituni. **38** Kendo ji duto ne biro-

ga ire gokinyi ahinya mondo giwinje e hekalu.

22 Koro Sawo mar Makate Maonge Thowi, ma nong'ere kaka Pasaka, ne okayo machiegni. **2** Kendo jodong-jodolo gi jondiko ne manyo yo maber molooyo ma ne ginyalo negogo nikech ne giluroro ji. **3** Eka Satan nodonjo kuom Judas ma bende ne iluongo ni Iskariot, ma ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka, **4** kendo nodhi mowuoyo gi jodong-jodolo kod jotentend-jorit hekalu kuom kaka nonyalo ndhogo Yesu. **5** Ne gibedo mamor gi wachno kendo ne giyie miye pesa mar fedha. **6** Omiyo, noyie kendo nochako manyo thuolo maber mar ndhoge ka oganda onge machiegni.

7 Odiechieng' mokwongo mar sawo mar Makate Maonge Thowi koro nochopo, ma ne en chieng' ma nyaka ne chiwie misango mar Pasa-

ka; **8** omiyo, Yesu nooro Petro gi Johana kowachonegi niya: "Dhiuru uiknwa Pasaka mondo wacham." **9** Ne gipenje niya: "Idwaro ni wadhi waikwe kanye?" **10** Nodwokogi kama: "Neuru! Ka udonjo e taon, ng'at moro moting'o aguch lowo mar pi biro romo kodu. Luweuru nyaka e ot modonjoe. **11** Kendo uwachne wuon odno ni, 'Japuonj penjo kama: "Ere od welo kama dachamie Pasaka gi jopuonjrena?"" **12** Eka ng'atno biro nyisou ot mamalo malach moseikie gik moko. Kanyo e ma unuikee." **13** Omiyo, ne gidhi kendo yudo mana kaka nosewachonegi, mi ne gitimo ikruok ne Pasaka.

14 Koro ka sa nochopo, nobet piny e mesa kanyachiel gi jootene. **15** Kendo nowachonegi kama: "Asegombo ahinya chamo Pasakani kodu ka pok ayudo sand; **16** nimar awachonu ni, ok abi chame kendo

nyaka weche duto motudore kode ochop e Pinyruodh Nyasaye.” **17** Kendo bang’ kawo okombe, nogoyo erokamano kowacho niya: “Kawuru mae mondo umi ng’ato ka ng’ato kuomu, **18** nimar awachonu ni, chakre sani, ok abi madho divai mar olemb mzabibu kendo, nyaka Pinyruodh Nyasaye bi.”

19 Bende, nokawo makate mogoyo erokamano, kendo nong’ingo, mi nomiyogi, kowacho kama: “Mani ochung’ ne ringra ma idhi chiw nikoch un. Sikuru ka utimo ma mondo uparago.” **20** Notimo kamano bende gi okombe bang’ kane gisechamo chiemo modhiambo kowacho niya: “Okombeni ochung’ ne singruok manyien kokalo kuom remba, ma biro chuer nikoch un.

21 “To neuru! lwet jandhokna ni koda e mesa. **22** Nimar adier Wuod dhano dhi tho mana kaka oseng’ad; to yaye

nobed malit ne ng’at ma indhoge kokalo kuome!” **23** Omiyo, ne gichako penjore e kindgi giwegi ni en ng’a kuomgi ma dibed ni ne chiegni timo gima kamano.

24 Kata kamano, mba-ka matek bende ne omuoch e kindgi ni en ng’a kuomgi mikwano ni duong’ moloyo. **25** To nokonegi niya: “Ruodhi mag ogendni timore joloch e wi ji, kendo joma nigiteko e wi ji iluongo ni Jochiw-Kony. **26** Kata kamano, un ok onego ubed kamano. To ng’at maduong’ moloyo e kindu obed matinie moloyo, to ng’at ma telo e kindu mondo obed jati-ju. **27** Nimar en ng’a ma duong’ie moloyo? Be en jalo mobet ka chiemo, koso en jal ma tiyone? Donge en jal mobet ka chiemono, koso? To an e dieru kaka jal ma tiyonu.

28 “Kata kamano, un e joma osemakore koda e masichena; **29** omiyo, atimo kodu singruok mana kaka Wuora ose-

timo koda singruok ne pinyruoth, **30** mondo ubi uchiem kendo umeth e mesana e Pinyruodha, kendo ubed e kombe ruodhi mondo ung'ad bura ne dhoudi 12 mag Israel.

31 "Simon, Simon, ne! Satan osekwayo mondo opiedhu uduto mana ka ngano. **32** Kata kamano, asesayonu mondo yieu kik tho; to in, bang' kiseduogo, iteg oweteni." **33** Eka Petro nowachone niya: "Ruoth, aikora mar dhi kodi e jela kendo e tho." **34** To en nodwoke kama: "Petro, awachoni ni, thwon-gweno ok bi kok kawuono nyaka chop ikwer nyadidek ni ok ing'eya."

35 Bende, nowachonegi niya: "Ka naorou mondo udhi ma ok uting'o ofuk pesa, kod ofuk chiemo, gi wuoche, be nuchando gimoro amora?" Ne gidwoke niya: "Ooyo!" **36** Eka nowachonegi kama: "To koro ng'at ma nigi ofuk pe-

sa mondo oting'e, bende otim kamano gi ofuk chiemo, kendo ng'at ma onge gi ligangla ous nangane ma oko mondo ong'iewgo ligangla. **37** Nikech awachonu ni, wachni nyaka timre ma ne ondik kuoma niya, 'Ne okwane gi joma ketho chik.' Nimar gigo chopo kuoma." **38** Eka ne giwacho kama: "Ruoth, ne! ligengni ariyo ni ka." Nowachonegi niya: "Oromo."

39 Ka nowuok, nodhi e Got Zeituni kaka timne nobet kendo jopuonjre bende noluwe. **40** To ka nochopo kanyo, nowachonegi niya: "Sikuru ka ulamo mondo kik udonj e tem." **41** Eka nochwalore matin kama borne dirom diroe kidi, mi nogoyo chonge piny mochako lemo **42** kowacho niya: "Wuora, ki-dwaro to gol okombeni oa kuoma. Kata kamano, dwacha kik e ma timre, to mari e ma mondo otimre." **43** Eka malai-ka moro moa e polo

nofwenyorene kendo nomiye teko. **44** To chunye nochandore malit ahinya mi nodhi nyime lemo gi kinda; kendo luche nobedo kaka remo maton piny. **45** Ka noa malo bang' lemo modhi ir jopuonjre, noyudo ka nindo oterogi nikech chunyi nokuyo. **46** Nopenjogi niya: "Ang'o momiyo unindo? Auru malo kendo udhi nyime gi lamo mondo kik udonj e tem."

47 Ka pod nowuoyo, ero ne! oganda moro nosieko ka ng'at miluongo ni Judas, ma ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka otelonegi, mi nodhi ir Yesu mondo onyodhe. **48** To Yesu nopenje niya: "Judas, indhogo Wuod dhanoginyoth?" **49** Ka joma ne ni kode none no gima ne chiegni timore, ne gipenje kama: "Ruoth, wachadhgi gi ligangla?" **50** To bende achiel kuomgi ne ocha dho misumba mar jadlo maduong' mi nong'a-

do ite ma korachwich oko. **51** To Yesu nodwoko kama: "Mano oromo." Kendo nomulo it misumbano mi nochange. **52** Kae to Yesu nopenjo jodong-jodolo gi jotend-jorit hekalu kod jodongo ma nobiro make niya: "Ere gimomiyo ubirona ka uting'o ligengni gi arunge ka joma dhi mako jamecho?" **53** Kane an kodu e hekalu pile ka pile, ne ok umaka. Kata kamano, ma e sau kendo en loch mar joma ni e mudho."

54 Eka ne gimake mi gidhi kode kendo ne gitere nyaka e od jadlo maduong'; to Petro ne luwogi gi kama bor matin. **55** Kane gimoko mach e dier laru kendo bet piny kanyachiel, Petro nobedo kodgi. **56** To jatich moro ma nyako none e ler mar majno, mi nong'iye mowacho niya: "Ng'atni bende a ni kode." **57** To nokwer kowacho niya: "Nyarwa, ok ang'eye." **58** Bang' kinde manok, ng'at ma-

chielo nonene mowacho kama: “In bende in achiel kuomgi.” To Petro nodwoko niya: “Omera, ok an.” **59** Kendo bang’ ka sa achiel kama nosekalolo, ng’at machielo nochako ramo matek niya: “Kuom adier, jali bende a ni kode, nimar adier en Ja-Galili!” **60** To Petro nowacho kama: “Omera, ok ang’eyo gima iwachono.” Eka gikanyono ka pod nowuoyo, thwongweno nokok. **61** Mi Ruoth nolokore mocho-mo wang’e tir kong’iyo Petro, eka Petro noparo wach ma Ruoth nosewachone kama: “Ka pok thwongweno okok kawuono, ibiro kwer nyadidek ni ok ing’eya.” **62** Kendo nowuok oko mi noywak malit ahinya.

63 Koro joma nomako Yesu nochako jare kendo goye; **64** eka bang’ umo wang’e, ne gisiko ka gipenje niya: “Kor ane wach! En ng’a mogoyi?” **65** Kendo ne giwacho weche mamoko mang’eny ma gijarego.

66 To kane piny oru, buch jodong-oganda gi jodong-jodolo kod jondiko nochokore kanyachiel, kendo ne gitere nyaka e od romo margimar buch Sanhedrin ka giwacho niya: **67** “Ka in e Kristo, wachnwa.” To nodwokogi kama: “Kata kapo ni awachonu, ok ubi yie mano kata matin. **68** Bende, ka apenjou, ok ubi dwoka. **69** Kata kama-no, chakre sani ka dhi nyime, Wuod dhano biro bet e bad Nyasaye korachwich ma nigi teko.” **70** Nikech mano, giduto ne gipenje kama: “Kuom mano, in e Wuod Nyasaye, koso?” Nodwokogi niya: “Un uwegi usewacho ni an e en.” **71** Ne giwacho kama: “Ere tiende medo luongo jone-no? Nimar wan wawegi wasewinjo koa e dhoge owuon.”

23 Omiyo, oganda duto noa malo, mi ne gitere ir Pilato. **2** Eka ne gichako donjone niya: “A wayudo ka

16 Omiyo, abiro kume kae to agonye.” **17** —

18 To oganda duto nokok matek niya: “Tiek ng’atni, to igonynwa Baraba!” **19** (Ma e jal ma ne osewit e jela nikech tim ng’anjo ne sirkal ma nosetimore e taondno kendo nikech nek.)

20 Pilato nokoknegi kendo, nikech nodwaro gonyo Yesu. **21** Eka ne gichako goyo koko matek niya: “Gure e yath! Gure e yath!” **22** To mar adek, nopenjogi kama: “Nikech ang’o? En ketho ma ne ma ng’atni osetimo? Ok aseyo gimoro kuome mowinjore gi tho; kuom mano abiro kume kae to agonye.” **23** Mi ne gichako ramo matek gi dwol maduong’ ka gidwaro ni mondo onege. Koko mar dwondgi ne ng’eny ahinya **24** mi Pilato nong’ado ni otimnegi kaka ne gidwaro. **25** Nogonyo ng’at ma ne gidwaro ma noyudo osewit e jela nikech ng’anjo ne sirkal kod nek, kae to nochiwonegi Yesu mo-

ndo gitimne kaka ne gidwaro.

26 Koro sama ne gidhi kode, ne gimako Simon ma Ja-Kirene ma noa e gweng’ moro mokiewo gi kanyo, kendo ne giketone yadh-sand mondo oting’ koluwo bang’ Yesu. **27** Oganda mang’ongo ne luwe, moriwo nyaka mon ma ne siko ka goyo korgi gi kuyo kendo ka gigoyo nduru nikech en. **28** Yesu nolokore kong’iyo mon-go mowacho niya: “Nyi Jerusalem, weuru ywak nikech an. Kar mano, ywaguru nikech un uwegi kendo nikech nyithindu; **29** ni-mar neuru! ndalo biro ma ji nowach ni, ‘Mon mamor gin mon ma migumba, gi iye ma ne ok onyuol, kod thunde ma ne ok odhodh!’ **30** Eka ginichak wacho ne gode ni, ‘Podhuru kuomwa!’ kendo ne thuche ni, ‘Umwauru!’ **31** Ka gitimo gigi e kinde ma yath pod numu, ang’o ma biro timore ka yath oner?”

32 Ji ariyo moko ma ne oyudo oseketho chik bende ne itero mondo odhi oneg kanyachiel kode.

33 To kane gichopo kama iluongo ni Hanga Wich, ne gigure e yath kanyachiel gi joma noseketho chikgo, achiel e bade korachwich to machielo e bade koracham.

34 To Yesu ne wacho kama: “Wuora, wenegi nimar ok ging’eyo gima gitimo.” E wi mano, ne gigo yo ombulu mondo gipogre lepe. **35** Kendo ji ne ochung’ ka ging’icho. To jotelo ne twenyo umgi ka gijare kendo ne giwacho niya: “Noreso jomoko; koro oresre ane owuon, ka en e Kristo mar Nyasaye, ma e Jal Moyier.” **36** Kata mana askeche ne jare ka gibiro ire, kendo ne gimiye divai mawach **37** ka giwacho niya: “Ka in e Ruodh Jo-Yahudi, resri ane iwuon.” **38** Bende, ne nitie ndiko moro gi ka wiye ma wacho kama: “Mani e Ruodh Jo-Yahudi.”

39 Eka achiel kuom joketho ma nong’aw kanyo nochako wachone e yor achaya niya: “In e Kristo, koso? Resri ane iwuon kod wan bende!”

40 Jaketho machielo to nodwoko ka kwere niya: “Bedo ni koro bura mong’adni e bura mong’adne ng’atni, ok diluorie Nyasaye kata matin?”

41 Wan oseng’adnwa bura kare, nimar wayudo gima owinjore gi gik ma ne watimo; to ng’atni ok notimo gimoro marach.” **42** Eka nowacho niya: “Yesu, iparae e kinde midonjo e Pinyruodhi.” **43** Mi nodwoke niya: “Adier awachoni kawuononi, inibed koda e Paradiso.”

44 Koro ne en kar sa auchiel odiechieng’, to e ma mudho noimo pinyno duto nyaka sa ochiko

45 nimar ler mar wang’chieng’ ne olal; eka pasia mar hekalu nobarore mopogore diere.

46 Kendo Yesu nokok gi dwol maduong’ niya: “Wuora, much ngimana

aketo e lweti.” Ka nose-wacho kamano, ne otho. **47** Bang’ neno gima nosetimoreno, jatend-
askeche* nochako miyo Nyasaye duong’ kowach-
o niya: “Kuom adier, ng’atni ne en ng’at ma-
kare.” **48** To ka oganda duto ma noyudo ochoko-
re kanyo kanyachiel ni-
kech mano noneno gik
ma notimore, ne gidok
pacho ka gigoyo korgi
nikech kuyo. **49** Kendo
ji duto ma ne ong’ere
kode ne ochung’ gi kama
bor matin. Bende, mon
ma noyudo oseluwe a
Galili ne ni kanyo kendo
ne gineno gigo.

50 To ne! ne nitie ng’at
moro ma nyinge Jo-
sef ma ne ni e bura mar
Sanhedrin, kendo ne en
ng’at maber kendo ma-
kare. **51** (Ng’atno ok
nogoyo ombulu koriwo
lwedo chenrogi marach
kod timgi.) Ne owuok
Arimathea, ma en taon

23:47 *Jatelo ma askeche
lweny 100 mag Rumi ni e
bwoye.

moro e piny Jo-Juda,
kendo nosebedo kori-
to Pinyruodh Nyasaye. **52** Jali nodhi ir Pilato
kendo nokwaye ringre
Yesu. **53** Mi ne olore
piny kendo ne oboye gi
law kitani maber, kae to
ne okete e liel moro
ma ne okuny e i lwanda
kama ne pok oketie ng’a-
to ang’ata. **54** Koro ne
en chieng’ Ikruok kendo
Sabato ne chiegni cha-
kore. **55** To mon ma
noyudo osebiro kode ka
gia Galili noluwe mi ne
gineno liel kod kaka no-
ket ringrene, **56** eka ne
gidok mondo giik yien
kod modhi ma nigi suya
mamit. Kata kamano, ne
giyueyo e chieng’ Sabato
kaka chik ne dwaro.

24 To e odiechieng’
mokwongo mar
juma, ne gimondo goki-
nyi mang’ich e liel, ke-
ndo ne gitero yien miwi-
ro ma ne giseiko. **2** To
ne giyudo ka kidi ose-
ng’iel tenge a e liel,
3 kendo kane gidonjo,
ne ok giyudo ringre
Ruoth Yesu. **4** Sama

pod ne giwuoro wachni, ne! ji ariyo morwakore gi nengni ma pichni ne ochung' butgi. **5** Mon-go nobedo maluor kendo ne gisiko ka gikulo wigi piny, omiyo jogo nowachonegi kama: "Ang'o momiyo umanyo jal mangima e kind joma otho? **6** Oonge kae, to osechiere. Paruru kaka nowachonu kane pod en Galili, **7** ni Wuod dhanone nyaka chiw e lwet joricho kendo ne idhi nege e yath to ne odhi chier e odiechieng' mar adek." **8** Eka ne giparo wechenego, **9** mi ne giwuok e liel mi gidok, kendo ne gitero wechego duto ne ji Apar Gachielka kod jomamoko duto ma nodong'. **10** Ne gin Maria Magdalena,* gi Joana, kod Maria min Jakobo. Mon mamoko ma ne ni kodgi benne ne wacho ne joote wechego. **11** Kata ka-

24:10 *Kata, 'Maria Nya-Magdala.' Pim gi weche moler piny e Mat 15:39.

mano, wechego ne onenorenegi ka oyuma kendo ne ok giye gi weche mon-go.

12 To Petro noa malo moringo nyaka e liel, eka ka nokulore, noneno mana lep kitani ma ne oboyego kende. Omiyo, noa kanyo kowuoro gima nosetimore.

13 To ne! e chieng'ongo, ji ariyo kuomgi ne wuotho ka gidhi e gweng' miluongo ni Emau, chiegni kilomita 11 kowuok Jerusalem, **14** to ne gigoyo mbaka e kindgi e wi wechego duto ma nosetimore.

15 Koro sama ne gigoyo mbaka ka giwuoyo kuom wechego, Yesu owuon nosudo machiegni mochako wuotho kodgi, **16** to nogeng' wengegi mondo kik gifwenye. **17** Nopenjogi niya: "Magi gin weche mage ma ugoyoe mbaka ka uwuotho?" To ne gichung' kar tiendgi ka gin gi kuyo. **18** Achiel kuomgi ma nyinge Kleopa nodwoke niya: "Dibed

ni in wendo modak kar kende e Jerusalem ma ok ing'eyo gik mosetimore e Jerusalem e kindegi, koso?" **19** Nopenjogi kama: "Gik mage?" Ne gidwoke niya: "Weche motudore gi Yesu Ja-Nazareth, ma nobedo janabi ma notimo tije mado-ngo, kendo ma wechene ne nigiteko e nyim Nyasaye kendo e nyim jiduto; **20** kod kaka jodong-jodolo gi jotelo nochuwe mondo ong'adne buch tho, mi ne gigure e yath. **21** To ne wageno ni ng'atni e ma ne dhi waro Israel. Ee, kendo kaachiel gi mago duto, sani koro wan e odiechieng' mar adek nyaka ne gigo timre. **22** E wi mano, mon moko e kindwa bende a obwogowa gi wach, nimar ne gimondo e liel, **23** to ne ok giyudo ringrene, mi ne giduogo ka giwacho ni, malaike bende nofwenyorenegi, mi onyisogi ni ongima. **24** Eka jomoko kuomwa nodhi e liel, kendo ne giyudo

mana kaka mon-go no-sewacho, to ne ok gine-ne."

25 Omiyo, nokonegi niya: "Yaye, un joma onge riekoko kendo ma chunyu kawou kinde mondo uyie gi gik moko duto ma jonabi nokoro! **26** Donge ne dwarore ni Kristo oyud sandgo duto kendo donjo e duong'mare?" **27** Mi kochako gi Musa kod weche Jonabi duto, ne oleronegi tiend weche manie Ndi-ko duto motudore kode.

28 Gikone kane gichiegni gi gweng' ma ne gidhiye, notimore ka ng'at ma pod ne dhi nyime gi wuoth. **29** To ne gijiwe mondo osik kodgi ka giwacho niya: "Bed kodwa kae, nimar koro en odhiambo kendo pinyoseyuso." Eka nodonjo mondo obed kodgi. **30** To sama nobet kodgi ka gichiemo, nokawo makate, noguedho, mong'ingo, kendo nochako miyogi. **31** Eka wengegi noyepo, mi ne gifwenye; to nolal e

wang'gi. **32** Kendo ne giwacho e kindgi niya: "Donge a chunywa oil ahinya sama ne owuoyo kodwa e ndara, ka noelonwa tiend Ndiko?"

33 Eka e sa nogono ne gia malo mi gidok Jerusalem, kendo ne giyudo ji Apar Gachielka kod joma ne ochokore kanyachiel kodgi, **34** mi giwacho niya: "Kuom adier osechier Ruoth kendo osenenore ne Simon!"

35 Eka ne gigano gik ma notimore ka gin e ndara kod kaka ne ging'eye ka nong'ingo makate.

36 Kane pod giwuo- yo kuom wehego, en owuon ne ochung'e diergi kendo nowachonegi niya: "Kuwe mondo obed kodu." **37** To nikech ne gibwok kendo ne giluur, ne giparo ni ne en mana ka lek. **38** Omiyo, nopenjogi niya: "Ang'o momiyo chunyu chandore, kendo ang'o momiyo ubedo gi kiawa e chunyu? **39** Neuru lwe- tena kod tiendena, ni en an; mulauru mondo une

nimar gima en kaka lek ok dibed gi ringruok kod choke mana kaka une- no ni an-go." **40** Kendo sama nowacho wehego, notang'onengi lwete- ne kod tiendene. **41** To sama pok ne giyie nikech mor mogundho kod wuo- ro, nokonegi niya: "Be un gi gimoro kanyo minya- lo cham?" **42** Omiyo, ne gimiyie dir rech mothol, **43** mi nokawo, ke- ndo nochamo e wang'gi giduto.

44 Eka nowachonegi kama: "Magi gin weche- na ma nawachonu kane pod an kodu, ni gik moko duto mondik kuoma e Chik Musa kod weche Jonabi gi Zaburi nyaka timre." **45** Eka noyawo pachgi chutho mondo giwinj tiend Ndi- ko, **46** kendo nowacho- negi niya, "Ma e gima ondik: ni Kristo ne dhi yudo sand kendo ne odhi chier a kuom joma otho e odiechieng' mar adek, **47** to koka- lo kuom nyinge, ne idhi yal e ogendni duto wach

loko chuny a e richo mondo owe ne ji richo-gi—kochakore gi Jerusalelem. **48** Unubed joneno mag gigo. **49** Kendo ne! aoronu gima Wuora no-singo. Kata kamano, un to beduru e taondni nyaka chop teko moa malo nobi kuomu.”

50 Eka noterogi oko mi gidhi nyaka Bethania

kendo noting’o lwete-ne malo mi noguedhogi.

51 To sama noguedhogi, nogole moa kuom-gi moidho malo e polo.

52 Kendo ne gikulorene ka gimiyе luor, kae to ne gidok Jerusalem ka gin gi ilo maduong’.

53 Eka ne gidhi nyime bedo e hekalu ka gipako Nyasaye.

INJILI KALUWORE GI JOHANA

WE CHE MANTIE

- 1 Wach nobedo ringruok (1-18)
Neno ma Johana Jabatiso nochiwo (19-28)
Yesu e Nyarombo mar Nyasaye (29-34)
Jopuonjre mokwongo mag Yesu (35-42)
Filipo kod Nathanael (43-51)
- 2 Arus ma Kana; olok pi obedo divai (1-12)
Yesu opwodho hekalu (13-22)
Yesu ong’eyo gima ni ei dhano (23-25)

- 3 Yesu kod Nikodemo (1-21)
Nyuol manyien (3-8)
Nyasaye nohero piny (16)
Neno mogik ma Johana nochiwo e wi Yesu (22-30)
Ng’at mowuok malo (31-36)
- 4 Yesu kod dhako ma Nya-Samaria (1-38)
Lam Nyasaye “kuom roho kod adiera” (23, 24)
Jo-Samaria mang’eny oyie kuom Yesu (39-42)
Yesu ochango wuod jatij ruoth moro (43-54)

- 5 Ochang ng'at moro ma tuo Bethzatha (1-18)
 Wuon Yesu e ma miye teko mar timo gik moko (19-24)
 Joma otho biro winjo dwond Yesu (25-30)
 Neno mopogore opogore e wi Yesu (31-47)
- 6 Yesu opidho ji 5,000 (1-15)
 Yesu owuotho e wi pi (16-21)
 Yesu e "makate mar ngima" (22-59)
 Ji mang'eny ochwanyore nikech weche Yesu (60-71)
- 7 Yesu e Sawo mar Kiche (1-13)
 Yesu opuonjo e sawo (14-24)
 Paro mopogore opogore e wi Kristo (25-52)
- 8 Wuoro chiwo neno e wi Yesu (12-30)
 Yesu e "ler mar piny" (12)
 Nyithind Ibrahim (31-41)
 "Adiera noketu thuolo" (32)
 Nyithind Jachien (42-47)
 Yesu kod Ibrahim (48-59)
- 9 Yesu ochango ng'at ma ne onyuol muofu (1-12)
 Jo-Farisai onono ng'at ma ochangno (13-34)
 Kaka Jo-Farisai ne gin muofni (35-41)
- 10 Jakwath kod kund rombe (1-21)
- Yesu e jakwath ma-ber (11-15)
 "An gi rombe mamoko" (16)
 Jo-Yahudi okwedo Yesu e Sawo mar Walo Hekalu (22-39)
 Jo-Yahudi mang'eny otamore yie (24-26)
 "Rombena winjo dwonda" (27)
 Wuowi ni e winjuok achiel gi Wuon mare (30, 38)
 Ji mang'eny oyie kuom Yesu loka Jordan (40-42)
- 11 Tho mar Lazaro (1-16)
 Yesu hoyo Maritha kod Maria (17-37)
 Yesu ochiero Lazaro (38-44)
 Ichano mondo oneg Yesu (45-57)
- 12 Maria oolo mo e tiende Yesu (1-11)
 Ji orwako Yesu gi mor ma-duong' (12-19)
 Yesu okoro thone (20-37)
 Bedo ni Jo-Yahudi onge gi yie chopo weche ma ne okor (38-43)
 Yesu nobiro reso piny (44-50)
- 13 Yesu olwoko tiende jopuonjrene (1-20)
 Yesu nyiso ni Judas e jandhokne (21-30)

- Chik manyien (31-35)
 “Ka un gi hera e kindu uwegi” (35)
 Okor ni Petro ne dhi kwer ni ok ong’eyo Yesu (36-38)
- 14 Yesu kende e yo mar chopo ir Wuoro (1-14)
 “An e yo, kendo an e adiera, kendo an e ngima” (6)
 Yesu singo ni jopuonjrene biro yudo roho maler (15-31)
 “Wuora duong’ molya” (28)
- 15 Ngero mar yadh mzabibu madier (1-10)
 Chik mar nyiso hera kaka mar Kristo (11-17)
 ‘Onge hera maduong’ ma loyo ma’ (13)
 Piny sin gi jopuonjre Yesu (18-27)
- 16 Tho nyalo yudo jopuonjre Yesu (1-4a)
 Tij roho maler (4b-16)
 Lit mar jopuonjre biro lokore mor (17-24)
 Yesu oloyo piny (25-33)
- 17 Lamo mogik mar Yesu ka en gi jootene (1-26)
 Ng’eyo Nyasaye kelo ngima ma nyaka chieng’ (3)
 Jokristo ok gin mag piny (14-16)
 “Wachni en adiera” (17)
 “Asemiyo nyingi ong’erenegi” (26)
- 18 Judas ondhogo Yesu (1-9)
 Petro otiyo gi ligangla (10, 11)
 Oter Yesu ir Anas (12-14)
 Petro okwer ni ok ong’eyo Yesu, mokwongo (15-18)
 Ka Yesu ni e nyim Anas (19-24)
 Petro okwer ni ok ong’eyo Yesu, mar ariyo gi mar adek (25-27)
 Ka Yesu ni e nyim Pilato (28-40)
 “Pinyruodha ok en mar pinyini” (36)
- 19 Ichwado Yesu kendo ijare (1-7)
 Pilato nono Yesu kendo (8-16a)
 Iguro Yesu e yath Golgotha (16b-24)
 Chenro ma Yesu ne otimo ne min mare (25-27)
 Tho mar Yesu (28-37)
 Yik mar Yesu (38-42)
- 20 Liel man nono (1-10)
 Yesu ofwenyore ne Maria Magdalina (11-18)
 Yesu ofwenyore ne jopuonjrene (19-23)
 Thoma riwo gi kiawato bang’e oyie (24-29)
 Gimomiyo ondik bugni (30, 31)
- 21 Yesu ofwenyore ne jopuonjrene (1-14)

Petro onyiso ni pod
ohero Yesu
ahinya (15-19)
“Pidh rombena
matindo” (17)

Gima biro timore
ne japuonjre ma
Yesu nohero (20-23)
Weche
mogik (24, 25)

1 Kar chakruok Wach ne nitie, kendo Wach ne nigì Nyasaye, bende Wach ne en nyasaye.*

2 Jali ne nigì Nyasaye e kar chakruok. **3** Gik moko duto nobedoe kokalo kuome, kendo ka ok en, onge kata mana gimoro achiel ma dobetie.

Gima nobedoe **4** kokalo kuome ne en ngima, kendo ngimano ne en ler mar ji. **5** Kendo ler rieny e mudho, to mudho ok oseloye.

6 Ng’at moro nobiro ma Nyasaye nooro; nyinge ne en Johana.

7 Ng’atni nobiro kaka janeno, mondo ochiw neno e wi ler eka mondo ji mopogore opogore duto obed gi yie kokalo kuome. **8** En ok e ma

1:1 *Tiende ni, ne en e kit Nyasaye.

ne en lerno, to nonego ochiw neno e wi lerno.

9 Ler madier ma chiwo ler ne ji mopogore opogore duto ne chiegni biro e piny. **10** Ne en e piny, kendo piny nobedoe kokalo kuome, to piny ne ok ong’eye. **11** Nobiro ir joge owuon, to joge ne ok orwake. **12** Kata kamano, nomiyo ji duto ma ne orwake thuolo mar bedo nyithind Nyasaye, nimar ne giketo yie e nyinge. **13** To ne onyuolgi, ok kuom remo kata kuom dwaro mar ringruok kata kuom dwaro mar dhano, to kokalo kuom Nyasaye.

14 Omiyo, Wach nobedo ringruok mi nodak e kindwa, kendo ne waneo duong’ne, ma en duong’ kaka mar wuowi ma miderma mar wuon

mare; kendo nopong' chuth gi ng'wono mogundho mar Nyasaye kod adiera. **15** (Johana nochiwo neno kuome, ee, nokok kama: "Mani e jal ma nawacho kuome ni, 'Ng'atno ma biro bang'a osetelo e nyima, nimar ne entie ka pok nabetie.'") **16** Nimar ne opong' gi ng'wono mogundho, waduto wayudo ng'wono mogundho ma ok rum. **17** Nikech ne ochiw Chik kokalo kuom Musa, ng'wono mogundho kod adiera nobiro kokalo kuom Yesu Kristo. **18** Onge dhano moseneno Nyasaye e kinde moro amora; mana nyasaye ma en wuowi ma miderma kendo manie kor Wuon mare e ng'at moselere.

19 Ma eri e neno ma Johana nochiwo ka Jo-Yahudi nooro jodolo gi Jo-Lawi ire ka gia Jerusalem mondo gipenje niya: "In e ng'a?" **20** To ne oyie ma ok okwer kwachochi kama: "Ok an e Kristo." **21** Eka ne gi-

penje niya: "To kare in ng'a? In Elija, koso?" Nodwoko kama: "Ok an en." "Be in e Janabi?" Nodwoko niya: "Ooyo!" **22** Omiyo, ne gipenje kama: "In ng'a? Nyiswa mondo water dwoko ne joma oorowa. En ang'o ma diwach kuomi iwuon?" **23** Nodwokogi niya: "An e ng'at ma dwonde kok e thim kama, 'Losuru yo moriere tir ne Jehova,' mana kaka janabi Isaya noko-ro." **24** Joma ne oorgo ne oa kuom Jo-Farisai. **25** Omiyo, ne gipenje niya: "To kare ang'o momiyo ibatiso ji ka ok in e Kristo, kata Elija, kata Janabi?" **26** Johana nodwokogi niya: "Abatiso ji gi pi. Nitie ng'at mochung' e kindu ma ok un'eyo, **27** en ng'at ma biro bang'a, to ok awinjora gonyo tond wuochene." **28** Gigo notimore e Bethania loka Jordan, kama Johana ne batisoe ji.

29 Kinyne noneno Yesu ka biro ire mi nowacho

kama: “Neuru, Nyarombo mar Nyasaye ma goloricho mar piny oko! **30** Ma e ng’at ma nawacho kuome niya: ‘Nitie ng’at ma biro bang’a to osetelo e nyima nimar ne entie ka pok nabetie.’ **31** To bende ne ok ang’eye, to gimomiyo ne abiro ka abatiso ji gi pi ne en ni mondo ng’atno ong’ere maler ne Israel.” **32** Bende, Johana nochiwo neno kowacho niya: “Ne aneno roho ka lor piny koa e polo kaka akuru, mopiyo kuome. **33** Bende, ne ok ang’eye kata, to Jal ma noora mondo abatis ji gi pi e ma nowachona ni, ‘Ng’at ma inine ka roho olor kendo obet kuome, ma e ng’atno ma batiso ji gi roho maler.’ **34** Kendo aseneno mano, mi asechiwo neno ni jali e Wuod Nyasaye.”

35 Kinyne Johana noyudo ochung’ gi jopuonjrene moko ariyo kendo, **36** to ka noneno Yesu ka wuotho nowacho niya: “Neuru, Nyarombo mar

Nyasaye!” **37** Ka jopuonjre ariyogo nowinje kowacho mano, ne giluwu Yesu. **38** Eka Yesu nolo-kore, to ka nonenogi ka giluwe nopenjogi niya: “En ang’o ma umanyo?” Ne gidwoke kama: “Rabi, (ma kolok to tiende en, “Japuonj”), idak kanye?” **39** Nowachonegi niya: “Biuru, kendo unune.” Omiyo, ne gidhi kendo ne gineno kama nodakie, mi ne gibet kode chieng’no; to sechego ne en kar sa apar godhiambo. **40** Andrea owadgi Simon Petro ne en achiel kuom ji ariyo ma nowinjo gima Johana nowacho, mi noluwo Yesu. **41** Mokuwongo noyudo owadgi owuon ma en Simon, mi nowachone kama: “Waseyudo Mesia” (ma kolok to tiende en, “Kristo”), **42** mi notere ir Yesu. Ka Yesu nong’iye nokone niya: “In Simon wuod Johana; ibiro luongi ni Kefa” (ma kolok to en “Petro”).

43 Kinyne nodwaro wuok mondo odhi Gali-

li. Eka Yesu nonwang'o Filipino mowachone kama: "Bed jalupna." **44** Koro Filipino ne en Ja-Bethsaida, taon ma Andrea gi Petro ne wuokie. **45** Filipino nonwang'o Nathaniel mowachone niya: "Waseyudo jal ma Musa nondiko kuome e Chik kendo mondik wachone e weche Jonabi: en Yesu ma wuod Josef, ma wuok Nazareth." **46** To Nathaniel nopenje kama: "Be nitie gimoro maber ma nyalo wuok Nazareth?" Filipino nodwoke niya: "Bi mondo ine." **47** Ka Yesu noneno Nathaniel kochomo ire, nowacho kuome kama: "Neuru, Ja-Israel ma kuom adier, onge wuondruok kuome." **48** Nathaniel nopenje niya: "Ing'eya nade?" Yesu nowachone kama: "Ka pok Filipino ne oluongi, sama a ibet e tiend yadh ng'owo, ne aneni." **49** Nathaniel nodwoke niya: "Rabi, in e Wuod Nyasaye, in Ruodh Israel." **50** Yesu nowachone kama: "Be koro

iyie kuoma mana nikech awachoni ni ne aneni e tiend yadh ng'owo? Ibiro neno gik madongo moyo magi." **51** Kae to nowachone kama: "Adier akonu ni, ubiro neno polo koyawore, kendo ka malaike mag Nyasaye idho kendo lor ir Wuod dhano."

2 Koro e odiechieng' mar adek, nyasi moro mar kend ne timore Kana man Galili, kendo min Yesu ne ni kanyo. **2** Yesu gi jopuonjrene bende ne ogwel e nyasino.

3 Kane divai chiegni rumo, min Yesu nowachone niya: "Gionge gi divai." **4** To Yesu nodwoke niya: "Dhako, ang'o momiyoyo mano onego obadha kendo baddhi? Sana pok ocho-po." **5** Min mare nowacho ne joma ne konyo tich kama: "Gimoro amora mowachonu, utim." **6** Koro ka luwore gi kaka chik pwodhruok mar Jo-Yahudi ne dwaro, kanyo ne nitie agulni auchiel

mag pi, ne olosgi gi kidi kendo moro ka moro ne nyalo ting'o lita ma dirom 44 kata 66. **7** Yesu nokonegi niya: "Pong'uru agulnigo gi pi." Mi ne gipong'ogi thich. **8** Eka nowachonegi niya: "Koro tuomuru moko mondo uter ne jal ma tayo nyasi." Mi ne gitero. **9** Ka jal ma ne tayo nyasino nobilo pi ma koro ne oselok mobedo divai, kata obedo ni ok nong'eyo kama divaino nowuokie (to jotich ma ne otwomo pigno to nong'eyo), jalo noluongo wuon kiserara **10** kendo nowachone niya: "Pile ji kwongo golo divai maberie moloyo, to ka ji osemereka gigolo ma ok ber ahinya. In to ikano divai maber moloyo nyaka sani." **11** Yesu notimo mano Kana man Galili kaka ranysisi maduong' mokwongo ma notimo, kendo nomiyo duong'ne onenore ayanga, mi jopuonjrene noketo yiegi kuome.

12 Bang' mano, ne gilor mi gidhi Kapernaum,

ka en gi min-gi, kod owetene, gi jopuonjrene, to ne ok gibet kuno kuomndalo mang'eny.

13 Koro Pasaka mar Jo-Yahudi ne chiegni, kendo Yesu noidho kodhi Jerusalem. **14** Nodonjo ei hekalu monwang'o joma ne uso dhok, gi rombe, gi akuche, kod jowil pesa kobet e kombe-gi. **15** To bang' mino tonde molosogo del, noriembo jogo duto ma ne nigi rombe kod dhok kogologi oko mar hekalu, kendo nopuko pesa ma mingli mag jowil pesago, mi noloko mesnigi ataro. **16** Eka nowacho ne joma ne uso akuche kama: "Goluru gigi oa kae! Weuru timo od Wuora obed od ohala!" **17** Jopuonjrene noparo weche ma ne ondik niya: "Kinda mar odi biro tieka."

18 Kuom mano, Jo-Yahudi nopenje kama: "Nikech itimo gigi, in gi ranysisi mane ma dinyiswae?" **19** Eka Yesu nodwokogi kama: "Mukuru hekaluni, to abiro gere gi

ndalo adek.” **20** Mi Jo-Yahudi nopenje niya: “Hekaluni noger kuom higni 46, to in digere gi ndalo adek nade?” **21** Kata kamano, hekalu ma ne owuoyo kuome, ne en dende. **22** To ka nosechiere a kuom joma otho, jopuonjrene noparo kaka nojawachomano, mi ne giketo yie e Ndiko kendo e wach ma Yesu nosewacho.

23 Kata kamano, kane en Jerusalem e sawo mar Pasaka, ji mang’eny noketo yiegi e nyinge kane gineno ranyisi madongo ma notimo. **24** To Yesu ok nogenogi ahinya nimar nong’eyogi giduto, **25** bende, ne ok odwar ni ng’ato e ma ochiw neno e wi dhano nimar nong’eyo gima ni ei dhano.

3 Ne nitie ng’at moro ma Ja-Farisai, ma nyinge Nikodemo, ma bende ne en jatelo moro mar Jo-Yahudi. **2** Ng’atni nobiro ire gotieno mowachone niya: “Rabi, wang’eyo ni in japuonj moa

ir Nyasaye, nimar onge ng’at ma nyalo timo ranyisi mitimogi mak mana ka Nyasaye ni kode.” **3** Yesu nodwoke kama: “Adier awachoni ni, ka ok onyuol ng’ato gi nyuol manyien,* ok onyal neno Pinyruodh Nyasaye.” **4** Nikodemo nopenje kama: “Ere kaka inyalo nyuol ng’ato kosebedo ng’at maduong’? Ok onyal donjo kendo ei min mare mi chak nyuole, koso?” **5** Yesu nodwoke kama: “Adier awachoni ni, ka ok onyuol ng’ato kuom pi gi roho, ok onyal donjo e Pinyruodh Nyasaye. **6** Gima osenyuol kuom ringruok en ringruok kendo gima osenyuol kuom roho en roho. **7** Kik iwuor nikech asewachonu kama: Nyaka nyuolu manyien. **8** Yamo kudho kochomo kama odwaro kendo uwinjo kaka okudho, to ok ung’eyo kama owuokie kata kama odhiye. E kaka ng’ato ka ng’ato

3:3 *Tiende ni, “nyuol moa malo.”

mosenyuol kuom roho chal.”

9 To Nikodemo nopenje kama: “Ere kaka gigi nyalo timore?”

10 Yesu nodwoke niya: “Obet nade ni in japuonj e Israel, to e ma pod ok ing’eyo wehegi?”

11 Adier, adier, akoni ni, gik ma wang’eyo wawacho, kendo gik ma wasseneno wachiwo nendgi, to un ok urwak neno ma wachiwo.

12 Ka asewachonu gik manie piny to e ma pod ok uyie, ere kaka ubiro yie ka awachonu gik manie polo?

13 E wi mano, onge ng’ato ang’ata ma oseidho malo e polo, mak mana jal ma ne olor koa e polo, ma en Wuod dhano.

14 To mana kaka Musa nong’awo thuol malo e thim, e kaka Wuod dhano bende nyaka ng’awo malo, **15** mondo ng’ato ka ng’ato ma keto yie kuome obed gi ngima ma nyaka chieng’.

16 “Nimar Nyasaye nohero piny ahinya mi nochiwo Wuode ma

miderma, mondo ng’ato ang’ata ma nyiso yie kuome kik keth, to obed gi ngima ma nyaka chieng’. **17** Nikech Nyasaye nooro Wuode e piny, ok ni mondo ong’adne piny bura, to mondo ores piny kokalo kuome.

18 Ng’ato ang’ata ma nyiso yie kuome ok bi ng’adne bura. Ng’at ma ok nyis yie bura oseloyo nimar ok osenyiso yie e nying Wuod Nyasaye ma miderma. **19** Koro ma e gimomiyo ibiro ng’ad bura: nimar ler osebiro e piny, to ji osehero mudho kar hero ler, nikech timbegi ne richo. **20** Nimar ng’ato ang’ata mong’iyo gi timo gik maricho, osin gi ler kendo ok obi e ler mondo eka kik kwer timbene. **21** To ng’at ma timo gik madier biro e ler mondo timbene onenre ayanga kaka gik motim ka luwore gi dwach Nyasaye.”

22 Bang’ mano, Yesu gi jopuonjrene nodhi e gweng’ moro mar Judea. Ka en kuno, nokawo ki-

nde moko kodgi kendo nobatiso ji.* **23** To Johana bende ne batiso ji e Aenon machiegni gi Salim, nikech kanyo ne nitie pi mang'eny kendo ji ne siko ka biroe to ibatisogi; **24** nimar ne pok otue Johana e jela.

25 Koro jopuonjre Johana nobedo gi ywaruok gi Ja-Yahudi moro e wi wach pwodhruok. **26** Omiyo, ne gibiro ir Johana kendo wachone niya: "Rabi, ng'at ma ne ni kodi loka Jordan ma ne ichiwo neno kuomecha, ne, ng'atno batiso ji kendo ji duto dhi ire." **27** Johana nodwoko kama: "Ng'ato ok nyal yudo kata gimoro achiel, mak mana komiye koa e polo. **28** Un uwegi un joneno kuoma ni nawacho ni, 'Ok an e Kristo, to ni, oseora mondo atel ne ng'atno.'" **29** Ng'at ma nigi miaha e wuon kiserara. To ka osiep wuon kiserara ochung' kendo wi-

3:22 *Nenore ni Yesu e ma ne chiko joma ne batiso ji. Pim gi Johana 4:2.

nje, obedo gi ilo ahinya nikech dwond wuon kiserara. Omiyo, morna osebedo mopong' chuth. **30** Ng'atno nyaka sik ka omedore, an to nyaka asik ka adok chien."

31 Ng'at ma owuok malo ni e wi jomamoko duto. Ng'at ma owuok e piny, owuok e piny, kendo owuoyo e wi gik manie piny. Ng'at ma owuok e polo ni e wi jomamoko duto. **32** Ochiwo neno e wi gik moseneno kendo mosewinjo, to onge ng'at ma rwako neno mochiwo. **33** Ng'at moserwako neno mochiwo oseye chuth ni Nyasaye wacho adier. **34** Nikech ng'at ma Nyasaye nooro wacho weche mag Nyasaye, nimar Nyasaye chiwo rohona ma ok opim. **35** Wuoro ohero Wuode kendo oseketo gik moko duto e lwete. **36** Ng'at ma nyiso yie kuom Wuod Nyasaye nigi ngima ma nyaka chieng'; to ng'at ma ok winj Wuowi ok none ngima, to mirimb Nyasaye siko kuome.

4 Ka Ruoth noseng'eyo ni Jo-Farisai nosewijnjo ni Yesu ne loko ji mang'eny obed jopuonjrene kendo ni nobatiso ji molooyo Johana— **2** kata obedo ni Yesu owuon ne ok batis ji to jopuonjrene e ma ne batiso ji— **3** nowuok Judea mochako odhi Galili kendo. **4** To ne dwarore ni odhi kokalo e Samaria. **5** Omiyo, nochopo e taon moro mar Samaria miluongo ni Sika, machiegni gi puodho ma Jakobo nosemiyo Josef wuode. **6** Kendo soko mar Jakobo ne nitie kanyo. Koro Yesu nool nikoch noa wuoth, kendo noyudo obet e soko. Ne en kar sa auchiel odiechieng'.

7 Dhako moro ma Nya-Samaria nobiro umbo. Yesu nowachone niya: "Mia ane pi amodhi." **8** (Nimar noyudo jopuonjrene osedhi e taon mondo ging'iew chie-mo.) **9** Omiyo, dhako ma Nya-Samariano nope-nje kama: "Obet nade ni

kata obedo ni in Ja-Yahudi ikwaya pi modho, to an dhako ma Nya-Samaria?" (Nimar Jo-Yahudi ne ok riwre gi Jo-Samaria.) **10** Yesu nodwoke kama: "Ka da bed ni ing'eyo mich ma Nya-saye chiwo nono, kendo ni en ng'a ma wachoni ni, 'Mia ane pi amodhi,' dikoro isekwaye, kendo dikoro osemyi pi mangima." **11** Nowachone niya: "Ruoth, ionge kata mana gi ndowo mar twomo pi, to soko tut. Kare pi mangimano idhi golo kanye? **12** Ok iduong' molooyo kwarwa Jakobo ma nomiyowa sokoni, kendo en kaachiel gi yawuote kod jambe ne gimodho pi sokoni, koso?" **13** Yesu nodwoke kama: "Ng'ato ka ng'ato ma modho pigni riyo biro mako kendo. **14** To ng'ato ang'ata ma modho pi ma abiro miye, riyo ok bi make ngang', to pi ma abiro miye no-bedne kaka soko mar pi ma bubni ka chiwo ngima ma nyaka chieng'."

15 Dhakono nowachone niya: “Mia ane pigno, mondo riyo kik maka kendo, bende mondo kik asik ka abiro twomo pi kae.”

16 Nokone kama: “Dhi, iluong chwori kendo ubi kae.”

17 Dhakono nodwoke kama: “Aonge gi dichwo.” Yesu nowachone niya: “In kare kuom wacho ni, ‘Aonge gi dichwo.’”

18 Nimar isebedo gi chwo abich, kendo dichwo ma ingo sani ok en chwori. Kuom mano, isewacho adier.”

19 Dhakono nodwoke kama: “Ruodha, aneno ni in janabi.

20 Kwerewa ne lemo e godni, to un uwacho ni Jerusalem e kama ji onego olemie.”

21 Yesu nowachone kama: “Dhako, adier awachoni ni, sa biro ma ok ubi lamo Wuoro e godni kata e Jerusalem.

22 Un ulamo gima ok ung’eyo; wan to walamo gima wang’eyo, nimar warruok chakore gi Jo-Yahudi.

23 Kata kamano, sa biro, kendo en sani, ma jolemo

madier biro lamo Wuoro kuom roho kod adiera, nimar joma kamago e ma Wuoro manyo mondo olame.

24 Nyasaye en Roho kendo joma lame nyaka lame kuom roho kod adiera.”

25 Dhakono nowachone niya: “Ang’eyo ni Mesia biro, miluongo ni Kristo. E kinde ma jalo nobi, obiro hulonwa weche duto ayanga.”

26 Yesu nodwoke kama: “An ma awuoyo kodini, an e en.”

27 Eka gie sechego jopuonjrene nochopo kendo ne giwuoro nimar nowuoyo gi ng’at ma dhako. To onge ng’at ma nopenje ni: “En ang’o midwaro?”

kata ni, “Ang’o momiyo iwuoyo gi dhakoni?”

28 Omiyo, dhakono noweyo ndope mar pi mi nodhi e taondno mowacho ne ji niya:

29 “Biuru mondo une ng’at moro mosewachona duto ma asetimo. Koso dibed ni jali e Kristo?”

30 Ji nowuok oko mar taondno mi gichako biro ire.

31 Gie kindeno, jopuonjrene ne saye niya: “Rabi, chiem.” **32** To nodwokogi kama: “An gi chiemo monego acham ma un ok ung’eyo.” **33** Omiyo, jopuonjre nopenjore e kindgi niya: “Dibed ni ng’ato osekelone chiemo, koso?” **34** Yesu nowachonegi kama: “Chiemba en timo dwaro mar ng’at ma ne oora kendo mondo atiek tichne. **35** Donge uwachoni, pod odong’ dweche ang’wen to keyo chopo? Neuru! Awachonu niya: Ting’uru wang’u malo kendo une puothe, kaka gichiek moromo keyo. Koro **36** jakayo yudo pokne kendo ochoko olemo mar ngima mochwere, omiyo jachuoyo kod jakayo bedo mamor kanyachiel. **37** Nimar ka luwore gi mano, wachni en adier: Ng’at achiel en jachuoyo to machielo en jakayo. **38** Naorou mondo uka gik ma ne ok utiyone. Jomoko ne otiyo matek to un ne udonjo e ber mar tichgi.”

39 Thoth Jo-Samaria ma nowuok e taondno noketo yie kuome nikech wach dhakono ka nochiwo neno kama: “Osewachona gik moko duto ma asetimo.” **40** Omiyo, ka Jo-Samaria nobiro ire, ne gikwaye ni mondo osik kodgi, kendo nobedo kanyo kuom ndalo ariyo. **41** Kuom mano, ji mamoko mang’eny noyie nikech gik ma nowacho, **42** kendo ne giwacho ne dhakono niya: “Koro ok wayie mana nikech gik ma niwacho; nimar wan wawegi wasewinjo kendo wang’eyo ni adier ng’atni e jawar mar piny.”

43 Bang’ ndalo ariyogo noa kanyo mondo odhi Galili. **44** Kata kama-no, Yesu owuon nochiwo neno konyiso ni ji ok mi janabi duong’ e gweng’gi owuon. **45** Ka nochopo Galili, Jo-Galili norwake, nimar ne giseneno gik moko duto ma notimo Jerusalem e kinde sawo, nikech gin bende noyudo gisedhi e sawono.

46 Eka nodok Kana man Galili kendo, kama nolokoe pi mobedo divai. Koro ne nitie jati ruoth moro ma wuode ne tuo Kapernaum. **47** Ka ng'atno nowinjo ni Yesu nosewuok Judea mi odonjo Galili, nodhi ire kendo nokwaye ni olor mwalo mondo odhi ochang wuode nikech wuode ne chiegni tho. **48** To Yesu nowachone niya: "Un ka pok uneno ranyisi kod tije madongo, ok ubi yie ngang'." **49** Jati jino nowachone niya: "Ruoth, lor mwalo ibi ka pok nyathina matin otho." **50** Yesu nokone kama: "Wuog idhi; wuodi koro ngima." Ng'atno noyie kuom gima Yesu nowachone mi nowuok odhi. **51** To sama ne pod en e yo kolor mwalo, wasumbnine noromone mondo ginyise ni wuode ngima. **52** Omiyo, nopenjogi sa sie ma wuodeno nochako winjoe maber. Ne gidwoke niya: "Midhusi nyoro oa

kuome sa abiriyo odiechieng'." **53** Eka wuon mare nong'eyo ni mano e sa sie ma Yesu nowachonee ni: "Wuodi koro ngima." Eka en gi joo de duto ne gibedo gi yie. **54** Mano ne en ranyisi mar ariyo ma Yesu notimo ka nodonjo Galili kuwuok Judea.

5 Bang' mano, ne nitie sawo moro mar JoYahudi kendo Yesu noidho nyaka Jerusalem. **2** Koro e Jerusalem, e Ranga Rombe, ne nitie yawo moro miluongo ni *Bethzatha* e dho Hibrania. Yawono ne nigi agolni* abich molwore. **3** Jotuo mang'eny, gi muofni, gi pudhe, kod joma tiendegi gi lwetegi ne oner, ne onindo kuondego. **4** — **5** To ne nitie ng'ato kanyo ma nosebedo ka tuo kuom higni 38. **6** Bang' neno ng'atno konindo kanyo, kendo kong'eyo ni nosebedo kotuo kuom ndalo

5:2 *Magi gin kuonde miluwo ma nigi sirni molworogi kod tado e wigi.

mathoth, Yesu nopenje niya: “Be idwaro chango?” **7** Ng’at ma ne tuono nodwoke kama: “Ruoth, onge ng’at ma nyalo keta e yawo ka pi otugore, to sama adhi donjoe to ng’at machielo lor kuno motelona.” **8** Yesu nowachone niya: “A malo! Kaw piendeni kendo iwuoth.” **9** Ng’atno nochango gikanyono kendo nokawo piendene mochako wuoth.

Chieng’no ne en chieng’ Sabato. **10** Omiyo, Jo-Yahudi nochako wacho ne ng’at ma nochangno niya: “En Sabato, kendo ok en gima owinjore gi chik mondo iting’ piendeni.” **11** To nodwokogi kama: “Ng’atno ma oa changa e ma owachona ni, ‘Kaw piendeni kendo iwuoth.’” **12** Ne gipenje niya: “En ng’at mane mowachoni ni, ‘Ikawe kendo iwuoth?’” **13** To ng’at ma nochangno ok nong’eyo ni jalo en ng’a, nimar Yesu nosezikore gi oganda ma ne ni kanyo.

14 Bang’ mano, Yesu noyudo ng’atno ei hekalu mokone niya: “Ne, koro isechango. Kik itim richo kendo, mondo gima rach moloyo kik timreni.” **15** Ng’atno nodhi mowacho ne Jo-Yahudi ni Yesu e ma ne ochange. **16** Mano e momiyo Jo-Yahudi ne sando Yesu nimar notimo gigo chieng’ Sabato. **17** To nodwokogi niya: “Wuora osebet ka tiyo nyaka chop sani, an bende pod atiyo.” **18** Ma e momiyo Jo-Yahudi nochako temo mattek mondo ginege, nimar ne gineno ni ok noketh mana Sabato kende, to bende noluongo Nyasaye ni Wuon mare, kotimore owuon ma romre gi Nyasaye.

19 Kuom mano, Yesu nodwokogi kama: “Adier, adier, awachonu ni, Wuod Nyasaye ok nyal timo kata gimoro achiel kuom dwache owuon, to mana gik moneno ka Wuon mare timo. Nikech gimoro amora ma Jalno timo, gigo bende Wu-

de timo e yo ma chal kamano. **20** Nimar Wuoro ohero Wuode, kendo onyise weche duto ma en owuon otimo, kendo obiro nyise tije madongo ma loyo magi, mondo eka uhum nono. **21** Nikech mana kaka Nyasaye Wuoro chiero joma otho kendo omiyo gibedo mangima, e kaka Wuode bende miyo ng'ato ang'ata modwaro obed mangima. **22** Nimar Wuora ok ng'ad ne ng'ato ang'ata bura ngang', to oseketo tije duto mag ng'ado bura e lwet Wuode, **23** mondo ji duto omi Wuode duong' mana kaka gimiyu Wuon mare duong'. Ng'ato ang'ata ma ok mi Wuod Nyasaye duong', ok omi Wuon mare ma noore duong'. **24** Adier, adier, awachonu ni, Ng'at ma winjo wachna kendo ma yie kuom Jal ma ne oora nigini ngima ma nyaka chieng', kendo ok bi ng'adne bura, to osea e tho modonjo e ngima.

25 "Adier, adier, awachonu ni, sa biro, kendo

en sani, ma joma otho biro winjo dwond Wuod Nyasaye, kendo joma osewinjo wachne biro bedo mangima. **26** Nimar mana kaka Wuoro nigini nyalo mar chiwo ngima, e kaka osemiyo Wuode bende nyalo mar chiwo ngima. **27** Kendo osemiye teko mar ng'ado bura nikech en e Wuod dhano. **28** Kik uwuor wachni nikech sa biro ma ji duto manie liete* nowinj dwonde **29** mi ginuwuog oko, joma notimo gik mabeyo e chier mar ngima, to joma notimo gik maricho e chier mar bura. **30** Ok anyal timo kata gimoro achiel kuom dwacha awuon. Mana kaka asewinjo e kaka ang'ado bura, kendo bura ma ang'ado en makare, nimar amanyo, ok dwacha awuon, to dwaro mar jal ma ne oora.

31 "Ka achiwo neno kuoma awuon kenda,

5:28 *E dho Grik, wach molok kae ni 'liete,' en wach ma nyiso ni rapar mar joma ni e lietego, wich ok owilgo.

nenomara ok en adier. **32** Nitie ng'at machielo ma chiwo neno kuoma, kendo ang'eyo ni neno mochiwo kuoma en adier. **33** Useoroji ir Johana kendo osechiwo neno e wi adiera. **34** Kata kamano, ok ayie gi neno moa kuom dhano, to awacho wechegi mondo eka oresu. **35** Ng'atno ne en taya ma liel kendo ma rieny, nimar kuom kinde machuok ne udwaro bedo gi mor maduong' e lerne. **36** To an gi neno maduong' ma loyo mar Johana, nimar tije sie ma Wuora nomiya mondo achop, ma e tije ma atimogi, chiwo neno ni Wuora ne oora. **37** Kendo Wuora ma ne oora osechiwo neno kuoma. Pok uwinjo dwonde e kinde moro amora kata neno kaka kite chal, **38** kendo wachne ok odak e iu nikech ok uyie kuom jal ma ne ooro.

39 "Unono Ndiko, nimar uparo ni kokalo kuomgi ubiro bet gi ngi-

ma ma nyaka chieng'; to mago e gigo sie ma chiwo neno kuoma. **40** To e ma pod ok udwar biro ira mondo ubed gi ngima. **41** Ok arwak duong' moa kuom dhano, **42** to ang'eyo malong'o ni ok uhero Nyasaye e iu. **43** Asebiro e nying Wuora, to ok urwaka. Ka dine bed ni ng'at machielo e mobiro e nyinge owuon, dine urwako jalo. **44** Ere kaka unyalo bedo gi yie, kurwako duong' moa kuomu uwe gi, to ok umany duong' moa kuom Nyasaye makende? **45** Kik upar ni abiro donjonu ir Wuora; nitie ng'at ma donjonu, ma en Musa, ma useke to geno maru kuome. **46** Adier, dine uyie gi Musa dikoro uyie kuoma, nimar jalo nondiko weche kuoma. **47** To ka ok uyie gi weche ma nondiko, ere kaka ubiro yie gi weche ma awacho?"

6 Bang' mano, Yesu nowuok modhi loka Nam Galili, ma bende iluongo ni Tiberia. **2** To

oganda moro mang'ongo ne siko ka luwe, nimar ne gineno ranyisi mag honni ma notimo kochango joma tuo. **3** Omiyo, Yesu noidho malo e got moro, kendo nobet piny kanyo gi jopuonjrene. **4** Koro Pasaka, ma en sawo mar Jo-Yahudi, ne chiegni. **5** Ka Yesu noting'o wang'e malo mone-no oganda mang'ongo ka biro ire, nopenjo Filipino niya: "Ere kama wabiro ng'iewoe makate ne jogi mondo gicham?" **6** To nowacho kamano mondo otemego, nimar owuon nong'eyo gima nochiegnitimo. **7** Filipino nodwoke kama: "Makate mag dinari* 200 ok nyal romogi ng'ato ka ng'ato kata mana matin." **8** Achiel kuom jopuonjrene, ma en Andrea owadgi Simon Petro, nowachone niya: **9** "Eri nitie wuowi moro matin kae ma nigi makate abich mag shairi kod rech ariyo matindo. Kata kamano, be magi dirom ji mang'eny kama?"

6:7 *Ne Glosari.

10 Yesu nowacho niya: "Nyisuru ji mondo obed piny." Nikech ne nitie lum mang'eny kanyo, ji ne obetie, chiegni ji ma kwan-gi dirom 5,000. **11** Yesu nokawo makatego kendo bang' goyo erokamano, nopogo ne joma nobet kanyo; notimo kamano bende gi rech matindogo, kendo ne gichiemo kar dwarogi. **12** To kane giseyieng', nowacho ne jopuonjrene niya: "Chokuru ng'injo modong' kanyachiel, mondo kik gimoro amora kethre." **13** Omiyo, ne gichokogi kanyachiel mi gipong'o okepni 12 gi ng'injo ma nodong' koa kuom makate abich mag shairigo, ma joma nosechiemo noweyo.

14 Ka ji noneno ranyisi madongo ma nose-timo, ne gichako wacho niya: "Adier, jali e Janabi ma nonego obi e piny." **15** Eka ka Yesu nong'eyo ni ne gichiegni biro make mondo gikete obed ruoth, noa kanyo mi ochako odhi kendo e got kar kende.

16 Ka nosechopo odhi-
ambo, jopuonjrene ne
olor nyaka e nam,

17 kendo bang' idho yie,
ne giwuok mi ging'ado
loka nam mondo gidhi
Kapernaum. Nyaka chop
sano koro piny noseyu-
so, to Yesu ne pok obi-
ro irgi. **18** Bende, nam
nochako bedo gi apa-
ka nimar yamo mager
ne kudho. **19** Kata ka-
mano, kane gisekwang'o
yie kuom kilomita ma di-
rom abich kata auchiel,
ne gineno Yesu ka wuo-
tho e wi nam ka obiro
machiegni gi yie, mi ne
gibedo maluor. **20** To
nowachonegi niya: "En
an; kik uluor!" **21** Eka
koro ne giyie mar rwake
e yie, kendo gikanyono
yie nochopo e lowo mo-
two kama ne gidhiyoe.

22 Kinyne, oganda ma
nodong' loka nam none-
no ni onge yie kanyo
mak mana moro matin,
kendo ni Yesu ok noidho
yie gi jopuonjrene, to jo-
puonjrene nodhi kend-
gi giwegi. **23** Kata ka-
mano, yiedhi moa Tibe-

ria nochopo machieg-
ni gi kama ne gichamoe
makate bang' ka Ruoth
nosegoyo erokamano.

24 Omiyo, ka oganda
noneno ni Yesu kata jo-
puonjrene ne onge ka-
nyo, ne giidho yiedhigi
mi gidhi Kapernaum mo-
ndo gimany Yesu.

25 Kane giyude loka
nam, ne gipenje niya:
"Rabi, a ichopo kae sa
adi?" **26** Yesu nodwo-
kogi kama: "Adier, adier,
awachonu ni, umanya
ok nikech nuneno ranyi-
si ma asetimo, to nikech
ne uchamo makate mi
uyieng'. **27** Tiuru, ok
ne chiemo ma tow, to ne
chiemo ma siko nyaka
chieng', ma Wuod dhano
biro miyou; nimar kuom
jalo, Nyasaye Wuoro
owuon oseketoe alama
ma nyiso ni oyie kode."

28 Omiyo, ne gipenje
niya: "Ang'o ma nyaka
watim mondo wati tije
Nyasaye?" **29** Yesu no-
dwokogi kama: "Tij Nya-
saye e ma, ni unyis
yie kuom Jal ma nooro."
30 Mi ne gipenje niya:

“Kare en ang’o ma itimo kaka ranyisi, eka mondo wane kendo wayie kuomi? En tich mane ma itimo? **31** Kwerewa nochamo manna e thim, mana kaka ondik niya: ‘Ne omiyogi makate moa e polo mondo gicham.’”

32 Eka Yesu nodwokogi niya: “Adier, adier, awachonu ni, Musa ne ok omiyou makate moa e polo, to Wuora miyou makate madier moa e polo. **33** Nimar makate mar Nyasaye e mano ma lor koa e polo kendo ochiwo ngima ne piny.”

34 Omiyo, ne giwachone kama: “Ruoth, kinde duto miwa makateno.”

35 Yesu nowachonegi niya: “An e makate mar ngima. Ng’ato ang’ata ma biro ira ok nobed gi kech ngang’, kendo ng’at ma nyiso yie kuoma riyo ok nomake ngang’. **36** To kaka asewachonu, un use kata mana nena to e ma pod ok uyie.

37 Jogo duto ma Wuora miya, nobi ira, to ok abi riembo ngang’ ng’at

mobiro ira; **38** nimar aselor ka awuok e polo mondo atim, ok dwacha awuon, to dwach ng’at ma noora. **39** Ma eri e dwach ng’at ma noora, ni mondo kik alal ng’ato ang’ata kuom jogo duto mosemiya, to mondo achiergi e chieng’ giko. **40** Nikech dwach Wuora e ma, ni mondo ng’ato ka ng’ato mong’eyo Wuod Nyasaye kendo ma nyiso yie kuome, onego obed gi ngima ma nyaka chieng’, kendo abiro chiere chieng’ giko.”

41 Eka Jo-Yahudi nochako ng’ur gi Yesu nimar nosewacho ni: “An e makate ma ne olor koa e polo.” **42** Mi ne gichako penjore kama: “Donge mani en Yesu wuod Josef, ma wuon mare kod min mare wang’eyo? Obet nade ni sani owachoni, ‘Aselor ka awuok e polo?’” **43** Yesu nodwokogi kama: “Weuru ng’ur e kindu uwegi. **44** Onge ng’at ma nyalo biro ira mak mana ka Wuora ma noora e ma

oywaye, kendo abiro chiere e chieng' giko. **45** Ondik e weche Jona-bi niya: 'Jehova biro puonjogi giduto.' Ng'ato ang'ata mosewinjo Wuora kendo mosepuonjore, biro ira. **46** Ok ni nitie dhano moro amora moseneno Wuoro, to mak mana jalo moa kuom Nyasaye; jalo ose-neno Wuoro. **47** Adier, adier, awachonu ni, ng'ato ang'ata ma nyiso yie nigi ngima ma nyaka chieng'.

48 "An e makate mar ngima. **49** Kwereu no-chamo manna e thim to e ma pod ne githo. **50** Ma e makate ma lor koa e polo, mondo ng'ato ang'ata ochame eka kik otho. **51** An e makate ma ne olor koa e polo. Ka ng'ato ochamo makateno, obiro dak nyaka chieng'; to kuom adier makate ma abiro chiwo mondo piny obed gi ngima, en ringra."

52 Eka Jo-Yahudi no-chako yware e kindgi ka gipenjore niya: "Ere

kaka ng'atni nyalo miyo-wa ringrene mondo wacham?" **53** Omiyo, Yesu nodwokogi kama: "Adier, adier, awachonu ni, ka ok uchamo ringre Wuod dhano kendo ka ok uma-dho rembe, uonge ngima kuomu uwegi. **54** Ng'ato ang'ata ma chamo ringra kendo ma madho remba nigi ngima ma nyaka chieng', kendo abiro chiere e chieng' giko; **55** nikech ringra en chiemo madier kendo remba en math madier. **56** Ng'at ma chamo ringra kendo ma madho remba, osiko e winjruok achiel koda, kendo asiko e winjruok achiel kode. **57** Mana kaka Wuora mangima noora kendo an angima nikech Wuora, e kaka jalo bende ma chamo ringra biro bet mangima nikech an. **58** Ma e makate ma ne olor koa e polo. Ok en kaka ma kwereu no-chamo to pod ne githo. Ng'at ma chamo makate-ni biro dak nyaka chieng'." **59** Nowacho

wechego sama nopuonjo e sunagogi Kapernaum.

60 Kane giwinjo mano, thoth jopuonjrene nowa-cho niya: “Wechego bwo-go ji; en ng’a ma nyalo winjogi?” **61** To Yesu, bang’ ng’eyo ni jopuonjrene ne ng’ur nikech mano, nopenjogi kama: “Be dibed ni wachno chwanyou? **62** To kare, biro bet nade ka uneno Wuod dhano ka idho nyaka kama ne entieree motelo? **63** Roho mar Nyasaye e ma chiwo ngima; ringruok onge gi tich kata matin. Weche ma asewachonu gin moa kuom roho maller kendo gikelo ngima. **64** To nitie jomoko kuomu ma onge yie.” Nimar nyaka a chakruok, Yesu nong’eyo joma ne onge yie kod ng’at ma ne dhi ndhoge. **65** Nomedo wacho kama: “Ma e momiyo asewachonu ni, onge ng’at ma nyalo biro ira mak mana ka Wuora e ma oyiene.”

66 Nikech mano, thoth jopuonjrene nodhi mi gi-

dok ne gik ma ne giweyo chien kendo ne ok ginyal dhi nyime wuotho kode.

67 Omiyo, Yesu nopenjo ji Apar Gariyoka niya: “Un bende udwaro dhi, koso?” **68** Simon Petro nodwoke kama: “Ruoth, en ng’a ma dwadhi ire? In gi weche mag ngima ma nyaka chieng’. **69** Wasenyiso yie, kendo wase- ng’eyo ni in e Ng’at Maler mar Nyasaye.” **70** Yesu nodwokogi kama: “Donge nayierou ji apar gariyo, koso? To achiel kuomu en jaketh-nying.” **71** Kuom adier, nowuoyo kuom Judas wuod Simon Iskariot, nimar jali ne dhi ndhoge kata obedo ni ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka.

7 Bang’ mano, Yesu nodhi nyime wuotho ei Galili nikech ne ok odwar wuotho e Judea, nimar Jo-Yahudi ne dwaro nege. **2** Kata kama- no, Sawo mar Kiche mar Jo-Yahudi ne chiegni. **3** Omiyo, owetene nowa- chone kama: “Wuog kae

idhi Judea eka jopuonjreni bende one gik mitimo. **4** Nimar ng'at ma dwaro ni ji ong'eye ok tim gik moko ling'ling'. Ka itimo gigi, nyisri iwuon ne piny."

5 To adier, owetene ne ok nyis yie kuome.

6 Omiyo, Yesu nodwokogi niya: "Sana pok ochopo, to un sau nitie kinde duto. **7** Onge tie nde mondo piny osin kodu, an to piny osin koda, nimar achiwo neno kuome ni timbene richo.

8 Un idhuru udhi e sawono; an pod ok adhi e sawono, nimar sana pok ochopo e wang'e."

9 Omiyo, bang' wachonegi wechego, ne odong' Galili.

10 To ka owetene no-seidho mi gidhi e sawo, en bende noidho modhi, ok ayanga, to ling'ling'. **11** Omiyo, Jo-Yahudi nochako manye e sawono ka gipenjo niya: "Ng'atcha ni kanye?"

12 Kendo ne nitiere weche moko ma ji ne kuodho kuome e kind oga-

nda. Jomoko ne wachoniya: "En ng'at maber." To moko ne wachokama: "Ok en ng'at maber. Olalo oganda."

13 To adier, onge ng'at ma ne wuoyo kuome e lela nikech ne giluro Jo-Yahudi.

14 Ka sawo nosechopo e diere, Yesu noidho mi odhi e hekalu kendo nochako puonjo.

15 To Jo-Yahudi nowuoro mi gipenjore niya: "Ere kaka ng'atni ong'eyo Ndiko kama to pok opuonjore e skunde?"

16 Yesu to nodwokogi niya: "Weche ma apuonjo ok gin maga, to gin mag ng'at ma ne oora. **17** Ka ng'ato gombo timo dwach Ng'atno, obiro ng'eyo kabe puonjgo oa kuom Nya-

saye kata ka gik ma awacho gin moa kuoma awuon. **18** Ng'ato ang'ata ma wacho weche moa kuome owuon dwaro duong' mare owuon; to ng'at ma dwaro ni ng'atno ma oore oyud duong', jali

en ja adier kendo onge tim ma ok kare kuome.

19 Donge Musa no-miyou Chik, koso? To onge ng'ato kuomu ma timo kaka Chik dwaro. Ang'o momiyo udwaro nega?"

20 Oganda no-dwoko kama: "In gi jachien. En ng'a ma dwaro negi?"

21 Yesu no-dwokogi kama: "Nitie gimoro achiel ma natimo, to uduto uwuoro.

22 Nikech mano, Musa osemiyou tim tero nyangu—ok ni en tim mo-wuok kuom Musa, to owuok kuom kwere—kendo un utero ng'ato nyangu chieng' sabato.

23 Ka ng'ato itero nyangu chieng' sabato mondo eka kik keth Chik Musa, ubedo nade gi mirima mager koda nikech asemyo ng'ato ochango chuth chieng' sabato?"

24 Weuru ng'ado bura gi kaka uneno ng'ato gi oko, to ng'aduru bura makare."

25 Eka moko kuom joma nodak Jerusalem nochako wacho kama:

"Donge ng'atni e jal ma gidwaro nego, koso?"

26 To e ma pod neuuru! owuoyo e lela, to onge gima giwachone. Dibed ni jotelo pok ong'eyo ni kuom adier ng'atni e Kristo, koso? **27** Mopogore gi mano, wang'eyo kama ng'atni owuokie; to ka Kristo obiro, onge ng'at ma biro ng'eyo kama owuokie."

28 Eka sama Yesu ne puonjo e hekalu, nokok niya: "Ung'eya kendo ung'eyo kama awuokie. Kendo ok asebiro kuom dwacha awuon, to Ng'atno ma ne oora en ng'at ma nitie adier, to ok ung'eye.

29 An ang'eye, nimar asebiro e loye, kendo Ng'atno ne oora."

30 Omiyo, ne gichako manyo kaka ne ginyalo make, to onge ng'at ma noketo lwete kuome nikech sane pok nochopo. **31** To pod thoth ji e oganda noketo yie kuome kendo ne giwacho niya: "Ka Kristo obiro, ok obi timo ranyisi mado-ngo momedore moloyo

ma ng'atni osetimo, koso?"

32 Jo-Farisai nowinjo ka oganda ng'ur e wi wechego nikech en, omiyo jodong-jodolo kod Jo-Farisai nooro askeche mondo omake. **33** Eka Yesu nowacho niya: "Abiro bet kodu kuom kinde matin ka pok adhi ir Ng'at ma ne oora. **34** Ubiro manya, to ok ununwang'a, kendo kama antie ok unyal biroe." **35** Omiyo, Jo-Yahudi nopenjore e kindgi giwegi kama: "Ng'atni chano dhi kanye ma ok wabi nwang'ee? Dibed ni ochano dhi ir Jo-Yahudi mosekere e kind Jo-Grik mondo opuonj Jo-Grik, koso? **36** Wach ma owacho ni, 'Ubiro manya, to ok ununwang'a, kendo kama antie ok unyal biroe, tiende en ang'o?"

37 E odiechieng' mogik ma ne en chieng' maduong' mar sawo, Yesu ne ochung' mokok niya: "Ka ng'ato nigi riyo, to obi ira mondo omodhi. **38** Ng'ato ang'ata

ma keto yie kuoma, no-timrene mana kaka Ndi-ko osewacho ni, 'Aoché mag pi mangima biro mol koa e chunye ma iye.'" **39** Kata kama-no, nowacho mano kowuoyo kuom roho maler ma joma noketo yie kuome ne chiegni yudo; nikech nyaka chop kanyo ne pok giyudo roho maler, nimar ne pok omi Yesu duong'. **40** Jomoko ma ne ni ei oganda ma nowinjo wechego nochako wacho niya: "Adier, jali e Janabi." **41** Moko ne wacho kama: "Mani e Kristo." To moko ne penjore niya: "Be Kristo onego obi koa e Galili, koso? **42** Donge kamoro ei Ndiko nowacho ni Kristo biro wuok e koth Daudi kendo wuok Bethlehem, ma en gweng' ma Daudi ne nitie?" **43** Omiyo, ywaruok nobetie e kind oganda nikech en. **44** Kata kama-no, moko kuomgi ne dwaro make, to onge ng'at ma noketo lwete kuome.

45 Eka askeche nodok ir jodong-jodolo gi Jo-Farisai, mi ne gipe-njo askechego kama: “Ang’o momiyi ok ukele?” **46** Askechego nodwoko niya: “Onge ng’at ma osegawuoyo kama-no ngang’.” **47** Kae to Jo-Farisai nopenjogi kama: “Dipo ni un bende osewuondu, koso?” **48** Onge jatelo moro kata Ja-Farisai moseketo yie kuome, koso? **49** To ogandani ma ok ong’eyo Chik gin joma osekuong’.” **50** Nikode-mo ma noyudo osebiro ire motelo kendo ma ne en achiel kuomgi, nowachonegi niya: **51** “Chikwa ok ng’ad ne ng’ato bura ka pok owinj kuome mondi mi ng’e gima osetimo, koso?” **52** Gin ne gidwoke kama: “Mit ka in bende ia Galili? Non ane, to ibiro neno ni onge janabi ma ne dhi betie koa Galili.”*

7:52 *Gocho moko mogwaro machon kendo migeno ahinya onge gi wes 53 nyaka sula 8 wes 11.

8 12 Eka Yesu nowachonegi kendo niya: “An e ler mar piny. Ng’ato ang’ata ma luwa ok bi wuotho e mudho ngang’, to obiro bedo gi ler mar ngima.” **13** Omiyo, Jo-Farisai nowachone kama: “In ichiwo neno kuomi iwuon; nendi ok en adier.” **14** Yesu nodwokogi kama: “Kata ka achiwo neno kuoma awuon, nenda en adier, nikech ang’eyo kama nawuokie kod kama adhiye. To un ok ung’eyo kama ne awuokie kod kama adhiyoe. **15** Un ung’ado bura ka luwore gi ringruok; an to ok ang’ad ne dhano moro amora bura kata matin. **16** To e ma pod ka ang’ado bura, bucha en madier, nikech ok an kenda, to Wuora ma ne oora ni koda. **17** Bende, ei Chiku uwegi ondikie niya: ‘Neno ma ji ariyo chiwo en madier.’ **18** An achiwo neno kuoma awuon, kendo Wuora ma ne oora chiwo nenda.” **19** Eka ne gipenje niya: “Wuoru

ni kanye?" Yesu nodwokogi kama: "Ok ung'eya, bende ok ung'eyo Wuora. Ka da bed ni ung'eya, dikoro useng'eyo Wuora bende." **20** Nowacho wechego sama ne opuonjo e kar keno mar hekalu. To onge ng'at ma no-make, nikech sane pok nochopo.

21 Omiyo, nowachonegi kendo niya: "An awuok adhi, kendo unumanya, to e ma pod unutho e richou. Kama adhiyoe ok unyal biroe." **22** Eka Jo-Yahudi nochako penjore kama: "Odwaro dere, koso? Nikech owachochoni, 'Kama adhiyoe ok unyal biroe.'" **23** Nomedo wachonegi niya: "Un ua mwalo; an aa malo. Un ua e pinyni; an ok aa e pinyni. **24** Mano e momiyo ne awachonu niya: Ubiro tho e richou. Nikech ka ok uyie ni an e en, ubiro tho e richou." **25** Omiyo, ne gichako penje niya: "In ng'a?" Yesu nodwokogi kama: "Ang'o momiyo awuoyo kata mana

kodu? **26** An gi weche mang'eny monego awachuomu, kendo monego ang'adie bura. Kuom adier, Ng'at ma ne oora en ja adier kendo wechesie ma ne awinjo kuome e ma awacho e piny." **27** Ne ok ging'eyo ni nowuoyo kodgi e wi Wuonmare. **28** Mi Yesu nowachoniya: "Bang' kuseng'awo Wuod dhanomalo, eka unung'e ni an e en, kendo ni onge gima atimo gi dwacha awuon; to awacho gigi mana kaka Wuora nosepuonja. **29** To Ng'at ma ne oora ni koda; ne ok ojwang'a kenda awuon, nikech kinde duto atimo gik ma more." **30** Sama nowacho wechego, ji mang'eny noke-to yie kuome.

31 Eka Yesu nomedowacho ne Jo-Yahudi manoyie kuome niya: "Ka usiko e wachna, un jopuonjrena adier, **32** kendo ubiro ng'eyo adiera, mi adiera noketu thuolo." **33** Ne gidwoke kama: "Wan koth Ibra-

him kendo pok ne wabedoga wasumbni ng'ato ngang'. Obet nade ni iwacho ni, 'Unubed thuolo'?" **34** Yesu nodwokogi niya: "Adier, adier, awachonu ni, ng'ato ang'ata ma timo richo en misumba richo. **35** E wi mano, misumba ok sik e od ruodhe nyaka chieng'; wuod ruoth to siko nyaka chieng'. **36** Omiyo, ka Wuod Nyasaye ketou thuolo, ubiro bedo thuolo gadier. **37** Ang'eyo ni un koth Ibrahim. To un udwaro nega, nikech wechena ok bed gi dongruok e kindu. **38** Gik ma aseneno ka an gi Wuora e ma awacho, to un utimo gik musewinjo kuom wuonu." **39** Ne gidwoke kama: "Wuonwa en Ibrahim." Yesu nowachonegi niya: "Ka da un nyithind Ibrahim, dikoro utimo gik ma Ibrahim notimo. **40** To sani udwaro nega, an ma asewachonu adiera ma ne awinjo kuom Nyasaye. Ibrahim ok notimo kamano. **41** Un utimo tije mag

wuonu." Ne giwachone niya: "Wan ne ok onyuolwa kuom terruok;* wan gi Wuonwa achiel, ma en Nyasaye."

42 Yesu nodwokogi niya: "Ka da bed ni Nyasaye e Wuonu, dikoro uhera, nimar nawuok ir Nyasaye, to koro an kae. Ne ok abiro kuom dwa-cha awuon, to Nyasaye e ma ne oora. **43** Obet nade ni ok ung'eyo tiend gima awacho? En nikech ok unyal winjo wachna.

44 Un ua kuom wuonu Jachien, kendo udwaro timo gombo mag wuonu. Ng'atno ne en janek a chakruok, kendo ne ok ochung' motegno e adiera, nikech adiera onge e iye. Sama owacho miriambo, owacho mana kaka kite owuon obet, nimar en jamiriambo kendo wuon miriambo.

45 An to nikech awachonu adier, ok uyie koda.

46 Ng'ano kuomu ma

8:41 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

nyalo nyiso ni an gi ri-cho? Ka awacho adiera, obet nade ni ok uyie kuoma? **47** Ng'at mowuok ir Nyasaye winjo weche mag Nyasaye. Mano e momiyo un ok uwinj, nikech ok uwuok ir Nyasaye."

48 Jo-Yahudi nopenje kama: "Donge wan kare e wacho ni, 'In Ja-Samaria kendo ni in gi jachien?'"

49 Yesu nodwoko niya: "Aonge gi jachien, to amiyo Wuora duong', un to uchaya. **50** Kendo ok amany duong' ma mara awuon; nitie Ng'at ma dware miya duong', kendo en e ma ong'ado bura. **51** Adier, adier, awachonu ni, ng'ato ang'ata ma mako wachna, ok bi tho ngang'."

52 Jo-Yahudi nowachone niya: "Koro to wang'eyo ni in gi jachien. Ibrahim ne otho, jonabi bende, to in iwacho ni, 'Ka ng'ato ang'ata omako wachna, ok nobil tho ngang'.' **53** Ok iduong' molooyo wuonwa Ibrahim ma ne otho, koso? Jo-

nabi bende ne otho. Itemo wacho ni in ng'a?"

54 Yesu nodwoko kama: "Ka amiyora duong' awuon, duong' mara en ka nono. Wuora e ma miya duong', en e Wuoro ma uwacho ni en Nyasachu. **55** To e ma pod ok ung'eye, to an to ang'eye. Kendo ka anyalo wacho ni ok ang'eye to abiro chal kodu, abiro doko jamiriambo. Kata kama-no, ang'eye kendo amako wachne. **56** Ibrahim wuonu ne nigi ilo ma-duong' kogeno neno ndalona, kendo nonenogo, mi noil." **57** Eka Jo-Yahudi nopenje niya: "Pok ichopo jahigni 50, to iwacho ni iseneno Ibrahim?" **58** Yesu nodwokogi kama: "Adier, adier, awachonu ni, ka Ibrahim pok nobetie, ne antie." **59** Omiyo, ne gikwanyo kite mondo gichielego, to Yesu nopondo, mi nowuok oko mar hekalu.

9 Ka noyudo okalo, noneno ng'at moro ma nosebedo muofu chak-

re nyuolne. **2** Kendo jopuonjrene nopenje niya: “Rabi, en ng’a ma notimo richo momiyo ne onyuol ng’atni muofu? En ng’atni koso jonyuolne?” **3** Yesu nodwokogi kama: “Ng’atni kata jonyuolne ok notimo richo, to en ni mondo tije Nyasaye onenre ayannga kokalo kuom ng’atni. **4** Nyaka watim tije Ng’at ma ne oora ka piny pod odiechieng’; otieno biro ma onge ng’at ma nyalo tiyo. **5** Ka pod an e piny, an e ler mar piny.” **6** Bang’ ka nosewacho wechego, nong’ulo olaw piny mi onyuasogo lowo, kae to nomieno lowono e wang’ ng’atno **7** mowachone niya: “Dhiyo mondo ilwok wang’i e yawo mar Siloam” (ma iloko ni, “Ma Oor”). Mi nodhi molwoko wang’e kendo noduogo koneno.

8 Eka joma nodak e alworano kod joma chon ne neno ka en jakuecho nochako penjore niya: “Donge mani e ng’at ma ne jabedo piny ka kue-

chocha, koso?” **9** Moko ne wacho kama: “Mani e en.” Moko to ne wacho niya: “Ooyo ngang’, to ochal kode.” Ng’atno to ne siko ka wacho kama: “An e en.” **10** Omiyo, ne gipenje niya: “Kare, ere kaka wang’i oseyawore?” **11** Nodwokogi kama: “Ng’at miluongo ni Yesu e ma a onyuaso lowo moro mi omieno e wengena mowachona ni, ‘Dhi Siloam kae to ilwok wang’i.’ Omiyo, ne adhi mi alwoko eka achako neno.” **12** Mi ne gipenje kama: “Ng’atno ni kanye?” Nodwokogi niya: “Ok ang’eyo.”

13 Ne gitero ng’at ma chon ne muofuno nyaka ir Jo-Farisai. **14** To ne en chieng’ Sabato ma Yesu ne onyuasoe lowo ma noyawo wenge ng’atno. **15** Omiyo, gie kindeno Jo-Farisai bende nochako penjo ng’atno kaka nochako neno. Nodwokogi kama: “Jalo nomieno lowo moro e wengena, kae to nalwoko mi achako neno.”

16 Eka moko kuom Jo-Farisai nochako wacho niya: “Mani ok en ng’at moa kuom Nyasaye, nikech ok orit chik Sabato.” Jomoko ne penjo niya: “Be ng’at ma jaricho nyalo timo ranysisi madongo kaka magi?” Kuom mano, ne nitie ywaruok e kindgi. **17** Omiyo, ne gipenjo ng’at ma muofuno kendo niya: “Nikech in e ma oseyawo wengeni, ang’o ma inyalo wacho kuome?” Ng’atno nodwoko kama: “En janabi.”

18 To Jo-Yahudi ne ok oyie ni nosebedo ka en muofu mi bang’e ocha-ko neno, omiyo ne gilungo jonyuol ng’at ma koro ne nenono. **19** Eka ne gipenjogi kama: “Be jali en wuodu, ma uwacho ni ne unyuolo ka en muofu? Kare obet nade ni koro sani oneno?” **20** Jonyuolne nodwoko niya: “Wang’eyo ni jali en wuodwa kendo ni nonyuole ka en muofu. **21** To gimomiyo sani koro oneno ok wang’eyo;

kata ng’at ma noyawo wengene ok wang’eyo. Penjeuru. En ng’at maduong’. Nyaka owuo mana e loye owuon.” **22** Jonyuolne nowacho wehegi nimar ne giluro Jo-Yahudi, nikech noyudo Jo-Yahudi osewinjore ni ng’ato ang’ata moyie ni en Kristo, onego oriemb ng’atno oa e sunagogi. **23** Mano e momiyo jonyuolne nodwoko niya: “En ng’at maduong’. Penjeuru.”

24 Omiyo, ne gilungo ng’at ma nosebedo ka en muofuno kendo mi giwachone niya: “Mi Nyasaye duong’; wang’eyo ni ng’atno en jaricho.” **25** To en nodwoko kama: “Kata ka en jaricho ok ang’eyo. Gimorro achiel ma ang’eyo en ni, ne an muofu sani to koro aneno.” **26** Eka ne gipenje niya: “Ang’o ma a otimoni? Ne oyawo nade wengeni?” **27** Nodwokogi kama: “Donge asewachonu, to e ma pod ok uwinj? Ang’o momiyo udwaro winjo wachni ke-

ndo? Koso un bende udwaro bedo jolupne?"

28 Nikech mano, ne gijare niya: "In japuonjre ng'atno, to wan, wan jopuonjre Musa. **29** Wang'eyo ni Nyasaye osewuoyo gi Musa; to ng'atno, ok wang'eyo kama oaye." **30** Nodwokogi kama: "Kuom adier, en gima iwuoro ahinya ni ok ung'eyo kama oaye, to en e ma noyawo wengena. **31** Wang'eyo ni Nyasaye ok winj joricho, kata kamano ng'ato ang'ata moluoro Nyasaye kendo ma timo dwache, owinjo ng'atno. **32** Chakre nene, pok nowinjie ngang' ni ng'ato oyawo wenge ng'at ma nonyuol ka en muofu. **33** Ka dine bed ni ng'atno ok oa kuom Nyasaye, onge gima dotimo kata matin." **34** Gin ne gidwoke kama: "Ne onyuoli e richo kama, ere kaka diketri ni ipuonjowa?" Mi ne giriembe oko!

35 Yesu nowinjo ni ne giriembe, to bang' yude, nopenje niya: "Be iketo

yie kuom Wuod dhano?"

36 Ng'atno nodwoko kama: "To ruoth, jalo en ng'a mondo aket yie kuome?" **37** Yesu noko-ne niya: "In isenene kendo kuom adier jal ma wuoyo kodini e ng'atno." **38** Nowacho kama: "Ruoth, aketo yie kuome." Mi ne okulorene ka omiye luor. **39** Eka Yesu nowacho niya: "Ne abiro mondo Nyasaye ong'ad ne piny bura, mondo joma ok nen onen, to joma neno obed muofni." **40** Jo-Farisai ma ne ni kode nowinjo wechego, mi ne gipenje niya: "Iparo ni wan bende wan muofni, koso?" **41** Yesu nodwokogi kama: "Ka da bed ni un muofni, dikoro uonge richo. To koro un uwacho ni, 'Waneno.' Richou siko."

10 "Adier, adier, awachonu ni, ng'at ma ok luw dhoot sama odonjo e kund rombe, to oidho kodonjo gi yo machielo, ng'atno en jakuo kendo en jayeko. **2** To ng'at ma luwo dhoot

sama odonjo en jakwadh rombe. **3** Jarit-dhoot yawone kendo rombe wi-njo dwonde. Kae to oluongo rombene owuon gi nyinegi, eka otayogi kogologi oko. **4** Ka ose-golo rombe duto ma mage owuon oko, otelo e nyimigi kae to rombe-go luwo bang'e, nikech ging'eyo dwonde. **5** Ok gibi luwo ng'at ma gikia ngang', to gibiro ringo ng'atno nikech ok ging'eyo dwond joma gikia." **6** Yesu nomi-yogi ranyisino, to ne ok ging'eyo tiend gik ma nowachonegi.

7 Omiyo, Yesu nochako wachonegi kendo niya: "Adier, adier, awachonu ni, an e dhoot mar rombe. **8** Ji duto mosebi-ro kara, gin jokuo kendo joyeko; to rombe osetamore winjogi. **9** An e dhoot; ng'at ma donjo kokalo kuoma, ibiro rese, kendo obiro donjo iye mi owuog oko kendo onwang'chiemo. **10** Jakuo ok bi ka ok mana ni mo-

ndo okwel, onek, kendo oketh gik moko. Asebi-ro mondo eka giyud ngi-ma kendo mondo giyude mogundho. **11** An e jakwath maber; jakwath maber chiwo ngimane ne rombe. **12** Ng'at mondik tich ma ok en jakwath kendo ma rombe ok gin mage, ringo sama oneno ka ondiek biro mojang'rombe—eka ondiek makogi kendo keyogi— **13** nikech en ng'at mondik tich kendo ok odew rombe. **14** An e jakwath maber. Ang'eyo rombena kendo rombena bende ong'eya, **15** mana kaka Wuora ong'eya to an bende ang'eyo Wuora; kendo achiwo ngimana ne rombe.

16 "To an gi rombe mamoko ma ok gin mag kundni; gin bende nyaka akelgi iye, kendo giniwinj dwonda, mi ginibed kueth achiel e bwo jakwath achiel. **17** Mano e momiyo Wuora ohera, nikech achiwo ngimana, mondo eka achak ayude

kendo. **18** Onge ng'at ma mayago, to achiwe kuom dwacha awuon. An gi teko mar chiwe, kendo an gi teko mar yude kendo. Chikni nayudo koa kuom Wuora."

19 Wechego nomiyo Jo-Yahudi obedo gi ywaruok kendo. **20** Thothgi ne wacho niya: "En gi jachien kendo neko oma-ke. Ang'o momiyo uwi-nje?" **21** Jomoko ne wacho kama: "Magi ok gin weche mag ng'at ma nigi jachien. Be jachien nyalo yawo wenge muofni?"

22 Gie kindeno, Sawo mar Walo Hekalu ne timore e Jerusalem. Ne en ndalo koyo, **23** to noyudo ka Yesu wuotho e hekalu e agola* miluongo ni agoch Solomon. **24** Eka Jo-Yahudi nolwore mi gichako wachone niya: "Ibiro miyo wasik gi kiawa nyaka karang'o? Ka in e Kristo, wachnwa ayanga." **25** Yesu nodwokogi kama: "Ne ase-

10:23 *Magi gin kuonde miluwo ma nigi sirni molworogi kod tado e wigi.

wachonu, to e ma ok uyie. Tije ma atimo e nying Wuora chiwo neno kuoma. **26** To ok uyie nikech ok un rombena. **27** Rombena winjo dwo-nda, to ang'eyogi kendo gilua. **28** Amiyogi ngima ma nyaka chieng', kendo ok noke-thgi ngang', bende onge ng'at ma nomayagi e lwe-ta. **29** Gima Wuora ose-miya en gima duong' molo-loyo gik mamoko duto, kendo onge ng'at ma nya-lo gologi e lwet Wuora. **30** An kod Wuora wan achiel."

31 Jo-Yahudi nokwan-nyo kite mondo gichiele-go kendo. **32** Yesu no-wachonegi kama: "Ne anyisou tije mabeyo mang'eny moa kuom Wuora. Kuom tijego, en tich mane momiyo uchie-la gi kite?" **33** Jo-Yahudi nodwoke niya: "Wachieli gi kite, ok nikech tich moro maber, to nikech ichayo Nyasaye; nimar kata obedo ni in dhano, itimori iwuon ni in nyasaye." **34** Yesu

nopenjogi kama: “Donge ondik e Chiku ni, ‘Ne awacho ni: “Un nyiseche””? **35** Ka Nyasaye noluongo joma wach Nyasaye oseketo bura kuomgi ni “nyiseche”—to ok nyal lok Ndiko—**36** an ng’at ma Wuora nopwodho mi ooro e piny, be duwachna ni, ‘Ichayo Nyasaye,’ mana nikech ne awachonu ni, ‘An Wuod Nyasaye?’ **37** Ka ok atim tije mag Wuora, kik uyie kuoma. **38** To ka atimogi, kata obedo ni ok uyie kuoma, yieuru kuom tijego, eka ung’e kendo udhi nyime ng’eyo ni Wuora ni e winjruok achiel koda, kendo an e winjruok achiel kod Wuora.” **39** Omiyo, ne gitemo make kendo, to ne odhi kama ne ok ginyal yudee.

40 Eka nowuok modhi loka Jordan kendo, kama Johana ne batisoe ji kinde motelo, mi nobet kuno. **41** Kendo ji mang’eny nobiro ire mi gichako wacho niya: “Johana ok notimo kata ra-

nyisi achiel, to gik moko duto ma Johana nowacho kuom ng’atni, osebet adier.” **42** Kendo ji mang’eny ma ne ni kanyo noketo yie kuome.

11 Koro ng’at moro ma nyinge Lazaro ne tuo; ne en Ja-Bethania ma en gweng’ gi Maria kod Maritha nyamin-gi. **2** Ma e Maria ma noolo mo ma nigi suya e tie nde Ruoth mi notwoyogi gi yie wiye; Lazaro ma ne tuoni ne en owadgi. **3** Omiyo, nyiminenege ne ooro ne Yesu wach niya: “Ruoth, ne! osiepi ni mihero tuo.” **4** To ka Yesu nowinjo mano, nowacho kama: “Tuoni ok bi kelo tho, to en mar nyiso duong’ ma Nyasaye nigo mondo eka Wuod Nyasaye oyud duong’ kokalo kuom tuono.”

5 Koro Yesu nohero Maritha gi Maria nyamin mare kod Lazaro. **6** Kata kamano, ka nowinjo ni Lazaro ne tuo, nomedo bet kama ne entiere kuom ndalo ariyo. **7** Eka bang’ mano nowa-

cho ne jopuonjrene niya: “Wadhiuru Judea kendo.” **8** Jopuonjrene nopenje kama: “Rabi, nyocha eka Jo-Judea dware chieli gi kite, to idok kuno kendo?”

9 Yesu nodwoko niya: “Donge odiechieng’ nigi seche 12 mag ler, koso? Ka ng’ato wuotho e ler mar odiechieng’ ok ochwanyre e gimoro amora, nikech oneno ler mar pinyni. **10** To ka ng’ato wuotho gotieno, ochwanyore nikech ler onge kuome.”

11 Bang’ ka nosewacho wechegi, nomedo kama: “Lazaro osiepwa nindo, to adhi kuno mondo achiewe.” **12** Eka jopuonjrene nowachone niya: “Ruoth, kare ka onindo to obiro winjo maber.” **13** Kata kamano, Yesu ne wuoyo kuom tho mar Lazaro. To gin ne giparo ni nowuoyo e wi nindo mar yueyo. **14** Eka gikanyono Yesu nowachonegi ayanga kama: “Lazaro otho, **15** kendo ail nikech un ni ne

aonge kuno mondo ubed gi yie. To wadhiuru ire.”

16 Eka Thoma ma niluongo ni Rude, nowacho ne jopuonjre wetene kama: “Wan bende wadhiuru mondo watho kode.”

17 Ka Yesu nochopo, noyudo ka Lazaro osebedo ei liel kuom ndalo ang’wen. **18** To Bethania ne chiegni gi Jerusalem, bor ma drom kilomita adek kama.

19 Kendo Jo-Yahudi mang’eny noyudo osebiro ir Maritha gi Maria mondo gihogi nikech owadgi. **20** Ka Maritha nowinjo ni Yesu ne biro, nodhi romone; to Maria nodong’ kobet pachcho. **21** Eka Maritha nowacho ne Yesu niya: “Ruoth, ka dine bed ni in kae, owadwa dine ok otho. **22** To kata mana gie sani, ang’eyo ni gimoro amora mikwayo Nyasaye, Nyasaye biro miyi.” **23** Yesu nowachone kama: “Owadu biro chier.” **24** Maritha nodwoke niya: “Ang’eyo ni obiro chier e kinde

chier chieng' giko." **25** Yesu nowachone kama: "An e chier kendo an e ngima. Ng'at ma nyiso yie kuoma, kata ka otho, obiro bet mangima kendo; **26** bende, ng'ato ang'ata mangima kendo ma nyiso yie kuoma ok bi tho ngang'. Be iyie gi mano?" **27** Nodwoke niya: "Ee, Ruoth, aseyye ni in e Kristo Wuod Nyasaye, jal ma ne onego obi e piny." **28** Ka nosewacho mano, nowuok modhi luongo Maria nyamin-gi mowachone ka gin kar kendgi niya: "Japuonj ni kacha, kendo oluongi." **29** Maria ka nowinjo mano, noa malo mapiyo modhi ir Yesu.

30 Yesu ne pok ochopo dala, pod ne en kama Maritha ne oromonee. **31** Ka Jo-Yahudi ma ne niggi Maria ei ot ka hoye noneno Maria kochung' mapiyo mowuok oko, ne giluwe ka giparo ni nodhi e liel mondo oywag kuno. **32** Ka Maria nochopo kama Yesu ne nitie kendo nene, nopodho

e tiendene mowachone niya: "Ruoth, ka dine bed ni in ka, owadwa dine ok otho." **33** Ka Yesu ne onene koywak kendo Jo-Yahudi ma nobiro kode bende ne ywak, nowinjo malit mi chunye nochandore. **34** Nopenjo kama: "Ukete kanye?" Ne gidwoke niya: "Ruoth, bi mondo ine." **35** Pi wang' Yesu ne ochuer. **36** Eka Jo-Yahudi nochako wacho kama: "Neuru kaka nohere ahinya!" **37** To moko kuongi nowacho niya: "Jali e ma noyawo wenge ng'at ma muofucha, donge nonyalo geng'o ng'atni kik tho?"

38 To nikech lit noma-ko Yesu kendo, ne odhi e liel. To adier, liendno ne en rogo moum dhoge gi kidi. **39** Yesu nowachone kama: "Ng'ieluru kidino oko." Maritha, nyamin ng'at ma ne othono, nodwoke kama: "Ruoth, sani nyaka bed ni koro ong'ue marach, nimar koro ndalo ang'wen ose- kadho." **40** Yesu nope-

nje niya: “Donge asewachoni ni ka iyie to ini-ne duong’ mar Nyasaye?” **41** Omiyo, ne gigo kidi oko. Eka Yesu noting’o wang’e malo e polo mowacho kama: “Wuora, agoyoni erokamano nikech isewinja. **42** Adier, ang’eyo ni iwinja kinde duto; to awuoyo nikech oganda ma sani ochung’ kolworo kae mondo eka giyie ni ne iora.” **43** To ka nosewacho wechego, nokok gi dwol maduong’ niya: “Lazaro, wuog oko!” **44** Ng’at ma noyudo osethono nowuok oko ka onal tiendene kod lwetene gi lewni, kendo wang’e ne obo gi nanga. Yesu nowachonegi kama: “Gonyeuru kendo uweye odhi.”

45 Kuom mano, thoth Jo-Yahudi ma nosebiro ir Maria kendo neno gima Yesu notimo, noketo yie kuome, **46** to moko kuomgi ne odhi ir Jo-Farisai mi ne giwachonegi gik ma Yesu notimo. **47** Omiyo, jodong-jodo-

lo kod Jo-Farisai nochoko buch Sanhedrin kanyachiel mi ne giwacho niya: “Watim nang’o, ni-mar ng’atni timo ranyisi madongo mang’eny?” **48** Ka waweze kamae, to ji duto biro keto yie kuome, kendo Jo-Rumi nobi mi ginikaw karwa kod ogandawa.” **49** Eka achiel kuomgi ma nyinge Kayafa, ma ne en jadolo maduong’ e higano, nowachonegi kama: “Ok ung’eyo gimoro amora kata matin, **50** kendo pok ufwenyo ni ber ka ng’at achiel otho ne ji kar mondo oketh oganda duto.” **51** Kata kamano, ok nowacho mano kuomdwache owuon, to nikech ne en jadolo maduong’ e higano, ne okoro ni Yesu ne dhi tho ne oganda, **52** to ok mana ne ogandano kende, to bende mondo ochok e achiel nyithind Nyasaye mosekere kuonde mopogore opogore. **53** Omiyo chakre chieng’no, ne giriwo paro kanyachiel mondo ginege.

54 Kuom mano, Yesu koro ne ok wuoth e lela e kind Jo-Yahudi, to noa kanyo modhi e alwora machiegni gi thim, e taon miluongo ni Efraim, kendo nobet kuno gi jopuonjrene. **55** To Paska mar Jo-Yahudi ne chiegni, kendo ji mang'eny ma noa e gwenge mokiewo gi kanyo noidho Jerusalem ka Paska pok ne ochopo mondo gipwodhre giwegi ka luwore gi chik. **56** Ne gi manyo Yesu kendo ne gipenjore e kindgi ka gichung' koni gi koni e hekalu niya: "In ineno nade? Ni ok obi biro e sawo kata matin, koso?" **57** To jodong-jodolo kod Jo-Farisai nosechiko ni ng'ato ang'ata mong'eyo kama Yesu ne nitie ne onego oter wach mondo gimake.

12 Kane odong' ndalo auchiel to Paska chakore, Yesu nochopo Bethania, kama ne nitie Lazaro ma Yesu nosechiero a kuom joma otho. **2** Omiyo, ne gilo-

so ne Yesu nyasi moro kuno, kendo Maritha ne tiyonegi, to Lazaro ne en achiel kuom joma nobet piny e mesa kode. **3** Eka Maria nokawo mo ma nigi suya mamit, mor nad madier, ma en mo ma nengone tek gila-la, kendo noolo morno e tiende Yesu mi notwoyogi gi yie wiye. Such mor-no nosaso odno. **4** To achiel kuom jopuonjrene ma nyinge Judas Iskariot, ma ne chiegni ndhoge, nowacho kama: **5** "Donge mo ma nigi suya mamitni dine ous dinari 300 mondo omi joma odhier?" **6** Kata kamano, nowacho mano ok nikech nodewo joma odhier, to nikech ne en jakuo kendo en e ma norito sandug pesa, to ne ojakwalo pesa moket ei sandugno. **7** Eka Yesu nowachonegi niya: "Wereuru kode mondo otim mano ka oika ne chieng'yikna. **8** Nimar kinde duto un gi joma odhier, an to ok ubi bedo koda kinde duto."

9 Gie kindeno, oga-nda mang'ongo mar Jo-Yahudi nofwenyo ni ne en kanyo, kendo ne gi-biro kanyo, ok mana ni-kech Yesu kende, to bende mondo gine Lazaro ma nosechiero koa kuom joma otho. **10** Koro jodong-jodolo noriwo paro kanyachiel mondo gineg Lazaro bende **11** ni-kech en e ma ne omiyo Jo-Yahudi mang'eny ne dhi kuno kendo keto yie kuom Yesu.

12 Eka kinyne oga-nda mang'ongo ma nosebiro e sawono nowinjo ni Yesu ne biro Jerusalem. **13** Omiyo, ne gikawo bedede othidhe kendo wuok oko mondo giromne, mi ne gichako kok niya: "Rese, wakwayi! Ng'at moguedh en ng'atno ma biro e nying Jehova Ruodh Israel!" **14** Kane Yesu oyudo nyathi punda moro, nobet kuome mana kaka ondik niya: **15** "Kik ibed maluor, in Nya-Sayun. Ne! Ruodhi biro ka oidho nyathi pu-

nda." **16** Kar chakruok, jopuonjrene ok nong'eyo tiend wechego, to bang'ka nose mi Yesu duong', ne giparo ni gigo nondik kiwuoyo kuome kendo ni ne otimne gigo.

17 Koro oganda ma ne ni kode sama noluongo Lazaro mondo owuog oko e liel kochiere a kuom joma otho, ne siko ka chiwo neno. **18** Mani bende e gimomiyo ogandano nodhi romone, ni-kech ne gisewinjo ni notimo ranyisi maduong'no. **19** Omiyo, Jo-Farisai nowacho e kindgi niya: "Wachandore nono. Neuru! piny duto oselowo bang'e."

20 Koro ne nitie Jo-Grik moko e kind joma nobiro lemo e sawono. **21** Omiyo, jogo nodhi ir Filipino ma ne a Bethsaida mar Galili, kendo ne gichako kwaye niya: "Jaduong', wadwaro neno Yesu." **22** Filipino nodhi mowacho ne Andrea. Andrea gi Filipino nobiro mi giwacho ne Yesu.

23 Yesu nodwokogi kama: “Sa osechopo ma Wuod dhano onego omi duong’.

24 Adier, adier, awachonu ni, ka koth ngano ok olwar e lowo mi otho, osiko mana kodhi achiel; to ka otho, bang’e onyago olemo mang’eny.

25 Ng’ato ang’ata mohero ngimane ahinya, oke the, to ng’at mosin gi ngimane e pinyini, norit ngimaneno nyaka chop oyud ngima ma nyaka chieng’.

26 Ka ng’ato dwaro tiyona, to mondo oluwa, kendo kama antieree, kanyo bende ng’at ma tiyona nobedie. Ka ng’ato dwaro tiyona, Wuora biro miye duong’.

27 Sani chunya chandre, to awach ang’o? Wuora, resa kuom sa mosechoponi. Kata kamano, mano e momiyo asechopo e sa nogo.

28 Wuora, mi nyingi duong’.” Eka dwol moro nowuok e polo ka wacho niya: “Asemiye duong’, kendo abiro miye duong’.”

29 Oganda ma ne ochung’ kanyo nowinjo

mano, mi ne gichako wacho ni polo oa mor. Jomoko ne wacho niya: “Malaika moro owuoyo kode.”

30 Yesu nodwoko kama: “Dwolno osewinjore, ok nikech an, to nikech un.

31 Koro nitie bura ming’ado ne pinyini, kendo jaloch mar pinyini ibiro wit oko.

32 To e ma bang’ koseng’awa malo aa e piny, abiro ywayo kit ji duto ira.”

33 Kuom adier, nowacho mano mondo onyisgo kit tho ma nochiegni thogo.

34 Eka oganda nodwoke kama: “Ne wawinjo koa e Chik ni Kristo siko nyaka chieng’. Ere kaka inyallo wacho ni Wuod dhano nyaka ng’aw malo? Wuod dhanono to e ng’a?”

35 To Yesu nokonegi niya: “Ler biro dhi nyime bedo e kindu kuom ndallo matin. Wuothuru sama pod un gi ler, mondo mudho kik lou; ng’ato ang’ata ma wuotho e mudho ok ong’eyo kama odhiye.

36 Ka pod un gi ler, nysuru yie kuom ler, mondo eka ubed nyithind ler.”

Yesu nowacho wechego kae to nowuok modhi pondonegi. **37** Kata obedo ni nosetimo ranyisi madongo mang'eny ahinya e nyimigi, ne ok giket yie kuome, **38** mondo eka wach janabi Isaya ochop ma nokoro niya: "Jehova, en ng'a moseketo yie kuom gima ne giwinjo koa kuomwa? To kuom wach bad Jehova, oseele ne ng'a?" **39** Gimomiyo ne ok ginyal keto yie en ni, Isaya nokoro bende kama: **40** "Osedino wengegi kendo osemiyo chunyi obedo matek, mondo kik ginen gi wengegi mi chunyi winj tiend wach, kendo kik gilokre mi achanggi." **41** Isaya nokoro wechego nimar noneno duong' mar Kristo, kendo nowuoyo kuome. **42** To adier, kata mana jotelo mang'eny noketo yie kuome, to ne ok ginyal hulo mano ayanga nikech ne giluro Jo-Farisai mondo kik riembgi a e sunagogi; **43** nimar ne gihero duong' moa

kuom dhano moloyo kata mana duong' mar Nya-saye.

44 Kata kamano, Yesu nokok niya: "Ng'ato ang'ata ma keto yie kuoma, ok oket yie kuoma kende, to oketo yie bende kuom Ng'at ma ne oora; **45** kendo ng'at ma nena, oneno bende Ng'atno ma noora. **46** Asebiro ka anler e piny, mondo ng'ato ka ng'ato ma keto yie kuoma kik sik e mudho. **47** To ka ng'ato winjo wechenagi to ok oritgi, ok ang'adne bura; nimar nabiro, ok ni mondo ang'ad ne piny bura, to mondo ares piny. **48** Ng'ato ang'ata ma chaya kendo ma ok rwak wechenagi, en gi gima ng'adone bura. Wach ma asewacho e ma biro ng'adone bura e chieng' giko. **49** Nimar pok awuoyo kuom dwacha awuon, to Wuora ma ne oora e ma osemiya chik owuon kuom gima onego awach kod gima onego apuonj. **50** Kendo ang'eyo ni

chikne en ngima ma nyaka chieng'. Kuom mano, weche ma awacho, awachogi mana kaka Wuora osewachona."

13 Koro, Yesu nong'eyo ka sawo mar Pasaka pok nochopo ni sane mar a e pinyni kodok ir Wuoro nosetundo. Nikech nosebedo kohero joge owuon ma ne ni e piny, noherogi nyaka giko. **2** Chiemo modhiambo ne pod dhi nyime, kendo Jachien nose donjo e chuny Judas Iskariot wuod Simon mondo ondhoge. **3** Kuom mano, nikech Yesu nong'eyo ni Wuoro nosechiwo gik moko duto e lwe te, to ni noa ir Nyasaye kendo ne odhi dok ir Nyasaye, **4** noa malo ka pod chiemo modhiambono ne dhi nyime, kae to noketo lepe ma oko tenge. Eka nokawo taulo mi otueyo e nungone. **5** Bang' mano, noketo pi e besen mi ochako lwo ko tiende jopuonjrene kendo twoyogi gi taulo ma notueyo kuome. **6** Eka

ka nochopo ir Simon Petro, Petro ne openje niya: "Ruoth, ilwoko tiendena adier?" **7** Yesu nodwoke kama: "Ok ing'eyo tiend gima atimo sani, to ibiro ng'eyo tiende bang' gigi." **8** Petro nowachone niya: "Ok ibi lwoko tiendena ngang'." Yesu nodwoke kama: "Ka ok alwoko tiendeni, to ionge gi pok kanyachiel koda." **9** Simon Petro nowachone niya: "Ruoth, kik ilwok mana tiendena kende, to lwok lwetena kod wiya bende." **10** Yesu nokone niya: "Dwarore ni ng'ato ang'ata mose lwokore olwokne mana tiendene kende, nimar dende duto ler. Un uler, to ok uduto." **11** Nimar nong'eyo jal ma ne ndhoge. Mano e momiyo nowacho ni: "Ok ni uduto uler."

12 Ka koro noselwoko tiendegi mi orwako lepe ma oko, nochako obet kendo e mesa, mowachonegi niya: "Be ung'eyo tiend gima asetimonu?" **13** Un uluunga ni, 'Ja-

puonj,' kendo ni, 'Ruoth,' to un kare nikech an kamano. **14** Kuom mano, ka an Ruodhu kendo Japponju aselwoko tiendeu, un bende ng'ato ka ng'ato kuomu onego olwok tiende nyawadgi. **15** Nimar aketonu ranyisi, mondo mana kaka asetimonu, un bende onego utim kamano. **16** Adier, adier, awachonu ni, misumba ok duong' moloyo ruodhe, kata ng'at moor ok duong' moloyo ng'at moore. **17** Kung'eyo wechegi, un joma mor ka utimogi. **18** Ok awuo kuomu uduto; ang'eyo joma aseiyero. To en kamano mondo Ndiko ochop ma wacho niya: 'Ng'at ma ne jachamo makatena oseting' ofunj tiende kuoma.' **19** Chakre sani ka dhi nyime, awachonu wachno ka pok otimore mondo ka otimore to uyie ni an e en. **20** Adier, adier, awachonu ni, ng'ato ang'ata ma rwako ng'at ma aoro, orwaka an

bende, kendo ng'at ma rwakano, orwako bende Jal ma ne oora."

21 Bang' wacho wechegi, chuny Yesu nochandore, kendo nochiwo neno niya: "Adier, adier, awachonu ni, ng'at achiel kuomu biro ndhoga." **22** Jopuonjrene nochako ng'iyo-re ka giwuoro ni en ng'a ma nowuoyo kuome. **23** Achiel kuom jopuonjre, ma en japuonjre ma Yesu nohero nobet but Yesu. **24** Omiyo, Simon Petro notimo ranyisi gi wiye kogwelo japuonjreno kendo kone niya: "Wachnwae ni owuoyo kuom ng'a." **25** Kuom mano, japuonjreno noyiengore e kor Yesu kendo penje kama: "Ruoth, en ng'a?" **26** Yesu nodwoko kama: "En ng'atno ma abiro miyo bath makate ma aseluto e bakul." Eka ka noseluto makate, nokawo mi omiyo Judas, wuod Simon Iskariot. **27** Bang' ka Judas nosekawo bath makateno, Satan nodonjo kuome.

Omiyo, Yesu nowachone kama: “Gima itimo, time mapiyo moloyo.”

28 Kata kamano, onge ng’ato kuom joma nobet piny e mesa ma nong’eyo gimomiyo nowachone kamano. **29** Kuom adier, nikech Judas ne jating’o sandug pesa, moko kuomgi ne paro ni Yesu ne wachone ni, “Ng’iew gik ma dwarore ni watigo e sawo,” kata ni onego omi joma odhier gimoro. **30** Bang’ kawo bath makateno, nowuok oko gikanyono. To ne en otieno.

31 Ka koro Yesu nosewuok oko, nowachonegi niya: “Koro Wuod dhan osemi duong’, kendo Nyasaye yudo duong’ kokalo kuome. **32** Nyasaye owuon biro miye duong’, kendo obiro miye duong’ gikanyono. **33** Nyithindo matindo, pod an kodu mana kuom kinde matin. Ubiro manya; to mana kaka nawacho ne Jo-Yahudi ni, ‘Kama adhiyoe ok unyal biroe,’ koro awachonu

un bende. **34** Amiyou chik manyien, ni ubed gi her a e kindu; mana kaka aseherou, un bende herreuru e kindu. **35** Ma e ma nomi ji duto ong’e ni un jopuonjrena—ka un gi her a e kindu uwegi.”

36 Simon Petro nope nje kama: “Ruoth, idwaro dhi kanye?” Yesu nodwoko niya: “Kama adhiyoe ok unyal luwae sani, to ubiro luwa bang’e.”

37 Petro nokone kama: “Ruoth, ang’o momiyo ok anyal luwi sani? Abiro chiwo ngimana nikech in.” **38** Yesu nodwoko niya: “Be ibiro chiwo ngimani nikech an? Adier, adier, awachoni ni, thwon-gweno ok bi kok ngang’ nyaka chop ikwer nyadidek ni ok ing’eya.”

14 “Kik chunyu chandre. Nysisuru yie kuom Nyasaye; nysisuru yie kuoma bende. **2** E od Wuora nitie kuonde dak mang’eny. Ka da bed ni ok en kamano, dine asewachonu nimar awuok adhi mondo aiknu kar dak. **3** Be-

nde, ka adhi mi aikonu kar dak, abiro duogo kendo, mi anarwaku e dala kama antie, mondo kama antieree un bende ubedie. **4** To un ung'eyo yo ma dhi kama adhiyoe."

5 Thoma nowachone kama: "Ruoth, ok wang'eyo kama idwaro dhiyoe. Ere kaka dwang'e yo?"

6 Yesu nodwoke niya: "An e yo, kendo an e adiera, kendo an e ngima. Onge ng'at ma biro ir Wuora mak mana kokalo kuoma. **7** Ka da ung'eya, dikoro ung'eyo Wuora bende; chakre sani ka dhi nyime, ung'eye kendo usenene."

8 Filipino nokone niya: "Ruoth, nyiswae Wuoru, to mano biro romowa."

9 Yesu nodwoke kama: "Kata bang' bedo kodu kuom kinde malach kama pok ing'eya Filipino? Ng'ato ang'ata ma osenena, oseneno Wuora bende. Ere kaka ipenjo ni, 'Nyiswae Wuoru'?"

10 Ok uyie ni an e winjruok achiel gi Wuora ke-

ndo ni Wuora ni e winjruok achiel koda? Weche ma awachonu, ok awachgi koa kuoma awuon, to Wuora ma siko e winjruok achiel koda timo tijene. **11** Ng'euru ni an e winjruok achiel gi Wuora kendo ni Wuora ni e winjruok achiel koda; ka ok kamano, yieuru nikech tijego. **12** Adier, adier, awachonu ni, ng'ato ang'ata ma nyiso yie kuoma, ng'atno bende notim tije ma atimo; kendo obiro timo tije madingo moloyo magi, nimar an awuok adhi ir Wuora. **13** Bende, gimoro amora ma ukwayo e nyinga, abiro timonnu mondo Wuora oyud duong' kokalo kuom Wuode. **14** Ka ukwayo gimoro amora e nyinga, abiro timonugo.

15 "Ka uhera, ubiro rito chikena. **16** Kendo abiro kwayo Wuora mi nomiu jakony machielo mondo obed kodu nyaka chieng'. **17** Jakonyno en roho mar adiera, ma piny ok nyal yudo nikech

piny ok nene, bende ok ong'eye. Un ung'eye, nimar osiko kodu kendo en kuomu. **18** Ok abi weyou kiye. Abiro duogo iru. **19** Pod odong' kinde matin to piny ok bi nena kendo, to un ubiro nena, nimar angima kendo un bende unubed mangima. **20** E chie- ng'ono, unung'e ni an e winjruok achiel gi Wuora, kendo ni un e winjruok achiel koda, bende ni an e winjruok achiel kodu. **21** Ng'ato ang'ata ma nigi chikena kendo ma ritogi, mano e ng'at mohera. Kamano bende, ng'ato ang'ata mohera, Wuora biro here, kendo abiro here, mi ananyisra- ne ayanga."

22 Judas, ma ok Iska- riot, nopenje kama: "Ruoth, en ang'o mose- timore momiyo idwaro nyisorinwa ayanga to ok ne piny?"

23 Yesu nodwoke niya: "Ka ng'ato ohera, obiro rito wachna, kendo Wuora biro here, mi wanabi ire kendo loso kar dakwa

kode. **24** Ng'ato ang'ata ma ok ohera, ok orit we- chena. Wach ma uwinjo- no ok en mara, to en mar Wuora ma noora.

25 "Awachonu gigi sa- ma pod an kodu. **26** To jakonyno, roho maler, ma Wuora biro oro e nyi- nga, en e ma obiro puonjou gik moko du- to, kendo paronu we- che duto ma nawacho- nu. **27** Aweyonu kuwe; amiyu kuwe mara. Ok amiugo e yo ma piny chi- wego. Kik uwe chu- nyu chandre kata nyo- sore nikech luoro. **28** Ne uwinjo ka awacho- nu ni, 'Awuok adhi ke- ndo ni abiro duogo iru.' Ka adier uhera, da ube- do mamor ni awuok adhi ir Wuora, nikech Wuora duong' moloya. **29** Omiyo, koro asewa- chonu ka pok mano oti- more, mondo ka otimo- re, to uyie. **30** Ok abi wacho weche mang'eny kodu kendo, nimar ja- loch mar pinyi biro, to oonge gi teko kuoma. **31** To mondo piny ong'e

ni ahero Wuora, atimo mana kaka Wuora osechika ni atim. Auru malo wawuog kae.

15 “An e yadh mza-bibu madier, to Wuora e japur. **2** Bede duto man kuoma ma ok nyag olemo ogolo oko, to bede duto ma nyago olemo, olwero maler mondo eka ginyag olemo momedore. **3** Un usebedo maler nikech wach ma asewachonu. **4** Sikuru e winjruok achiel koda, to an bende anasik e winjruok achiel kodu. Mana kaka bat ok nyal nyago olemo kende owuon mak mana ka osiko e yadh mzabibu, un bende ok unyal nyago olemo mak mana ka usiko e winjruok achiel koda. **5** An e yadh mza-bibu; un e bedene. Ng’ato ang’ata ma siko e winjruok achiel koda kendo ma siko e winjruok achiel kode, jali nyago olemo mang’eny; nimar ka ok an, to ok unyal timo gimoro ngang’. **6** Ka ng’ato ok sik e winjruok

achiel koda, iwite oko mana kaka bad yath, kae to otwo. Eka ji choko bedego kendo giwitogi e mach mi wang’gi. **7** Un kusiko e winjruok achiel koda, kendo ka wechena siko e iu, kwauru gimoro amora mudwaro, to biro timorenu kamano. **8** Wuora yudo duong’ nikech ma: ni udhi nyime nyago olemo mang’eny kendo unyiso ni un jopuonjrena. **9** Mana kaka Wuora osehera, e kaka aseherou; sikuru e herana. **10** Kurito chikena, ubiro siko e herana, mana kaka aserito chike Wuora kendo asiko e herane.

11 “Asewachonu gigi mondo morna obed kuumu kendo mor maru opong’. **12** Ma e chikina, ni mondo uheru ng’ato gi ng’ato mana kaka aseherou. **13** Onge ng’at ma nigi hera maduong’ ma loyo ma: ni ng’ato chiwo ngimane nikech osiepena. **14** Un osiepena kutimo gima achikou. **15** Koro

ok aluongu kendo ni wambuni, nimar misumba ok ong'eyo gima ruodhe timo. To aseluongou ni osiepena, nimar ase-miyo ung'eyo gik moko duto ma asewinjo kuom Wuora. **16** Ok ne uyiera, to nayierou, kendo naketou mondo udhi unyag olemo, kendo mondo olemo ma unyago osik, eka gimoro amora mukwayo Wuora e nyinga, obiro miyou.

17 “Wechegi achikou mondo uherru e kindu. **18** Ka piny osin kodu, ng'euru ni nokwongo sin koda ka pok osin kodu. **19** Ka da un mag piny, piny dine ohero gige owuon. To koro nikech ok un mag piny, to asewierou koa e piny, piny osin kodu nikech mano. **20** Paruru gima nawachonu niya: Misumba ok duong' molo-loyo ruodhe. Ka gisesanda, un bende gibiro sandou; ka giserito wachana, gibiro rito wachu bende. **21** To gibiro timonu mago duto ni-

kech nyinga, nimar ok ging'eyo Jal ma noora. **22** Dine bed ni ne ok abiro mi awuoyo kodgi, dikoro gionge gi richo. To koro ok ginyal kwer ni gionge richo. **23** Ng'ato ang'ata ma sin koda, osin gi Wuora bende. **24** Ka dine bed ni ok ne atimo e diergi tije ma onge ng'at machielo mo-setimo, dikoro gionge gi richo; to sani gisenena kendo gisin koda kanyachiel gi Wuora. **25** To mano notimore mondo eka wach mondik e Chikgi ochop niya: ‘Ne gisin koda ma onge gimomiyo.’ **26** Ka jakony ma abiro oronu koa ir Wuora obiro, roho mar adiera ma wuok ir Wuora, en e ma obiro chiwo neno kuoma; **27** eka un bende, ubiro chiwo neno nikech usebedo koda nyaka ne achak tija.

16 “Asewachonu wechegi mondo kik uchwanyru. **2** Ji biro riembou ua e sunagogi. Kuom adier, ndalo biro ma ng'ato ang'ata mo-

negou biro paro ni otiyo ne Nyasaye. **3** To gibiro timo mago duto nikech pok ging'eyo Wuora, kata an. **4** Kata kamano, asewachonu gigo mondo ka sa ma gibiro timoree ochopo, unupar ni ne awachonugi.

“Ok ne awachonugi e kar chakruok nimar ne an kodu. **5** To sani awuok adhi ir Jal ma noora; to e ma pod onge kata ng'ato kuomu ma penja ni, 'Idwaro dhi kanye?' **6** To nikech asewachonu wechegi, lit osepong'ochunyu. **7** Kata kamano, awachonu adier ni, awuok adhi mondo un e ma uyud ber. Nikech ka ok adhi, jakonyno ok bi bironu; to ka adhi, abiro ore iru. **8** Kendo ka jakonyno obiro, enonyis piny ayanga tiend richo, gi tiend tim makare, kod tiend bura mar Nyasaye: **9** mokwongo, enonyis gima tiend richo en, nikech ji ok nyis yie kuoma; **10** eka enonyis gima tiend tim ma-

kare en, nimar awuok adhi ir Wuora to un ok ubi nena kendo; **11** eka gima enonyis tiend bura mar Nyasaye, nimar ose ng'ad bura ne jaloch mar pinyni.

12 “Pod an gi gik mang'eny monego awachnu, to ok unyal winjo tiendgie gie sani. **13** Kata kamano, ka jakonyno obiro, ma en roho mar adiera, obiro tayou ei adiera duto, nimar ok obi wuoyo kuom dwache owuon, to gik mowinjo e ma obiro wacho, kendo obiro landonu gik ma biro. **14** Jakonyno biro miya duong', nikech gik ma obiro yudo gin maga, kendo obiro landonugi. **15** Gik moko duto ma Wuora nigo, gin maga. Mano e momiyo awachonu ni, gik ma jakonyno yudo gin maga, kendo olandonugi. **16** Pod odong' kinde matin to ok ubi nena kendo, to bende, bang' kinde matin ubiro nena.”

17 Eka moko kuom jopuonjrene nopenjore e

kindgi niya: "Sama owachonwa ni, 'Pod odong' kinde matin to ok ubi nena kendo, to bende, bang' kinde matin ubi-ro nena,' kendo ni, 'nikech awuok adhi ir Wuora,' mago tiendgi ang'o?"

18 Omiyo, ne gipenjore kama: "Sama owacho ni, 'pod odong' kinde matin,' mano tiende en ang'o? Ok wang'eyo gima owuoyoe."

19 Yesu nong'eyo ni ne gidwaro penje, omiyo nokonegi kama: "Usepenjoru e kin-du kuom wachni nikech asewachonu ni: 'Pod odong' kinde matin to ok ubi nena kendo, to bende, bang' kinde matin ubi-ro nena?' **20** Adier, adier, awachonu ni, ubi-ro ywak kendo goyo nduru, to piny biro mor; unuwinj lit, to lit maru biro lokore mor. **21** Sama dhako nyuol, owinjo rem malit nikech sane osechopo, to ka osenyuolo nyathi, ok opar litno kendo nikech mor ma engo ni osenyuolo ng'ato e piny. **22** Omiyo, sani un

bende uwinjo lit; to abiro nenou kendo. Bende, chunyu nobed mamor kendo onge ng'ato ma biro mayou moru. **23** E chieng'no, ok unupenja wach moro kata matin. Adier, adier, awachonu ni, kukwayo Wuora gimoro amora, obiro miyogo e nyinga. **24** Nyaka chop sani pok ukwayo kata gimoro achiel e nyinga. Kwauru to ubi-ro yudo kendo mor maru nobed moromo chuth.

25 "Asewachonu wechegi ka atiyoye gi ngeche. Sa biro ma ok abi wuoyo kodu gi ngeche, to abiro wuoyonu maler e wi Wuora. **26** E chieng'no, ubi-ro kwayo Wuora e nyinga; kuom wacho mano, ok anyis ni abiro kwayonu. **27** Nimar Wuora owuon oherou, nikech usehera kendo useyie ni ne abiro tiyo e lo Nyasaye. **28** Ne abiro e piny e lo Wuora. Koro awuok e piny kendo adok ir Wuora."

29 Jopuonjrene nowacho niya: "Ne! Koro to

iwacho maler, kendo ok iti gi ngero. **30** Koro wang'eyo ni ing'eyo weche duto kendo ok ochuno ni irit ng'ato openji nikech ing'eyo gima ng'ato paro. Mano miyo wang'eyo ni ne ia ir Nyasaye." **31** Yesu nodwokogi kama: "Be koro uyie? **32** Neuru! Sa biro kendo adier osechopo, ma ubiro ke ng'ato ka ng'ato nyaka e ode owuon, kendo unuweya kenda. To ok an kenda nimar Wuora ni koda. **33** Asewachonu wechegi ni mondo kokalo kuoma ubed gi kuwe. E piny ubiro yudo masira, kata kamano beduru gi chir! Aseloyo piny."

17 Bang' ka Yesu nosewacho wechego, noting'o wang'e e polo mowacho kama: "Wuora, sa osechopo. Mi wuodi duong' mondo wuodi omiyi duong' **2** mana kaka isemiye teko e wi ji duto, eka mondo ochiw ngima ma nyaka chieng' ne jogo duto ma isemiye. **3** Ma

e ngima ma nyaka chieng', ni ging'eyi in Nyasaye makende mar adier kod jal ma ne ioro, Yesu Kristo. **4** Asemiyo duong' e piny, nimar asetieko tich ma nimiya mondo atim. **5** Omiyo, koro Wuora, miya duong' e bathi, duong' ma chal gi ma ne an-go e bathi kane piny pok obetie.

6 "Asemiyo nyingi ong'ere ne joma ne imiya koa e piny. Ne gin meki, to ne imiyagi, kendo giserito wachni. **7** Koro giseng'eyo ni gik moko duto ma ne imiya noa kuomi; **8** nikech asechiwonegi weche ma ne imiya, mi ne girwakogi, kendo kuom adier giseng'eyo ni ne abiro e loyi kendo giseyie ni niora. **9** Akwayo nikech gin; ok akwa ne piny, to akwayo nikech jogo misemiya, nimar gin jogi; **10** kendo giga duto gin magi to meki gin maga; bende, aseyudo duong' e diergi. **11** "Koro ok an e piny, to gin, gin e piny, an to abiro iri. Wuora Maler,

ritgi nikech nyingi iwuon misemiya, mondo gibed achiel mana kaka wan kodi wan achiel. **12** Kane an kodgi, ne ajaritogi nikech nyingi iwuon ma isemiya; kendo aseritogi maber, mi onge kata achiel kuomgi mosekethore mak mana wuod kethruok, mondo weche manie Ndiko ochop. **13** To koro abiro iri, kendo awacho wechegi e piny mondo mor mara obed kuomgi moromo chuth. **14** Asemyogi wachni, to piny osin kodgi, nikech ok gin mag piny, mana kaka an ok an mar piny.

15 “Ok akwayi ni mondo igolgi e piny, to mondo iritgi nikech Ng’at Marach. **16** Ok gin mag piny, mana kaka an ok an mar piny. **17** Pwodhgi gibed maler kokalo kuom adiera; wachni en adiera. **18** Mana kaka niora e piny, an bende aorogi e piny. **19** Asiko ka apwodhora mondo abed maler nikech gin, mondo gin bende opwodhgi gi-

bed maler kokalo kuom adiera.

20 “Ok akwa ne jogi kende, to bende ne joma keto yie kuoma kokalo kuom wachgi, **21** mondo eka giduto gibed achiel, mana kaka in, Wuora, in e winjruok achiel koda, kendo an e winjruok achiel kodi, mondo gin bende gibed e winjruok achiel kodwa, eka piny oyie ni niora. **22** Asemyogi duong’ ma isemiya mondo eka gibed achiel mana kaka wan kodi wan achiel. **23** Mondo abed e winjruok achiel kodgi, kendo ibed e winjruok achiel koda, eka mondo gibed achiel e okang’ malong’o chuth, mondo piny ong’e ni niora kendo ni ne iherogi mana kaka ne ihera. **24** Wuora, adwaro ni joma isemiya obed kama antierree, mondo gine duong’ misemiya, nimar ne ihera ka chakruok mar piny ne podi. **25** Wuora makare, kuom adier, piny pok ong’eyi, to aseng’eyi

kendo jogi oseng'eyo ni niora. **26** Asemiyo nyingi ong'erenegi kendo abiro miyo omed ng'e-re, mondo eka hera ma ne iherago obed kuomgi, kendo abed e winjruok achiel kodgi."

18 Bang' ka Yesu nowachosewacho wechegi, nowuok gi jopuonjrene mi ging'ado Hoho mar Kidron, kendo ne gidhi kama ne nitie puodho moro, eka en kaachiel gi jopuonjrene ne gidonjo ei puodhono. **2** Koro Judas ma ne en jandhokne bende nong'eyo kanyo, nikech kinde mang'eny Yesu ne jadhi kanyo gi jopuonjrene. **3** Omiyo, Judas nokawo kidieny mar jolweny kod askeche mag jodong-jodolo gi mag Jo-Farisai, mi ne gidhi kanyo ka giting'o rameny, gi teyni, kod gige lweny. **4** Nikech Yesu nong'eyo gik moko duto ma ne dhi timorene, nowuok e lela mopenjogi niya: "En ng'a ma umanyo?" **5** Ne gidwoke ni, "Yesu ma

Ja-Nazareth." Nokonegi kama: "An e en." Judas ma ne en jandhokne bende ne ochung' kodgi.

6 To ka Yesu nowachonegi ni, "An e en," ne gisudo chien mi gipodho piny. **7** Omiyo, nopenjogi kendo niya: "En ng'a ma umanyo?" Ne gidwoke ni, "Yesu ma Ja-Nazareth." **8** Yesu nowachonegi niya: "Asenyisou ni an e en. Omiyo, ka an e ma umanya, weuru jogi mondo odhi." **9** Mano ne dhi chopo gima nosewacho kama: "Kuom jogo duto ma isemiya, pok alalo kata achiel."

10 Eka Simon Petro ma ne nigi ligangla, nowuodho mi ne ochadho go misumba mar jadolo maduong' kendo nong'ado ite ma korachwich oko. Nying misumbano ne en Malko. **11** To Yesu nowachonegi Petro kama: "Duok liganglano e kirope. Donge owinjore amadh okombe ma Wuora osemiya?"

12 Eka askeche kod jatend-jolweny* gi askeche mag Jo-Yahudi, nomako Yesu mi gitueye. **13** Ne gitere mokwongo ir Anas, nikech ne en wuonchi Kayafa, ma ne en jadolo maduong' e higano. **14** Kuom adier, Kayafa e ma noseng'ado ne Jo-Yahudi riekoni, ne gidhi yudo ber ka ng'at achiel otho e lo oganda.

15 Koro Simon Petro kaachiel gi japuonjre moro machielo ne luwo Yesu. Jadolo maduong' nong'eyo japuonjreno, kendo japuonjreno nodonjo gi Yesu nyaka e laru mar jadolo maduong', **16** to Petro ne ochung' oko e dhoot. Omiyo, japuonjre machielo ma jadolo maduong' nong'eyono, nowuok oko mi owuoyo gi jarit-dhoot kendo norwako Petro iye. **17** Eka jatich ma nyako, ma e ma ne rito dhoot, nopenje niya: "In bende in achiel kuom jo-

18:12 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

puonjre ng'atni, koso?" Nodwoko kama: "Ooyo, ok an." **18** Koro wasumbnigo kod askeche ne ochung' ka gioyo mach mar makaa ma ne gisemoko nikech piny ne ng'ich. Petro bende ne ochung' kodgi ka ooyo majno.

19 Omiyo, jaduong'-jodolo nopenjo Yesu wach jopuonjrene kod wach puonjne. **20** Yesu nodwoko kama: "Asewuoyo gi piny e lela. Kinde duto, ne apuonjo e sunagogi kendo e hekalu kama Jo-Yahudi duto ne chokoree, kendo onge gima ne ajawacho ling'ling'. **21** Ang'o momiyo ipenja? Penj joma osewinjo gik ma ne awachonegi. Ne! Jogo ong'eyo gik ma nawacho." **22** Bang' wacho wechego, achiel kuom askeche ma ne ochung' machiegni gi Yesu nothalo wang'e kendo wacho niya: "Mano e kaka inyalo dwoko jaduong'-jodolo adier!" **23** Yesu nodwoko kama: "Kaponi awacho gimoro

marach, chiw ane neno kuom gima rachno; to ka gima asewacho ni kare, ang'o momiyo igoya?"

24 Eka Anas nochiko ni oter Yesu ir Kayafa jado-
lo maduong' kotueye.

25 Koro Simon Petro noyudo ochung' kanyo ka ooyo mach. Eka ne giwachone niya: "In bende in achiel kuom jopuonjrene, koso?" Nokwer kama: "Ooyo, ok an."

26 Achiel kuom wasumbni mag jadolo maduong' ma ne en wat jal ma Petro noseng'ado ite okocha, nowacho niya: "Donge nende aneni e puodho kode?" **27** To Petro nokwer kendo, eka gikanyono thwon-gweno nokok.

28 Eka ne gigolo Yesu ir Kayafa mi gitere e od Pilato gavana mar Judea. Koro ne en okinyi mang'ich. To gin giwegi ne ok gidonjo e od gavana, mondo kik gibed ma ok ler, mondo gibed mowinjore chamo Pasaka. **29** Omiyo, Pilato nowuok oko irgi mo-

penjogi niya: "En wach mane ma udonjonego ng'atni?" **30** Ne gidwoke kama: "Ka da bed ni ng'atni ok en jaketho, dine ok wakele iri."

31 Kuom mano, Pilato nowachonegi kama: "Un uwegi kaweuru kendo ung'adne bura ka luwore gi chiku." Jo-Yahudigo nowachone niya: "Chik ok oyienwa nego ng'ato."

32 Mano ne en mondo wach ochop ma Yesu nosewacho konyisogo kit tho ma nodhi thogo.

33 Eka Pilato nodonjo kendo e ode kae to noluongo Yesu mopenje niya: "In e Ruodh Jo-Yahudi, koso?" **34** Yesu nodwoko kama: "Be ipenja kamano kuom dwachi iwuon, koso en nikech jomoko osewachoni weche kuoma?" **35** Pilato nodwoko kama: "An ok an Ja-Yahudi, donge? Oganani iwuon kod jodong-jodolo osechiwi e lweta. En ang'o misetimo?" **36** Yesu nodwoko niya: "Pinyruodha ok en mar pinyini. Ka da bed ni

Pinyruodha en mar piny-ni, joga dine okedo mondo kik chiwa e lwet Jo-Yahudi. To adier Pinyruodha ok en moa kae.”

37 Omiyo, Pilato nope-nje niya: “Kuum mano, kare in ruoth?” Yesu nodwoko kama: “In iwuon isewacho ni an ruoth. Mano e momiyo nonyuola, kendo mano e momiyo ne abiro e piny, ni mondo achiw neno e wi adiera. Ng’ato ka ng’ato man kor adiera winjo dwonda.”

38 Pilato nopenje niya: “Adiera en ang’o?”

Bang’ wacho mano, nowuok oko modhi ir Jo-Yahudi mokonegi niya: “Ok ayudo ketho moro amora kuome. **39** E wi mano, en timu ni onego agony-nu ng’ato e Pasaka. Kuom mano, be udwaro ni agony-nu Ruodh Jo-Yahudi?” **40** Eka ne gikok kendo niya: “Ok ng’atni, gony-nwa mana Baraba!” Baraba ne en jamecho.

19 Eka Pilato nochiko ni okaw Yesu kendo ochwade. **2** Mi askeche noloso osimbo

mar kuthe mi gisidhone e wiye, kendo ne girwakone kandho ma rangine rajamna, **3** mi ne gisiko ka gidhi ire ka giwachone niya: “Misawa, in Ruodh Jo-Yahudi!” Bende, ne gisiko ka githalo wang’e. **4** Pilato nowuok oko kendo, mi nokonegi niya: “Neuru! Akelonugo oko kae mondo ung’e ni an ok ayudo ketho moro amora kuome.” **5** Omiyo, Yesu nowuok oko korwako osimbo mar kuthe kod kandho ma rangine rajamna. Kendo Pilato nokonegi niya: “Neuru! Ma e ng’atno!” **6** Kata kamano, ka jodong-jodolo kod askeche ne onene, ne gikok niya: “Gure e yath! Gure e yath!” Pilato nowachonegi kama: “Kaweuru un uwegi mondo unege nimar an ok ayudo ketho moro amora kuome.” **7** Jo-Yahudi nodwoke niya: “Wan gi chik, kendo ka luwore gi chik, onego otho, nimar osetimore owuon ni en wuod Nyasaye.”

8 Ka Pilato nowinjo gima ne giwacho, nome-do bedo maluor molojo, **9** mi nodonjo kendo e ode mar gavana mopenjo Yesu kama: “Ia kanye?” To Yesu ne ok odwoko kata matin. **10** Omiyo, Pilato nopenje niya: “Ok idwar wuoyo koda? Be ing’eyo ni an gi teko mar gonyi kendo an gi teko mar negi?” **11** Yesu nodwoke kama: “Ok da ibedo gi teko moro amora kuoma, mak mana ka nomiyigo koa malo. Mano e momiyo ng’at ma ne oke-ta e lweti nigi richo molojo.”

12 Kuom mano, Pilato nomanyo ahinya kaka dogonye, to Jo-Yahudi nokok niya: “Ka igonyo ng’atni, to ok in osiep Kaiser. Ng’ato ang’ata ma ketore owuon ruoth, okwedo Kaiser.” **13** Eka bang’ ka Pilato nose-winjo wechego, nogo-lo Yesu oko mi obet e kom-bura e kama iluongo ni Laru mar Kidi, to e dho Hibrania en *Gabatha*. **14** Koro ne en

chieng’ Ikruok mar Pa-saka; kendo ne en kar sa auchiel odiechieng’. Mi nowacho ne Jo-Yahudi niya: “Neuru! Eri ruodhu!” **15** Kata kamano, ne gikok kama: “Gole oa kae! Gole oa kae! Gure e yath!” Pilato nopenjogi niya: “Udwaro ni aneg ruodhu?” Jodong-jodolo nodwoko kama: “Waonge gi ruoth mak mana Kaiser.” **16** Eka nochiwe e lwetgi mondo ginege e yath.

Omiyo, ne gikawo Yesu. **17** Koting’o yadh-sand en owuon, nowuok mi odhi kama iluongo ni Hanga Wich, to e dho Hibrania iluonge ni *Golgotha*. **18** Kanyo, ne gigure e yath gi jomoko ariyo e bathe koni gi koni, to Yesu e die-re. **19** Pilato bende nondiko wach moro mi oke-to e yadh-sandno. Nondike niya: “Yesu ma Ja-Nazareth, Ruodh Jo-Yahudi.” **20** Thoth Jo-Yahudi nosomo wachno, nimar kama nogurie Yesu e yath ne chiegni

gi Jerusalem, kendo ne ondik wachno e dho Hibrania, gi dho Latin, kod dho Grik. **21** Kata kamano, jodong-jodolo mag Jo-Yahudi nowacho ne Pilato niya: "Kik indik ni, 'Ruodh Jo-Yahudi,' to ndik ni ne owacho ni, 'An Ruodh Jo-Yahudi.'" **22** Pilato nodwoko kama: "Gima asendiko, asendiko."

23 Koro ka askeche no-seguro Yesu e yath, ne gikawo lepe ma oko mi gipogo ding'wen, mondo askar ka askar okaw achiel, to bende ne gikawo nangane ma iye. Kata kamano, nanga ma iye-no ne onge gi wang' usi kama oriwego, nikech nolos borne wuok malo nyaka piny. **24** Omiyo, ne giwacho e kindgi niya: "Kik wayieche, to weuru mondo wagone ombulu eka wang'e ni obiro bedo mar ng'a." Mano ne en mondo ochop wach manie Ndiko ma nokoro kama: "Ne gipogore lepa e kindgi giwegi, kendo ne gigoyo ombulu kuom na-

ngana." Omiyo, askeche notimo gigo adier.

25 Kata kamano, joma ne ochung' machiegni gi yadh-sand ma ne ogurie Yesu, ne gin min-gi, gi nyamin min-gi, gi Maria ma chi Klopa, kod Maria Magdalina.* **26** Omiyo, ka Yesu noneno min-gi kod japuonjre ma nohero kochung' machiegni, nowacho ne min-gi kama: "Dhako, ne! Ero wuodi!" **27** Eka nowacho ne japuonjreno bende niya: "Ne! Ero minu!" Omiyo, chakre kanyo, japuonjreno nokawe modhi kode dalane.

28 Bang' mano, ka Yesu nong'eyo ni nyaka chop kanyo weche du-to nosetimore mondo ochop wach manie Ndiko, nowacho kama: "Riyo ohinga." **29** Kanyo ne nitie agulu moro ma ne opong' gi divai mawach. Omiyo, ne giluto sipanj moro e divai mawachno

19:25 *Kata, 'Maria Nya-Magdala.' Pim gi weche moler piny e Mat 15:39.

kae to giketo sipanjno e kede mar hisobu, mi ne gitero malo e dhoge.

30 Ka nosemiye divai mawachno, Yesu nowachoch kama: “Duto oserumo!” kendo, bang’ lung’o wiye, much ngima norumone.

31 Mondo eka ringre jogo kik dong’ e yadh-sand e chieng’ Sabato nimar ne en chieng’ Ikruok mar Sabato (nikech chieng’ Sabatono ne en chieng’ maduong’), Jo-Yahudi nokwayo ni Pilato ochik mondo otur tiendegi eka mondo ogol ringregigo oa kanyo. **32** Omiyo, askeche nobiro moturo tiende ng’at mokwongo kod mag ng’at machielo ma noyudo ogur e yath kodeno. **33** To kane gibiro ir Yesu, ne giyudo kotho, mi ne ok gituro tiendene. **34** Kata kamano, achiel kuom askechego ne ochwowo ng’et Yesu gi tong’ kendo remo gi pi nowuok kuome gie sano. **35** Kendo jal ma oseneno

mae osechiwo neno, kendo nende en madier, bende jalno ong’eyo ni gik mowacho gin adier mondo eka un bende uyie.

36 Kuom adier, wehegi notimore mondo wach manie Ndiko ochop niya: “Onge chogo ma ibiro tur kuome.” **37** Bende, wach machielo manie Ndiko wacho kama: “Gibiro tego wang’gi kuom ng’at ma ne gichwowo.”

38 Koro bang’ wehegi, Josef ma Arimathea, ma ne en japuonjre Yesu ling’ling’ nikech noluro Jo-Yahudi, nokwayo Pilato ringre Yesu, kendo Pilato noyiene mondo okawe. Omiyo, nobiro mokawo ringre Yesu. **39** Nikodemo, ma e ng’at ma ne yande osebiro ire gotieno, bende nobiro kokelo poda mag manemane gi aloe, chiegni kilo 30. **40** Omiyo, ne gikawo ringre Yesu mi giboye gi lep kitani kanyachiel gi gik ma ne nigi suya, mana kaka tim Jo-Yahudi mar yik ne obet.

41 Bende, kama ne one-gee ne nitie puodho moro, kendo ne nitie liel manyien e puodhono ma ne pok oketie ng'ato ang'ata. **42** Nikech ne en chieng' Ikruok mar Jo-Yahudi ne Sabato, kendo liel ne ni machiegni, ne gipielo Yesu kanyo.

20 E odiechieng' mo-kwongo mar juma, Maria Magdalena* nobiro e liel ka piny pod ne olil, kendo noneno kosegol kidi e liel. **2** Omiyo, noringo modhi ir Simon Petro gi japuonjre machielo ma Yesu ne oherono, mi nowachonegi niya: "Gisegolo Ruoth e liel, to ok wang'eyo kama giketee."

3 Eka Petro gi japuonjre machielono nowuok mondo gidhi e liel. **4** Ji ariyogo nochako ringo kanyachiel, to japuonjre machielono noringo mapiyo moloyo Petro, mi nokwongo chopo e liel.

20:1 *Kata, 'Maria Nya-Magdala.' Pim gi weche moler piny e Mat 15:39.

5 Bang' lung'ore, none-no lep kitani ka ni kanyo, to ne ok odonjo iye.

6 Simon Petro bende nobiro ka luwe modonjo ei liel. Kendo noneno lep kitani kanyo. **7** Law ma noyudo oket e wiye ne ok ni kanyachiel gi mamoko, to ne en kar kende kodole. **8** Eka japuonjre machielo ma nokwongo chopo e lielno bende nodonjo e iye, kendo none-no moyie. **9** Nimar ne pok gifwenyo tiend wach manie Ndiko ni nyaka ne chiere a kuom joma otho. **10** Omiyo, jopuonjregu nodok e miechgi.

11 Kata kamano, Maria nodhi nyime chung' oko machiegni gi liel, kowyak. Sama pod noywak, nolung'ore mondo ong'i i liel **12** kendo noneno malaike ariyo morwakore gi nengni ma rochere kobet kama noyudo Yesu onidoe, achiel gi ka wiye to machielo gi ka tiendene. **13** Mi ne gipenje niya: "Dhako, ang'o momiyo iywak?" Nodwokogi

kama: "Gisegolo Ruodha, to ok ang'eyo kama giketee." **14** Bang' wacho mano, nolokore mone-no Yesu kochung' kanyo, to ok nofwenyo ni mano ne en Yesu. **15** Yesu nowachone niya: "Dhako, ang'o momiyo iywak? En ng'a ma imanyo?" En to noparo ni ne en jaritpuodho, mi nowachone kama: "Jaduong', kapo ni isegole kae, to nyisa kama iketee, kendo abiro kawe." **16** Yesu nowachone kama: "Maria!" To ka Maria ne oloko-re, Maria ne oluonge gi dho Hibrania ni "*Raboni!*" (ma tiende en ni, "Japuonj!") **17** Yesu nowachone niya: "We moko kuoma, nikech pok aidho ir Wuora. To dhi ir owetena mondo iwachnegi ni, 'Aidho adhi ir Wuora kendo Wuonu, ir Nyasacha kendo Nyasachu.'" **18** Maria Magdalina nodhi motero wachno ne jopuonjre niya: "Aseneno Ruoth!" Kendo nowachonegi gima Ruoth nosewachone.

19 E odiechieng' mo-kwongo mar juma, ka piny nosebedo odhi-ambo ahinya, to kama jopuonjre ne nitie ne olorie dhoudi nikech ne giluro Jo-Yahudi, Yesu nobiro mochung' e diergi mo-wachonegi kama: "Kuwe mondo obed kodu." **20** Bang' ka nosewacho mano, nonyisogi lwetene kod ng'etne. Eka jopuonjre nobedo mamor nikech ne gineno Ruoth. **21** Yesu nowachonegi kendo niya: "Kuwe mondo obed kodu. Mana kaka Wuora oseora, e kaka an bende aorou." **22** Bang' wacho mano, nokudhonegi muya mo-wachonegi niya: "Yuduru roho maler. **23** Kuweyo ne ng'ato ang'ata richo, osewene; to ka ok uweyo ne ng'ato richo, pok owene." **24** To Thoma, ma ne iluongo ni Rude, ma ne en achiel kuom ji Apar Gariyoka, ne onge kodgi sama Yesu nobiro. **25** Omiyo, jopuonjre mamokogo ne

wachone kama: “Wase-neno Ruoth!” En to nowachonegi niya: “Ka pok aketo lweta kama musmal nochwowo, mi ake-to lith lweta kuonde ma musmal nochwowo, kendo keto lweta e ng’etne, to ok abi yie ngang’.”

26 Odiechienge aboro bang’e, jopuonjrene ne ni e ot moro kendo, to Thoma ne ni kodgi. Kata obedo ni dhoudi ne olor, Yesu nobiro mochung’ e diergi mowachonegi kama: “Kuwe mondo obed kodu.” **27** Eka nowacho ne Thoma niya: “Ket ane lith lweti kae, kendo ng’i lwetena kendo iket lweti e ng’etna mondo iwe bedo gi kiewa, to ibed ng’at ma yie.”

28 To Thoma nodwoke kama: “Ruodha kendo Nyasacha!” **29** Yesu nowachone niya: “Nikech isenena, be koro iyie? Joma mor gin joma yie kata obedo ni pok gine-no.”

30 Kuom adier, Yesu bende notimo ranyisi mamoko madongo ma-

ng’eny e nyim jopuonjrene, to ok ondikgi e bugni.* **31** To magi ose-ndik piny mondo uyie ni Yesu e Kristo, Wuod Nyasaye, kendo nikech uyie, uyud ngima kokalo kuom nyinge.

21 Bang’ mano, Yesu nofwenyore kendo ayanga ne jopuonjrene e Nam mar Tiberia. Nofwenyore e yo ma kama: **2** Simon Petro noyudo ochokore kanyachiel gi Thoma (ma bende ne iluongo ni Rude), gi Nathaniel moa Kana mar Galili, gi yawuot Zebedi, kod jopuonjrene mamoko ariyo. **3** Simon Petro nowacho kama: “Adwaro dhi lupu.” Ne gidwoke niya: “Wabi-ro dhi kodi.” Ne giwuok mi giidho yie, to e otienono ne ok gimako gimoro.

4 To ka piny koro ne chiegni ru, Yesu ne ochung’ e dho wath, to jopuonjrene ok nofw-

20:30 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

nyo ni en Yesu. **5** Eka Yesu nopenjogi niya: “Nyithindo, be un gi gima ducham?” Ne gidwoke niya: “Ooyo!” **6** Nowachonegi kama: “Bolu ru gogo e bath yie korachwich to ubiro yudo rech.” Eka ne gibolo, kendo koro ne ok ginyal ywaye mi girwake e yie, nikech rech ne ng’eny ahinya. **7** Omiyo, japuonjre ma Yesu nohero nowacho ne Petro kama: “En Ruoth!” Koro ka Simon Petro nowinjo ni en Ruoth, norwako nanganane ma oko nikech ne en duk, kae to nochikore e nam. **8** To jopuonjre mamokogo ne odhi ka gin e yie matin ka giywayo gogo mopong’ gi rech, nimar ne ok gin mabor gi wath, chiegni ni ne en mita 90 kama.

9 Kane gisegowo e dho wath, ne gineno kanyo mach moro mar maa, kendo rech kod makate ne ni e wi majno. **10** Yesu nokonegi kama: “Keluru moko kuom rech ma ua mako.” **11** Eka

Simon Petro noidho yie, mi noywayo gogo mopong’ gi rech madongo 153 nyaka e dho wath. To kata obedo ni ne ging’eny kamano, gogo ok ne oyiech. **12** Yesu nowachonegi niya: “Biuru uchiem.” To onge kata japuonjre achiel ma nobedo gi chir mar penje ni: “In ng’a?” nikech ne ging’eyo ni ne en Ruoth. **13** Yesu nobiro mokawo makate mi omiyogi, bende notimo kamano gi rech. **14** Mani koro ne en nyadidek ma Yesu nofwenyore ne jopuonjre bang’ ka nosechiere a kuom joma otho.

15 Kane gisetieko chie mo, Yesu nopenjo Simon Petro niya: “Simon wuod Johana, be ihera moloyo magi?” Nodwoke kama: “Ee, Ruoth, ing’eyo ni aheri.” Yesu nowachone niya: “Pidh nyirombena.” **16** Nopenje kendo mar ariyo niya: “Simon wuod Johana, be ihera?” Nodwoke kama: “Ee, Ruoth ing’eyo ni aheri.” Yesu nowachone

niya: “Kwa rombena matindo.” **17** Nopenje kendo mar adek kama: “Simon wuod Johana, be ihera?” Petro nokuyo nikech nopenje mar adek ni: “Be ihera?” Eka nodwoke niya: “Ruoth, ing’eyo weche duto; ing’eyo ni aheri.” Yesu nowachone kama: “Pidh rombena matindo. **18** Adier, adier, awachoni ni, kane hiki pod tin, ne ijarwakori kae to ibayo kuonde mihero. To ka iti, ibiro rieyo lweteni kendo ng’at machielo e ma biro rwakoni nanga kae to oting’i kendo oteri kama ok idwar.” **19** Nowacho mano mondo onyisgo kit tho ma nodhi miyogo Nyasaye duong’. Bang’ wacho mano, nokone niya: “Dhi nyime luwa.”

20 Petro nolokore, mi noneno japuonjre ma yande Yesu ohero ka luwogi, en e ma ne obet but Yesu e sa chie mo modhiambo mopenjo niya: “Ruoth, en ng’a ma dwaro ndhogi?”

21 Omiyo, ka none ne, Petro nopenjo Yesu kama: “Ruoth, to nade ng’atni?” **22** Yesu nodwoke kama: “Ka en dwa cha ni mondo osik nyaka chop aduog, mano obadhi nade? In dhi nyime luwa.” **23** Omiyo, wachno nolandore e kind owete ni japuonjreno ne ok dhi tho. Kata kamano, Yesu ok nowachone japuonjreno ni jalo ne ok dhi tho, to nowacho niya: “Ka en dwaro na ni mondo osik nyaka chop aduog, mano obadhi nade?”

24 Ma e japuonjre ma chiwo neno kuom gigi kendo nondiko wechegi, kendo wang’eyo ni neno mochiwo en madier.

25 Kuom adier, nitie bende gik mamoko mang’eny ma Yesu notimo ma ka dine bed ni ondikgi duto te, aparo ni piny dine ok onyalo ting’o buge* mondik.

21:25 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

TICH JOOTE

WE CHE MANTIE

1 Iwuoyo gi Theofilo (1-5) Bedo joneno nyaka e tung' piny (6-8) Yesu oidho odhi e polo (9-11) Jopuonjre ochokore e achiel (12-14) Oyier Mathia mondo okaw kar Judas (15-26)	"Ok wanyal weyo wuoyo" (20) Gilamo mondo giyud chir (23-31) Jopuonjre konyore gi gik moko (32-37)
2 Ool roho maler chieng' Pentekost (1-13) Twak ma Petro nogolo (14-36) Oganda okawo okang' nikech twak mar Petro (37-41) Obatis ji 3,000 (41) Jokristo oriwore kanyachiel e achiel (42-47)	5 Anania kod Safira (1-11) Joote otimo ranyisi mang'eny madongo (12-16) Itueyo joote kae to igonyogi (17-21a) Ikelogi kendo e nyim Sanhedrin (21b-32) 'Winjo Nyasaye kar winjo dhanu' (29) Paro ma Gamaliel nochiwo (33-40) Lendo ot ka ot (41, 42)
3 Petro ochango jakwecho ma puth (1-10) Twak ma Petro nogolo e Agoch Solomon (11-26) "Duoko gik moko duto obed kaka ne gin" (21) Janabi ma chal gi Musa (22)	6 Oyier chwo abiriyo mondo okony tich (1-7) Odonj ne Stefano ni ochayo Nyasaye (8-15)
4 Inono Petro gi Johana (1-4) Kwan joma oyie chopo chwo 5,000 (4) lyalo joote e nyim Sanhedrin (5-22)	7 Twak ma Stefano nogolo e nyim Sanhedrin (1-53) Ndalo kwerewa machon (2-16) Telo mar Musa; Israel odonjo e lamo mar sanamu (17-43) Nyasaye ok dag e hekalu molos gi lwet dhanu (44-50)

- Ochiel Stefano gi kite (54-60)
- 8 Saulo ma ne sando jopuonjre (1-3)
Tij yalo ma Filipino notimo Samaria okelo nyak (4-13)
Oor Petro kod Johana Samaria (14-17)
Simon temo ng'iewo roho maler (18-25)
Ja-Ethiopia ma bwoch (26-40)
- 9 Saulo ka odhi Damaski (1-9)
Oor Anania odhi okony Saulo (10-19a)
Saulo yalo e wi Yesu Damaski (19b-25)
Saulo odhi Jerusalem (26-31)
Petro ochango Ainea (32-35)
Ochier Dorka ma ne jachiwo (36-43)
- 10 Fweny ma Kornelio ne oneno (1-8)
Petro oneno le mosepwodh e fweny (9-16)
Petro olimo Kornelio (17-33)
Petro olando wach maber ne ogendni ma ok Jo-Yahudi (34-43)
“Nyasaye ok buon ng'ato ang'ata” (34, 35)
Jo ogendni mamoko yudo roho maler kendo ibatisgi (44-48)
- 11 Petro lero ne joote gima ne otimore (1-18)
Barnaba kod Saulo ka gin Antiokia ma Siria (19-26)
Ochak luong jopuonjre ni Jokristo (26)
Agabo okoro wach kech (27-30)
- 12 Oneg Jakobo; otue Petro e jela (1-5)
Igonyo Petro e yor hono (6-19)
Malaika goyo Herode (20-25)
- 13 Ioro Barnaba gi Saulo kaka jo misonari (1-3)
Yalo Saipras (4-12)
Twak ma Paulo nogolo Antiokia ma Pisidia (13-41)
Wach ma ne okor ma chiko ni oyal wach ne ogendni mamoko (42-52)
- 14 Medruok mar jopuonjre kod akwede e taon mar Ikonio (1-7)
Ji kawo Paulo gi Barnaba kaka nyiseche e taon mar Listra (8-18)
Paulo okwo bang' chiele gi kite (19, 20)
Tego kanyakla (21-23)
Duogo Antiokia ma Siria (24-28)
- 15 Ywaruok Antiokia e wi wach nyangu (1, 2)
Odhi penj wach nyangu Jerusalem (3-5)

- Jodongo gi jooto chokore
kanyachiel (6-21)
Barua moa kuom bura
matayo (22-29)
Uweru gi remo (28, 29)
Kanyakla yudo jip
kuom barua (30-35)
Paulo gi Barnaba dhi yorgi
ng'ato ka ng'ato (36-41)
- 16 Paulo okaw Timotheo (1-5)
Fweny mar
Ja-Makedonia (6-10)
Lidia orwako yie mar
Jokristo e Filipi (11-15)
Paulo gi Sila itueyo e
jela (16-24)
Obatis jarit jela gi
jooode (25-34)
Paulo dwaro ni jotelo
okwaye ng'wono (35-40)
- 17 Paulo gi Sila ka gin
Thesalonika (1-9)
Paulo gi Sila ka gin
Beroa (10-15)
Ka Paulo ni Athene (16-22a)
Twak ma Paulo nogolo
e Areopago (22b-34)
- 18 Paulo yalo Korintho (1-17)
Dok Antiokia ma
Siria (18-22)
Paulo wuok mondo odhi
Galatia kod Frigia (23)
Ikonyo Apolo ma ne golo
twak e yo mong'ith (24-28)
- 19 Paulo ka en Efeso; obatis
jomoko kendo (1-7)
- Paulo ka opuonjo (8-10)
Giyudo nyak kata e
bwo akwede mar
jochiende (11-20)
Oganda ma achach
Efeso (21-41)
- 20 Ka Paulo ni Makedonia
kod Grik (1-6)
Ochier Yutiko Troa (7-12)
Wuok Troa dhi Mileto (13-16)
Paulo romo gi jodongo
ma Efeso (17-38)
Puonjo ot ka ot (20)
"Chiwo kelo mor
mogundho" (35)
- 21 Wuoth mochomo
Jerusalem (1-14)
Chopo Jerusalem (15-19)
Paulo luwo kaka jodongo
ochike (20-26)
Koko e hekalu; omak
Paulo (27-36)
Oyie ne Paulo mondo
owuo gi oganda (37-40)
- 22 Paulo wacho ma kore e
nyim oganda (1-21)
Paulo tiyo gi ratiro mare
kaka Ja-Rumi (22-29)
Oluong buch
Sanhedrin (30)
- 23 Paulo wuoyo e nyim
Sanhedrin (1-10)
Ruoth otego Paulo (11)
Chenro ma ling'ling' mar
nego Paulo (12-22)
Itero Paulo Kaisaria (23-35)

- 24 Weche modonjnego
Paulo (1-9)
Paulo wacho ma kore e
nyim Feliks (10-21)
Owe yal buch Paulo nyaka
bang' higini ariyo (22-27)
- 25 Iyalo Paulo e nyim
Festo (1-12)
"Akwayo ni oyala e
nyim Kaisar!" (11)
Festo keto wach Paulo e
nyim Ruoth Agripa (13-22)
Paulo e nyim Agripa (23-27)
- 26 Paulo wacho ma kore
e nyim Agripa (1-11)
Paulo lero kaka nolokore
mobedo Jakristo (12-23)

- Weche ma Festo kod
Agripa nowacho e wi
Paulo (24-32)
- 27 Paulo kwang' gi meli kodhi
Rumi (1-12)
Yamo mager goyo
meli (13-38)
Meli kethore (39-44)
- 28 Ka gin e lowo motwo
Malta (1-6)
Ochang wuon Pablio (7-10)
E wuoth ma dhi
Rumi (11-16)
Paulo wuoyo gi Jo-Yahudi
man Rumi (17-29)
Paulo yalo gi chir kuom
higini ariyo (30, 31)

1 A Theofilo, e buk mo-
kwongo ma ne andi-
koni, ne andiko gik mo-
ko duto ma Yesu noti-
mo kendo ma nopusonjo
a e chak tichne **2** nya-
ka chieng' ma notere
malo bang' ka roho ma-
ler ne osetaye e weche
ma ne ochikogo joote
ma noseyiero. **3** Bang'
yudo sand nyaka e tho-
ne, nonyisore owuon
ka ongima ne jogo ko-
kalo kuom yore ma-

ng'eny ma ne siro rati-
ro ni ongima. Ne gine-
ne kuom ndalo 40 ka oya-
longe wach Pinyruodh
Nyasaye. **4** Sama ne en
kodgi, nochikogi kama:
"Kik ua Jerusalem, to si-
kuru ka urito gima Wu-
ra osesingo, ka luwore gi
wach ma ne uwinjo koa
kuoma; **5** adier, nikech
Johana ne batiso ji gi pi,
un to ibiro batisu gi roho
maler bang' ndalo manok
chakre sani."

6 Omiyo, kane gisechokore, ne gipenje niya: “Ruoth, be ma e kinde ma idwaro duokoe pinyruoth ne Israel?” **7** Nodwokogi kama: “Ok enting’ maru mondo ung’e kinde kata ndalo ma Wuora owuon e ma nie gi ratiro. **8** To ubiro yudo teko ka roho maler obiro kuomu, mi unubed jonenona e Jerusalem, kod Judea duto, gi Samaria, kendo nyaka kuonde maboyo mogik e tung’ piny.” **9** Ka nosewacho wechego, kendo kane pod ging’icho, ne oting’e malo mi bor polo ne oime, ma koro ne ok ginyal nene. **10** To sama ne ging’iyo malo e polo koidho, ji ariyo morwakore gi lewni ma rochere ne ochung’ apoya e bathgi, **11** kendo ne gipenjogi kama: “Un JoGalili, ang’o momiyo uchung’ ka ung’iyo polo? Yesuni ma oseidho malo koa kuomu, obiro duogo mana e yo ma chal gi kaka useneno koidho e polo.”

12 Eka ne gidok Jerusalem ka gia e got miluongo ni Got Zeituni man machiegni gi Jerusalem, en wuoth ma borne ne oyie ne ng’ato wuothoe chieng’ sabato. **13** Kane gichopo, ne giidho malo e ot manie gorofa kama ne oyudo gibworoe. Kanyo ne nitie Petro kaachiel gi Johana, gi Jakobo, gi Andrea, gi Filipo, gi Thoma, gi Bathlomeo, gi Mathayo, gi Jakobo wuod Alfayo, gi Simon jakinda, kod Judas wuod Jakobo. **14** Giduto ne gin e achiel ka gisiko e lamo kaachiel gi mon moko kod Maria min Yesu gi owete Yesu.

15 E kinde mag odiechiengego, Petro ne ochung’ e dier owete, (kwan mar ji ne gin 120 kama) mi nowacho niya: **16** “Owetena, ne dwareore mondo wach manie Ndiko ochop ma roho maler nokoro kokalo kuom Daudi e wi Judas ma notayo joma nomako Yesu. **17** Nikech

ne osekwane kanyachiel kodwa, kendo en ben-de ne en gi kare e tijni.

18 (Kuom mano, ng'ato onogono nong'iewo puodho moro kotiyo gi chudo mar tim ma ok kare, kendo nopodho gi ka wiye mi iye nobarore kendo muoch matek, mi nyimbiyene duto ne okere oko. **19** Wachno nolandore ne ji duto ma nodak e Jerusalem, kendo mano nomiyo oluong puodhono e dhogi ni, *Akeldama*, tiende ni, "Puoth Remo.")

20 Nimar ondik e bug Zaburi ni, 'Kar dak mare mondo obed gunda, kendo kik ng'at moro amora odag e iye,' kendo ni, 'Ng'at machielo mondo okaw migawo mare mar tayo.' **21** Omiyo, en gima owinjore ni e kind joma ne wuotho kodwa kuom ndalo duto ma Ruoth Yesu ne timo tijene e kindwa, **22** kochakore gi kane Johana obatise nyaka chieng' ma ne otere malo koa kuomwa, achiel kuom jogi onego

obed janeno kanyachiel kodwa e wi chierne."

23 Kuom mano, ne gi-chiwo nyinge ji ariyo. Achiel ne en Josef mi-luongo ni Barsaba ma ben-de ne iluongo ni Jastas, to machielo ne en Mathia. **24** Eka ne gilemo ka giwacho niya: "A Jehova, in e ma ing'eyo chuny ji duto, yangnwae ni en ng'a kuom ji ariyogi miseyiero **25** mondo okaw tijni kod migawo mar tij joote, ma Judas noweyo mi odhi yore owuon." **26** Omiyo, ne gigoyo ombulu e wi ji ariyogo, mi ombulu ne olwar kuom Mathia, kendo ne okwane kanyachiel gi joote 11 mamokogo.

2 Koro sama chieng' Sawo mar Pentekost ne dhi nyime, jopuonjre duto ne ni kamoro achiel. **2** Apoya nono, koko moro noa e polo ma chal gi mar yamo ma kudho matek mopong'o ot duto kama ne gibetie. **3** Eka gik ma liel kaka mach ma chal gi lep ne

onenorenegi, kendo gigo nobedo kuomgi, moro ka moro kuom ng'ato ka ng'ato, **4** kendo roho maler nopong'ogi giduto mi ne gichako wuoyo e dhok mopogore opogore, mana kaka rohono ne miyogi nyalo mar wuoyo.

5 Gie kindeno, Jo-Yahudi moluoro Nyasaye, ma noa e ogendni duto e bwo polo ne oyudo odak e Jerusalem. **6** Omiyo, ka kokono nowinjore, oganda nochokore kanyachiel kendo ne gihum, nikech ng'ato ka ng'ato kuomgi ne winjo e dhogi owuon ka jopuonjregu wuoyo. **7** Kuom adier, ne giwuoro ahinya mi giwacho niya: "Neuru kae, donge joma wuoyogi duto gin Jo-Galili, koso? **8** Kare, obet nade ni ng'ato ka ng'ato kuomwa winjogi e dhok ma ne onyuolee? **9** Jo-Parthia, gi Jo-Midia, kod Jo-Elam; joma odak Mesopotamia, kod Judea gi Kapadokia, kod Ponto gi alwora mar Asia, **10** gi Frigia kod Pamfi-

lia, gi Misri kod alwora mag Libya man machiegni gi Kirene; gi jowuoth ma noa Rumi, ma ne gin Jo-Yahudi kod joma ok Jo-Yahudi ma nodonjo e din mar Jo-Yahudi; **11** gi Jo-Krete; kod Jo-Arabia—wawinjogi e dhowa ka giwuoyo e wi tije madongo mag Nyasaye." **12** Ee, giduto ne giwuoro kendo ne gihum ka gipenjore e kindgi kama: "Mani tiende en ang'o?" **13** Kata kamano, jomamoko to ne ojarogi ka giwacho niya: "Divai manyien omerogi."

14 To Petro ne ochung'gi ji Apar Gachielgo mi nowuoyo kodgi gi dwol maduong' niya: "Un Jo-Judea kod un duto mudak Jerusalem, ng'euru mae kendo uwinj weचना adimba. **15** Kuom adier, jogi ok omer kaka uparo, nimar pod en sa adek okinyi. **16** Mopogore gi mano, ne owach kokalo kuom janabi Joel niya: **17** 'Nyasaye owacho, "To e ndalo mag giko, anaol rohona kuom

ji duto mopogore opogore, kendo yawuotu gi nyiu nokor wach kendo yawuowi ma rowere none fweny, kendo jodongu nolek lek, **18** to kata mana kuom wasumbnina ma chwo gi ma mon, abiro olonegi rohona e ndalogo kendo ginikor wach. **19** Mi anatum gik malich miwuoro e polo malo kod ranyisi madongo e piny mwalo—remogi mach kod iro motuere ti. **20** Wang'-chieng' ibiro lok mudho kendo dwe nolok remo, ka pok odiechieng' maduong' kendo malich mar Jehova obiro. **21** Kendo ng'ato ka ng'ato ma luongo nying Jehova ibiro rese.”

22 “Un Jo-Israel, winjuru wechegi: Yesu ma Janazareth ne en ng'at ma Nyasaye noyango e nyimu kokalo kuom tije madongo, kendo kuom gik miwuoro kod ranyisi madongo ma Nyasaye notimo kokalo kuome e die-ru, mana kaka un uwegi ung'eyo. **23** Ng'atni ma ne ochiw e lwetu ni-

kech wach ma Nyasaye noseng'ado kendo noseng'eyo motelo, un ne ugure e yath kutiyo gi lwet joketh-chik mi unege. **24** Kata kama-no, Nyasaye ne ochiere kuom gonye oa e tho, nkech ne ok nyalre mondo odhi nyime ka en e bwo tuech mar tho. **25** Nimar Daudi nowacho kuome niya: ‘Ake-to Jehova e nyima kinde duto, nkech entie e bada korachwich mondo kik ayiengni. **26** Kuom mano, chunya nobedo moil mi lewa nobedo mamor ahinya. Kendo abiro dak gi geno; **27** nimar ok ibi weya e Liel,* bende ok ibi weyo ng'ati momakore kodi mondo ringrene otow. **28** Ise-miyo ang'eyo yore mag ngima; ibiro miyo apong' gi mor maduong' e nyimi.’

29 “Un, owetena, yienauru mondo awuo kodu e wi Daudi kwarwa ka an

2:27 *Tiende ni, “Hades” ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

thuolo, ni ne otho mi oyike kendo liende ni kodwa nyaka chil kawuono. **30** Nikech ne en janabi kendo nong'eyo ni Nyasaye nosesingone ka okuong'ore ni, ng'at achiel kuom kothe ne dhi bedo e kom-loch, **31** ne oseneno motelo mi nowuoyo e wi chier mar Kristo, ni ne ok oweye e Liel* kendo ni, ringrene ne ok otow. **32** Nyasaye nochiero Yesuni, kendo waduto wan joneno mag wachno. **33** Kuom mano, nikech ne oting'e malo mi obet e bad Nyasaye korachwich, kendo noyudo roho maler ma Wuon mare nosingo, en e ma oseolo gino ma sani uneno kendo uwinjo. **34** Nimar Daudi ne ok oidho malo e polo, to en owuon nowacho ni, 'Jehova nowacho ne Ruodha niya: "Bed e bada korachwich **35** nyaka chop aket wasiki obed kaka raten mar tiendi."

2:31 *Tiende ni, "Hades" ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

36 Omiyo, un jood Israel duto, ng'euru ni kuom adier, Yesu ma ne unego e yath, Nyasaye ne okete Ruoth kendo Kristo."

37 Koro kane giwinjo mano, wachno nochwo wo chunyi, mi ne gipe njo Petro kod joote mamokogo niya: "Un owestewa, ang'o monego watum?" **38** Petro nodwokogi kama: "Lokuru chunyu ua e richo, kendo ng'ato ka ng'ato kuomu mondo obatis e nying Yesu Kristo mondo owenu richou, to ubiro yudo mich mar roho maler michiwo nono. **39** Nimar singono en maru, gi mar nyithindu, kod ji duto man mabor, gi kar romb jogo duto ma Jehova Nyasachwa nyalo luongo mondo obi ire." **40** Kendo kotiyogi weche mang'eny, nochiwo neno e okang' mong'ith chuth mi nodhi nyime jiwogi kama: "Wuoguru e kind tieng' mobamni, mondo eka utony." **41** Omiyo, ne obatis joma norwako wachno gi mor, kendo

e odiechieng'no, ji 3,000 ne omedore. **42** Mi ne gidhi nyime luwo puonj mag joote ka gikonyore gi gik moko giduto kanyachiel, e chiemo kendo e lamo.

43 Kuom adier, luoro nochako mako ji duto, kendo gik mang'eny miwuoro kod ranyisi madongo nochako timore kokalo kuom joote.

44 Jogo duto ma noyie ne riwo gik moko duto ma ne gikonyorego kanyachiel, **45** kendo ne giuso gigege kod mwandugi kae to ne gipogo yutogo ne ji duto ka luwore gi kaka ng'ato ka ng'ato ne ochando.

46 To pile ka pile, ne gijobedo e hekalu ka gin e achiel, kendo ne gichiemo e ute mopogore opogore, kendo ne gichiemo kanyachiel gi mor maduong' kendo gi chuny matir, **47** ka gipako Nyasaye, kendo ji duto ne mor kodgi. Gie kindeno bende, pile ka pile Jehova ne medonegi joma ne donjo e yor warruok.

3 Koro Petro gi Johana ne idho malo e hekalu e sa lemo, ma ne en sa ochiko odiechieng', **2** kendo noyudo oting'ng'at moro ma nosebedo puth chakre nyuolne. Ji ne ohero kete machiegni gi ranga hekalu kama ne iluongo ni Rangach Malong'o, mondo eka ng'atno onwang' kaka okwayo mich mag konyo jochan kuom joma donjo e hekalu. **3** Ka noneno ka Petro gi Johana chiegni donjo e hekalu, nochako kwayogi mich. **4** To Petro gi Johana nong'iyo wang'e tir kendo ne giwachone niya: "Ng'iwa ane." **5** Omiyo, nochomo wang'e kuomgi kogeno yudo gimoro kuomgi. **6** To Petro nowachone kama: "Fedha gi dhahabu aongego, kata kamano we amiya gima ango. E nying Yesu Kristo Ja-Nazareth, chung' mondo iwuoth!" **7** Eka gikanyono nomako lwetng'atno ma korachwich mi nochunge malo. Gikanyono, tiendene gi

ombong'ne nobedo motegno; **8** mi nochikore mochako wuotho, kendo nodhi kodgi ei hekalu kowuotho, kochikore, kendo kopako Nyasaye. **9** Mi ji duto ne onene kowuotho kendo kopako Nyasaye. **10** Kendo ne gichako fwenyo ni kare ne en ng'at ma ne jabetga e Rangach Malong'o mar hekalu ka okuecho, mi ne giwuoro ahinya kendo ne gipong' gi ilo nikech gima nosetimore ne ng'atno.

11 Sama ng'atno ne pod omako lwet Petro gi Johana, ji duto noringo kanyachiel nyaka irgi e agola* ma ne iluongo ni Agoch Solomon, ka giwuoro ahinya gima ne oa timoreno. **12** Ka Petro noneno mano, nowacho ne ji niya: "Un Jo-Israel, marang'o uwuoro mae, kendo marang'o ung'iyowa ahinya ka gima wamiyo ng'atni owuotho kuom tekowa

3:11 *Magi gin kuonde miluwo ma nigi sirni molworogi kod tado e wigi.

wawegi kata nikech wan joma ochiwore ahinya ne Nyasaye? **13** Nyasach Ibrahim, gi Isaka, kod Jakob, Nyasach kwerewa, osemyo Jatichne Yesu duong', jal ma ne uchiwo kendo ne undhogo e lwet Pilato, kata obedo ni noseng'ado mar gone. **14** Ne ukwedo jal maler kendo makareno, mi ne ukwayo mondo ogonyu ng'at ma ne en janek, **15** mi ne unego Jatelo Maduong' moseket mondo ochiw ngima. To Nyasaye ne ochiere oa kuom joma otho, kendo wan joneno magwachno. **16** Kendo kokalo kuom nyinge, bende nikech yiewa kuom nyinge, ng'at ma sani uneno kendo ung'eyoni, osemyo nyalo mar wuotho. Yie ma wan-go kokalo kuome osemyo ng'atni ochango chuth e nyimu duto. **17** Kuom mano, owetena, ang'eyo ni ne utimo mano nikech ne ukia, mana kaka jotendu bende ne kia. **18** To mano e yo ma Nyasaye

osechopogo weche ma nokoro motelo kokalo kuom dho jonabi duto, ni Kristone ne dhi yudo sand.

19 “Omiyo, lokuru chunyu ua e richo, kendo ulokru ir Nyasaye eka richou oruch, mondo Jehova owuon omiu kinde mar duogo tekou **20** kendo mondo oornu Kristo moseketo, ma en Yesu. **21** Jalni nyaka rit mondi e polo nyaka chop kindego mar duoko gik moko duto obed kaka ne gin, ma Nyasaye nowacho kokalo kuom dho jonabine maller mag ndalo machon. **22** Kuom adier, Musa nowacho kama: ‘Jehova Nyasaye biro ketonu janabi ma chal koda koa kuom oweteu. Nyaka to uwinj gimoro amora mowachonu. **23** Kuom adier, ng’ato ang’ata ma ok winj Janabino, ibiro kethe chuth oa e dier oganda.’ **24** To jonabi duto kochakore gi Samuel kod joma noluwo bang’e, mana kaka gidu-

to ne gisekoro, gin bende ne gisehulo wach kinde-wagi ayanga. **25** Un e nyithind jonabi kod nyithind singruok ma Nyasaye notimo gi kwe-reu ka nowacho ne Ibrahim niya: ‘Kendo dhou-di duto mag piny ibiro guedh kokalo kuom kothi.’ **26** Bang’ ka Nyasaye noseketo Jatichne, ne okwongo oore iru mondo oguedhu ka omiyo ng’ato ka ng’ato kuomu olokre oa e timbeu maricho.”

4 Sama ji ariyogo pod ne wuoyo gi oganda, jodolo, gi jatend-jorit hekalu, kod Jo-Sadukai nobiro irgi. **2** Mirima nomakogi nikech jootego ne puonjo oganda ka gilando ayanga ni Yesu ne osechier oa kuom joma otho. **3** Omiyo, ne gimakogi mi giketogi e tuech nyaka kinyne nikech piny nosebedo godhiambo ahinya. **4** Kata kamano, thoth joma nowinjo twagno nochako bedo gi yie, kendo kwan mar ji nome-

dore moromo chwo 5,000 kama.

5 Kinyne jotendgi, gi jodonggi, kod jondiko no-chokore kanyachiel Jerusalem, **6** kaachiel gi Anas jaduong'-jodolo, gi Kayafa, gi Johana, gi Aleksanda, kod ji duto ma ne gin wede jaduong'-jodolo. **7** Ne gichungo Petro gi Johana e diergi mi gichako penjogi niya: "Utimo gigi gi teko mane, kata utimogi kuom nying ng'a?" **8** Eka Petro, kopping' gi roho maler nowachonegi kama:

"Un jotend oganda kod jodongo, **9** ka sani unonowa nikech tim maber ma watimo ne ng'at ma puth, kendo udwaro ng'eyo ni en ng'a mouchango jali, **10** we mondo ong'erenu uduto gi ji duto mag Israel, ni e nying Yesu Kristo Janazareth ma ne unego e yath, to Nyasaye ne ochiere a kuom joma otho, en e momiyo jali ochung' kae e nyimu ka osechango. **11** En e 'kidi ma un jogedo ne

ukawo kayiem nono, to koro osebedo kidi maduong' moriwo kor ot.'

12 E wi mano, onge waruok kuom ng'at machielo, nimar onge nying machielo e bwo polo mosechiw ne ji mondo wayudie warruok."

13 Koro kane gineno chir ma Petro gi Johana ne wuoyogo, kendo ng'eyo ni ne gin ji ajia ma ok osomo,* ne gihum. Eka ne gichako fwenyo ni kare yande ne gin-ga gi Yesu. **14** To nikech ne ginyalo neno ng'at ma ne osechangno kochung' kodgi, onge kaka ne ginyalo kwedo. **15** Omiyo, ne gichikogi mondo giwuog oko mar od romo mar Sanhedrin, mi ne gichako riwo paro e kindgi, **16** ka giwacho niya: "Ang'o monego watum ne jogi? Nikech kuom adier, ranyisi maduong' osetimore kokalo kuomgi, kendo ranyisino

4:13 *Tiende ni, ne ok gisomo e skunde mag Jo-Hibrania mipuonjoe weche din; to ok ni ne ok gidhi e skul.

nenore ayanga ne ji duto modak e Jerusalem, kendo ok wanyal kwero mano. **17** To mondo wachno kik med landore e kind oganda, wasiemgiuru kendo wakwergi mondo kik gidhi nyime wuoyo gi ng'ato ang'ata ka gitiyo gi nyingno."

18 Bang' mano, ne gi-luongogi mi gichikogi ni kik giwach gimoro amora kata puonjo ka gitiyo gi nying Yesu. **19** To Petro gi Johana nodwokogi kama: "Ka en gima kare e wang' Nyasaye ni mondo wawinju kar winjo Nyasaye, mano ng'aduru uwegi. **20** To wan, ok wanyal weyo wuoyo e wi gik ma wase-neno kendo ma wasewinjo." **21** Koro kane gisedo siemogi, ne gigo-nyogi nikech ne ok giyudo gimoro ma ne nyalo miyo gikumgi, to bende nikech oganda, nimar oganda duto ne miyo Nyasaye duong' kuom gima ne osetimoreno. **22** Nikech ng'at ma ne osechang kokalo kuom

honono ne en jahigni 40 gi wiye.

23 Bang' ka nose-gonygi, ne gidok ir joggi giwe-gi mi gihulo weche ma jodong-jodolo kod jodongo nowachonegi. **24** Bang' winjo wechego, ne giting'o dwondgi malo ne Nyasaye ka gin e achiel ka giwacho niya:

"Ruoth Mamalo Chutho, in e Jal ma nochueyo polo, gi piny, gi nam, kod gik moko duto manie igi, **25** kendo kokalo kuomi, roho maler nowacho kotiyogi dho kwarwa Daudi jatichni niya: 'Ang'o momiyogi ogendni bedo gi koko kendo ji paro ahinya kuom weche manono? **26** Ruodhi mag piny ne oikore kedo gi Jehova kendo jotelo nochokore kaka gimoro achiel mondo giked kode gi ng'ate mowir.' **27** To adier, Herode gi Pontio Pilato kaachiel gi jo ogendni kod Jo-Israel nochokore kanyachiel e taondwani mondo giked gi Yesu jatichni maler ma ne

iwiro, **28** mondo gitim gima lweti kod dwareni ne oseng'ado motelo ni biro timore. **29** To koro Jehova, winj siem ma gisiemowago, kendo imi jotichni nyalo mar dhi nyime hulo wachni gi chir duto, **30** ka irieyo lwe-ti mondo ichang ji, kendo ka ranyisi kod tije mado-ngo timore kokalo kuom Yesu jatichni maler."

31 To kane gisesayo e lamo, kama ne oyudo gichokoreeno ne oyiengni mi giduto ne gipong' gi roho maler, kendo ne gihulo wach Nyasaye gi chir.

32 E wi mano, oganda mang'ongo mar joma ne oyie ne nigi chuny achiel kod paro achiel, kendo onge kata ng'ato kuomgi ma ne nyalo wacho ni gik ma ne en-go ne gin mage owuon, to ne giriwo kanyachiel gik moko duto ma ne gikonyorego. **33** Kendo joote no-medo chiwo neno e yo ma nigi teko maduong' e wi chier mar Ruoth Yesu, kendo ng'wono

mogundho mar Nyasaye ne ni kuomgi giduto. **34** Adier, onge ng'ato kuomgi ma nochando gimoro, nimar ji duto ma ne nigi puothe kata ute ne usogi, kendo ne gikelo yutogo, **35** kae to ne giketogi e tiend joote. Eka ne ipogogi ne ng'ato ka ng'ato ka luwo-re gi kaka ne ocha-ndo. **36** Omiyo, Josef ma bende joote ne luongo ni Barnaba (ma kolok to tiende en, "Wuod Hoch"), ma ne en Ja-Lawi ma japiny Saipras, **37** ne nigi puodho moro, mi ne ouse mokelo pesa kendo noketo pesago e tiend joote.

5 Kata kamano, ng'at moro ma nyinge Anania kod Safira chiege ne ouso puothgi moro. **2** To ne odong' gi bath yuto moko ling'ling', to chiege bende nong'eyo mano, mi nokelo mana bathe kendo noketo e tiend joote. **3** To Petro nopenje kama: "Anania, ang'o momiyo iseweyo Satan omiyi chir mondo

iriamb ne roho maler, ki-dong' ling'ling' gi bath yuto mar nengo puothi?

4 Donge ne en mari ka pok iuse? To bang' use, donge pod ne en mari? Ang'o momiyo iseparo tim ma kama ei chunyi? Iseriambo ne Nyasaye, to ok ne dhano." **5** Bang' winjo wechego, Anania ne opodho mi ne otho. Kendo luoro maduong' nomako ji duto ma nowinjo mano. **6** Eka chwo ma rowere noa malo mi ne giboye gi lewni, kae to ne giting'e mi gitere oko kendo yike.

7 Koro bang' seche adek kama, chiege nobiro kanyo to ok nong'eyo gima ne osetimore.

8 Petro nopenje kama: "Wachna ane, be in gi chwori ne uuso puodho e nengo ma kama?" Nodwoko niya: "Ee, ne wause e nengono." **9** Eka Petro nowachone kama: "Ang'o momiyo uduto ji ariyo ne uwinjoru mondo utem roho mar Jehova? Ne! Tiende joma oa yiko chwori ni e dhoot, kendo

in bende gibiro ting'i mi giteri oko." **10** Gikanyono, nopodho e tiend Petro mi ne otho. Ka chwo ma rowerego nochopo, ne giyudo kosetho kae to ne giting'e mi gitere oko, kendo ne giyike e bath chwore. **11** Omiyo, luoro mang'ongo nokwako kanyakla mangima kod ji duto ma nowinjo wach gik ma ne otimorego.

12 E wi mano, ranyisi kod tije madongo mang'eny nomedo timore e kind oganda kokalo kuom lwet joote; kendo giduto ne gijoromo kanyachiel e agola* miluongo ni Agoch Solomon.

13 Adier, onge ng'ato kuom jomamokogo ma ne nigi chir mar riwore gi jopuonjre; kata kama-no, ji ne pwoyogi ahinya.

14 E wi mano, joma ne keto yie kuom Ruoth ne siko ka medore, kwan-gi ne ng'eny ahinya moriwo chwo kod mon. **15** Ne gikelo kata mana joma

5:12 *Magi gin kuonde miluwo ma nigi sirni molworogi kod tado e wigi.

tuo e nderni madongo, ka giting'ogi e otendni matindo kod pere, mondo ka Petro ne kalo kanyo, miti tipone ne nyalo lwar kuomgi. **16** Bende, oganda ma nowuok e taonde molworo Jerusalem ne siko ka biro, ka giting'o joma tuo, kod joma jochiende ne chando, kendo ne ochanggi giduto.

17 Eka jadolo maduong' kod ji duto ma ne ni kode ma ne ni e ki-dieny mar dind Jo-Sadukai noa malo, kendo ne gipong' gi nyiego. **18** Omiyo, ne gimako joote, kendo ne giketogi e od tuech. **19** To e seche mag otieno, malaika mar Jehova noyawo dhoojela, mi nologologi oko mowachonegi niya: **20** "Wuoguru mondo udhi e hekalu, kendo udhi nyime lero ne ji weche duto e wi ngima ma biro." **21** Bang' winjo mano, sama piny ne oru ne gidonjo e hekalu mi gichako puonjo.

Ka jadolo maduong' kod joma ne ni kode

nochopo, ne gilungo buch Sanhedrin kod chokruok duto mar jodongo mag nyithind Jo-Israel, mi ne giro wach e jela mondo okel joote e nyimigi. **22** To ka askeche nochopo e jela, ne ok giyudogi. Omiyo, ne giduogo mi gikelo wach **23** niya: "A wayudo jela ka olor kendo ori-nde maber, kendo ka jorit ochung' e dhoot, to bang' yawe mi wadonjo, ne ok wayudo ng'ato e iye." **24** Koro ka jatend-jorit mar hekalu kod jodong-jodolo nowinjo wechego, dhogi nomoko ma ok ging'eyo gima ne dhi timore bang' mano. **25** To ng'at moro nobiro mowachonegi kama: "Nuru! Joma ne uketo e jelaka ni e hekalu. Gichung' kuno kendo gi-puonjo ji." **26** Eka jatend-jorit nowuok kanyachiel gi askechene mi ne gidhi, kendo ne gikelogi, to ne ok gitiyo gi thwon, nimar ne giluoer ni oga-nda ne nyalo chielogi gi kite.

27 Omiyo, ne gikelo joote mi gichungogi e nyim Sanhedrin. Eka jado lo maduong' ne ononogi, **28** mowachonegi niya: "Ne wakwerou matek ni kik udhi nyime puonjo kutiyo gi nyingno, to e ma pod neuru! usepong'o Jerusalem gi puonju kendo uramo mar keto remb ng'atni e wiwa." **29** Petro kod joote mamokogo nodwoko kama: "Nyasaye e ma nyaka wawinj nikech en e jalochwa, kar winjo dhanu. **30** Nyasach kwere wa nochiero Yesu ma ne unego ma ung'awo e yath. **31** Kane Nyasaye okete e bade korachwich, ne oting'e malo mondo obed Jatelo Maduong' moseket, kendo mondo obed Jawar, eka omi Jo-Israel olok chunyi gia e richo kendo weyonegi richogi. **32** Kendo wan joneno mag wechego, kaachiel gi roho maler ma Nyasaye osechiwo ne joma winje kaka jaloch."

33 Kane giwinjo mano, mirima mager nomakogi,

kendo ne gidwaro nego jootejo. **34** To Ja-Farisai moro miluongo ni Gamaliel, ne ochung' e buch Sanhedrin; ne en ng'at ma puonjo Chik ma ji duto ne omiyo luor, kendo nochiko mondo ogol jogo oko matin. **35** Kae to nowachonegi kama: "Un Jo-Israel, tang'uru gi gima uchano timo ne jogi. **36** Kuom ranyisi, ka ndalowagi ne pok ochopo, Theuda nosieko kowacho ni en owuon ne en gimoro, kendo chwo ma dirom 400 noriwo kede. To ne onege kendo jogo duto ma ne luwe ne oke mi kargi ne olal nono. **37** Bang' Theuda, Judas ma Ja-Galili bende nosieko e kinde mag kwano ji kane indiko nyingegi, kendo noywayo ji moluwo bang'e. En bende ne otho, kendo jogo duto ma ne luwe ne oke. **38** Omiyo, ka luwore gi gima timore sani, awachonu ni kik udonjru gi jogi, to we-reuru kodgi. Nikech ka chenroni kata tijni oa

kuom dhano, ibiro loye; **39** to ka oa kuom Nyasaye, ok ubi loyogi. Ka ok kamano, dipo ka ubedo mana joma kedo gi Nyasaye owuon.” **40** Nikech mano, ne girwako paro ma ne ochiwonegi, eka ne gilungo joo-te mi gichwadogi, kendo ne gichikogi mondo giwe wuoyo ka gitiyo gi nying Yesu, kae to ne gigonyogi mi gidhi.

41 Omiyo, ne giwuok e nyim buch Sanhedrin ka gimor nikech ne osekwan-gi kaka joma ichayo nikech nying Yesu. **42** To pile ka pile e hekalu kendo e ot ka ot, ne gidhi nyime puonjo kendo lando wach maber e wi Kristo Yesu ma ok giwe.

6 Koro e ndalogo, ka kwan jopuonjre ne medore, Jo-Yahudi ma ne wacho dho Grik nochako ng’ur gi Jo-Yahudi ma ne wacho dho Hibrania nimar mond lietegi ne ijwang’o e wach chie-mo ma ne ipogo pile ka pile. **2** Omiyo, ji Apar

Gariyoka noluongo oganda mar jopuonjre kanyachiel mi giwachonegi kama: “Ok en gima kare ni wawe wach Nyasaye mondo wapog chiemo e mesni. **3** Kuom mano, owete, manyuru uwegi chwo abiriyo e kindu ma nigi nying maber, mopong’ gi roho maler kod riekio, mondo waketgi e migawo ma dwaroreni; **4** to wan wabiro chiwore chuth ne lamo kod tij puonjo wach.” **5** Gima ne giwachono ne omoro oganda duto, mi ne giyiero Stefano, ng’at ma nopong’ gi yie kod roho maler. Bende, ne giyiero Filipo, gi Prokoro, gi Nikanor, gi Timon, gi Pamina, kod Nikolao moa Antiokia, jal ma ok ne en Ja-Yahudi to nodonjo e din mar Jo-Yahudi. **6** Ne gikelogi ir joo-te, kendo bang’ lamo, jootege noketo lwetgi kuomgi.

7 Nikech mano, wach Nyasaye nomedo landore, kendo kwan mar jopuonjre ne siko ka

medore ahinya e Jerusalem; bende, oganda mang'ongo mar jodolo nochako rwako yie.

8 Koro Stefano ne opong' gi ng'wono mar Nyasaye kod teko, kendo notimo tije mado-ngo kod ranyisi e kind ji. **9** To jomoko mo-wuok e kidieny ma nong'ere kaka Sunagogi mar Joma Ogony nobiro kaachiel gi Jo-Kirene, gi Jo-Aleksandria moko, gi joma oa Kilikia kod Asia, mondo gimin wach gi Stefano. **10** To nikech rieko kod roho maler ne taye kowuoyo, jogo ne ok nyal loye gi wach. **11** Eka ne gisemo jomoko ling'ling' mondo jogo owach niya: "Wasewinjo ka otiyo gi weche ma nyiso ni ochayo Musa gi Nyasaye." **12** Kendo ne gimiyi oganda, gi jodongo, kod jondiko obedo gi mirima kode, mi jogo ne opoye kendo ne gimake gi thwon mi gitere e buch Sanhedrin. **13** Kae to ne gikelo jono mag miriambo ma

nowacho kama: "Ng'atni otamore weyo wacho weche maricho e wi kama lerni kendo e wi Chik. **14** Kuom ranyisi, wase-winjo kowacho ni Yesu ma Ja-Nazarethni biro goyo kama lerni piny, mi olok timbe kod chike ma Musa nomiyowa."

15 Eka ji duto ma nobet e buch Sanhedrin nochomo wengegi kuome, mi ne gineno ka lela wang'e chal gi mar malaika.

7 To jadolo maduong' nopenje kama: "Be wehegi gin adier?" **2** Stefano nodwoko niya: "Owetena gi wuonega, winjuru. Nyasach duong' nofwenyore ne kwarwa Ibrahim kane en Mesopotamia, e kinde ma pok nodhi dak Haran, **3** mi nochike ni, 'Wuog ia e pinyu kendo ia kuom wedeni mondo idhi e piny ma abiro nyisi.' **4** Eka nowuok e piny Jo-Kaldea mi nodhi dak e Haran. To bang' tho wuon-gi, Nyasaye nomiyi oa kanyo mi nobiro

dak e piny ma koro udakie sanini. **5** To e ma ne ok omiye pok moro amora kuno, kata mana lowo ma ne nyalo rome ketoe tiende; to ne osingo ni ne odhi miye piny-no obed mare kendo bang'e ne kothe, kata obedo ni gie kindeno ne pod oonge nyathi. **6** E wi mano, Nyasaye nowachone ni kothe ne dhi bedo jodak ma welo e piny ma ok margi, kendo ni ji ne dhi timogi wasumbni kisandogi kuom higni 400. **7** Nyasaye nowachoch kama, 'To anang'ad bura ne oganda ma ginibednegi wasumbni, kendo bang' mano giniwuog e pinyno mondo gilama kar kae.'

8 "Bende, notimo kode singruok mar nyangu, mi nonyuolo Isaka motero Isaka nyangu e odiechieng' mar aboro, kendo Isaka nonyuolo Jakobo, to Jakobo nonyuolo jodong dhouidi 12. **9** To jodong dhouidigo nobedo gi nyiegi Josef mi ne giuse

Misri. Kata kamano, Nyasaye ne ni kode, **10** kendo ne orese kogole e masiche duto mi nomiyo obedo ng'at mariek kendo ma Farao ruodh Misri ne oyiego. Eka Farao nokete mondo obed gi loch e wi Misri kod od Farao duto. **11** To kech moro nosieko e Misri duto kod Kanaan, ee, ne en masira maduong', kendo kwerewa machon ne ok nyal yudo chiemo. **12** Kata kamano, Jakobo nowinjo ni piny Misri ne nigi chiemo, mi nooro kwerewa machon e wuodhgi mokwongo. **13** Ka noorogi mar ariyo, Josef nofwenyore ne owetene, kendo Farao nong'eyo joodgi Josef. **14** Omiyo, Josef nooro wach mondo oluong Jakobo wuon mare kod wedene duto ma ne ni kuno, kendo kwan-gi giduto ne gin ji 75. **15** Eka Jakobo ne olor kodhi Misri mi bang'e ne otho kuno, kendo kwerewa machon bende ne otho. **16** Ne oter ringregi Shekem,

kendo ne opielgi e liel kama Ibrahim nong'iewo gi pes fedha kuom yawuot Hamor e Shekem.

17 “Ka kinde nokayo mondo singruok ma Nyasaye nolando ne Ibrahim ochop, ji nose medore mi ginya e Misri, **18** nyaka nochopo kinde ma ruoth mopogore e ma noka wo loch e Misri, ruoth ma ne ok ong'eyo Josef. **19** Ruodhno notiyo gi wuond mariek kuom ogandawa, kendo notimo e yo ma ok kare ka nochuno wuone mondo ojwang' nyithindgi mayom, ni eka kik gityony mi gibed mangima. **20** Mano e kinde ma ne onyuolie Musa, kendo ne ojaber ahinya kata mana e wang' Nyasaye. Mi ne opidhe kuom dweche adek e od wuon mare. **21** To ka nojwang'e, nyar Farao nokawe mopi-dhe kaka wuode owuon. **22** Omiyo, Musa noyudo tiegruok e wi rieko duto mag Jo-Misri. To adier, wechene kod gik ma notimo ne nigi teko ahinya.

23 “Koro, ka nobedo jahigni 40, nong'ado e chunye mondo odhi olim owetene ma ne gin nyithind Israel. **24** Ka nomeno ka itimo ne achiel kuomgi e yo ma ok kare, ne okonye kuom nego Ja-Misri, mi nochulo kuor e lo nyawadgi ma ne itimone marachno. **25** Noparo ni owetene ne dhi fwenyo ni Nyasaye ne tiyo kode e miyogi warruok, to ne ok gifwenyo mano. **26** Kinyne ka noyudogi ka gidhawo, notemo thegogi mondo gibed gi kuwe, kowacho niya: ‘Yawa, un owete. Ang'o momiyo uhinyoru uwegi?’ **27** To ng'at ma ne timo ne nyawadgi e yo ma ok kareno nodhiro Musa chien mopenje kama: ‘En ng'a moketi jatelyo kendo jang'ad-bura e wiwa? **28** An bende idwaro nega kaka nyoro inego Ja-Misricha, koso?’ **29** Ka Musa nowinjo mano, noringo mi nobedo jadak ma wendo e piny Midian, kama ne onyuoloe yawuowi ariyo.

30 “Bang’ ka higni 40 nosekalu, malaika moro nofwenyorene e thim mar Got Sinai e mach ma ne liel e bungu mar kuthe. **31** Ka Musa no-neno mano, ne owuoro. To sama nosudo mondo onon, nowinjo dwond Jehova ka wachone kama: **32** ‘An e Nyasach kwe-reu, Nyasach Ibrahim, gi Isaka, kod Jakobo.’ Musa nochako tetni kendo ne ok omedo nono bunguno. **33** Jehova nowachone niya: ‘Lony wuoche e tiendi, ni-mar ka michung’ieno en kama ler. **34** Adier, aseneno sand ma joga manie Misri yudo, kendo asewinjo ywakgi, omiyo aselor mondo aresgi. Koro bi mondo aori Misri.’ **35** Musa achielni, ma ne gisekwer ni ok ging’eyo ka gipenje niya: ‘En ng’a moketi jatelo kendo jang’ad-bura?’ en e jalno ma Nyasaye nooro mondo obed jatelo kendo jares kokalo kuom malaika ma nofwenyorene e bungu mar kuthe.

36 Ng’atni ne ogologi kotayogi bang’ timo tije madongo gi ranyisi e Misri, gi Nam Makwar, kod thim, kuom higni 40.

37 “Jali e Musa ma nowacho ne nyithind Israel niya: ‘Nyasaye biro ketonu janabi ma chal koda koa kuom oweteu.’

38 Musano e ma ne nigi oganda e thim kod malaika ma nowuoyo kode e Got Sinai kanyachiel gi kwerewa, kendo ne oyudo weche mangima mag Nyasaye mondo omiu.

39 Kwerewa notamore winje, to ne gikwede, kendo gie chunyi ne gidok Misri, **40** mi giwacho ne Arun kama: ‘Lonswa nyiseche mamoko mondo otel e nyimwa. Nichek ok wang’eyo gima osetimore ne Musa ma notayowa ka wawuok e piny Misri.’ **41** Omiyo, gie kindeno ne giloso nyaroya mi gitero misango ne sanamuno kendo ne gichako bedo gi nyasi mar mor nikech tich mar lwetgino. **42** Kuom mano, Nyasaye ne oa

kuomgi moweyogi mondo gilam wang'-chieng', gi dwe, kod sulwe mag polo, mana kaka ondik e bug Jonabi niya: 'Un od Israel, an ok e ma ne ukelona chiwo kod misengni kuom higni 40 ma ne un-go e thim, donge en kamano, koso? 43 To hema mar Molok kod sulwe mar nyasaye ma Refan e ma ne ujoting'o, mago e sanamu ma ne uloso mondo ulam. Omiyo, abiro darou mi ukal Babilon.'

44 "E thim, kwerewa ne nigi hema ma ne nyiso ni Nyasaye ne ni kodgi, mana kaka nochiko Musa mondo olose ka luvwore gi kido ma nose-neno. 45 Kendo ne omi kwerewa machon hemanano, mi ne gibiro kode kanyachiel gi Joshua nyaka e piny ogendni ma Nyasaye noriembo mondo oa e nyim kwere-wa. Hemanano nosiko kanyo nyaka e ndalo Daudi. 46 Nyasaye ne morgi Daudi, kendo nokwayo mondo omiye thuolo ma-

kende mar gero kar dak ne Nyasach Jakobo. 47 To Solomon e ma no-gerone ot. 48 Kata kamano, Ng'at Mamalo Chutho ok dag e ute molos gi lwedo, mana kaka janabi nokoro niya: 49 'Jehova owacho ni, polo e kom-lochna, to piny en raten tienda. En ot machal nade ma ubiro gerona? Kata kar yueyona dibed kanye? 50 Donge an e ma lweta nolosogik moko duto, koso?'

51 "Un joma wigi tek kendo ma ok oter nyangu e chunyi gi kod itgi, kinde duto usebedo kukwedo roho maler; utimo mana kaka kwereu bende notimo. 52 Be nitie janabi moro amora ma kwereu ne ok osando? Adier, ne ginego joma nolando motelo wach biro mar jal makare, kendo un usebedo jondhokne gi jonekne, 53 un ma nomiu Chik koa kuom malaike to ok usemake."

54 Eka bang' winjo wechego, ne gibedo gi mirima mager e chunyi, mi

ne gichako muodo lekegi nikech en. **55** To en, kopong' gi roho maler, nochomo wang'e e polo mi noneno duong' mar Nyasaye kod mar Yesu kochung' e bad Nyasaye korachwich, **56** kendo nowacho kama: "Neuru! Aneno polo koyawore kendo Wuod dhano kochung' e bad Nyasaye korachwich." **57** Mano nomiyo gikok gi dwol maduong' kendo ne gidino itgi gi lwetegi mi ne gi muomore kuome giduto kanyachiel. **58** Bang' wite oko mar taon, ne gichako chiele gi kite. Joma ne chiwo neno mag miriambo noketo lepgi ma oko e tiend ng'at moro ma rawera miluongo ni Saulo. **59** Sama ne gichielo Stefano gi kite, nosayo kama: "Ruoth Yesu, aketo much ngimana e lweti." **60** Eka bang' goyo chonge piny, nokok gi dwol maduong' niya: "Jehova, kik ikwan richoni kuomgi." Bang' wacho wechego, ne onindo e tho.

8 To Saulo ne oyie gi nekne.

Kendo e chieng'no, sand maduong' ne omuoch kuom kanyakla ma ne ni Jerusalem; jopuonjre duto ne okere e gwenge te mag Judea gi Samaria, mak mana joo-te. **2** Kata kamano, jomoko moluoro Nyasaye noting'o Stefano mondo gidhi giyike, kendo ne giywage ahinya. **3** Saulo to nochako sando kanyakla malit. Ne ojamonjo ot ka ot koywayo chwo gi mon oko kendo kochiwogigi mondo otuegi e jela.

4 Kata kamano, jopuonjre ma ne osekerigo nodhi e pinje duto ka gilando wach maber mar Nyasaye. **5** Koro Filipo ne odhi e taon mar Samaria mi nochako yalonge wach Kristo. **6** Oganda duto ne winjo gi chuny achiel gik ma Filipo ne wacho ka gichiko itgi kendo ne ging'iyoy ranyisi madongo ma notimo. **7** Nikech ji mang'eny ne nigi jochiende, jochiendego ne ywak

gi dwol maduong' kae to giwuok kuom jogo. E wi mano, ne ochang ji mang'eny ma ne ong'ol kod pudhe. **8** Kuom mano, ji nobedo gi mor maduong' e taondno.

9 Koro ne nitie ng'ato e taondno ma nyinge Simon, ma nosebedo ka timo gik moko gi teko mar jochiende komiyo oganda mar Samaria wuoro ahinya, kendo notimore owuon ni en ng'at ma nigi duong'.

10 Ji duto, chakre matinie nyaka maduong' molooyo ne winje ahinya, kendo ne giwacho niya: "Jali e Teko mar Nyasaye miluongo ni Maduong'."

11 Omiyo, ne gijowinje nikech gik ma nosebedo kotimo kuom kinde kotiyo gi teko mar jochiende ne miyo giwuoro.

12 Kata kamano, kane giyie gi Filipino ma ne lando wach maber e wi Pinyruodh Nyasaye kendo e wi nying Yesu Kristo, ne obatisgi giduto chwo gi mon. **13** Simon owuon bende ne oyie, to

bang' ka nosebatise, ne odhi nyime bedo gi Filipino; kendo nowuoro ahinya koneno ranyisi kod tije madongo ma ne timore.

14 Ka joote ma ne ni Jerusalem nowinjo ni Samaria noserwako wach Nyasaye, ne gioro Petro gi Johana irgi; **15** mi ne gilor kuno kendo ne gilemonegi mondo giyud roho maler. **16** Nikech nyaka chop kanyo roho ne pok olor ne ng'ato ang'ata kuomgi, to gima nosetimnegi kende ne en batiso e nying Ruoth Yesu. **17** Kae to ne giketo lwetegi kuomgi kendo jogo nochako yudo roho maler.

18 Koro ka Simon noseno ni ka joote oke to lwetgi kuom ji to jogo yudo roho maler, nodwaro miyo jootego pesa, **19** kowacho niya: "An bende miyaeuru nyalono, mondo ng'ato ang'ata ma aketo lweta kuome oyud roho maler." **20** To Petro nodwoke kama: "Fedhanigo mondo olal

kodi, nimar iparo ni inyalo tiyo gi pesa mondo iyud mich ma Nyasaye chiwo nono. **21** In ionge gi kari kata pok e migawoni, nimar chunyi ok oriere tir e wang' Nyasaye. **22** Omiyo, lok chunyi ia e timni marachni, kendo ikwa Jehova, ni ka nyalore to mondo oweni kuom paro marach mar chunyi; **23** nikech aneni in sum makech kendo in misumba tim ma ok kare." **24** Simon nodwokogi kama: "Kwauru Jehova e loya mondo kata achiel kuom gik musewachogi kik bi kuoma."

25 Kuom mano, kane gisechiwo neno e okang' mong'ith chuth kendo kane giseyalo wach Jehova, ne gichako dok ka gichomo Jerusalem, kendo ne gidhi ka gilando wach maber e gwenge mang'eny mag Jo-Samaria.

26 Kata kamano, malaika mar Jehova nowacho ne Filipino niya: "A malo idhi yo milambo e ndara ma lor koa Jerusa-

lem ka dhi Gaza." (Mani en ndara manie thim motto.) **27** Eka noa malo mi nodhi, to ne! noromo gi Ja-Ethiopia ma bwoch* ma ne nigi teko e bwo Kandes ruoth ma dhako mar Jo-Ethiopia, kendo en e ma ne ochung' ne mwandu duto mag ruodhno. Jalo ne odhi Jerusalem mondo olem, **28** to sano koro ne odok thurigi kobet e gari ma faras ywayo, kendo ne osomo bug janabi Isaya gi dwol maduong'. **29** Omiyo, roho maler nowacho ne Filipino niya: "Dhi mondo ichop machiegni gi garino." **30** Filipino noringo nyaka e bath garino mi nowinjo ka Ja-Ethiopiano somo bug janabi Isaya gi dwol maduong', mi nopenje kama: "Be adier iwinjo tiend weche misomogo?" **31** Nodwoko niya: "Kuom adier, ere kaka dawinj tiendgi ka ok ng'ato

8:27 *Tiende ni, 'jatelo mar sirkal ma nigi migawo mamalo.' Ne Glosari.

olerona?" Omiyo, no-kwayo Filipino mondo oidh obed kode ei garino. **32** Koro Ndiko ma noyudo osomo ne wacho niya: "Ne otere e kar yeng'oma mana kaka itimo ne rombo, kendo ne ok onyal yawo dhoge mana kaka nyarombo moling' e nyim ng'at ma liele. **33** E kinde ma ne ijare kitimone gik ma nyiso ni gichaye, ne ok ong'adne bura makare. Gin ng'a gini ma biro hulo wach tieng'ne? Nimar ibiro keth ngimane e piny."

34 Eka jatelo ma Ja-Ethiopiano nowacho ne Filipino niya: "Asayi, nyisa ane, janabini wuoyo kuom ng'a? Dibed ni owuoyo kuome owuon, koso kuom ng'at moro machielo?" **35** Filipino nochako wuoyo, kendo kochako gi Ndikono, noyalone wach maber e wi Yesu. **36** Koro kaka ne gimedo dhi ka gin e ndarano, ne gichopo e yawo moro mar pi, kendo Ja-Ethiopiano nowacho kama: "Ero ne! Pi ni kae;

be nitie gima dimi kik batisa?" **37** — **38** Eka nochiko ni ochung gari-no, mi Filipino gi Ja-Ethiopiano ne olor nyaka e i pi, kendo Filipino ne obatise. **39** Kane giwuok e pi, mapiyo nono roho mar Jehova notayo Filipino mondo odhi yore, mi Ja-Ethiopiano ne ok onene kendo, to ne odhi nyime gi wuodhe komor ahinya. **40** Kata kamano, ne ota Filipino nyaka Ashdod, kendo nowuotho e alworano koyalo wach maber e taonde duto nyaka nochopo Kaisaria.

9 To nikech Saulo pod ne opong' gi mirima kendo nodwaro nego jopuonjre Ruoth, ne odhi ir jadolo maduon' **2** mi ne okwaye barupe mondo oter e sunagoke man Damaski mondo eka ka oyudo ng'ato ang'ata, obed dichwo kata dhako ma en ja Yorno,* to okelgi Jerusalem kotueyogi.

3 Koro kane en e wuoth kendo nochieg-

9:2 *Tiende ni, kit ngima mar Jokristo kod puonj ma giluwu.

ni chopo Damaski, ler moro moa e polo ne orieny apoya nono molwore, **4** mi nopodho piny kendo nowinjo dwol moro ka wachone niya: "Saulo, Saulo, isanda nang'o?" **5** Saulo nopenje kama: "In ng'a, Ruoth?" Nodwoke niya: "An Yesu, jal ma isando. **6** To a malo mondo idonj e taondno, kendo ibiro wachni gima nyaka itim." **7** Koro joma ne ni kode e wuoth ne ochung' ka dhogi omoko, to adier ne giwinjo dwol moro, to ne ok gine ng'ato. **8** Eka Saulo noa malo kama ne opodhoeno, to kata obedo ni wengene ne oyawore, ne ok onyal neno gimoro. Omiyo, ne gitaye ka gimako lwete mi gidonjo kode Damaski. **9** To wang'e ne ok oneno gimoro amora kuom ndalo adek, kendo ne ok ochiem kata metho.

10 E Damaski kanyo, ne nitie japuonjre moro ma nyinge Anania, kendo Ruoth nobirone e fweny moluonge niya:

"Anania!" Eka nodwoke kama: "An kae Ruoth."

11 Ruoth nowachone niya: "A malo mondo idhi e ndara miluongo ni Tir, to kichopo e od Judas, many ng'at ma nyinge Saulo moa Tarso. Nikech ne! sani olemo, **12** to oseneno e fweny moro ka ng'at ma nyinge Anania donjo kendo keto lwete kuome mondo wengene ochak onen kendo." **13** Kata kamano, Anania nodwoke kama: "Ruoth, asewinjo weche moa kuom ji mathoth e wi jalno kod gik mang'eny malit ma notimo ne jogi maler e Jerusalem. **14** Kendo gie sani jodong-jodolo ose miye teko mar mako ji duto ma luongo nyingi." **15** To Ruoth nowachone niya: "Dhi! nikech jalno en gira mar tich moyeyier mondo oting' nyinga kolande ne ogendni mamoko kaachiel gi ruodhi kod nyithind Israel. **16** Kendo abiro nyise e yo maler sand mang'eny ma nyaka okalie."

17 Kuom mano, Anania ne odhi modonjo e odno, kendo noketo lwete kuome mowachone niya: “Saulo owadwa, Ruoth Yesu ma nofwenyoreni ka in e ndara kibiro, e ma oseora iri mondo wengeni onen kendo, kae to ipong’ gi roho maler.” **18** Mi gikanyono, gik moko ma chal gi ogakla mag rech nolwar koa e wengene, mi nochako neno kendo. Eka noa malo mi ne obatise, **19** bende, ne ochie mo mi oyudo teko.

Ne otieko ndalo moko ka en gi jopuonjre Damaski, **20** kendo gikanyono nochako yalo e wi Yesu e sunagoke konyiso ni jali e Wuod Nyasaye. **21** To ji duto ma ne winje ne wuro ahinya ka gipenjore niya: “Donge jali e ma ne sando malit joma luongo nyingno e Jerusalem? Donge ne obiro kae mondo omakgi koterogi ir jodong-jodolo?” **22** To nyalo mar Saulo nodhi mana nyime ka medore kendo ne

omiyo Jo-Yahudi ma nodak e Damaski ohum sama nolero e yo ma winjore malong’o ni Yesu e Kristo.

23 Koro ka ndalo mogwaro nosekallo, Jo-Yahudi noriwo paro kanyachiel mondo ginege.

24 Kata kamano, Saulo nofwenyo chenrogi marachno. Bende, ne gikiyo ahinya dho rangeye odiechieng’ gi otieno mondo ginege. **25** Omiyo, jopuonjrene ne okawe mokete ei okapu mi gilorego piny gotieno e otuchi moro e kor ohinga.

26 Ka Saulo notundo Jerusalem, notimo kinda mondo oriwre gi jopuonjre, to giduto ne giluo-re, nimar ne ok giyie ni koro nosebedo japuonjre. **27** Kuom mano, Barnaba ne okonye kendo nokawe motere ir joote, eka Barnaba nonyisogi weche duto kaka Saulo noseneno Ruoth e ndara mi nowuoyo kode, kendo kaka noseyallo gi chir e wi nying Yesu ka en Damaski. **28** Omiyo, no-

medo bedo kodgi, kendo nowuotho kamoro amora e Jerusalem ma onge luoro, koyalo gi chir e nying Ruoth. **29** Noyudo owuoyo gi Jo-Yahudi ma ne wacho dho Grik koyware kodgi e mbaka, to jogo notemo mondo ginege. **30** Ka owete nofwenyo mano, ne gilor kode nyaka Kaisaria kae to ne gichike mondo odhi Tarso.

31 Kuom adier, bang' mano, kanyakla mar alwora duto mar Judea, gi Galili, kod Samaria, nobedo gi kinde mag kuwe, ka gigerore motegno e yie; kendo kaka ne gimedo wuotho ka giluro Jehova kendo e hoch mar roho maler, e kaka kwan mar jopuonjre ne siko ka medore.

32 Koro sama Petro ne wuotho e alworano duto, nochopo bende nyaka ir joma ler ma nodak e taon mar Lida. **33** Kanyo noyudoe ng'at moro ma nyinge Ainea, ma nosebedo ka ok nyal wuok e otandane kuom hig-

ni aboro nikech tuo mar abach. **34** Petro nowachone kama: "Ainea, Yesu Kristo e ma changi. A malo kendo ipedh otandani." Mi gikanyono noa malo. **35** Ka ji duto ma nodak e Lida kod Pewe mag Sharon ne onene, ne gilokore mi giyie kuom Ruoth.

36 Koro ne nitie japuonjre moro e Jopa ma nyinge ne Tabitha, ma kolok to tiende en "Dorkas." Ne ogundho gi timbe mabeyo kendo nochiwu mich mag konyo jochan. **37** To e ndalono nobedo ma tuo mi notho. Omiyo, ne gilwoke mi gipiele e ot ma malo. **38** Nikech Lida ne chiegni gi Jopa to jopuonjre nowinjo ni Petro ne ni e taondno, ne gioro ji ariyo ire mondo gikwaye kama: "Kiyie, bi irwa ma ok ideko." **39** Eka Petro noa malo, mi nodhi kodgi. To ka nochopo kuno, ne gitere nyaka e ot ma malo; kendo mond lie-te duto ne odhi ire ka giywak kendo ka

giting'o lewni mang'eny gi lep kandho ma Dorkas ne otwang'o kane pod en kodgi. **40** Eka Petro nogolo ji duto oko mi nogoyo chonge piny molemo. Kae to nolokore mong'iyoy ringre ng'at mothono mowacho niya: "Tabitha, a malo!" Mi Tabitha noyawo wang'e kendo ka noneno Petro, ne obet piny. **41** Petro ne omake mi ne ochunge malo eka noluongo joma ler kod mond liete mi ne ochiwe kongima. **42** Wachno nolandore e Jopa mangima, kendo ji mang'eny ne oyie kuom Ruoth. **43** Petro notieko ndalo moko mogwaro ka en Jopa kodak gi janyong'-piende moro ma nyinge Simon.

10 Koro ne nitie ng'at moro e Kaisaria ma nyinge Kornelio, ma ne en jatend-askeche* ma ne iluongo ni kidienny mar Italia. **2** Ne en ng'at mochiwore ne Nyasaye kendo moluore ahinya, en

10:1 *Jatelo ma askeche lwe-ny 100 mag Rumi ni e bwoye.

kaachiel gi joode duto. Jalo ne ohero chiwo mich mogundho mag konyo jochan, kendo nosiko kosayo Nyasaye e lamo. **3** E kar sa ochiko odiechieng', fweny moro nobirone mi noneno malai-ka mar Nyasaye ayannga ka biro ire moluon-ge niya: "Kornelio!" **4** Eka Kornelio nochomo wang'e kuome ka en gi luoro, kendo nopenje niya: "Ruoth, en ang'o?" Mi nodwoke kama: "Lamoni kod michni mag konyo jochan oseidho malo e nyim Nyasaye kaka gik ma iparigo. **5** Omiyo, koro or ane ji Jopa mondo giluong ng'at moro ma nyinge Simon, ma bende iluongo ni Petro. **6** Sani ng'atno en wendo Simon ma janyong'-piende, ma nigi ot moro e dho nam." **7** To mapiyo bang' ka malaika ma nowuoyo kodeno noseweye, noluongo ariyo kuom jotichne kaachiel gi askar moro ma nochiwore ne Nyasaye e kind askeche ma ne siko ka tiyo-

ne, **8** mi nowachonegi weche duto eka noorogi Jopa.

9 Kinyne, ka pod ne gin e yo ka gichiegni gi Jopa, Petro noidho malo e wi tat ot e kar sa auchiel odiechieng' mondo olem. **10** To kech nochako kaye ahinya kendo nodwaro chiemo. Sama ne giiko chiemo, fweny moro nobirone **11** mi noneno polo koyawore, kendo gimoro ma chal gi nanga maduong' ne iloro e wi piny ka omake gi tungene ang'wen; **12** kendo kuome ne nitie kit le duto mag piny ma nigi tiende ang'wen, gi le mamol, kod winy mag polo. **13** Eka dwol moro nowachone kama: "A malo Petro, yang'gi kendo icham!" **14** To Petro nodwoko kama: "Ruoth, ooyo ok kamano, nikech pok ne achamoga gimoro amora mochido kendo ma ok ler." **15** Eka dwolno nowuoyo kode mar ariyo niya: "We luongo gik ma Nyasaye osepwodho ni gik ma ok ler."

16 Dwolno notimo kamano mar adek kendo, eka gikanyono gima ne chal gi nangano ne oter malo e polo.

17 Sama Petro pod ne wuoro tiend fweny ma nonenono, gikanyono joma Kornelio ne ooro-ka nopenjo kama od Simon ne nitie, kendo ne gichung' e dho rangach.

18 Ne gipenjo kabe Simon ma bende ne iluongo ni Petro ne en wendo kanyo. **19** To ka Petro ne pod parore kuom fwenyino, roho maler nowachone niya: "Ne! Nitie jomoko adek ma manyi. **20** Omiyo, a malo, ilor piny mondo idhi kodgi, ma ok iriwo gi kiawa moro amora nimar an e ma aorogi." **21** Eka Petro ne olor ir jogo kendo nokonegi niya: "Eri an ka, an e jal ma umanyo. Ang'o momiyo ubiro?" **22** Ne gidwoke kama: "Kornelio, jatend-askeche* ma en ng'at makare

10:22 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

moluoro Nyasaye kendo ma oganda duto mar Jo-Yahudi wuoyo kuome maber e ma oorowa. Ne oyudo ote mar Nyasaye kokalo kuom malaika maller ma nowachone mondo wabi waluongi idhi e ode eka owinj weche ma iwacho.” **23** Omiyo, Petro norwakogi ei ot mi gibedo wende.

Odiechieng’ ma noluwo, ne oa malo mi nodhi kodgi, kendo moko kuom owete ma Jopa ne odhi kode. **24** Kinyne nodonjo Kaisaria. To adier Kornelio ne ritogi, kendo nosechoko wedene gi osiepene kanyachiel. **25** Ka Petro nodonjo, Kornelio noromone mi nopodho e tiend Petro mokulorene. **26** To Petro ne ochunge malo ka wachone niya: “A malo; an bende an mana dhan.” **27** Sama nowuoyo kode, nodonjo e ot mi noyudo ji mang’eny kochokore. **28** Nowachonegi kama: “Ung’eyo maber kaka ok en gima owinjore gi chik mondo Ja-

Yahudi oriwre gi ng’at moa e oganda machielo, kata sudo machiegni kode, to e ma Nyasaye osenyisa ni kik aluung ng’ato ang’ata ni, ng’at mochido kata ma ok oler. **29** Omiyo, adier kane oorna wach mondo abi, ok ne atamora. Kuom mano, yie unyisa gimomiyo ne udwaro ni abi.”

30 Eka Kornelio nowacho kama: “Ndalo ang’wen mosekalo e sa kaka mae, noyudo alemo e oda sa ochiko odiechieng’; gikanyono ne aneno ng’at moro morwakore gi nanga ma rieny kochung’ e nyima, **31** mi nowachona kama: ‘Kornelio, osewinj lamoni kendo Nyasaye oseparro michni mag konyo jochan. **32** Kuom mano, or wach Jopa mondo Simon ma bende iluongo ni Petro obi. Jalo en wendo e od Simon ma janyong’-piende modak e dho nam.’ **33** Eka gikanyono ne aoro wach mondo oluongi, kendo isetimo maber kuom biro

kae. Koro sani waduto wan e nyim Nyasaye mondo wawinj weche duto ma Jehova osechiki ni iwach.”

34 Eka Petro nochako wuoyo kowacho niya: “Koro ang’eyo gadier ni Nyasaye ok buon ng’ato ang’ata, **35** to ei oga-nda moro amora, ng’at moluore kendo ma timo gik makare, oyiego. **36** Ne ooro wach ne nyithind Israel kolandonegi wach maber mar kuwe kokalo kuom Yesu Kristo —jali en Ruodh ji duto. **37** Ung’eyo wach ma ne ji wuoyoe e Judea mangima, kochakore gi Galili bang’ batiso ma Johana ne yalo: **38** ne en wach Yesu ma ne en J Nazareth, kaka Nyasaye ne owire kokalo kuom roho maler kendo nomiye teko, mi nowuotho e pinyno kotimo gik mabeyo kendo kochango ji duto ma Jachien ne sando, nimar Nyasaye ne ni kode. **39** Kendo wan joneno mag gik moko duto ma notimo e piny Jo-Ya-

hudi kod Jerusalem; to ne ginege kuom ng’awe e yath. **40** Nyasaye nochiero jalo e odiechieng’ mar adek kendo nomiyo jalo ofwenyore, **41** ok ne ji duto, to ne joma gin joneno ma Nyasaye noseketo motelo, mana ne wan ma ne wachiemo kode kendo metho kode bang’ chierne a kuom joma otho. **42** Bende, nochikowa mondo wayal ne ji kendo wachiw neno e okang’ mong’ith chuth, ka wanyiso ji ni jalo e ma Nyasaye noke-to mondo obed jang’ad-bura ne joma ngima gi joma otho. **43** En e ma jonabi duto chiwo neno kuome, mondo ji duto ma keto yie kuome, owene-gi richo kokalo kuom nyinge.”

44 Sama Petro pod ne wuoyo kuom wechego, roho maler nobiro kuom jogo duto ma ne winjo wach Nyasaye. **45** Kendo jogo moyie ma ne gin joma oter nyangu kendo ma nobiro gi Petro ne ohum nono, nimar

mich mar roho maler ma Nyasaye chiwo nono ne iolo bende kuom joma oa e ogendni mamoko.

46 Nimar ne giwinjogi ka giwacho dhok ma wendo ka gimiyogo Nyasaye duong'. Eka Petro nopenjo kama: **47** "Benitie ng'at ma nyalo gen'g'o mondo kik ti gi pi e batiso jogi moseyudo roho maler mana kaka wan?" **48** Gikanyono, nochiko ni obatisgi e nying Yesu Kristo. Kae to ne gikwaye ni omed bedo kodgi kuom ndalo moko.

11 Koro joote kod owete ma ne ni Judea nowinjo ni joma oa e ogendni mamoko bende noserwako wach Nyasaye. **2** Omiyo, ka Petro nobiro nyaka Jerusalem, joma ne riwo lwedo wach tero nyangu nochako donjone niya: **3** "Wawinjo ni ne idhi od joma ok oter nyangu mi ichiemo kodgi." **4** Eka Petro nochako leronegi wachno adimba niya:

5 "Ne an e taon mar Jopa ka alemo to

fweny moro ne obirona mi ne aneno gimoro ma chal gi nanga maduong' ka lor koa e polo, kendo ne omake gi tunge ne ang'wen, mi nochopo nyaka kama ne antiere.

6 Ka nanone adimba, ne aneno le mag piny ma nigi tiende ang'wen, gi le mag bungu, gi le mamol, kod winy mag polo.

7 Bende, ne awinjo dwol moro ka wachona niya: 'Petro, a malo, yang'gi kendo icham!' **8** To ne adwoke kama: 'Ruoth, ooyo ngang', gimoro amora mochido kata ma ok ler pok ne odonjoga e dhoga ngang'.' **9** Dwolno ne oa e polo mar ariyo kendo ka owacho niya: 'We luongo gik ma Nyasaye osepwodho ni gik ma ok ler.' **10** Dwolno ne owinjorena mar adek kendo, kae to gigo duto ne oywa modok e polo.

11 Gikanyono, ne aneno bende ji adek ma noor ira koa Kaisaria ka gichung' e ot ma ne wantiereno. **12** Eka roho maler nowachona ni mo-

ndo adhi kodgi ma ok ariw gi kiawa kata matin. To owete auchielgi bende ne odhi koda mi wadonjo e od ng'atno.

13 "Ne onyisowa kaka ne oneno malaika moro kochung' e ode ka wachone niya: 'Or ji Jopa mondo giluong Simon ma bende iluongo ni Petro, **14** kendo obiro wachoni gik monego utim mondo oresi kanyachiel gi joodi duto.' **15** To kane achako wuoyo, roho maler nobiro kuomgi mana kaka rohono notimonwa e kar chakruok. **16** Mano nomiyo aparo wach Ruoth kaka nojawacho niya: 'Johana ne batiso ji gi pi, to un ibiro batisu gi roho maler.' **17** Kuom mano, ka Nyasaye nochiwonegi mana mich achielno mochowo nono, mana kaka wan bende ma waseyie kuom Ruoth Yesu Kristo ne omiyowa, an to ne anyalo bedo ng'at manade ma dageng' Nyasaye?"

18 Kane gisewinjo wechego, ne giweyo kwedo-

gi kendo ne gimiyo Nyasaye duong' ka giwacho kama: "Kare ero Nyasaye osemiyo ji moa e ogendni mamoko bende thuolo mar loko chunyi gia e richo mondo giyud ngima."

19 Koro joma noyudo osekere nikech masira ma nobiro kuom Stefano, ne odhi nyaka Foinike, gi Saipras, kod Antiochia, to ne giyalo wach mana ne Jo-Yahudi kende. **20** Kata kamano, moko kuom joma noa Saipras gi Kirene nobiro Antiokia, mi ne gichako wuoyo gi joma ne wachodho Grik, ka gilandonegi wach maber mar Ruoth Yesu. **21** E wi mano, lwet Jehova ne ni kodgi, kendo kwan mang'ongo mar ji ne oyie mi ne gilokore ir Ruoth.

22 Wachgino nochopo e it kanyakla ma ne ni Jerusalem, omiyo ne giro Barnaba mondo odhi nyaka Antiokia. **23** Ka nochopo moneno ng'wono mogundho mar Nyasaye kuomgi, ne omor

mi nochako jiwogi giduto mondo gidhi nyime siko e Ruoth gi chuny motegno; **24** nimar Barnaba ne en ng'at maber kendo mopong' gi roho maler kod yie. Kendo ji mogwaro ne oyie kuom Ruoth. **25** Eka nowuok modhi Tarso mondo omany Saulo adimba. **26** Bang' nwan'ge, ne okele Antiokia. Kendo kuom higa mangima ne gijochokore kanyachiel kodgi e kanyakla, to ne gipuonjo oganda mogwaro. Bende, e Antiokia kanyo e kama ne okwong luongie jopuonjre gi nying mar Jokristo, ka luwore gi dwach Nyasaye.

27 E ndalogo, jonabi moko ne olor ka gia Jerusalem nyaka Antiokia. **28** Achiel kuomgi ma nyinge Agabo ne ochung' malo, kendo kokalo kuom roho maler, nokoro ni kech ma duong' ne chiegni biro e wi piny mangima, to kuom adier, mano notimore e ndalo Klaudio.

29 Omiyo, ka luwore gi kaka nyalo mar ng'ato ka ng'ato ne obet, jopuonjre nong'ado mar oro kony ne owete modak Judea; **30** kendo ne gitimo mano, mi ne giro konygo ne jodongo kokalo e lwet Barnaba gi Saulo.

12 Gie kindego bende, ruoth Herode nochako sando moko kuom joma ne ni e kanyakla. **2** Ne onego Jakobowadgi Johana gi ligangla. **3** Ka noneno ni timno ne omoro Jo-Yahudi, nomako Petro bende. (Mano ne otimore e ndalo sawo mar Makate Maonge Thowi.) **4** Ne omako Petro mi ne orwake e jela, kendo no kete e bwo askeche ang'wen ma ne goyo arita ang'wen ka giwilore, nimar nodwaro chiwe e lwet oganda bang' Pasa-ka. **5** Omiyo, Petro nosiko e jela, kata kamano kanyakla ne lamone Nyasaye ahinya.

6 Ka Herode ne chiegni chiwe ne oganda, e

otienono Petro ne nindo e kind askeche ariyo kotueye gi nyoroche ariyo; bende, e dhoot ne nitie jorit ma ne rito jela. **7** To ne! malaika mar Jehova nobiro mochung' kanyo, kendo ler ne orieny e od jelano. Eka nopamo bath Petro mi ne ochiewe kowachone niya: "A malo mapiyo!" Eka nyorocheho ne olwar koa e lwetene. **8** Malaikano nowachone niya: "Ikri kendo irwak wuocheni." Notimo kamano. To gikone nochike kama: "Rwak nangani ma oko kae to iluw bang'a." **9** Eka nowuok oko mi ne oluwe, to ne okong'eyo kabe gima ne timore kokalo kuom malaikano ne en adier. Kuom adier, noparo ni ne onono mana fweny moro. **10** Bang' kalo kidieny mar jorit mokwongo gi kidieny mar ariyo, ne gichopo e rangach molos gi chuma ma ji wuokgo e jela ka dhi e taondno, to rangano ne oyaworenegi ayawa kende. Kane

gisewuok, ne giridore mwalo e ndara moro, eka gikanyono malaikano ne oweye. **11** To kapach Petro noseduogo, nowacho niya: "Koro to ang'eyo gadier ni Jehova nende ooro malaikane mondo oresa e lwet Herode, kendo oseresa kuom gik moko duto ma Jo-Yahudi ne geno neno ni otimre."

12 Ka nosefweny mano, nodhi e od Maria min Johana ma bende ne iluongo ni Mariko, kama ji mogwaro noyudo ochokoree kanyachiel kendo ne gilemo. **13** Ka nodwong'o rangach, jatich moro ma nyako ma nyinge Roda nobiro yawone. **14** Ka nofwenyowond Petro, ne oil gi ilomaduog' mi ne okoya wo rangach, to ne oringomodok iye kendo notero ne ji wach ni Petro ne ni e rangach. **15** To jogo nowachone niya: "In neko osemaiki." Kata kamano, nora mo ni onyisogi adier. Eka ne gichako wacho kama:

“Kare mano malaikane.”
16 To Petro ne odong’ kanyo ka pod odwong’o. Bang’ yawo rangach, ne ginene mi gihum nono.
17 En to noting’onegi lwete mondo giling’ thi, eka noganonegi adimba kaka Jehova ne ogole e jela, kendo nokonegi niya: “Teruru wachni ne Jakobo kod owete.” Bang’ mano ne oa kanyo mi nodhi kama chielo.

18 Koro kane piny oru, ne nitie chochni mang’eny e kind askeche ka giwuoro gima ne otimore ne Petro. **19** Herode ne omany e gi kinda ahinya, to ka ok ne onwang’e, nonono wachne kuom jorit, kae to nochiko ni otergi e kum; eka ne olor oa Judea mi nodhi nyaka Kaisaria motieko ndalo moko mogwaro kuno.

20 Koro Herode ne dwaro ahinya kedo gi Jo-Tiro kod Jo-Sidon. Omiyo, jogo nobiro ire ka gin e achiel kendo bang’ semo Blasto, jal ma ne ochung’ ne weche mag od ruoth, ne gikwayo

mondo kuwe obedie, nimar pinygi ne yudo chie mo koa e piny ruodhno. **21** E odiechieng’ moro moyang, Herode ne orwakore gi nangane mar ruoth mi nobet piny e kom-bura, kae to nochako golo twak e nyim ji duto. **22** Eka joma ne ochokorego nochako kok niya: “Mani en dwond nyasaye, to ok mar dhano!” **23** To malaika mar Jehova ne ogoye gikanyono, nimar ne ok omiyo Nyasaye duong’, kendo kute ne ochame motho.

24 Eka wach Jehova nomedo dongo kendo landore.

25 To bang’ ka Barnaba gi Saulo nosetieko chuth tij chiwo kony ne owete e Jerusalem, ne giduogo ka gin kanyachiel gi Johana, ma be nde ne iluongo ni Mariko.

13 Koro e kanyakla man Antiokia ne nitie jonabi kod jopuonj, ne gin: Barnaba, gi Simion ma ne iluongo ni

Rateng',* gi Lusio ma Ja-Kirene, gi Manaen ma noyudo tiegruok kanyachiel gi Herode ma jaloch mar alwora Galili, kod Saulo. **2** Ka noyudo gitiyo ne Jehova kendo gitueyo chiemo, roho maler nowacho kama: "Walnauru Barnaba gi Saulo ne tich ma aseluongonegi." **3** Eka bang' tueyo chiemo kendo lemo, ne giketo lwetgi kuomgi kae to ne giweyogi mondo gidhi.

4 Omiyo, roho maler nooro jogo mi ne gilor nyaka Seleukia, kendo ne giwuok kanyo mi giidho yie nyaka Saipras. **5** Kane gichopo Salamis, ne gichako lando wach Nyasaye e sunagoke mag Jo-Yahudi. Johana bende ne ni kodgi ka otiyonegi.

6 To kane gisewuotho e chulano duto nyaka e Pafu, ne giromo gi Ja-Yahudi moro miluongo ni Bar-Yesu ma ne en ajuoga kendo janabi mar miriambo. **7** Ne oyudo en

gi Sajio Paulas ma ne en jatelo kendo ng'at mariek. Sajio Paulas no-luongo Barnaba gi Saulo ire nikech nodwaro ahinya winjo wach Nyasaye. **8** To Elima, ajuogano (nying Elima iloko ni ajuoga), nochako kwedogi kotemo loko jatelono mondo kik orwak yie. **9** Eka Saulo, ma bende iluongo ni Paulo, ne opong' gi roho maler mi nochomo wang'e tir kuome **10** mowachone kama: "Yaye, in jal mopping' gi kit miganga duto kod richo duto, in wuod Jachien, in jasik gik makare duto, be iniwe gwenyo yore makare mag Jehova, koso? **11** Ne! lwet Jehova ni kuomi, ibiro bedo muofu kendo ok inine wang'-chieng' kuom kinde." Gikanyono, ong'ueng'o gi mudho mandywa noumo wang'e, kendo nowuotho koni gi koni kotemo manyo ng'at ma ne nyalo mako lwete ka tayego. **12** Eka ka jatelono noseneno gima ne oa timoreno, ne orwako

13:1 *Tiende sie en, "Niger."

yie nimar ne ohum gi puonj mag Jehova.

13 Koro Paulo gi joma ne en-go noidho yie ka giwuok Pafo kendo ne gichopo Parga e Pamfilia. To Johana noweyogi, mi nodok Jerusalem.

14 Kata kamano, gin to ne giwuok Parga mi gidhi nyaka Antiokia e Pisidia. Eka kane gidonjo e sunagogi chieng' Sabato, ne gibet piny. **15** Kane osesom Chik kod weche Jonabi, jotelo ma tayo e sunagogi nooronegi wach niya: "Owete, ka un gi wach moro amora ma unyalo jiwogo ji, wacheuru." **16** Kuom mano, Paulo ne oa malo mi nofwayo bade kowachoniya:

"Un Jo-Israel kod un jomamoko moluoro Nyasaye, winjuru. **17** Nyasach Jo-Israelgi noyiero kwerewa, kendo noting'ogi malo kane gin jodak ma welo e piny Misri, mi nogologi kuno gi tekone maduong'. **18** Kendo ne onano kodgi e thim kuom higni ma dirom 40.

19 Ka noseketho ogendni abiriyo e piny Kanaan, nochiwo lopegi mondo obed kaka pok ne Jo-Israel. **20** Mago duto no timore kuom kinde ma dirom higni 450.

"Bang' mano, nomiyo-gi jong'ad-bura nyaka e kinde janabi Samuel. **21** To bang'e, ne gikwayo ni omigi ruoth, eka Nyasaye nomiyogi Saulo wuod Kish, ma noa e dhoo Benjamin, kuom higni 40. **22** Bang' gole, ne ochungonegi Ruoth Daudi, jal ma Nyasaye no timo neno kuome niya: 'Aseyudo Daudi wuod Jese, jal ma chunya oyiego; obiro timo gik moko duto ma adwaro.'

23 Ka luwore gi singone, Nyasaye osekelo ne Israel jawar, ma en Yesu, moa e anyuola mar Daudi. **24** Ka pok jalo no chopo, Johana noseyalo ne Jo-Israel duto wach batiso ma en kaka ranyisi mar loko chunya a e ri cho. **25** To ka Johana ne chiegni tieko migape, nojapenjo kama: 'Uparo

ni an ng'a? Ok an en. Kata kamano, neuru! nitie Ng'ato ma biro bang'a ma ok awinjora gonyo tond wuoche manie tiende.'

26 "Owetena, ma un koth Ibrahim kod joma-moko manie kindu moluoro Nyasaye, wach mar warruokni oseornwa waduto. **27** Nimar joma nodak Jerusalem kod jolochgi ne ok ofwenyo jalni, to kane ging'adone bura, ne gichopo gik ma ne okor e weche Jonabi, ma gin weche misomo ne ji gi dwol maduong' e sabato ka sabato. **28** Kata obedo ni ok ne giyudo wach moro amora kuome ma dimi otho, pod ne giramo ni Pilato ogol chik mondo onege. **29** To kane gisechopo weche duto ma ne ondik kuome, ne gilore oa e yath kendo ne gipiele e liel. **30** Kata kamano, Nyasaye ne ochiere oa kuom joma otho, **31** to kuom ndalo mang'eny, joma noidho kode a Galili nyaka Jerusalem ne onene. Jogo e

ma sani chiwo neno ne ji e wi wachne.

32 "Omiyo, sani walandonu wach maber e wi wach ma ne osing ne kwerewa. **33** Kuom chiero Yesu, Nyasaye osechopo singono chuth ne wan nyithindgi; mana kaka ondik e zaburi mar ariyo niya: 'In e wuoda; kawuononi, asebedo wuoru.' **34** To nikech Nyasaye ne ochiere oa kuom joma otho mondo kik obed gi ringruok ma tow kendo, nowacho kama: 'Ananyisu hera ma siko chuth ma ne osing ne Daudi, ma en hera minyalo gen.' **35** Omiyo, owacho bende e zaburi machielo kama: 'Ok ibi weyo ng'ati momakore kodi mondo ringrene otow.' **36** Kata kamano, Daudi notiyo ne Nyasaye e tieng'ne mi ne otho moyike gi kwerene, kendo ringrene ne otow. **37** Mopogore gi mano, jal ma Nyasaye nochiero, ringrene ne ok otow.

38 "Kuom mano, owetena, wachni mondo

ong'erenu, ni kokalo kuom jalno, wach weyo ne ji richo sani ilando-nu, **39** kendo ni kuom gik moko duto ma Chik Musa ne ok nyal ketoue joma kare, ng'ato ang'ata moyie, ikete ng'at makare kokalo kuom jalni. **40** Omiyo, beduru motang' mondo gik ma ne okor e weche Jonabi kik bi kuomu, niya: **41** 'Neuru, un jojero, kendo wuoruru wachno mi ulal nono, nimar sani achopo tich moro e ndalou, ma en tich ma ok ubi yie ngang' kata ka ng'ato oleronugo adimba.'"

42 Koro sama ne giwuok e sunagogino, ji nosayogi mondo giduog ginyisgi wechego e Sabato ma luwo. **43** To ka chokruok mar sunagogi noserumo, thoth Jo-Yahudi gi joma ne lamo Nyasaye ma ne ok gin Jo-Yahudi to nodonjo e din mar Jo-Yahudi, noluwo Paulo gi Barnaba ma ne sayogi mondo gisik e ng'wono mogundho mar Nyasaye.

44 E Sabato ma noluwo, chiegni taondno mangima ne ochokore kanyachiel mondo giwinj wach Jehova. **45** Ka Jo-Yahudi noneno oga-nda mang'ongono, nyiego nomakogi ahinya mi ne gichako kwedo gik ma Paulo ne wacho ka gichayo gigo. **46** Eka Paulo gi Barnaba nowachonegi gi chir niya: "Ne en gima dwarore ni un e ma okwong yalnu wach Nyasaye. To nikech ero utamoru wachno kendo useng'ado ni ok uwinjoru gi ngima mochwere, neuru! koro wadhi ir ogendni mamoko. **47** Nimar Jehova osehikowa niya, 'Aseketou kaka ler ne ogendni, mondo uter warruok nyaka e tung' piny.'"

48 Ka joma ne oa ogendni mamoko nowinjo mano, ne gichako bedo mamor kendo pako wach Jehova, eka ji duto ma chunyi ne ni kare ne ngima mochwere norwako yie. **49** E wi mano, wach Jehova ne ila-

ndo e pinyno mangima. **50** To Jo-Yahudi nothuwo wach kuom mon moko ma ne nigi huma kendo ma ne oluoro Nyasaye, kod jodongo mag taondno, kendo ne gimiyosand Paulo gi Barnaba, mi ne owitgi okomar taondno. **51** Kuommano, ne giteng'onegibuch tiendegi mi gidhinyaka Ikonio. **52** Kendo jopuonjre nomedo pong'gi mor maduong' kod roho maler.

14 Koro e Ikonio ne gidonjo kanyachiel e sunagogi mar Jo-Yahudi gi Jo-Grik, kendo ne giyalo e yomolony ahinya mi manonomiyo oganda mang'ongomoriwo Jo-Yahudi gi Jo-Grik orwako yie. **2** To Jo-Yahudi ma ne okoyie ne othuwo wach, kendo ne gimiyochuny joma oa e ogendni mamoko osin gi owete. **3** Omiyo, ne gitiyo gi kinde mogwaro ka giyalo gi chir kokalo kuom teko mar Jehova, ma nochiwo neno e wi wach ng'wonone mo-

gundho kokalo kuom ranysisi kod tije madongo ma ne gitimo. **4** Kata kamano, oganda mang'ongomanie taondno ne opogore; moko kuomgi ne riwo Jo-Yahudi lwendoto moko ne odok ne joote. **5** Kane joma oa e ogendni gi Jo-Yahudi kod jotendgi notemo monjogi mondo gitimnegitimbe achaya kendo chielogi gi kite, **6** ne onyisgi wachno mi ne giringo gidhi e taonde mag Likonia, gi Listra, gi Darbe, kod gwenge mag alwrago. **7** Ne gimedo lando wach maber kuondego.

8 Koro e Listra, ne nitie ng'at moro ma nobet piny ma tiendene ne ong'ol. Nosebedo puth nyaka a e nyuolne kendo ne pok owuotho ngang'. **9** Ng'atno ne winjo Paulo ka wuoyo. Ka Paulo ne ong'iye tir moneno ni ne en gi yie ni nonyalo chango, **10** Paulo nokok gi dwol maduong' niya: "A malo ichung' gi tiendeni." Mi ng'atno ne ochikore malo mochako wuotho.

11 Ka oganda noneno gima Paulo noa timono, ne gikok e dho Likonia kama: “Ero nyiseche ose-
lokore mobedo kaka dha-
no kendo giselor irwa!”

12 Mi ne gichako luongo Barnaba ni Zeu, to Paulo ni Hames, nimar en e ma ne otayo e twak. **13** To jadolo mar Zeu ma heka-
lune ne ni e dho ranga taon mar Listra nokelo ruedhi kod osimbo mag maua e dho rangeye mondo ochiw misengni kanyachiel gi oganda.

14 Kata kamano, ka joote ma gin Barnaba gi Paulo nowinjo mano, ne giyiecho lepgi kendo ne gidonjo mapiyo ei ogandano ka gikok niya:

15 “Yaye, ang’o momiyo utimo gigi? Wan bende wan mana dhano ma nigi nyawo kaka un. To sani walandonu wach maber mondo ua kuom gik manonogi, kendo ulokru mondo uyie kuom Nyasaye ma nochueyo polo, gi piny, gi nam, kod gik moko duto manie igi.

16 Kuom tienge mose-

kalo, noweyo ogendni duto mondo giluw yoregi giwegi, **17** kendo kata obedo ni ne ok oweyo ma ok omiyu gik ma chiwo neno kuome, notimo maber kuom miyou koth koa e polo kod kinde mag nyak mogundho, ka oyieng’ou gi chiemo kendo ka opong’o chunyu gi mor.” **18** To e ma pod kata bang’ wacho wehegi, ne ok ginyal geng’o oganda mondo kik chiwnegi misango.

19 To Jo-Yahudi nochopo ka gia Antiokia kod Ikonio mi ne gisemo oganda, kae to ogandano ne ochielo Paulo gi kite kendo ne giywaye mi gitere oko mar Listra, ka gigalo ni no-
setho. **20** Kata kamano, ka jopuonjre ne ochung’ kolwore, ne oa malo mi nodonjo e taondno. Kinyne nowuok gi Barnaba mondo gidhi Darbe. **21** Bang’ yalo wach maber e taondno kendo loko ji mogwaro obedo jopuonjre, ne gidok Listra, gi Ikonio, kod

Antiokia. **22** Ka gin kuonde ma ne gidhiye-go, ne gitego chuny jopuonjre kendo ne gijiwogi mondo gisik e yie ka giwachonegi niya: “Nya-ka wakal e sand mang’eny eka wadonj e Pinyruodh Nyasaye.”

23 E wi mano, ne giketonegi jodongo e kanyakla ka kanyakla, kendo bang’lamo kod tueyo chiemo, ne gichiwogi e lwet Jehova ma ne giseyie kuome.

24 Eka ne gidhi ka gikalo ei Pisidia mi gichopo Pamfilia, **25** kendo bang’ yalo wach Nyasaye e Paga, ne gilor mi gidhi Atalia. **26** Ne gia kanyo mi giidho yie mondo gidhi Antiokia kama ne osenyisgie ng’wono mogundho mar Nyasaye mondo gitim migawo ma koro ne gisetiekono.

27 Kane gisechopo mi gichoko jo kanyakla kanyachiel, ne giganonegi gik mang’eny ma Nyasaye nosetimo kokalo kuomgi, kendo kaka Nyasaye nose yawo dhoot ne ogendni mamoko mondo

girwak yie. **28** Omiyo, ne gibet kuno kuom kinde mogwaro gi jopuonjre.

15 Koro jomoko ne olor koa Judea mi gichako puonjo owete niya: “Ka ok oteru nyangu ka luwore gi chik Musa, to ok unyal yudo warruok.” **2** To ka jogo nosebedo gi mbaka mattek mi giyware ahinya gi Paulo kod Barnaba kuom wachno, ne ochan mondo Paulo gi Barnaba kod jomamoko kuomgi odhi ir joote gi jodongo man Jerusalem mondo olos wachno.

3 Omiyo, bang’ ka kanyakla nosekowogi matin, jogi ne odhi nyime gi wuodhgi ka gikadho e piny Foinike gi Samaria, ka gihulo adimba kaka joma oa e ogendni mamoko ne olokore mi giyie kuom Nyasaye, kendo mano nomiyo owete duto obedo gi mor mogundho. **4** Kane gichopo Jerusalem, kanyakla, gi joote, kod jodongo, norwakogi maber ahinya,

kendo Paulo gi Barnaba ne oganonegi gik mang'eny ma Nyasaye nose-timo kokalo kuomgi.

5 To moko kuom joma noserwako yie, ma chon ne ni e kidieny mar dind Jo-Farisai, ne oa malo e kombegi kendo ne giwacho niya: "Owinjore tergi nyangu kendo ochikgi mondo girit Chik Musa."

6 Kuom mano, joote kaachiel gi jodongo nochokore kanyachiel mondo ginon wachno.

7 Kane gisewuoyo matut e wi wachno, Petro ne oa malo mowachonegi niya: "Owetena, ung'eyo maber ni chakre chon, Nyasaye ne oyiera e kindu mondo ji moa e ogendni mamoko owinj wach maber kendo girwak yie kokalo kuoma. **8** Kendo Nyasaye mong'eyo chuny dhano, nonyiso ni oyie kodgi kuom miyogi roho maler mana kaka wan bende nomiyowa. **9** Bende, Nyasaye ne ok onyiso ni nitie pogruok kata matin e kindwa kodgi, to ne opwodho chuny-

gi nikech yiegi. **10** Kare ang'o momiyo utemo Nyasaye ka uketo kuom jopuonjre ting' mapek ma kwerewa ne ok nyal ting'o, to kata wan bende ok wanyal? **11** Mopogore gi mano, wan gi yie ni iresowa kokalo kuom ng'wono mogundho mar Ruoth Yesu, mana kaka gin bende itimonegi."

12 Eka jogo duto ne oling' thi mi ne gichako winjo Barnaba gi Paulo ka ganonegi kaka Nyasaye nosetimo ne ogendni mamoko ranyisi mang'eny kod tije madingo kokalo kuomgi. **13** Kane gisetieko wuoyo, Jakobo nowachokama: "Owetena, winjauru. **14** Simion oseluwo adimba kaka Nyasaye koro noparo joma oa e ogendni mamoko mondo okaw kuomgi joma iluongo gi nyinge. **15** Kendo weche Jonabi oyie gi mano, mana kaka ondik niya: **16** 'Bang' wehegi, anaduog kendo mondo achung hema mar Daudi ma nosepo-

dho; anager kendo kuonde momukore kuome, mi anaduoke kaka ne en chon, **17** eka mondo joma odong' omany Jehova gi kinda kaachiel gi joma oa e ogendni duto ma gin joma iluongo gi nyinga, Jehova ma timo gigi osewacho, **18** ma gin gik ma ne oseng'ere chakre chon.' **19** Kuom mano, gima an ang'ado en ni mondo kik chand joma oa e ogendni mamoko ma sani lokore mondo giyie kuom Nyasaye, **20** to mondo ondiknegi giwere gi gik ma sanamu osedwanyo, gi terruok,* gi gik mode, kod remo. **21** Nyaka a chon, ji osegabedo ka yalo weche ma Musa nondiko e taon ka taon, nikech isomo wechego e sunagoke sabato ka sabato."

22 Eka jootege gi jodongo kaachiel gi kanyakla duto nong'ado mondo gior jomoko moyier

15:20 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

e kindgi, mondo jogo odhi Antiokia ka gin gi Paulo kod Barnaba; ne gioro Judas ma ne iluongo ni Barsaba, kod Sila, ma ne gin joma tayo e kind owete. **23** Ne gindiko wechegi mi giorogigo:

"Wan oweteu ma joote gi jodongo, wandikonu un owetewa man Antiochia gi Siria kod Kilikia, un ma ua e ogendni mamoko: Wamosou! **24** Nikech wasewinjo ni jomoko noa kuomwa mi ne gichandou gi weche ma gisewacho ka gitemo lokougo, kata obedo ni ne ok wachikogi ni gitim kamano, **25** wasechopo e paro achiel ni waornu jomoko ma wayiero kanyachiel gi Barnaba gi Paulo, ma gin owetewa ma wahero, **26** gin joma osechiwo ngimagi ahinya nikech nying Ruodhwa Yesu Kristo. **27** Kuom mano, waoronu Judas gi Sila mondo gin bennde gihul mana wechego gi dhogi. **28** Nimar wan kanyachiel gi roho maler,

waseneno ni onge tiende mondo wamednu ting' mapek, mak mana gik ma dwaroregi: **29** ni uwe- ru gi gik motimgo misa- ngo ne sanamu, gi remo, gi gik mode, kod terruok. Ka uritoru chuth kuom gigo, weche biro dhinu maber. Oritiuru!"

30 Omiyo, ka noseor- gi mondo gidhi, ne gi- lor nyaka Antiokia, kae to ne gichoko jopuonjre duto mi gimiyogi barua- no. **31** Bang' some, ne gimor ahinya gi jip ma ne giyudono. **32** Kendo Judas gi Sila ma bende ne gin jonabi nojiwo owe- te mi gitegogi kuom go- lonegi twege mang'eny. **33** Bang' bet kuno kuom ndalo moko, owetego no- weyogi mondo gidog gi kuwe ir joma ne oorogi. **34** — **35** To Paulo gi Barnaba nodong' Antio- kia, kaachiel gi jomamo- ko mang'eny, ka gipuonjo kendo ka gilando wach maber mar Jehova.

36 Bang' ndalo moko, Paulo nowacho ne Bar- naba kama: "Chutho chu-

tho, koro wadoguru mo- ndo walim owete e tao- nde duto ma ne waya- loe wach Jehova mo- ndo wane ane ni to gi- dhi nade." **37** Barnaba noramo ni gidhi kanya- chiel gi Johana ma be- nde ne iluongo ni Mari- ko. **38** Paulo to ne ok dwar ni Mariko odhi kod- gi, nikech Mariko nose- wuok moweyogi Pamfilia kendo ne ok odhi kodgi e tijgi. **39** Mano nomiyo mirima mager omuoch e kindgi, mi ne gidhi yorgi ng'ato ka ng'ato; omiyo, Barnaba nokawo Mari- ko mi gidhi kode gi yie ka gichomo Saipras. **40** Paulo to noyiero dhi gi Sila mi ne gidhi kode ka owete noseketo Paulo e lwet Jehova kod ng'wo- none mogundho. **41** Ne okalo ei Siria gi Kilikia ka otego kanyakla man kuondego.

16 Koro nochopo Da- rbe kod Listra be- nde. To kanyo ne nitie japuonjre moro ma nyi- nge Timotheo, wuod nya Jo-Yahudi moro ma ne

ni e yie, to wuon mare ne en Ja-Grik, **2** kendo owete man Listra gi Ikonio ne wuoyo maber kuome. **3** Paulo ne dwaro ni Timotheo odhi kode, omiyo ne okawe motere nyangu nikech Jo-Yahudi ma ne ni kuondego, nimar giduto ne ging'eyo ni wuon Timotheo ne en Ja-Grik. **4** Kane giwuotho ka gikalo e taonde, ne ginyiso joma ne ni kuondego weche ma joote kod jodongo ma ne ni Jerusalem nosechiko ni gimak. **5** To kuom adier, kanyakla man kuondego nomedo gurore e yie kendo kwan-gi ne medore pile ka pile.

6 Bende, ne giwuotho ka gikalo Frugia kod piny Galatia, nikech roho maler nokwerogi ni kik giyal wach Nyasaye e alwora mar Asia. **7** To kaka ne gimedo lor ka gidhi Misia, ne gitemo ahinya mondo gidonj e Bithinia, to roho mar Yesu ne ok oyienegi. **8** Omiyo, ne gika-

lo Misia mi gilor mwalo nyaka Troa. **9** To gontieno, fweny moro nobiro ne Paulo—mi noneno Ja-Makedonia moro kochung' kanyo kendo ka saye niya: "Bi ane Makedonia koni mondo ikonywa." **10** Mapiyo bang' fweny ma ne osenenono, ne watemo dhi Makedonia ka wang'ado ni kuno e ma Nyasaye noseluongowa mondo wadhi wayalnegie wach maber.

11 Omiyo, ne waidho yie kowuok Troa mi wadhi moriere nyaka e Samothras, to kinyne ne wadhi Neapoli. **12** Bang' wuok kanyo, ne wadhi Filipi manie bwo loch Rumi, kendo en e taon maduong' e alwora mar Makedonia. Ne wabet Filipi kuom ndalo moko. **13** Chieng' Sabato, ne wawuok oko mar rangach nyaka e bath aora moro kama ne waparo ni ne nitie kar lamo, mi ne wabet piny kendo ne wachako wuoyo

gi mon ma ne ochokore kanyo. **14** Eka dha-ko moro ma nyinge Lidia ma a e taon mar Thiati-ra ma ne uso lewni ma rangigi rajamna, kendo ma ne lamo Nyasaye, ne winjowa, kendo Jehova noyawo chunye ahinya mondo ochik ite malong'o ne gik ma Paulo ne wacho. **15** Koro ka nosebatis Lidia kod joode, nokwayowa kama: "Ka ukwana ni an ng'at moluoro Jehova, to biuru mondo ubed e oda." Kendo nosayowa ahinya mi ne wadhi.

16 Koro kane wadhi kar lemo, jatich moro ma nyako ma ne nigi jachien ma ne miyo okoro wach, noromo kodwa. Joma nyakono ne tiyonegi ne yudoga ohala mang'eny nikech tichne mar koro wach. **17** Nyakono ne siko ka luwowa gi Paulo kendo nokok kowachoch kama: "Jogi ma sani yalonu wach warruokni, gin wasumbni mag Nyasaye Mamalo Chutho." **18** Ne osiko kotimo ka-

mano kuom ndalo mang'eny. Gikone, Paulo ne ool gi wachno mi nolokore mowacho ne jachiendno niya: "Achiki e nying Yesu Kristo ni wuog ia kuome." Mi jachiendno nowuok gie sano.

19 Kuom mano, ka joma nyakono ne tiyonegi noneno ni koro genogi mar yudo ohala ne oselal, ne gimako Paulo gi Sila kendo ne giywayogi nyaka e chiro ir jotelo. **20** Bang' terogi nyaka ir jotelo mag taon mar Filipi, ne giwacho kama: "Jogi chando taondwani ahinya. Gin Jo-Yahudi, **21** kendo giyalo timbe ma ok owinjore watim ka luwore gi kitwa, nimar wan Jo-Rumi." **22** Eka ogandano ne oa malo kanyachiel ka gin gi mirima mager kodgi, kendo bang' ka jotelogo noseyiecho lepgi, ne gichiko mondo ochwadgi gi del. **23** Kane gisechwadogi del mang'eny, ne giwitogi e jela kendo ne gichiko jarit jela mondo

oritgi kik giring. **24** Ni-kech ne ochike kama-no, nowitogi e od jela ma iye mi notueyo tiendegi e lodi mag yien.*

25 To e dier otieno, Paulo gi Sila ne lemo ka gipako Nyasaye gi wer, kendo mabuse ne wi-njogi. **26** Apoya nono yiengni maduong' mar piny ne otimore, kendo mise mag jelano ne oyiengni. E wi mano, dhoudi duto ne oyawore gikanyono, kendo rate-ke mag ng'ato ka ng'ato ne ogonyore. **27** To ka jarit ne ochiew moneno ni dhoudi mag jela oyawore, nowuodho liganglane kendo ne ochiegni negore koparo ni mabuse oseringo. **28** To Paulo nokok gi dwol maduong' niya: "Kik ihinyri nimar waduto wan kael!" **29** Omiyo, nokwayo tey-ni mi nodonjo ei od jela mapiyo, kendo luoro ne omake ahinya mi nopodho piny e tiend Paulo gi Sila. **30** Nogologi oko mopenjogi niya: "Ruo-

dhina, en ang'o ma nya-ka atim mondo oresa?"

31 Ne gidwoke kama: "Yie kuom Ruoth Yesu to ibiro resi, in kaachiel gi joodi." **32** Eka ne giyalone wach Jehova kanyachiel gi jogo duto manie ode. **33** Kendo nokawogi e sa nogo gotienono mi ne olwokenegi kuonde mohinyore. Kae to en kaachiel gi joo-de duto ne obatisgi gikanyono. **34** Norwakogi ei ode moikonegi chiemo e mesa, kendo nobedo gi mor maduong' kod joode duto nikech koro ne giseyie kuom Nyasaye.

35 Ka piny noseru, jotelogo nooro askeche mondo giwach niya: "Gonyuru jogo." **36** Jarit jelano nonyiso Paulo wechegigo kama: "Jotelo oseoro jomoko kae gi wach ni mondo ogonyu karu ji ariyo. Omiyo, koro wuoguru kendo udhi gi kuwe." **37** To Paulo nodwoko kama: "Nyoro gichwadowa e lela ka pok giyalowa mi oyud ketho kuomwa, kae

to giwitowa e jela to wan Jo-Rumi. Sani koro gidwaro golowa oko ling'ling'? Ooyo ngang'! Gibi mondo gin giwégi gikowwa oko." **38** Askechego notero wechego ne jotelo. Jotelogo no-bedo maluor bang' fwenyo ni jogo ne gin Jo-Rumi. **39** Omiyo, ne gibiro mi gisayogi, kae to bang' kowogi oko, ne gikwayogi mondo giwuogia e taondno. **40** Eka ne giwuok e jela mi gidhi nyaka e od Lidia; kendo bang' neno owete, ne gijiwogi kae to ne giwuok mi gidhi.

17 Eka ne giwuotho ka gikalo ei Amfipoli gi Apolonia mi gichopo Thesalonika, kama sunagogi mar Jo-Yahudi ne nitierree. **2** To ka luwore gi kaka tim Paulo nobet, nodonjo ei sunagogi kama ne gintie, kendo kuom sabbato adek, ne otwak kodgi kuom weche manie Ndiko **3** kolero kendo siro puonjgo kotiyo gi weche mosendik ma

nyiso ni ne nyaka sand Kristo kendo chiere oa kuom joma otho, kowachonegi niya: "Ma e Kristo, Yesu ma sani ayalonu wachne." **4** Mano nomiyo moko kuomgi orwako yie mi giriwore gi Paulo kod Sila, kendo oganda mang'ongo moriwo Jo-Grik ma ne lamo Nyasaye kod mon mogwaro ma ne nigi huma, bende notimo kamano.

5 Kata kamano, nyie-go nomako Jo-Yahudi kendo ne gichoko jomoko maricho ma ne bayo abaya e chirni, mi oganda ma achachno nochokore kendo ne gikelo koko e taondno. Mi ne gimonjo od Jason ka gidwaro golo Paulo gi Sila oko ir ogandano. **6** To kane ok ginwang'ogi, ne giywayo Jason gi owete moko mi giterogi ir jotend taondno, ka gikok niya: "Joma oseloko piny mangimagi sani koro ni kae bende, **7** kendo Jason oserwakogi maber e ode. Jogi duto kwedo weche ma Kaisar chiko,

ka giwacho ni nitie ruoth machielo, ma en Yesu.”

8 Kane giwinjo wechego, ogandano kod jotend taondno ne obwok; **9** to bang’ kawo pesa mar singo ma ne dwarore kuom Jason gi jomamokogo, ne giweyogi mondo gidhi.

10 Mapiyo ka nochopo otieno, owete nochiko Paulo gi Sila mondo gidhi Beroa. Bang’ chopo, ne gidonjo e sunagogi mar Jo-Yahudi. **11** Koro Jo-Yahudi ma ne ni Beroa ne nigi chuny maber molooyo mago ma ne ni Thesalonika nimar ne girwako wach Nyasaye ka gin gi paro moikore molooyo, ka ginono Ndiko adimba pile ka pile mondo gine kabe wechego ne ni kamano adier. **12** Kuom mano, thothgi ne oyie, kendo mon moko mogwaro ma Jo-Grik ma ne nigi huma, kaachiel gi chwo moko noyie. **13** To ka Jo-Yahudi ma ne oa Thesalonika nofwenyo ni Paulo ne yalo wach Nyasaye e Beroa bende, ne

gibiro kanyo mondo giketh chuny oganda obed gi mirima. **14** Eka gikanyono owete nochiko Paulo mondo odhi nyaka e nam, to Sila kod Timotheo ne odong’ chien kanyo. **15** Kata kamaano, joma ne ni kod Paulo ne otere nyaka Athene, kendo ne gidok bang’ ka Paulo nosechikogi ni Sila kod Timotheo odhi ire mapiyo kaka nyalore.

16 Koro sama Paulo ne ritogi Athene, chunye nochandore bang’ neno ka taondno opongi nyiseche mag sanamu. **17** Omiyo, nochako twak matut e sunagogi gi Jo-Yahudi kod jomamoko ma ne lamo Nyasaye. Bende, nojatimo kamano pile ka pile gi joma ne yudore e chirni. **18** To moko kuom jolup Epikuro kod jolup Stoiko ma ne punjo riekni mag dhano nochako mino kode wach. Moko ne wacho kama: “En ang’o ma jawach thoreni dwaro wacho?” To jomamoko ne wacho niya: “Ochal ka

jayal wach nyiseche ma welo." Ne giwuoyo kama-no nimar ne oyalo wach maber mar Yesu kod mar chier. **19** Omiyo, ne gikawe mi gitaye nyaka e Areopago mi giwachone niya: "Be wanyalo ng'eyo tiend puonj manyienni? **20** Nikech ikelonwa puonj moko ma itwa pok nowinjo, dwa her ng'eyo tiendgi." **21** Adier, Jo-Athene kod welo ma nodak kanyo ne ohero tiyo gi thuologi mag yueyo mana e goyo mbaka kata e winjo weche manyien. **22** Eka Paulo ne ochung' e dier Areopago mowachochokama:

"Jo-Athene, aneno ni e gik moko duto, nenore ni umiyo nyiseche luor ahinya moloyo kaka jomamoko timo. **23** Kuom ranyisi, sama nende akalokendo nono mos gik mulamo, ne anwang'o bende kendo moro mar misango mondik ni, 'Mar Nyasaye Maok Ong'e.' Omiyo, ng'at ma ulamo ma ok ung'eyono, e

ma sani ayalonu wachne. **24** Ruodh polo gi piny, ma en Nyasaye ma nochueyo piny kod gik moko duto manie iye, ok dag ei hekalu molos gi lwet dhano; **25** en ok konye gi lwet dhano ka gima ochando gimoro, nikech en owuon omiyo ji duto ngima, gi muya, kod gik moko duto. **26** Kendo noloso ogendni duto koa kuom ng'ato achiel, mondo gidag e wang' piny mangima, mi noketo chon ndalo kod tong' e wi kuonde ma dhano ne dhi dakie, **27** mondo gidwar Nyasaye ka gimanye koni gi koni mi adier giyude, kata obedo ni kuom adier ok obor gi ng'ato ka ng'ato kuomwa. **28** Nikech kokalo kuome wangima, wawuotho, kendo wantiere, mana kaka moko kuom jou ma jondik-wende osewacho niya, 'Nikech wan bende wan nyithinde.'

29 "Kuom mano, nikech wan nyithind Nyasaye, ok onego wapar ni

Nyasaye chal gi dhaha-bu, kata fedha, kata kite, kendo ni ochal gi gima opa gi riekni mag dha-no. **30** Adier, Nyasaye ok osedewo ndalo kaka mago ma ji ne ok ong'eye; to sani koro olando ne ji duto kamoro amora ni onego gilok chunyi gia e richo. **31** Nikech oseya-ngo odiechieng' mobiro ng'adoe bura makare ne piny kotiyi gi jal moro moseketo, kendo kuom chiero jalo a kuom joma otho, osechiwo ne ji duto gima nyiso ni mano biro timore."

32 Koro kane giwinjo wach chiero joma otho, jomoko nochako jaro wachno, to moko nowa-cho niya: "Wabiro winji ane kendo kuom wach-ni." **33** Omiyo, Paulo noweyogi, **34** to jomoko noriwore kode mi girwako yie. Moko kuomgi ne gin Dionisio ma ne en jang'ad-bura e od ng'ado bura ma Areopago, gi dhako moro ma nyinge Damaris, kod jomamoko bende.

18 Bang' mano, Paulo nowuok Athene mi ne odhi Korintho. **2** Kanyo noyudoe Ja-Yahudi moro ma nyinge Akwila, ma en jal ma ne onyuol Ponto, to ne oyudo eka oa biro koa Italia ka en gi Prisila chiege, nimar Klaudio nose-golo chik ni mondo Jo-Yahudi duto owuog Rumi. Omiyo, Paulo nolimogi, **3** to nikech tijgi ne chal-re, nodak e dalagi kendo notiyo kodgi nimar ne gin jotwang' hema. **4** E sabato ka sabato, ne oja-golo twak e sunagogi kotiyo gi lony e loko pach Jo-Yahudi gi Jo-Grik mondo girwak yie.

5 Koro ka Sila gi Timotheo noselor ka gia Makedonia, Paulo nochako bedo modich ahinya gi yalo wach Nyasaye, kochiwo neno ne Jo-Yahudi kendo kosiro gadier ni Yesu e Kristo. **6** To kane gisiko gikwede kendo wuoyone ka ginyise achaya, noteng'o lepe mowachonegi kama: "Rembu mondo obed e wiu

uwegi. An to aler. Chakre sani ka dhi nyime, abiro dhi ir joma oa e ogendni mamoko.” **7** Omiyo, ne oa kanyo modhi e od ng’at moro ma nyinge Tio Jastas, ma ne en ng’at moluoro Nyasaye, ma ode ne omakore gi sunagogi. **8** To Krispo ma ne en jatelo ma tayo e sunagogi ne oyie kuom Ruoth kaachiel gi joode duto. Eka thoth Jo-Korintho ma nowinjo wach nochako rwako yie mi ne obatisgi. **9** E wi mano, gotieno Ruoth nowacho ne Paulo e fweny niya: “Kik iluor, to dhi mana nyime gi yalo kendo kik iling’, **10** nimar an kodi kendo onge ng’at ma biro monji mondo ohinyi; nikech an gi ji mang’eny e taondni.” **11** Omiyo, no-bedo kanyo kuom higa gi dweche auchiel kopuonjo wach Nyasaye e diergi.

12 E kinde ma Galio ne en jatelo mar Akaya, Jo-Yahudi noriwore e monjo Paulo kendo ne gitere e kom-bura **13** ka giwacho niya: “Ng’atni

semo ji mondo gilam Nyasaye e yo mopogore gi chik.” **14** To sama Paulo ne chiegni chako wuoyo, Galio nowacho ne Jo-Yahudi kama: “Yaye, un Jo-Yahudi, ka da bed ni adier ng’atni otimo gimoro ma ok kare, kata oketho gi ketho moro maduong’, dikoro asehora mos mondo awinju. **15** To ka en nikech uywaru e wi weche, kod nying ji, kendo e wi chiku uwegi, un uwegi e ma nyaka ung’ad wachno. Ok daher bet jang’ad-bura e wi weche-go.” **16** Eka noriembo-gi gia e nyim kom-bura. **17** Omiyo, ne gimako Sosthene ma ne en jatelo ma tayo e sunagogi mi gichako goye e nyim kom-bura. To Galio ne ok odonjre gi gik ma ne gitimogo kata matin.

18 Kata kamano, bang’bedo kuno kuom ndalo moko momedore, Paulo nogoyo oriti ne owe-te mi noidho yie kocho-mo Siria, ka en gi Prisi-la kod Akwila. Noselie-

lo yie wiye mobedo machieko ka en Kenkrea, nikech noyudo osetimo singruok. **19** Eka ne gichopo Efeso mi noweyogi kuno; to en nodonjo ei sunagogi kendo nochako twak gi Jo-Yahudi. **20** Kata obedo ni ne gikwaye ni odong' kodgi kuom kinde momedore, ne ok oyie, **21** kar mano, ne ogoyonegi oriti kowachonegi niya: "Abiro duogo iru kendo ka Jehova oyie." Mi noidho yie koa Efeso **22** molor nyaka Kaisaria. Eka noidho malo Jerusalem kendo nomoso kanyakla, kae to ne olor nyaka Antiokia.

23 Ka nosetieko ndalo moko kanyo, nowuok modhi koni gi koni kokalo e piny Galatia kod Frigia, kotego jopuonjre duto.

24 Koro Ja-Yahudi moro ma nyinge Apolo ma ne onyuol Aleksandria nochopo Efeso; ne en ng'at mong'eyo twak e yo mong'ith kendo ne olony ahinya gi weche ma-

nie Ndiko. **25** Ng'atni ne osepuonj yor Jehova, kendo nikech ne en gi ilo kokalo kuom roho mar Nyasaye, ne oyalo kendo ne opuonjo weche motudore gi Yesu e yo makare, en mana ni ne olony gi batiso mar Johana kende. **26** Nochako yalo gi chir e sunagogi, to ka Prisila gi Akwila ne owinje, ne gikawe mi gilerone yor Nyasaye e yo malong'o molojo. **27** Bende, nikech nodwaro dhi nyaka loka Akaya, owete nondiko ne jopuonjre ma kuno ka gikwayogi mondo girwাকে e yo maber. Omiyo, ka nochopo kuno, noko-nyo ahinya joma nose-rwako yie kokalo kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye; **28** nimar ne onyiso e lela kendo e yo malong'o ka en gi ilo maduong', ni Jo-Yahudi ne ok ni kare, kotiyogi Ndiko e nyiso ni Yesu e Kristo.

19 Eka e ndalogo, ka Apolo ne ni Korintho, Paulo ne wuotho

kokalo e gwenge ma iye mabor gi nam, mi ne olor nyaka Efeso. Kanyo noyudoe jopuonjre moko **2** mi nopenjogi kama: "Be ne uyudo roho maler sama ne urwako yie?" Ne gidwoke niya: "Pok ne wawinjoe ngang' wach moro amora e wi roho maler." **3** Omiyo, nope-njogi kama: "Kare ne obatisu e batiso mane?" Ne gidwoke niya: "E batiso mar Johana." **4** Paulo nowachonegi kama: "Johana ne batiso ji kaka ranyisi mar loko chunya e richo kowacho ne ji mondo giyie kuom jal ma ne dhi luwo bang'e, ma en Yesu." **5** Bang' winjo mano, ne obatisgi e nying Ruoth Yesu. **6** To ka Paulo noketo lwetene kuomgi, roho maler nobiro kuomgi mi ne gichako wuoyo gi dhok ma welo kendo ne gikoro wach. **7** Giduto ne gin chwo **12** kama.

8 Bang' donjo e sunagogi, noyalo gi chir kuom dweche adek, kogolo twege kendo ko-

goyo mbaka e wi wach Pinyruodh Nyasaye kendo ne otimo kamano gi lony e yo ma loko pach ji. **9** To ka chuny jomoko kuomgi nodoko mattek mi gitamore yie ka giwuoyo marach kuom Yorno* e nyim oganda, Paulo ne oa e diergi mi nogolo jopuonjre oko e kindgi, kendo ne ojagolo twege pile ka pile e od romo mar skul mar Tirano. **10** Mano ne otimore kuom higni ariyo, mi ji duto ma nodak e alwora mar Asia nowinjo wach Ruoth, Jo-Yahudi kod Jo-Grik bende.

11 Kendo Nyasaye no-medo timo tije madongo miwuoro kokalo kuom lwet Paulo, **12** to kata mana nengni kod lewni mag apron ma ne osemulo dende ne itero ne joma tuo kendo ne gichango, jochiende bende ne wuok kuom ji. **13** To moko kuom Jo-Yahudi ma ne wuotho

19:9 *Tiende ni, kit ngima mar Jokristo kod puonj ma giluwu.

koni gi koni ka gigolo jochiende bende notemo tiyo gi nying Ruoth Yesu kuom joma ne nigi jochiende; ne gijowacho kama: “Achiki mattek e nying Yesu ma Paulo yalo.” **14** Koro ne nitie yawuowi abiriyo mag jaduong'-jodolo ma nyinge Skewa, ma bende ne timo kamano. **15** To jachiendno nowachonegi kama: “Ang'eyo Yesu, bende alony gi Paulo; un to un jomage?” **16** Eka jal ma ne nigi jachienno nochikore kuomgi, mokedo kodgi moro bang' machielo nyaka noloyogi, mi ne giringo duk ka giwuok ei odno ka gihi nyore. **17** Wachno nolandore ne ji duto nyaka ne Jo-Yahudi kod Jo-Grik ma nodak Efeso; mi luoro nomakogi giduto, kendo nying Ruoth Yesu nomedo yudo duong'. **18** Eka thoth joma nose-rwako yie ne biro ka gihulo timbegi kendo ka ginyisogi ayanga. **19** Kuom adier, ji mogwaro ma ne timo timbe-

juok nochoko bugegi kanyachiel mi ne gi wang'ogi e nyim ji duto. Kendo ne gigoyo kwan mar nengogi mi ne oyud ni ne giromo pes fedha ma mingli 50,000. **20** Kuom mano, wach Jehova nomedo dongo kendo bedo gi teko e okang' ma duong' ahinya.

21 Ka gigo nosetimore, Paulo nong'ado e chunye ni bang' kalo ei Makedonia kod Akaya, nochano dhi Jerusalem. Nowacho kama: “Bang' dhi kuno, nyaka to ane Rumi bende.” **22** Omiyo, nooro ji ariyo kuom joma ne tiyone ka gikonye, ma gin Timotheo kod Erasto, mondo gidhi Makedonia, to en owuon ne odong' e alwora mar Asia kuom kinde.

23 Gie kindeno, koko mathoth nomuoch kuom wach Yorno.* **24** Ne nitie ng'at moro ma nyinge Demetrio ma ne en jathedh gik miloso gi

19:23 *Tiende ni, kit ngima mar Jokristo kod puonj ma giluwu.

fedha kendo ne ojakelo ohala mogundho ne jotheth kuom thedho hekalu matindo mag Atemi molos gi fedha. **25** Nochoko jothethgo kanyachiel gi jomamoko ma ne tiyo tije kaka mago mowachonegi niya: "Osiepena, ung'eyo maber ni tijni osebedo ka miyowa ohala mogundho. **26** Koro useneno kendo usewinjo kaka Pauloni osesemo o ganda mang'ongo mi oloko gi komiyo gibedo gi paro machielo, kowacho ni nyiseche molos gi lwe do chutho ok gin nyiseche, to osetimo kama no, ok mana e Efeso kende, to chiegni ni e alwora duto mar Asia. **27** E wi mano, wachno ok bi ketho mana tijwani kende, to bende obiro miyo ji ocha hekalu mar Atemi* nyasaye maduong' mi gikawe kayiem nono. Kae to lamo kod duong' ma ji manie alwora duto mar Asia kod piny ma-

19:27 *Tiende sie en, "nyasaye ma dhako."

ngima miye, biro bedo kayiem nono." **28** Bang' winjo mano kendo pong' gi mirima, jogo nochako kok niya: "Atemi mar Jo-Efeso duong'!"

29 Omiyo, taondno ne ochacho gi koko kendo giduto ne giringo kanyachiel mi gidonjo e kar tuke, mi ne gidhi ka giywayo Gayo gi Aristako ma ne gin Jo-Makedonia ma ne jowuotho gi Paulo. **30** To Paulo ne dware donjo iye kama ji ne nitie, kata kama no jopuonjre ne ok oyiene. **31** To kata mana jotelu ma ne ng'won kode ma e ma ne chano nyasi kod tuke ne ooro ne Paulo wach ka gisaye ni kik odonj e kar tuke kanyo dipo ka ohinyore. **32** Adiera en ni, jomoko ne kok e wi wach moro, to moko e wi wach machielo; nimar ogandano duto ne ochochni, kendo thothgi ne ok ong'eyo gimomiyo ne gibiro kanyachiel. **33** Omiyo, Jo-Yahudi ne odhiro Aleksanda e nyim ji ka gigole

e kind oganda, eka Aleksanda notimo ranyisi gi lwete kodwaro wuoyo gi oganda mondo othegre kodgi. **34** To kane gifwenyo ni ne en Ja-Yahudi, giduto ne gichako kok karachiel kuom seche ma dirom ariyo kama ka giwacho niya: "Atemi mar Jo-Efeso duong'!"

35 Gikone ka jatend taondno nosekueyo oganda, nowachonegi kama: "Yaye un Jo-Efeso, en ng'a e kind dhano ma ok ong'eyo ni taon mar Jo-Efeso e ma en hekalu mar jarit Atemi ma nigi duong' kod mar sanamu ma ne olwar koa e polo? **36** Nikech ok nyal kwed wechego, onego ukue mos kendo kik urikni kawo okang' moro. **37** Nimar usekelo jogi kae to ok gin jomecho mag hekalu, bende ok gin joma nyiso achaya ne nyasachwa.* **38** Omiyo, ka Demetrio kod jotheth man kode nigi wach moro gi ng'a-

19:37 *Tiende sie en, "nyasaye ma dhako."

to, nitie odiechienge moket mag yalo bura, to bende nitie jodongo; ng'ato mondo okel weche ma odonjonego nyawadgi. **39** To kapo ni nitie gimoro mome-dore ma umanyo, nyaka to ng'ad wachno e romo mar chokruok mapile. **40** Nikech kuom adier, ka luwore gi gima otimore kawuononi, yot mondo odonjnwa gi ketho mar ng'anjo ne sirkal nikech waonge gi gimoro amora ma wanyalo wacho ni osemiyo ogandani obedo ma achach kama." **41** Eka bang' wacho wechego, nogonyo ogandano.

20 Ka kokono nose-dok chien, Paulo noluongo jopuonjre ire, kendo bang' jiwogi, ne ogoyonegi oriti kae to nochako wuodhe mar dhi Makedonia. **2** Bang' wuotho e alworago kendo tiyo gi weche mang'eny kojiwogo joma ne ni kuondego, nochopo Grik. **3** Ne obet kuno kuom dweche adek, to

nikech Jo-Yahudi ne chano mar nege kane ochiegni idho meli mondo odhi Siria, nong'ado mar dok chien koluwo Makedonia. **4** Joma ne ni kode ne gin: Sopata wuod Piro moa Berroa, gi Aristako kod Sekunda ma gin Jo-Thesalonika, gi Gayo ma a Darbe, gi Timotheo, gi Tikiko kod Trofimo ma ne gin joma oa e alwora mar Asia. **5** Jogo notelonwa kendo noyudo giritowa e Troa; **6** to wan ne waidho meli ka wawuok Filipi bang' kinde sawo mar Makate Maonge Thowi, mi ne wachopo irgi e Troa bang' ndalo abich, kendo ne wabedo kuno kuom ndalo abiriyo.

7 E odiechieng' mokuwongo mar juma kane oyudo wachokore mondo wachiem, Paulo nochako golonegi twak nimar ne odhi wuok kanyo kinyne; kendo twageno ne oyware ahinya nyaka e dier otieno. **8** To ne nitie teyni mang'eny e ot ma malo kama noyudo

wachokoree kanyachiel. **9** Eka rawera moro ma nyinge Yutiko ma nobet e dho dirisa ne nindo oterro matut sama Paulo ne golo twak, to nikech nindo ne ohewe, ne olwar piny koa e gorofa mar adek mi ne giyude kose-tho. **10** To Paulo ne olor piny mi nokulore kuome, kendo ne okwাকে kowacho niya: "Weuru kelo koko, nikech ongi-ma." **11** Eka Paulo ne odok malo, kendo bang' ng'ingo makate nochako chiemo. Kae to nome-do yalo kuom kinde nyaka piny ne oru, eka bang' mano, ne owuok mi odhi. **12** Kuom mano, ne gigo-lo wuwino kanyo ka ongima kendo mano ne ohoyo chunyi ahinya.

13 Koro ne watelo e meli mi wachomo Asos ma e kama Paulo nochikowa ni mondo waromie kode, nimar en nochano dhi kuno kowuotho gi tiende. **14** Omiyo, ka noyudowa Asos, noriwo-re kodwa e meli mi wadhi Mitilene. **15** Eka

e odiechieng' ma no-luwo, ne wawuok kanyo gi meli mi wachopo kama omanyore gi loka Kios, to kinyne ne wago-wo e Samos, kae to ne wadhi mi wachopo Mileto e odiechieng' ma no-luwo. **16** Paulo nong'ado mar dhi gi meli ma ok odonjo Efeso mondo kik obed e alwora mar Asia kata mana kuom kinde matin, nikech notimo piyo mondo ka nyalore to chieng' Sawo mar Pentekost oyude Jerusalem.

17 Kata kamano, kane en Mileto nooro wach Efeso mondo oluongne jodong-kanyakla. **18** Kane gisechopo ire, nowachonegi kama: "Ung'eyo maber kaka timna ne obet kane an e kindu, chakre e odiechieng' mokwongo ma ne adonjo e alwora mar Asia, **19** kaka ne atiyo ne Ruoth gi chuny mobolore ahinya kendo gi pi wang', kendo ung'eyo masiche ma ne oyuda nikech gik maricho ma Jo-Yahudi

ne chano, **20** kod kaka ne ok aweyo yalonu weche duto ma ne nyalo konyou, bende ne ok aweyo puonjou e lela kendo e ot ka ot. **21** To nachiwo neno e okang' malong'o chuth ne Jo-Yahudi kod Jo-Grik, e wi wach loko chuny a e richo mondo giduog ir Nyasaye kendo giket yie kuom Ruodhwa Yesu. **22** Koro neuru! roho maler chika ni mondo adhi Jerusalem, kata obedo ni ok ang'eyo gik ma dhi timorena kuno, **23** mak mana ni e dala ka dala ma adhiye, roho maler siko ka siema ni tuech kod masiche orita. **24** Kata kamano, ok akwan ngimana ka gimoro maduong' ahinya, to adwaro mana ni atiek ng'weya kod tich ma Ruoth Yesu ne omiya, ni mondo achiw neno e okang' malong'o chuth e wi wach maber mar ng'wono mogundho mar Nyasaye.

25 "To koro neuru! Ang'eyo ni onge ng'ato kuomu, un joma ne

ayalonu wach Pinyruoth, ma biro neno wang'a kendo ngang'. **26** Omiyo, aseluongou odiechiengni mondo une ni aler kuom remb ji duto, **27** nikech pok aweyo ma ok ahulonon uduo dwaro mar Nyasaye. **28** Nonreuru ahinya uwegi kod kueth duto bende ma roho maller oseketoue kaka jorit, mondo ubed jokwadh kanyakla mar Nyasaye ma nong'iewo gi remb Wuode owuon. **29** Ang'eyo ni bang' ka aseweyou to ondiegi mager biro donjo e dieru, kendo ok gibi timo ne kueth e yo mang'won, **30** bende, nitie joma biro wuok e kindu uwegi ka giwacho weche ma gwenyo adiera mondo giywago jopuonjre bang'gi giwegi.

31 "Kuom mano, beduru ka utang', kendo paruru kaka kuom higni adek, odiechieng' gi otieno, ne ok aweyo siemou ng'ato ka ng'ato ka pi wang'a chuer. **32** To koro aweyou e lwet Nyasaye kendo e bwo wach mar

ng'wonone mogundho, ma en wach ma nyalo gerou kendo miyo uyud pok ma Nyasaye miyo joma ler duto moseyier. **33** Pok ne agombo fedha mar ng'ato, kata dhahabu, kata lep ng'ato. **34** Un uwegi ung'eyo ni asebedo ka atiyo gi lwetenagi e yudogik ma ne achando kod mag joma ne ni koda. **35** Asenyisou e wecheduto ni kuom tiyo mattek kamano, nyaka ukony joma yomyom, kendo nyaka usik ka uparo weche Ruoth Yesu owuon ma nowacho kama: 'Chiwo kelo mor mogundho molooyo kawo.'"

36 Ka nosewacho wechego, nogoyo chonge piny kodgi giduto, mi nolemo. **37** Kuom adier, giduto ne gimuocho gi ywak ahinya, mi ne gikwako Paulo kendo nyodhe gi mor, **38** nimar gima ne litnegi molooyo en wach ma nowachonegi ni ok ne gidhi nene kendo ngang'. Kae to ne gikowe nyaka e meli.

21 Kane wasewere kodgi mi waidho meli, ne wadhi moriere tir mi wachopo Kos. Kinyne ne wadhi Rodes, to a kanyo ne wadhi Patara. **2** Kane wayudo meli moro ma ne ng'ado kochomo Foinike, ne waidhe mi wadhi. **3** Bang' chopo kama koro ne wanyalo nenoe chula mar Saipras, ne wawayo chulano chien gi koracham mi wakwang' nyaka Siria, kendo ne wagowo Tiro, nimar kanyo e ma ne onego olorie osike ma ne ni ei melino. **4** Ne wamanyo jopuonjre mi wayudogi, kae to ne wabet kanyo kuom ndalo abiriyo. Eka kokalo kuom roho maler, ne giwacho ne Paulo nyadinwoya ni mondo kik onyon Jerusalem. **5** Omiyo, ka ndalowa mar bet kanyo noserumo, ne wawuok mi wachako wuodhwa, to jogo duto kaachiel gi mon kod nyithindo nokowowa nyaka oko mar taondno. Kendo bang' goyo cho-

ngewa piny, ne walemo e dho wath **6** kae to wagore oriti. Bang' mano, ne waidho meli to gin ne gidok e miechgi.

7 Kane watieko wuodhwa gi meli ka wawuok Tiro mi wachopo e Polomai, ne wamoso owete mi wabet kodgi kuom ndalo achiel. **8** Kinyne ne wawuok mi wadhi Kaisaria, kendo ne wadonjo e od Filipino jayal-injili ma ne en achiel kuom ji abiriyoka,* mi ne wadak kode. **9** Jalno ne nigi nyige ang'wen ma ne pok okend* kendo ne gin jokor wach. **10** To bang' bedo kanyo kuom ndalo moko mogwaro, janabi moro ma nyinge Agabo ne olor koa Judea. **11** Mi nobiro irwa kendo nokawo msip mar Paulo mi notueyogo tiendene kod lwetene owuon, kae to noluwo niya: "Roho maler wacho ni, 'Jal ma

21:8 *Filipo ne en achiel kuom ji abiriyo ma joote ne oyiero e Jerusalem. Ne Tich Joote 6:3. **21:9** *Tiende sie en, "nyiri ma silili."

en wuon msibni, Jo-Yahudi biro tueye kama e Jerusalem, kendo gibiro chiwe e lwet ogendni mamoko.” **12** Koro kane wawinjo wachno, wan kod joma ne ni kanyo, ne wachako sayo Paulo ni kik oidh odhi Jerusalem. **13** Eka Paulo nodwoko kama: “Ang’o momiyoyuwak kendo utemo nyoso chunya? Ng’euru ni aikora, ok mana ni mondo otueya, to aikora bende ne tho e Jerusalem nikech nying Ruoth Yesu.” **14** Ka loko pache notamowa, ne waweyo kwe-de mi ne wawacho kama: “Dwaro mar Jehova e ma mondo otimre.” **15** Koro bang’ ndalogo, ne waikore ne wuoth mi wawuok mondo wadhi Jerusalem. **16** Moko kuom jopuonjre moa Kaisaria bende ne odhi kodwa, mi ne giterowa nyaka ir Mnason ma Ja-Saipras, ma ne en achiel kuom joma nokwongo bedo jopuonjre, kendo ne onego wabed welo e dalane. **17** Kane wadonjo Je-

rusalem, owete norwakowa gi mor mogundho. **18** To kinyne Paulo ne odhi kodwa ir Jakobo, kendo jodongo duto ne ni kanyo. **19** Eka nomosogi mochako luwonegi adimba weche duto ma Nyasaye notimo kuom ogendni mamoko kokalo kuom tije mar yalo.

20 Bang’ winjo wechego, ne gichako miyo Nyasaye duong’, to ne giwachcho ne Paulo kama: “Owadwa, ing’eyo kaka nitiere Jo-Yahudi gana mang’eny moseyie, kendo giduto gin gi kinda ne Chik. **21** To gisewinjo wach moro kuomi ni isebedo kipuonjo Jo-Yahudi duto ma yudore e kind ogendni mamoko puonj ma kwe-do mag Musa, kikwero-gi ni kik giter nyithindgi nyangu, bende ni kik giluw kit tim ogandawa. **22** Kare en ang’o monego watim kuom wachno? Kuom adier, gibiro winjo ni isechopo kae. **23** Omiyo, tim gima wadwaro wachonini: Wan

kae gi ji ang'wen mo-
seketore giwegi e bwo
kuong'ruok. **24** Wuog
idhi gi jogi kendo ipwo-
dhri kanyachiel kodgi
ka luwore gi chik, kendo
ichulnegi chudo ma nya-
lo dwarore kuomgi, mo-
ndo olielnegi yie wigi.
Eka ji duto biro ng'eyo
ni kare onge gimoro ma-
rach kuom weche ma ne
owach kuomi, to ni iwuo-
tho tir kendo ni in bende
irito Chik. **25** To kuom
joma oyie moa e ogendni
mamoko, wasendikonegi
wach ma waseng'ado, ni
onego giwere gi gik mo-
tingo misango ne nyise-
che mag sanamu, kaa-
chiel gi remo, gi gik
mode, kod terruok."

26 Eka kinyne Paulo
nokawo jogo mi ne opwo-
dhore kanyachiel kod-
gi ka luwore gi chik
kae to nodonjo e hekalu
mondo onyisgo kinde ma
pwodhruokno ne dhi ru-
moe mondo jadolo ochiw
misango ne ng'ato ka
ng'ato kuomgi.

27 Koro ka ndalo abi-
riyogo ne chiegni rumo,

Jo-Yahudi ma noa Asia
ne onene e hekalu, mi
ne githuwo oganda duto
kode, kendo ne gimake
28 ka gikok niya: "Yaye
un Jo-Israel konywau-
ru! Ma e ng'at ma puo-
njo ji duto kamoro amo-
ra mondo gicha oganda-
wa gi Chikwa kod kae be-
nde. Kendo e wi mano,
oserwako kata mana Jo-
Grik ei hekalu, kendo
osechido kama lerni."
29 Nimar noyudo gise-
neno Trofimo ma Ja-Efe-
so ka ni kode Jerusalem,
kendo ne giparo ni Pau-
lo ne oserwake ei heka-
lu. **30** Taondno mangi-
ma nobedo gi koko ke-
ndo ji noringo kanyachiel
mi gimako Paulo kendo
ne giywaye ka gitere oko
mar hekalu, kae to gi-
kanyono ne olor dhou-
di. **31** Sama ne gite-
mo nege, ne oter wach
ne jatend-jolweny* mote-
lo ne kidieny moro mar
oganda lweny, mi ne gi-
nyise wach chochni ma
ne nitiere e Jerusalem

21:31 *Jatelo ma askeche
lweny 1,000 ni e bwoye.

mangima; **32** mi gikanyono jatelono nokawo askeche kod jotend-askeche* mi giringo nyaka ir jogo. Ka ogandano nokeno jatend-jolwenyno* kod askeche, ne giweyo goyo Paulo.

33 Eka jatend-jolwenyno* nosudo machiegni kendo nomako Paulo mi nochiko ni mondo otueye gi nyoroche ariyo; kae to ne openjo mondo ong'e ni en ng'at manade kod gima dibed ni nosetimo. **34** To jomoko ei oganda ne kok kuom wach achiel, to moko kuom wach machielo. Omiyo, ka ok nonyal ng'eyo wach moro malong'o nikech chochnino, nochiko ni mondo oter Paulo kama askeche odakie. **35** To ka Paulo nochopo ka miihdhogo ot, askeche ne otینگ'e ka giidho kode nikech ogandano ne ger ahinya, **36** nimar ji mang'eny ne siko ka luwogi

21:32, 33, 37 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

kendo kok niya: "Negeuru!"

37 Koro kane gichiegni rwako Paulo kama askeche ne odakie, nopenjo jatend-jolwenyno* niya: "Be inyalo yiena mondo awachnie gimoro?" Eka jatelono nopenje kama: "Be inyalo wacho dho Grik? **38** Koso dibed ni in e Ja-Misri ma nomiyo tim ng'anjo ne sirkal obetie ndalo mokalo kane itayo ji 4,000 ma ne kedo gi ligangla kitelonegi nyaka e thim?" **39** Eka Paulo nodwoke kama: "Kuom adier an Ja-Yahudi moa e taon mar Tarsos e Kilikia, ma en taon mong'ere ahinya. Omiyo, asayi, yiena mondo awuogi ogandani." **40** Bang' ka jalo noseyiene, Paulo ne ochung' kama iidhogo ot, mi nofwayo lwete ne oganda. Eka ka ji noseiling' thi, nochako wuoyi kodgi gi dho Hibrania kowacho niya:

22 "Owetena gi wuonega, winjauru mondo alernu ma kora e wi wachni." **2** To kane

giwinjo kowuoyo kodgi gi dho Hibrania, ne gime-do ling' thi, kae to nowacho niya: **3** "An Ja-Yahudi monyuol e taon mar Tarso man Kilikia, to Jerusalem kae e ma ne asomee e tiend Gamaliel, kendo ne otiega mondo amakra chuth gi Chik kwerewa, kendo an gi kinda e tij Nyasaye mana kaka un uduto bende kawuononi. **4** Ne asando jo Yorni* nyaka e tho, ka atueyo mon gi chwo kendo ne achiwo-gi mondo otuegi e jela, **5** mana kaka jadolo maduong' kod bura duto mar jodongo nyalo chiwoe neno. Kuomgi bende e ma ne ayudoe barupe ma ne adhigo ir oweste ma Damaski, kendo ne an e yo ka adhi mondo akel joma ne ni kuno ka atueyogi nyaka Jerusalem mondo okumgi.

6 "To sama ne awuotho ka achiegni cho-po Damaski, e kar odie-

22:4 *Tiende ni, kit ngimar Jokristo kod puonj ma giluwu.

chieng' tir, apoya nono ler maduong' moa e polo ne orieny molwora, **7** mi ne apodho piny kendo ne awinjo dwol moro ka wachona niya: 'Saulo, Saulo, isanda nang'o?' **8** Ne apenje kama: 'In ng'a, Ruoth?' To ne odwoka niya: 'An Yesu Ja-Nazareth, ma isando.' **9** Eka joma ne ni koda none-no lerno to ne ok giwinjo dwond jal ma ne wuoyo koda. **10** Mi ne apenje kama: 'Ruoth, en ang'o monego atim?' Ruoth nodwoka niya: 'A malo mondo idonj Damaski, kendo kuno ibiro nyisie weche duto moseketni mondo itim.' **11** To nikech ler maduong'no ne omiyo ne ok anyal neno gimoro, joma ne ni koda e ma ne omako lweta ka gitayago nyaka ne acho-po Damaski.

12 "Eka ng'at ma nyinge Anania, ma noluro Nyasaye kaka Chik ne dwaro kendo ma Jo-Yahudi duto modak kuno ne wuoyo kuome

maber, **13** nobiro ira. Ne ochung' e batha mowachona kama: 'Saulo owadwa, wengeni mondo ochak onen kendo!' To gikanyono, ne arango malo mi ne anene. **14** Nowachona niya: 'Nyasach kwerewa oseyieri mondo ing'e dwache, mondo ine jal makareno, kendo mondo iwinj dwol moa e dhoge, **15** nimar onego ibed janeno mare ne ji duto e wi gik miseneno kendo misewinjo. **16** To koro ang'o momiyo pod ideko? A malo mondo obatise, kae to ilwok richoni kuom luongo nyinge.'

17 "To ka nasedok Jerusalem kendo ka noyudo alemo ei hekalu, fweny moro nobirona **18** kendo ne anene kowachona niya: 'Ret ia Jerusalem mapiyo, nikech ok gibi yie gi neno mibiro chiwo kuoma.' **19** Eka nawacho niya: 'Ruoth, gin giwegi ging'eyo maber kaka ne ajawuotho ka adhi e sunagogi ka sunagogi mondo atue joma

oyie kuomi e jela kendo goyogi; **20** kendo sama ne ichuero remb Stefa-no ma en janenoni, an bende ne achung' batha kanyo ka ayie gi neke, bende ne arito lewni ma oko mag joma ne neg'e.' **21** To e ma nowachonae kama: 'Wuog mondo idhi nimar abiro ori ir ogendni man kuonde maboyo.'

22 Ne giwinje nyaka nowacho wachno. Kae to ne giting'o dwondgi malo ka giwacho niya: "Goloru ng'at ma kamae oa e piny, nimar ok owinjore bedo mangima!" **23** Nikech ne gikok ka giwito lepgi ma oko koni gi koni kendo ne gikiro buru e kor yamo, **24** jatend-jolweny* nochiko mondo orwak Paulo kama askeche ne odakie, kendo nowacho ni onone kichwade mondo eka ong'e chutho gimomiyo ji ne kok ne Paulo kamano. **25** To kane gisetueye mondo

22:24 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

gichwade, Paulo nope-
njo jal ma ne ochung' ka-
nyo ma jatend-askeche*
kama: "Be en gima owi-
njore gi chik ni uchwad
ng'at ma en Ja-Rumi ke-
ndo ma pok oyal mi oyud
gi ketho?" **26** Omiyo,
ka jatend-askecheno* no-
winjo mano, notero
wach ne jatend-jolweny-
no# niya: "Ang'o ma ibiro
timo? Nikech jali en Ja-
Rumi." **27** Kuom mano,
jatend-jolwenyno* no-
dhi ir Paulo mi nopenje
kama: "Nyisa ane, be en
adier ni in Ja-Rumi?" No-
dwoke ni: "Ee." **28** Ja-
tend-jolwenyno# nowa-
chone kama: "An ne atiyo
gi pesa mang'eny ahi-
nya e ng'iewo ratiro mar
bedo Ja-Rumi." Paulo to
nowachone kama: "An to
an gi ratirogo nikech ne
onyuola Ja-Rumi."

22:25, 26 *Jatelo ma aske-
che lweny 100 mag Rumi ni
e bwoye. **22:26, 28-30** #Ja-
telo achiel ne bedo gi aske-
che lweny 1,000 e bwoye.
22:27 *Jatelo achiel ne bedo
gi askeche lweny 1,000 e
bwoye.

29 Eka gikanyono, jo-
ma ne dwaro none ka sa-
nde ne oweye; kendo luo-
ro nomako jatend-jolwe-
nyo# bang' fwenyo ni
Paulo ne en Ja-Rumi ke-
ndo ni nosemiyo otueye
gi nyoroche.

30 Koro kinyne, ni-
kech jatend-jolwenyno#
ne dwaro ng'eyo chuth
gimomiyo Jo-Yahudi ne
odonjone, nogonyo nyo-
roche kuome, mi nochi-
ko ni jodong-jodolo kod
buch Sanhedrin duto
orom. Eka ne oloro Pau-
lo mwalo mi ne ochunge
e diergi.

23 Paulo nochomo
wang'e tir kuom
Sanhedrin mowacho ka-
ma: "Owetena, asewuo-
tho e nyim Nyasaye
gi chuny maler ma onge
bura chuth nyaka chil
kawuono." **2** Gikanyo-
no, Anania jadolo ma-
duong' nochiko joma ne
ochung' machiegni kode
mondo gigo dhoge.
3 Eka Paulo nowacho-
ne kama: "Nyasaye biro
goyi, in kor ot mobuk
ma racharni. Ikelo nade

bet piny mondo ing'adna bura ka luwore gi Chik, ka gie sano bende in iwuon iketho Chik kuom chiko mondo ogoya?"

4 Joma ne ochung' bute nopenje kama: "Be ing'eyo ni iyanyo jadolo maduong' mar Nyasaye?"

5 Eka Paulo nodwoko niya: "Owetena, ok ne ang'eyo ni en jadolo maduong'. Nikech ondik ni, 'Kik iwuo marach e wi jatend ogandau."

6 Koro ka Paulo nofwenyo ni jomoko kuomgi ne gin Jo-Sadukai to mamoko ne gin Jo-Farisai, ne okok e nyim buch Sanhedrin niya: "Owetena, an Ja-Farisai kendo wuod Jo-Farisai. Wach chier mar joma otho e momiyo sani ing'adona bura."

7 Nikech nowacho mano, ywaruok nobetie e kind Jo-Farisai gi Jo-Sadukai mi ogandano nopogore. **8** Nimar Jo-Sadukai ne wacho ni onge chier, kata malaike, kata chuech ma ok ne, to koni Jo-Farisai ne oyie kuom weche-

go duto. **9** Omiyo, koko maduong' ne omuoch, kendo moko kuom jondiko e kind Jo-Farisai ne ochung' mi ne gichako yware gi mbaka mattek ka giwacho kama: "Onge ketho ma wane-no kuom ng'atni, to mana kapo ni chuech moro ma ok ne, kata malaike, osewuoyo kode—"

10 Koro ka ywaruokno nomedore ahinya, luoro nomako jatend-jolweny* koparo ni ne gidhi kidho Paulo ma tindotindo, omiyo nochiko askeche mondo gilor kuno kendo gigole gi thwon e dier oganda eka gikele kama askeche odakie.

11 To otieno ma nolowo, Ruoth ne ochung' bute mowachone niya: "Bed gi chir! Nimar mana kaka isebedo kichowo neno kuoma e okang' mong'ith chuth e Jerusalem, e kaka nyaka ichiwneno bende e Rumi."

12 Ka piny ne oru, Jo-

23:10 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

Yahudi noloso chenro ma ling'ling' ka gikuong'ore kendo ka giwachochoni ne ok gidhi chie-mo kata metho nyakabang' ka gisenego Paulo. **13** Ji mokalo 40 ne ni e chenro ma ling'ling' mar kuong'ruogno. **14** Jogi ne odhi ir jodong-jodolo gi jodongo, mi ne giwachonegi kama: "Wasekuong'ore ni ok wadhi chamo gimore amora ngang' nyakabang' ka wasenego Paulo. **15** Omiyo, koro un kaachiel gi buch Sanhedrin nyisuru jatend-jolweny* mondo olornu Paulo mwalo, eka onenre ka gima udwaro medonono wachne e yo malong'o moloyo. To ka pokochopo machiegni, manobiro yudo ka waseikore mar nege."

16 Kata kamano, wuod nyamin Paulo nowinjo kichano wach ma ling'ling'no, omiyo nodonjo kama askeche ne oda-

23:15, 17-19 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye.

kie monyiso Paulo wachno. **17** Eka Paulo noluongo achiel kuom jotendaskeche# ire, mowachone niya: "Kaw ane rawerani mondo itere ir jatend-jolweny,* nimar en gi wachmoro modwaro nyise." **18** Omiyo, nokawe motere ir jatend-jolweny-no* kendo nowachone kama: "Paulo, jal motuecha a oluonga mokwaya ni akel rawerani iri nikech en gi wachmoro modwaro nyisi." **19** Jatend-jolweny-no* nomakolwete mi ne odhi kode tenge kar kendgi mope-nje kama: "En wachmane midwaro nyisa?" **20** Nodwoke kama: "Jo-Yahudi osewinjore ni gidwaro kwayi mondo kiny ilor Paulo mwalo e buch Sanhedrin eka onenre ka gima gidwaro ng'eyo wachne e okang' momedore. **21** Kata kamano, kik iyie gilok pachi, nimar giseiko ji 40 ma kiye mondo gimonje,

23:17 #Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

kendo gisekuong'ore ni ok gibi chamo gimoro kata metho nyaka bang' ka gisenege; to koro sani giseikore ka girito wach moa kuomi." **22** Omiyo, jatend-jolwenyno* ne ogonyo rawerano bang' chike kama: "Kik iwach ne ng'ato ang'ata ni isenyisa wachno."

23 Eka noluongo ariyo kuom jotend-askeche* kendo nochikogi niya: "Ikuru askeche 200 mondo gidhi Kaisaria, kendo uik joidh farese 70 kod ji 200 ma kedo gi tong'. Utim kamano sa adek otieno. **24** Bende, miuru Paulo farese ma oidho mondo odhigo nyaka ir gavana Feliks, ma ok gima rach oyude."

25 Eka nondiko barua ma wacho kama:

26 "An Klaudio Lisio, andikoni in Moluor Molojo, Gavana Feliks: Amosi! **27** Jo-Yahudi

23:22 *Jatelo achiel ne bedo gi askeche lweny 1,000 e bwoye. **23:23** *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

nomako jali kendo ne gi chiegni nege, to ne abiro apoya gi askeche na mi ne arese, ni mar ne afwenyo ni en Ja Rumi. **28** Kendo ka nardwaro ng'eyo gimomiyo ne gidonjone, ne atere e buchgi mar Sanhedrin. **29** Eka ne anwanng'o ni ne gidonjone e wi weche mag Chik margi, to onge gima ne odonjonego mowinjore gi tho kata tuech e jela. **30** To nikech asejudo wach ni gichano nege, ero aore iri mapiyoy kendo achiko joma nigi wach kode mondo gidonjonego e nyimi."

31 Omiyo, askechego nokawo Paulo ka luwore gi kaka ne ochikgi, mi ne gitere gotieno nyaka Antipatra. **32** Eka kinyne ne giweyo joidh farese mondo omed dhi kode, gin to ne gidok kama askeche ne odakie. **33** Joidh faresego nodonjo e Kaisaria mi ne gichiwo barua no kanyachiel gi Paulo bende e nyim gavana. **34** Omiyo, gavana no-

somo baruano kendo no-
penjo ni Paulo ne wuok
alwora mane, mi nonwa-
ng'o ni ne owuok Kilikia.

35 Nowachone kama:
“Abiro winji maber chuth
kuom wachni ka joma
odonjoni osechopo.” Ke-
ndo nochiko ni orit Pau-
lo e od ruoth Herode.

24 Ndalo abich ba-
ng'e, Anania jado-
lo maduong' ne olor kuno
gi jodongo moko kod jal
ma nyinge Tetulo ma ne
wuoyo e lo oganda, mi ne
gidonjo ne Paulo ir gava-
na. **2** Kane oluonge, Te-
tulo nochako donjone ko-
wacho niya:

“Nimar sani wan gi
kuwe mogundho kokalo
kuomi, kendo lokruok ti-
more e kind ogandani ni-
kech riekoni, **3** bende,
wamor ahinya gi we-
chego kinde duto kendo
kuonde duto, A Feliks,
in moluor moloyo. **4** To
mondo kik amed kethoni
seche, asayi ni iwinjwae
machuok kuom ng'wono-
ni. **5** Nimar wasenwa-
ng'o ni ng'atni en jakel
koko kendo omiyo Jo-

Yahudi duto manie piny
mangima ng'anjo ne sir-
kal, kendo otelo ne ki-
dieny moro mar din mar
Jo-Nazareth. **6** Bende,
notemo dwanyo hekalu,
omiyo ne wamake. **7** —
8 Ka in iwuon inone, ibi-
ro ng'eyo adiera mar we-
chego duto ma wadonjo-
nego.”

9 Eka Jo-Yahudi bende
ne oriwore kode e do-
njo ne Paulo ka giramo
ni wechego ne gin adier.
10 Ka gavana nogwelo
Paulo mondo owuo, Pau-
lo nowacho kama:

“Nikech ang'eyo maber
ni isebedo jang'ad-bura
mar ogandani kuom hig-
ni mogwaro, aikora chi-
wo dwoko ma kora kuom
wachni. **11** Mana kaka
in iwuon inyalo nono mo-
ndo ing'e, ndalo **12** pok
okalo nyaka ne aidh Je-
rusalem mondo alem;
12 to ne giyuda ka ok
amin wach gi ng'ato
ang'ata ei hekalu, kendo
ne ok athuw oganda mo-
ndo obed gi koko, kata
e sunagogi, kata e taon
mangima. **13** Bende, ok

ginyal siro weche ma gidonjonago kuomi sani. **14** Kata kamano, nitie gimoro ma daher yie-go, ma en ni, an atiyo ne Nyasach kwerena ka luwore gi kit lamo ma giluongo ni kidiyen mar dinno, nimar ayie kuom weche duto manie Chik kod mondik e weche Jonabi. **15** Kendo an gi geno kuom Nyasaye, ma en geno ma gin bende giyiego, ni chier nobedie mar joma kare gi joma ok kare. **16** Mano e momiyo kinde duto atemo matek mondo asik ka an gi chuny maler ma onge bura e nyim Nyasaye kod dhano. **17** Koro bang' higni moko mogwaro, ne abiro mondo akel ne ogandawa mich mag konyo jochan, kendo mondo agol chiwo mag misango. **18** Ka noyudo atimo gigo, ne ginwang'a e hekalu ka bende aler ka luwore gi chik, to ne ok an gi oganda mar ji, kendo onge kata koko ma ne akelo. To kanyo ne nitie Jo-Yahudi moko

moa e alwora mar Asia **19** ma a onego obed ni gin e nyimi kae mondo gidonjna, ka dipo ni adier gin gi wach moro amora koda. **20** Kata we joma ni kae mondo owach giwegi gima rach ma ne giyudo kuoma kane achung' e nyim buch Sanhedrin, **21** ka ok en mana nikech gimoro achiel ma ne awacho sama ne achung' e die-rgi niya: 'Wach chier mar joma otho e momiyo sani ing'adona bura!'"

22 Kata kamano, nikech Feliks nong'eyo e yo malong'o weche motodore gi Yorno,* nochoro wachgino nyime, kowachonegi kama: "Sa asaya ma Lisio jatend-jolweny# olor kae, eka abiro ng'ado wecheugi." **23** Eka nochiko jatend-askeche* ni mondo oket Paulo e bwo

24:22 *Tiende ni, kit ngima mar Jokristo kod puonj ma giluwu. #Jatelo ma askeche lweny 1,000 ni e bwoye.

24:23 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

tuech to ma ok oridne ahinya, kendo mondo kik ogeng' joge mobiro konye kuom gik mochando.

24 Ndalo moko bang'e, Feliks nobiro ka en gi Drusila chiege, ma ne en nya Jo-Yahudi, kae to nooro wach mondo okel Paulo, mi nowinje kowuoyo e wi yiene kuom Kristo Yesu. **25** To sama Paulo ne wuoyo kuom wach tim makare, gi ritruok, kod wach chieng' bura ma biro, luoro nomako Feliks mi nowachone niya: "Koro sani inyalo dhi, to ka anwang'o thuolo moro, abiro lungi kendo." **26** Gie kindeno bende, noparo ni Paulo ne dhi miye pesa. Kuom mano, ne ojalungo Paulo ding'eny mondo owuo kode. **27** To ka higni ariyo noserumo, Pokio Festo nochako locho kar Feliks; to nikech Feliks ne dwaro moro Jo-Yahudi, noweyo Paulo e od tuech.

25 Kuom mano, bang' ka Festo nosechopo e alworano mi

nokawo kom-loch, ndalo adek bang'e, noidho nyaka Jerusalem koa Kaisaria. **2** Eka jodong-jodolo kod jotend Jo-Yahudi ne onyise weche ma ne gidonjonego Paulo. Omiyo, ne gichako sayo Festo **3** ka gikwaye mondo otimnegi ng'wono kuom oro wach mondo okel Paulo Jerusalem. To ne gichano mar kiyo Paulo ka en e ndara mondo ginege. **4** Kata kamano, Festo nowachonegi ni Paulo nyaka sik ka en e tuech Kaisaria kendo ni en owuon ne ochiegni wuok kodhi kuno. **5** Nowachochama: "Ka kuom adier ng'atno nigi ketho moro mosetimo, goluru jotelo moko manie kindu mondo alor kodgi kuno eka gidhi gidonjne."

6 Omiyo, ka nosetieko ndalo ma ok okalo aboro kata apar e diergi, ne olor nyaka Kaisaria, to kinyne nobet e kom-bura kendo nochiko ni mondo okel Paulo iye. **7** Sama nobiro, Jo-Yahudi ma

noyudo obiro koa Jerusalem, ne ochung' kolwore ka gidonjone gi weche mang'eny kendo madongo, to ne ok ginyal siro wehego.

8 Kata kamano, Paulo nodwoko kama: "Pok atimoga ketho moro amora kuom Chik Jo-Yahudi, kuom hekalu, kata kuom Kaisar." **9** Nikech Festo ne dwaro moro Jo-Yahudi, nopenjo Paulo niya: "Be diher idho nyaka Jerusalem mondo ong'adni bura e nyima kuom wehegi?" **10** To Paulo nodwoke kama: "Sani, achung' e nyim kom-buramar Kaisar, ma e kama onego oyalae. Onge ketho ma asetimo ne Jo-Yahudi mana kaka in bende isechako ng'eyo malong'o. **11** Kapo ni adieran jaketho kendo asetimo gima owinjore gi tho, ok atamora tho; to ka weche ma jogi donjonagin mana manono, onge ng'at ma nigiratio mar chiwa e lwetgi mondo omorgi. Omiyo, akwayo ni oyala e nyim Kaisar!"

12 Bang' ka Festo nosewuoyo gi buch jong'adrieko, nodwoke kama: "Isekwayo ni oyali e nyim Kaisar; ir Kaisar e ma ibiro yalie."

13 Ka ndalo moko nosekalo, ruoth Agripa kod Banis nobiro Kaisaria mondo gitim ne Festo limbe ma gimiyego duong'. **14** Nikech ne gidhi tieko ndalo moko mogwaro kuno, Festo no-keto wach Paulo e nyim ruodhno niya:

"Nitie ng'at moro ma Feliks noweyo kae kotue, **15** To kane an Jerusalem, jodong-jodolo gi jodongo mag Jo-Yahudi nokelona wachne, ka gikwayo mondo ong'adne buch kum. **16** Kata kamano, nadwokogi ni ok en tim Jo-Rumi chiwo ng'ato ang'ata e lwet jomoko mondo omorgigo ka pok ng'at modonjneno oromo wang'gi wang' gi joma odonjone mi omiye thuolo mar dwoko wach e wi gima odonjnogono. **17** Omiyo kane gichopo

kae, ne ok adeko, to kiny-
ne ne abet e kom-bura
kendo ne achiko ni okel
ng'atno ira. **18** Ka no-
sebiro, joma ne odonjone
ne ok okelo weche ma-
richo ma naparo kuome.
19 Ne gin mana gi ywa-
ruok kode kuom wach
lamo margi e wi nyasa-
chgi kendo e wi jal ma
nyinge Yesu ma nose-
tho, ma Paulo to noramo
ni koro ngima. **20** Ni-
kech ne ok ang'eyo
kaka onego ayal wach-
no, ne akwaye kabe do-
her dhi Jerusalem mo-
ndo ong'adne bura kuno
e wi wechegi. **21** To ka
Paulo nokwayo ni odong'
e tuech mondo Kaiser,
Jal Moluor Moloyo e ma
ong'adne bura, ne achiko
ni obed e bwo tuech nya-
ka chop atere ire."

22 Eka Agripa nowa-
cho ne Festo kama:
"Daher winjo ng'atno
an awuon." Nodwoke
niya: "Kiny iniwinje."
23 Omiyo, kinyne Agri-
pa kod Banis nochopo ka
ginyisore malich mi gi-
donjo e od romo ka gin

gi jotend-jolweny* kanya-
chiel gi joma nigi huma
e taon mar Kaisaria; kae
to Festo nochiko mondo
okel Paulo, mi ne okele.
24 Kendo Festo nowa-
cho niya: "In Ruoth Agri-
pa kod ji duto man ko-
dwa kae, uneno, ng'at-
ni e ma oganda duto
mar Jo-Yahudi ne odo-
njone kane an Jerusa-
lem kod kae bende,
ka gikok ni ok owinjo-
re odhi nyime bedo ma-
ngima. **25** To ne anwa-
ng'o ni onge ketho moro
amora ma notimo mowi-
njore gi tho. Omiyo, ka
en owuon nokwayo ni
oyale e nyim Jal Moluor
Moloyo, ne ang'ado mo-
ndo atere kuno. **26** To
kuome, aonge wach ma-
long'o ma dandik ne Ru-
dha. Omiyo, asekele e
nyimu uduto, to moloyo
e nyimi in Ruoth Agri-
pa, mondo eka bang' ko-
seyale, dayudie gimoro
ma anyalo ndiko kuome.

25:23 *Jatelo achiel ne bedo
gi askeche lweny 1,000 e
bwoye.

27 Nimar ok ane ka en gima owinjore mondo ater ng'at motue nyaka Rumi, ma ok alero bende weche modonjnego."

26 Agripa nowacho ne Paulo niya: "Oyieni mondo iwuo e loyi iwuon." Eka Paulo norieyo bade mochako chiwo dwoko e wi weche ma ne odonjnego kama:

2 "Ruoth Agripa, amor ndi nikech an e nyimi kawuononi mondo achiw dwoko e wi weche duto ma Jo-Yahudi odonjnego, **3** to moloyo, nikech in ng'at molony ahinya e tim kod weche duto ma keloga ywaruok e kind Jo-Yahudi. Omiyo, asayi ni iwinja mos.

4 "Kuom adier, kit ngima ma asedakie chakre kane an rawera nyaka abedo ng'at maduong' e kind ogandawa kendo e Jerusalem, en gima Jo-Yahudi duto ong'eyo malong'o, **5** ne ging'eya chon kaka Ja-Farisai ma nomakore chuth gi chike mag kidienny mar kit lamowa, kendo en wach

ma ginyalo chiwoe neno ka gidwaro. **6** To sani iyala e bura nikech geno mar gima Nyasaye nosingo ne kwere-wa; **7** mano e singo ma dhoudi 12 mag ogandawa rito neno ka chopo ka gitiyoye ne Nyasaye gi kinda ahinya odiechieng' gotieno. A Ruoth, genono e momiyo Jo-Yahudi oseedonjona.

8 "Ang'o momiyo un ok uyie ni Nyasaye chiero joma otho? **9** An awuon ne an gadier ni ne onego atim gik mang'eny mondo akwedgo nying Yesu Ja-Nazareth. **10** To adier, mago e gik ma ne atimo e Jerusalem, kendo ng'eny joma ler ne atueyo e jela, nimar jodong-jodolo nose-miya teko mar timo kamano; to kane ji dware nego joma lergo, ne ayie e yor goyo ombulu. **11** Kendo sama ne asandogi nyading'eny e sunagoke duto, ne atemo chunogi mondo gikwed yiegi; to nikech ne ager kodgi ahinya, nachako

sandogi e taonde mamoko bende.

12 “Sama ne atimo gigi ka an e wuoth adhi Damaski bang’ yudo teko kod chik moa kuom jodong-jodolo, **13** A Ruoth, e dier odiechieng’ tir kane an e ndara, ler moro moa e polo ne olwora gi joma ne an-go e wuoth, to ler ma ne rienyno nohingo mar wang’-chieng’.

14 Kendo ka waduto ne wasepodho piny, ne awinjo dwol moro ka wachona gi dho Hibrania kama: ‘Saulo, Saulo, isanda nang’o? Isiko ka igweyo riwi,* to timo kamano medo mana hinyi.’ **15** Eka ne apenje kama: ‘In ng’a, Ruoth?’ To Ruoth nodwoka niya: ‘An Yesu, ma isando. **16** Kata kamano, a malo mondo ichung’ gi tiendi. Gimomiyo asefwenyorani en ni mondo ayeribed jatichna kendo

26:14 *Tiende ni, luth ma dhoge bith ma ne itiyogo e tayo le kata chikogi.

ichiw neno kuom weche ma iseneno kod mago ma abiro nyisi. **17** Kendo anaresi kuom ogandani kod kuom ogendni mamoko ma aori irgi **18** mondo iyaw wengegi, igolgi e mudho kite-rogi e ler, kendo igolgi e teko mar Satan kikelogi ir Nyasaye, mondo owenegi richogi kendo giyud pok kanyachiel gi joma osepwodh mobedo maller nikech yie ma gin-go kuoma.’

19 “Kuom mano, Ruoth Agripa, ne ok atamora winjo fweny ma nowuok e polono, **20** to ne adhi mondo ayal wach, kendo ne akwongo gi joma ne ni Damaski, kae to ne joma ne ni Jerusalem gi piny Judea mangima kod ogendni mamoko bende, ka anyisogi ni onego gilok chunyi gia e richo kendo gidog ir Nyasaye kuom timo gik ma nyiso ni giloko chunyi gia e richo. **21** Mano e momiyo Jo-Yahudi ne omaka e hekalu mi gitemo nega. **22** Kata kamano,

nikech aseyo kony moa kuom Nyasaye, amedo dhi nyime chiwo neno ne joma tindo kod joma dongo nyaka kawuononi. Bende, ok ayalnegi wach machielo mak mana weche ma Jonabi kod Musa nokoro ni ne dhi timore—**23** ni Kristo ne nyaka sand, kendo nikech en e ma ne okwong chiere a kuom joma otho, ne odhi kelo ler ne ogandawani kod ogendni mamoko.”

24 Koro sama Paulo pod ne wuoyo kokwero weche ma ne odonjnego, Festo nowacho gi dwol maduong’ kama: “Paulo, wiyi osebiro marach! Somo misesomo mang’eny miyo wiyi biro marach!” **25** To Paulo nodwoke kama: “Yaye Festo, in moluor molojo, wiya ok rach, to weche ma awacho gin adier kendo ginyiso paro malong’o. **26** Kuom adier, ruoth ma koro awuoyogo sani ka an thuoloni, ong’eyo maber wechegi; nikech an gadier chuth ni onge kata achiel

kuom wechegi ma okia, nimar onge moro amora ma ne otim kama opondo. **27** In Ruoth Agripa, be iyie kuom weche Jonabi? Ang’eyo ni iyie kuomgi.” **28** To Agripa nowacho ne Paulo kama: “Kuom kinde machuokni, mit diloka mi abed Jakristo.” **29** Eka Paulo nowachone niya: “Kata bed ni en kuom kinde machuok kata malach, gima daher kwayo Nyasaye en ni, in kod ji duto ma winja kae kawuono ubed kaka an, to ok gi nyorochehi.”

30 Eka ruoth Agripa noa malo mi gavana Festo gi Banis bende notimo kamano kanyachiel gi joma ne obet kodgi. **31** To sama ne giwuok, ne gichako wuoyo e kindgi kama: “Onge gima ng’atni osetimo mowinjore gi tho kata tuech e jela.” **32** Eka Agripa nowacho ne Festo niya: “Dikoro ne osegony ng’atni ka da bed ni ne ok kwayo ni oyale e nyim Kaisar.”

27 Koro ka nose-
ng'ad wach ni mo-
ndo wakwang' gi meli
nyaka Italia, ne giketo
Paulo kod ji mamoko mo-
tue e lwet jatend-aske-
che* ma nyinge Julio, ma
notelo ne kidiény mar
Agusto. **2** Bang' idho
meli ma nowuok Adrami-
tio kendo ma ne chiegni
dhi e wedhe mag alwo-
ra mar Asia, ne wachako
wuodhwa; Aristako ma
Ja-Makedonia ma noa
Thesalonika ne ni kod-
wa. **3** Kinyne ne wago-
wo Sidon, to Julio noti-
mo ne Paulo tim ng'wono
kuom yiene odhi ir osie-
pene mondo gikonye.

4 Kane waa kanyo, ne
wakwang' ka wakalo e
tiend chula mar Sai-
pras mondo chulano
ogeng'nwa yamo ma ne
ochomowa tir. **5** Eka ne
wakwang' e chuny nam
ka wakalo e bath Kilikia
gi Pamfilia kae to ne wa-
gowo e wath man Mira e
piny Likia. **6** Kanyo ja-

27:1, 6 *Jatelo ma askeche
lweny 100 mag Rumi ni e
bwoye.

tend-askeche* noyudo
meli moro moa Aleksa-
ndria ka dhi Italia, mi
noketowa e iye. **7** Eka
bang' kwang' mos kuom
ndalo moko mogwaro, ne
wachandore nyaka wa-
chopo Kanido. Nikech
yamo ne ok oyienwa dhi
nyime, ne wakwang' ka
wageng'ore e tiend chu-
la mar Krete ka wakadho
Salmone. **8** Eka bang'
kwang' e tiend chulano
ka wachandore, ne wa-
chopo kama iluongo ni
Mbita Mokue, ma ne
en kama chiegni gi taon
mar Lasea.

9 Nikech kinde mogwa-
ro nosekalo, kendo kwa-
ng'o meli koro ne
nyalo kelo masira, ni-
mar kata mana Odie-
chieng Pwodho Ji, ma
ji ne tueyoe chiemo be-
nde nosekalo, Paulo no-
ng'ado ne ji riekoro moro
10 niya: "Jowetena, ane-
no ni wuodhni dhi kelo
kethruok kendo wadhi
yudo masira maduong',
ok mana ne osike gi meli
kende, to kata mana ngi-
mawa bende." **11** Kata

kamano, jatend-askeche* noluwo wach jachik meli kod mar wuon melino kar winjo gima Paulo ne wacho. **12** Nikech wadhno ne ok owinjore betie e ndalo koyo, thoth ji nochiwo paro ni mondo wawuog kanyo kendo temo neno ka dwadhni geng'ore ne koyo e Foniks, ma ne en wath moro man Krete ma nigi kuonde ariyo midonjogo, achiel yo nyandwat to machielo yo milambo.

13 Ka yamo mar milambo ne kudho mos, ne giparo ni ne ginyalo cho-po kama ne gidhiye, omiyo ne gipudho nanga ma nochungo meli, mi ne gichako kwang'o meli ka gikalo e bath Krete machiegni gi dho wath. **14** Kata kamano, bang'dhi matin nono, yamo moro mager miluongo ni Yurakulo nochako goyo meli. **15** To nikech yamono ne yiengo meli mattek ahinya ma meli ne ok

27:11 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

nyal chomore kode tir, ne waweyo yamono oterowa atera. **16** Kae to ne wachopo kama chula moro matin miluongo ni Kauda ne nyalo geng'onwae yamono, to e ma pod kawo yie matin ma ne otue chien e melino ne tek ahinya. **17** To bang' ting'e mi girwake e meli, ne gichako tueyo melino gi tonde molwore mondo kik obarre, to nikech ne giluoer ni ginyalo moko kama thanythany e Sirti, ne giloro tanga mi yamo noterogi. **18** Nikech yamo mager ne terowa koni gi koni, kinyne ne gichako golo gik moko mondo meli obed mayot. **19** To e ndalo mar adek, ne giwito tonde mag nanga kod gige chiko meli gi lwetgi giwegi.

20 Ka ndalo mogwaro ne osekalo ka pok wakeno wang'-chieng' kata sulwe kendo yamo mager bende ne medo goyowa ahinya, geno moro amora ni ne wanyalo kwo nochako rumo. **21** Nikech

ndalo mogwaro nosekalo ka pok ji ochiemo, Paulo ne ochung' e diergi mo-wachonegi kama: "Jowe-tena, ka dine uwinjo paro ma ne ang'adonu ni kik ukwang' meli ua Krete, dikoro ok wayudo masira kod chandruok ma kama.

22 Kata kamano, koro akwayou ni ubed moil, nimar onge kata ng'ato achiel ma biro lal, mak mana meli. **23** E otienoni, malaika mar Nyasaye ma an ng'ate kendo ma atiyone, nende obiro mochung' buta **24** mo-wachona niya: 'Kik iluor, Paulo. Nyaka ibi ichung' e nyim Kaiser, kendo ne! kuom ng'wone-ne, Nyasaye biro reso ji duto ma in-go e meli nikech in.' **25** Omiyo, beduru gi chir jowetena, nimar ayie kuom Nyasaye ni gigo biro timore mana kaka nosewachna. **26** Kata kamano, yamo nyaka terwa mi wamok e chula moro."

27 Koro ka nochopo otieno mar 14 kendo yamo ne yukowa koni gi

koni e Nam mar Adria, e dier otieno, jokwang' meli nochako fwenyo ni chal ka gima ne gisudo machiegni gi kamoro ma nigi lowo motwo. **28** Ne gipimo tut mar kanyo mi giyudo ka en mita 36, kendo ne gimedo sudo matin kae to ne gipimo mi giyudo ka tutne en mita 27. **29** To nikech ne giluoer ni ginyalo moko e lwendni, ne gibolo nanga ang'wen mag chungo meli ka gin yo ka chien e meli, kendo ne gichako gombo mondo piny oru. **30** To ka jokwang' meli nochako manyo kaka ne ginyalo ringo gia e melino, ne giloro yie matin e nam ka giwuondore ni ne gidwaro bolo nanga mag chungo melino gi ka nyime. **31** To Paulo nowacho ne jatend-askeche* kod askeche niya: "Ok nyal res ngimau mak mana ka jogi odong' e meli kae." **32** Eka

27:31 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

askechego nong'ado tonde mag yie matinno mi ne giweye mondo olwar.

33 Koro ka piny ne chiegni ru, Paulo nojiwo ji duto mondo gichamie gimoro kowachonegi kama: "Kawuono en ndalo mar 14 ma userito, kendo usebedo ka ok ucham gimoro kata matin. **34** Omiyo, ajiwou mondo uchamie gimoro; nikech mano biro konyou, nimar onge ng'ato kuomu ma biro lalo kata mana yie wiye achiel."

35 Bang' wacho mano, nokawo makate, mi no-goyo ne Nyasaye erokamano e nyimgi giduto, kae to nong'ingo, mi nochako chiemo. **36** Eka giduto ne gibedo gi chir mi ne gichako chiemo.

37 Koro waduto ne wan ji 276 e melino. **38** Kane gisechiemo mi giyieng', ne gichako wito ngano e nam mondo meli obed mayot.

39 Ka piny ne oru, ne ok ginyal fwenyo piny ma ne gintie, to gima ne ginyalo neno en mana

kamoro ma nigi wath. Omiyo, ne ging'ado ni kanyo e ma ne gidhi gowoe meli ka nyalore. **40** Kuom mano, ne ging'ado nanga mag chuingo meli kendo ne giweyogi mi gilwar e nam, ka gie kindeno bende ne gigonyo tonde momako ngayi; kendo bang'ng'awo malo tanga matin ma ka nyime ne yamo, ne gichomo wadhno.

41 Kane gichopo kama pi ochokoe kuoyo mang'eny koni gi koni, meli notuomo kuoyo kendo yo ka wiye ne omoko ma ok yiengni, kata kamano apaka mager nochako baro yo ka chien mar melino ma tindotindo.

42 Nikech mano, askeche nong'ado mar nego joma otue mondo kik ng'ato kuomgi ogo abal kendo otony. **43** To jatend-askechego* ne dware ni Paulo ochop ka ngima, omiyo nogeng'ogi kik gitim kamano. Nochi-

27:43 *Jatelo ma askeche lweny 100 mag Rumi ni e bwoye.

ko joma ne nyalo goyo abal mondo gichikre ei nam kendo gikwang' mondi nyaka e lowo motwo, **44** to joma ne odong' ne onego oluw bang'gi ka moko konyore gi bepe, to mamoko gi gik mobarore kowuok e meli. Kuom mano, ji duto nochopo maber e lowo motwo.

28 Kane wachopo maber e lowo motwo, ne wafwenyo ni chulano ne iluongo ni Malta. **2** Kendo jo chulano* nonyisowa ng'wono e okang' maduong' ahinya. Ne gimokonwa mach mi girwakowa waduto e yo mang'won nikech koth ma ne chue kendo nikech koyo. **3** Kata kamano, sama Paulo nochoko yien moko mi oke-to e mach, thuol moro nowuok nikech liet kendo nomoko e lwet Paulo. **4** Ka jo chulano noseno thuol ma nigi sumno koliero e lwete, ne gichako wacho e kindgi kama: "Adier, ng'atni en

28:2 *Joma ne wacho dhok ma wendo.

janek, kendo bura makare ok oyiene mondo odhi nyime bedo mangi-ma kata obedo ni osetony oa e nam." **5** Kata kamano, Paulo noteng'o thuondno mi ne olware e mach, to ne ok ohinyore. **6** To jogo ne paro ni lwete ne dhi kuot kata ni ne odhi gore piny apoya mi otho. Kane giserito kuom seche moko mogwaro mi gineno ni onge gima rach ma ne timorene, ne giloko pachgi mi gichako wacho ni Paulo en nyasaye.

7 Koro e alwora mar gweng'no ne nitie puothe mag jatend chulano ma nyinge Pablio, kendo norwakowa gi mor mi noritowa maber kaka wende kuom ndalo adek. **8** To wuon Pablio ne nindo nikech ne en gi tuo mar midhusi kod ndira,* eka Paulo ne odhi ire molemo koketo lwetene kuome kendo ne ochange. **9** Ka mano nosetimore, jomamoko ma ne

28:8 *Mae en tuo ma miyo ng'ato diewo nyaka remo.

tuore ma nodak e chulano bende nochako biro ire mondo ochanggi.

10 Jogo bende ne odhialowa ahinya kuom miyowa mich mogundho, kendo kane wachako wuodhwa e nam, ne gimiyowa gige konyruok duto ma ne wachando.

11 Dweche adek bang'e, ne wachako wuoth ka waidho meli moro ma nigi kido yo ka wiye mondikie ni "Yawuot Zeu." Melino nowuok Aleksandria, to nikech ne en ndalo koyo noyudo ogo-wo e chulano. **12** Bang'gowo e wath ma Sirakusa, ne wabedo kanyo kuom ndalo adek; **13** kane waa kanyo ne wadhi mi wachopo Rigiam. Odiechieng' achiel bang'e, yamo mar milambo nosieko mi kinye ne wachopo Puteoli. **14** Kanyo ne wayudo owete kendo ne gikwayowa ni wabed kodgi kuom ndalo abiriyo, eka ne waa kanyo ka wachomo Rumi. **15** Ka owete nowinjo ni wachomo kuno, ne gibi-

ro romonwa e Chiro mar Apio kod kar chiemo gi buoro miluongo ni Udi Adek. Ka Paulo nonenogi, nogoyo ne Nyasaye erokamano kendo nobedo gi chir. **16** Gikone, kane wadonjo Rumi, ne oyie ne Paulo dak kende e ode mochulo ka en gi askar ma rite.

17 Kata kamano, ndalo adek bang'e, ne oluongo jotend Jo-Yahudi. Kane gisechokore, nowachonegi kama: "Owetena, kata obedo ni ok ne atimo gima kwedo ogandawa kata tim kwerewa, ne ogola Jerusalem kaka ng'at motue mi oketa e lwet Jo-Rumi. **18** Kendo kane gisenono wachna, ne gidwaro gonya nimar ne ok giyudo gimoro kuoma mowinjore gi tho. **19** To ka Jo-Yahudi ne ok dwar ni gonya, ne akwayo mondo Kaisar e ma odhi oyala, to ne ok atimo kamano ka gima ne an gi wachmoro ma ne adwaro donjogo ne ogandawa. **20** Wachni e momiyo ne

akwayo ni mondo aneu kendo awuo kodu, nimar otueya gi nyoroche-gi nikech geno ma Israel osebedogo.” **21** Ne gidwoke kama: “Pok wayu-do barupe moa Judea ma wuoyo kuomi, ben-de onge ng’ato ang’ata kuom jowetewa moa kuno mosehulonwa kata mosewachonwa gimoro amora marach kuomi. **22** Kata kamano, wane-no ni ber mondo wawinj paro ma in-go iwuon, nimar wang’eyo ni kamoro amora ji wuoyo marach kuom kidieny mar dinni.”

23 Eka ne gichano odiechieng’ moro mondo girom kode, kae to ne gibiro ire ji mang’eny kama ne odakie. Bang’e nolonegi wachno, kochiwonegi neno e okang’ mong’ith e wi wach Pinyruodh Nyasaye, kendo notiyo gi Chik Musa kod weche Jonabi mondo olkgo pachgi giyie kuom Yesu, kotimo kamano chakre okinyi nyaka yuso piny. **24** Moko kuomgi nochako yie kuom weche

ma nowachogo; to moko ne ok oyie. **25** Omiyo, nikech ne gipogore e paro e kindgi, ne gichako a, kendo Paulo nowacho kama:

“Roho maler nowacho kare ne kwereu kokalo kuom janabi Isaya **26** niya, ‘Dhi ir ogandano mondo iwachne-gi kama: “Adier winjo to unuwinj to ok unung’e tiende ngang’, kendo adier rango to unurang, to ok unune ngang’. **27** Nimar chuny jogi osetamore rwakowach, kendo gisewinjo gi itgi to ok gitim gimoro, kendo giseumo wengegi mondo kik wengegi nen ngang’, mondo kik itgi winj wach, mondo kik wach donj e chunygi, kendo kik gilokre mi achanggi.” **28** Omiyo, daher mondo ung’e ni warruok moa kuom Nyasayeni, oseter ne oge-ndni mamoko; kuom adier, gibiro rwake.” **29** —

30 Omiyo, ne obet kanyo kuom higni ariyo

mangima, ka opango ode owuon, kendo jogo duto ma nobiro ire ne ojarwakogi e yo mang'won, 31 koyalonegi wach Pinyruodh Nya-
saye, bende kopuonjogi wach Ruoth Yesu Kristo, kendo ne owuoyo ka en thuolo ahinya ma onge luoro, kendo onge gima ne geng'e.

NE

JO-RUMI

WE CHE MANTIE

1 Mos (1-7) Paulo nigi siso mar dhi Rumi (8-15) Ng'at makare nobed mangima kuom yie (16, 17) Joma richo ok nyal wuondore ni gikia Nyasaye (18-32) Kido mag Nyasaye nenore kuom chuech (20) 2 Bura mar Nyasaye kuom Jo-Yahudi kod Jo-Grik (1-16) Kaka nyalo mar pogo beri rach tiyo (14, 15) Jo-Yahudi kod Chik (17-24) Nyangu mar chuny (25-29) 3 "Nyasaye e ma mondo osik ka en ja adier" (1-8) Jo-Yahudi gi Jo-Grik duto ni e bwo richo (9-20)	Ikwano ng'ato ni en ng'at makare kokalo kuom yie (21-31) Ji duto orem kuom duong' mar Nyasaye (23) 4 Ikwano ni Ibrahim en ng'at makare kokalo kuom yie (1-12) Ibrahim en wuon ji duto ma nigi yie (11) Singo mar Nyasaye chopo kokalo kuom yie (13-25) 5 Bedo gi winjruok maber gi Nyasaye kokalo kuom Kristo (1-11) Tho kokalo kuom Adam, ngima kokalo kuom Kristo (12-21) Richo kod tho nolandore kuom ji duto (12)

- Tim makare mar ng'ato
achiel (18)
- 6 Ngima manyien kokalo
kuom batiso e Kristo (1-11)
Kik uwe richo oloch kaka
ruoth e ringreu (12-14)
A e wasumbni richo;
bedo wasumbni
Nyasaye (15-23)
Misach richo en tho; mich
Nyasaye en ngima (23)
- 7 Ranyisi kuom kaka igonyo
ji kuom Chik (1-6)
Chik miyo richo
ng'ere (7-12)
Kedo gi richo (13-25)
- 8 Ngima kod bedo thuolo
kokalo kuom roho
maler (1-11)
Roho ma keto ji obed
nyithind Nyasaye chiwo
neni (12-17)
Chuech orito thuolo
mar bedo nyithind
Nyasaye (18-25)
'Roho sayonwa' (26, 27)
Joma Nyasaye yango
motelo (28-30)
Locho kokalo kuom hera
mar Nyasaye (31-39)
- 9 Kuyo mar Paulo kuom
Jo-Israel e ringruok (1-5)
Koth Ibrahim madier (6-13)
Ok diket kiawa kuom ng'at
ma Nyasaye oyiero (14-26)
- Gik ma Nyasaye nyiso
mirimbe kod gik ma
okecho (22, 23)
Joma nok modong' kende
e ma ibiro res (27-29)
Jo-Israel
ochwanyore (30-33)
- 10 Kaka ng'ato bedo gi
tim makare e wang'
Nyasaye (1-15)
Hulo wach yie e lela (10)
Luongo nying Jehova
kelo warruok (13)
Tiende joma yalo
long'o (15)
Ji tamore wach
maber (16-21)
- 11 Ne ok otamruok Jo-Israel
chutho (1-16)
Ranyisi mar yadh
zeituni (17-32)
Kaka riekoo mar Nyasaye
tut (33-36)
- 12 Chiwo ringreu kaka
misango mangima (1, 2)
Mich mopogore opogore
to ringruok to en
achiel (3-8)
Puonje e wi ngima Jokristo
madier (9-21)
- 13 Bolruok ne joma nigi teko
mar loch (1-7)
Chulo osuru (6, 7)
Hera chopo duto ma Chik
dwaro (8-10)

Wuotho kaka joma wuotho godiechieng' (11-14)	Chenro mag wuodhe Paulo (22-33)
14 Kik ung'ad ne ng'ato bura (1-12)	16 Paulo ndiko e wi Fibi ma jatich e kanyakla (1, 2)
Kik imi jomamoko ochwanyre (13-18)	Mos mikowo ne Jokristo man Rumi (3-16)
Temo bedo gi kuwe kod winjruok (19-23)	Bedo motang' gi joma kelo pogruok (17-20)
15 Rwakreuru kaka Kristo notimo (1-13)	Mos moa kuom joma tiyo kanyachiel gi Paulo (21-24)
Paulo, jatich ma tiyo ne ogendni (14-21)	Wach moum koro oseng'ere (25-27)

1 An Paulo, misumba Kristo Yesu ma no-luongo mondo obed jao-te, kendo ne oketa mondo ayal wach maber mar Nyasaye. **2** Wach maberno Nyasaye nosingo chon kokalo kuom jonabine ei Ndiko maler, **3** e wi Wuode ma no-wuok e koth Daudi kuom ringruok, **4** jal ma kokalo kuom teko mar roho maler, ne onyis ratiro ni en Wuod Nyasaye kane ochiere a kuom jomotho—ee, Yesu Kristo Ruodhwa. **5** Ma kokalo kuome ne wayudo ng'wono mogundho mar Nyasaye kod tich mar bedo joote, mondo joma oa e ogendni duto obed gi yie nikech nying Yesu. **6** Un bende un joma ose-luong koa e ogendnigo mondo ubed mag Yesu Kristo. **7** Andikonu un ji duto man Rumi, un joma Nyasaye ohero kendo moseluong mondo ubed joma ler: Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu. **8** Mokwongo, agoyo ne Nyasacha erokamano kokalo kuom Yesu Kri-

sto nikech un duto, ni-mar wach yie maru ihulo kuonde duto e piny mangima. **9** Nikech Nyasaye ma atiyone gi chunya duto ka ayalo wach maber mar Wuode en jannenona kuom kaka asebedo ka ahulou e lamona kinde duto ma ok awe, **10** ka asayo ni ka nyalore, to mondo ayudie thuolo mar chopo iru wang'ni kuom dware mar Nyasaye. **11** Nimar an gi siso mar nenou mondo amiue moko kuom mich mag chuny eka ubed motegno; **12** kendo mondo jiwruok obedie e kindwa ka ng'ato jiwo yie mar nyawadgi, maru kod mara.

13 Kata kamano, owetena, daher mondo ung'e ni, nyading'eny ne adwaro biro iru—to osegeng'na nyaka chop sani—eka mondo nyak mar tichna obedie kuomu mana kaka osebedo kuom ogendni mamoko. **14** An jagop Jo-Grik gi joma welo, kendo an jagop joma riek gi joma ok riek; **15** omiyo

an gi siso mar landonu un bende wach maber Rumi kanyo. **16** Nimar wiya ok kuod gi wach maber; kuom adier en e teko ma Nyasaye kelogo warruok ne ng'ato ang'ata ma nigi yie, ne Jo-Yahudi mondi, eka bang'e ne Jo-Grik bende. **17** Nikech kokalo kuom wach maberno, tim makare mar Nyasaye nenore ratiro kokalo kuom yie kendo nikech yie, mana kaka ondik niya: “To ng'at makare nobed mangima kokalo kuom yie.”

18 Nimar mirimb Nyasaye elore koa e polo kuom ji duto ma ok winje kendo kuom joma ok kare. Gin joma timo gik ma ok kare mondo giging' ji kik ng'e adiera. **19** Nikech gik minyalo ng'e kuom Nyasaye nenore ayanga e kind joma kamago, nimar Nyasaye osemiyo ging'eyogi maler. **20** Nimar kido ma en-go ma dhano ok nyal neno, ma gin teko ne mochwere kod duong' ma en-go kaka Nyasaye,

osebedo ka nyisore ma-
ler chakre chuech piny
ka dhi nyime, nimar gi-
nenore e gik ma no-
chueyo. Omiyo, dhano ok
nyal wuondre ni gikia.

21 Nimar kata obedo
ni ne ging'eyo Nyasaye,
ne ok gimiye duong'
kaka Nyasaye; bende ne
ok gigone erokamano, to
ne gibedo joma paro gik
manono, kendo chuny-
gi ma onge rieko nobedo
gi mudho. **22** Kata obe-
do ni ne giwacho ni gi-
riek, ne gibedo joma ofu-
wo **23** kendo ne gimiyo
duong' mar Nyasaye ma
ok tho obedo kaka kido
mar dhano ma tow, gi
kido mar winy, gi le ma
nigi tielo ang'wen, kod le
mamol.

24 Kuom mano, nikech
gombo mag chunyi, gi,
Nyasaye noweyogi gi-
tim timbe ma ok ler,
mondo gikelgo ne dend-
gi wich-kuot. **25** Ne ok
giyie gi adiera mar Nya-
saye, to ne gilowo miria-
mbo mi gilamo chuech
kendo tiyonegi, kar lamo
Jachuech mipako nyaka

chieng'. Amin. **26** Mano
e momiyo Nyasaye no-
weyogi ne owruok gi go-
mbo mag terruok, nimar
mon manie kindgi nolo-
kore mi gitimo timbe mo-
pogore gi kaka ne ochue-
gi; **27** kamano bende,
joma chwo noweyo timo
gima owinjore gitim gi
mon ka luwore gi kaka
ne ochuegi, mi ne giowo-
re gi gombo mag terruok
e kindgi giwegi, chwo gi
chwo, ka gitimo gik mo-
dwanyore ma miyo giyu-
do kum margi chuth mo-
winjore gi kethogi.

28 Mana kaka ne ok
giyie bedo gi ng'eyo
malong'o kuom Nyasaye,
nojwang'ogi mondo gi-
bed gi paro ma ok oyie-
go, mondo gitim timbe
ma ok owinjore. **29** Ne
gipong' gi timbe duto ma
ok kare, gi gik morochore,
gi ich-lach, gi ti-
mbe maricho, ka bende
gipong' gi ich-lit, gi
nek, gi dhawo, gi wuond,
gi himruok, ka gibedo jo-
kuoth, **30** joketh nying
ji, joma osin gi Nyasaye,
jo achaya, jong'ayi, jo-

sunga, joma chano gik ma kelo hinyruok, joma ok winj jonyuolgi, **31** joma weche ok donj-negi, joma ok rit singogi, joma onge hera,* kendo joma ok kech jomamoko. **32** Kata obedo ni jogi ong'eyo maber dwa-ro makare mar Nyasaye—ni joma ong'iyo gi timo gik ma kamago owinjore gi tho—pod gidhi nyime timo gigo, kendo giyie bende nyaka gi joma timogi.

2 Kuom mano, in ng'at ma ng'ado ne jomamoko bura kata bed ni in ng'at manade, in bende bura oloyi; nimar king'ado ne ng'at machielo bura, mano e ma bura loyigo iwuon, nikech in ming'ado bura, itimo mana gik ma ng'atno timo. **2** To koro wang'eyo ni bura ma Nyasaye ng'ado ne joma timo gik ma kamago en bura madier.

1:31 *Ma en hera ma bedo e kind wede, kata ma dhano onego obedgo e kindgi.

3 Kata kamano, in ng'at ma ng'ado bura ne joma timo gik ma kamago, be iparo ni ibiro tony ne bura mar Nyasaye to in iwuon pod itimo gigo? **4** Koso, ichayo ng'wonone mogundho, gi sinanine, kod horuokne, nikech ok ing'eyo ni kokalo kuom ng'wononeno, Nyasaye temo tayi mondo ilok chunyi ia e richo? **5** To nikech wichteke kod chunyi ma ok lokre a e richo, ikuno mirimb Nyasaye kuomi iwuon. Nyasaye nonyis mirimano e ndalo mobiro eloe buchene makare. **6** Eka enochul ng'ato ka ng'ato ka luwore gi timbene: **7** ngima ma nyaka chieng' ne joma manyo duong', gi pak, kod del ma ok tow kokalo kuom nano e tim maber; **8** to mirima gi gero nobi kuom joma nigi chuny mar ywaruok kendo ma ok tim ka luwore gi adiera, to gilowo tim ma ok kare. **9** Masira gi chandruok malit nobedie kuom ng'ato ang'ata

ma timo gik maricho, kuom Ja-Yahudi mondi, eka kuom Ja-Grik bende; **10** to duong', gi pak, kod kuwe nobedie kuom ng'ato ang'ata ma timo gik mabeyo, kuom Ja-Yahudi mondi, eka kuom Ja-Grik bende. **11** Nimar Nyasaye ok buon ji.

12 Nikech ji duto ma notimo richo ka ok gin e bwo chik, ginitho bende ka ok gin e bwo chik; to ji duto ma notimo richo ka gin e bwo chik, chik biro ng'adonegi bura. **13** Nimar joma winjo chik gi itgi ok e joma kare e nyim Nyasaye, to joma dak ka luwore gi chik ibiro kwan ka joma kare. **14** Nikech sama ji moa e ogendni mamoko ma onge gi chik timo gik ma chik dwaro, jogi, kata obedo ni gionge gi chik, gitimo gik moko ka gima gin gi chik. **15** Gin e joma nyiso ni chik ondik ei chunyi, ka bende nyalogi mar pogo ber gi rach riwore kodgi e chiwo neno,

kendo paro man kuomgi donjonegi, kata ketogi thuolo. **16** Mano biro timore chieng' ma Nyasaye biro ng'adoe bura kokalo kuom Kristo Yesu e wi gik ma dhano opando. Mano biro timore ka luwore gi wach maber ma alando.

17 Ka koro in iluongori ni Ja-Yahudi, kitenori kuom chik kendo isungori ni in ng'at Nyasaye, **18** kendo ni ing'eyo dwache, bende iyie gi gik mabeyo moloyo nikech ne opuonji Chik, **19** kendo in gadier ni in jal ma tayo muofni kendo ni in e ler mar joma ni e mudho, **20** jal ma rieyo joma parogi ok ni kare, japuonj mar nyithindo matindo, kendo ni Chik osemyi mise mar bedo gi ng'eyo kod adiera— **21** kata kamano, in mipuonjo ng'at machielo, be ipuonjori iwuon? In miyalo kiwacho ni, "Kik ikwel," dibed ni ikwelo, koso? **22** In mipuonjo ni, "Kik ichod," dibed ni ichodo, koso? In misin gi sana-

mu, dibed ni ikwelo e hekalu, koso? **23** In misungori kuom chik, dibed ni ichayo Nyasaye kuom ketho Chik? **24** Nimar mana kaka ondik, “nying Nyasaye iyanyo e kind ogendni mamoko nikech un.”

25 Kuom adier, nyangu konyo mana ka itimo kaka chik dwaro; to ka in jaketh-chik, nyangu moseteri ok en nyangu. **26** Omiyo, ka ng’at ma ok oter nyangu rito dwaro makare mag Chik, kata obedo ni pok otere nyangu ibiro kwane kaka ng’at moseter nyangu, donge? **27** Kendo ka ng’at ma ok oter nyangu e ringruok chopo weche mag Chik, obiro miyo onere maler ni in jaketh-chik, kata obedo ni in gi chik mondik kendo oseteri nyangu. **28** Nimar ng’ato ok en Ja-Yahudi mana gi oko, bende nyangu ok en mana mitimo oko e ringruok. **29** To ng’ato bedo Ja-Yahudi e iye, kendo nyangu ma itere en mar chuny kokalo

kuom roho, to ok kuom chik moro mondik. Pak ma ng’atno yudo wuok kuom Nyasaye, to ok kuom dhano.

3 To kare, Ja-Yahudi oloyo jomamoko gang’o, kata ere ber ma nyangu kelo? **2** Nitie ber mang’eny. Mokwongo, gin e ma ne omigi weche maler mag Nyasaye. **3** Ang’o kare mi nyalo wach? Ka jomoko ne onge gi yie, be bedogi ma onge yie biro mono Nyasaye doko ja adier? **4** Ooyo ngang’! To Nyasaye e ma mondo osik ka en ja adier, to dhano duto obed jomiriambo, mana kaka ondik niya: “Mondo oyud ni in ng’at makare e wecheni, kendo mondo ilo bura sama iyali.” **5** Kata kamano, ka bedowa joma ok kare miyo tim makare mar Nyasaye nenore ayanga, wanawach ang’o? Be Nyasaye timo gima ok kare sama onyiso mirimbe? (Awuoyo mana kaka dhano.) **6** Ooyo ngang’! Ka

ok kamano, kare ere kaka Nyasaye biro ng'ado bura ne piny?

7 To ka miriambo ma awacho osemiyo adiera mar Nyasaye onenore ayanga mondo oyudgo duong', kare ang'o momiyo pod ing'adona bura kaka jaricho? **8** To ang'o momiyo ok wawach kaka jomoko ma riambo kuomwa wacho ni, "Watimuru gik maricho mondo eka gik mabeyo obi"? Bura mibiro ng'ad ne jogo en bura mowinjore kodgi.

9 To kare wawach ang'o? Be waloyo jomoko? Ooyo ngang'! Nimar wasewacho ni Jo-Yahudi kaachiel gi Jo-Grik, giduto gin e bwo richo; **10** mana kaka ondik niya: "Onge dhano moro amora makare, kata mana achiel; **11** onge ng'at ma wach donjone; onge ng'at ma manyo Nyasaye. **12** Ji duto osebayo yo, giduto gisebedo joma nono; onge ng'at ma nyiso ng'wono, onge kata mana ng'ato

achiel." **13** "Dhogi* en liel moyawore; gisewuondo ji gi lewgi." "Sum mar thuonde ni e dhogi." **14** "Kendo dhogi opong' gi kuong'ruok kod sigu." **15** "Tiendegi reto ka dhi chuero remo." **16** "Kethruok gi masiche malit ni e yoregi, **17** kendo pok ging'eyo yor kuwe." **18** "Onge luoro Nyasaye e nyim wang'gi."

19 Koro wang'eyo ni gik moko duto ma Chik wacho, owachogi kuom joma ni e bwo Chik, mondo eka dho ji duto oling', kendo mondo piny duto obi ochung' e kombura mar Nyasaye mondo okumgi. **20** Omiyo, onge ng'at ma ibiro kwan ni en ng'at makare e nyime kokalo kuom timbe mag luwo chik, nimar chik miyo wang'eyo richo e yo malong'o.

21 To koro tim makare mar Nyasaye osefwe nyore mana kaka Chik kod weche Jonabi ose nyiso, ok kokalo kuom rito chik, **22** to kokalo

3:13 *Tiende sie en, "lokrogi."

kuom yie kuom Yesu Kri-
sto, tim makare mar Nya-
saye chopo ne ji duto ma
nigi yie. Nikech e kind
ji duto, onge pogruok.
23 Nikech ji duto ose-
timo richo kendo girem
kuom duong' mar Nya-
saye, **24** kendo kuom
ng'wonone mogundho
ikwanogi ni gin joma
kare, ma en kaka mich
ma giyudo nono koka-
lo kuom rawar ma Kri-
sto Yesu nochulo mondo
ogonygi. **25** Nyasaye ne
ochiwe kaka misango
mar pwodho joma keto
yie kuom rembe. Noti-
mo mano mondo onyis-
go owuon timne makare,
nimar Nyasaye ne nyiso
horuok kuom weyo richo
ma ji notimo e ndalo ma-
chon. **26** Mano ne en ni
mondo onyisgo timne
makare e ndalo ma sani,
mondo eka en owuon
obed makare kata mana
e sama okwano ni ng'at
ma keto yie kuom Yesu
en ng'at makare.

27 To kara sunga en
mar ang'o? Oonge gi
kare. En kokalo kuom

chik mane? Be en kuom
timo gik ma chik dwaro?
Ooyo ngang', to en ko-
kalo kuom chik mar yie.
28 Nimar waneno ni
ikwano ng'ato ni en ng'at
makare kokalo kuom yie,
to ok kuom timbe mag
luwo chik. **29** Be Nya-
saye en Nyasach Jo-Ya-
hudi kende? Donge en
Nyasach joma oa e
ogendni mamoko bende?
Ee, en Nyasach joma oa e
ogendni bende. **30** Ni-
kech Nyasaye en achiel,
obiwo kwano joma oter
nyangu ni gin joma kare
nikech yie, kendo obiwo
kwano joma ok oter nya-
ngu ni gin joma kare ko-
kalo kuom yiegi. **31** Ka
en kamano, be mano nyi-
so ni chik ok ti nikech
yiewa? Ooyo ngang'! Kar
mano, wasiro chik.

4 Ka en kamano, kare
ang'o ma dwawach ni
Ibrahim ma en kwar-
wa e ringruok noyudo?
2 Kuom ranyisi, ka dine
bed ni ne okwan Ibra-
him kaka ng'at maka-
re nikech gik ma no-
timo, mano dine omiyo

opakore, to ok e wang' Nyasaye. **3** Nimar wach manie Ndiko wacho ang'o? Ni "Ibrahim no-keto yie kuom Jehova mi mano nomiyo okwane ni en ng'at makare." **4** To kuom ng'at mose-tiyo, chudo mimiye ok en nikech inyise ng'wono, to en gima owinjore ochule. **5** To mopogore gi mano, ng'at ma ok gen kuom gik ma en owuon otimo, to oke-to yie kuom Jal ma miyo ikwano joma richo kaka joma kare, yie mar ng'atno miyo ikwane kaka ng'at makare. **6** Mana kaka Daudi bende wacho kuom mor mar ng'at ma Nyasaye kwano kaka ng'at makare, to ok nikech timbe ng'atno owuon, kowacho niya: **7** "Joma mor gin joma timbegi ma ok kare osewenegi kendo ma richogi oseum; **8** ng'at mamor en jalo ma Jehova ok bi kwano richone kuome ngang'."

9 Be koro mano nyiso ni joma oseter nyangu

kende e ma yudo mor ma kamano, koso joma pok oter nyangu bende? Nimar wasewacho niya: "Yie mar Ibrahim nomiyo okwane ni en ng'at makare." **10** Kare en karang'o ma ne okwane ng'at makare? Ne en kose-tere nyangu koso ka podi? Ne ok en bang'e, to ne en ka pok ne otere nyangu. **11** To kane otere nyangu kaka Nyasaye nochiko, mano no-bedo ranyisi ma nyiso ni en ng'at makare nikech yie ma ne en-go ka pok ne otere nyangu, mondo eka obed wuon jiduto ma nigi yie to ok otergi nyangu, eka mondo okwan-gi kaka joma kare; **12** bende, mondo obed wuon joma oter nyangu, to ok mana mar joma itero nyangu kende, to bende wuon joma kuom adier wuotho ka giluwu yie ma Ibrahim wuonwa ne nigo ka pok ne otere nyangu.

13 Nimar chik ok e ma ne omiyo Ibrahim kata kothe onwang'o singo

mondo Ibrahim oyud piny kaka pok mare, to ne en nikech bedone ng'at makare kokalo kuom yie. **14** Nimar ka joma makore gi chik e ma bedo joma biro yudo pok, yie bedo kayiem nono kendo singo ma ne ochiw bedo gima koro ok ti. **15** Kuom adier, Chik kelo mirimb Nyasaye, to kama onge chik, kanyo bende onge ketho moro amora.

16 Mano e momiyi kokalo kuom yie, singono chopo ne koth Ibrahim duto nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye, ok mana ne joma makore gi Chik kende, to bende ne joma makore gi yie ma Ibrahim nonyiso, ma e jal ma e wuonwa waduto. **17** (Mani en mana kaka ondik niya: "Aseketi ibed wuon ogendni mang'eny.") Mano ne otimore e wang' Nyasaye ma Ibrahim noketo yie kuome, kendo en e ma omiyi joma otho bedo mangima, kendo owuoyi kuom gik ma onge

ka gima gigo nitiere. **18** Kata ka ne onge gima ne nyalo miyo obed gi geno, pod geno nomiyo obedo gi yie ni ne odhi bedo wuon ogendni mang'eny ka luwore gi wach ma ne osewach niya: "Kamano e kaka kothi nobed." **19** Kendo kata obedo ni ok nodoko ma yomyom e yie, nokwano dende owuon kaka mar ng'at mosetho (nimar ne en jahigni 100 kama), kendo nong'eyo bende ni Sara ne en migumba. **20** To nikech singo mar Nyasaye, ok noketo kiawa kobedo ma onge yie; to yie ma ne en-go nomiyo obedo motegno komiyi Nyasaye duong', **21** kendo ne en gadier chuth ni gima Nyasaye nosesingo, Nyasaye ne nigi nyalo bende mar chopo gino. **22** Kuom mano, "ne okwane ni en ng'at makare."

23 Kata kamano, ok en kende e ma ne ondik kuome kiwacho ni, "ne okwane ni en ng'at makare," **24** to bende nikech

wan ma ne idhi kwanwa kaka joma kare, nimar wayie kuom Jal ma no-chiero Yesu Ruodhwa a kuom joma otho. **25** Ne otho nikech kethowa kendo ne ochiere mondo eka okwanwa kaka joma kare.

5 Kuom mano, nikech koro osekwana kaka joma kare kokalo kuom yie, wabeduru gi kuwe e kindwa gi Nyasaye kokalo kuom Ruodhwa Yesu Kristo, **2** ma kuome bende waseyudoe thuolo mar cho-po ir Nyasaye mondo wayud ng'wonone mogundho ma koro wan-go nikech yie; wamoruru nikech wan gi geno mar yudo duong' mar Nyasaye. **3** To ok mano kende, to wamoruru bende sama wayudo masiche, nimar wang'eyo ni masira nyago kido mar sinani; **4** kae to sinani miyo ng'ato bedo ng'at ma Nyasaye oyiego; kae to bedo ng'at ma Nyasaye oyiego kelo geno, **5** to geno ok kel wich-

kuot; nimar hera mar Nyasaye oseol ei chunya kokalo kuom roho maler ma nomiyowa.

6 Nikech adier kane pod wanyap, Kristo ne otho ne joma richo e kinde sie ma ne oseket.

7 Nimar tek ahinya mondo ng'ato otho e lo ng'at makare; to samoro ng'ato nyalo yie tho ne ng'at maber. **8** Kata kamano, Nyasaye nyiso hera moherowago kama: ni kane pod wan joricho, Kristo ne othonwa. **9** Kuom mano, nikech wan gadier ni rembe osemyo okwanwa kaka joma kare, ibiro reswa kokalo kuome, mondo mirimb Nyasaye kik binwa. **10** Nimar kane wan wasik Nyasaye, tho mar Wuode nokele winjruok maber e kindwa kode, omiyo wan gadier ni ngimane biro resowa nikech koro wasebedo gi winjruok maber gi Nyasaye. **11** To ok mano kende, to wamor bende kuom Nyasaye ma koro wasebedogo gi winjruok maber

kokalo kuom Ruodhwa Yesu Kristo.

12 Mano e momiyo, kaka richo nodonjo e piny kokalo kuom ng'ato achiel, kendo tho nobiro kokalo kuom richo, tho nolandore kuom ji duto nikech giduto ne gisetimo richo—. **13** Nimar richo ne ni e piny kane Chik pok obiro, to onge ng'at minyalo kwan kaka jaricho ka chik onge. **14** Kata kamano, tho nolocho kaka ruoth chakre gi Adam nyaka Musa, kata mana e wi joma ne ok otimo richo ma chal gi ketho mar Adam, ma en jal ma chalre e yore moko gi ng'at ma ne onego obi.

15 Gima richo kelo opogore gi mich ma Nyasaye chiwo. Nikech ka kuom ketho mar ng'at achiel ji mang'eny ne otho, ng'wono mogundho mar Nyasaye kod mich mochiwo nono nokelo ber mathoth ne ji mang'eny. Michno ne ochiw kanyachiel gi ng'wono mogu-

ndho kokalo kuom ng'ato achiel, ma en Yesu Kristo. **16** E wi mano, gima richo mar ng'ato achiel nokelo opogore gi gima mich ma Nyasaye chiwo nono kelo. Nikech bura ma ne ong'ad bang' ketho mar ng'at achiel nokelo kum mar tho, to mich ma nobiro bang' ketho mar ji mang'eny nomiyo okwangi kaka joma kare. **17** Nimar ka richo mar ng'ato achiel nomiyo tho olocho kaka ruoth, wanyalo bedo gadier ni ji biro bedo mangima mi giloch kaka ruodhi nikech ng'ato achiel, ma en Yesu Kristo. Mano en nikech giyudo mich michiwo nono ma miyo ikwanogi kaka joma kare kokalo kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye.

18 Omiyo, mana kaka kokalo kuom richo mar ng'ato achiel, oganda dhano duto noyudo kum mar tho, e kaka bende kokalo kuom tim makare mar ng'ato achiel, oganda dhano duto ikwano

kaka joma kare mondo giyud ngima. **19** Nimar mana kaka kokalo kuom tim ng'ato achiel mar tamruok luwo chik, ji mang'eny nobedo joricho, e kaka bende kokalo kuom tim ng'ato achiel mar luwo chik, ji mang'eny ibiro kwan kaka joma kare. **20** Koro Chik nobiro mondo richo obed mogundho. To kama richo nogundhoe, ng'wono mogundho mar Nyasaye ne omedoree moyoyo. **21** Mondo ang'otimre? Mondo eka kaka richo nolocho ka ruoth kanyachiel gi tho, kama no bende ng'wono mogundho mar Nyasaye oloch ka ruoth e tim makare mondo okel ngima ma nyaka chieng' kokalo kuom Yesu Kristo Ruodhwa.

6 Kare, wanawach ang'o? Be onego wasik e richo ni eka ng'wono mogundho mar Nyasaye omedre? **2** Ooyo ngang'! Nikech koro wasetho kuom wach timo richo, ere kaka dwadhi

nyime dak ka watimo richo? **3** Koso ok ung'eyo ni waduto ma ne obatiswa e Kristo Yesu, ne obatiswa e thone bende? **4** Omiyo, ne oyikwa kode kokalo kuom batiso marwa e thone, mondo mana kaka ne ochier Kristo a kuom joma otho kokalo kuom duong' mar Wuon mare, e kaka wan bende onego wawuoth e kit ngima manyien. **5** Ka waseriwore kode e tho kaka mare, kuom adier wabiro riwore kode e chier kaka mare bende. **6** Nikech wang'eyo ni kitwa machon ne ogur e yath kode, mondo ringrewa ma nigi richo kik bed gi teko kuomwa, eka kik wadhi nyime bedo wasumbni mag richo. **7** Nimar ka ng'ato osetho, osegonye kuom richone.

8 E wi mano, ka wasetho kanyachiel gi Kristo, wang'eyo ni wanabed mangima kode bende. **9** Nimar wang'eyo ni Kristo ok bi tho kendo, nikech sani osechiere oa kuom joma otho; tho

ok loch kuome kendo. **10** Nikech tho ma ne othogo, ne otho dichiel mondo ogol richo nyaka chieng', to sani ongima mondo otim dwach Nyasaye. **11** Omiyo, kwanreuru kaka joma ose-tho kuom wach timo richo, ka ubedo mangima ne timo dwaro mar Nyasaye kokalo kuom Kristo Yesu. **12** Kuom mano, kik uwe richo osik ka locho kaka ruoth e ringreu ma tho, ni mondo utim gombo mag ringreu. **13** Bende, kik udhi nyime chiwo fuonniu ne richo ka gibedo kaka gige lweny mutimogo gik ma ok kare, to chiwreuru ne Nyasaye kaka joma osedoko mangima a kuom joma otho; bende, chiwuru fuonniu ne Nyasaye ka gibedo kaka gige lweny mitimogo gik makare. **14** Nimar richo ok onego obed ruoth e wiu ngang', nikech koro ok un e bwo chik, to un e bwo ng'wono mogundho mar Nyasaye.

15 To kare wawach ang'o? Be onego watim richo nikech koro ok wan e bwo chik, to wan e bwo ng'wono mogundho mar Nyasaye? Ooyo ngang'! **16** Donge ung'eyo ni ka usiko ka uchiworu ne ng'ato kaka wasumbni ma timo kaka ng'atno dwaro, ubedo wasumbni ne nikech utimo dwache. Omiyo, unyalo bedo wasumbni mag richo ma terou e tho, kata unyalo bedo wasumbni ma timo dwach Nyasaye ma miyo ubedo makare? **17** To wagoyo erokamano ne Nyasaye, ni kata obedo ni chon ne un wasumbni mag richo, ne udoko joma timo kaka Nyasaye dwaro kuluwo kit puonj ma ne omiu, kendo utimo kamano koa e chunyu. **18** Ee, nikech ne ogonyu ua e richo, ne udoko wasumbni mag tim makare. **19** Awuoyo kaka dhano nikech nyawo mag ringreu; nimar mana kaka ne uchiwo fuonniu mi gibedo wasumbni mag tim

ma ok ler kod mag ketho chik ma terou e tije mag ketho chik, e kaka koro chiwuru fuonniu obed wasumbni mag tim makare ma terou e timbe maler. **20** Nimar kane un wasumbni mag richo, ne un thuolo korka tim makare.

21 To kare gin nyak mage ma ne ujokayo e ndalogo? Gin gik ma sani miyo ubedo gi wich-kuot. Nikech gikogi en mana tho. **22** Kata kamano, sani, nikech ne ogonyu ua e richo mi ubedo wasumbni Nyasaye, koro ubedo gi nyak kuom tim maler, kendo gikone, oterou e ngima ma nyaka chieng'. **23** Nimar misach richo en tho, to mich ma Nyasaye chiwo en ngima ma nyaka chieng' kokalo kuom Kristo Yesu Ruodhwa.

7 Owetena, be nyalo bedo ni ok ung'eyo wachni, (nimar awuoyo gi joma ong'eyo chik) ni Chik bedo ruoth e wi ng'ato kuom kinde duto ma ng'atno ngima?

2 Kuom ranyisi, chik otueyo dhako mokend kuom chwore e ndalo ma chwore pod ngima; to kapo ni chwore otho, ogonye kuom chik mar chwore. **3** Omiyo, e ndalo ma chwore pod ngima, ibiro luonge ni jachode kapo ni dichwo machielo okawe. To ka chwore otho, koro en thuolo kuom chik mar chwore, kendo mano miyo koro ok luonge ni jachode ka dichwo machielo okende.

4 Kuom mano, owetena, kokalo kuom ringre Kristo, un bende ne omi ubedo joma otho kuom Chik, mondo ubed mag ng'at machielo, mag jal ma ne ochier oa kuom joma otho, eka mondo wanyag olemo ma moro Nyasaye. **5** Nimar e kinde ma ne wadak ka luwore gi ringruok, ne waowore gi gombo mag richo ma Chik nomiyo onenore ayanga, kendo ne gitiyo e fuonniwa mondo wanyag olemo ma kelo tho. **6** To koro

osegonywa kuom Chik, nikech wasetho kuom wach ma ne otueyowano, mondo wabed wasumbni e yo manyien kokalo kuom roho maler, to ok e yo machon kokalo kuom chik ma ne ondik.

7 Kare wawach ang'o? Be Chik en richo? Ooyo ngang'! Kuom adier, dine ok ang'eyo ni richo nitie ka dine bed ni Chik onge. Kuom ranyisi, dine ok ang'eyo ni gombo gir ng'ato en richo ka dine bed ni Chik ok owacho ni: "Kik igomb gir ng'ato." **8** Chik nomiyo richo oyudo thuolo mar nyago kuoma kit gombo duto nimar kane chik onge, richo ne otho. **9** Kuom adier, nitie kinde ma ne angima ka chik onge. To ka chik nobiro, richo nobedo mangima kendo, an to ne atho. **10** Kendo ne ayudo ni chik ma nonego otera e ngima, ne tera mana e tho. **11** Nimar chik nomiyo richo oyudo thuolo mar lomba kendo nega. **12** Omiyo, Chik

owuon to ler, kendo weche manie iye ler, gin makare, kendo chik ber.

13 Kuom mano, be gima ber nokelona tho? Ooyo ngang'! To richo e ma notimo kamano. Kokalo kuom gima berno, richo nokelona tho mondo eka gima richo en ong'ere. Kendo chik elonwa ni richo en gimarach ahinya. **14** Nimar wang'eyo ni Chik oa kuom Nyasaye; an to an mar ringruok, kendo an jal ma richo oseng'iewo. **15** Nimar ok ang'eyo gimomiyo atimo gik ma atimo. Nikech gik ma daher timo, ok asik ka atimo, to gik ma asin-go e ma atimo. **16** Kata kamano, ka gik ma ok daher e ma atimo, ayie ni Chik long'o. **17** To koro an ok e ma atimigi, to richo modak e iya e ma timogi. **18** Nimar ang'eyo ni kuoma, tiende ni, e ringrena, onge gima ber modakie; nikech an gi gombo mar timo gima long'o, to nyalo mar time e ma aongego. **19** Nimar

gima ber ma daher timo, ok atim, to gima rach ma ok ahero e ma asiko ka atimo. **20** Ka koro atimo gik ma ok ahero, kare an ok e ma atingi, to richo modak e iya e ma timogi.

21 Kuom mano, anwang'o ni nitiere chik moro ma chika: Ni ka adwaro timo gima kare, gima rach e ma siko ka ni koda. **22** Kuom adier, ka luwore gi kaka an e dhano ma iye, amor ahinya gi chik Nyasaye, **23** to e ringra, nitiere chik moro ma kedo kod chik manie pacha, kendo otera mondo abed e tuech mar chik mar richo manie fuonnina. **24** Yaye, mano kaka an ng'at ma chandore! En ng'a ma biro resa kuom ringruok ma tera e tho ma kamani? **25** Agoyo erokamano ne Nyasaye kokalo kuom Yesu Kristo Ruodhwa! Kuom mano, ka gi pacha, an awuon an misumba mar chik Nyasaye, to gi e ringra an misumba mar richo.

8 Kuom mano, joma ni e winjruok achiel gi Kristo Yesu ok ni e bwo kum mar tho. **2** Nimar chik mar roho maler ma chiwo ngima ne joma ni e winjruok achiel gi Kristo Yesu, oseketou thuolo a e chik mar richo kod mar tho. **3** Gima Chik ne onge gi nyalo mar timo nikech ringruok ma nyap mar dhano, Nyasaye no-timo gino ka nooro Wuode owuon ka en gi ringruok ma chal gi mar richo, mondo ogol richo kong'ado ne richo bura e ringruok, **4** eka mondo wan ma wuotho ka roho e ma chikowa to ok ringruok, watim gik makare ma Chik dwaro. **5** Nimar joma ringruok chiko keto pachgi kuom weche mag ringruok, to joma roho tayo keto pachgi kuom weche mag roho. **6** Nikech keto paro kuom ringruok kelo tho, to keto paro kuom roho kelo ngima kod kuwe; **7** nimar keto paro kuom ringruok kelo sigu gi Nyasaye, ni-

kech ringruok ok bolre e bwo chik Nyasaye, to bende, adier ok onyal. **8** Omiyo, joma ringruok chiko ok nyal moro Nyasaye.

9 Kata kamano, ka roho mar Nyasaye odak e iu gadier, ok ubed joma ringruok chiko, to ubedo joma roho tayo. Kendo ka ng'ato onge gi paro kaka mar Kristo, ng'atno ok en ng'ate. **10** Kata obedo ni ringreu tho nikech richo, ka Kristo ni e winjruok achiel kodu, roho chiwo ngima nikech ikwanou kaka joma kare. **11** Ka koro roho mar jal ma nochiero Yesu ka ogo-le kuom joma otho odak e iu, jalno ma nochiero Kristo Yesu kane ogo-le kuom joma otho bende nomi ringreu ma tho obed mangima kokalo kuom rohono modak e iu.

12 Omiyo, owetena, ok wan e bwo ting' mar ringruok ni mondo wadag ka ringruok chikowa; **13** nimar ka udak ka

ringruok chikou, to adier ubiro tho; to ka unego timbe mag ringruok kokalo kuom roho, unubed mangima. **14** Nikech ji duto ma roho mar Nyasaye tayo gin nyithind Nyasaye adier. **15** Nimar ok nuyudo roho ma ketou wasumbni kubedo gi luoro kendo, to nuyudo roho ma ketou ubed nyithind Nyasaye, kendo kokalo kuom rohono wokok niya: "Aba, Wuonwa!" **16** Rohono riwore kanyachiel kod chunywa e chiwo neno ni wan nyithind Nyasaye. **17** Ka kare wan nyithind Nyasaye, wabedo bende joma biro yudo pok ma Nyasaye osingo—adier wanayud gik ma Nyasaye osingo, to wanayudgi kanyachiel gi Kristo—tek mana ni wachandore kanyachiel kode mondo wan bende wayud duong' kode.

18 Nikech akwano ni chandruoge ma sani ok gin gimoro kopimgi gi duong' ma ibiro el kokalo kuomwa. **19** Nimar

chuech rito gi siso ahinya kinde ma duong' mar nyithind Nyasaye biro fwenyoree. **20** Nikech ne oket chuech obedo kayiem nono, ok kuom dwarone owuon, to kuom dwaro mar jal ma ne okete obed kamano, eka geno obedie **21** mondo chuech bende obi ogony oa e tuech mar tow, eka giyud thuolo ma nigi duong' mar bedo nyithind Nyasaye. **22** Nimar wang'eyo ni chuech duto siko ka chur kanyachiel, kendo gin e rem kanyachiel nyaka sani. **23** Ok mano kende, to bende wan ma waseyudo nyak mokwongo ma en roho, ee, wan wawegi wachur e iwa ka warito ahinya kinde ma Nyasaye biro ketowae wabed nyithinde. Obirotimo mano nikech rawar mar Kristo ma gonyowa a e ringrewa. **24** Nimar ne oreswa kane wayudo genoni; to gima ineno gi wang' ok en geno, nikech ka ng'ato oseneno gimorro, be pod ogeno yudo

gino? **25** To ka wageno yudo gima ok wane, wasiko ka warite gi siso kendo watimo kamano gi sinani.

26 Kamano bende, roho konyo e nyawowa; nimar sama ok wang'eyo kaka wanyalo hulo wach chandruok ma wang'e lamo, roho owuon sayonwa kochur gi weche ma ok wahulo gi dhowa.

27 To jalno ma nono chuny ji ong'eyo tiend gima rohono wacho, nimar roho sayo e lo joma ler ka luwore gi dwaro mar Nyasaye.

28 Wang'eyo ni Nyasaye miyo tijene duto riwore kanyachiel mondo ber obedie ne ji duto mhere, ma gin joma oseluongo ka luwore gi dwarone; **29** nikech joma Nyasaye nokwongo yiego, ne oyangogi bende motelo mondo giluw ranysisi mar kit Wuode, eka Wuodeno obed kayo e kind owete mang'eny. **30** E wi mano, joma Nyasaye ne oseyango motelogo e joma noluongo;

kendo joma noluongogo, e jogo bende ma nokwano kaka joma kare. Gikone, joma nokwano kaka joma karego, e jogo bende ma nomiyo duong'.

31 To kare wanawachang'o e wi wechego? Ka Nyasaye ni korwa, en ng'a ma biro kedo kodwa? **32** Ka en ok noweyo ma ok ochiwo kata mana Wuode owuon, to ne ochiwe ne wan waduto, donge en kanyachiel gi Wuode gibiro kechowa kuom miyowa gik mamoko duto bende? **33** En ng'a ma biro donjo ne joma Nyasaye oseyiero? Nyasaye e Jal ma kwangi kaka joma kare. **34** En ng'a ma biro wacho ni bura oloyogi? Kristo Yesu e jal ma ne otho, ee, en e jalno ma ne ochier, entiere e bat korachwich mar Nyasaye, kendo osayonwa bende.

35 En ng'a ma biro pogowa gi hera ma Kristo oherowago? Be en masira, koso chandruok, koso sand, koso kech, koso duk, koso gima nya-

lo kelo hinyruok, koso li-gangla? **36** Mana kaka ondik niya: "Kinde duto wabedo e bwo gik ma nyalo kelo tho nikech in; osekawwa ka rombe monego oyang'." **37** Mopogore gi mano, wakalo e bwo gigo duto ka waloyogi chuth nikech jal ma noherowano konyowa. **38** Nimar an gadier chuth ni kata mana tho, kata ngima, kata malaike, kata loje, kata gik ma nitie sani, kata gik ma biro, kata gik ma nigi teko, **39** kata bor, kata tut, kata chuech moro amora, ok bi pogowa gi hera ma Nyasaye oherowago kokalo kuom Kristo Yesu Ruodhwa.

9 Awacho adier kuom Kristo; ok ariambi, nimar nyalo ma chunya nigo mar pogo ber gi rach riwore koda e chiwo neno kuom roho maller, **2** ni an-gi kuyo maduong' kod lit ma ok rum e chunya. **3** Nimar dine ahero ni mondo an e ma abed kaka ng'at mokuong' ma opog

gi Kristo e lo owetena ma gin wedena kuom ringruok, **4** kendo ma kuom adier gin Jo-Israel. Gin e ma ne Nyasaye omiyogi gibedo nyithinde, kendo nomiyogi duong', gi singruoge, gi Chik, gi thuolo mar tiyone, kod gik ma ne osingo. **5** Gin e ma ne gia kuom kwerewa machon, kendo kuomgi e ma Kristo nowuokie e yor ringruok. Nyasaye manie wi gik moko duto oyud pak nyaka chieng'. Amin.

6 Kata kamano, ok en ni wach Nyasaye orem ma ok ochopo. Nikech ok ji duto mowuok kuom Israel gin Jo-Israel gadier. **7** Bende, ok en nikech gin koth Ibrahim e ma miyo giduto gibedo nyithinde, to, "Mano mibiro luong ni kothi nobi kokalo kuom Isaka." **8** Tien de ni, joma gin nyithind Ibrahim e ringruok ok e ma bed nyithind Nyasaye gadier, to joma gin nyithind Nyasaye kokalo kuom singo ma nochiwo, ikwanogi kaka koth Ibra-

him. **9** Nikech singono ne wacho niya: "E ndalo ma kama, anabi kendo Sara nonyuol wuwowi." **10** To ok mana e kindeno kende, to bende ka Rebeka nomako ich mar rude koa kuom ng'ato achiel, ma en Isaka kwawwa; **11** Nyasaye nosechano kaka ne odhi yiero ng'ato, to ok ne odhi timo mano nikech timbe mag ng'atno. To en owuon ne odhi yiero jal ma nodwaro luongo. Omiyo, ka pok ne onyuol rudego, bende, ka pok ne gitimo gimoro amora maber kata marach, **12** ne owach ne Rebeka kama: "Nyathi maduong' nobed misumba mar nyathimatin." **13** Mana kaka ondik niya: "Ne ahero Jakobo to Esau ne asin-go." **14** To kare wawach ang'o? Be mano nyiso ni Nyasaye osetimo gima ok kare? Ooyo ngang'! **15** Nimar owacho ne Musa kama: "Ananyis ng'wono ne ng'ato ang'ata ma ayiero, kendo abi-

ro kecho ng'ato ang'ata ma ayiero.” **16** Omiyo, yiero mar Nyasaye ok otenore kuom dwach ng'ato, kata tich matek ma ng'ato timo, to otenore kuom Nyasaye ma nyiso ng'wono. **17** Nimar Ndiko wacho ne Farao niya: “Mano e momiyo pod awayi ka ingima: mondo anyis tekona kokalo kuomi, kendo mondo nyinga olandre e piny duto.” **18** Kuom mano, onyiso ng'wono ne ng'at modwaro, to oweyo jomoko mondo gibed gi chuny matek.

19 Nikech mano, ng'ato nyalo penja kama: “Ang'o momiyo pod Nyasaye yudo ketho kuom ji? Nimar en ng'a ma nigi nyalo mar geng'o dwache?” **20** A in dhano, in to in ng'at manade minyalo dwokori gi Nyasaye? Be gima ochue gi lowo nyalo penjo ng'at mochueye ni, “Ang'o momiyo ne ichueya e yo ma kama?” **21** Koso ok ung'eyo ni jachuecho nigi teko e wi lowo mo-

tiyogo, kendo ni onyalo chueyo gimoro amora koa kuom lowo achielno, kochueyo moro ne tich ma nigi duong', to machielo ne tich ma ok nigi duong'? **22** Kama no bende, ka Nyasaye ne dwaro nyiso mirimbe kendo miyo tekone ong'e-re, mi nonano ahinya gi gik mochue gi lowo mondo gibi giyud mirimbe, ma gin gik mowinjore mana yudo kethruok, to kare en nang'o? **23** To bende ka notimo mano mondo duong'ne mogundho obed kuom gik mochue gi lowo eka obi okech gik ma ne oseiko motelogo mondo omigi duong', **24** tiende ni, wan ma noluongowa, ok mana koa kuom Jo-Yahudi kende, to bende koa kuom ogendni mamoko, kare en nang'o? **25** En mana kaka owachonwa e Hosea niya: “Joma ok gin joga, abiro luongogi ni, 'joga,' kendo dhako ma ok oher abiro luonge ni, 'moher'; **26** bende, kama ne owachnegie ni

'ok un joga,' kanyo bende e kama ibiro luonggie ni 'nyithind Nyasaye mangi-ma.'"

27 E wi mano, Isaya kok matek e wi Israel kama: "Kata obedo ni nyithind Israel ng'eny ka kuoyo manie nam, mana joma nok modong' e ma ibiro res. **28** Nimar Jehova biro ng'ado ne piny bura, kotimo kama-no chuth kendo mapiyo." **29** Bende, mana kaka Isaya nokoro niya: "Dine bed ni Jehova mar ogendni mag lweny* ok oweyonwa kodhi, dine wabedo mana kaka Sodom, kendo dine otimwa mana kaka Gomora."

30 To kare wawach ang'o? Ni kata obedo ni ji moa e ogendni mamoko ne ok luw tim makare, ne gibedo joma kare e wang' Nyasaye nikech yie; **31** to kata obedo ni Israel ne luwo tim makare mar chik, ne ok gichopo gima chikno ne dwaro. **32** Nikech ang'o? En

9:29 *Mani ochung' ne ogendni mag lweny mag polo.

nikech ne giluwe, ok kuom yie, to mana kuom tim. Omiyo, "kidi ma chwanyo ji" nomiyo gichwanyore; **33** mana kaka ondik niya: "Neuru! Aketo e Sayun kidi ma chwanyo ji kod lwanda maduong' ma miyo ji chwanyore, to ng'atno ma keto yie kuome, ok obi ywago ang'e."

10 Owetena, adier gima chunya gombo kod kwayo ma akwayonegigo Nyasaye, en ni mondo giyud waruok. **2** Nimar anyalo wacho gadier kuomgi ni gin gi kinda ne Nyasaye, to ok ka luwore gi ng'eyo malong'o. **3** Nikech ok ging'eyo tiend tim makare e wang' Nyasaye, to gin gi timbegi giwegi ma gineno ni nikare, ne ok giyie luwo tim makare mar Nyasaye. **4** Nimar Kristo e giko mar Chik, mondo ng'ato ka ng'ato ma nyiso yie obed makare e wang' Nyasaye.

5 Nikech Musa nondiko kuom tim makare mar Chik niya: "Ng'at moselu-

wo tim makare mar Chik, obiro dak ka luwore gi tim makareno.” **6** Kata kamano, kowuoyo e wi tim makare ma ng’ato nyiso nikech yie, Ndiko wacho kama: “Kik iwach ei chunyi ni, ‘En ng’a ma biro idho malo e polo?’ tiende ni, mondo olor Kristo piny, **7** kata ni, ‘En ng’a ma biro lor mwalo e abiso?’* tiende ni, mondo okel Kristo malo koa kuom joma otho.” **8** To Ndiko wacho ang’o? Owacho niya: “Wachno chiegni kodi, en e dhogi iwuon kendo e chunyi iwuon”; tiende ni, “wachno” mar yie ma wayalo. **9** Nimar ka ihulo e lela wachno manie dhogi iwuon ni Yesu en Ruoth, kendo ka inyiso yie ei chunyi ni Nyasaye ne ochiere a kuom joma otho, to ibiro resi. **10** Nikech gi chuny, ng’ato nyiso yie eka obedo makare e wang’ Nyasaye, to gi dhok, ng’ato hulo e lela wach yieno eka oyudo warruok.

10:7 *Ne Glosari.

11 Nimar Ndiko wacho kama: “Onge ng’at ma keto yie kuome ma biro ywago ang’e.” **12** Nikech onge pogruok e kind Ja-Yahudi gi Ja-Grik. Nitie Ruoth achiel e wi duto, ma en jal ma chiwo gueth mogundho ne ji duto ma luongo nyinge. **13** Nimar “ng’ato ka ng’ato ma luongo nying Jehova ibiro rese.” **14** To ere kaka gibiro luongo nying ng’at ma pok giketo yie kuome? Bende, ere kaka gibiro keto yie kuom ng’at ma pok giwinjo wachne? Kata, ere kaka gibiro winjo ka pok ng’ato oyaloningi? **15** To ere kaka gibiro yalo mak mana ka oseorgi? En mana kaka ondik niya: “Mano kaka tiende joma yalo wach maber e wi gik mabeyo long’o ndi!”

16 Kata kamano, giduto ok ne giluwu wach maber. Nikech Isaya nope njo kama: “Jehova, en ng’a moseketo yie kuom gima ne giwinjo koa kuomwa?” **17** Omiyo,

ng'ato bedo gi yie bang' kosewinjo wach. Bende, wachno inyalo winj mana ka ng'ato oseyalo e wi Kristo. **18** To apenjo kama: Be ne ok giwinjogo chuth, koso? Kuom adier, "dwondgi nochopo kuonde duto e piny, kendo wach ma ne giyalo nochopo nyaka e tung' piny duto." **19** To apenjo kama, be Israel ok nong'eyo chuth, koso? Mokwongo, Musa nowacho kama: "Anami ubed gi nyiego kokalo kuom gima ok en oganda; abiro miyo ubed gi mirima mager kokalo kuom oganda mofuwo." **20** To Isaya nyiso chir maduong' kowacho kama: "Joma ne ok manya e ma ne oyuda; joma ne ok penj wachna e ma ne ong'eya." **21** Kata kamano, nowacho e wi Israel niya: "Pile ka pile asayo ka ayaro bedena ne joma ok winj wach kendo ma wigi tek."

11 Kuom mano, apenjo ni, be Nyasaye ne otamore joge, koso? Ooyo ngang'! Nimar an

bende an Ja-Israel, koth Ibrahim, moa e dhood Benjamin. **2** Nyasaye ok ne otamore joge ma nohango ng'eyo chon. Donge ung'eyo gima Ndi-ko wacho e wi Elija sama nosayo Nyasaye kodonjo ne Jo-Israel? **3** Elija nowacho kama: "Jehova, gisenego jonabini, gisemuko kendo magi magi misengni, to an kenda e ma adong', to sani gidwaro ngimana." **4** Kata kamano, Nyasaye ne odwoke nang'o? Ne odwoke ni, "Pod an gi ji 7,000, ma pok ogoyo chongegi piny ne Baal." **5** Omiyo, e ndalogi bende nitie joma nok modong' moseyier nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye. **6** To kane oyiergi nikech ng'wono mogundho, kare koro ok en kokalo kuom gik ma ng'ato timo; nono to ng'wono mogundho mar Nyasaye dikoro ok en ng'wono mogundho.

7 Kare wawach ang'o? Israel pok oyudo gima gi-manyo gi kinda ahinya,

to joma oyier ose yude. Kata kamano, nyalo mar paro mar jomamokogo ne otho, **8** mana kaka ondik niya: "Nyasaye osemiyogi chuny mar nindo matut, bende osemiyogi wenge ma ok nen kod it ma ok winj nyaka chil kawuono." **9** Bende, Daudi nowacho kama: "Nyasi maggi mondo obednegi kaka obadhho, gi otegu, kod gima chwanyogi, kendo kaka gima chulonegi kuor. **10** Wengegi mondo obed gi mudho mondo kik ginen, kendo dieng'egi osik kodolore kinde duto."

11 Omiyo, apenjo ni, be ne gichwanyore mi gipodho piny chutho, koso? Ooyo ngang'! Kata kamano, chwanyruok margi nomiyo ji moa ogendni mamoko oyudo warruok, mondo eka gibed gi nyiego. **12** Ka koro chwanyruokgi nokelo gueth mogundho ne piny, kendo rem margi nokelo gueth mogundho ne ji moa e ogendni mamoko, kare gueth nobed

mogundho manade ka kwan-gi ochopo chuth!

13 Koro awuoyo kodu un joma oa e ogendni mamoko. Bedo ni an jaote moor ir ogendni, amiyo tija duong' **14** mondo ane kabe anyalo miyo jo ogandawa obed gi nyiego, mit ares moko kuomgi. **15** Nichek ka wito Jo-Yahudi oko miyo ji mamoko duto manie piny thuolo mar bedo gi winjruok maber gi Nyasaye, to nade ka ochako orwakogi kendo, donge mano biro kelonegi ngima ka gia e tho? **16** E wi mano, ka bath mogo mosedwal mikawo kaka nyak mokwongo ler, mogo mosedwalno duto bende ler; to ka mise yath ler, bedene bende ler.

17 Kata kamano, kane ong'ad oko moko kuombede yadh zeituni mopidh, to un ne ocho mu e kind bedene mong'ong', kata obedo ni un bede yadh zeituni mar bungu kendo koro use-riworu kodgi e yudo ber

manie mise mar yadh zeitunino, **18** kik ucha bede moseng'ad okogo. To ka uchayogi, ng'euru ni un ok e ma uting'o mise mar yath, to mise e ma oting'ou. **19** To unyalo wacho niya: "Ne ong'ad oko bedego mondo eka ochomwa kargi." **20** Mano en adier! Ne ong'adgi oko nikech ne gionge yie, to un sani uchung' nikech un-gi yie. Kik ubed gi sunga, to beduru maluor. **21** Ka Nyasaye nong'ado oko bede zeituni wuon, un bende ok obi weyou. **22** Kuom mano, paruru ng'wono mar Nyasaye kod kum mare. Kum nobi kuom joma ne olwar, to ng'wono mar Nyasaye nobi kuomu, tek mana ni usiko e ng'wone; nono to un bende ibiro ng'adu oko. **23** To gin bende ka gilokore mi giweyo bedo joma onge yie, ibiro chomgi e yadh zeitunino, nimar Nyasaye nigi nyalo mar duokogi mi ochomgi e yadhno kendo. **24** Nimar ka

Nyasaye nong'adou oko kuom yadh zeituni mar bungu, kae to ochomou e yadh zeituni mopidh, ma en gima pile ok jatimre, mano kaka biro bet mayot moloyo mondo oduok kendo ochombede ma chon ne ni e yadh zeituni mopidhno!

25 Owetena, ok daher ni mondo ubed kukia wach maler moumni mondo kik ubed mariek e wang'u uwegi: Nyalo mar paro ma Jo-Israel moko nigo osetho nyakonchiel, kendo mano biro dhi nyime nyaka chop chok kwan duto mar ji moa e ogendni mamoko, **26** kendo e yo ma kama no ibiro res Israel duto. Mana kaka ondik niya: "Jawar nobi kowuok e Sayun kendo nomi Jakobo owe timbe ma ok nyis luoro Nyasaye. **27** Kendo mano en singruokna kodgi, e kinde ma abiro goloe richo oa kuomgi." **28** En adier ni ne gidoko wasik Nyasaye nikech ne gitamore winjo wach maber, kendo mano no-

kelonu ber. To bedo ni Nyasaye noyiero moko kuomgi nikech singo ma nomiyo kweregi, koro gidoko osiepene. **29** Nimar Nyasaye ok bi ywago ang'e nikech mich mage kendo nikech joma no-luongo. **30** Nimar mana kaka chon ne ok uwinj Nyasaye to sani ose-kechu nikech Jo-Yahudi notamore winjo Nyasaye, **31** e kaka bende Jo-Yahudigo pok owinjo Nyasaye mi mano ose-miyo okechu, mondo eka gin bende koro okechgi. **32** Nimar Nyasaye oseweyo ji duto obed wasumbni mag tamruok luwo chik, eka mondo okechgi giduto.

33 Yaye, mano kaka gueth mag Nyasaye ogundho, gi riekone, kendo ng'eyone tut miwuro! To mano kaka buche-ne mong'ado fwenyo tek, kendo yorene tek nono chuth! **34** Nimar "en ng'a ma nyalo ng'eyo pach Jehova, kata ma nyalo bedo jang'adne riekoko?" **35** Kata, "en ng'a

ma ne okwongo miye gimoro, ma chuno ni nyaka ochule?" **36** Nikech gik moko duto nitie koa kuome, kendo kokalo kuome, bende nikech en. Duong' mondo obedne mochwere nyaka chieng'. Amin.

12 Kuom mano, owetena, asayou kokalo kuom ng'wono mar Nyasaye ni uchiw ring-reu kaka misango mangima, maler kendo ma Nyasaye oyiego, ka utiyone gi nyalou mar paro. **2** Kendo weuru luwo kit ngima mar joma odak e ndaloni, to lokreuru kuom miyo pachu obed manyien, mondo ung'e gadier dwaro maber mar Nyasaye, dwaro mo-winjore, kendo malong'o chuth e wang'e.

3 Nimar kokalo kuom ng'wono mogundho mosemiya, awacho ne ji duto manie kindu kanyo ni, kik ng'ato opar ni olong'o moloyo kaka ochal, to mondo opar e yo ma miyo obedo gi paro malong'o, ka ng'ato ka

ng'ato timo kamano ka luwore gi okang' ma Nya-saye osepogonego yie. **4** Mana kaka ringruok achiel nigigi fuonni mang'eny, to fuonnigo duto ok ti tich achiel, **5** e kaka wan bende, kata obedo ni wang'eny, wan ringruok achiel e winjruok gi Kristo, kendo ng'ato ka ng'ato kuomwa, wan fuonni moriw kanyachiel. **6** Omiyo, nikech wan gi mich mopogore opogore ka luwore gi ng'wono mogundho mosemiwa, ka en mar koro wach, wakor wach ka luwore gi yie mosepognwa; **7** kata ka en migawo moro mar tich, wasik ka watime; kata ng'at ma puonjo, osik ka opuonjo; **8** bende, ng'at ma jiwo ji, osik kotimo kamano; ng'at ma chiwo kony, osik kotime gi chuny moikore; ng'at ma tayo, osik kotime gi kindanda; ng'at ma kecho jomamoko, osik kotimo kamano gi ilo.

9 Herau mondo obed ma onge wuondruok.

Sinuru gi gik maricho; makreuru gi gik mabeyo. **10** Beduru mamor gi ng'ato ka ng'ato, kunyisoru hera kaka hera manie kindowete. Kuom wach miyo jomamoko duong', beduru motelo. **11** Beduru jokinda, to ok josamuoyo. Kindau mondo oliel ka mach nikech roho maler. Tiuru kaka wasumbni mag Jehova. **12** Moruru kuomgeno. Nanuru e bwo masira. Lamuru ma ok uwe. **13** Chiwuru ne joma ler ka luwore gi chan margi. Beduru gi tim mar rwalko welo. **14** Dhiuru nyime guedho joma sandou; kwauru ne jomokogueth, to kik ukuong'gi. **15** Moruru kanyachiel gi joma mor; ywaguru kanyachiel gi joma ywak. **16** Paro ma un-go kuom jomamoko obed ma chal gi ma un-go kuomu uwegi; kik ubed gi paro mong'awore malo, to luwuru gik ma nenore ni ni piny. Kik ubed mariek e wang'u uwegi.

17 Kik uchul richo kar richo ne ng'ato ang'ata. Temuru timo gik ma ji duto neno ni beyo. **18** Ka nyalore, to temuru matek mondo udag gi kuwe gi ji duto. **19** Owetena ma ahero, kik uchul kuor e lou uwegi, to weuru thuolo ne mirimb Nyasaye; nimar ne ondik niya: "Jehova owacho, 'Chulo kuor en mara; abiro chulo.'" **20** To "ka kech kayo jasiki, miye chiemo; ka en gi riyo, miye gima domodhi; nimar kuom timo kamano ibiro biwo chuk mach ma kakni e wiye." **21** Kik iyie mondo gima rach oloyi, to sik kiloyo gima rach kuom timo gima ber.

13 Ng'ato ka ng'ato mondo obolare ne joma nigi teko mar loch, nimar onge loch ma nitie mak mana moa kuom Nyasaye; loje ma nitie-regi Nyasaye e moketo e migepegigo. **2** Omiyo, ng'ato ang'ata ma tamore winjo joloch, okwedo chenro mar Nyasaye;

joma kwedo chenrono biro yudo kum margi. **3** Nimar joma lochogo ok kel luoro ne joma timo maber, to mana ne joma timo marach. Be duher dak ma onge luoro nikech joloch? Kare dhiuru nyime timo maber, kendo jolochgo biro pwoyou; **4** nimar gin jotich Nyasaye ma tiyonu mondo uyud ber. To ka utimo gik maricho, beduru maluor nikech ok giting' ligangla kayiem nono. Gin jotich Nyasaye kendo jochul kuor, ma otiyogo e nyiso mirimbe kuom joma timo gik maricho.

5 Kuom mano, dwarore ahinya ni un uwegi ubolrunegi, ok mana nikech mirimb Nyasaye, to bende nikech udwaro bedo gi chuny maler ma onge bura. **6** Mano bende e momiyo uchulo osuru; nimar gin jotich Nyasaye kendo gitiyo ne oga-nda kinde duto. **7** Miu-ru ji duto gima giwinjore yudo: ng'at ma dwaro osuru, umiye osuru; ng'at ma dwaro chudo

moro, umiye chudo; ng'at ma dwaro luor, umiye luor; to ng'at ma dwaro duong', umiye duong'.

8 Kik ubed gi gop ng'ato ang'ata, mak mana gop hera e kindu; nimar ng'at mohero dhanowadgi, osetimo gima chik dwaro. **9** Nikech chike ma wacho ni, "Kik ichod, kik inek, kik ikwel, kik igomb gir ng'ato," kod chike mamoko ma nitie, giduto inyaloriwgi e chik achielni niya: "Nyaka iher wadu kaka iherori iwuon." **10** Ng'at ma nigi hera ok nyal timo gima rach ne wadgi; omiyo hera e machopo weche duto machik dwaro.

11 Timuru mae nikech ung'eyo ni wan e kinde mane, ni sa osechopo monego uchiewie ua e nindo, nimar warruokwa sani osekeyo machiegni ahinya moloyo kinde ma ne wachako bedoe gi yie. **12** Otieno oseniang'; piny koro chiegni ru. Omiyo, walongyuru timbe mag mudho

oa kuomwa, kae to warwakreuru gi gige lweny mag ler. **13** Wawuothuru e ngima mobidhore kaka joma wuotho godiechieng', ok e nyasi mochochni gi koko mokalo tong', kod mer, ok e timbe maricho mag teruok, kod tim wang'teko, bende ok e ywaruok kod nyiego. **14** To rwakreuru gi Ruoth Yesu Kristo, kendo kik uchan motelo mar donjo e gombo mag ringruok.

14 Rwakuru ng'at ma yiene yomyom, to kik ung'adne bura kuom gima en owuon e monego otimie yiero. **2** Yie mar ng'at achiel nyalo gonye mondo ocham gik moko duto, to ng'at ma yiene yomyom chamo mana alode. **3** Ng'at ma chamo gimoro kik ocha jal ma ok cham, to ng'at ma ok cham kik ong'ad bura ne jal ma chamo, nimar Nyasaye oserwako jalno. **4** In ng'a ma ding'ad bura ne jatij ng'at machielo? Jalo ok en jatiji, to en jatij Nyasaye

ma en ruodhe. Nyasaye nigiri ratiro mar ng'ado kabe gima jalo timo nikare. Kuom adier nikech Jehova konye, jalo nyalo bedo gi nying maber e nyime.

5 Ng'at achiel kawo ni chieng' moro oloyo machielo gi duong'; ng'at machielo to kawo ni odiechieng'e duto chalre; ng'ato ka ng'ato mondo obed gadier chuth e pache owuon kuom gima ong'ado timo. **6** Ng'at ma rito chieng' moro kaka odiechieng' make nde, orite mondo omigo Jehova duong'. Bende, ng'at ma chie mo, ochiemo komiyogo Jehova duong', nimar ogoyo ne Nyasaye erokamano; to ng'at ma ok chiem, ok ochiem nikech odwaro miyo Jehova duong', to pod ogoyo ne Nyasaye erokamano. **7** Kuom adier, onge ng'ato kuomwa ma ngima ni mondo omirego duong' en owuon, kendo onge ng'at ma tho ni mondo omirego

duong' en owuon. **8** Nikech ka wangima, wangima mondo wami Jehova duong', kendo ka watho, watho mondo wami Jehova duong'. Omiyo, bed ni wangima kata watho, pod wan mag Jehova. **9** Mani e gimomiyo Kristo ne otho mi bang'e obedo mangima kendo, ni mondo obed Ruoth e wi joma otho kod joma ngima.

10 To marang'o ing'ado bura ne owadu? Bende, ang'o momiyo ichayo owadu? Nimar waduto wanachung' e nyim kom-bura mar Nyasaye. **11** Nikech ondik kama: "Jehova owacho ni, 'Mana kaka angima, ji duto biro goyona chongegi, kendo lew ji duto nomi Nyasaye duong' ayanaga.'" **12** Omiyo, ng'ato ka ng'ato kuomwa nochiw ne Nyasaye dwoko ma mare owuon e bura.

13 Kuom mano, kik wadhini nyime ng'ado ne jowetewa bura, kar mano ng'aduru ni ok ubi keto e nyim owadwa moro gima

kelone chwanyruok ka-ta gima miyo okier.

14 Ang'eyo kendo an gadier chuth kuom Ruodh-wa Yesu, ni onge gima bedo ma ok ler kende owuon; mak mana ka nitie ng'at ma neno ni gimoro ok ler, en e ma gino ok ler e wang'e. **15** Nimar ka chiemo e ma miyo owadu chwanyore, kare koro ok udhi nyime wuotho ka luwore gi hera. Kik iwe chiembi omi iketh yie mar ng'at ma Kristo ne othone. **16** Kuom mano, kik uwe mondo gima ber mutimo omi ji owuo marach kuomu. **17** Nikech Pinyruodh Nyasaye ok en chiemo gi metho, to en tim makare, gi kuwe, kod mor kuom roho maler. **18** Nikech ng'ato ang'ata ma tiyo kaka misumba Kristo e yo ma kama, en ng'at ma Nyasaye oyie-go kendo olong'o e wang'dhano.

19 Kuom mano, waluwuru gik ma loso kuwe kod gik ma gerowa waduto. **20** Weuru ketho

tich Nyasaye mana nitiechiemo. En adier ni gik moko duto ler, kata kamano en gima rach ka ng'ato chamo gima biro kelo chwanyruok.

21 Ber mondo kik icham ring'o, kata madho divai, kata timo gimoro amora ma kelo chwanyruok ne owadu. **22** Yie ma in-go obed mana mari iwuon e nyim Nyasaye. Ng'at mamor en ng'atno ma ok ng'ad bura kuome owuon ka luwore gi gik ma en e moyiego. **23** To kapo ni oriwo gi kiawa to ochamo, oseng'ado bura kuome owuon, nikech ok ochamo ka luwore gi yie. Kuom adier, gimoro amora ma ok otenore kuom yie, en richo.

15 Kata kamano, wan joma otegnonego wating' nyawo mag joma yomyom, kendo kik watim mana gik ma morowa wawegi. **2** Ng'ato ka ng'ato kuomwa mondo otim gik ma moro nyawadgi, ma konye kendo ma gere. **3** Nikech kata mana Kristo ok no-

timo mana gik ma more en owuon, to mana kaka ondik niya: “Ayany mag joma ne yanyi osebiro kuoma.” **4** Nimar weche duto ma ne ondichon, ne ondikgi mondo gipuonjwa, mondo kokalo kuom nano ma wanyiso, kendo kokalo kuom hoch moa e Ndiko, wabed gi geno. **5** Koro, Nyasaye ma konyowa nano kendo ma chiwonwa hoch, mondo omi paro ma chal gi ma Kristo ne nigo obed kuomu uwegi, **6** mondo e winjruok achiel, umi Nyasaye ma Wuon Ruodhwa Yesu Kristo duong’, ka un gi dwol achiel.

7 Omiyo, rwakuru joweteu mana kaka Kristo bende norwakowa, mondo umigo Nyasaye duong’. **8** Nimar awachonu ni, Kristo nobedo jatij jogo duto moter nyangu mondo onyis ni Nyasaye en ja adiera, eka osirgo singo ma Nyasaye nomiyo kweregi, **9** kendo mondo ogendni mamoko omi Nyasaye

duong’ kuom kechne. Mana kaka ondik niya: “Mano e momiyo anapaki e lela e kind ogendni kendo anapak nyingi gi wer.” **10** Owacho kendo kama: “Beduru moil, un ogendni kaachiel gi joge.” **11** Owacho bende niya: “Pakuru Jehova, un ogendni duto, kendo ji duto mondo opaque.” **12** Isaya kendo nokoro kama: “Koth Jese nobedie ma nobi mondo oloch e wi ogendni; ogendni duto biro keto genogi kuome.” **13** Nyasaye ma chiwo geno mondo opong’u gi mor kod kuwe mogundho nikech geno ma useketo kuome, mondo genou omedre kokalo kuom teko mar roho maler.

14 Owetena, an awuon koro ang’eyo chuth, ni un uwegi bende upong’ gi gik mabeyo, nikech osepong’u gi ng’eyo duto, kendo ng’ato ka ng’ato kuomu nigi nyalo mar puonjo nyawadgi. **15** Kata kamano, asendikonu weche moko e

yo moriere, mondo apar-nugo wach moro nikech ng'wono mogundho mo-semiya koa kuom Nyasaye **16** mondo abed jati Kristo Yesu ma tiyo ne ji moa e ogendni. Sani atimo tich maler mar yalo wach maber mar Nyasaye, mondo ogendnigo obed kaka misango ma Nyasaye oyie-go, ma roho maler osemiyo obedo maler.

17 Omiyo, koro anyalobedo mamor kuom Kristo Yesu nikech weche motudore gi Nyasaye. **18** Nikech ok abi ketora ni awacho gima opogore, mak mana gigo ma Kristo osetimo kokalo kuoma, mondo eka ogendni mamoko obed joma winjo Nyasaye kokalo kuom wechena kod timna, **19** kendo kokalo kuom ranyisi gi tije madongo kod teko mar roho mar Nyasaye, mondo oyud ka asetieko yalo wach maber e wi Kristo e okang' malong'ochuth, kochakore Jerusalem ka alworo nyaka

Iliriko. **20** Kuom adier, asetemo ahinya mondo kik ayal wach maber kuonde ma ne oseyalie nying Kristo, mondo kik aged e mise mar ng'at machielo; **21** to mana kaka ondik niya: "Joma ne pok owinjo humbe nonen, kendo joma pok owinjo nobed gi ng'eyo."

22 Mano e momiyo ne ogeng'a nyading'eny ni kik achop iru. **23** To koro sani aonge gi kamorro ma pok ayaloe wach maber e alwora man kae-gi, kendo kuom higni mang'eny, asegombo mondo abi iru. **24** Kuom mano, ageno ni sama an e wuoth ka adhi Spain, abiro yudo thuolo mar nenou, kendo bang' mano ubiro kowa matin ka asebedo kodu kuom ndalo moko. **25** To sani achiegni wuok ka adhi Jerusalem mondo ati ne joma ler ka akonyogi. **26** Nimar joma ni Macedonia kod Akaya none-no ni ber mondo gichiwiw kony ne joma ler modhier man Jerusa-

lem. **27** En adier ni ne gimor timo kamano, kendo kuom adier ne gin jogop joma lergo; nimar ka ogendni mamoko oseyudo ber motudore gi weche Nyasaye koa kuom joma lergo, gin bende dwarore ni gikony joma lergo gi gigegi mag ringruok. **28** Omiyo, bang' ka asetieko, kendo ka asetero chiwogo mocho-ponegi maber, abiro wuok kendo kalo iru ka achomo Spain. **29** E wi mano, ang'eyo ni ka abiro iru, abiro biro ka apong' gi gueth moa kuom Kristo.

30 Owetena, koro asayou kokalo kuom Ruodhwa Yesu Kristo kendo kokalo kuom hera ma roho nyago, ni utim kinda ahinya kuriworu koda e kwayona Nyasaye e lamo, **31** mondo oresa a e lwet joma ok oyie man Judea, kendo mondo tich ma atimo ne Jerusalem obed ma joma ler oyiego, **32** mondo ka en dwaro mar Nyasaye, to anabi iru ka amor mo-

ndo chunya oduog kaachiel kodu. **33** Nyasaye ma chiwo kuwe mondo obed kodu uduto. Amin.

16 Aketo Fibi nyaminwa e nyimu, ma en jatich e kanyakla man Kenkrea, **2** mondo urwake kuom Ruoth e yo mowinjore gi joma ler, kendo mondo umiye kony moro amora ma ddwar, nikech en owuon osekonyo ji mang'eny, moriwo an bende.

3 Mosnauru Priska gi Akwila, ma gin jotich wetena kuom Kristo Yesu, **4** ma ne oikore kata mana thona, kendo aduokonegi erokamano, to ok mana an kenda, to bende kanyakla duto mag ji moa e ogendni mamoko. **5** Mosnauru bende kanyakla ma romo e odgi. Mosnauru Epaineto owadwa ma ahero, ma en nyak mokwongo mar Kristo e Asia. **6** Mosuru Maria ma osetiyonu matek. **7** Mosuru Androniko kod Junias ma gin wedena kendo jottuech wetena. Gin joma

ong'ere maber e nyim joote kendo gisebedo jolup Kristo kuom kinde malach moloya.

8 Mosnauru Ampliato, owadwa ma ahero kuom Ruoth. **9** Mosuru Ubenas, ma en jatich wadwa kuom Kristo, kod Stakis jal ma ahero. **10** Mosuru Apele, jal malong'o kuom Kristo. Mosuru joma oa e od Aristobulo. **11** Mosuru Herodion ma watna. Mosuru joma oa e od Nakiso, ma luwo Ruoth. **12** Mosuru Trufena kod Trufosa, ma gin mon ma tiyo matek kuom Ruoth. Mosuru Pasis nyaminwa ma wahero, nimar notiyo matek kuom Ruoth. **13** Mosuru Rufas jal moyier kuom Ruoth kod min-gi ma bende en minwa. **14** Mosuru Asinkrito, gi Flegon, gi Harmes, gi Patroba, gi Hemas, kod owete man kodgi. **15** Mosuru Filologa kod Julia, gi Nerea kod nyamin-gi, gi Olimpa kod joma ler duto man kodgi. **16** Mosreuru gi

nyoth maler. Kanyakla duto mag Kristo omosou.

17 Owetena, koro asayou ni utang' gi joma kelo pogruok kod gik ma kelo chwanyruok ma kwedo puonj ma useyudo, kendo uweru kodgi. **18** Nimar joma kamago gin wasumbni, ok mag Ruodhwa Kristo, to mag igi giwegi, kendo giywayo chuny joma ok otang' ka gitiyo gi dhok mamit kod weche mag pak. **19** Chuny ma ungo mar timo kaka Nyasaye chiko oseng'ere ne ji duto, omiyo amor kodu. To adwaro ni ubed joma riek korka gik mabeyo, to ubed joma onge lony korka gik maricho. **20** To Nyasaye ma chiwo kuwe biro ng'inyo Satan e bwo tiendeu machiegni. Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

21 Timotheo, ma en jatich kanyachiel koda omosou. Lusio, gi Jason, kod Sospita, ma gin wadena bende omosou.

433 JO-RUMI 16:22 – Weche Mantie e 1 JO-KORINTHO

22 An, Tetio jandiko mar baruani, amosou kuom Ruoth.

23 Gayo jal ma orwaka e ode kendo ma kanyakla duto romo e ode, omosou. Erasto ma en jarit mochung' ne mwandu mag taondni omosou, Kwato owadgi bende omosou. **24** —

25 Koro Nyasaye nyalo tegou. Mano en kokalokuom wach maber ma alando kod wach ma jiyalo e wi Yesu Kristo. Wach maberno otudo-

re gi elo wach maler ma osebedo ka oum. Wachno nosebedo ka oum kuom kinde malach ahinya.

26 To koro oseele. Kendo kokalo kuom Ndiko mokor, ogendni duto oseg'eyo wach moumno. Mano luwore gi chik mar Nyasaye mochwere. Dwarone en ni ogendni duto oyie kuome kendo giwinje. **27** Duong' mondo obed ne Nyasaye ma en kende e jal mariek, kokalokuom Yesu Kristo nyাকা chieng'. Amin.

BARUA MOKWONGO NE JO-KORINTHO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1-3)
Paulo goyo ne Nyasaye erokamano kuom Jo-Korintho (4-9)
Isayo owete mondo obed e achiel (10-17)
Kristo en teko gi riekumar Nyasaye (18-25)
Pakruok obed mana kuom Jehova (26-31)

2 Tij Paulo mar yalo Korintho (1-5)
Rieko Nyasaye e ma duong' molooyo (6-10)
Dhano ma roho tayo; dhand ringruok (11-16)
3 Paro mag ringruok ne pod chiko Jo-Korintho (1-4)
Nyasaye e ma miyo gidongo (5-9)

- Jotich ma tiyo kanyachiel gi Nyasaye (9)
- Ged gi gik ma mach ok nyal wang'o (10-15)
- Un hekalu mar Nyasaye (16, 17)
- Rieko mar pinyini en fuwo e wang' Nyasaye (18-23)
- 4 Jorit onego obed joma igeno (1-5)
- Bolruok mar Jokristo (6-13)
- 'Kik ukadh weche mondik' (6)
- Jokristo bedo kaka joma ing'iyu e paw tuke (9)
- Paulo dewo nyithinde kuom Kristo (14-21)
- 5 Wach jaterruok moro (1-5)
- Thowi manok yienyo mogo duto modwal (6-8)
- Goluru ng'at marach e kindu (9-13)
- 6 Donjo ne Jokristo weteu e od ng'ado bura (1-8)
- Joma ok noyud pok e Pinyruodh Nyasaye (9-11)
- Miuru Nyasaye duong' e ringreu (12-20)
- "Ringuru ua e terruok!" (18)
- 7 Puonj ne joma pok odonjo e kend kod manie kend (1-16)
- Sik mana kaka ne in kane oluongi (17-24)
- Joma pok odonjo e kend; mond liete (25-40)
- Ber mar bedo ng'at ma ok odonjo e kend (32-35)
- Donjo e kend "to mana kuom Ruoth" (39)
- 8 Chiemo motimgo misango ne sanamu (1-13)
- Wan gi Nyasaye achiel kende (5, 6)
- 9 Ranyisi ma Paulo noketo kaka jaote (1-27)
- "Kik itue dho ruath" (9)
- "Nobedna malit ka ok ayalo!" (16)
- Asetimora gimoro amora ne ji mopogore opogore duto (19-23)
- Ritruok e ng'wech mar ngima (24-27)
- 10 Kaka Jo-Israel nobedonwa ranyisi ma miyowa siem (1-13)
- Siem ma imiyowa kuom sanamu (14-22)
- Mesa mar Jehova; mesa mar jochiende (21)
- Thuolo mar timo yiero kod dewo chuny jomamoko (23-33)
- "Timuru gik moko duto ne duong' mar Nyasaye" (31)
- 11 "Beduru joma luwo timna" (1)

Bedo e bwo wich; umo yie wich (2-16) Paro Chiemo Modhiambo mar Ruodhwa (17-34) 12 Mich ma roho chiwo (1-11) Ringruok achiel, fuonni mang'eny (12-31) 13 Hera e yo maberie moloyo duto (1-13) 14 Mich mag koro wach kod dhum (1-25) Kaka chokruoge mag Jokristo ochanore maber (26-40) Kar mon e kanyakla (34,35) 15 Chier mar Kristo (1-11) Chier miyo wabedo gi yie (12-19)	Chier mar Kristo miyo wan gadier ni chier nitie (20-34) Del mar ringruok; del mar polo (35-49) Del ma ok tho kod del ma ok tow (50-57) Bedo modich e tij Ruodhwa (58) 16 Choko chiwo ne Jokristo man Jerusalem (1-4) Chenro mag wuodhe Paulo (5-9) Ichano limbe mag Timotheo kod Apolo (10-12) Jip kod mos (13-24)

1 An Paulo ma ne oluong mondo obed jaote Kristo Yesu koka-lo kuom dwaro mar Nyasaye, an gi Sosthene owadwa **2** wandikonu un kanyakla mar Nyasaye man Korintho, un ma osemiu bedo maler e winjruok achiel gi Kristo Yesu, kendo ma oselungu mondo ubed joma ler, kanyachiel gi ji duto ma luongo nying Ruodhwa Yesu Kristo kuonde duto, ma en Ruodhgi kod marwa bende:

3 Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

4 Kinde duto agoyo ne Nyasaye erokamano kuomu nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye mosemiyou kuom Kristo Yesu; **5** nimar e gik

moko duto osemiyo ubedo momewo kuome, moriwo nyalo mar yalo wachne chuth kod ng'eyo chuth, **6** mana kaka neno michiwo e wi Kristo osegurore motegno e kindu, **7** mondo kik urem e mich moro amora ngang', ka bende urito gi siso kinde ma Ruodhwa Yesu Kristo biro fwenyoree. **8** Bende, obiro miyou bedo motegno nyaka giko, mondo kik ubedie gi wach moro amora minyalo donjnugo e chieng'no mar Ruodhwa Yesu Kristo. **9** Nyasaye ma noluongou mondo ubed e achiel kod Wuode Yesu Kristo Ruodhwa, en Nyasaye migeno.

10 Owete, koro asayou kokalo kuom nying Ruodhwa Yesu Kristo ni mondo uduto uwuo ka un gi winjruok achiel, kendo kik ubed gi pogruok e kindu, to ubed e achiel chutho, ka un gi paro achiel kod dwaro achiel. **11** Nimar owetena, jomoko moa e od

Kloe osekelona wachu, ni pogruok ni e kindu.

12 Tiend gima awacho en mae, ni ng'ato ka ng'ato kuomu wacho ni: "An mar Paulo," "An to an mar Apolo," "To an to an mar Kefa," "An to an mar Kristo." **13** Be Kristo opogore? Be Paulo e ma ne ogur e yath nikech un? Koso ne obatisu e nying Paulo? **14** Agoyo ne Nyasaye erokamano ni onge ng'ato ma nabatiso e kindu mak mana Krispo kod Gayo, **15** mondo ng'ato kik wach ni ne obatisu e nyinga. **16** Ee, adier ne abatiso jood Stefana bende. To kuom joma odong', ok ang'eyo kabe ne abatiso ng'at moro machielo. **17** Nimar Kristo ne oora, ok ni mondo abatis ji, to ne oora mondo ayal wach maber; kendo mondo atim kamaano, ok ka atiyo gi weche mag rieko dhano, mondo kik yadh-sand mar Kristo obed kayiem nono.

18 Nimar wach miyalo e wi yadh-sandno en

fuwo e wang' joma ocho-
mo kethruok, to kuom
wan ma iresowa, en yo
ma Nyasaye nyisogo te-
kone. **19** Nikech ondik
kama: "Anami rieko mar
jorieko okethre kendo
abiro tamora lony mar
joma osomo." **20** Ere
ng'atno mariek? Ere ja-
ndiko? Ere jatwak mo-
lony e ndaloni? Donge
Nyasaye osemiyo rieko
mar pinyini odoko fuwo?
21 Nimar kata obedo ni
piny kokalo kuom rieko-
ne ok nong'eyo Nya-
saye, Nyasaye kuom rie-
kone noneno ni ber mo-
ndo ores joma yie koka-
lo kuom wach miyalo ma
nenore ka fuwo.

22 Jo-Yahudi dwaro ra-
nyisi madongo, Jo-
Grik bende manyo rie-
ko; **23** wan to wayalo
Kristo ma ne ogur e
yath. Mano kelo ne Jo-
Yahudi chwanyruok, to
ogendni mamoko to
nenono kaka fuwo.
24 Kata kamano, kuom
joma oluong, bed ni gin
Jo-Yahudi kata Jo-Grik,
Kristo en yo ma Nyasaye

nyisogo tekone gi rieko-
ne. **25** Nikech gima ofu-
wo mar Nyasaye riek mo-
loyo dhano, kendo gima
nyap mar Nyasaye nigi
teko moloyo dhano.

26 Nimar owetena,
unyalo neno ni kuom
joma ne oluong, ok ne
oluong ji mang'eny ma
gin jorieko e yor ring-
ruok, kata ji mang'eny
ma gin joteko. Bende, ok
ne oluong ji mang'eny
mowuok e anyuola ma
nigi huma; **27** to Nya-
saye noyiero gik mofuwo
mag piny mondo okelgo
wich-kuot ne jorieko; ke-
ndo Nyasaye noyiero gik
ma nyap mag piny mo-
ndo okelgo wich-kuot ne
gik ma nigi teko; **28** be-
nde, Nyasaye noyiero
gik mocha mag piny
kod gik ma ji kawo
kayiem nono, ma gin gik
ma onge, mondo omigo
gik ma nitie obed kayiem
nono, **29** mondo ng'ato
kik pakre e wang' Nya-
saye. **30** To Nyasaye e
ma osemiyo ubedo e
winjruok achiel gi Kristo
Yesu, jal ma oseelonwa

rieko mar Nyasaye. Bende, osemyo ikwanowa kaka joma kare e wang' Nyasaye, osepwodhowa wabedo joma ler, kendo osegonyowa kokalo kuom rawar, **31** mondo weche obed mana kaka ne ondik niya: "Ng'at ma pakore, opakre kuom Jehova."

2 Omiyo, owetena, kane abiro iru, ok ne abiro ka atiyo gi weche madongo mag nyisruok kata weche mag riekono sama nayalonu wach maler moum mar Nyasaye. **2** Nimar kane an kodu, ne aketo chunya, ok kuom wach moro machielo, to mana kuom Yesu Kristo, kendo kuom jalno ma ne ogur e yath. **3** Kar mano, ne abiro iru ka anyap, ka aluor, bende ka akirni ahinya; **4** kendo wechena kod gik ma ne ayalo ne ok gin mag riekni mag loko pach ji, to ne gin ma nyiso roho kod teko mar Nyasaye, **5** mondo yieu kik tenre kuom riekono mar dhano, to otenre

kuom teko mar Nyasaye.

6 Koro wayalo wach riekono e kind joma otegnono e yie, to ok riekono mar ndaloni, bende ok riekono mar jotelolo mag ndaloni, ma kargi biro bedo ma onge. **7** To wayalo wach maler moum ma en riekono mar Nyasaye, en riekono mopand, ma Nyasaye nochano motelo ka ndaloni ne pok ochopo, mondo wayud duong'. **8** Onge kata mana achiel kuom jotelolo mag ndaloni moseng'eyo riekono nimar dine bed ni ging'eyo, dine ok ginego Ruodhwa ma nigi duong'. **9** To mana kaka ondik niya: "Wang' pok oneno kendo it pok owinjo. Bende, gik ma Nyasaye oseiko ne joma ohere pok odonjo e chuny dhano." **10** Nimar wan e ma Nyasaye oseelonwagi kokalo kuom rohono, nikech roho nono gik moko duto, nyaka gik matut mag Nyasaye.

11 Nikech en ng'a kuom dhano mong'eyo

paro man kuom ng'at machielo mak mana chuny ng'atno owuon? Kamano bende, onge ng'at moseng'eyo paro man kuom Nyasaye, mak mana roho mar Nyasaye. **12** Koro ne warwako roho moa kuom Nyasaye, to ok roho* mar pinyni, mondo eka wang'e gik ma Nyasaye ose-miyowa e yo mang'won. **13** Gigo bende wayalo, ok gi weche mipuonjo kuom riekni mag dhano, to gi weche ma roho maller puonjo, ka watiyo gi weche mag roho e lero gik motudore gi Nyasaye.

14 To dhand ringruok ok rwak gik moa kuom roho mar Nyasaye, nimar gigo gin fuwo e wang'e; kendo ok onyal ng'eyo gigo nikech inonogi kokalo kuom roho mar Nyasaye. **15** Kata kamano, dhano ma roho tayo nono gik moko duto, to en owuon onge

2:12 *Tiende ni, chuny kod paro ma chiko pinyni.

dhano moro amora ma none. **16** Nikech "en ng'a moseng'eyo pach Jehova ma dopuonje?" Pach Kristo to wan-go.

3 Omiyo, owetena, ne ok awuo kodu kaka joma roho tayo, to kaka joma paro mag ringruok e ma chiko, mana kaka nyithindo mayom kuom Kristo. **2** Napi-dhou gi chak, to ok gi chiemo motegno, nimar ne pok utegno moromo. To adier, kata mana sani pok utegno, **3** nimar paro mag ringruok pod chikou. Nikech nitiere nyiego kod dhawo e kindu, donge paro mag ringruok e ma chikou kendo uwuotho kaka jopiny wuotho? **4** Nikech ka ng'ato wacho ni, "An mar Paulo," to machielo wacho ni, "An to an mar Apolo," donge utimoru mana kaka ji ajia, koso?

5 Kare Apolo en ng'a? To Paulo en ng'a? Gin jotich Nyasaye ma ne urwako yie kokalo kuomgi, mana kaka Ruodhwa

nomiyogi tijno ng'ato ka ng'ato. **6** An ne apidho, to Apolo ne oolo pi, to Nyasaye ne miyo gidongo, **7** omiyo ng'at ma pidho kata ng'at ma olo pi ok e ma en gimoro, to mana Nyasaye ma miyo gidongo. **8** Koro ng'at ma pitho kod ng'at ma olo pi giduto gitiyo tich achiel, to ng'ato ka ng'ato noyud pokne ka luwore gi tichne owuon. **9** Nimar wan jotich ma tiyo kanyachiel gi Nyasaye. Un to un puoth Nyasaye ma opidho, ot ma Nyasaye gero.

10 Ka luwore gi ng'wono mogundho mar Nyasaye ma nomiya, ne aketo mise kaka jagedo maduong' molony, to ng'at machielo e ma gedo e wi miseno. Kata kamano, ng'ato ka ng'ato mondo odhi nyime nono kaka ogedo e wi miseno. **11** Nikech onge ng'at ma nyallo keto mise moro machielo moloyo mise moseket ma en Yesu Kristo. **12** Koro ka ng'ato gedo e wi mi-

seno kotiyo gi dhahabu, kata fedha, kata kite ma nengogi tek, kata bepe, kata lum, kata tiang', **13** tich ma ng'ato ka ng'ato tiyo biro ng'ere ka chieng'no ochopo, nikech ibiro fwenye kokalo kuom mach, kendo majno biro nyiso gadier kit gedo mar ng'ato ka ng'ato. **14** Ka tich ma ng'ato osegero e wi miseno osiko, obiro yudo pok; **15** to ka tich mar ng'ato owang', obiro yudo lal maduong', to en owuon ibiro rese; to kata ka orese, mano nochal ka gima orese oa e mach.

16 Koso ok ung'eyo ni un uwegi un hekalu mar Nyasaye, kendo ni roho mar Nyasaye odak e iu? **17** Ka ng'ato ketho hekalu mar Nyasaye, Nyasaye biro ketho ng'atno; nimar hekalu mar Nyasaye ler, kendo un e hekaluno.

18 Kik ng'ato wuondre owuon: Ka ng'ato e kindu paro ni oriek e ndaloni, onego olokre mofuwo mondo eka obed mariek. **19** Nikech rie-

ko mar pinyni en fuwo e wang' Nyasaye, nimar ondik kama: "Omako jorieko gi rieknigi giwegi."

20 Kendo niya: "Jehova ong'eyo ni paro mag jorieko gin kayiem nono."

21 Omiyo, kik ng'ato pakre nikech dhano; nimar gik moko duto gin magu, **22** kata ka en Paulo, kata Apolo, kata Kefa, kata pinyni, kata ngima, kata tho, kata gik ma nitiere sani, kata gik ma pod biro, gik moko duto gin magu; **23** un to un mag Kristo; to Kristo en mar Nyasaye.

4 Ng'ato onego okwana kaka jotich ma tiyo e bwo Kristo kendo kaka jorit* mag weche maler moum mag Nyasaye. **2** Kuom wachni, gima idwaro kuom jorit* en ni mondo oyudgi ka gin joma ige-no e tijgi. **3** Koro ka un e ma udwaro yala, kata ka idwaro yala e od

4:1, 2 *Tiende ni, jarit pachoma ochung' ne mwandu duto mag ruodhe.

bura mar dhano, mano ok en gima lichna. Kuom adier, kata an awuon ok ayalra kenda.

4 Nimar ok ang'eyo ketho moro amora ma asetimo. To mano ok keta ng'at makare; ng'at ma yala e bura en Jehova. **5** Kuom mano, kik ung'ad bura e wi gimoro amora ka ndalo moket pok ochopo, nyaka Ruodhwa chieng' obi. Obiro elo weche mopondo mag mudho e lela kendo noel dwaro mag chuny, eka ng'ato ka ng'ato noyud pak moa kuom Nyasaye.

6 Koro owetena, asetiyogi nyinga kod nying Apolo mondo alernugo wehegi eka uyud ber, mondo kokalo kuomwa ung'e chik ma wacho niya: "Kik ukadh weche mosendik," mondo kik ung'awru gi sunnga ka ukawo ni ng'at moro ber moloyo machielo. **7** Nimar en ng'a ma miyo ibedo mopogore gi ng'at machielo? Adier, en ang'o ma in-go

ma ne ok omiyi? Koro ka kuom adier ne omiyi, ang'o momiyi ipakori ka gima ne ok omiyigo?

8 Be dibed ni useyudo duto mudwaro? Dibed ni usemewo? Dibed ni usechako locho kaka ruodhi ka waonge, koso? Daberna moloyo ka dikoro usechako locho kaka ruodhi mondo wan bennde waloch kodu kaka ruodhi. **9** Nikech aneno ni Nyasaye oseketo-wa wan joote kaka joma ineno mogik e kar tuke kendo moseng'adnegi buch tho, nimar wasebedo kaka joma ing'iyo e paw tuke e wang' piny, gi malaike, kod dhano.

10 Wan wafuwo nikech Kristo, un to uriek kuom Kristo; wan wanyap, un to un roteke; un imiyou duong', wan to ochawa.

11 Nyaka chop sani, wadhi nyime bedo gi kech, kendo riyo loyowa, kendo ok warwakre gi lewni moromo, igoyowa, bennde waonge gi kar dak

12 kendo wachandore ahinya gi tich matek, ka

watiyo gi lwetewa wawegi. Sama ji yanyowa, waguédhogi; sama isandowa, wanano; **13** sama ji ketho nyingwa, wadwo-ko gi muolo; nyaka chop sani wasedoko chilo mag piny, yugi miwito koa kuom gik moko duto.

14 Andikonu wechegi, ok ni mondo akuod wiu, to mondo amiu-go puonj kaka nyithinda ma ahero. **15** Nikech kata ka da ubed gi jorit* 10,000 kuom Kristo, kuom adier, ok un gi wuone mang'eny; nimar kuom Kristo Yesu asebedo wuonu kokalo kuom wach maber.

16 Omiyo, asayou ni ubed joma luwo timna.

17 Mano e momiyi aoro Timotheo iru, nikech en nyathina ma ahero kendo ma ageno e tij Ruodhwa. Obiro paronu yorena motudore gi tij Kristo Yesu, mana kaka

4:15 *E dho Grik tiend wach molok kae ni "jorit" gin joma tijgi ne en tayo kata rito nyithindo kuom gik ma nyalo hi-nyogi.

apuonjo kamoro amora e kanyakla duto.

18 Nitie jomoko ma ng'awore gi sunga mana ka gima ok abi iru.

19 To ka en dwach Jehova, anabi iru machiegni kendo abiro ng'eyo, ok weche ma joma sungorego wacho, to kabe gin gi teko mar Nyasaye. **20** Nikech Pinyruodh Nyasaye ok en mana wach miwacho awacha, to en kuom teko mar Nyasaye. **21** Ere ma udwaro? Ni abi iru gi luth, koso gi hera kod chuny mamuol?

5 Kuom adier, wachore ni nitie tim terruok e kindu,* kendo en kit terruok ma ok yudre kata mana e kind ogendni—ni ng'at moro odak gi chi wuon mare. **2** Dibed ni un gi sunga kuom wachno? Donge dine ber molojo ka uwinjo malit mondo ng'at motimo timno

5:1 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

ogol oa e kindu? **3** Kata obedo ni aonge kodu e yor ringruok, antiere kodu e paro,* kendo ase-
ng'ado bura ne ng'at motimo timno, ka gima an kodu kanyo. **4** Sama uchokoru kanyachiel e nying Ruodhwa Yesu, kendo ka ung'eyo ni chunya kaachiel gi teko mar Ruodhwa Yesu ni kodu, **5** onego uchiw ng'at ma kamano e lwet Satan mondo oketh chuny marach mar ringruokno, eka orit chuny maber ma kanyakla nigo e ndalo mar Ruodhwa.

6 Pakruokuno ok en gima ber. Koso ok ung'eyo ni thowi manok e ma yienyo mogo duto midwalo? **7** Goluru thowi machon oko, mondo ubed mogo modwal manyien, ka ubedo ma onge thowi e iu mana kaka un adier. Nikech kuom adier, nyarombo mar Pasaka marwa ma en Kristo osechiw kaka misango.

5:3 *Tiende sie en "roho."

8 Omiyo, kare watimuru sawo, ok gi thowi machon, bende ok gi thowi mochung' ne richo kod timbe maricho, to wati-me gi makate ma ok oke-tie thowi mochung' ne chuny matir kod adiera.

9 E barua ma ne andikonu, ne awachonu ni uwe riworu kanyakla gi joterruok, **10** to ok ni kik uriwru chutho gi joterruok mag piny-ni, kata gi joma igi lach, kata gi jomecho, kata gi joma lamo sanamu. Nono to mano nyalo dwaro ni uwuog ua e piny. **11** To koro andikonu ni uwe bedo kanyakla gi ng'at moro amora miluongo ni owadwa to en jaterruok, kata ng'at ma iye lach, kata ng'at ma lamo sanamu, kata jayenyo, kata jamer, kata jamecho; kik uchiem kata mana gi ng'at ma kamano. **12** Nimar be en tichna ng'ado bura ne joma ni oko mar kanyakla? Donge onego ung'ad bura ne joma ni iye, **13** ka Nyasaye to ng'a-

do bura ne joma ni oko? "Un to goluru ng'at machonno oa e kindu."

6 Be nitie ng'ato kuomu ma nigi ywaruok moro e kinde gi nyawadgi to ohedhore dhi mondo oyalmi e nyim joma ok kare, to ok e nyim joma ler? **2** Koso ok ung'eyo ni joma ler biro ng'ado ne piny bura? To ka un e ma onego ung'ad ne piny bura, donge un gi nyalo moromo mar yalo buche e wi weche ma tindotindo, koso? **3** Donge ung'eyo ni wanayal malaike e bura? Kare ang'o ma dimonwa timo kamano e wi weche mag ngima ma sani? **4** Omiyo, ka un gi weche mag ngima ma sani monego yal e bura, be joma kanyakla ok kwan ka gimoro e ma uketo kaka joning'ad-bura? **5** Awachomae mondo akuod wiu. Be dibed ni onge kata ng'ato achiel mariek e kindu ma nyalo yalo bura e kind owetene? **6** Karmano, owadwa donjo ne owadwa e od ng'ado

bura, kendo mana e nyim joma ok oyie!

7 Kuom adier, bura oseloyou sama udonjo ne joweteu. Marang'ok uwe mondo otimnu marach? Marang'ok uwe mondo omau amaya?

8 Kar mano, utimo maricho kendo utiyo gi wuond e mayo joweteu, to ni mano utimo ne owete!

9 Koso ok ung'eyo ni joma ok kare ok noyud pok e Pinyruodh Nyasaye? Kik wuondu. Joterruok, kata joma lamo sanamu, kata jochode, kata chwo ma ndhaga,* kata chwo ma terore gi chwo wetegi, **10** kata jokuoge, kata joma igilach, kata jomer, kata joyenyo, kata jomecho, ok noyud pok e Pinyruodh Nyasaye. **11** To mano e kaka moko kuomu ne chal. To koro oselwoku maler; kendo osepwodhu mi ubedo maler; bende, osekwanu

6:9 *Nenore ni magi gin chwo ma ne chwo wetegi nindogo kaka mon.

kaka joma kare e nying Ruoth Yesu Kristo kendo gi roho maler mar Nyasachwa.

12 Oyiena timo gik moko duto, to ok ni gik moko duto konyo. Oyiena timo gik moko duto, to ok abi weyo gimorro amora oketa e bwo tekone. **13** Chiamo en mar ich, kendo ich en mar chiamo, to Nyasaye biro miyo giduto gibed kayiem nono. Ringruok ok en mar terruok, to en mar tiyo ne Ruodhwa, kendo Ruodhwa konyo ringruok. **14** To Nyasaye nochiero Ruodhwa, to wan bende obiro chierowa waa e tho kokalo kuom tekone.

15 Ok ung'eyo ni ringreu gin fuonni mag Kristo? Ka en kamano, be onego akaw fuonni mag Kristo kendo riwogi gi ringre dhako ma ndhaga?* Mano kik timre ngang'! **16** Koso

6:15 *Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa.

ok ung'eyo ni ng'at ma riwore gi dhako ma ndhaga,* obedo ringruok achiel kode? Nimar Nyasaye wacho ni, "ji ariyogo nobed ringruok achiel." **17** To ng'ato ang'ata ma riwore gi Ruodhwa, obedo e paro achiel kode. **18** Ringuru ua e terruok. Richo moro amora ma ng'ato timo, richono ni okomar ringrene, to ng'ato ang'ata ma nigi timar terruok, otimo richo ne ringrene owuon. **19** Koso ok ung'eyo ni ringreu en hekalu mar roho maler manie iu ma Nyasaye nomiyu? Bende, ok un magu uwegi **20** nimar nong'iewu gi nengo. Kuom mano, miuru Nyasaye duong' e ringreu.

7 Koro ka luwore gi weche ma nundikona, ber mondo dichwo kik mul* dhako; **2** to

6:16 *Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa. **7:1** *Tiende ni, kik onind gi dhako.

nikech tim terruok* onya, ber mondo dichwo ka dichwo obed gi chiege owuon kendo dhako ka dhako obed gi chwore owuon. **3** Dichwo mondo omi chiege gima owinjore chiege oyud, to dhako bende mondo otim kamano ne chwore. **4** Dhako onge gi teko kuom ringre owuon, to chwore e ma nigo; kamano bende, dichwo onge gi teko kuom ringre owuon, to chiege e ma nigo. **5** Kik utuonru, mak mana ka uwinjoru e kindu mar tuonruok kuom kinde, mondo ubed gi thuolo mar lamo eka bang'e uriwru kendo, mondo Satan kik dhi nyime temou nikech bedou ma onge ritruok. **6** Kata kamano, gima asewachono en gima unyalo timo, to ok en chik. **7** To daher ni ji duto obed kaka an. Mak

7:2 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

mana ni ng'ato ka ng'ato nigi michne owuon ma Nyasaye osemiye, moro e yo ma kama, to machielo e yo mopogore.

8 Koro awacho ne joma ok ni e kend kod mond liete ni ber mondo gisik kaka an.

9 To kapo ni gionge gi ritruok, gidonj e kend nimar ber donjo e kend kar owruok gi gombo.

10 To kuom joma ni e kend, achikogi, ok an, to mana Ruodhwa e ma chikogi, ni dhako kik pog dak gi chwore. **11** To ka opogo dak gi chwore, osik ma ok okende, ka ok kamano to odog olos winjruok gi chwore; ben-de, dichwo ok onego owe chiege.

12 To kuom jomamoko, awachonegi, an, to ok Ruodhwa e ma chikogi niya: Ka nitie owadwa ma nigi chiege ma ok ni e yie, to chiegeno oyie dak kode, kik oweye; **13** to ka nitie dhako ma nigi chwore ma ok ni e yie, to chworeno oyie dak kode, kik oweye. **14** Ni-

mar dichwo ma ok ni e yie ikwano ni oler nikech chiege, kendo dhako ma ok ni e yie ikwano ni oler nikech owadwa ma en chworeno; ka da ok kamano, to nyithindu dine obedo ma ok ler, to koro giler e wang' Nyasaye.

15 To ka jal ma ok ni e yie oyiero mar pogo dak gi jaode manie yie, we otim kamano; owadwa kata nyaminwa ok otue sama gima kamano otimore, to Nyasaye oseluongou mondo uyud kuwe. **16** Nimar in dhako, ere kaka ding'e kabe nires chwori? To in dichwo, ere kaka ding'e kabe nires chiegi?

17 Kata kamano, mana kaka Jehova osemiyo ng'ato ka ng'ato pok, ng'ato ka ng'ato mondo owuoth ka luwore gi kaka Nyasaye oseluonge. Mano e momiyo achiko kamano e kanyakla duto.

18 Be nitie ng'at ma ne oluong kosetere nyangu? Osik kamano. Be nitie ng'at ma ne oluong ka pok otere nyangu? Kik

tere nyangu. **19** Bedo ni oter ng'ato nyangu ok en gimoro, bende, bedo ma ok oter ng'ato nyangu ok en gimoro; to gima duong' en rito chike Nyasaye. **20** Ka luwore gi kaka ng'ato ne chalo kane oluonge, osik mana kamano. **21** Be ne oluongi ka in misumba? Kik iwe mano ochandi; to ka inyalo yudo yor bedo thuolo, to ber itim kamano. **22** Nikech ng'ato ang'ata ma Ruodhwa nolungo ka en misumba, koro en ng'at moseket thuolo; kamano bende, ng'at ma nolungo ka en thuolo, koro en misumba Kristo. **23** Ne ong'iewu gi nengo, omiyo weuru bedo wasumbni mag dhano. **24** Owetena, kaka ng'ato ka ng'ato ne chalo kane oluonge, osik mana kamano e nyim Nyasaye.

25 Koro kuom wach joma silili,* aonge chik

7:25 *Tiende ni joma pok odonjo e kend ngang'.

moro amora moa kuom Ruodhwa, to achiwo pacha kaka ng'at ma Ruoth nokecho kokwana kaka ng'at minyalo gen. **26** Kuom mano, aneno ni ber mondo ng'at ma dichwo odhi nyime bedo kaka en ka luwore gi kaka piny tinde tek. **27** Be in ng'at ma chik otueyo kuom chiege? Kik imany kaka diweye. Be in ng'at ma chik ogonyo kuom chiege? Kik imany dhako mondo ikend. **28** To kata ka dipo ni ikendo, ok itimo richo. Kendo ka ng'at ma silili* odonjo e kend, ng'at ma kamano ok otimo richo. To joma odonjo e kend nobed gi masira e ringregi. An atemo mana geng'ou kuom mano.

29 E wi mano, owetena, awacho mano nikech ndalo modong' nok. Chakre sani ka dhi nyime, joma nigi mon mondo obed ka joma ongego, **30** kendo joma

7:28 *Ne weche moler piny e wes 25.

ywak mondo obed ka joma ok ywag; bende, joma nigimor obed ka joma onge gi mor; kendo joma ng'iepo obed ka joma onge gimoro.

31 Bende, joma tiyo gi piny kik gibed ka joma tiyo kode ahinya; nimar kit pinyni lokore.

32 Kuom adier, daher mondo kik ubed gi parruok. Dichwo ma ok okendo nigimor parruok kuom weche mag Ruoth, kaka onyalo bedo malong'o e wang' Ruoth.

33 To dichwo mokendo nigimor parruok kuom weche mag piny, kaka onyalo bedo malong'o e wang' chiege,

34 kendo pache opogore diriyo. Bende, dhako ma ok okend kata nyako ma silili nigimor parruok kuom weche mag Ruoth, mondo obed maler e ringre kendo e pache. To dhako ma okend nigimor parruok kuom weche mag piny, kaka onyalo bedo malong'o e wang' chwore.

35 To awacho mae mondo un uwegi uyud ber,

ok ni mondo atueu, to mondo ajiwu ne gima owinjore, kendo mondo usik ka uchiworu ne tij Ruodhwa ma onge gima galo pachu.

36 To ka ng'ato neno ni ok owuoth mowinjore nikech pok odonjo e kend,* kendo ka osekalohigni ma rowere thiewoe, koro ma e gima onego otimre: Otim gima odwaro; ok otimo richo.

Odonj e kend. **37** To ka ng'ato oseng'ado e chunye ni mano ok ochuno, to en gi teko mar chiko dwache owuon, kendo oseng'ado e chunye mar siko ma ok odonjo e kend,* obiro timo maber. **38** Kamano bende, ng'at ma donjo e kend timo maber, to ng'at ma ok odonjo e kend biro timo maber moloyo.

39 Chik otueyo dhako ka pod chwore ngima. To kapo ni chwore onindo

7:36 *Tiende sie en, ng'at ma pod en silili, dichwo kata dhako. **7:37** *Tiende ni, "siko ka en silili."

e tho, en thuolo mondo ng'ato ang'ata modwaro okende, to mana kuom Ruoth. **40** Ka luwore gi pacha, dhakono biro bedo mamor moloyo kosiko ma ok okende; to adier aparo ni an bende an gi roho mar Nyasaye.

8 Koro kuom wach chiamo motingo misango ne sanamu: Waduto wan gi ng'eyo. To ng'eyo kelo sunga, hera to gero ji. **2** Ka ng'ato paro ni ong'eyo gimoro, pod ok ong'eyo gino chutho kaka onego ong'eye. **3** To ka ng'ato ohero Nyasaye, ng'atno en ng'at ma Nyasaye ong'eyo.

4 Koro kuom wach chamo chiamo motingo misango ne sanamu, wang'eyo ni sanamu ok en gimoro e pinyni, kendo ni onge Nyasaye moro mak mana achiel. **5** Nikech kata obedo ni nitie-re gik ma ji luongo ni nyiseche, bed ni gin e polo kata e piny, mana kaka adier nitie nyiseche mang'eny kod ruo-

dhi mang'eny, **6** wan to wan gi Nyasaye achiel kende ma en Wuonwa, ma gik moko duto a kuome, kendo wantiere ne en; bende, nitie Ruodhwa achiel, ma en Yesu Kristo ma gik moko duto nitie kokalo kuome, kendo wantie kokalo kuome.

7 Kata kamano, ok ni ji duto nigi ng'eyo ma kamano. To nitie jomoko ma chon ne nigi tudruok gi sanamu ma pod ka chiamo to giparo ni chie-mogo gin gik mosetingo misango ne sanamu, to nikech nyalogi mar pogo ber gi rach yomyom, gibedo ma ok ler e chunygi. **8** Kata kamano, chiamo ok bi miyo wasud machiegni gi Nyasaye; ka ok wachamo gimoro, ok wan marach moloyo, to ka wachamo gimoro, ok wabed maber moloyo. **9** To beduru motang' mondo ratiro ma un-go mar yiero kaka udwaro kik bed kaka gima chwanyo joma yomyom. **10** Nimar un

ma usebedo gi ng'eyo, ka dipo ni ng'ato one-nou sama ubet ka uchiamo e hekalu milamoe sanamu, donge ng'at ma chunye mar pogo ber gi rach yomyom biro bedo gi chir mi chop kama ochamo chiemo mose-timigo misango ne sanamu? **11** Omiyo, kokalo kuom ng'eyo ma un-go, ng'at ma yomyom kethore, to en owadu ma Kristo ne othone. **12** Ka utimo ne oweteu richo e yo ma kamano, kendo ka uketho nyalo ma chunyi nigo mar pogo ber gi rach, utimo richo ne Kristo. **13** Mano e momiyo ka chiemo miyo owadwa chwanyore, ok anacham ring'o kendo ngang' mondo kik ami owadwa chwanyre.

9 Donge an thuolo, koso? Donge an jaote? Donge aseneno Yesu Ruodhwa? Donge un e tich ma asetiyo kuom Ruoth, koso? **2** To kata ka ok an jaote ne jomamoko, adier an jaote ne un! Nikech un e gima

chalo alama ma nyiso gadier ni an jaote kuom Ruodhwa.

3 Dwoko ma achiwo ne joma nona en ma: **4** Donge wan gi rati-ro mar chiemo kendo metho, koso? **5** Donge wan gi ratiro mar donjo e kend kendo wuotho gi mondewa manie yie, mana kaka joote mamoko, gi owete Ruodhwa, kod Kefa, koso? **6** Koso en mana Barnaba kod an kende e ma waonge rati-ro mar weyo timo tije ma wakonyorego e ngima? **7** En askach lweny manade ma tiyo to ochulore owuon? En ng'at manade ma pidho puoth mza-bibu to ok ocham ole-mbe? Kata, en ng'a ma rito kweth to ok omadh moko kuom chak ma kwethno golo?

8 Be awacho wehegi ka luwore gi pach dhano, koso? Donge Chik bende wacho wehego? **9** Nimar ondik e Chik Musa kama: "Kik itue dho ruath sama itiyo kode e dino cham." Be Nyasaye

dewo mana ruedhi? **10** Koso adier owacho kamano nikech wan? Adier wachno ne ondik nikech wan, nimar ng'at ma puro gi kwe dhiang' kod ng'at ma dino cham, gitimo kamano ka gigeno chamo moko kuomgi.

11 Ka wasechuoyo weche motudore gi Nyasaye e kindu, be en gima lich ahinya ka wakayo kony mag ringruok koa kuomu? **12** Ka jomamoko nigiratio ma chal kamano kuomu, wan donge wan gi ratiro molooyo, koso? Kata kamano, pok watiyo gi ratiro, to wanano e gik moko duto mondo kik wageng' ne wach maber e wi Kristo e yo moro amora. **13** Donge ung'eyo ni joma tiyo ne Nyasaye e hekalu chamo gik man kuno, kendo ni joma pile tiyo e kendo mar misango yudo pok moro koa e kendo, koso? **14** Kamano bende, Ruodhwa nochiko ni mondo joma lando wach maber oyud kony

mag ngima kokalo kuom wach maber.

15 To pok atiyo kata gi achiel kuom chenrogo. Kuom adier, ok andik wechegi ni mondo utimna kamano. Dine obedo maberna molooyo ka atho. Onge ng'ato ang'ata ma biro maya gik ma miyo apakora! **16** Omiyo, koro ka ayalo wach maber, mano ok onego omi apakra, nimar ochuno ni nyaka ayale. Adier, no-bedna malit ka ok ayalo wach maberno! **17** Ka atimo kamano gi chuny moikore, abiro yudo pok; to kata ka atimo to chunya ok dwar, pod an gi tich mosemiya mar bedo jarit.* **18** Kare pokna en mane? Ni sama ayalo wach maber, to mondo ayale ma ok akaw chudo, mondo kik ati marach gi ratiro ma an-go kuom wach maberno.

19 Nimar, kata obedo ni an thuolo kuom ji

9:17 *Tiende ni, jarit pacho ma ochung' ne mwandu duto mag ruodhe.

duto, asetimora misumba ne ji duto mondo aywa ji mang'eny kaka nyalore. **20** Kuom Jo-Yahudi ne atimora kaka Ja-Yahudi mondo aywa Jo-Yahudi; kuom joma ni e bwo chik ne atimora ng'at manie bwo chik, kata obedo ni an awuon to ok an e bwo chik, mondo aywa joma ni e bwo chik. **21** Kuom joma onge chik ne atimora ka ng'at ma onge chik, mondo aywa joma onge chik, kata obedo ni an gi chik kuom Nyasaye kendo an e bwo chik kuom Kristo. **22** Kuom joma nyap ne atimora ma nyap, mondo aywa joma nyap. Asetimora gimoro amora ma dwarore ne ji mopogore opogore duto mondo ka nyalore to aresie jomoko kuomgi. **23** To atimo gik moko duto nikech wach maber mondo ayale ne jomoko.

24 Donge ung'eyo ni kuom jong'wech ma piem, giduto giringo to mana ng'ato achiel

kuomgi e ma yudo mich? Ringuru e yo ma biro miyo uyud michno.

25 Koro ng'ato ka ng'ato manie piem nyiso kido mar ritruok e gik moko duto. En adier ni giti-mo kamano mondo giyud osimbo ma nyalo kethore, wan to watimo manono mondo wayud osimbo ma ok nyal kethore.

26 Kuom mano, yo ma aringogo ok en ka ng'at ma riwo gi kiawa; yo ma agoyogo ngum ok en ni mondo ago yamo; **27** to asiko ka agoyo ringra kendo chike kaka misumba, mondo bang' ka aseyalo ne jomamoko, an awuon kik yud ni ok awinjora e yo moro amora.

10 Owetena, koro daher ni ung'e ni kwerewa duto ne ni e bwo bor polo kendo giduto ne gikalo mi ging'ado nam. **2** Bende, giduto ne obatisgi kuom bedo e winjruok achiel gi Musa ka gin e bwo bor polo kod nam, **3** kendo giduto ne gichamo chiemb chuny machal

4 mi giduto ne gimodho pi chuny machal. Nikech ne gijomodho koa e lwanda mar chuny ma ne luwo bang'gi, to lwandano ne ochung' ne Kristo.

5 Kata kamano, Nyasaye ne ok oyie gi thothgi, ni-mar ne oneggi e thim.

6 Koro gigo nobedonwa kaka ranyisi mondo kik wagomb gik ma kelo hinyruok kaka jogo ne ogombo. **7** Bende, kik wabed joma lamo sanamu kaka moko kuomgi notimo; mana kaka ne ondik niya: "Ji ne obet piny mondo gichiem kendo gimeth. Kae to ne gia malo mondo gitim nyasi mag mor." **8** Kendo kik wabed gi tim teruok, kaka moko kuomgi ne oterore mi ji 23,000 kuomgi ne otho e odiechieng' achiel. **9** Bende, kik waket Jehova e tem kaka moko kuomgi nokete e tem mi thounde nonegogi. **10** Bende, kik wabed jong'ur kaka moko kuomgi ne ong'ur mi jachiw-kum nonegogi. **11** Koro gigo

notimorenegi mondo gibed kaka ranyisi, kendo nondikgi mondo wayudgo siem, wan ma wadak e kinde ma giko mar ndalo osebiroeni.

12 Omiyo, ng'at ma paro ni ochung', otang' ahinya mondo kik olwar.

13 Onge tem moro amora mosebironu mak mana mano ma yudo ji duto. Kata kamano, Nyasaye en ng'at migeno, kendo ok obi weyo mondo temu mokalo ma unyalo nanoe, to kaachiel gi temno obiro losonu yo mar wuok mondo ubed gi nyalo mar nano.

14 Kuom mano, jotherana, ringuru ua e lamo mar sanamu.

15 Awuoyo kaka ng'at ma wuoyo gi joma nigi nyalo mar nono weche e yo matut; ng'aduru un uwegi kabe gima awacho en adier. **16** Donge okombe mar erokamano ma wagoyogo erokamano* miyo wan bende

10:16 *Tiende sie en, "okombe ma wachiwogo pak."

wayudo ber ma remb Kristo kelo? Donge makate ma wang'ingo miyo wan bende wayudo ber ma ringre Kristo kelo?

17 Nimar nitie makate achiel, to kata obedo ni wang'eny, wan ringruok achiel nikech waduto wachamo makate achielno.

18 Ng'iuru ane joma gin Jo-Israel e ringruok: Donge joma chamo misengni chamo misengni-go mana kaka kendo mar misango bende chamo?

19 Kare en ang'o ma atemo wacho? Be en ni misango ma otim ne sanamu en gimoro, kata ni sanamu en gimoro?

20 Ooyo; kata kamano gima awacho en ni misengni ma ogendni chiwo, gichiwogi ne jochiende, to ok ne Nyasaye; kendo ok daher ni un bende uchiem gi jochiende.

21 Ok dubed ni umadho okombe mar Jehova kod okombe mar jochiende; ok dubed ni uchiemo e "mesa mar Jehova" kendo e mesa mar jochie-

nde. **22** Koso 'wadwaro miyo Jehova obed gi nyiego'? Waonge gi teko moloye, koso?

23 Oyie ne ng'ato timo gik moko duto, to ok ni gik moko duto konyo. Oyie ne ng'ato timo gik moko duto, to ok ni gik moko duto gero ng'ato.

24 Ng'ato ka ng'ato mondo odwar, ok mana gik ma kelone ber en owuon, to makelo ber ne ng'at machielo.

25 Chamuru gimoro amora miuso e chiro mar ring'o ma ok unon mondo kik ubed gi chich e chunyu, **26** nikech "piny en mar Jehova kod gik moko duto manie iye." **27** Ka ng'at ma ok ni e yie ogwelou to duher dhi, chamuru gimoro amora moketo e nyimu ma ok unon mondo kik ubed gi chich e chunyu. **28** To ka ng'ato owachonu ni, "Ma en gima osechiwgo misango," kik uchame nikech ng'atno osewachonu kamano, kendo mondo kik ubed gi chich e chunyu.

29 Ok awuo kuom chich mar chunyu uwegi, to mar ng'at machielo. Nikech kata obedo ni an thuolo mar timo yiero, ok adwar ni thuolono omi ong'adna bura ka luwore gi chich mar chunyu ng'at machielo. **30** Ka achamo gimoro gi erokamano ne Nyasaye, ang'o momiyi onego awe mondo ng'ato owuo kuoma ka ochaya nikech gima asegoyoe erokamano?

31 Kuom mano, bed ni uchiemo, kata umetho, kata utimo gimoro amora, timuru gik moko duto ne duong' mar Nyasaye. **32** Kik ubed joma kelo chwanyruok ne Jo-Yahudi kanyachiel gi Jo-Grik kod kanyakla mar Nyasaye, **33** mana kaka e weche duto atemo timo gik ma moro ji duto, ma ok adwar mana gik ma konya an awuon, to mago ma dikony ji mang'eny, eka dipo ka oregi.

11 Beduru joma luwo timna mana kaka aluwo tim Kristo.

2 Koro apwoyou nikech upara e gik moko duto kendo umakoru motegno gi wehego mana kaka ne apuonjoui. **3** Kata kamano, daher ni ung'e ni wi dichwo ka dichwo en Kristo; to wi dhako en dichwo; kendo wi Kristo en Nyasaye. **4** Dichwo ka dichwo ma lemo kata ma koro wach ka oumo wiye, okelo ne wiye wichkuot; **5** to dhako ka dhako ma lemo kata ma koro wach to ok oumo wiye, okelo ne wiye wichkuot, nimar ochal mana gi dhako moliel yie wiye duto. **6** Nikech ka dhako ok um wiye, onego oliel yie wiye; ka dhako neno wichkuot ka oliel yie wiye, to onego oum wiye.

7 Nimar dichwo ok onego oum wiye, nikech en kido kod duong' mar Nyasaye, to dhako en duong' mar dichwo. **8** Nimar dichwo ne ok owuok kuom dhako, to dhako e ma nowuok kuom dichwo. **9** Kendo

e wi mano, ne ok ochue dichwo ne dhako, to ne ochue dhako ne dichwo.

10 Mano e momiyu dha-ko onego orwak gimoro e wiye ma nyiso ni obolare e bwo dichwo, nikech malaike.

11 E wi mano, kuom joma ni e Ruoth, dhako ok dobetie ka dichwo onge, to dichwo bende ok dobetie ka dhako onge.

12 Nimar mana kaka dhako owuok kuom dichwo, e kaka dichwo bende nobetie kokalo kuom dhako; to gik moko duto oa kuom Nyasaye. **13** Ng'aduru un uwegi: Be en gima owinjore mondo dhako owuo gi Nyasaye e lamo ma ok oumo wiye?

14 Donge kaka ochue dhano puonjou ni ka dichwo nigi yie wich maboyo to mano kelone wich-kuot, **15** to ka dhako nigi yie wich maboyo, mano kelone duong'? Nikech osemye yie wich kaka gir umo wiye. **16** To ka ng'ato kwedo wachno nikech

oyie gi puonj machielo mopogore, waonge gi puonj machielo, mana kaka kanyakla mag Nyasaye bende ongego.

17 Kata kamano, sama achikou gi wechegi, ok apwou, nimar sama uchokoru kanyachiel, mano kelonu rach moyo, kar kelonu ber.

18 Wach mokwongo en ni, awinjo ni sama uchokoru kanyachiel e kanyakla, nitiere pogruok e kindu; to aparo ni en adier e okang' moro. **19** Nikech kuom adier kidienje bende biro pogore koa e kindu mondo joma Nyasaye oyiego ong'ere ratiro e kindu.

20 Sama uchokoru kamoro achiel, adiera en ni ok uchokru mondo ucham Chiemo Modhiambo mar Ruodhwa.

21 Nimar, sama uchame, yudoga ka ng'ato ka ng'ato osechamo chie-mbe modhiambo, omiyu ng'at moro kech kayo to machielo omer. **22** Donge un gi uteu mag chiamo kod metho,

koso? Koso uchayo ka-nyakla mar Nyasaye ka umiyo joma onge gimoro bedo gi wich-kuot? Ang'o ma dawachnu? Be onego apwou? Ok anyal pwoyou kuom wachni.

23 Nimar Ruodhwa nomiya weche ma napuonjou, ni e otieno ma ni dhi ndhoge, Ruodhwa Yesu nokawo makate

24 kendo bang' lamo kogoyo erokamano, nong'ingo mi owacho kama: "Mani ochung' ne ringra midhi chiw nikech un. Sikuru ka utimo ma mondo uparago." **25** Notimo kamano bende gi okombe bang' kane gisechamo chiemo modhiambo, kowacho niya: "Okombeni ochung' ne singruok manyien kokalokalom remba. E kinde ka kinde ma umadhe, sikuru ka utimo ma mondo uparago." **26** Nimar e kinde muchamoe makatani kendo ma umadhoe okombeni, umedodhi nyime lando tho mar Ruodhwa nyaka chopobi.

27 Kuom mano, ng'ato ang'ata ma chamo makate kata ma madho okombe mar Ruodhwa e yo ma ok owinjore, obiro ketho kuom wach ringre Ruodhwa kod rembe. **28** Ng'ato onego okwong ononre eka one kabe en owuon owinjore, to bang' mano eka onyalo chamo makateno kendo madho okombeno. **29** Nimar ng'at ma chiemo kendo ma metho ka ok ong'eyo gima ringruogno ochung'ne, otimo kamano kokelogo kum kuome owuon. **30** Mano e momiyo thothu uyomyom kendo utuo, kendo jomoko kuomu nindo e tho.* **31** To ka dine wanyalo ng'eyo kaka wachal wan wawegi, ok nyal ng'adnwa bura. **32** Kata kamano, sama ing'adnwa bura, Jehova e ma rieyowa mondo eka kik

11:30 *Ranyisi mar nindo mitiyogo kae tiende en ni Jo-Korintho ne otho e winjruokgi gi Nyasaye.

bi kumwa kanyachiel gi piny. **33** Kuom mano, owetena, sama uchokoru kanyachiel mondo uchame, rituru joweteu. **34** Ka kech kayo ng'ato, ochiem pacho mondo sama uchokoru kanyachiel, kik utim gima ng'adonu bura. To kuom weche mamoko modong', abiro riefyogi ka achopo.

12 Koro owetena, kuom wach mich ma roho chiwo, ok daher ni mondo ubed kukia. **2** Ung'eyo ni kane un jo ogendni,* ne iwuondou mondo ulam sanamu ma ok nyal wuoyo, ka uluwogi kamoro amora ma ne giterue. **3** Koro daher ni ung'e ni onge ng'ato ma ka wuoyo kokalo kuom roho mar Nyasaye, onyalo wacho kama: "Okuong' Yesu!" kendo onge ng'at ma nyalo wacho niya: "Yesu en Ruodhwa!" mak mana kokalo kuom roho maller.

12:2 *Tiende ni, joma ok ni e yie.

4 Koro nitie mich mopogore opogore, to roho en achiel; **5** kendo nitie migepe mopogore opogore mag konyo ji, to e ma Ruodhwa pod en achiel; **6** kendo nitie tije mopogore opogore, to Nyasaye achiel e ma pod timogi giduto ei ng'ato ka ng'ato. **7** To roho nenore kuom ng'ato ka ng'ato mondo ber obedie. **8** Nichech ng'ato achiel imiyo weche mag riekoko kokalokuom roho, to machielo imiyo weche mag ng'eyo kokalo kuom roho achielno, **9** kendo ng'at machielo imiyo yie kokalo kuom roho achielno, to machielo imiyo mich mag chango ji kokalo kuom roho achielno, **10** to pod ng'at machielo imiyo teko mar timo tije madongo, kendo machielo mar koro wach, to machielo fweyny weche moa kuom much Nyasaye, to machielo dhum gi dhok mopogore opogore, kendo machielo loko tiend

dhok mopogore opogore. **11** To tijego duto itimo kokalo mana kuom roho achielno, kopogo ne ng'ato ka ng'ato mana kaka odwaro.

12 Nimar mana kaka ringruok en achiel to en gi fuonni mang'eny, kendo kata obedo ni fuonni duto mag ringruogno ng'eny, gin ringruok achiel, kamano bende e kaka Kristo en. **13** Nikech kokalo kuom roho achiel, waduto ne obatiswa mi wabedo ringruok achiel, bed ni wan Jo-Yahudi kata Jo-Grik, bed ni wan wasumbni kata wan thuolo, kendo waduto ne wayudo roho achielno.

14 Nimar kuom adier, ringruok ok bed mana gi fuoni achiel, to ging'eny. **15** Ka dipo ni tielo nyalo wacho ni, "Nikech ok an lwedo, ok an fuoni mar ringruok," mano ok mone bedo fuoni mar ringruok. **16** To ka dipo ni it nyalo wacho ni, "Nikech ok an wang', ok an fuoni mar ringruok," mano ok mone bedo fuo-

ni mar ringruok. **17** Ka dine bed ni ringruok duto en wang', kare nyalo mar winjo dine obedo kanye? To ka dine bed ni ringruok duto en mar winjo, kare nyalo mar ng'uecho dine obedo kanye? **18** Kata kamano, Nyasaye oseketo moro ka moro kuom fuonni mag ringruok mana kaka nohero.

19 Ka dine bed ni giduto gin fuoni achiel, ringruok dobedo kanye? **20** To koro kata obedo ni gin fuonni mang'eny, pod gin ringruok achiel. **21** Wang' ok diwach ne lwedo ni, "Aonge kodi gi tich," kata wich bende ok nyal wacho ne tielo ni, "Aonge kodi gi tich." **22** To mopogore gi mano, fuonni mag ringruok ma nenore ni nyap, gin ma dwarore, **23** kendo fuonni mag ringruok ma waparopari ni ok nigi duong' ahinya, wamiyogi duong' moloyo, kendo fuonni ma nenore ni ok long'ohanya, imiyogi luor

moloyo, **24** fuonni ma nenore ni long'o, ok gi-chando gimoro. Kata kamano, Nyasaye oseloso ringruok kamano, komiyo fuoni ma nenore ni orem oyud duong' moloyo, **25** mondo kik bedie pogruok e ringruok, to fuonnine onego odewere moro gi nyawadgi. **26** Ka fuoni achiel winjo lit, mamokogo duto winjo lit kanyachiel kode; bende ka fuoni achiel imiyo duong', mamokogo duto yudo mor kanyachiel kode.

27 Koro un ringruok mar Kristo, kendo ng'ato ka ng'ato kuomu en fuoni mar ringruogno. **28** Kendo Nyasaye osemiyo jomoko migepe ei kanyakla: mokwongo, joote; mar ariyo, jonabi; mar adek, jopuonj; eka tije madongo; kae to mich mag chango ji; kod timo tije ma konyo ji; kod nyalo mag tayo weche; kod dhum gi dhok mopogore opogore. **29** Ok ni ji duto gin joote, koso? Ok ni

ji duto gin jonabi, koso? Ok ni ji duto gin jopuonj, koso? Bende, ok ni ji duto timo tije madongo, koso? **30** Ok ni ji duto nigi mich mag chango ji, koso? Ok ni ji duto dhum gi dhok mopogore opogore, koso? Ok ni ji duto loko dhok, koso? **31** To sikuru kutimo matek mondo uyud mich madongo moloyo. Koro abiro nyisou yo maberie moloyo duto.

13 Ka an gi nyalo mar wuoyo e dhok mag dhano kata mag malaike to aonge gi hera, asebedo mana kaka okot ma ywak kata olang' migoyo. **2** To ka an gi mich mar koro wach, kendo alony gi weche maler moum duto, kendo an gi ng'eyo duto, kendo ka an gi yie motegno ahinya ma anyalo kata mana daro gode, to aonge gi hera, an kayiem nono. **3** Bende, ka achiwo giga duto mondo apidhgo jomamoko, kendo ka achiwo ringra kaka misango mondo

omi apakra, to aonge gi hera, onge ber moro ma ayudo kata matin.

4 Hera hore mos kendo ong'won. Hera onge gi nyiego. Ok opakre, ok obed gi sunga, **5** ok otim timbe ma ok nyis luor, ok omany mana gik ma kelone ber owuon, iye ok wang' piyo. Ok omak tim marach motimne. **6** Ok omor gi tim ma ok kare, to omor gi adiera. **7** Odhil e weche duto, oyie weche duto, obedo gi geno kuom weche duto, onano e weche duto.

8 Hera ok rem ngang'. To ka nitie mich mag koro wach, gibiro lal nono; ka nitie dhum gi dhok mopogore opogore, gibiro rumo; ka nitie ng'eyo, gibiro lal nono. **9** Nimar sani wan gi ng'eyo morem, kendo wakoro wach morem, **10** to ka gima oromo chuth ochopo, ibiro gol gima orem oko. **11** Kane an nyathi, ne ajawuoyo ka nyathi, ne aparok ka nyathi, ne ano-

no gik moko ka nyathi; to nikech koro asebedo ng'at maduong', asewera gi kido mag nyathi. **12** Nimar sani wawano gik moko e yo ma tiptip kokalo kuom kio mar chuma, to bang'e wabiro neno gigo wang' gi wang'. Gie sani an gi ng'eyo morem, to bang'e abiro bedo gi ng'eyo malong'o mana kaka Nyasaye ong'eya malong'o. **13** Kata kamano, koro adekgi e ma siko: yie, geno, kod hera; to maduong' moloyogi en hera.

14 Lawuru hera, to sikuru kutimo matek mondo uyud mich mag roho, to moloyo, mondo ukor wach. **2** Nimar ng'at ma nigi mich mar dhum gi dhok mopogore opogore wuoyo gi Nyasaye to ok gi dhano, nikech onge ng'at ma winjo, to owachochoweche maler moum kotimo kamano kokalo kuom roho. **3** Kata kamano, ng'at ma koro wach gero ji, kendo

ojiwo ji, kendo ohoyo ji gi wechene. **4** Ng'at ma nigi mich mar dhum gero owuon, to ng'at ma koro wach gero kanyakla. **5** Koro daher ni uduto ubed gi mich mar dhum gi dhok mopogore opogore, kata kamano daher molooyo ni mondo ukor wach. Kuom adier, ng'at ma koro wach duong' molooyo ng'at ma nigi mich mar dhum, mak mana ka adier oloko wechego mondo ogergo kanyakla. **6** To owetena, ka dipo ni abiro iru ka adhum gi dhok mopogore opogore, en ber mane ma datimnu ka ok awuoyo kodu gi fweny, kata gi ng'eyo, kata gi koro wach, kata gi puonj moro?

7 Mano bende e kaka gik ma golo dwol to gionge gi ngima chalo, obed asili kata nyatiti. Ka ok opog dwond moro ka moro kuomgi, ere kaka inyalo fweny dwol mar asili kata mar nyatiti? **8** Nimar ka turmbeta chiwo dwol ma

tiende ok ong'ere malong'o, en ng'a ma biro ikerone ne lweny? **9** Kamano bende, ka ok uwuo gi dhok ma ji winjo tiende mayot, ere kaka ng'ato biro ng'eyo gima uwachoch? Mano biro chalo ka gima uwuoyo gi yamo. **10** Nyalo bedo ni nitie dhok mang'eny mopogore opogore miwacho epiny, kata kamano ongedhok moro amora ma onge gi tiende. **11** Nikech ka ok awinj tiend wach miwacho, abiro chalo wendo ne ng'at ma wuoyo, kendo ng'at ma wuoyono biro bedona ka wendo. **12** Kamano bende, nikech ugombo ahinya bedo gi mich mag roho, dwaruru matek mondo ubed gi mich mogundho ma biro gero kanyakla.

13 Kuom mano, ng'at ma dhum gi dhok mopogore opogore, olem mondo obed gi nyalo mar lokogi. **14** Nikech sama alemo ka adhum gi dhok mopogore opogore, mich mara mar roho

e ma lemo, to pacha ok tim gimoro. **15** Kare ang' o monego otimre? Abiro lemo ka atiyo gi mich mar roho, to abiro lemo gi pacha ben-de. Abiro wero wende pak ka tiyo gi mich mar roho, to abiro wero wende pak gi pacha ben-de. **16** Ka ok kamano, ka ichiwo pak kitiyo gi mich moro mar roho, ere kaka ng'ato ang'ata mapile manie dieru biro wacho ni, "Amin" e wi erokamano migoyo sama ilemo to ok ong'eyo tiend gima iwacho? **17** Adier, isegoyo erokamano e yo maber, to ok iger ng'at machielo. **18** Agoyo ne Nyasaye erokamano ni adhum gi dhok mang'eny moloyo kaka udu-to utimo. **19** Kata kamano, ka an e kanyakla, dibed maber moloyo ka awacho weche abich gi pacha mondo apuonjgo jomamoko ka ahulonegi gi dhoga, kar tiyo gi weche aluf apar ka adhum gi dhok mopogore opogore.

20 Owetena, kik ubed nyithindo e pachu, to beduru nyithindo matindo kuom wach richo; kendo ubed joma dongo e pachu. **21** Ondik e Chik niya: "Jehova owacho kama, 'Anawuo gi jogi ka atiyo gi dho welo kod dho joma gikia, to e ma pod gibiro tamore wi-nja.'" **22** Kuom mano, dhum gi dhok mopogore opogore ok en ranyisi ne joma ni e yie, to en ranyisi ne joma ok ni e yie, to koro wach ok en mar joma ok ni e yie, to en mar joma ni e yie. **23** Omiyo, ka kanyakla mangima ochokore kamoro achiel kendo udu-to udhum gi dhok mopogore opogore, kae to ji ajia mapile kata joma ok ni e yie odonjo kanyo, donge gibiro wacho ni neko omakou? **24** To ka uduto ukoro wach kendo ng'at ma ok ni e yie kata ng'ato ang'ata mapile odonjo kanyo, obiro fwenyo ni irieye kendo inone adimba gi ji duto. **25** Eka weche mopondo

e chunye biro fwenyore, kendo obiro podho piny auma kae to olamo Nyasaye kohulo ayanga niya: "Adier Nyasaye ni e kindu."

26 Owetena, kare en ang'o monego otimre? Sama uchokoru kanyachiel, ng'at moro nigi zaburi, machielo nigi puonj moro, machielo nigi fweny moro, machielo nigi mich mar dhum gi dhok mopogore opogore, to machielo nigi mich mar loko tiend dhok. Gik moko duto mondo otimre e yo ma gero kanyakla. **27** To ka nitie ng'at ma dhum, ji ariyo kata adek e ma odhum ka ng'eny, kendo gitim kamano ka giwilore, to ng'ato nyaka lok dhokgo. **28** To ka onge ng'at ma loko, jalo nyaka ling' thi e kanyakla kendo owuo gi chunye owuon kod Nyasaye. **29** Jonabi ariyo kata adek mondo okor wach, kae to jomamokogo ofweny tiend wechego. **30** To ka ng'at

machielo oyudo fweny moro sama obet kanyo, ng'at ma fwenyno onwang'o ka wuoyo mondo oling'. **31** Nimar uduto unyalo koro wach ka utimo kamano ng'ato bang' nyawadgi, mondo ji duto opuonjre kendo giduto giyud jip. **32** Kendo mich mag roho ma jonabi tiyogo, onego giti kodgi e yor ritruok. **33** Nimar Nyasaye ok tim gik moko e yo ma ok ochanore, to en Nyasach kuwe.

Mana kaka timore e kanyakla duto mag joma ler, **34** mon mondo oling' ei kanyakla, nimar ok oyienegi wuoyo. Kar mano, gibolre e bwo chwo mana kaka Chik bende wacho. **35** Kapo ni gidwaro puonjore wach moro, onego gipenj chwogi ka gin pachcho, nimar en gima kelo wich-kuot ka dhako wuoyo e kanyakla.

36 Be un e ma wach Nyasaye noa kuomu, koso wachno nochopo mana ne un kendu?

37 Ka nitie ng'at ma paro ni en janabi kata ni en gi mich mag roho, nyaka oyie gi weche ma andikonugi kaka weche ma Ruodhwa e ma chiko.

38 To ka nitie ng'at ma ochayo wechego, ibiro chaye. **39** Omiyo, owetena, timuru matek mondo ubed gi mich mar koro wach, to kik utam ng'at ma dhum gi dhok mopogore opogore. **40** To weuru mondo gik moko duto otimre e yo mobidhore kendo mochanore maber.

15 Owetena, koro aparonu kuom wach maber ma ne alandonu ma bende ne urwako kendo ma uchung'ie motegno. **2** Koka-lo kuom wachno, sani iresou ka umakoru motegno gi wach maber ma ne alandonuno, mak mana kapo ni ne urwako yie kayiem nono.

3 Nimar achiel kuom gik ma ne akwongo puonjou gin gik ma an bende ne omiya, ni Kristo ne otho ne richowa kaka

Ndiko nokoro; **4** kendo ni ne oyike, ee, mi ne ochiere e odiechieng' mar adek kaka Ndiko nokoro; **5** kendo ni nofwenyore ne Kefa, eka bang'e ne ji Apar Gariyoka. **6** Bang' mano, nofwenyore ne owete mokalo 500 ma nochokore kamoro achiel, ma thothgi pod ni kodwa, kata obedo ni moko kuomgi osenindo e tho. **7** Bang'e, nofwenyore ne Jakobo eka ne joote duto. **8** To mogik chuth, nofwenyorena an bende mana ka ng'at ma nonyuol bogno.

9 Nimar an e ma atinie mogik kuom joote, kendo ok awinjora mondo oluonga ni jaote nikech ne asando kanyakla mar Nyasaye. **10** Kata kamano, ng'wono mogundho mar Nyasaye osemiyo an gi migawo ma atimo sanini. Kendo ng'wonone mogundho ma nonyisa ok nobedo kayiem nono, to ne atiyo matek moloyogi giduto; to ok kuom tek-

rena awuon, to kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye man kuoma.

11 Kare kata bed ni en an kata gin, mano e kaka wayalo kendo mano e kaka nubedo joma oyie.

12 Koro ka wayalo ni Kristo osechier oa kuom joma otho, obet nade ni jomoko kuomu wacho ni joma otho ok bi chier?

13 Ka kuom adier joma otho ok bi chier, to kare Kristo bende ne ok ochier. **14** To ka dibed ni Kristo ne ok ochier, kuom adier yalo ma watio en kayiem nono, kendo yieu bende en kayiem nono. **15** E wi mano, wabedo bende jono mag miriambo kuom Nyasaye nikech wasechiwo neno mar miriambo e wi Nyasaye kuom wacho ni nochiero Kristo, to kare ne ok ochiere, ka dipo ni adier joma otho ok chier. **16** Nimar ka ok bi chier joma otho, Kristo bende ne ok ochier. **17** E wi mano, ka Kri-

sto ne ok ochier, yieu en kayiem nono; usiko e richou. **18** Kare joma no nindo e tho ka gin e winjruok achiel gi Kristo bende kargi oselal nono. **19** Ka genowa kuom Kristo en mana mar ngimana kende, wan e joma onego onenwa lit molojo ji duto.

20 To koro Kristo osechier oa kuom joma otho, en e nyak mokwongo kuom joma osenindo e tho. **21** Nimar ka tho nobiro kokalo kuom ng'ato achiel, joma otho bende ibiro chier kokalo kuom ng'ato achiel. **22** Nimar mana kaka kuom Adam dhano duto tho, e kaka bende kuom Kristo dhano duto biro bedo mangima. **23** To mana ka luwore gi kar ng'ato ka ng'ato: Kristo e nyak mokwongo, bang' mano, joma gin mag Kristo e ndalo ma biro yudo ka entie.*

15:23 *Wach molok kae ni "entie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

24 Kae to gikone, obiro duoko Pinyruoth ne Nyasache kendo Wuon mare bang' kosegolo oko loje duto gi telo duto kod teko. **25** Nimar nyaka oloch ka en ruoth nyaka chop kama Nyasaye biro keto wasike duto e bwo tiende. **26** Kendo jasi-gu mogik ma en tho, ibiro tiek chuth. **27** Nimar Nyasaye "noketo gik moko duto e bwo tiend Kristo." To sama owacho ni 'gik moko duto oseket e bwo Kristo,' nenore maler ni mano ok oriwo Jalno ma noketo gik moko duto e bwo Kristo. **28** To bang' ka gik moko duto oseket e bwo Wuowi, eka Wuowi ben-de biro bolore e bwo Jalo ma noketo gik moko duto e bwo Kristo, mondo Nyasaye obed gik moko duto ne ji duto.

29 Ka ok kamano, kare joma ibatis mondo gibed joma otho biro timo nang'o? Ka ok chier joma otho ngang', kare ang'o momiyi ibatisgi mondo gibed kama-

no? **30** Ang'o momiyi seche duto waketo ngimawa e bwo gik ma nyalo hinyowa kata kelonwa tho? **31** Tho ocho-ma pile. Owetena, mano en gima an-go gadier mana kaka sunga ma an-go nikech un, ma bende an-go kuom Kristo Yesu Ruodhwa. **32** Ka ase-kedo gi ondiegi e Efeso mana kaka jomamoko, mano konya nade? Ka kare ok chier joma otho, "wachiemuru kendo wameth nimar kiny wanatho." **33** Kik wuondu. Bedo osiepe joma richo ketho timbe mabeyo. **34** Pachu mondo ochiew e yo makare kendo kik ubed gi kido mar timo richo, nimar jomoko onge gi ng'eyo mar Nyasaye. Awacho mae mondo akuod wiu.

35 Kata kamano, ng'ato nyalo penjore niya: "Ere kaka ibiro chier joma otho? Ee, en kit del mane ma ibiro chier-gigo?" **36** In ng'at ma parone ok ni kare! Gima ichuoyo ok nyal bedo

mangima mak mana ka osetho mondi. **37** Kendo kuom gima ichuoyo, ichuoye, ok ka en del* mosedongo, to mana kodhi matin, bed ni en mar ngano kata mar kit cham moro amora; **38** to Nyasaye miyo kodhino del mana kaka en owuon ohero, kendo omiyo kodhi ka kodhi del mar kodhino owuon. **39** Ringruok duto ok chalre, to nitie mar dhano, nitie mar jamni, nitie mar winy, kendo nitie mar rech. **40** Bende, nitie del mag polo gi del mag piny; to ber ma del mag polo nigo opogore gi ber ma del mag piny nigo kuom duong' ma gin-go. **41** Rieny mar wang'-chieng' opogore e duong'ne, bende, rieny mar dwe opogore, kendo mar sulwe bende opogore; to kuom adier, rieny mar sulwe ka sulwe opogore e duong'gi.

42 Kamano bende e

15:37 *Tiende ni, cham.

kaka ichiero joma otho. Ichuoye e del ma tow; to ichiere gi del ma ok tow. **43** Ichuoye ka onnge gi duong'; to ichiere gi duong'. Ichuoye ka onyap; to ichiere ka en gi teko. **44** Ichuoye ka en del mar ringruok; to ichiere gi del mar polo. Ka nitie del mar ringruok, nitie bende del mar polo. **45** Ondik kamano niya: "Adam dhano mokwongo nodoko chuny mangima." Adam mogik nobedo gi del mar polo ma chiwo ngima. **46** Kata kamano, del mar polo ok e ma kwong. To mar ringruok e ma kwongo, eka bang'e, mar polo. **47** Dhano mokwongo en moa e piny kendo mochue gi buru; to dhano mar ariyo en moa e polo. **48** Mana kaka jal ma ochue gi buruno chalo, e kaka joma ochue gi buru bende chalo; kendo mana kaka jal moa e polono chalo, e kaka joma gin mag polo bende chalo. **49** Mana kaka wasebedo e kit jal

mochue gi buru, wana-bed bende e kit jalo moa e polo.

50 To awachonu owetena ni ringruok gi remo ok nyal yudo pok e Pinyruodh Nyasaye, kendo gima tow ok nyal yudo pok mar gima ok tow. **51** Neuru! anyisou wach moro maler moum, niya: Ok waduto ma wananind e tho, to waduto ibiro lokwa **52** mapiyo ka diemo wang' e kinde ywak mar turmbeta mogik. Nikech turmbeta noywagi, kendo joma otho ibiro chier gi del ma ok tow, mi nolokwa. **53** Nimar del ma towni nyaka rwak del ma ok tow, kendo del ma tho nyaka rwak del ma ok tho. **54** To ka del ma towni oserwako del ma ok tow kendo ka del ma tho oserwako del ma ok tho, eka wach biro timore ma ne ondik niya: "Oselo tho motieke chuth nyaka chieng'." **55** "In tho, ere lochoni? In tho, lit ma ikelo ni kanye?" **56** Richo e lit ma

kelo tho, to teko mar richo en Chik. **57** To agoyo ne Nyasaye erokamano nimar omiyo walocho kokalo kuom Ruodhwa Yesu Kristo!

58 Kuom mano, owetena ma ahero, chung'uru motegno ma ok uyiengni, ka kinde duto ubedo modich e tij Ruodhwa, ka ung'eyo ni tich matek mutiyo ne Ruodhwa ok en kayiem nono.

16 Koro kuom wach chiwo michoko ne joma ler, unyalo luwo weche ma ne achiko kanyakla mag Galatia. **2** E odiechieng' mokwongo mar juma ka juma, ng'ato ka ng'ato onego oket gimoro tenge ka luwore gi nyalone, mondo kik uchok chiwo sama achopo. **3** To ka achopo kanyo, abiro oro jomoko ma upwodho e barupeu, mondo giter Jerusalem michu ma uchiwo e yo mang'won. **4** Kata kamano, kapo ni owinjore mondo an bende adhi Jerusalem, abiro dhi kodgi kuno.

5 To anabi iru ka ase-kalo Makedonia, nimar abiro kadho Makedonia; **6** kendo samoro abiro bet kodu kata dak kodu e kinde koyo, eka ukowa matin kama nyalo bedo ni adhiyoe. **7** Nimar gie sani ok adwar nenou mana machuok sama akalo nikech ageno mar bedo kodu kuom kinde mogwaro ka Jehova oyie. **8** To gie sani, pod an Efeso nyaka chop Sawo mar Pentekost, **9** nimar oseyawna dhoot malach mar tich, to nitie jo akwede mang'eny.

10 Koro ka Timotheo ochopo iru, neuuru ni onge gimoro amora ma nyalo miyo obed gi luoro ka en e kindu, nimar otiyo tij Jehova mana kaka an bende. **11** Kuom mano, kik ng'ato ochaye. Koweuru matin e wuodhe gi kuwe mondo obi ira nikech ari-te kanyachiel gi owete.

12 Koro kuom wach owadwa Apolo, ne asaye ahinya mondo obi iru gi

owete. Ne ok en dwache mondo obi sani, omiyo enobi ka oyudo thuolo.

13 Sikuru ka uneno, chung'uru matek e yie, beduru jochir, kendo ubed motegno. **14** Gik moko duto mutimo, timgiuru gi hera.

15 Owetena, koro asayou kama: Ung'eyo ni jood Stefana e nyak mowwongo e Akaya kendo ne gichiwore tiyo ka gikonyo joma ler. **16** Un bende yie ubolru e bwo joma kamago kod jogo duto ma gin jotich wetewa kendo ma tiyo matek. **17** To amor nimar an gi Stefana, gi Fotunato, kod Akaiko, nikech bedo ni gin kae osepong'o karu nimar uonge kae. **18** Nikech giseduogo chunya kod maru bende. Kuom mano, nyisuru chuny mar erokamano nikech joma kamago.

19 Kanyakla mag Asia ooronu mos maggi. Akwila gi Priska kaachiel gi kanyakla manie odgi omosou gi ilo kuom Ruodhwa. **20** Owete

duto omosou. Mosreuru ng'ato gi ng'ato gi nyoth maler.

21 An Paulo, kendo mae en mos mara ma andikonu gi lweta awuon.

22 Ka ng'ato ok ohero Ruodhwa, to obed ng'at

mosekuong'. A Ruodhwa, bi! **23** Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu mondo obed kodu.

24 Herana mondo obed kodu uduto e winjruok achiel gi Kristo Yesu.

BARUA MAR ARIYO NE JO-KORINTHO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2)

Nyasaye hoyowa e masichewa duto (3-11)
Lokruok e chenro mag wuodhe Paulo (12-24)

2 Gombo mar Paulo ni ji obed moil (1-4)

Weyo ne jaricho kethone kendo duoke e kanyakla (5-11)

Ka Paulo ni Troa kod Makedonia (12, 13)

Tij yalo wach maber, oganda ma wuotho gi mor ka joma oa locho (14-17)

Ok wan jolok ohala gi wach Nyasaye (17)

3 Barupe mag pwoch (1-3)

Jotich mag singruok manyien (4-6)

Singruok manyien nigi duong' molooyo (7-18)

4 Ler mar wach maber (1-6)
Pach joma ok oyie odin (4)

Mwandu makende e gik mochwe gi lowo (7-18)

5 Rwako ot mar polo (1-10)
Tij konyo ji mondo olos winjruok gi Nyasaye (11-21)

Chuech manyien (17)
Joma oor ma tiyo e lo Kristo (20)

6 Ng'wono mogundho mar Nyasaye ok onego otigo marach (1, 2)

Kaka Paulo notiyo tije mar yalo (3-13)

Kik utueru e jok achiel gi joma ok ni e yie (14-18)

- 7 Wapwodhreuru kuom gik ma chido ringruok (1)
Mor ma Paulo ne nigo nikech Jo-Korintho (2-4)
Ripot maber ma Tito nokelo (5-7)
Kuyo e yo ma Nyasaye dwaro kod loko chuny a e richo (8-16)
- 8 Ichoko chiwo ne Jokristo man Judea (1-15)
Oro Tito odhi Korintho (16-24)
- 9 Jiwo ji mondo obed jochiwo (1-15)
Nyasaye ohero ng'at ma chiwo gi ilo (7)
- 10 Paulo nyiso ratiro mare mar bedo jaote (1-18)
Giwa mag lweny ok gin mag ringruok (4, 5)
- 11 Paulo kod joote ma ji ne odhialo ni long'o (1-15)
Masiche ma Paulo noyudo kaka jaote (16-33)
- 12 Fweny ma Paulo ne oneno (1-7a)
'Kudho ma ne chwowo ringre' Paulo (7b-10)
Onge gima joote ma ji dhialo oloyogo Paulo (11-13)
Paulo dewo Jo-Korintho (14-21)
- 13 Siem kod jip mogik ma Paulo chiwo (1-14)
"Sikuru ka unonoru mondo une kabe un e yie" (5)
Yie mondo orieu; ubed gi winjruok e paro (11)

1 An Paulo, jaote Kristo Yesu kokalo kuom dwaro mar Nyasaye, ka an kod Timotheo owadwa, wandikonu un kanyakla mar Nyasaye man Korintho, moriwo joma ler duto man e Akaya mangima:

2 Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom

Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

3 Opak Nyasaye kendo Wuon Ruodhwa Yesu Kristo, ma en Wuoro ma kecho ji kendo Nyasach hoch duto, **4** ma hoyowa e masichewa duto mondo wabed gi nyalo mar hoyo jomamoko

manie bwo masira moro amora, ka wahoyogi gi hoch ma wayudo koa kuom Nyasaye. **5** Nikech mana kaka sand ma wasandorego ne Kristo ogundho kuomwa, e kaka hoch ma wayudo koa kuom Kristo bende ogundho. **6** Koro sama wan e bwo masira, en ni mondo uyud hoch kod warruok; bende sama ihoyowa, hochno e ma konyou nano e bwo sand ma chal gi ma wan bende wakadhoe. **7** Kendo geno marwa kuomu ok yiengni, ka wang'eyo maber ni, mana kaka un bende ukadho e sand, mano bende e kaka ubiro yudo hoch.

8 Owetewa, ok dwaher ni ubed kukia wach masiche ma ne wayudo e alwora mar Asia. Ne wan e bwo ting' mapek ahinya mohingo tekrewa, kendo ne ok wang'eyo kabe ne wadhi tony mi wadong' ka wangima. **9** To kuom adier ne wano ni oseng'adnwa buch tho. Mano ne en ni

mondo waket genowa, ok kuomwa wawegi, to kuom Nyasaye ma chiero joma otho. **10** Ne oresowa e lak tho malich kamano, bende obiro resowa, kendo wan gi geno kuome ni obiro dhi nyime resowa. **11** Un bende unyalo konyowa kuom sayonwa, mondo ji mang'eny ochiw lamo mag erokamano e lowa kuom ng'wono minyisowa nikech lamo mag ji mang'eny.

12 Nimar gima miyo wasungore kendo ma chunywa ok ketnwae bura en ni wasetimo gik moko e pinyni, to molooyo ne un, ka wawuotho maler kendo gi chuny matir ma nyiso luoro Nyasaye, ok gi rieke mar ringruok, to kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye. **13** Nikech kuom adier, wandikonu mana weche ma unyalo somo mi ung'e tiendgi, kendo an gi geno ni ubiro medo ng'eyo tiend wechego chuth, **14** mana kaka

useng'eyo e okang' moro ni wan e joma miyo ubedo gi sunga, mana kaka un bende ubiro miyo wabed gi sunga e chieng'no mar Ruodhwa Yesu.

15 Omiyo, geno ma kamano e momiyo ne achano motelo mar biro iru, mondo uyud thuolo mar ariyo mar bedo gi ilo; **16** nikech ne adwaro ni araw mondo aneu sama adhi Makedonia kendo aduog iru ka awuok Makedonia, eka bang'e ukowa matin ka adhi Judea. **17** To ka ne achano kamano, be dibed ni ne akawo wachno mayot? Koso dibed ni an ng'at ma chano gik moko e yor ringruok, mondo awach ni, "Ee, ee" eka bang'e ni, "Ooyo, ooyo"? **18** To unyalo bedo gadier kuom Nyasaye ni gik ma wawachonu ni gin "ee" ok lokre "ooyo." **19** Nikech Yesu Kristo, Wuod Nyasaye, ma ne oyalnu wachne kokalo kuomwa, tiende ni kokalo kuoma, gi Silvano, kod Timotheo, ne ok obedo

"ee" kendo "ooyo," to en osiko mana "ee." **20** Nimar kata bed ni singo mag Nyasaye ng'eny marom nade, gisebedo "ee" kokalo kuom Yesu. Omiyo, bende kokalo kuome e ma ji wachoe "Amin" ne Nyasaye, ma en gima kelo ne Nyasaye duong' kokalo kuomwa. **21** To Nyasaye e ma oesingo gadier ni un kod wan, wan mag Kristo kendo Nyasaye e ma ne owirowa mondo wabed joge. **22** Bende, oseke-to kuomwa alama mare motelo, ma en roho maler mosemiyowa ei chunywa kaka singo mar gima biro.

23 Koro akuong'ora e nying Nyasaye kaka jannenona, ni gimomiyo pok abiro Korintho nyaka chop sani, en ni mondo kik amednu kuyo. **24** To ok ni wan ruodhi e wi yie maru, to wan jotich kanyachiel kodu mondo ubed gi mor, nikech yieu e momiyo uchung' motegno.

2 Nimar aseng'ado mondo kik aduog iru kendo e kuyo. **2** Nikech ka amiyo ubedo gi kuyo, gin jomage ma biro miyo abed moil mak mana un ma asekelonu kuyo? **3** Omiyo, ne andikonu wechego mondo sama abiro, kik ukelna kuyo nikech un e monego umi abed gi mor, nimar an gadier ni gik ma kelona ilo e ma bende kelonu ilo uduto. **4** Nimar ne andikonu ka pi wang'a chuer ahinya kendo ka akalo e masiche kod lit mang'eny e chunya, ok ni mondo akelnu kuyo, to mondo ung'e kaka hera ma aherougo tut.

5 Koro ka ng'ato osekelo kuyo, osekelo kuyo ok ne an, to un duto e ma osekelonu kuyo okang' moro. Kata kama-no, ok daher tiyo gi weche mager ahinya kuom wachni. **6** Kum maru mar ji mathoth ma rieyo ng'atno, koro oserome; **7** koro onego uwene kethone e yo mang'won kendo uhoye, mondo kik

kuyo mokadho oloye. **8** Kuom mano, asayou ni mondo unyise herau. **9** Nikech mano bende e momiyo ne andikonu: mondo ang'e kabe unyalo nyiso ni uikoru timo gik michikoue e weche duto. **10** Kuweyo ne ng'ato ketho kuom wach moro amora, an bende atimo kama-no. Kuom adier, e wach moro amora ma aseweyoe ne ng'ato kethone (kapo ni aseweyo ne ng'ato e gimoro amora) atimonu e wang' Kristo **11** mondo Satan kik wuondwa, nikech waseng'eyo riekni motiyogo.

12 Koro ka nachopo Troa mondo aland wach maber e wi Kristo, kendo ka noyawna dhoot e tij Ruoth, **13** ne aonge gi kuwe e chunya nikech ne ok ayudo Tito owadwa. Omiyo, ne agoyonegi oriti kae to ne awuok mondo adhi Makedonia.

14 To agoyo ne Nyasaye erokamano ma kinde duto tayowa kanyachiel gi Kristo ka wan

kaka oganda ma wuotho gi mor ka joma oa locho, kendo omiyo suya mang'ue mamit mar ng'eyo mare landore kuonde duto kokalo kuomwa! **15** Nikech e wang' Nyasaye, wan tik mang'ue mamit mar Kristo ne joma ireso kod joma ochomo kethruok; **16** kuom joma ochomo kethruok, wan tik mar tho ma tero ji e tho, to kuom joma ireso wan tik mang'ue mamit mar ngima ma tero ji e ngima. To ng'a gini mowinjore chuth gi tijni? **17** En wan, nikech ok wan jolok ohala gi wach Nyasaye kaka ji mang'eny timo, to wayalo gi chuny matir chutho e winjruok achiel gi Kristo, kaka joma Nyasaye ooro kendo watimo kamano e wang' Nyasaye.

3 Be dibed ni wan wawegi wachako pwoyore kendo ni wan joma beyo? Koso udwaro ni wamiu barupe ma wapwoyorenugo kata un e ma umiwa barupe ma

upwoyowago, mana kaka jomamoko timo? **2** Un uwegi un e barupwa, mondik ei chunywa, mong'ere, kendo ma dhano duto somo. **3** Nikech nyisore maler ni un barua mar Kristo ma wase ndiko kaka jotichne, en barua ma ondik gi roho mar Nyasaye mangima to ok gi wino, barua mondik e chunywa to ok e kite mopa.

4 Kokalo kuom Kristo, wan gadier ma kamano kuom Nyasaye. **5** Ok ni wan wawegi e ma wamiyo wabedo joma oromo chuth e tiyo tijni, to Nyasaye e ma miyo wabedo joma oromo chuth, **6** en e ma kuom adier ose miyo waromo chuth bedo jotich mag singruok manyien, ok mar chike mondik, to mar roho; nimar chik mondik ng'ado ne ji buch tho, to roho miyogi ngima.

7 Koro ka chike ma kelo tho kendo ma ne ondik gi nyukta e kite nobiro gi duong' miwuoro ahinya ma ne omono

kata nyithind Israel ng'iyoy wang' Musa tir nikech wang'e ne rieny gi duong', ma en duong' ma ne dhi rumo, **8** en ang'o ma nyalo mono tich ma roho chopo obed gi duong' molooyo? **9** Nikech ka chike ma kelo buch tho ne nigi duong' miwuoro, chenro ma miyo ikwano ji kaka joma kare nigi duong' molooyo! **10** Kuom adier, chenro ma ne omi duong' chon, osema duong' ma ne engo nikech chenro ma nigi duong' ma loye koro nitie. **11** Nimar ka chenro ma nonego orum nobiro gi duong', mano kaka chenro ma siko nigi duong' momedore molooyo!

12 Nikech wan gi geno ma kamano, wawuoyo ka wan thuolo ahinya, **13** kendo ok watim gima Musa notimo kane ojau-mo wang'e gi rageng' mondo nyithind Israel kik chom wengegi tir kuom chenro ma ne dhi rumono. **14** To pachgi nodinore. Nikech nyaka

kawuononi, sama ji somo singruok machon, rageng'no siko ka oumo pachgi, nimar inyalo mana gole kokalo kuom Kristo. **15** Kuom adier, nyaka chil kawuono, samoro amora misomo wiche ma Musa nondiko, nitie rageng' ma umo chunyi. **16** To ka ng'ato olokore oyie kuom Jehova, igolone rageng'no. **17** Koro Jehova en Roho; kendo kama roho mar Jehova nitie, ji bedo thuolo. **18** To waduto, kaka joma wengegi onge gi rageng', wachal kaka kio, ka wamiyo duong' mar Jehova nenore koa kuomwa, kilokowa mondo wabed e kite, kendo duong'no medo nenore kowuok e okang' moro nyaka e machielo, mana kaka Jehova ma en Roho osemiyo mano otimore.

4 Kuom mano, nikech osemiwa tijni kokalo kuom kech mosenyiswa, ok waol. **2** To wasekwedo gik maricho ma ling'ling', gik ma kelo wich-kuot, kendo ok wa-

wuoth e yor wuond, to bende ok wanjaw wach Nyasaye; to kuom miyo adiera onenre ayanga, waketo ranyisi maber ne dhano duto mondo chunyi gi kik ng'adnwa bura e wang' Nyasaye. **3** Kuom adier, ka wach maber ma walando ogeng'ore, ogeng'ore ne joma ochomo kethruok, **4** ma kuom gi nysach ndaloni oseedino pach joma ok oyie, mondo duong' mar wach maber kuom Kristo ma en kit Nyasaye kik rienynegi. **5** Nikech ok wayal wachwa wawegi, to wayalo kwanyiso ni Kristo Yesu en Ruoth, kendo ni wan wasumbniu e lo Yesu. **6** Nimar Nyasaye e ma nowacho niya: "Ler mondo orieny koa e mudho," kendo osemiyo lerno orieny e chunyiwa komiyo ng'eyo ma nigi duong' miwuoro e wi Nyasaye orieny ne chunyiwa kokalo kuom wang' Kristo.

7 Kata kamano, wan gi mwandu makendeni e

gik mochue gi lowo, mondo teko mokalo mapile obed mar Nyasaye, to ok moa kuomwa. **8** Idiyo-wa matek e yore duto, to ok odinnwa chuth; wadhier nono, to ok ma onge gi yo chuth mar wuok; **9** isandowa, to ok jwang'wa; igowa piny, to ok tiekwa. **10** Kinde duto ringrewa nano e bwo sand ma nyalo kelonwa tho mana kaka Yesu, mondo ngima mar Yesu bende onenre ayanga e ringrewa. **11** Nimar wan ma wangima, pile waromo gi gik ma kelowa machiegni gi tho nikech Yesu, mondo ngima mar Yesu bende onenre ayanga e ringrewa ma tho. **12** Omiyo, tho tiyo kuomwa, to ngima tiyo kuomu.

13 Koro nikech wan gi chuny mar yie ma chal gi mano ma ne ondik niya: "Ne anyiso yie, kendo mano e momiyo ne awuoyo"; wan bende wanyiso yie, omiyo wawuoyo **14** ka wang'eyo ni Jal ma

nochiero Yesu, biro chierowa wan bende kod Yesu, kendo obiro terowa kanyachiel kodu e nyime. **15** Nimar mago duto timore nikech un, mondo oganda mathoth momedore oyud ng'wono mogundho mar Nyasaye nikech ji momedore goyone erokamano kendo mano miye duong'.

16 Kuom mano, ok waol, kendo kata obedo ni e kit dhano ma wan gi oko dhi ka rumo, kuom adier e dhano ma wan gi ka iye to imiyo doko manyien pile ka pile. **17** Nimar kata obedo ni masiche ma wayudo gin ma kadho piyo kendo gitindo, gikone gibiro kelonwa duong' ma siko medore ameda nyaka chieng'; **18** ka wachomo wang'wa, ok kuom gik mineno, to kuom gik ma ok ne. Nikech gik mineno ok sik, to gik ma ok ne siko nyaka chieng'.

5 Nikech wang'eyo ni ka oketh odwa mar pinyni, tiende ni hemani, wabiyo yudo ot moa

kuom Nyasaye, ot manie polo, ma ok oger gi lwedo, ma en ot ma siko.

2 Nimar kuom adier wachur e odwani ka wagombo ahinya rwako ot ma marwa, ma en ot ma wuok e polo, **3** mondo ka waserwake, kik yudwa duk. **4** Kuom adier, wan ma wanie hemani, wachur nikech ting' mapek, nimar ok wadwar lonyo hema ma wan-go sani, to wadwaro rwako machielono, eka ngima omwonyo mano ma tho. **5** Koro Nyasaye e ma noikowa ne ngimano, kendo nomiyowa roho maler kaka singo mar gima biro.

6 Omiyo, kinde duto wan gi chir ahinya kendo wang'eyo ni ka pod wan gi kar dak e del mar ringruok, wabedo mabor gi Ruoth, **7** nimar wawuotho kuom yie, to ok kuom gik mineno. **8** To wan gi chir ahinya kendo dwaher moloyo ni wabed mabor gi del mar ringruok, to mondo walos kar dakwa gi Ruoth.

9 Omiyo, kata bed ni wadak kode kata wan mabor kode, watemo matetek mondo wabed joma oyiego. **10** Nimar waduto nyaka wachung' e nyim kom-bura mar Kristo, mondo ochul ng'ato ka ng'ato ka luwore gi gik mosetimo ka en e ringruogni, obed gima ber kata gima rach.

11 Kuom mano, nikech waseng'eyo tiend luoro Ruoth, wasiko ka wate-mo loko pach ji mondo giyie, kendo Nyasaye ong'eyowa maber. Kata kamano, an gi geno ni un bende chunyu ok chich kodwa nikech useng'eyowa maber. **12** Ok wapakre wawegi kendo e nyimu kaka joma long'o, to wamiyou gima nyalo miyo usungru nikech wan, mondo ubed gi nyalo mar dwoko joma sungore nikech gik ma nore gi oko, to ok gik man ei chuny. **13** Nimar kapo ni pachwa ne ok ni kare, ne en kamano nikech Nyasaye; ka pachwa ni kare, en

nikech un. **14** Nimar hera mar Kristo chunowa, nikech ma e gima waseng'ado, ni ng'ato achiel ne otho ne ji duto; kuom adier, ji duto nosetho. **15** Kendo ne otho ne ji duto mondo joma ngima kik dhi nyime bedo mangima ne dwachgi giwegi, to ne dwach jalo ma ne othonegi, kendo ma nochier.

16 Omiyo, chakre sani ka dhi nyime, ok wang'eyo ng'ato ang'ata e yor ringruok. Kata kapo ni chon ne wang'eyo Kristo e ringruok, kuom adier sani to koro ok wang'eye kamano. **17** Kuom mano, ka ng'ato ni e winjruok achiel gi Kristo, ng'atno en chuech manyien; gik machon oskalo; neuru! gik manyien koro nitie. **18** Kata kamano, gik moko duto a kuom Nyasaye ma ne oloso winjruok maber e kindwa kode kokino kuom Kristo, kendo nomiyowa tich mar konyo ji olos winjruok

kode, **19** tiende ni kokalo kuom Kristo, Nyasaye ne loso winjruok gi piny duto, ma ok okwan kethogi e wigi kendo, to wan nomiyowa tij lando wach winjruogno.

20 Kuom mano, wan joma oor ma tiyo e lo Kristo mana ka gima Nyasaye hombo ji kokalo kuomwa. Kaka joma tiyo e lo Kristo, wasayo kama: "Losuru winjruok maber gi Nyasaye." **21** Ng'at ma ne onge gi richo chuth, ne omi odoko richo* nikech wan, mondo kokalo kuom ng'atno, wabed joma kare e wang' Nyasaye.

6 Ka watiyo kanyachiel gi Nyasaye, wakwayou bende ni kik urwak ng'wono mogundho mar Nyasaye kae to wiu wil gi gimomiyo ne ochiwe. **2** Nimar owacho kama: "Ne awinjou e ndalo ma ayiego, kendo e chieng' war-

5:21 *Tiende ni, misango mar richo.

ruok, ne akonyou." Neuuru! Sani e ndalo moyiego moloyo. Neuuru! Sani e chieng'no mar warruok.

3 Ok watim gima nyalo chwanyo ng'ato e yo moro amora mondo kik yudie ketho moro e tiywa ne Nyasaye; **4** to e yore duto, wanyiso ratiro ni wan jotich Nyasaye, kuom nano e gik mang'eny, kuom masiche, kuom ndalo magchando, kuom gik matek, **5** kuom gocho, kuom tuech e jela, kuom oganda ma achach, kuom tich matek, kuom fuwo nindo, kuom ndalo ma ne onge chiemo; **6** kuom dak e ngima maler, kuom timo ka luwore gi ng'eyo, kuom horuok, kuom nyiso ng'wono, kuom yie mondo roho maler otawa, kuom nyiso hera ma onge wuondruok, **7** kuom wacho weche madier, kuom teko mar Nyasaye; kokalo kuom gik lweny makare ma wating'o e bedewa korachwich gi koracham, **8** kokalo kuom

duong' gi achaya, koka-
lo kuom weche mari-
cho gi mabeyo ma ji wa-
cho kuomwa. Ji kawowa
kaka jowuond to wan jo
adier, **9** kaka joma ji ok
ong'eyo to koni ong'ewa,
kaka joma owinjore gi
tho, to neuru! eri wangi-
ma, ikumowa to ok chiw-
wa e lwet tho, **10** wa-
chal joma okuyo to wail
kinde duto, wachal joma
odhier to koni waloko ji
mang'eny jomwandu, wa-
chal joma onge gimoro
to koni wan gi gik moko
duto.

11 Waseyawonu dhowa
mondo wawuo kodu un
Jo-Korintho, to chunywa
bende waseyawonu mo-
bedo thuolo. **12** Ok wa-
seweyo ma ok wanyisu
herawa, to un ok unyis-
wa herau. **13** Koro e
yor chulowa—aloso kodu
kaka dalos gi nyithinda—
un bende yawuru chunyu
obed thuolo.

14 Kik utueru e jok
achiel gi joma ok ni e yie.
Nikech en lalruok mane
ma nitie e kind tim

makare kod ketho chik?
Koso, en winjruok mane
ma nitie e kind ler kod
mudho? **15** E wi mano,
en winjruok mane ma ni-
tie e kind Kristo kod Be-
lial? Bende, en ang'o ma
riwo ng'at manie yie
kod ng'at ma ok ni e yie?
16 Kendo en winjruok
mane ma nitie e kind he-
kalu mar Nyasaye kod
sanamu? Nimar wan he-
kalu mar Nyasaye mangi-
ma; mana kaka Nyasaye
nowacho niya: "Anadag e
kindgi kendo anawuoth
e diergi, mi anabed Nya-
sachgi, to ginibed joga."

17 "Jehova owacho ka-
ma: 'Kuum mano, auru
e kindgi, kendo upogru
kodgi, kendo weuru
mulo gima ok ler'"; "'mi
anarwaku iye.'" **18** "Je-
hova Manyalo Duto owa-
cho kama: 'Kendo ana-
bednu wuoro, to unubed
yawuota kod nyiga.'"

7 Kuom mano, un joma
wahero, nikech ose-
miwa singogo, wapwo-
dhreuru kuom gik moko
duto ma chido ringruok
kod paro, ka wamedo

bedo maler chuth e luoro Nyasaye.

2 Yangnwauro kamoro ei chunyu. Pok watimo marach ne ng'ato, pok waketho ne ng'ato, pok watiyo marach gi ng'ato ang'ata. **3** Ok awach mano mondo aket ketho kuomu. Nikech mana kaka nasewacho motelo, un ei chunyuwa mondo watho kanyachiel kendo wabed mangima kanyachiel. **4** Alosu kodu ka an thuolo. An gi sunga maduong' nikech un. Apong' ahinya gi hoch; bende, agundho gi ilo e masichewa duto.

5 Kuom adier, kane watumdo Makedonia, ringrewa ne ok oyueyo, kata kamano ne wadhi nyime yudo chandruok e yore mang'eny—ne nitie-re gik ma kedo kodwa gi oko, to luoro bende ne ni e kindwa. **6** Kata kamano, Nyasaye ma hoyo joma chunyi onyosore nohoyowa kokalo kuom betie mar Tito; **7** to ok mana kuom betie mare kende, to bende kuom

hoch ma ne oyudo nikech un, nimar ne oduokonwa wach e wi siso ma un-go kuoma, kuyo maru, kod kaka ne udwaro ng'eyo ahinya kaka adhi; omiyo ne ail gi ilo mome-dore.

8 Nikech kata ka baru-pa ne omiyou kuyo, ok aywag ang'e. Kata obedo ni mokwongo ne aywago ang'e (ka aneno ni baruano nomiyu kuyo, kata kane en mana kuom kinde manok), **9** koro amor, ok mana nikech ne ukuyo, to nikech kuyou-no nomiyo uloko chunyu ua e richo. Nikech ne ukuyo e yo ma Nyasaye dwaro, omiyo onge gima ne oa kuomwa ma nohi-nyou. **10** Nikech kuyo e yo ma Nyasaye dwaro miyo ng'ato loko chunye a e richo ka tere e warruok, ma en gima ok kel ywago ang'e; to kuyo mar pinyni tero ng'ato e tho. **11** Nimar neuru gima kuyou e yo ma Nyasaye dwaro nonyago kuomu: kinda maduong', ee, gombo mar nyiso ni

uonge ketho, ee, sin gi ketho, ee, luoro Nyasaye, ee, siso ee kinda, mi userieyo kethou! E yore duto, ne unyisoru uwegi ni uler kuom wachno.

12 Kata obedo ni ne andikonu, ok ne atimo kamano nikech ng'at ma notimo marach kata nikech ng'at ma notimne marach, to ne andikonu mondo kinda ma un-go nikech wan onenre ayannga e wang' Nyasaye. **13** Mano e momiyo waseyudo hoch.

To kanyachiel gi hochno, ne wamedo bedo moil nikech ilo mar Tito, nimar uduto ne uduogo chunye. **14** Nikech ka asepakora e nyime nikech un, wiya pok okuot; to mana kaka weche duto ma nonyisou ne gin adier, e kaka bende pakruokwa e nyim Tito osebedo madier. **15** Bende, hera moherougo medo gundho ka oparo kaka uduto uluwo weche michikou, kaka ne urwake gi luoro kod kirni. **16** Amor ni e

yore duto anyalo genou chuth.

8 Owetewa, koro dwa her mondo ung'e wach ng'wono mogundho mar Nyasaye mosenyis kanyakla mag Makedonia. **2** E diere mag tem maduong' e bwo chandruok, morgi mogundho kod chan margi maduong' nomiyo ginyiso ni gimewo kuom nyiso chuny mar chiwo ahinya. **3** Nimar ne en kuom nyalogi, ee, anyalo doko janeno ni, ne en mokalo kata mana nyalogi, **4** ka gin giwegi e ma ne gikawo okang' mokwongo mar siko ka ghombowa gi kinda, mondo omigie thuolo makende mar golo chiwo gi chuny mohero, mondo gin bende gibedie gi tich ma gikonyogo joma ler. **5** Bende, ok mana kaka ne wasegeno, to mokwongo ne gichiwore giwegi ne Ruodhwa kendo ne wan kokalo kuom dware mar Nyasaye. **6** Omiyo, ne wajiwo Tito ni, mana kaka nosechako tijni e

kindu, onego otiek bende wach choko chiwou muchiwo gi chuny mohero. **7** Kata kamano, mana kaka ugundho e gik moko duto, kaka e yie, e nyalo mar wuoyo, e ng'eyo, e kinda ma-duong', kendo e nyiso hera ma waherougo, kamano bende, meduru gundho gi chiwou.

8 Ok awachnu mano kaka chik, to en ni mondo ami ung'e kinda ma jomamoko nigo, kendo mondo atem ane herau kabe en hera madier. **9** Nimar ung'eyo wach ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo, ni kata obedo ni ne en jamwandu, nodoko jadhier nikech un, mondo ubed jomwandu kokalo kuom dhier mare.

10 To daher chiwo pacha kuom wachni: Tijno kelonu ber, nimar koro higa achiel osekalo nyaka ne uchak tijno, to bende ne unyiso gombou mar time. **11** Omiyo, koro tiekuru tich ma ne uchako, mondo chuny

moikore ma un-go mar tiyo tijno ochop chuth ka luwore gi nyalou. **12** Nimar ka chuny moikore nitie mokwongo, mano bedo gima owinjore moloyo, ka ng'ato chiwo ka luwore gi gima engo, to ok ka luwore gi gima oongego. **13** Nimar ok adwar miyo ngima obed mayot ne jomamoko to un obednu matek; **14** to adwaro ni kokalo kuom ma ungo momedore gie sani, upong'go chan margi, to bende ma gin-go momedore opong' rem ma ungo, mondo eka romruok obedie. **15** Mana kaka ondik niya: "Ng'at ma ne nigi mogundho, ne ok obedo gi mogundho mokadho, kendo ng'at ma ne nigi manok, ne ok obedo gi manok mokadho."

16 Koro wagoyo erokamano ne Nyasaye kuom miyo Tito bende chuny mar dewou ahinya kaka wan, **17** nikech kuom adier, osetimo ka luwore gi jip ma ne wamiye,

to nikech en gi siso ahinya, en owuon osekawo okang' mokwongo mar biro iru. **18** To kanyachiel kode, ero waoronu owadwa ma pakne oselandore e kanyakla duto nikech tije mar yalo wach maber. **19** Ok mano kende, to bende kanyaklogo ne okete mondo obed jal ma wuotho kodwa sama wapogo mich mang'won-gi, mondo Ruodhwa oyud duong' kendo mondo onenre gadier ni waikore mar konyo. **20** Omiyo, watemo mondo kik ng'ata ang'ata oyud ketho kuomwa ka luwore gi tijpogo michgo ma ji ochiwo gi chuny mohero. **21** Nimar 'watimo gik moko duto ka waritore ma onge mibadhi, ok mana e wang' Jehova kende, to bende e wang' dhano.'

22 E wi mano, kanyachiel kodgi, waoro owadwa ma kinde mang'eny waseyudo ni en jakinda e weche mathoth, to sani en gi kinda momedore

moloyo nikech geno ma duong' ma en-go kuomu. **23** Kata kamano, kapo ni nitie penjo moro amora e wi Tito, ng'euru ni en jal ma wuotho koda, kendo en jatich kanyachiel koda mondo uyud ber; kata kapo ni nitie penjo moko e wi owetewa, ng'euru ni gin joo-te mag kanyakla kendo gimiyu Kristo duong'. **24** Omiyo, timnegiuru gik manyiso ni uherogi gadier, kendo unyis kanyaklogo gimomiyo ne wasungore nikech un.

9 Koro kuom wach tich mitiyo ne jomaler, ok ochuno ni mondo andiknu, **2** nimar ang'eyo chuny moikore ma un-go ma en gima apakorago ne Jo-Makedonia, ni Akaya osebedo moikore mar konyo kuom higa achiel koro, kendo kindau osejiwo thoth Jo-Makedonia. **3** To aoronu owete mondo pakruokwa kuomu kik bed kayiem nono kuom wachni, kendo mondo ubed moikore chuth

mana kaka ne awacho ni ubiro timo. **4** Nono to ka Jo-Makedonia obiro iru kanyachiel koda mi wayudo ka ok uikoru, wabiro yudo wich-kuot nikech geno ma wan-go kuomu, to ok mana wan, to un bende. **5** Omiyo, aseparo ni en gima ber ni ajiw owete mondo obi iru motelo, mondo giik chon mich ma ne usingo gi chuny mohero, mondo michgo obed kaka mich mochiw gi chuny mohero, to ok kaka gima ochunugo.

6 To kuom wachni, ng'ato ang'ata ma chuoyo e yo manok noka bende manok, to ng'at ma chuoyo e yo mabup noka bende mabup. **7** Ng'ato ka ng'ato otim mana kaka oseng'ado ei chunye, ok gi chuny matek kata e yor achune, nimar Nyasaye ohero ng'at ma chiwo gi ilo.

8 E wi mano, Nyasaye nyalo miyo ng'wone mogundho duto opong'u, mondo kinde duto ubed joma oromo

chuth e gik moko te, kendo ubed gi gik mogundho ne tich moro amora maber. **9** (Mana kaka ondik niya: "Osechiwo ne ji e yo mogundho; osechiwo ne joma odhier. Timne makare siko nyaka chieng'.") **10** Koro Ng'atno ma chiwo ne jachuoyo kodhi e yo mogundho kendo ma chiwo chiemo ma ji chamo, biro miyou kendo medou kodhi nyading'eny mondo uchuo, kendo obiro miyo nyak mag tijeu makare omedre.) **11** E gik moko duto imiyou bedo momew mondo ubed gi chuny mar chiwo e yore duto, ma en gima miyo ji goyo ne Nyasaye erokamano kokalo kuomwa; **12** nikech tich mar konyo ji ma utimoni ok en mana mar chiwo e yo maber ne joma ler ma ochando, to bende en mar miyo ji ogundh gi erokamano ne Nyasaye. **13** Kokalo kuom gima tich ma utimoni nyiso, gimiyoy Nyasaye duong' nikech uti-

mo ka luwore gi wach maber ma uyalo e wi Kristo, kendo nikech unyiso chuny mar chiwo kuom gik muoronegi kod ji duto. **14** Kendo kuom sayo ma gisayonugo, ginyiso hera ma giherougo nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye mopong' ahinya kuomu.

15 Erokamano odhi ne Nyasaye nikech michne ma ochiwo nono mokalo awacha.

10 Koro an Paulo, asayou gi muollo kod ng'wono mar Kristo, kata obedo ni unena kaka ng'at ma piny sama an kodu wang' gi wang', to sama aonge e kindu uneno ni an gi chir mar kwerou. **2** Asayo ni ka antiere kodu, kik abed gi chir ma nyalo miyo akaw okang' mager ne joma nenowa kaka joma wuotho ka luwore gi ringruok. **3** Nikech kata obedo ni wawuotho e ringruok, ok waked e lweny ka luwore gi kaka wan e ringruok. **4** Nimar giwa mag lweny

ok gin mag ringruok, to gin ma nigi teko kokalo kuom Nyasaye ka gimuko gik mogurore motegno. **5** To wamuko paro ma ji nigo kod gik moko duto ma kedo gi ng'eyo mar Nyasaye; kendo waketo paro duto e tuech ka wamiyo gilwo kaka Kristo chiko; **6** omiyo, waikore chiwo kum kuom tim moro amora mar tamruok luwo kaka ichiko, bang' ka usenyiso ni un joma luwo chuth kaka ichikou.

7 Ung'iyo gik moko ka luwore gi kaka ginenore gi oko. Ka ng'ato nigi adier chuth kuome owuon ni en mar Kristo, opar matut kendo kuom wachni: Ni mana kaka en mar Kristo, e kaka wan bende. **8** Nimar kata kapo ni dapakra ahinya nikech teko mar telo ma Ruodhwa nomiyowa mar gerou to ok mukou, ok abi neno wich-kuot. **9** Nikech ok adwar nena ka gima atemo tiyo gi barupena e miyo ubed maluor. **10** Nimar

giwacho kama: “Barupe-
ne pek kendo nigi teko
ahinya, to en owuon ka
entiere, oyomyom kendo
wechene ji ochayo.”

11 Ng’at ma kamano
mondo ong’e ni gik ma
wawacho e barupewa ka
waonge, gigo e ma wabi-
ro timo sama wantiere.

12 Nimar ok wahedhre
ketore e rang’iny mar jo-
moko kata porore gi jo-
moko ma ting’ore malo
gin giwegi. To sama gi-
pimore kendo porore ka
luwore gi pachgi giwegi,
gibedo joma onge rieko
mar ng’eyo tiend weche.

13 Kata kamano, wan
ok wabi pakore moka-
lo kama tong’ mosemiwa
gikie, to mana ei tong’
mar kama Nyasaye ose-
pimonwa moriwo nyaka
un bende. **14** Kuom
adier, kane wachopo iru
ne ok wakalo tong’ mo-
ket, nimar wan e joma
ne okwongo chopo iru gi
wach maber e wi Kristo.

15 Ooyo, ok wapakre
mokalo kama tong’ mo-
semiwa gikie, e wi tich
ma ng’at machielo ose-

chandorego, kar mano,
wageno ni kaka yieu siko
ka dongo, ubiro neno
kaka tich ma wasetimo
ei tong’wa medore. Eka
wan bende wabiwo timo
momedore, **16** mondo
waland wach maber e pi-
nje mamoko man mabor
kodu, mondo kik wapak-
re kuom tich mosetim ei
tong’ mar ng’at machie-
lo. **17** “To ng’at ma pa-
kore, opakre kuom Jeho-
va.” **18** Nimar ng’at ma
ketore owuon ok e ma
iyiego, to mana ng’at ma
Jehova oketo.

11 Daher ni uhoru
mos gi pacha ma
ok ni kare matin. To
kuom adier, aneno ni
usebedo ka uhoru mos
koda! **2** Nimar an gi
nyiego kodu, to en nyie-
go mar Nyasaye, ni-
kech an awuon ne asingo
rwakou e kend gi dichwo
achiel, mondo achiwu ka
uler kaka nyako ma sili-
li ne Kristo. **3** Kata ka-
mano, an gi luoro ni sa-
moro mana kaka thuol
nowuondo Hawa gi rie-
kone ma ling’ling’, un be-

nde inyalo keth pachu mi uwe bedo gi chuny ma ratiro kendo maler mowinjore unyis Kristo. **4** Nimar kaka obet, ka ng'ato obiro ka yalo Yesu mopogore gi ma ne waseyalonu, kata ka uyudo roho* mopogore gi roho# ma ne useyudo, kata wach maber mopogore gi ma nuserwako, awuoro kaka uyie ayiea kode e yo mayot. **5** Nikech ang'eyo ni onge gima nyiso ni joteu mudhialo ni long'ogo oloya gi gimoro amora. **6** To kata kapo ni ok alony e wuoyo, kuom adier, an gi ng'eyo; to wasenyisou mano maler e yore duto kendo e gik moko duto.

7 Koso dibed ni ne atimo richo kuom landonu wach maber mar Nyasaye ka an gi mor ma onge chudo moro, kendo ka abolora mondo eka oting'u malo? **8** Ne amayo kanyakla mamom-

11:4 *Tiende ni, teko ma chiko pach ng'ato. #Tiende ni, teko mar Nyasaye.

ko kuom kawo gige konyruok ma ne gichiwo eka mondo atinugo. **9** To e ma pod kane an kodu to ne achando, ne ok abedoting' kuom ng'ato ang'ata, nimar owete ma noa Makedonia ne ochiwo-na gige konyruok mang'eny. Ee, ne atemo mondo kik abednu ting' e yo moro amora, kendo kamano e kaka abiro dhi nyime timo. **10** Mana kaka adiera mar Kristo ni kuoma, e kaka ok abi weyo pakora e wi wachni e gwenge mag Akaya. **11** Ang'o momiyo ne atimo kamano? Be en nikech ok aherou? Nyasaye ong'eyo ni aherou.

12 To abiro dhi nyime timo gima asebedo ka atimo mondo ageng'go joma pakore ni gin e migawo kaka marwa, mondo kik giyud gima nyalo miyo gipakre. **13** Nikech joma kamago gin jote mag miriambo, jotech ma jowuond, kendo giloko kitgi mondo ginenre kaka jote Kristo. **14** To ok en gimiwuoro,

nimar Satan owuon siko ka loko kite mondo onenre kaka malai-ka mar ler. **15** Omiyo, ok kawwa gi wuoro ka jotichne bende siko ka loko kitgi giwegi mondo ginenre kaka jotich mag tim makare. To gikogi nobed ka luwore gi timbegi.

16 Awacho kendo niya: kik ng'ato par ni pacha ok ni kare. To kata ka utimo kamano, yieuru koda kaka ng'at ma pache ok ni kare, mondo an bende ayudie kaka dapakra matin. **17** Gima sani awacho ok awache ka aluwo ranyisi mar Ruoth, to awache mana kaka ng'at ma pache ok ni kare nyalo timo kopakore. **18** Nikech ji mang'eny pakore ka luwore gi ringruok, an bende abiro pakora. **19** Nimar un uwegi uketoru joma pachgi ni kare kendo uyie ayiea gi joma pachgi ok ni kare ka umor kodgi. **20** Kuom adier, uyie ayiea gi ng'ato ang'ata ma timou

wasumbni, ma yako giu, ma mayou gima un-go, ma ng'awore e wiu, kod ng'ato ang'ata ma thalo lembu.

21 Wacho mae en gima kelonwa wich-kuot nikech nyalo nenore ka gima wayomyom.

To ka jomoko timo gik moko gi chir—aloso ka ng'at ma pache ok ni kare—an bende abedo jachir. **22** Gin Jo-Hibrania, koso? An bende. Gin Jo-Israel, koso? An bende. Be gin koth Ibrahim? An bende. **23** Be gin jotich Kristo? Adwo-ko kaka janeko ni an jatiche moloyo: asetimo tije mang'eny ahinya, osetueya e jela nyading'eny, osegoya ding'eny ma ok kwanre, bende asekalo e gik mang'eny ma kela machiegni gi tho. **24** Nyadibich, Jo-Yahudi ne ochwada del morem achiel to chop 40, **25** ne ogoya gi ludhe nyadidek, ne ochiela gi kite dichiel, meli ne okethorena e nam nyadidek, nitie otieno gi

odiechieng' moro ma ne asediwo e chuny nam; **26** asekalo e gik mang'eny, nyading'eny e wuodhega, e masiche mag aoche, chandruok e lwet jomecho, e lwet joga awuon, e lwet ogendni mamoko, e taon, masiche e thim, e nam, e kind owete mag miriambo, **27** asetiyo matek ka achandora, asefuwo nindo nyading'eny, asebet gi kech kod riyo, nyading'eny asebedo ma onge chiemo, e koyo, kod bedo ma onge lewni.

28 Mopogore gi gik mamokogo, nitie gima chanda pile ka pile: ma en parruok ma an-go ahinya ne kanyakla duto. **29** En ng'a ma nyap to an ok anyap? En ng'a mochwanyore, to an aonge gi mirima?

30 Kochuno ni nyaka apakra, abiro pakora kuom gik ma nyiso nyawona. **31** Nyasaye ma en Wuon Ruodhwa Yesu, ma e Jal monego opak nyaka chieng', ong'eyo ni ok ariambi.

32 E Damaski, noyudo gavana manie bwo ruoth Aretas, oketo arita e taon mar Jo-Damaski mondo gimaka, **33** kata kamano, ne olora ka an ei okapu e dirisa manie ohinga mar taondno, mi ne atony e lwete.

12 An nyaka apakra. En gima ok konya, kata kamano koro abiro wuoyo e wi fweny kod weche ma Ruodhwa elo. **2** Ang'eyo ng'at moro manie winjruok gi Kristo, ma higni 14 mokalo—ok ang'eyo kata kane en e del mar ringruok kata ok ne en kamano; Nyasaye e ma ong'eyo—ne oter nyaka e polo mar adek. **3** Ee, ang'eyo ng'at ma kamano—kata kane en e del mar ringruok kata ok ne en kamano, ok ang'eyo; Nyasaye e ma ong'eyo—**4** ma noter e paradiso, mi nowinjo weche ma ok nyal hul, kendo gin gik ma ok oyie ne dhano wacho. **5** Abiro pakora ni kech ng'at ma kamano, ok abi pakora kuoma

awuon, to mak mana kuom nyawo ma an-go.

6 Nimar kata ka adwaro pakora, ok abi bedo ka ng'at ma pache ok ni kare, nikech abiro wacho adier. To ok atim kamano mondo kik ng'ato miya pak mokalo gik moneno kuoma kata mowinjo kuoma, **7** mana nikech asejudo fweny malich kamano.

Mondo kik abed gi sunga ahinya, ne omiya kudho moro ma chwo wo ringrena, malaika mar Satan, mondo osik ka sanda mondo kik asungra ahinya. **8** Ne asayo Ruodhwa nyadidek kuom wachno ni mondo gino oweya. **9** To nodwoka kama: "Ng'wona mogundho oromi, nimar tekona nyisore e yo malong'o chuth e nyawo." Omiyo, anabed mamor ahinya ka apakora kuom nyawo ma an-go, mondo teko mar Kristo osik kuoma kaka hema mouma. **10** Omiyo, nikech Kristo, abedo mamor e nyawo, e ayany,

sama achando, e sand, kod chandruoge. Nikech sama anyap, eka abedogi teko.

11 Asebedo ng'at ma pache ok ni kare. Ne uchuna bedo kamano, nimar un e ma ne onego upwoya. Nikech kata ka ok an gimoro e wang'u, pod jooteu mudhialo ni long'o ahinyago chutho ok giloya gi gimoro amora. **12** Kuom adier, ne anano ahinya ka amiyo gik ma nyiso ni an jaote onenre e kindu, kokalo kuom ranyisi madongo gi tije miwuoro kod tije madongo. **13** Nimar ere kaka dibed ni un ne ok odhialu kaka kanyakla mamoko? En mana ni an awuon ne ok abedoning'. Akwayou ng'wono ni uwena kuom kethono.

14 Neuru! Koro en kinde mar adek ma aikora biro iru, to e ma pod ok abi bedoning'. Nikech un e ma adwarou, to ok giu; nimar nyithindo ok onego oken ne jonyuolgi, to jonyuol e ma onego oken ne nyithindgi.

15 To an abiro mor chiwora kendo tiyo nyaka arum chuth nikech un. Ka aherou ahinya kama-no, be an onego uhera matin? **16** Kata kama-no, ne ok abedonu ting'. Un to uwacho ni, ne an gi riekni mopondo kendo ni ne amakou gi riekni mag wuond. **17** Be dibed ni ne amayoue giru moro kokalo kuom joma ne aoro iru? **18** Ne ajiwo Tito mi ne aore gi owadwa moro. Tito ne ok omayou giru moro ngang', koso? Donge ne wawuotho gi chuny achiel? Donge ne waluwo yo machal, koso?

19 Dibed ni kinde duto usebedo ka uparo ni watemmo nyiso ni wan kare e nyimu? E nyim Nyasaye e ma wawuoyoe kaka joma ni e achiel gi Kristo. Kata kamano, joherana, duto ma watimo gin mag gerou. **20** Nikech aluor ni po nono ka asechopo, ok abi nwang'ou ka uchal gi kaka ageno, kendo ok abi chalonu kaka ugeno, to kar mano, anyalo yudo

ka nitie dhawo, gi nyiego, gi timbe mag mirima, gi pogruok, gi ketho nying, gi kuoth, gi joma opong' gi sunga mar ng'ayi, kod koko. **21** Nenore ni ka abiro kendo, Nyasacha nyalo kuodo wiya e nyimu, kendo dipo ka akuyo nikech thoth joma chon notimo richo to pok gilo-loko chunyi a e richo-gi ma gisebedo ka gitimo, kaka tim ma ok ler, gi terruok,* kod tim wang'teko.

13 Mae koro e kinde mar adek ma adwaro biro iru. "Kuom neno ma joneno ariyo kata adek chiwo, tiend wach moro amora mondo ong'ere malong'o." **2** Kata obedo ni aonge sani, chal mana ka gima antiere kodu e birona mar ariyo, kendo achiwo siem motelo ne joma nosetimo richo kod jomamoko, mondo kapo ni

12:21 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

aduogo kendo, ok anawe ma ok akawonegi okang', **3** nikech umanyo mondo ung'e ratiro kabe adier Kristo ma ok yom-yom kuom gik ma otimonu, to otimonugi gi teko, wuoyo kokalo kuoma. **4** Nimar adier ne onege e yath nikech ne onyap kaka dhano, to ongima nikech teko mar Nyasaye. En adier ni wanyap kaka en bende ne onyap, to wanabed mangima kode kokalo kuom teko ma Nyasaye nyiso kuomu.

5 Sikuru ka unonoru mondo une kabe un e yie; sikuru ka unyiso gadier gima un uwegi. Koso ok ung'eyo ni Yesu Kristo ni e winjruok achiel kodu? Mak mana kapo ni Nyasaye ok oyie kodu. **6** Adier, ageno ni ubiro fwenyo ni wan joma Nyasaye oyiego.

7 Koro walamo Nyasaye, ni kik utim gima ok kare, ok ni mondo wanenre kaka joma Nyasaye oyiego, to mondo utim gik mabeyo, kata ka

dipo ni wanenore kaka joma Nyasaye ok oyiego. **8** Nimar ok wanyal timo gimoro amora ma kwedo adiera, to mana ma siro adiera. **9** Kuom adier, wamor sa moro amora ma wanyap to un, un gi teko. Kendo gima walamonu e ma, ni udhi nyime rieyo pachu. **10** Mano e momiyo andiko wechegi sama aonge, mondo sama antiere, kik abed gi gero ka atiyo gi teko mar telo ma Ruodhwa nomiya mar gerou to ok mukou.

11 Mogik, owetena, dhiuru nyime bedo moil, ka uyie mondo orieu, ohou, ka ubedo gi winjruok e paro, ka udak gi kuwe; mondo Nyasach hera kod kuwe nobed kodu. **12** Mosreuru ng'ato gi ng'ato gi nyoth maler. **13** Joma ler duto ooronu mos.

14 Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo kod hera mar Nyasaye kaachiel gi ber ma wayudo koa kuom roho maler, obed kodu uduto.

NE
JO-GALATIA

WE CHE MANTIE

1 Mos (1-5) Onge wach maber machielo (6-9) Wach maber ma Paulo yalo oa kuom Nyasaye (10-12) Kaka Paulo nolokore mobedo Jakristo, kod tijene motelo (13-24) 2 Paulo oromo gi joote Jerusalem (1-10) Paulo orieyo Petro (Kefa) (11-14) Ikwano ng'ato ni en ng'at makare mana kuom yie (15-21) 3 Timbe mag Chik kod timbe mag yie (1-14) Ng'at makare nobed mangima kuom yie (11) Singo ma ne omi Ibrahim ok en kuom Chik (15-18) Kristo en koth Ibrahim (16) Kaka Chik nobetie kod gimomiyo nobetie (19-25) Nyithind Nyasaye kokalo kuom yie (26-29)	Koth Ibrahim gin mag Kristo (29) 4 Koro ok un wasumbni, to un nyithind Nyasaye (1-7) Kaka Paulo dewo Jo-Galatia (8-20) Hagar kod Sara: singruoge ariyo (21-31) Jerusalem ma malo ni thuolo, en minwa (26) 5 Thuolo ma Jokristo nigo (1-15) Wuotho ka roho chikowa (16-26) Timbe mag ringruok (19-21) Olembe ma roho nyago (22, 23) 6 Ting'o ting' mag jowetewa (1-10) Gima ng'ato chuoyo e ma okayo (7, 8) Nyangu ok en gimoro (11-16) Chuech manyien (15) Weche mogik (17, 18)

1 An Paulo ma jao-te, ok kokalo kuom ji kata ng'at moro amora, to kokalo kuom Yesu Kristo kod Nyasaye Wuoro, ma ne ochiere oa kuom joma otho, **2** kanyachiel gi owete duto man koda, andikonu un kanyakla mag Galatia:

3 Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu. **4** Ne ochiwore owuon nikech richowa mondo oreswa kuom ndalo marachni, ka luwore gi dwaro mar Nyasachwa kendo Wuonwa, **5** duong' obedne mochwere nyaka chieng'. Amin.

6 Awuoro ahinya kaka isemou mayot kuweyo Jal ma noluongou gi ng'wono mogundho mar Kristo, kendo koro uluwo wach maber machielo mopogore. **7** Ok ni nitie wach maber machielo; to en mana ni nitie jomoko ma kelonu chandruok kendo gidwaro gwenyo wach maber e

wi Kristo. **8** Kata kama-no, kapo ni ng'ato diyalnu wach maber mopogore gi ma ne wayalonu, bed ni en wan kata malaika moro moa e polo, ng'atno mondo obed ng'at mokuong'. **9** Mana kaka wasewacho motelo, anwoye kendo ni, Ng'ato ang'ata ma yalonu wach maber mopogore gi mano ma nurwako, ng'atno mondo obed ng'at mokuong'.

10 Kuom adier, be dibed ni koro atemo lombo wang' ji koso Nyasaye? Koso dibed ni atemo moro dhano? Ka dipo ni pod amoro dhano, ok dine abedo misumba Kristo. **11** Nimar owetena, daher ni ung'e ni wach maber ma nayalonu ok en mar dhano; **12** bende, ne ok ayude koa kuom dhano. Bende, ne ok opuonjago, to ne ayude kokalo kuom fweny ma Yesu Kristo ne omiya.

13 En adier ni ne uwinjo wach timna machon kane an e din mar Jo-Yahudi, ni nasiko ka asando

kanyakla mar Nyasaye gi mirima mager ahinya mondo atieke; **14** kendo ne amedo timo dongruok ahinya e din mar Jo-Yahudi moloyo thoth mbesena e ogandawa, nimar ne an gi kinda maduong' ahinya e luwo tim kwe-rewa. **15** To ka Nyasaye, ma nopoga gi i minwa, kendo ma noluonga kokalo kuom ng'wone mogundho, noneno ni ber **16** mondo oel Wuode kokalo kuoma, mondo aland ne ogendni mamoko wach maber e wi Wuode, ne ok akwayo dhanoro moro amora gikanyono mondo ong'adna rieko; **17** bende, ne ok aidho malo Jerusalem irjoma ne okwongona bedo joote, to ne adhi nyaka Arabia, eka bang'e naduogo Damaski.

18 Higni adek bang'e, ne aidho Jerusalem mondo alim Kefa, kendo ne adak kode kuom ndalo **15**. **19** To ne ok aneno moro amora kuom joote mamokogo, mak mana Jakobo ma en owadgi Ruodhwa.

20 Koro e wi weche ma andikonugi, awachonu adier e nyim Nyasaye ni ok ariambi.

21 Bang' mano, ne adhi nyaka e gwenge mag Siria gi mag Kilikia.

22 To kanyakla mag gwenge mag Judea ma ne ni e winjruok achiel gi Kristo, ne pok onenaga wang' gi wang'. **23** Ne gijowinjo mana niya: "Ng'at ma yande ne sandowa koro sanilando wach maber e wi yie ma chon ne otieko."

24 Omiyo, ne gichako miyo Nyasaye duong' nikech an.

2 Eka bang' higni **14**, ne aidho Jerusalem kendo ka an gi Barnaba. Tito bende ne adhigo.

2 To ne aidho kuno nikech fweny moro ma nobirona, kendo ne anyisogi wach maber ma ayalo e kind ogendni mamoko. Kata kamano, mano ne atimo mana e nyim joma ne imiyo duong' ahinya, eka abed gadier ni kaka ne aringo kata kaka ne asebedo ka aringo, ok en kayiem nono. **3** To

kata mana Tito ma ne ni koda ne ji ok ochuno ni otere nyangu, kata obedo ni ne en Ja-Grik. **4** Kata kamano, owete moko ma wuondore e ma nosieko gi wachno ling'ling' kane oyudo giluchore mos mondo ginon ling'ling' thuolo ma bedo e winjruok achiel gi Kristo Yesu miyowa, mondo gilokwa wasumbni chuth; **5** ne ok wayie luwo wach jogo, ooyo, kata mana kuom kinde matin,* mondo eka adiera mar wach maber osik kodu.

6 To kuom joma ne ikawo kaka joma nigi duong' ahinya—kata bed ni ne gin joma nade chon, mano ok gimoro kuoma, nikech Nyasaye ok ng'i mana kaka ng'ato nenore gi oko—joma ne omi duong'go ne ok okonya ng'eyo gimoro manyien. **7** Mopogore gi mano, kane gineno ni osemiya migawo mar yalo wach maber ne joma ok

2:5 *Tiende sie en, “kuom sa achiel.”

oter nyangu, mana kaka Petro bende ne omi migawo mar yalo ne joma oter nyangu— **8** nimar jal ma nomiyo Petro teko mar bedo jaote ne joma oter nyangu bende e ma ne omiya teko mar bedo jaote ne ogendni mamoko— **9** kendo kane gifwenyo ni osenyisa ng'wono mogundho mar Nyasaye, Jakobo gi Kefa kod Johana, ma ne gin kaka sirni, ne omiyo Barnaba kaachiel koda lwe-do ma korachwich kaka ranyisi ni wan jotich ma tiyo kanyachiel, mondo wadhi ir ogendni mamoko, to gin to gidhi ir joma oter nyangu. **10** Ne gikwayowa mana ni mondo wabed ka waparo joma odhier, kendo mano bende e gima asetemo ahinya timo.

11 Kata kamano, kane Kefa obiro Antiokia, ne akwere e wang'e, nikech ne nenore maler ni ne en gi ketho. **12** Nimar kane jomoko moa ir Jakobo pok nobiro, ne ojachiero gi jo ogendni ma-

moko; to kane jogo ochopo, ne oweyo timo kama-no mi opogore kar kende nikech noluoro wang' joma oter nyangu.

13 Jo-Yahudi mamoko bende noriwore kode e tim wuondruokno, to kata mana Barnaba bende noluwogi e timgi mar wuondruokno. **14** To kane aneno ni ok giwuoth ka luwore gi adiera mar wach maber, ne awacho ne Kefa e nyimgi giduto niya: "Ka in, kata obedo ni in Ja-Yahudi, idak kaka ogendni mamoko odak, to ok kaka Jo-Yahudi, ere kaka dichun ji moa e ogendni mondo gidag ka luwore gi tim Jo-Yahudi?"

15 Wan ma nonyuolwa Jo-Yahudi, kendo ok wan joma richo moa e ogendni, **16** wang'eyo ni ng'ato ikwano ni en ng'at makare, ok kokalo kuom timbe mag luwo chik, to mana nikech yie ma en-go kuom Yesu Kristo. Omiyo, waseketo yie kuom Kristo Yesu mondo Nyasaye okwanwa kaka

joma kare kokalo kuom yie kuom Kristo, to ok kuom timbe mag chik, nimar onge ng'at mibiro kwan ni en ng'at makare kokalo kuom timbe mag luwo chik. **17** Koro, ka wan bende osenwang' ni wan joma richo to koni wadwaro ni okwanwa kaka joma kare kokalo kuom Kristo, be Kristo en jatich mar richo? Ooyo ngang'! **18** Ka gik ma ne amuko chon e ma koro agero kendo, anyiso ayanga ni an jakethchik. **19** Nikech kokalo kuom chik, ne atho kuom chik mondo abed mangima kuom Nyasaye. **20** Koro sani osegura e yath kanyachiel gi Kristo. Omiyo, koro ok an e ma angima kendo, to Kristo e ma ngima e winjruok achiel koda. Kuom adier, ngima ma sani adakie e ringruok, adakie nikech yie ma an-go kuom Wuod Nyasaye, ma nohera kendo chiwore owuon ne an. **21** Ok atamra rwa-ko ng'wono mogundho mar Nyasaye; nimar ka

dipo ni ikwano ng'ato ni en ng'at makare kokalo kuom chik, kare Kristo ne otho kayiem nono.

3 Yaye un Jo-Galatia ma pachu ok ni kare! En ng'a mosewuondou marach kama, un ma ose-lernu ayanga wach Yesu Kristo ma ne ogur e yath? **2** Adwaro ng'eyo wach achielni kuomu: Be ne uyudo roho maler kokalo kuom timbeu mag luwo chik, koso ne en nikech yie ma ne un-go kuom weche ma ne uwi-njo? **3** Kare pachu ok ni kare mana kama? Kane uchako, ne uwuotho ka roho maler tayou, ang'o momiyo koro utieko e yor ringruok? **4** Be ne ukalo e sand mang'eny kamano mana kayiem nono? An gadier ni ne ok en kayiem. **5** Kuom mano, be jal ma miyou roho kendo ma timo tije madongo e kindu timogi nikech timbeu mag luwo chik koso nikech ne uyie kuom weche ma ne uwi-njo? **6** Mana kaka Ibrahim "noketo yie kuom Je-

hova, mi mano nomiyo okwane kaka ng'at makare."

7 Kuom adier, ung'eyo ni joma makore gi yie e ma gin nyithind Ibrahim. **8** Koro nikech Ndi-ko noneno chon ni kokalo kuom yie Nyasaye ne dhi kwano ji moa e ogendni kaka joma kare, mi nolando ne Ibrahim motelo wach maber niya: "Ogendni duto ibiro guedh kokalo kuomi." **9** Omiyo, joma makore gi yie iguedho kanyachiel gi Ibrahim jal ma ne nigi yie.

10 Jogo duto mogeno kuom timbe mag chik ni e bwo kuong', nikech ondik kama: "Ng'ato ang'ata ma ok sik e weche duto mondik e bug* Chik kuom timogi, en ng'at mo-kuong'." **11** E wi mano, nenore maler ni kokalo kuom chik, onge ng'at mi-kwano kaka ng'at makare e wang' Nyasaye ni-

3:10 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

mar “ng’at makare nobed mangima kokalo kuom yie.” **12** Koro Chik ok dwar ni ng’ato obed gi yie. Kar mano, “ng’ato ang’ata ma timogi nobed mangima kokalo kuom-gi.” **13** Kristo nong’iewowa mi nogonyowa a e kuong’ mar Chik ka nobedo ng’at mokuong’ e lowa, nikech ondik niya: “Ng’ato ang’ata mong’aw e yath, en ng’at mokuong’.” **14** Mano ne en ni mondo gueth ma ne osing ne Ibrahim ochop ne ogendni mamoko ben-de kokalo kuom Kristo Yesu, eka kokalo kuom yiewa, wayud roho maler ma ne osing.

15 Owetena, awuoyo ka atiyo gi ranyisi mar gima jatimore e ngima dhano: Ka nitie singruok ma ji osewinjoree, kata ka dhano e ma otimo kamano, onge ng’at ma kethe kata ma medoe wach moro. **16** Koro singo ne ochiw ne Ibrahim kendo ne kothe. Singono ok wach ni, “kendo ne kothe,” ka gima ging’eny.

To owuoyo mana kuom achiel ni, “kendo ne kothe,” ma en Kristo. **17** E wi mano, awacho kama: Chik ma nobetie higni 430 bang’e, ok keth singruok ma Nyasaye nosetimo motelo, kendo ok oruch gima ne osingno. **18** Nimar kapo ni pok ma Nyasaye chiwo iyudo kokalo kuom chik, mano miyo koro ok otenore kuom singo; to Nyasaye osemiyo Ibrahim pokno e yo mang’won, kokalo kuom singo.

19 To kare Chik en mar ang’o? Ne omede mondo richo onenre ayanga nyaka bang’ ka kodhi ma ne osingno osechopo; kendo Chikno ne ochiw kokalo kuom malaike ka gitiyo gi lwet jagach. **20** Koro jagach ok bedie ne ng’ato achiel, to Nyasaye en ng’at achiel. **21** Be mano nyiso ni Chik kwe-do singo mag Nyasaye? Ooyo ngang’! Nimar ka dipo ni chik ne nyalo miyo ji ngima, adier dikoro inyalo kwan ng’ato kaka ng’at makare kokalo

kuom chik. **22** To Ndi-ko noketo gik moko duto e bwo tuech mar richo, mondo singo ma bedoe nikech yie kuom Yesu Kristo ochop ne joma nyiso yie.

23 Kata kamano, ka yie pok nochopo, chik e ma ne ritowa, koketowa e bwo tuech, ka wakiyo yie ma nonego oel.

24 Omiyo, Chik ne obedonwa kaka jarit* ma tayowa nyaka ir Kristo, mondo eka okwanwa kaka joma kare kokalo kuom yie. **25** To nikech sani yie osechopo, koro ok wan e bwo jaritno.

26 Adier, uduto un nyithind Nyasaye kokalo kuom yie e Kristo Yesu.

27 Nimar uduto ma nobatisu e Kristo, userwakoru gi kido kaka mag Kristo. **28** Kuom mano, onge pogruok e kind Ja-Yahudi gi Ja-Grik, bende

3:24 *E dho Grik tiend wach molok ni "jarit," en ng'at ma tije ne en tayo kata rito nyithindo kuom gik ma nyalo hi-nyogi.

e kind misumba gi ng'at man thuolo, kata e kind ng'at ma dichwo gi ng'at ma dhako, nimar uduto un achiel e winjruok gi Kristo Yesu. **29** E wi mano, ka un mag Kristo, to adier un koth Ibrahim kendo un joma biro yudo pok ma ne osing.

4 Koro gima awacho en ni sama jal ma biro yudo mwandu wuon-gi kaka pok pod en nyathi matin, ochal gi misumba kata obedo ni en e wuon gik moko duto, **2** to obedo e bwo rit mar joma taye kod joma ochung' ne mwandu mag wuon-gi, nyaka chop kinde ma wuon-gi noseyangone motelo. **3** Kamano bende, kane wan nyithindo, wan bende ne wan wawambni mag gik ma chiko yore kod paro mag pinyini. **4** Kata kamano, ka kinde ma noket nochopo chuth, Nyasaye nooro Wuode, ma dhako nonyuolo kendo nobedo e bwo chik, **5** mondo eka ogony joma ni e bwo chik kong'iewogi, mondo mi

wan bende oketwa wabed nyithind Nyasaye.

6 Koro nikech un nyithind Nyasaye, oseoro roho mar Wuode ei chunya kendo rohono kok niya: “*Aba,* Wuonwa!*”

7 Omiyo, koro ok in misumba, to in nyathi Nyasaye, to ka in nyathine, Nyasaye miyo ibedo bende ng’at mabiro yudo pok mare.

8 Kata kamano, e kinde ma ok nung’eyo Nyasaye, ne un wasumbni mag gik ma kuom adier ok gin nyiseche. **9** To koro nikech useng’eyo Nyasaye, kata inyalo wach ni, Nyasaye oseng’eyou, obet nade ni udok e gik ma nyap kendo manono ma gin gik ma chiko yore kod paro mag pinyni, ka udwaro tiyonegi kaka wasumbni kendo? **10** Uke to chunyu ahinya e rito odiechienge moyiedh, gi dweye, gi ndalo, kod higni. **11** Aluor ni dipo ka tich matek ma asetimo nikech un obedo kayiem.

4:6 *En dho Aram (Suria) ma tiende en ni “A Wuora!”

12 Owetena, ahombou ni ubed kaka an, nimar an bende ne achal kaka un. Onge ketho ma ne utimona. **13** To ung’eyo ni tuo moro mar ringruok e ma ne omiya thuolo mokuwongo mar yalonu wach maber. **14** To kata obedo ni tuonano ne okelonu chandruok, ne ok uchaya kata ne ok ujara; to ne urwaka kaka malaika mar Nyasaye, kaka Kristo Yesu. **15** Kare ere mor ma ne un-go chonno? Nimar an gadier ni ka da nyalore, dikoro usegolo wengeu mi uchomongi. **16** Omiyo, dibed ni aselokora jasiku nikech awachonu adier? **17** Gitimo kinda ahinya ni mondo giloku, to ok nikech gin gi dwaro moro maber; gidwaro mana ketou mabor koda mondo ubed gi gombo mar luwogi. **18** Kata kamano, kinde duto en gima ber ka ng’ato luwore kodu gi kinda nikech odwaronu ber, ok mana e kinde ma antiere kodu to kinde duto. **19** Un nyithinda

matindo, muoch kaya kendo nikech un nyaka chop ubed gi kido mar Kristo kuomu. **20** Daher ni mad ne abedie kodu gie sani, mondo awuo kodu e yo mopogore, nikech wachu omako dhoga.

21 Nyisauru ane, un mudwaro bedo e bwo chik, be uwinjo gima Chik wacho? **22** Kuom ranyisi, iwacho ei Ndiko ni, Ibrahim ne nigi yawuowi ariyo, moro nonyuolo gi jatichne ma nyako to machielo gi dhako man thuolo; **23** kata kamano, wuowi ma jatichne ma nyako nonyuolo, ne onyuol e yo mapile, to machielono dhako man thuolono e ma ne onyuolo kokalo kuom singo mar Nyasaye. **24** Wehegi inyalo tigo kaka ngero; nimar mongochung' ne singruoge ariyo, achiel en moa e Got Sinai to onyuolo nyithindo ma bedo e bwo tuech, kendo en Hagar. **25** Koro Hagar ochung' ne Sinai, ma en got moro

e piny Arabia, to ochal gi Jerusalem ma nitie-re sani, nimar en e bwo tuech kanyachiel gi nyithinde. **26** To Jerusalem man malo ni thuolo, kendo en minwa.

27 Nimar ondik niya: "Bed moil in dhako ma migumba ma ok nyuol; ting' dwondi malo gi ilo, in dhako ma muoch ok ka; nikech nyithind dhako mowe ng'eny ahinya moyo mag dhako ma nigi chwore." **28** Owetena, wan koro wan nyithind singo mana kaka Isaka ne en. **29** To mana kaka e kindeno, jal ma ne onyuol e yo mapile nochako sando jal ma ne onyuol kokalo kuom roho, to kamano bende e kaka timore gie sani. **30** Ndiko to wacho ang'o? Owacho niya: "Riemb jatich ma nyako kod wuode, nimar wuod jatich ma nyakono ok bi yudo pok ngang' kanyachiel gi wuod dhako man thuolo." **31** Omiyo, owetena, ok wan nyithind jatich ma

nyako, to wan mag dha-ko man thuolo.

5 Omiyo, Kristo osegonyowa mondo wayud thuolo ma kamano. Kuom mano, chung'uru motegno, kendo kik uwe mondo otueu e jok mar wambuni kendo.

2 Neuru! An Paulo, awachonu ni, ka oteru nyangu, onge ber mubiro yudo kuom gima Kristo osetimo. **3** Awacho kendo ka an gadier ni, ng'ato ang'ata ma oter nyangu nigi ting' mar timo duto ma Chik dwaro.

4 Usepogoru gi Kristo, un ma utemo ni okwanu joma kare kokalo kuom chik; useweyuru mabor gi ng'wonone mogundho.

5 Wan to warito gi siso bedo joma kare, ma en gima nyalore mana kokalo kuom roho maler kod yiewa. **6** Nimar kuom joma ni e winjruok achiel gi Kristo Yesu, bedo

ng'at moter nyangu kata ng'at ma ok oter nyangu ok en gimoro, to yie e ma konyo kotiyu kuom hera.

7 Ne oyudo uringo maber. En ng'a ma nogeng'ou dhi nyime luwo adiera? **8** Jal ma noluongou ok e ma ne oloko pachu kamano. **9** Thowi matin yienyo mogo midwalo duto. **10** An gadier chuth ni un, ma un e winjruok achiel gi Ruodhwa, ok ubi bedo gi paro mopogore; to ng'at ma wuondouno, kata bed ni en ng'a, enoyud kum mowinjore kode. **11** Owetena, an to ka dibed ni pod ayalo wach tero nyangu, kare ang'o momiyo pod isanda? Ka pod ayalo wach tero nyangu, kare koro wach yadh-sand ma ayalo ok bed gima kelo chwanyruok. **12** Daher ni joma temo chandou kamano orore* giwegi.

13 Owetena, ne oluongu mondo ubed thuolo; kata kamano, kik uti gi thuolono kaka

5:12 *Tiende ni gilokre kaka bwoch, ma miyo ok gibed joma nigi ratiro mar chopo weche mag chik ma gin giwegi ne gijiwo.

yo mar luwo gombo mag ringruok, to kokalo kuom hera, tiuru ne joweteu.

14 Nimar Chik duto osechopo e wach achiel ma chiko niya: “Nyaka iher wadu kaka iherori iwuon.” **15** Kata kamano, ka usiko ukayoru kendo ukidhoru e kindu uwegi, nonreuru ahinya mondo kik utiekru chuth.

16 To awachonu ni, Dhiuru nyime wuotho ka roho chikou to ok ubi timo timbe ma luwore gi gombo mag ringruok ngang’. **17** Nimar ringruok gi gombone kedo gi roho, to roho kedo gi ringruok; bende, gik moko ariyogi kwedore, kendo mano miyo ok utim gik moko sie mudwaro timo. **18** E wi mano, ka roho e ma tayou, koro ok un e bwo chik.

19 Koro timbe mag ringruok nenore ratiro, kendo gin terruok,* tim ma ok ler, tim wang’-teko,

5:19 *Wach molok kae ni “terruok,” e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

20 lamo mar sanamu, timbe-juok, sigu, dhawo, nyiego, mirima mager, ywaruok, pogruok, kidienje, **21** ich-lit, mer, nya-si mochochni gi koko mokalo tong’, kod gik ma kamago. Asiemou motelolo kuom wechego, mana kaka ne asesiemou ni joma ong’iyo gi timo gik ma kamago ok bi yudo pok e Pinyruodh Nyasaye.

22 Mopogore gi mano, olembe ma roho nyago gin hera, mor, kuwe, horuok, ng’wono, ber, yie, **23** muolo, kod ritruok. Onge chik ma kwedo gik ma kamago. **24** E wi mano, joma gin mag Kristo Yesu oseguro ringruok e yath kanyachiel gi gombone kod dwache.

25 Ka wadak ka roho chikowa, wadhiuru nyime wuotho bende e yo mowinjore gi kaka roho chikowa. **26** Kik wabed joma ketore ni wabeyo molojo jomamoko, ka wajiwo piem e kind ji, kendo ka wabedo gi ich-lit gi jowetewa.

6 Owetena, kata kapo ni ng'ato ochomo yo moro ma ok kare to pok ofwenyo, un ma usechopo weche ma dwarore ka luwore gi roho maler, temuru rieyo ng'at ma kamano, kutimo kamano gi chuny mamuol. To utang', dipo ka un bende udonjo e tem.

2 Dhiuru nyime ting'oting' mag joweteu, kendo ka utimo kamano ubiro chopo chik Kristo.

3 Nimar ka ng'ato paro ni en gimoro to kare ok en gimoro, owuondo pache owuon. **4** To ng'ato ka ng'ato mondo onon timbene owuon, eka dobed gi gima dimi obed mamor, to ok kopimore gi ng'at machielo. **5** Nimar ng'ato ka ng'ato no-ting' ting'ne owuon.

6 E wi mano, ng'ato ka ng'ato ma ipuonjo* wach bende onego ochiw gik mabeyo duto ne jal ma puonje wachno.

7 Kik wuondu: Nyasaye ok en ng'at minyalo tim-

6:6 *Tiende sie en, puonjo kihulo gi dhok.

go oyuma. Nikech gimoro amora ma ng'ato chuoyo, mano bende e ma noka; **8** nimar ng'at ma chuoyo kichike gi ringruok, enoka kethruok kuom ringrene, to ng'at ma chuoyo kichike gi roho, enoka ngima ma nyaka chieng' kuom roho. **9** Omiyo, kik waol gi timo gik mabeyo, nimar wabiro keyo e kinde mowinjore ka ok waol. **10** Kuom mano, ka pod wan gi thuolo, watumuru gik mabeyo ne ji duto, to molooyo, ne joma wan-go e yie.

11 Neuru kaka asendikonu, ka atiyoyo gi nyukta madongo gi lwetena awuon.

12 Jogo duto ma dwaro mondo ginenre malong'o gi oko, e joma temo chunou ni oteru nyangu, to gitimo kamano mondo kik sandgi nikech yadh-sand mar Kristo.

13 Bende, kata mana joma itero nyangu ok makre gi Chik gin giwegi, to gidwaro ni oteru nyangu mondo giyud gima

ginyalo pakorego nikech ringreu. **14** To ok one-go apakra ngang', mak mana kuom yadh-sand mar Ruodhwa Yesu Kristo, ma kokalo kuome, e wang'a aneno ni osegur pinyni e yath, to e wang' pinyni, osegura e yath. **15** Nimar nyangu ok en gimoro, kendo bedo ma ok oter ng'ato nyangu ben-de ok en gimoro, to bedo chuech manyien e gimoro. **16** To kuom jogo duto ma wuotho e yo

modimbore ka luwore gi chik ma tayoni, kuwe kod ng'wono mondo obed kodgi, ee, kuom Israel mar Nyasaye.

17 Chakre gie sani ka dhi nyime, kik ng'ato ang'ata ochanda kendo, nikech e ringra an gi mbelni ma nyiso ni an mi-sumba Yesu.

18 Owetena, ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed gi chuny munyisono. Amin.

NE

JO-EFESO

WECH E MANTIE

1 Mos (1, 2)
Gweth mag roho
maler (3-7)
Choko gik moko duto
e Kristo (8-14)
'Chenro mar loso gik
moko' ka kinde ma noket
osegik chuth (10)
Roho maler keto kido ma
"nyiso motelo ni wan
joma biro yudo
pok" (13, 14)

Paulo goyo ne Nyasaye
erokamano nikech yie
mar Jo-Efeso kendo
olamonegi (15-23)

2 Doko mangima kaachiel
gi Kristo (1-10)
Ne oketh ohinga ma
pogo ji (11-22)

3 Wach maber moum oriwo
joma oa e ogendni
mamoko (1-13)

Joma oa e ogendni
mamoko yudo pok
kanyachiel gi Kristo (6)

Dwaro mar Nyasaye
mochwere (11)

Paulo lamo ne Jo-Efeso
mondo giyud rieko (14-21)

4 Bedo e achiel e ringruok
mar Kristo (1-16)

Ne ochiw ji kaka
mich (8)

Kit dhano ma chon kod
manyien (17-32)

5 Weche kod timbe
maler (1-5)

Wuotho kaka nyithind
ler (6-14)

Beduru kupong' gi roho
maler (15-20)

Tiyo maber gi kinde ma
wan-go (16)

Puonj ne chwo kod
mondegi (21-33)

6 Puonj ne nyithindo kod
jonyuol (1-4)

Puonj ne wasumbni kod
ruodhigi (5-9)

Gige lweny duto moa
kuom Nyasaye (10-20)

Mos mogik (21-24)

1 An Paulo, jaote Kristo Yesu kokalo kuom dwaro mar Nyasaye, andikonu un joma ler man Efeso manie winjruok achiel gi Kristo Yesu kendo mochung' motegno e yie ka awacho niya:

2 Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

3 Opak Nyasaye kendo Wuon Ruodhwa Yesu Kristo, nimar oseguedhowa gi gueth duto mag roho

maler e polo nikech wan e winjruok achiel gi Kristo, **4** nimar noyierowa mondo wabed e winjruok achiel gi Kristo ka piny pok nochakore, mondo wabed maler kendo ma onge mbala e nyime kuom hera. **5** Nikech noyangowa motelo mondo obi otimwa wabed nyithinde owuon kokalo kuom Yesu Kristo, ka luwore gi gima more kod dwache, **6** mondo oyud pak nikech ng'wonone mogundho ma nochiwonwa

e yo mang'won kokalo kuom jal mohero. **7** Kokalo kuom remb jalo, rawar nogonyowa, ee, ne owenwa kethowa nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye.

8 Ne omiyo ng'wono mogundhono omedore kuomwa gi rieke duto kod ng'eyo tiend weche, **9** komiyowa ng'eyo wach maler ma noum mar dwache. Wach moumno en ka luwore gi gima more kod dwache owuon **10** mar timo ka luwore gi chenrone mar loso gik moka kinde ma ne oket ose-gik chuth, eka ochok gik moko duto kanyachiel e Kristo, gik manie polo kod gik manie piny. Ee, kuome **11** e ma wanie kode e winjruok achiel kendo ne oketwa joma biro yudo pok kode, wan ma Nyasaye noseyangowa motelo ka luwore gi dware mare kaka jal ma chopo gik moko duto moseng'ado ka luwore gi dwache, **12** mondo wan, joma osekwo-ngo bedo gi geno kuom

Kristo wami Nyasaye oyud pak nikech duong'ne. **13** Kata kama-no, un bende ne ugeno kuome bang' kane usewinjo wach mar adierano, ma en wach maber mar warruoku. Bang' kane useyie kuome, Nyasaye notiyo gi roho maler ma ne osingo mondo oket alama kuomu. Ne otiyo gi Kristo e timo mano. **14** Roho maler en gima nyiso motelo ni wan joma biro yudo pok, mondo Nyasaye ogony joge owuon kokalo kuom rawar, mondo oyud pak gi duong'.

15 Mano e momiyo an bende, nikech asewinjo wach yie ma un-go kuom Ruodhwa Yesu kendo wach hera ma unyiso joma ler duto, **16** ok awe ma ok agoyo ne Nyasaye erokamano nikech un. Amedo dhi nyime hulo nyingeu e lamo maga **17** mondo Wuon duong', ma en Nyasach Ruodhwa Yesu Kristo, omiu chuny mar riekoko kod mar fweny, e

ng'eyo malong'o chuth kuome. **18** Oseyawo wang' chunyu mondo ung'e geno ma noluongue kod gueth mabeyo mokano kaka pok ne jomaler, **19** kendo kaka tekone duong' miwuoro e lo joma oyie. En ka luwore gi duong' mar nyalo ma tekone nigo, **20** ma notiyogo ka nochiero Kristo a kuom joma otho, mi okete e bade korachwich e polo **21** malo e wi sir-kande duto, gi loje duto, gi teko, kod telo duto, gi nying moro amora minyalohul, ok mana e ndaloni, to bende e ndalo ma biro. **22** Bende, noketo gik moko duto e bwo tiend Kristo, mi nokete obed jamanie wi gik moko duto e kanyakla, **23** ma en ringrene, en owuon e ma opong'e kendo omiyo gik moko duto bedo moromo.

2 E wi mano, Nyasaye nomiyo udoko mangima kata obedo ni ne usetho nikech kethou kod richou. **2** Nitie kinde ma ne uwuotho ka luwore gi piny ma ndaloni, kuti-

mo dwach jaloch ma nigi teko kuom chuny molworowa kaka muya, ma en chuny ma nyithind ketho chik nyiso sani. **3** Kuom adier, nitie kinde ma wan bende ne watimo kaka gitimo ka luwore gi gombo mag ringruok, ka wachopo dware mag ringruok gi mag pachwa, kendo ne wan nyithind mirimb Nyasaye chakre nyuolwa, mana kaka jomamoko. **4** To Nyasaye mogundho gi kech, kendo nikech hera maduong' ma noherowago, **5** nomiyo wadoko mangima kanyachiel gi Kristo kata kane wasetho nikech kethowa—oseresu kokalo kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye. **6** E wi mano, nochierowa kanyachiel kode, mi noketowa kanyachiel e polo e winjruok achiel gi Kristo Yesu, **7** mondo e ndalo ma biro, onyis kaka ng'wonone mogundho ng'eny gilala kokalo kuom kech monyisowa e winjruok achiel gi Kristo Yesu.

8 Kokalo kuom ng'wo-no mogundhono, osere-su nikech yie maru, to mano ne ok otimore nikech un uwegi; kar mano, en mich ma Nyasaye chiwo. **9** Ooyo, ok en nikech gik ma ne utimo, mondo ng'ato kik yud gima miyo opakore. **10** Wan chuech mag Nyasaye kendo ne ochueyowa e winjruok achiel gi Kristo Yesu mondo watum gik mabeyo ma Nyasaye noyanganwa motelo mondo wawuothie.

11 Kuom mano, ng'euru ni nitie kinde moro ma joma oter nyangu ne luongou un joma oa e ogendni mamoko ni joma ok oter nyangu, ma en gima itimo e ringruok gi lwet dhano. **12** E kindego ne uonge Kristo, ne ok un e oganda mar Israel, ne ok un jokanyo mag singruoge ma ne osing; ne uonge geno kendo ne uonge Nyasaye e piny. **13** To koro, ka un e winjruok achiel gi Kristo Yesu, un ma chon ne un mabor gi Nyasaye, sani usesudo

machiegni kode nikech remb Kristo. **14** Nimar Kristo osekelonwa kuwe, en e ma notudo kidienje ariyogo mobedo achiel, kendo noketho ohinga ma nopogogi. **15** Kokalo kuom ringrene, notieko gino ma kelo sigu e kindgi, tiende ni Chik ma noting'o weche ma ji onego otim, mondo olos kidienje ariyogo obed dhano achiel manyien e winjruok achiel kode owuon, kendo olos kuwe, **16** bende, mondo okel kuwe chuth e kind kidienje ariyogo gi Nyasaye komiyo gibedo ringruok achiel kokalo kuom yadhsand, nikech kokalo kuome owuon, noyudo osetieko siguno chuth. **17** Kendo nobiro mi oyalowach maber mar kuwe ne un joma ne ni mabor gi Nyasaye, kendo noyalowach kuwe ne wan joma ne chiegni kode, **18** nikech kokalo kuome, waduto kidienje ariyo, wanyalo dhi ir Wuonwa ka wan thuolo kuom roho maler achielno.

19 Omiyo, koro ok un welo kod jodak adaka, to un weg piny kanyachiel kod joma ler, kendo un jokanyo mag jood Nyasaye, **20** kendo osegeru e mise mar joote kod jonabi, to Kristo Yesu owuon e mise mar kidi moriwo kor ot. **21** Odo mangima iriwo kanyachiel e winjruok achiel kode, kendo odongo mi obed hekalu maller mar Jehova. **22** Un bende, igerou kanyachiel e winjruok achiel kode, mondo ubed kar dak ma Nyasaye dakie kokalo kuom rohone.

3 Ma e momiyo an Paulo jal manie jela nikech bedo ng'at Kristo Yesu kendo nikech un joma oa e ogendni mamoko— **2** kuom adier usewinjo wach ting' ma ne omiya mar bedo jarit* mar ng'wono mogundho mar Nyasaye mondo uyud ber, **3** ni Nyasaye ne oelona wach maller moum, mana kaka ne

3:2 *Tiende ni, jarit pacho ma ochung' ne mwandu duto mag ruodhe.

andiko motelo e yo machuok. **4** Omiyo, sama usomo wechegi, unyalo fwenyo kaka ng'eyo ma an-go e wi wach maller moum mar Kristo chal. **5** E tienge mamoko, wach moumno ne ok ong'ere ne ji kaka sani ma koro oseele ne joote ne maller kod jonabi kokalo kuom roho maller, **6** wach moumno en ni, joma oa e ogendni mamoko bende onego oyud pok kanyachiel kodwa, ka wabedo jokanyo mar ringruok achiel, kendo waduto wayud singo mar Nyasaye e winjruok achiel gi Kristo Yesu kendo kokalo kuom wach maber. **7** Ne abedo jatich ma konyou ng'eyo wachno nikech ng'wono mogundho mar Nyasaye ma en mich mochiwo nono, ma ne omiya kaka yo monyisogo tekone.

8 An, ma ok arom kata gi ng'at matinie mogik kuom joma ler duto, Nyasaye ne onyisa ng'wono mogundhono ni mondo ayal ne ogendni

mamoko wach maber e wi mwandu ma ok nyal pim mag Kristo **9** kendo mondo ami ji one kaka weche motudore gi wach maler moumno chopo, ma Nyasaye ma nochueyo gik moko duto osebedo koumo kuom higni mathoth ahinya. **10** Mano notimorre eka mondo sani kokalo kuom kanyakla, sirkande kod loje man kuonde ma malo kaka polo, ong'e kaka riekko mar Nyasaye opogore opogore e yore madongo. **11** Manien ka luwore gi dwarene mochwere ma noseyanngo kuom wach Kristo Yesu Ruodhwa, **12** ma kokalo kuome koro wan gi chir mar wuoyo ka wan thuolo kendo mar chopo ir Nyasaye nikech geno kuom yie ma wan-go kuom Kristo. **13** Omiyo, akwayou ni kik uol nikech masiche ma ayudo nikech un, nimar mago timore mondo uyud duong'.

14 Mano e momiyo agoyo chonga piny ne Nya-

saye Wuonwa **15** ma joot duto e polo gi piny yudo nying kuome. **16** Alamo ni mondo kokalo kuom duong'ne mogundho, omi ubed motegno e dhano ma un gi ka iye, komiyou teko kuom rohone, **17** kendo ni kokalo kuom yieu, Kristo odag ei chunyu kuom hera. Gurreurumotegno e mise, **18** eka mondo kanyachiel gi joma ler duto, ubed gi nyalo chuth mar ng'eyo e yo malong'o lach gi bor ma ariwa gi bor modhi malo kod tut, **19** kendo ung'e hera mar Kristo mokalo ang'eya, mondo opong'u chuth gi kido duto mag Nyasaye.

20 Koro ka luwore gi teko ma Nyasaye nyiso kokalo kuomwa, kuom adier onyalo timo weche duto mokadho ma wakwayo kata ma wapar. **21** Duong'mondo obedne kokalo kuom kanyakla kendo kuom Kristo Yesu e tienge duto mochwere ma nyaka chieng'. Amin.

4 Kuom mano, an jal manie jela nikech Ruodhwa, asayou mondo uwuoth mowinjore gi luong ma noluongugo, **2** ka unyiso bolruok gi muolo chuth kod horuok, ka unano e kindu kuom hera, **3** ka utemo matetek mondo urit winjruok achiel ma roho miyou e kuwe ma tueyowa kanyachiel. **4** Nitie ringruok achiel, kendo nitie roho achiel, mana kaka nolungu mondo ubed gi geno achiel ma nolungue; **5** nitie Ruoth achiel, yie achiel, batiso achiel; **6** Nyasaye achiel kendo Wuon ji duto, ma e wi ji duto kendo otiyo kuom ji duto, kendo tekone tiyo ei duto.

7 Koro ne omiwa ng'wono mogundho ng'ato ka ng'ato ka luwore gi kaka Kristo nopimnwa michno ma Nyasaye chiwo nono. **8** Nikech owacho kama: "Ka noidho malo, ne odhi komako joma itero e tuech; nochiwo ji kaka mich." **9** Koro wach mowach ni

"noidho malo" tiende en ang'o? Donge mano nyiso ni ne olor bende kuonde ma mwalo, ma en piny? **10** Jal ma ne olor mwalo-no bende e jal ma noidho malo kama bor moyombo polo duto, mondo opong'gik moko duto obed mromo chuth.

11 Kendo nochiwo jomoko obed joote, moko jonabi, moko joyal-injili, moko jokwath kendo jopuonj, **12** mondo girie joma ler, gitim tije mag konyo ji, kendo giger ringruok mar Kristo, **13** nyaka chop waduto wabed e achiel e yie kod ng'eyo malong'o chuth mar Wuod Nyasaye, mi wabed kaka ng'at mosedongo mi otegnno chuth, nyaka chop kama wasedongoe chuth e okang' ma romre gi Kristo. **14** Omiyo, koro ok onego wabed kaka nyithindo, kiyukowa kendo kiterowa koni gi koni kaka yie ma apaka kod yamo tago, kuom puonj duto moting'o riekni mag dhano, kokalo kuom

wuond moting'ó riekni mopondo. **15** To ka wawacho adier, weuru mondo kuom hera, wadong e weche duto kuom jalno ma en wich, tiende ni, Kristo. **16** Kuome e ma ringruok duto otueyoree kanyachiel kendo tiyoe kanyachiel kokalo kuom fuoni ka fuoni ma cho-po tich ma dwarore. Ka fuoni ka fuoni tiyo kare, mano konyo ringruok dongo nimar ogerore owuon kuom hera.

17 Omiyo, gima awacho ka an gadier kuom Ruodhwa en ni koro ok onego uwuoth kaka ogendni bende wuotho, ka giluwó pachgi ma kayiem nono. **18** Pachgi ni e mudho, kendo gipogore mabor gi ngima ma Nyasaye chiwo, nikech kia margi kendo nikech chunygi odhil. **19** Pachgi mar pogo ber gi rach osetho, kendo gisewere giwegi mondo gidonj e tim wang'-teko, kuom timo kit timbe duto ma ok ler ka giowore gi gombo.

20 To ne ok upuonjoru ni Kristo chal kama-no, **21** ka kuom adier, ne uwinje kendo ne opuonju kokalo kuome ka luwore gi adiera man kuom Yesu. **22** Ne opuonju ni ugol kit dhano machon oa kuomu, ma en kido ma luwore gi timbe ma nu-luwó chon, nimar kidono kethore kuom gombone ma wuonde. **23** To onego udhi nyime ka udoko manyien e paro ma chikou, **24** kendo onego urwak kit dhano manyien ma ne ochue kuom dwaro mar Nyasaye ka luwore gi tim makare madier kod makruok motegno.

25 Kuom mano, nikech usegolo wuond oa kuomu, ng'ato ka ng'ato owach ne wadgi adiera, nikech waduto wan fuonni mag ringruok achiel. **26** Beduru gi mirima, to kik utim richo; kik uwe wang' chieng' podh ka pod un gi mirima; **27** kik umi Jachien thulo. **28** Ng'at ma kwelo kik okwel kendo; to kar mano oti matek, ko-

tiyo tich ma ratiro gi lwe-tene, mondo obed gi gimo-ro monyalo miyo ng'at machielo mochan-do. **29** Kik uwe wach moro amora motop oa e dhou, to mana wach malong'o ma gero jomamoko kaka owinjore, mondo wachno obed ma konyo jowinjo. **30** Bende, kik ubed kumiyo roho maler mar Nyasaye lit, nikech kokalo kuom rohono osetketnu alama ma nyiso ni ibiro gonyu chieng'no kokalo kuom rawar.

31 Goluru kuomu kit kecho mag himruok duto, gi mirima, gi ich-wang', gi koko mag dhawo, kod weche mag ayany, kaachiel gi gik moko duto ma kelo hinyruok. **32** To ubed mang'won e kindu, kukechoru e yo mamuol, kuweyuru ketho ng'ato gi ng'ato gi chuny manthuolo, mana kaka Nyasaye bende ne ni thuolo weyenu kuom Kristo.

5 Kuom mano, nikech un nyithindo moher, beduru kutimo kaka Nyasaye timo, **2** kendo

udhi nyime wuotho e hera, mana kaka Kristo bende noherowa mi nochiwore owuon nikechwan, kobedo kaka chiwo kod misango mang'ue mamit ne Nyasaye.

3 Terruok,* gi kit timbe duto ma ok ler, kod ichlach, kik hulie kata matin e kindu, mana kaka onego obed kuom jomaler; **4** kata tim wichkuot, kata mbaka mofuwo, kata angera modwanyore—ma gin gik ma ok owinjore—to kar mano, beduru joma goyo erokamano ne Nyasaye. **5** Nimar ung'eyo wachni, kendo un uwegi useyango malong'o ni onge jateruok, kata ng'at ma ok ler, kata ng'at ma iye lach, ma tiende en bedo ng'at ma lamo sanamu, ma noyud pok moro amora e Pinyruodh Kristo kod mar Nyasaye.

6 Kik ng'ato wuondu gi

5:3 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

weche manono, nimar kuom gik ma kamago e ma mirimb Nyasaye nobie kuom nyithind tamruok winjo wach. **7** Kuom mano, kik utim kaka gin; **8** nimar nitie kinde ma ne un e mudho, to nikech un mag Ruodhwa, koro un e ler. Dhiuru nyime wuotho kaka nyithind ler, **9** nikech nyak mar ler oting'o kit timbe mabeyo duto gi tim makare kod adiera. **10** Dhiuru nyime ng'eyo gadier gima long'o e wang' Ruodhwa; **11** kendo weuru timo timbe mag mudho ma onge ohala; to kar mano, elgiuru mondo ging'ere ratiro. **12** Nikech gik ma gitimo ling'ling' gin mag wich-kuot ma ok nyal kata mana hul. **13** Koro ler e ma elo gik moko duto, omiyo, gik moko duto ma oseel, doko ler. **14** Mano e momiyo ne owach kama: "Yaye, in jal ma nindo, chiew, kendo chung' ia malo kuom joma otho, eka Kristo norieny kuomi."

15 Omiyo, beduru motang' ahinya mondo kik uwuoth ka joma onge riek, to uwuoth ka joma riek, **16** ka utiyo maber gi kinde ma un-go, nikech ndalogi gin ndalo maricho. **17** Kuom mano, weuru bedo joma ok ti gi pachgi kare, to dhiuru nyime yango dwach Jehova. **18** Bende, kik ubed ka umer gi divai, ma en gima kelo tim anjawa, to beduru ka ipong'ou gi roho maler. **19** Wuouru e kindu kutiyo gi zaburi gi wende pak ne Nyasaye kod wende mag lemo, kuwer ne Jehova gi thum ei chunyu, **20** ka kinde duto ugoyo erokamano kuom gik moko duto ne Nyasachwa kendo Wuonwa, e nying Ruodhwa Yesu Kristo.

21 Bolreuru e kindu nikech umiyo Kristo luor. **22** Mon mondo oyie bolore e bwo chwogi kaka gitimo ne Ruodhwa, **23** nimar dichwo en wi chiege mana kaka Kristo en wi kanyakla, ma en ringrene kendo en

e jawarne. **24** Kuom adier, mana kaka kanyakla bolore e bwo Kristo, mon bende onego obolare e bwo chwogi e weche duto. **25** Un chwo, dhiuru nyime hero mondeu, mana kaka Kristo bende nohero kanyakla mi nochiworene en owuon **26** mondo opwodhe, komiye odoko maler kuom lwoke gi pi kotiyi gi wach Nyasaye, **27** mondo ochiw kanyakla ne en owuon gi berne duto, ka oonge chilo, kata kama ojowore e dende, kata gimoro amora ma kamano, to kar mano, obed maler kendo ma onge mbala.

28 E yo ma kamano, chwo onego oher mondegi kaka gihero ringregi giwegi. Ng'at mohero chiege oherore owuon, **29** nikech onge ng'at ma osin gi dende owuon, to opidhe kendo ogene ahinya, mana kaka Kristo timo ne kanyakla, **30** nimar wan fuonni mag ringrene. **31** "Nikech mano, dichwo nowe

wuon mare gi min mare, mi nopadre* gi chiege, kendo ji ariyogo nobed ringruok achiel."

32 Wach maler moumno en wach maduong'. Koro awuoyo e wi Kristo kod kanyakla. **33** Kata kamano, ng'ato ka ng'ato kuomu nyaka her chiege kaka oherore owuon; to dhako bende onego omi chwore luor matut.

6 Un nyithindo, winjuru jonyuolu nikech Ruodhwa, nimar mano en gima kare. **2** "Mi wuoru gi meru luor," mano e chik mokwongo ma nigisingo: **3** "Mondo weche odhi kodi maber, kendo idag e piny kuom ndalo mang'eny."

4 To un wuone, kik ubed ka uchwanyo chuny nyithindu, to dhiuru nyime pidhogi ka urieyogi kendo kupuonjogi kaka Jehova dwaro.

5 Un wasumbni, winjuru ruodhiu ma gin dhano, mana kaka uwinjo Kristo, kutimo kamano gi

5:31 *Tiende ni, nosik.

luoro kod kirni, kendo ka un gi chuny matir, **6** ok mana ka irangou ni mondo umor wang' dhano, to nikech un wasumbni mag Kristo, kutimo dwa-ro mar Nyasaye gi chunyu duto. **7** Tiuru ka un gi chuny maber, kaka ne Jehova, to ok ne dhano, **8** nimar ung'eyo ni gimoro amora maber ma ng'ato ka ng'ato timo, Jehova biro chule gino, obed ng'at ma misumba kata ng'at man thuolo. **9** Bende, un ruodhi, timneuru wasumbniu e yo ma kamano ma ok usiemgi ka ubwogogi, nikech ung'eyo ni Ruodhgi ma bende en Ruodhu ni e polo, kendo ok obuon ng'ato nimar ji duto romre e wang'e.

10 Mogik, dhiuru nyime yudo teko kuom Ruodhwa kendo e nyalo mar tekone. **11** Rwakreuru gi gige lweny duto moa kuom Nyasaye mondo ubed gi nyalo mar chung' motegno e kedo gi riekni mopondo mag Jachien; **12** nimar wan e

lweny, to ok waked gi remo kod ringruok, to wakedo gi loje, gi jote-lo, kod joloch mag piny mar mudhoni, kendo wakedo gi teko mar oganda mar jochiende manie kor polo. **13** Nikech mano, ting'uru gige lweny duto moa kuom Nyasaye mondo ubed gi nyalo mar tamojasigu chieng' ma omonjoue, eka bang' ka usechopo weche duto, uchung' motegno.

14 Omiyo, chung'uru motegno ka utueyo adiera e nungou kaka msip, ka urwako tim makare kaka rageng' mar akor, **15** kendo ka urwako ikruok mar yalo wach maber mar kuwe e tie-nde. **16** Kaachiel gi mago duto, ting'uru okumba malach mar yie, ma biro miyo ubed gi nyalo mar nego aserni duto ma kakni gi mach moa kuom Ng'at Marach. **17** Bende, rwakuru ogudu mar warruok kod ligangla mar roho maler, ma en wach Nyasaye. **18** Kendo, kinde duto dhiuru

nyime lamo gi kit lamo duto kod sayo, ka roho chikou. To mondo uchop mano, sikuru kuneno pile, kusayo ne joma ler duto. **19** An bende ulamna mondo omiya weche ma dawach sama ayawo dhoga, mondo abed gi nyalo mar wuoyo gi chir e lando wach maber, **20** ma ayalo kaka jal moor kotue gi nyoroche, kendo mondo abed gi nyalo mar yalo wachno gi chir kaka onego atim.

21 Koro mondo un bende ung'e wachna kod

kaka ngimana dhi, Tiki-ko, ma en owadwa ma wahero kendo jatich mogen kuom Ruodhwa, biro nyisou weche duto, **22** kendo aore iru mana nikech mano, mondo ung'e kaka weche dhi kodwa, kendo mondo oho chunyu.

23 Kuwe kod hera gi yie moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed gi owetewa. **24** Ng'wono mogundho mar Nyasaye mondo obed kod jogo duto mohero Ruodhwa Yesu Kristo gi hera ma ok rum ngang'.

NE

JO-FILIPi

WECH E MANTIE

1 Mos (1, 2)

Goyo ne Nyasaye erokamano; lamo mar Paulo (3-11)

Wach maber medo landore kata e bwo akwede (12-20)

Bedo mangima nikech Kristo, to tho en ohala (21-26)

Wuothuru mowinjore gi wach maber (27-30)

2 Jokristo onego obolre (1-4)

Kaka Kristo nobolore kod
migawo ma malo ma
nomiye (5-11)

Tiuru matek ne warruok
maru (12-18)

Rieny kaka ler (15)

Oor Timotheo kod
Epafrodito (19-30)

3 Ok onego wagen kuom
ringruok (1-11)

Kwano gik moko duto
ka gik molal nikech
Kristo (7-9)

Lawo gik man
nyime (12-21)

Polo e
thurwa (20)

4 Tiyo kanyachiel, mor,
paro makare (1-9)

Kik ubed gi
parruok e wi gimoro
amora (6, 7)

Goyo erokamano ne
mich ma Jo-Filipi
nogolo (10-20)

Mos mogik (21-23)

1 An Paulo gi Timotheo, ma wan wabumbni mag Kristo Yesu, wandikonu un joma ler duto man Filipi, un ma un e winjruok achiel gi Kristo Yesu, kaachiel gi jorit ma tayo kanyakla kod jokony-tich:

2 Ng'wono mogundho gi kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

3 Kinde duto agoyo ne Nyasacha erokamano sama aparou **4** e lamo maga te ma asayonugo uduto. E sayo ka sayo ma

atimo, akwayonu gi mor, **5** nikech kony ma usekonyogo tij lando wach maber chakre chieng' mokuwongo nyaka gie sechegi. **6** Nimar an gadier kuom wachni, ni jalno ma nochako tich maber kuomu biro dhi nyime kode mi otieke nyaka chop chieng'no mar Kristo Yesu. **7** En gima kare kuoma ni abed gi paro ma kamano kuomu uduto, nimar an kodu e chunya, un ma ne uriwa lwedo kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye kane an e tuech e jela,

kendo kane atiyo gi chik sirkal e siro ratiro mar wach maber.

8 Nimar Nyasaye owuon en janenona ni agombo ahinya nenou ka an gi hera kaka ma Kristo Yesu nigo. **9** Kendo ma e lamona kinde duto, ni herau osik ka medore molojo, kaachiel gi ng'eyo malong'o chuth kod nyalo mar ng'eyo weche e yo matut; **10** ni mondo uyang gadier gik ma dwarore molojo, mondo ubed ma onge bura kendo ma ok uchwany jomamoko nyaka chop chieng'no mar Kristo, **11** kendo mondo upong' gi olemo makare, minyago kokalo kuom Yesu Kristo, mondo Nyasaye oyud duong' gi pak.

12 Owetena, koro daher ni mondo ung'e ni gik mosetimorena osemiyo wach maber omedo landore, **13** kendo mano osemiyo bedona e jela nikech Kristo ong'ere e kind Askeche Ruoth duto gi jomamoko duto. **14** Koro thoth owete ma

tiyo ne Ruodhwa oseyo do mijing'o nikech bedona e tuech e jela, kendo gimedo nyiso chir ahinya mar yalo wach Nyasaye ka gionge luoro.

15 En adier ni jomoko yalo Kristo ka gin gi ichlit kod piem, to moko timo kamano gi chuny mowinjore. **16** Joma yale gi chuny mowinjorego lando Kristo nikech hera, nimar gi ng'eyo ni oseketi mondo asir ratiro mar wach maber; **17** to joma yale gi ichlit kod piem yale nikech sigu, to ok gi chuny mowinjore, nimar gidwaro rwaka e chandruok ka an e jela. **18** To wawach ang'o? En mana ni e yore duto, kata obed e yor wuondruok kata e adiera, Kristo ilando kendo amor nikech mano. To bende pod abiro bedo mamor, **19** nikech ang'eyo ni mano biro kelona warruok kokalo kuom lamou mag sayo kod kony mar roho maler ma Yesu Kristo chiwo. **20** Mano en ka

luwore gi dwarena ma-
duong' kod geno ni ok
abi yudo wich-kuot e yo
moro amora. To nikech
an gi nyalo mar wuoyo
ka an thuolo, koro Kri-
sto ibiro mi duong' mana
kaka osemye duong' e
kinde duto motelo koka-
lo kuom ringrena, bed ni
angima kata atho.

21 Nimar kuom wach-
na, ka angima, angima
nikech Kristo, to ka
atho en ohala. **22** Koro
ka ochuno ni abed ma-
ngima e ringruok, mano
biro kelo nyak ne tich-
na; to e ma ok ael gima
anyalo yiero. **23** Gik
moko ariyogi poga die-
re, nikech an gi go-
mbo ni ogonya mondo
abed gi Kristo, ma kuom
adier e gima berie mo-
loyo. **24** Kata kamano,
dwarore ahinya ni mo-
ndo asik e ringruok ni-
kech un. **25** Omiyo, ni-
kech an gadier kuom
wachni, ang'eyo ni abi-
ro siko kodu kendo dak
kodu uduto nikech dong-
ruok maru kendo nikech
umor e yieu, **26** mo-

ndo mor ma un-go omed
bedo mopong' chuth e
Kristo Yesu nikech an, e
kinde ma anabed ka
antiere kodu kendo.

27 En mana ni wuothu-
ru mowinjore gi wach
maber e wi Kristo, eka
ka abiro nenou kata ka
aonge, to awinjie wachu
mondo ang'e ni uchung'
motegno gi paro achiel,
ka uduto ukedo ma-
tek ka un e achiel, ne
yie ma un-go kuom wach
maber, **28** kendo ma ok
ubed maluor nikech joma
kwedou. Mago duto nyi-
so kethruokgi, to kuomu
onyiso warruok maru; ke-
ndo Nyasaye e ma nyiso
kamano. **29** Nimar un
osemiu thuolo makende e
lo Kristo, ok mana ni mo-
ndo uket yieu kuome, to
bende ni mondo usand-
ru nikech en. **30** Ni-
kech un bende ukedo e
lweny ma nuneno ka ake-
doe, ma sani uwinjo ni
pod akedoe.

2 Omiyo, ka e kindu ni-
tie jip moro amora e
Kristo, gi hoch mar
hera, gi chuny mar dewo

jomamoko, gi hera kod kech, **2** miuru morna opong' chuth ka ubedo gi paro achiel kendo gi hera achiel, ka ubedo e winjruok achiel chuth kuom paro achiel. **3** Kik utim gimoro amora nikech chuny mar himruok kata nikech paro ni ubeyo moloyo jomamoko, to bolreuru ka ukwano ni jomamoko oloyou gi ber. **4** Kik ung'i mana gik ma kelo nu ber un uwegi, to ung'i bende gik ma kelo ber ne jomamoko.

5 Sikuru ka un gi paroni kuomu, ma e paro ma bende ne ni kuom Kristo Yesu, **6** jal ma kata obedo ni ne en e kit Nyasaye, ne ok oparo mar mecho, tiende ni, mondo obed ma romre gi Nyasaye. **7** Ooyo, noweyo duto ma ne en-go kendo nokawo kit misumba mi obedo dhano. **8** E wi mano, ka nobiro kaka dhano, nobolore mi nolowo kaka Nyasaye ne chike nyaka e tho, ee, tho e yadh-sand. **9** Mano e

momio Nyasaye ne omiye migawo ma malo moloyo, kendo nomiye nying moloyo nyinge mamoko duto, **10** mondo e nying Yesu, ji duto ogo chonggi piny—joma ni e polo gi joma ni e piny kod joma ni e bwo lowo—**11** kendo lep ka lep onego ohul ayanga ni Yesu Kristo en Ruoth, mondo Nyasaye Wuonwa oyud duong'.

12 Nikech mano, un joma ahero, mana kaka kinde duto usebedo ka uluwo weche michikou, ok mana ka antiere kodu kende, to sani ma koro utimo moloyo ka aonge kodu, sikuru ka utiyo matek ne warruok maru uwegi, kutimo kamano gi luoro kod kirni. **13** Nimar Nyasaye e ma tegou komiyu teko kod gombo mar timo duto mohero. **14** Sikuru kutimo gik moko duto ma onge ng'ur kod mino wach **15** mondo ubed maler kendo ma onge bura, kubedo kaka nyithind Nyasaye ma onge

ketho e kind tieng' mo-rochore kendo mobam, ma urienyie kaka ler e piny, **16** kumako motegno wach mar ngima. Eka abedie gi gima dimiya mor chieng'no mar Kristo, ka ang'eyo ni ng'wech ma ne aringo kata tichna matek ne ok en kayiem nono. **17** To kata ka iola piny mana kaka chiwo miolo e wi misango mag konyo ji ma yieu osejiwou mondo utim, ail kendo amor kodu uduto. **18** E yo ma kamano, un bende onego ubed moil kendo mamor kanyachiel koda.

19 Koro an gi geno kuom Ruodhwa Yesu ni achiegni oronu Timotheo mondo ayud jip sama okelna wach moa kuomu. **20** Nimar aonge gi ng'at machielo ma nigichuny kaka ma en-gokendo ma biro dewo wecheu gadier. **21** Nikech jomamokogo duto manyo mana dwachgi giwegi, to ok mag Yesu Kristo. **22** To ung'eyo kaka en owuon nosenyiso kite, ni

kaka nyathi ma tiyo gi wuon mare, notiyo koda matek e miyo wach maber olandre. **23** Kuom mano, en e jal ma ageno oro iru mapiyo bang' ka aseneno kaka weche biro bet koda. **24** Adier, an gi geno motegno kuom Ruodhwa ni an bende achiegni biro.

25 To gie sani, aneno ni ber mondo aornu Epafrodito ma en owadwa ma jatich kendo jalweny wadwa, to en jal ma ne uoro, kendo en jatich ma konya e gik ma achando, **26** nimar en gi siso mar nenou uduto, kendo en gi parruok mang'eny nikech ne uwinjo ni ne otuo. **27** En adier ni ne otuo mi both kotho; to Nyasaye ne okeche, to ok mana en kende, to an bende, mondo kik abed gi kuyo moro bang' machielo. **28** Kuom mano, aore mapiyo ahinya mondo ka unene ubedie mamor kendo, mondo an bende kik abed gi parruok ahinya. **29** Omiyo, rwa-keuru kaka itimoga ne

jotich Ruodhwa gi mor duto, kendo usik ka unyiso ni ugeno joma kama-go ahinya, **30** nimar ne ochiegni tho nikech tich mar Kristo, koketo ngi-mané machiegni gi tho mondo opong' karu nikech uonge kae ma dutina ka ukonya.

3 Mogik, owetena, dhi-uru nyime bedo moil kuom Ruodhwa. Ok tek-na ndikonu kendo mana weche ma ne asendikonu, nimar en gima kelo-nu ber.

2 Beduru motang' ne guogi,* tang'uru gi jotich ma kelo hinyruok; tang'uru gi joma ng'ado ringruok. **3** Nimar wan joma oseter nyangu madier, wan ma watiyo tij Nyasaye kokalo kuom rohona kendo sungawa en kuom Kristo Yesu, kendo genowa ok en kuom ringruok, **4** kata kama-no, ka nitie ng'at monego obed gi geno kuom ringruok, jalo en an.

Fil 3:2*Tiende ni, joma timbegi odwanyore.

Kapo ni nitie ng'at moro amora ma paro ni nitie gimomiyo onego ogen kuom ringruok, an onego atim kamano molojo: **5** ne otera nyangu e odiechieng' mar aboro, awuok e oganda mar Israel, e dhoo Benjamin, an Ja-Hibrania kendo jonyuolna gin Jo-Hibrania; kuom wach chik, an Ja-Farisai; **6** kuom wach kinda, ne asando kanyakla; kuom wach bedo ng'at makare kokalo kuom chik, ne aler ma onge ketho. **7** Kata kamano, nikech Kristo, gigo ma chon ne aneno kaka ohala, asekwangogi ka gik molal. **8** E wi mano, akwano ben-de gik moko duto kaka gik molal nikech ber mar ng'eyo Kristo Yesu Ruodha nigi ohala maduong' molojo. Nikech en, asejie mondo alal gik moko duto kendo akwangogi kaka yugi lilo mondo eka anwang' Kristo **9** kendo mondo oyuda ka an e winjruok achiel kode, ok

nikech bedo ng'at makare e wang'a awuon kuom luwo Chik, to nikech bedo ng'at makare kokalo kuom keto yie kuom Kristo, ka abedo ng'at ma Nyasaye kwano ni ng'at makare nikech yie. **10** Dwarona en ni mondo ang'eye gi teko mar chierne, kendo ayud sand kaka ma noyudo, ka ayie yudo tho ma chal gi mare, **11** mondo ane kabe en gima nyalore mondo ochiera aa kuom joma otho e chier motelo.

12 Ok ni koro aseiyudo gino, kata ni oseкета abedo ng'at makare chuth, to pod anyagora matek mondo ane ka an bende anyalo yudo gino momiyo Kristo Yesu ne oyiera. **13** Owetena, pod ok akwanra awuon ni aseiyudo gino; to an gadier kuom wach achielni: Ni wiya wil gi gik man chien kendo alawo gik man nyime, **14** anyagora matek ka achomo michno man malo ma Nyasaye oseluo-

ngonwae kokalo kuom Kristo Yesu. **15** Kuom mano, wan joma osetegno e yie, wabeduru gi paro kaka mano; to ka un gi paro mopogore e yo moro amora, Nyasaye biro elonu wach paro monyis malono. **16** To kata bed mana ni wasetimo dongruok e okang' marom nade, wadhiuru nyime wuotho kaka dwarore e yo achielno.

17 Owetena, beduru e winjruok achiel ka uluwo timna, kendo nonuru ngima jogo ma wuotho e yo ma luwore gi ranysisi ma ne waketonu. **18** Nikech nitie ji mathoth—chon ne ajahulo nyingegi nyading'eny, to sani ahulogi mana ka aywak—ma wuotho kaka jowasik yadh-sand mar Kristo. **19** Gikogi en kethruok, kendo nyasachgi en igi, duong' margi en mana wich-kuot, kendo giketo pachgi kuom gik manie piny. **20** To wan thurwa en polo, kendo warito ahinya mondo jawarwa oa kuno,

ma en Ruodhwa Yesu Kristo, **21** ma biro tiyo gi tekone maduong' e loko ringrewa ma nyap mondo obed ma chal gi del ma en-go ma nigu duong', kendo mondo oket gik moko duto obed e bwo lochne.

4 Nikech mano, owetena ma ahero kendo ma an gi siso mar neno, ma e morna gi osimbona, chung'uru motegno kamano kuom Ruodhwa, un joma ahero.

2 Asayo Yudia, bende asayo Sintike, ni gibed gi paro achiel kuom Ruodhwa. **3** Ee, an kaka jatich wadu madier, akwayou un bende ni usik ka ukonyo mon ariyogi ma osetiyo koda mathek e wach maber, kanyachiel gi Klement kod jatich wetena mamoko, ma nyinggi ni e bug ngima.

4 Beduru mamor kuom Ruodhwa kinde duto. Anwoyo kendo ni, Moruru! **5** Timu mar bedo joma tur mondo ong'ere ne ji duto. Ruodhwa

chiegni. **6** Kik ubed gi parruok e wi gimorro amora, to kuom gik moko duto, kulamo kendo kusayo kaachiel gi goyo erokamano, nysuru Nyasaye kwayou; **7** eka kuwe mar Nyasaye ma loyo ng'eyo duto biro rito chunyu kod pachu kokalo kuom Kristo Yesu.

8 Mogik, owetena, gik moko duto madier, gik moko duto monego okaw mapek, gik moko duto makare, gik moko duto maler, gik moko duto ma jiwo hera, gik moko duto mipwoyo, gik moko duto malong'o, kod gik moko duto mowinjore oyud pak, dhiuru nyime keto pachu kuom magi duto.

9 Weche moko duto ma ne upuonjoru kendo ma ne uyiego, kaachiel gi ma ne uwinjo kod ma ne uneno kuoma, tingiuru, to Nyasach kuwe nobed kodu.

10 Amor ahinya kuom Ruodhwa ni koro gikone usechako nyiso ni udewa kendo. Kata kane

usebedo ka upara, ne ok uyudo thuolo mar nyiso mano. **11** Ok awach kamano nikech achando, nimar asepuonjora bedo ng'at ma gik moko romo e kit ngima moro amora. **12** Ang'eyo kaka anyalo dak ka an gi gik manok kata ka an gi gik mogundho. E gik moko duto kendo e kit ngima moro amora, asepuonjora yieng' kod bedo modenyo, bende asepuonjora bedo gi gik mang'eny kod dak ka aongego. **13** E weche duto, an gi nyalo kokalo kuom jalno ma miya teko.

14 Kata kamano, ne utimo maber konya e chandruokna. **15** Kuom adier, un Jo-Filipi, ung'eyo bende ni kane uhango puonjoru wach maber, onge kanyakla machielo ma ne wakonyorego e wach chiwo kod kawo ka nawuok Makedonia, mak mana un; **16** nimar kane an Thesalonika, ne uorona gimoro mondo akonyrago, ok dichiel to

diriyo. **17** Ok ni mich e ma amanyo, to amanyo nyak mag timbeu ma biro nyuolonu ohala mome-dore. **18** Kata kamano, an gi gik moko duto ma dwarore, to kata mang'eny mokalo. Sani koro ok achando gimoro nikech ase-yudo gik ma ne uorogo Epafrodito, ma akwano kaka suya mamit, misango malong'o, kendo ma Nyasaye oyiego. **19** To bende, Nyasacha mogundho gi gik mang'eny, biro miyou kokalo kuom Kristo Yesu, gik moko duto muchando. **20** Koro duong' obed ne Nyasachwa kendo Wuonwa, mochwere nyaka chieng'. Amin.

21 Mosnauru joma ler duto manie winjruok achiel gi Kristo Yesu. Owete man koda kae ooronu mos. **22** Joma ler duto, to moloyo, joma a e od Kaisar ooronu mos.

23 Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed gi chuny ma unyisono.

NE
JO-KOLOSAI

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2)

Paulo goyo erokamano
nikech yie mar
Jo-Kolosai (3-8)

Lamo mondo gidong
e winjruokgi gi
Nyasaye (9-12)

Tich maduon' mar
Kristo (13-23)

Tich ma Paulo ne otimo
ne kanyakla (24-29)

2 Kristo e wach maler
moum mar
Nyasaye (1-5)

Tang'uru gi joma
wuondou (6-15)

Gima sie en Kristo (16-23)

3 Kit dhano machon
kod kit dhano
manyien (1-17)

Neguru fuonni mag
ringreu (5)

Hera e gima tueyo ji
gibed e achiel
chuth (14)

Puonj ne joot ma
Jokristo (18-25)

4 Puonj ne ruodhi (1)
"Nanuru e lamo" (2-4)
Wuotho gi rieko e kind
joma ni oko (5, 6)
Mos mogik (7-18)

1 An Paulo, jaote Kristo Yesu kokalo kuom dwaro mar Nyasaye, ka an gi Timotheo owadwa, **2** andikonu un joma ler duto man Kolosai kod owete mochung' motegno e yie kendo manie winjruok achiel gi Kristo, ka awa-cho niya:

Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa mondo obed kodu.

3 Kinde duto wagoyo erokamano ne Nyasaye ma Wuon Ruodhwa Yesu Kristo sama walamonu **4** kane wawinjo wach yie ma un-go kuom Kristo Yesu kod kaka uhero

joma ler duto **5** nikech geno mosekannu e polo. Ne uwinjo wach genono kokalo kuom adiera mar wach maber **6** mo-sechoponu. Mana kaka wach maber yudo nyak kendo omedore e piny duto, kamano bende e kaka timore e kindu, chakre chieng' ma ne uwinje mi ung'eyo e yo malong'o wach ng'wono mogundho mar Nyasaye gadier. **7** Mano e gima usepuonjoru kuom Epa-fra ma en misumba wad-wa ma wahero, kendo jatich mogen mar Kristo e lowa. **8** Ne onyisowa bende wach herau munyago kuom roho maler.

9 Mano bende e nomiyo nyaka a chieng' ma ne wawinjo wachno, pok ne waweyo lamonu ka wakwayo mondo opong'u chuth gi ng'eyo malong'o kuom dwarone e rieko duto, kod winjo tiend weche kokalo kuom roho maler, **10** eka uwuoth e yo mowinjore e wang' Jehova

mondo ubed malong'one chuth sama udhi nyime nyago olemo e tije mabeyo duto, kendo umed bedo gi ng'eyo malong'o chuth kuom Nyasaye; **11** bende, ubed gi nyalo gi teko duto ka luwore gi duong' mar nyalone eka mondo unan chutho kuom horuok, kendo gi mor, **12** ka ugoyo ne Nyasaye Wuonwa erokamano ma nomiyo un bende ubedo joma owinjore yudo pok kanyachiel gi joma ler manie ler.

13 Ne oresowa waa e bwo teko loch mar mudho mi ne orwakowa ei pinyruodh Wuode mohero, **14** ma kuome, osegonywa kokalo kuom rawar ma miyo iweyowawa richowa. **15** En e ma en kido mineno mar Nyasaye ma ok ne, en e jal makayo kuom chuech duto; **16** nikech kokalo kuome, ne ochue gik mamoko duto manie polo gi manie piny, gik mineno gi ma ok ne, gibed kombe ruodhi, kata migepe mag telo, kata pinje-

ruodhi, kata teko mag loch. Gik mamoko duto osechue kokalo kuome, kendo ne en. **17** Bende, en e ma ne okwongo ne gik mamoko duto, kendo kokalo kuome ne omi gik mamoko duto obetie, **18** kendo en e ma en wi ringruok, tiende ni kanyakla. En e ma en chakruok, jal makayo koa kuom joma otho, mondo obed jal mokwongo e gik moko duto; **19** ni-mar Nyasaye ne dware ni gik moko duto odag kuome e okang' mopong' chuth, **20** kendo kokalo kuome, Nyasaye okel winjruok e kinde owuon gi gik mamoko duto, gibed gik manie piny kata gik manie polo, koloso kodgi kuwe kokalo kuom remo ma Kristo nochuero kane en e yadh-sand.

21 Kuom adier, un ma chon ne un mabor kendo ne un wasigu nikech pachu ne ni kuom timbe maricho, **22** koro sani oseloso winjruok e kindu kode kokalo kuom

thone e del mar ring'o gi remo, mondo ochiwu ka uler ma onge ketho kendo ma onge gima ng'ato donjonugo e nyime—**23** to mana ka udhi nyime bedo e yie, ka ugu-roru matek e miseno, kendo ka uchung' motegno ma ok golu e geno mar wach maber ma ne uwinjo kendo ma oseyal ne chuech duto manie bwo polo. An Paulo, ne abedo jatich mar yalo wach maberno.

24 Sani koro amor kuom sandruokna nikech un, kendo ayudo masiche mag Kristo ma ringrena pok okaloe, ka atimo kamano e lo ringrene ma en kanyakla. **25** Ne abedo jatich mar kanyaklani ka luwore gi ting' moa kuom Nyasaye ma nomiya nikech un, mondo ayal wach Nyasaye chuth, **26** ma en wach maler moum ma ne opand chakre e ndalo machon kendo chakre e tienge machon. To koro sani osele ne joge maler **27** ma Nyasaye

oseyiero mondo omi ging'e duong' mogundho mar wach maler moumno e kind ogendni, tiende ni Kristo manie winjruok achiel kodu ma ugeno yudogo duong' kanyachiel. **28** En e jal ma wayalo wachne ka wasayo kendo puonjo ng'ato ka ng'ato e riekoduto, mondo wachiw ng'ato ka ng'ato koromochuth e winjruok achiel gi Kristo. **29** Mano e momiyo atiyo matek, ka akedo ka luwore gi teko ma omiya, ma tiyo kuoma e yo maduong' ahinya.

2 Nimar daher ni ung'e kaka an gi lweny maduong' ma akedoe nikech un kendo nikech joma ni Laodikia, bende nikech joma pok onenawang' gi wang'. **2** Mano en ni mondo chunyi oyud hoch kendo gibed e achiel kuom hera, kendo mondo giyud mwanduduto ma bedoe nikech bedo gi adier chuth e riekomar ng'eyo tiend weche, mondo eka gibed gi

ng'eyo malong'o kuom wach maler moum mar Nyasaye, tiende ni Kristo. **3** En e ma opand kuome mwanduduto mag riekod mag ng'eyo. **4** Awacho mae mondo ng'ato kik wuondu gi mbaka ma nyalo loko pachu. **5** Kata obedo ni sani ok an kodu e ringruok, an kodu e paro, kendo ail mar neno kaka un-gi chenro maber kod kaka uchung' motegno e yie kuom Kristo.

6 Kuom mano, mana kaka userwako Kristo Yesu Ruodhwa, dhiuru nyime wuotho e winjruok achiel kode **7** ka ugururu kendo ka igerou kuome, bende ka ume-do chung' motegno e yie mana kaka ne opuonju kendo ka upong' chuth gi gik ma nyiso ni ugoyo erokamano.

8 Beduru motang' mondo ng'ato kik ketu e tuech kokalo kuom riekni mag piny kod wuond manono ma wuok kuom chike kod timbe mag

dhano, kendo ka luwore gi gik ma chiko yore kod paro mag pinyni, to ok ka luwore gi Kristo; **9** nikech kuome e ma kido mag Nyasaye odakie kopong' chuth. **10** Omiyo, usepong' chuth kokalo kuome, jal manie wi loje kod teko mag telo duto. **11** Kokalo kuom winjruok manie kindu kode, ne oteru nyangu un bende, ma en nyangu ma ok tim gi lwedo king'ado del mar ringruok. Ne oteru nyangu ma en nyangu mar Kristo. **12** Nimar ne oyiku kode e batisone, kendo kokalo kuom winjruok manie kindu kode, ne ochieru bende kode nikech yie maru kuom tich ma nigi teko maduong' mar Nyasaye ma ne ochiere koa kuom joma otho.

13 E wi mano, kata obedo ni ne utho nikech kethou kendo nikech ringreu ne ok oter nyangu, Nyasaye nomiyo udoko mangima kanyachiel kode.

Ne oweyonwa kethowa duto kuom timonwa mang'won **14** kendo norucho wach ma ne ondik gi lwedo ma noting'o chike kendo ma ne kwedowa. Osegole oko kuom gure e yadh-sand. **15** Kokalo kuom yadh-sandno, osegolo oko loje kod teko mag telo mi oweyogiduk, kendo osemoyogi e lela konyisogo ni oseyoyogi e lweny kendo oterogi kaka joma otue.

16 Kuom mano, kik uwe ng'ato ang'ata ong'adnu bura kuom gik muchamo, kata mumadho, kata kuom rito sawo moro amora, kata sawo mar dwe manyien, kata mar sabato. **17** Gigo gin mana tipo mar gik ma biro, to gima sie en Kristo. **18** Kik uwe mondo ng'ato omonu yudo mich, ng'at mohero nyiso bolruok mar miriambo kod kit lamo mar malaike, kendo ochung' matek ne gik moseneno. Kuom adier, en ng'at ma nigi sunga mar ng'ayi ma onge

gimomiyo nikech oparo e yor ringruok, **19** kendo ok omakore motegno gi jalo ma en wich, jal ma kokalo kuome ringruok duto yudo gik ma dwarore kobedo e achiel kokalo kuom fuondene kod leche, kendo imiyo odongo e yo ma Nyasaye e ma miyo odongo.

20 Kane utho kanyachiel gi Kristo muweyo gik ma chiko yore kod paro mag pinyini, obet nade ni udak ka gima pod un mag pinyini ka uluwo chike kaka: **21** "Kik umak gini, kata kik ubil gini, kata kik umul gini," **22** to gin gik ma rumo bang' ka oseti kodgi ka luwore gi chike kod puonj mag dhano? **23** Kata obedo ni gik ma kamago nenore gi oko ni gin rieke ka luwore gi kit lamo ma ng'ato oketorego owuon kod bolruok mar miriambo kod sando ringruok, mago ok gin gik ma konyo e loyo gombo mag ringruok.

3 Kata kamano, kane ochieru kanyachiel gi Kristo, kara dhiuru nyime manyo gik man malo kama Kristo obetie e bad Nyasaye korachwich. **2** Sikuru ka uketo pachu kuom gik man malo, to ok kuom gik man piny. **3** Nimar ne utho, kendo ngimau osepand kanyachiel gi Kristo e winjruok achiel gi Nyasaye. **4** E kinde ma ibiro el Kristo ma en ngimawa, eka un bende ibiro elu kanyachiel kode gi duong'.

5 Kuom mano, neguru fuonni mag ringreu manie piny, ka uweyo teruok, gi tim ma okler, kod owruok gi gombo mag terruok, gi gombo ma kelo hinyruok, kod ich-lach, ma en lamo mar sanamu. **6** Mirimb Nyasaye biro nikech gigo. **7** Mano e kaka un uwegi bende ne ujo-timo e kit ngimau machon. **8** To koro sani nyaka uket gigi duto mabor kodu: ich-wang', mirima, tim marach, we-

che mag ayany, kendo weche modwanyore kik oa e dhou. **9** Kik ng'ato riamb ne nyawadgi. Lonyuru kit dhano machon kod timbene, **10** kendo urwak kit dhano manyien, ma kokalo kuom ng'eyo malong'o, ilose kodhi nyime bedo manyien mondo ochal gi kido mar Jal ma ne ochueye, **11** ma chop kama koro ok kwan ni ng'ato en Ja-Grik kata Ja-Yahudi, ng'at moter nyangu kata ng'at ma ok oter nyangu, ng'at ma wendo, gi Ja-Skithia,* gi misumba, kata ng'at man thuolo; to Kristo en gik moko duto kuom duto.

12 Kuom mano, kaka joma Nyasaye oseyiero, maler kendo mohero, rwakreuru gi hera ma kecho jomamoko, ng'wono, bolruok, muolo, kod horuok. **13** Ng'ato ka ng'ato mondo

Kol 3:11* Ja-Skithia en wach ma bende itiyogo kiwuoyo kuom joma ineno ni kit ngimagi ni piny ahinya molojo.

odhi nyime nano gi nyawadgi, kendo wereuru ketho e kindu gi chuny man thuolo kata kapo ni ng'ato nigi wach moro gi nyawadgi. Mana kaka Jehova bende ne ni thuolo weyonu richou, un bende nyaka utim kamano. **14** To e wi mago duto, rwakreuru gi hera, nimar en e gima tueyo ji duto mondo gibed e achiel chuth.

15 Bende, weuru mondo kuwe mar Kristo oloch ei chunyu, nimar ne oluongu ne kuwe ma kamano e ringruok achiel. Kendo nyisuru ni un gi chuny mar goyo erokamano. **16** Wach Kristo mondo ogundh e iu gi rieke duto. Sikuru ka upuonjoru e kindu kendo ka ujiworu gi zaburi gi wende pak ne Nyasaye kod wende mag lemo miwero gi erokamano, ka uwer ne Jehova gi chunyu duto. **17** Gimore amora muwacho kata mutimo, timuru gik moko duto e nying Ruodhwa Yesu, kugoyo

ne Nyasaye Wuonwa erokamano kokalo kuome.

18 Un mon, bolreuru e bwo chwou, nimar en gima owinjore kuom Ruodhwa. **19** Un chwo, dhiuru nyime hero mondeu kendo kik ubed gi mirima mager kodgi.

20 Un nyithindo, winjuru jonyuolu e gik moko duto nimar mano en gima ber kuom Ruodhwa.

21 Un wuone, kik umi nyithindu obed gi mirima mondo chunyi kik nyosre. **22** Un wasumbni, e weche duto winjuru ruodhiu ma gin dhano, ok mana sama girangou ni eka umor wang' dhano, to kutimo gik moko gi chuny matir, ka uluoro Jehova.

23 Gimoro amora mutimo, timeuru gi chunyu duto kaka ne Jehova, to ok ne dhano, **24** nimar ung'eyo ni kuom Jehova e ma ubiro yudoe pok. Tiuru kaka wasumbni mag Ruodhwa ma en Kristo. **25** Kuom adier, ibiro chul ng'at motimo ma-

rach ka luwore gi ketho ma osetimo, kendo Nyasaye ok buon ng'ato.

4 Un ruodhi, timuru ne wasumbni e yo makare kendo ma ratiro, kung'eyo ni un bende un gi Ruodhu e polo.

2 Nanuru e lamo, ka usiko e lamo kendo ka ugoyo erokamano.

3 Gie kindeno bende, lamnwauru mondo Nyasaye oyawnwa dhoot mar lando wach maler moum e wi Kristo, ma e momiyo an e jela kae, **4** kendo mondo ayal wachno e yo malong'ona mana kaka onego atim.

5 Dhiuru nyime wuotho gi rieke e kind joma ni oko, ka utiyo maber chuth gi kinde ma un-go.

6 Kinde duto, wecheu mondo obed mang'won, ma nigi ndhadhu ka gima otwonie chumbi, mondo ung'e kaka onego uchiw dwoko ne ng'ato ka ng'ato.

7 Tikiko ma en owadwa ma ahero, ma bende en jatich mogen

kendo misumba wadwa kuom Ruoth, biro nyisou weche ma timorena.

8 Ero koro aore iru mondo ung'e kaka ngimawa dhi mondo oho chunyu. **9** Aore kanyachiel gi Onesmas owadwa mogen kendo ma wahero, ma en ng'at ma wuok iru; gibiro wachonu gik moko duto ma timore kae.

10 Aristako ma en jal motue kanyachiel koda ooronu mosne. Mariko ma en owadgi Barnaba ma bathe bende otimo kamano (ma nuseyudo wachne ni mondo urwake maber kapo ni obiro iru), **11** kod Yesu ma bende iluongo ni Jastas, ma giduto gin joma oter nyangu. Jogi kende e jotich wetena ne Pinyruodh Nyasaye, kendo gisebedo joma kelona hoch ahinya. **12** Epafra ma en misumba Kristo Yesu kendo moa iru ooronu mosne. Kinde duto olamo gi kinda ahinya ni-

kech un mondo gikone ubed joma otegnokendo ka un gadier chuth kuom dware duto mag Nyasaye. **13** Nimar an jano kuome ni otiyo matek ahinya nikech un kendo nikech joma ni Laodikia kod joma ni Hirapoli.

14 Luka ma en laktar ma wahero ooronu mosne gi Dema bende.

15 Mosnauru owete man Laodikia, kendo umos Nimfa kod kanyakla manie ode. **16** Kendo bang' ka osesom baruani e kindu, channuru mondo osome bende e kanyakla mar Jo-Laodikia, to un bende usom barua moa Laodikia. **17** Bende, nyisuru Arkipo niya: "Rit tich ma ne iyiego koa kuom Ruodhwa mondo ichope chuth."

18 An Paulo, kendo mae e mosna ma andikonu gi lweta awuon. Beduru ka uparo wach tuechna e jela. Ng'wono mogundho mar Nyasaye obed kodu.

BARUA MOKWONGO NE
JO-THESSALONIKA

WE CHE MANTIE

1 Mos (1) Paulo goyo erokamano nikech yie mar Jo-Thessalonika (2-10) 2 Tij Paulo mar yalo Thessalonika (1-12) Jo-Thessalonika ne orwa- ko wach Nyasaye (13-16) Siso ma Paulo ne nigo mar neno Jo-Thessalonika (17-20) 3 Chuny Paulo chandore sama ne orito ka en Athene (1-5) Ripod Timotheo hoyo chuny (6-10) Lamo ne Jo-Thessalonika (11-13)	4 Siem kuom wach terruok (1-8) Beduru gi hera molooyo e kindu (9-12) 'Ket pachi mana kuom wecheni' (11) Joma ne otho e Kristo e ma biro chier mokwongo (13-18) 5 Kaka odiechieng' mar Jehova nobi (1-5) "Kuwe nitie kendo weche beyo!" (3) Sikuru kuneno, ritreuru e pachu (6-11) Jip (12-24) Mos mogik (25-28)

1 An Paulo, gi Silvano, kod Timotheo, wandikonu un kanyakla mar Jo-Thessalonika, manie winjruok achiel gi Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo:

Ng'wono mogundho kod kuwe mondo obed kodu.

2 Kinde duto wagoyo ne Nyasaye erokamano sama wahulo nyingu uduto e lamowa, **3** ni-mar wiwa ok wil ngang' gi tiju ma nyiso yie kod tiju matek mar hera, kendo kuom sinani maru nikech geno ma un-go kuom Ruodhwa Yesu Kri-

sto e nyim Nyasachwa kendo Wuonwa. **4** Nimar un owete ma Nyasaye ohero, wang'eyo ni ne oyierou, **5** nikech wach maber ma wayalo ok nochoponu gi wach kende, to bende gi teko kod roho maler kendo gi adiera chuth, mana kaka ung'eyo gik ma ne wati-mo kane wan kodu mondo okonyu. **6** Kendo ne ubedo joma luwo timwa kod mar Ruodhwa, nimar ne urwako wach Nyasaye ka un e masiche mang'eny kendo ka un gi mor ma roho maler chiwo, **7** mi ne uketo ran-yisi maber ne ji duto manie yie e Makedonia kod Akaya.

8 Adiera en ni ok wach Jehova kende e ma oselandore koa kuomu e Makedonia kod Akaya, to bende yieu kuom Nyasaye oselandore kuonde duto, ma koro ok ochuno ni wawach gimoro. **9** Nimar gin giwegi gisiko ka giwacho kaka ne wakwongo romo kodu kendo kaka ne ulokoru

mi uyie kuom Nyasaye ka uweyo sanamu magu mondo ubed wasumbni mag Nyasaye mangima kendo madier, **10** bende mondo urit Wuode koa e polo, ma nochiero koa kuom joma otho, ma en Yesu, jal ma resowa kuom mirima ma biro.

2 Owetewa, kuom adier, un uwegi ung'eyo ni limbe ma ne watimonu ok nobedo ma onge nyak. **2** Nimar mana kaka ung'eyo, kane wasechandore mokwongo kendo ka nosetimnwa timbe mag achaya e Filipi, ne wanyiso chir maduong' kokalo kuom Nyasachwa mondo wayalnu wach maber mar Nyasaye ka wan e akwede mang'eny. **3** Nimar puonj ma wahombougo ok wuog kuom paro ma ok kare, kata kuom gima ok ler, kendo ok obi gi wuond, **4** to wayale nimar Nyasaye oseyye kodwa komiyowa ote mar wach maber, ok ni mondo wamorgo dhano, to mondo wamorgo mana

Nyasaye, ma e jal ma nono chunywa.

5 Kuom adier, ung'eyo ni ok ne watiyo ngang' gi weche ma walombogo wang'u, kata ne ok wabi-ro iru ka wawuondore to koni wan gi chunymar ich-lach; Nyasaye en janeno kuom wachno!

6 Bende, ok wasebedo ka wamanyo duong' moa kuom dhano kata moa kuomu kata moa kuom jomamoko, kata obedo ni kaka joote mag Kristo wanyalo bedoning' mapek ka wahero.

7 Kar mano, ne wadem-bore e kindu mana kaka miyo ma dhodho nyathi rito nyithinde owuon konyisogihera matut.

8 Omiyo, nikech hera matut ma waherougo, ne wang'ado ni mondo wayalnu, ok mana wach maber mar Nyasaye kende, to bende wamiu nyaka ngimawa wawegi nikech ne waherou ahinya.

9 Owetewa, kuom adier unyalo paro tijwa matetek ma ne watiyo ka wa-

chandore. Ne watiyo odiechieng' gi otieno mondo kik waketing' mapek ne ng'ato ang'ata kuomu sama ne wayalonu wach maber mar Nyasaye. **10** Un jone-no, Nyasaye bende en janeno, ni ne wan joma igeno, joma tir, kendo joma onge bura e kindu un joma ni e yie. **11** Ung'eyo maber kaka ne wasiko ka wahombou, kendo hoyou, kendo sayou ng'ato ka ng'ato mana kaka wuoro nyalo timo ne nyithinde **12** mondo ubed gi nyalo mar dhi nyime wuotho e yo mowinjore gi Nyasaye ma luongou e Pinyruodhe kendo e duong'ne.

13 Kuom adier, mano e momiyo wan bende wasiko ka wagoyo ne Nyasaye erokamano ma ok wawe nikech kane uyudo wach Nyasaye, ne urwake, ok kaka wach dhano, to kaka wach Nyasaye mana kaka en gadier, ma bende tiyo kuomu un joma osedonjo e yie.

14 Owetewa, nimar ne

ubedo joma luwo tim kanyakla mag Nyasaye manie winjruok achiel gi Kristo Yesu e piny Judea, nikech jopinyu uwegi e ma ne osandou mana kaka gin bende koro Jo-Yahudi sandogi, **15** ma gin joma ne onego kata mana Ruodhwa Yesu kod jonabi, kendo ne gisandowa. E wi mano, ok gimor Nyasaye to gimon gi gik ma kelo ber ne dhano duto **16** nimar gitemo geng'owa mondo kik wayal ne joma oa e ogendni mamoko mi resgi. Kama no bende e kaka kinde duto gipong'o chuth rapim mar richogi. To gikone mirimb Nyasaye koro osebiro kuomgi.

17 Owetewa, kane opogwa kodu mana kuom kinde manok (e ringruok, to ok e chunywa), ne watemo mattek ahinya moloyo kaka pile mondo waneu wang'gi wang' nikech ne wan gi siso maduong' kodu. **18** Mano e momiyo ne wadwaro biro iru, ee, an

Paulo, ne atemo ok di chiel, to diriyo; to Satan ne oriwo e yorwa mi ogeng'owa. **19** Nimar genowa en mane, kata morwa, kata osimbowa ma miyowa ilo e nyim Ruodhwa Yesu e kinde ma biro yudo ka entie?* Donge adier en mana un? **20** Kuom adier, un e duong' kod morwa.

3 Kuom mano, kane ok wanyal medo nano nikech siso mar nenou, ne waneno ni ber mondo wamed dong' Athene kendwa; **2** omiyo ne waoro Timotheo ma en owadwa kendo jatich Nyasaye e tij wach maber e wi Kristo, mondo otegu kendo ohou e yieu, **3** mondo kik ng'ato oyiengni nikech masichego. Nikech un uwegi ung'eyo ni nyaka wayud sand kaka mago. **4** Nikech kata mana e kinde ma ne wan kodu, ne wajowachonu motelo ni ne wadhi yudo masiche,

2:19 *Wach molok kae ni "entie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

to adier mano e gima osetimore mana kaka ung'eyo. **5** Mano e momiyo kane ok anyal medo nano nikech siso mar nenou, ne aoro wach mondo ang'e kaka uchung' motegno e yie, dipo ka Jatem osetemou mi tich matek ma ne watiyo obedo kayiem nono.

6 To koro Timotheo osechopo sani koa iru kendo osenyisowa wach maber kuom yieu motegno kod hera, kendo ni kinde duto udhi nyime parowa gi mor, bende ni un gi siso mar nenowa mana kaka wan bende wan gi siso mar nenou. **7** Owetena, mano e momiyo e chandruokwa kod masichewa duto, waseyudo hoch nikech un kendo nikech yie motegno munyiso. **8** Nikech udhi nyime chung' motegno kuom Ruodhwa, mano duogo chunywa. **9** En erokamano marom nade ma wanyalo goyo ne Nyasaye e wiu kuom mor maduon' ma wan-

go e nyim Nyasachwa nikech un? **10** Odiechieng' gi otieno wasayo gi kinda kar nyalowa mondo wabi waneu wang' gi wang' mondo wapong'nu gik morem e yieu.

11 Koro, Nyasachwa owuon kendo Wuonwa, kod Ruodhwa Yesu mondo olosnwa yo mar biro iru. **12** E wi mano, Ruodhwa mondo omi herau omedre, ee, mondo ugundh chuth gi hera e kindu kendo ne ji duto mana kaka watimonu, **13** mi chop kama chunyu bedoe motegno kendo maler ma onge bura e nyim Nyasachwa kendo Wuonwa e kinde ma biro yudo ka Ruodhwa Yesu nitie* kanyachiel gi jomaler duto.

4 Mogik, owetewa, mana kaka ne wachikou kaka onego uwuoth mondo umor Nyasaye, mana kaka adier sani uwuotho, wasayou kendo wa-

3:13 *Wach molok kae ni "nitie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

hombou kuom Ruodhwa Yesu ni umed dhi nyime timo kamano molooyo.

2 Nimar ung'eyo weche ma ne wachikou kokalo kuom Ruodhwa Yesu.

3 Nikech dwaro mar Nyasaye e ma: ni ubed maler kendo uweru gi terruok.*

4 Ng'ato ka ng'ato kuomu onego ong'e kaka onyalo chiko ringrene owuon e yo maler kod luor,

5 ok ka ubedo gi owruok gi gombo mag terruok kaka ogendni ma ok ong'eyo Nyasaye timo.

6 Kik ng'ato kal tong' mowinjore mi odonjre gi ratiro mag owadgi kuom wachni,

nimar Jehova biro chiwo kum kuom wechego duto mana kaka ne wawachonu motelo, kendo ne wasiemou matek.

7 Nimar Nyasaye ne oluongowa, ok ne tim ma ok ler, to mondo wabed maler.

8 Kuom mano,

4:3 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

1 JO-THESSALONIKA 4:2-14

ng'at ma ochayo puonjni, ok ochayo dhano to ochayo mana Nyasaye ma miyou rohone maler.

9 To kuom wach hera kaka hera manie kind owete, ok ochuno ni mondo wandiknu nimar un uwegi Nyasaye puonjou ni uherru e kindu.

10 To adier, utimo kamano ne owete duto e Makedonia mangima. Kata kamano, owetena, wasayou ni udhi nyime timo kamano molooyo.

11 Dwarou maduong' mondo obed dak mokue mos ka uketo pachu mana kuom wecheu uwegi kendo ka utiyo gi lwetu mana kaka ne wachikou;

12 mondo ubed joma wuotho e ngima mobidhore e wang' joma oko, ma ok uchand gimoro.

13 E wi mano, owetena, ok wadwar ni mondo ubed kukia wach joma nindo e tho, mondo kik ubed gi kuyo kaka joma-moko ma onge geno bedogo.

14 Nimar ka wan

gi yie ni Yesu ne otho mi nochiere kendo, kamano bende joma osenindo e tho kuom Yesu, Nyasaye biro chierogi mondo gibed gi Yesu. **15** Nikech ma e gima wanyisou kokalo kuom wach Jehova, ni wan ma pod wabi-ro bedo ka wangima e kinde ma biro yudo ka Ruodhwa nitie,* ok wabi kwongo ngang' ne joma osenindo e tho; **16** nimar Ruodhwa owuon biro lor koa e polo ka okok matek gi dwol ma chiko ji kod dwol mar malaika maduong' kendo gi ywak mar turmbeta mar Nyasaye, eka joma ne otho e winjruok achiel gi Kristo e ma biro chier mokwongo. **17** Bang'e, wan joma nobed ka pod ngima, ibiro terwa malo e boche polo kanyachiel kodgi mondo warom gi Ruodhwa e kor yamo; eka waned gi Ruodhwa kinde

4:15 *Wach molok kae ni "nitie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

duto. **18** Omiyo, dhiuru nyime ka uhoyoru gi wechegi.

5 Koro owetewa, kuom wach kinde kod ndalo, ok ochuno ni mondo ondiknu gimoro. **2** Nimar un uwegi ung'eyo maber ni odiechieng' mar Jehova nobi mana kaka jakuo biro gotieno. **3** E kinde moro amora ma giniwachie ni, "Kuwe nitie kendo weche beyo!" eka kethruok ma apoya nobi kuomgi gikanyono mana kaka muoch ma kayo dhako ma nigi ich, kendo ok ginitony ngang'. **4** Kata kamano, un owete, ok un e mudho ma chieng'no dipou mana kaka ler mar odiechieng' nyalo poyo jokuoge, **5** nimar udu-to un nyithind ler kendo un nyithind odiechieng'. Ok wan mag otieno, kendo ok wan mag mudho.

6 Kuom mano, kik wanind kaka jomamoko timo, to wasik ka wane-no kendo waritreuru e pachwa. **7** Nimar kinde

mang'eny joma nindo, nindo gotieno, kendo joma mer, kinde mang'eny mer gotieno. **8** To wan ma wan mag ler, wadhiuru nyime rito pachwa kendo warwak yie gi hera kaka rageng' mar akor, kendo warwak geno mar warruok kaka ogudu **9** nimar Nyasaye noyierowa, ok nikech mirimbe, to mondo wabi wayud warruok kaka lo kuom Ruodhwa Yesu Kristo. **10** Ne othonwa mondo kata ka wasiko ka wangima, bende, kata ka wanindo e tho, wabed mangima kanyachiel kode. **11** Omiyo, dhiuru nyime kujiworu e kindu kendo gerreuru ng'ato gi ng'ato mana kaka adier sani utimo.

12 Koro owetewa, wakwayo ni uchiw luor ne joma tiyo matek e kindu, ma tayou e tij Ruodhwa kendo ma rieyou gi puonj; **13** kendo kuom hera, nyisgiuru luor moyo mapile nikech tiji. Beduru joma loso kuwe e

kindu. **14** Bende, owetewa, wasayou ni usiem joma wuotho e yo ma ok owinjore, wuouru e yo ma hoyo joma chunyi onyosore, teguru joma yomyom, nyisuru horuok ne ji duto. **15** Tang'uru mondo ng'ato kik chul richo kar richo ne ng'ato ang'ata, to kinde duto dwaruru gik ma kelo ber e kindu kendo ne jomamoko duto.

16 Beduru mamor kinde duto. **17** Lamuru kinde duto. **18** Gouru erokamano kuom gik moko duto. Mani en dwaro mar Nyasaye kuomu e Kristo Yesu. **19** Kik uneg mach mar roho mar Nyasaye. **20** Kik ucha weche ma ne okor. **21** Beduru gadier kuom weche duto; makreuru motegno gi gik mabeyo. **22** Wereuru gi gik maricho duto.

23 Nyasach kuwe owuon mondo opwodhu mi ubed maler chuth. Kendo owetewa, ngimau kod chunyu kod ringreu

duto mondo obed ma onge bura e kinde ma biro yudo ka Ruodhwa Yesu Kristo nitie.*

24 Jal ma luongou en jal migeno, kendo kuom adier obiro timo kamanano.

5:23 *Wach molok kae ni “nitie,” en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

25 Owetewa, dhiuru nyime lamonwa.

26 Mosuru owete duto gi nyoth maler.

27 Achikou ka asayou e nying Ruodhwa mondo une ni usomo baruani ne owete duto.

28 Ng’wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

BARUA MAR ARIYO NE JO-THESSALONIKA

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2)

Kaka yie mar

Jo-Thessalonika dongo molooyo (3-5)

Chulo kuor kuom joma ok winj Nyasaye (6-10)

Lamo ne kanyakla (11, 12)

2 Jaketh-chik (1-12)

Ijiwo wach chung’ motegno (13-17)

3 Dhiuru nyime gi lamo (1-5)

Siem kuom timbe ma ok owinjore (6-15)

Mos mogik (16-18)

1 An Paulo, gi Silvano, kod Timotheo, wandikonu un kanyakla mar Jo-Thessalonika, manie winjruok achiel gi Nyasaye Wuonwa kod

Ruodhwa Yesu Kristo:

2 Ng’wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

3 Owetewa, kinde duto wan gi ting' mar goyo ne Nyasaye erokamano nikech un. Mano owinjore nikech yieu siko ka dongo moloyo, kendo hera ma ng'ato ka ng'ato nigo e kinde gi nyawadgi medore. **4** Nikech mano, wan wawegi wan gi sunga kuomu ne kanyakla mag Nyasaye nikech sinani maru kod yieu ka ukalo e sand kod chal matek duto. **5** Mano en gima nyiso bura makare mar Nyasaye ma miyo ikwanou kaka joma owinjore gi Pinyruodh Nyasaye, ma kuom adier e momiyo uyudo sand.

6 Nikech mano, en gima kare ka Nyasaye kelo masira ne joma kelonu masira. **7** To un ma uyudo masiche, ibiro miu yueyo kanyachiel kodwa e chieng'no ma Ruodhwa Yesu biro fwenyoree koa e polo ka en-gi malaikene ma nigi teko **8** e mach ma liel, sama ochulo kuor kuom joma ok ong'eyo Nyasaye kod joma ok luw wach

maber e wi Ruodhwa Yesu. **9** Jogo biro yudo buch kum mar kethruok ma nyaka chieng' kigologi gia e nyim Ruodhwa kod nyim duong' mar tekone, **10** e kinde ma ibiro miyee duong' kanyachiel gi joge maller, kendo e chieng'ono jogo duto ma nonyiso yie nohum kuome nimar neno ma ne wachiwo nomiyo ubedo gi yie.

11 Nikech mano, kinde duto walamonu ni mondo Nyasachwa okwanu kaka joma owinjore gi luong ma ne oluongoue, kendo kokalo kuom tekone ochop chuth duto mabeyo ma more kod tijeu ma nyiso yie. **12** Mano en ni mondo nying Ruodhwa Yesu oyud duong' kuomu, to un bende uyud duong' e winjruok achiel kode ka luwore gi ng'wono mogundho mar Nyasachwa kod mar Ruodhwa Yesu Kristo.

2 Kata kamano, owetewa, kuom wach kinde ma biro yudo ka Ruodhwa Yesu Kristo

nitie,* kendo mibiro cho-
kwae kanyachiel kode,
wakwayou ni **2** kik uyie
mondo pachu ma ni
kare ochoch e yo mayot,
bende kik chand pachu,
bed ni en kokalo kuom
wach ma nenore ka gima
oa kuom Nyasaye, kata
kokalo kuom wach mo-
hul gi dhok, kata kuom
barua moro ma nenore
ka gima oa kuomwa, ka
giwuondou ni chieng'no
mar Jehova osechopo.

3 Kik uwe mondo ng'a-
to omi ulal e yo moro
amora, nimar mano ok
bi betie nyaka ng'anjo
ne lamo madier bi mo-
ndi, kendo bang' ka
osefweny jalo ma en ja-
keth-chik, tiende ni
wuod kethruok. **4** En
ja akwede kendo oting'o-
re malo e wi gimoro amo-
ra miluongo ni nyasaye
kata e wi gimoro amora
ma ji lamo, kendo mano
miyo obet piny e he-
kalu mar Nyasaye koke-
tore owuon ka nyasaye.

2:1 *Wach molok kae ni "ni-
tie," en *parosia* e dho Grik. Ne
Glosari.

5 Koso ok unyal paro ni
ne ajawachonu gigi e ki-
nde ma ne pod an kodu?

6 To koro useng'eyo
gima osebedo ka ge-
ng'e mondo obi ofwenye
e kinde mowinjore kode.

7 Adier, wach mopo-
ndo mar ketho chikno
sani osechako tiyo, to
mana nyaka chop kinde
ma ibiro golie oko jalo
ma sani geng'e. **8** Eka
kuom adier ibiro fweny
jalo ma en jaketh-chik,
ma Ruodhwa Yesu biro
ketho kokalo kuom teko
mar muya ma wuok e
dhoge, kendo obiro tie-
ke chuth e kinde ma biro
yudo ka entie.* **9** To
jalo ma jaketh-chik be-
tie nikech tij Satan, koti-
mo tije kod ranyisi
madongo mag miria-
mbo gi gik miwuoro
10 kod wuond duto ma
ok kare kuom joma ocho-
mo kethruok, ma en
kaka kum nikech ne ok
gihero adiera ma dires-

2:8 *Wach molok kae ni
"entie," en *parosia* e dho Grik.
Ne Glosari.

gi. **11** Mano e momiyo Nyasaye oseweyo mondo gima ok kare owuondgi eka giyie gi gima en miriambo, **12** mondo giduto obi ong'adnegi bura nikech ne ok giyie kuom adiera, to ne gihero gik ma ok kare.

13 Kata kamano, kinde duto wan gi ting' mar goyo ne Nyasaye erokamano nikech un, owetewa ma Jehova ohero, nimar Nyasaye noyierou a chakruok mondo ubi uyud warruok kokalo kuom pwodhou ubed maler gi rohone kendo kokalo kuom yieu e adiera. **14** Ne oluongou ne warruogno kokalo kuom wach maber ma walandu, mondo uyud duong' mar Ruodhwa Yesu Kristo. **15** Kuom mano, owetena, chung'uru motegno kendo sikuru kumako kit tim ma ne opuonju, bed ni ne en kokalo kuom weche mohul gi dhok, kata kuom barua moro ma oa kuomwa. **16** E wi mano, Ruodhwa Yesu Kristo owuon kod

Nyasaye Wuonwa ma noherowa kendo nochiwonwa hoch ma nyaka chieng' kod geno ma jaber kokalo kuom ng'wono mogundho, **17** mondo oho chunyu kendo otegu e tim kod wach moro amora maber.

3 Mogik, owetewa, dhiuru nyime lamonwa mondo wach Jehova omed landore mapiyo kendo yudo duong' mana kaka adier timore kuomu, **2** kendo mondo oreswa waa e lwet joma richo kod joma timgi mono nikech ok ji duto ma nigi yie. **3** Kata kamano, Ruodhwa en ng'at migeno, to obiro tegou kendo ritou kuom Ng'at Marach. **4** E wi mano, wan gadier kodu kuom Ruodhwa ni sani utimo weche duto ma wasechikou kendo ubiro dhi nyime timo kamano. **5** Ruodhwa mondo odhi nyime tayo chunyu e yo maber mondo uher Nyasaye kendo ubed gi chuny mar nano nikech Kristo.

6 Koro owetewa, wachikou e nying Ruodhwa Yesu Kristo ni uweru gi owadwa moro amora ma wuotho e yo ma ok owinjore, kendo ma ok luwre gi kit tim ma ne uyudo koa kuomwa. **7** Nimar un uwegi ung'eyo ni onego uluw timwa nikech ne ok wawuotho e yo ma ok owinjore kane wan kodu, **8** bende, ne ok wachamo chiemb ng'ato ma ok wachulo. Kar mano, ne wajotiyo mattek ka wachandore odiechieng' gi otieno mondo kik waket ting' mapek ne ng'ato ang'ata kuomu. **9** Ok ni waonge gi teko e wiu, to wadwaro chiwore wawegi mondo waketnu ranyisi munyalo luwo. **10** Kuom adier, kane wan kodu, ne wajochikou niya: "Ka ng'ato ok dwar tiyo tich, ng'atno ok onego ochiem." **11** Nimar wasewinjo ni jomoko kuomu wuotho e yo ma ok owinjore, ni ok giti tich moro amora kata matin, to gidonjore e weche ma ok otudore

kodgi. **12** Wachiko kendo wasayo joma kama go kuom Ruodhwa Yesu Kristo ni mondo giti ka gikue mos kendo gicham chiemo ma gin giwegi e ma gitiyone.

13 To un owetewa, kik uol gi timo gik mabeyo. **14** To ka nitie ng'at ma ok luw weche ma wasechikou e baruani, tang'uru ahinya gi ng'at ma kamano kendo uwe riworu kode mondo oyud wichkuot. **15** Kata kamano, kik ukwane kaka jasigu to udhi nyime rieve kaka owadwa.

16 Koro, kinde duto Ruodh kuwe mondo omi ubed gi kuwe e yore duto. Ruodhwa mondo obed kodu uduto.

17 An Paulo, kendo ma e mos mara ma andikonu gi lweta awuon, ma en ranyisi e barupena duto; mano e yo ma ajandikogo.

18 Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu uduto.

BARUA MOKWONGO NE TIMOTHEO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2) Siem kuom jopuonj mag miriambo (3-11) Ne onyis Paulo ng'wono mogundho (12-16) Ruoth mochwere (17) 'Kedo e lweny maber' (18-20)	Kaka wanyalo bedo jotich mowinjore mag Kristo (6-10) Tiego del obed mojing' kod chiwruok chuth ne Nyasaye (8)
2 Lamo ne ji mopogore opogore duto (1-7) Nyasaye en achiel, jagach en achiel (5) Rawar mochiw ne ji duto (6) Puonj michiwo ne chwo kod mon (8-15) Bidhruok gi lewni ma ok okalo tong' (9, 10)	Non kaka ipuongjo (11-16)
3 Gik ma dwarore mondo ng'ato obed jarit (1-7) Gik ma dwarore mondo ng'ato obed jakony-tich (8-13) Wach maler moum mar chiwruok chuth ne Nyasaye (14-16)	5 Kaka onego watim ne joma tindo kod joma dongo (1, 2) Konyo mond liete (3-16) Chiwo ne joodwa gik ma dwarore (8) Miuru jodongo ma tiyo matek luor (17-25) 'Madh divai matin mondo okony iyi' (23)
4 Siem kuom puonj moa kuom jochiende (1-5)	6 Wasumbni mondo omi ruodhi maggi duong' (1, 2) Jopuonj mag miriambo kod hero pesa (3-10) Puonj mimiyo ng'at Nyasaye (11-16) Bedo jomwandu e timbe mabeyo (17-19) Rit gima osemiyi (20, 21)

1 An Paulo ma jaote Kristo Yesu kokalo kuom chik Nyasaye Jawarwa kod mar Kristo Yesu ma en genowa, **2** andikoni in Timotheo, in ma in nyathina gadier kuom yie:

Ng'wono mogundho gi kech kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Kristo Yesu Ruodhwa mondo obed kodi.

3 Mana kaka ne ajiwi mondo idong' Efeso sama ne achiegni dhi Makedonia, e kaka atimo sani bende mondo ichik jomoko kanyo ni kik gi-puonj puonj moro mopogore, **4** bende, kik giket chunyi kuom sigendni mag miriambo kod sigendni mag nonro mag anyuola. Gikone, weche kaka mago ok kony gimoro, to gikelo mana penjo ma miyo ji timo nonro to ok gichiw ne ji gimoro moa kuom Nyasaye ma nyalo gero yie. **5** Kuom adier, gima duong' momiyowachiko kamano en ni mo-

ndo wabed gi hera ma wuok e chuny maler, chuny ma ok ketnwa bura, kod yie ma onge wuondruok. **6** Jomoko osebaro moweyo wechego kendo oselokgi mi gidonjo e mbekni manono. **7** Gidwaro bedo jopuonj mag chik to ok ging'eyo tiend gik ma giwacho kata tiend gik ma giramogo matek.

8 Koro wang'eyo ni Chik long'o ka ng'ato tiyo kode e yo makare, **9** kendo wang'eyo ni chik ok olos ne ng'at makare, to olose ne jomagin joketh-chik, gi joning'anjo, gi joma ok oluoro Nyasaye kod joma richo, gi joma ok ochung' motegno kod joma ochayo gik maler, gi joma nego wuone kod joma nego mine, gi joma nego jomamoko, **10** gi joterruok, gi chwo ma terore gi chwo wetegi, gi joma mako ji mondo gilornegi gi thwon, gi joma riambo gi joma kuong'ore gi miriambo,

kod gik moko duto ma kwedo puonj mangi-ma **11** mar wach maber ma nigi duong' moa kuom Nyasaye mamor, ma ne omiya migawo mar yalo.

12 Agoyo erokamano ne Kristo Yesu Ruodhwa ma nomiya teko, nikech nokwana kaka ng'at migeno kuom miya migawo e tij Nyasaye, **13** kata obedo ni chon ne achayo Nyasaye kendo ne asando joge, kendo ne an ng'at ma ne timo ne ji timbe mag achaya. Kata kamano, ne okecha nimar ne ajatimo gigo ka akia, kendo nikech ne aonge gi yie. **14** To ng'wono mogundho mar Ruodhwa nomedore ahinya mokadho kaachiel gi yie kod hera moa kuom Kristo Yesu. **15** Wachni en wach migeno kendo ma ji onego oyiego chuth niya: Kristo Yesu nobiro e piny mondo ores joricho. To kuomgi, an e jaricho ma rachie moloyo. **16** Kata kamano, ne okecha mondo kokalo

kuoma, an ma an jaricho ma rachie moloyo, Kristo Yesu onyis horuokne duto kuoma kaka ranyisi ne joma biro keto yiegi kuome mondo gibi giyud ngima ma nyaka chieng'.

17 To koro kuom Ruodhwa mochwere, ma ok nyal kethore, ma ok ne, ma en kende e Nyasaye, luor kod duong' obedne mochwere nyaka chieng'. Amin.

18 In Timotheo nyathina, in e ma achiki wachni ka luwore gi weche ma ne okor chon kuomi mondo kokalo kuom wechego, idhi nyime kedo e lweny maberno, **19** ka imakori gi yie kendo ka in gi chuny ma ok ketni bura ma jomoko osewito tenge, kendo mano osemiyo yiegi okethore mana kaka meli moke-thore e nam. **20** Hime-nayo kod Aleksanda gin moko kuom joma kama-go, kendo asechiwogi e lwet Satan mondo giyud puonj kokalo kuom kum mondo kik gicha Nyasaye.

2 Mokwongo tiktik, ajiwo ni kwayo, gi lamo, gi sayo, ne jomamoko, kod goyo erokamano otim ne ji mopogore opogore duto **2** kendo ne ruodhi gi jogo duto manie migepe magtelo, mondo wadhi nyime dak e ngima mokue mos, ka wachiwore chuth ne Nyasaye kendo ka wakawo weche duto e yo mapek. **3** Mae en gima ber kendo malong'o e wang' Nyasaye Jawarwa, **4** ma dwache en ni mondo ji mopogore opogore duto onego ores kendo gibed gi ng'eyo malong'o chuth e wi adiera. **5** Nimar Nyasaye en achiel, kendo jagach e kind Nyasaye kod ji en achiel, ma en dhan, tiende ni Kristo Yesu **6** ma nochiwore owuon ne ji duto kaka rawar*—mano en gima onego ochiwie neno ka ndalonne ochopo. **7** Wach chiwo nenono e momiyo ne oketa mondo abed jaya-

2:6 *Mani en nengo ma romre gi gima ne olal.

lo kendo jaote—awachoadier, ok ariambi—kendo abed japuonj mar ogendni kuom wach yie kod adiera.

8 Omiyo, daher ni kuonde duto chwo odhi nyime gi lamo, ka giting'olwetegi malo ma nyiso ni giler, ma onge mirima kod mbaka magmino wach. **9** Kamano bende, mon onego obidhre gi lewni mowinjore, ma ok gikal tong'kendo ka ginyiso ni ginjoma pachgi long'o, ok mana bidhruok gi sukowich kod rwako dhahabu kata kite mag lulu, kata gi lewni ma nengogi tek ahinya, **10** to gibidhre e yo mowinjore gi mon ma wacho ni giluoro Nyasaye, ma en kokalo kuom timbe mabeoyo.

11 Dhako mondo opuonjre koling' mos kendo onyis bolruok chuth. **12** Ok ayie ne dhako mondo opuonj kata mondo obed gi teko e wi dichwo, to onego osik koling'. **13** Nimar Adam e ma ne ochue mokwongo eka ba-

ng'e Hawa. **14** Bende, ne ok owuond Adam to dhako e ma ne owuond chuth, mi nodoko jaketho. **15** Kata kama-no, nyuolo nyithindo biro miyo mon arita maber, tek mana ni gidhi nyime e yie kod hera kendo e timbe maler kaachiel gi bedo joma pachgi long'o.

3 Wachni en wach mi-geno: Ka ng'ato temo matek mondo obed jarit mar kanyakla, odwaro tich maber. **2** Omiyo, jarit mar kanyakla onego obed ng'at ma onge bura, chwor dhako achiel, ng'at ma timbene ok kal tong', ma pache long'o, ma kit ngimane obidhore maber, mohero rwa-ko ji, ma nigi nyalo mar puonjo, **3** ok jamer, ok ng'at mager, to obed ng'at ma pache ni kare, ok ng'at mohero ywaruok, ok ng'at mohero pesa, **4** ng'at ma tayo ode e yo maber, ma nyithinde winjo kaka ichikogi ka gikawo weche duto e yo mapek kaka dwarore **5** (nimar ka ng'a-

to ok ong'eyo kaka onyalo tayo ode owuon, ere kaka obiro rito kanyakla mar Nyasaye?), **6** kik obed ng'at ma eka nyocha orwako yie machiegni, dipo ka opong' gi sunga mi olwar e bura moseng'ad ne Jachien. **7** E wi mano, bende onego obed gi nying maber kuom joma ni oko mondo kik okel wich-kuot kendo lwar e obadho mar Jachien.

8 Kamano bende, jokony-tich mag kanyakla onego obed joma kawo weche e yo mapek kaka dwarore, kik gibed gi lep ariyo, kik gibed joma madho divai mang'eny, ok joma nigi ich-lach mar yudo ohala e yor mibadhhi, **9** gibed joma makore gi wach maler moum mar yie, ka gin gi chuny maler ma ok ketnegi bura.

10 Bende, okwong ote-mgi mondi mondo one ka giromo; eka bang'e gibed jotich mag kanyakla, nimar onge wach moro mi-nyalo donjnegigo.

11 Mon bende onego obed joma kawo weche e yo mapek kaka dwarore, ok joma ketho nying jomamoko, kik gikal tong' e timbegi, kendo gibed joma igeno e weche duto.

12 Jakony-tich mar kanyakla onego obed dichwo ma chwor dhako achiel, kendo ma tayo nyithinde kod ode e yo maber. **13** Nimar chwo ma tiyo e yo mowinjore yudo nying maber, kendo giwuoyo e wi yie man kuom Kristo Yesu ka gin gi chir ma onge luoro.

14 Andikoni wechegi kata obedo ni ageno biro iri mapiyo, **15** to kapo ni adeko, to mondo ing'e kaka in iwuon onego itim gik moko e kind jood Nyasaye, ma en kanyakla mar Nyasachwa mangima, ma e siro kod mise mar adiera. **16** Kuom adier, wach maler moumno, ma en wach chiwruok chuth ne Nyasaye, adier en gima duong': 'Ne omi onenore e ringruok, ne okete kare ka noyudo

del mar roho, ne ofwe nyore ne malaike, ne oyal wachne e kind ogendni, ji ne oyie kuome e piny, kendo ne orwake malo gi duong''

4 Kata kamano, wach mokudh gi much Nyasaye nyiso maler ni e ndalo ma nobi bang'e, nitie jomoko ma biro lwar a e yie ka gichiko itgi ne weche ma lalo ji ma nenore ka gima wechego oa kuom much Nyasaye, kod puonj moa kuom jochiende, **2** kokalo kuom wuondruok mag joma wacho miriambo ma nyalo ma ginggo mar pogo ber gi rach osetho mana kaka kama chuma maliet owang'o e ringruok bende tho. **3** Gibiro mono ji donjo e kend, kendo ginichik ji mondo owere gi chiemo ma Nyasaye nochueyo mondo joma nigi yie kendo mong'eyo adiera e yo malong'o ocham gi erokamano. **4** Nimar chuech duto mag Nyasaye beyo kendo ok onego watamre gimoro

ka wachame gi erokamano, **5** nikech osepwodhe modoko maler kokalo kuom wach Nyasaye kod lamo mochiw kuome.

6 Ka ichiwo puonjno ne owete, ibiro bedo jatich mowinjore mar Kristo Yesu, kendo ibiro bedo jal ma osepidhore gi weche mag yie kod mag puonj malong'o ma isebedo ka iluworigo machiegni. **7** To tamri sigendni mag miriambo ma nyiso achaya kaka mago ma mon moti gano. Kar mano, tiegri iwuon ka dwachi maduong' en chiwruok chuth ne Nyasaye. **8** Nimar tiego del mondo obed mojing' en gima konyo mana kuom ndalo matin, to bedo ng'at mochiwore chuth ne Nyasaye konyo e weche duto, nikech oting'o singo mar ngima ma sani kod mar ngima ma biro. **9** Wachno en wach migeno kendo ma ji onego oyiego chuth. **10** Mano e momiyo wan wawegi watiyo matek kendo wa-

kedo, nimar waseketo genowa kuom Nyasaye mangima, ma en Jawar mar ji mopogore opogore duto, to molojo, mar joma omakore gi yie.

11 Dhi nyime kichiko kendo puonjo wechego. **12** Kik iwe ngang' mondo ng'ato ochayi nikech pod itin. Kar mano, ket ranyisi maber ne joma omakore gi yie, kuom wuoyo, kuom tim, kuom hera, kuom yie, kod kuom timbe maller. **13** Nyaka chop abi, dhi nyime keto chunyi kuom somo weche ne ji e lela, kuom sayo ji, kod kuom puonjo. **14** Kik ijwang' mich man kuomi ma ne omiyi kokalo kuom wach ma ne osokor ka bura mar jodongo noketo lwetgi kuomi. **15** Par matut kuom wechegi; ket chunyi duto kuomgi, mondo dongruok mari onenre ayanga ne ji duto. **16** Sik ka inonori iwuon kendo ka inono weche ma ipuonjo. Nan kuom wechegi, nimar kuom timo kamano,

iniresri iwuon kendo inires joma winjo weche mipuonjo.

5 Kik ikwer dichwo ma hike ng'eny gi gero. Kar mano, saye kaka wuoru, to chwo matindo kaka oweteni, **2** mon madongo kaka mine ni, to mon matindo kaka nyimineni, kinyiso timbe maler chuth.

3 Par mond liete ma gin mond liete gadier* kendo ikonygi. **4** To kapo ni nitie chi liel ma nigi nyithindo kata nyikwayo, jogego mondo okwong otim gik ma nyiso chiwruok chuth ne Nyasaye e utegi giwegi, kendo mondo gikony jonyuolgi gi kweregi kod deyegi, ka gichulogi gima owinjore kodgi, nimar mano en gima long'o e wang' Nyasaye. **5** Koro dha ko ma kuom adier en chi liel kendo ma ongego chuth keto geno kuom Nyasaye kendo siko

5:3 *Tiende ni, mond liete mochando kendo ma onge ng'at ma dikonygi.

ka sayo kendo ka olemo odiechieng' gi otieno. **6** To dhako moketore mana kuom chopo gombo mag ringruok, osetho kata obedo ni ongi ma. **7** Omiyo, dhi nyime ka ichikogi gi wechegi mondo gibed joma onge bura. **8** Kuom adier, ka ng'ato ok chiw gik ma dwarore ne joma gin joge owuon, to molojo joma gin joode, osekwe do yie kendo orach molojo ng'at ma onge yie.

9 Chi liel minyalo ket nyinge e kweno mar mond liete en ma hike ok tin ne 60, kendo kane en chi dichwo achiel, **10** ka en gi nying maber nikech timbe mabeyo, ka osepido nyithindo maber, ka osebedo jarwak ji, ka osebedo ka olwoko tiende joma ler, ka osebedo ka okonyo joma ni e chandruok, ka osebedo ka ochiwore ne tije mabeyo duto.

11 Mopogore gi mano, mond liete ma pod tindo to kik iket nyinggi e kweno mar mond liete, ni-

mar ka gombogi mag nindruok osebiro e kindgi gi tijgi ne Kristo, gibiro dwaro ni okendgi.

12 Kendo ibiro ng'adnegi bura nimar gisejwang'o yie ma ne gin-go mowongo.

13 Gie kindeno bende, gibedo joma budho abudha nono ka giwuotho koni gi koni e udi; ee, ok gibudh abudha kende, to bende gin jokuoth kendo joma donjore e weche mag jomamoko, ka giwuoyo kuom gik ma ok onego giwuoye.

14 Kuom mano, daher ni mon matindo odonj e kend, ginyuol nyithindo, girit utegi maber, mondo kik gimi ja akwede thuolo mar wuoyo e yor achaya.

15 Kuom adier, nitie moko kuomgi ma oselok mi koro sani giluwu Satan.

16 Ka nitie dhako manie yie to en gi wenede ma gin mond liete, to we okony mon-go mondo kanyakla kik bed gi ting' mapek. Eka kanyakla nyalo konyo joma gin mond liete gadier.

17 Kwanuru jodongo ma tayo e yo mowinjore kaka joma onego omiluor nyadiriyo, to molooyo, joma tiyo matetek e wuoyo gi puonjowach Nyasaye. **18** Nimar wach manie Ndikowacho ni, "Kik itue dho ruath sama itiyokode e dino cham," bende owachochi ni, "Jatich owinjore gi chudone." **19** Kik iyie gi wach modonjnego jaduong' kanyakla, mak mana ka nitie joneneno ariyo kata adek. **20** Kuom joma ong'iyo gi timo richo, kwergi e nyimji duto mondo mano obed kaka siem ne jomamoko. **21** Achiki matek e nyim Nyasaye gi Kristo Yesu kod malaike moyier, ni iluw weche mochikgo ma ok ibuono ng'ato kata dewo wang'ng'ato.

22 Kik irikni keto lweni ngang' kuom ng'ato ang'ata; bende kik iriwri e richo mag jomoko; sik ka timbeni ler.

23 Kik imodh pi kende, to madhie divai matin

bende mondo okony iyi kendo nikech tuoche mohero goyi.

24 Richo mag jomoko ng'ere e lela ka richogo terogi moriere e bura, to richo mag jomamoko to fwenyore bang'e.

25 Kamano bende, timbe mabeyo ng'ere e lela, to timbe ma ok beyo ok nyal siko ka opondo.

6 Joma gin wasumbni mondo odhi nyime kwano ruodhi maggi kaka joma owinjore yudo duong' chuth, mondo kik ji owuo ngang' e yor achaya e wi nying Nyasaye kod puonjne. **2** E wi mano, wasumbni ma tiyo ne ruodhi manie yie kik ocha ruodhigo mana nikech gin owete e yie. Kar mano, gitinegi ka gin gi chuny moikore molojo nimar joma yudo kony kuom tijgi maber gin joma ni e yie kendo gin owete ma gihero.

Sik ka ipuonjo ji wehegi kendo ka isayogi kuom wehegi. **3** Ka ng'ato puonjo puonj moro machielo kendo ok oyie

gi puonj mangima moa kuom Ruodhwa Yesu Kristo, to bende ok oyie gi puonj ma nyiso chiwruok chuth ne Nyasaye, **4** ng'at ma kamano opong' gi sunga kendo ok ong'eyo tiend gimoro. Ohero mana piem e mbaka kod mino weche. Gik ma kamago kelo ichlit, dhawo, ketho nying, chich maricho, **5** kod ywaruok mosiko e wi gik ma tindotindo mijowo gi joma pachgi orochore kendo ma koro ok ong'eyo adiera, ka giparo ni chiwruok chuth ne Nyasaye en yor yudo ohala. **6** Kuom adier, chiwruok chuth ne Nyasaye kod bedo joma gik ma wan-go romowa nigi ohala maduong'. **7** Nimar ne ok wabiro gi gimoro amora e piny, bende ok wanyal a gi gimoro. **8** Omiyo, ka wan gi chiemo kod lewni, mago mondo oromwa.

9 To joma kedo ahinya mondo gibed jomwandu lwarga e tem gi obadho kod gombo mang'eny

manono kendo ma kelo hinyruok, ma nyumo ji e kethruok kendo ma tiekogi chuth. **10** Nikech hero pesa en achiel kuom chakruok mar gik moko duto ma kelo hinyruok, kendo kuom bedo gi hera ma kamano, jomoko osebayo yo mi giweyo yie kendo gischwowore giwegi kuonde duto gi lit mang'eny.

11 To in, A ng'at Nyasaye, ring ia kuom gik ma kamago. To law tim makare, gi chiwruok chuth ne Nyasaye, gi yie, gi hera, gi sinani, kod muollo. **12** Ked e lweny malong'o mar yie, mak matetek ngima ma nyaka chieng' ma ne oluongie kendo ma ne ihulo wachne maber e nyim joneno mang'eny.

13 Achiki e nyim Nyasaye ma miyo gik moko duto siko ka gingima, kendo achiki e wang' Kristo Yesu ma nochiwo neno e lela e nyim Pontio Pilato, **14** ni mondo iluweche ma achikogo e yo malong'o chuth kendo

ma onge bura nyaka chop kinde ma Ruodhwa Yesu Kristo biro fwenyoree. **15** Jal mamor kendo ma en kende e jateko biro nyiso wach fwenyruokno e ndalo sie moseket. En e Ruodh ruodhi kendo Jaloch mar joloch, **16** jal ma en kende e ma ok onyal tho, jal modak e ler ma ok nyal chopie, jal ma onge dhano moseneno kata ma nyalo nene. Duong' kod teko mochwere mondo obedne. Amin.

17 Chik joma gin jomwandu e ndaloni ni kik gibed jong'ayi kendo ni mondo giket genogi kuom Nyasaye ma chiwonwa gik moko duto e yo mogundho mondo wamorgo, to kik giket geno kuom mwandu ma korgi ok ong'ere. **18** Nyisgi mondo gitim gik mabeyo, gibed jomwandu e timbe mabeyo, gibed jochiwo ka giikore pogo ne jomamoko gigegi, **19** nikech kuom timo kamano, gibedo joma osekano ne gin giwegi mise maber ne

kinde ma biro mondo gi-
mak matek ngimano ma
en ngima madier.

20 Timotheo, rit gima
osemiyi ma ok ichik
iti ne weche manono ma
njawo gik maler, kendo
ibed mabor gi miriambo

ma ji gwenyo to giluo-
ngo ni ng'eyo to chutho
ok en ng'eyo. **21** Kuom
nyisruok gi ng'eyo ma ka-
mano, jomoko osebayo
yo mi giweyo yie.

Ng'wono mogundho
mondo obed kodu.

BARUA MAR ARIYO NE TIMOTHEO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2)

Paulo goyo erokamano
ne Nyasaye kuom yie
mar Timotheo (3-5)

Mich mar Nyasaye
osik ka liel kuomi (6-11)

Sik ka imakori gi weche
mangima (12-14)

Joma ne oweyo Paulo;
osiepene (15-18)

2 Keto weche e lwet joma
inyalo gen (1-7)

Nano e bwo chandruoge
nikech wach
maber (8-13)

Ti gi wach Nyasaye e yo
makare (14-19)

Ring ia kuom gombo mag
rowere (20-22)

Gima wanyalo timo
ka waromo gi jo
akwede (23-26)

3 Kinde matek ahinya e
ndalo mag giko (1-7)

Luwo ranyisi mar
Paulo (8-13)

“Sik kuom weche
misepuonjori” (14-17)

Ndiko duto okudh gi
much Nyasaye (16)

4 “Tim tich mosemiyi e yo
maber chuth” (1-5)

Yal wach e okang’
mapiyo ahinya (2)

“Asekedo lweny
maber” (6-8)

Weche Paulo owuon (9-18)

Mos mogik (19-22)

1 An Paulo ma jaote Kristo Yesu kokalo kuom dwaro mar Nyasaye ka luwore gi singo mar ngimano ma betie kokalo kuom Kristo Yesu, **2** andikoni in Timotheo, nyathina ma ahero:

Ng'wono mogundho gi kech kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Kristo Yesu Ruodhwa mondo obed kodi.

3 Agoyo erokamano ne Nyasaye ma atiyone mana kaka kwerega notimo, ka an gi chuny maler ma ok ketna bura, kendo ok awe pari ngang' e lamo maga mag sayo odiechieng' gi otieno.

4 Ka aparo pi wang'i, abedo gi siso mar neni mondo apong' gi morchuth. **5** Nimar aparo yie ma in-go ma onge wuondruok, ma ne okwongo bet kuom Lois dani kod Yunis minu, ma an gadier ni ni kuomi bende.

6 Mano e momiyo aparoni ni mondo imi mich mar Nyasaye man kuomi oliel ka mach, ma en

mich ma niyudo ka nake-to lwetena kuomi. **7** Nikech Nyasaye ok ne omiyowa chuny mar bedo ngoche, to nomiyo-wa chuny mar teko, gi mar hera, kod mar bedo joma pachgi long'o. **8** Omiyo, kik ibed gi wich-kuot kuom neno michiwo e wi Ruodhwa, kata kik ibed gi wich-kuot kuoma an jal motue nikech en. Kar mano, in bende yie mondo iyud masiche nikech wach maber ka igeno kuom teko mar Nyasaye. **9** Noresowa kendo no-luongowa gi luong maler, ok nikech gik ma wotimo to nikech dwache owuon kod ng'wonone mogundho. Nomiyo-wa ng'wonono chon ahinya kuom Kristo Yesu, **10** to koro sani osemi mano onenore maler kokalo kuom fwenyruok mar Jawarwa Kristo Yesu ma osemiyo tho obedo ma onge teko kendo osemiyo ler orieny ne ngima kod ngima ma ok kethre kokalo kuom

wach maber **11** ma ne oketae mondo abed jayalo kendo jaote kendo ja-puonj.

12 Mano e momiyo an bende ayudo chandruogegi, to ok ane wichkuot. Nikech ang'eyo Jalno ma aseylie kuome, kendo an gadier ni en gi nyalo mar rito gima ase-kano maber e lwete nyaka chop chieng'no.

13 Sik ka imakori gi mise moseket mar weche mangima ma ne iwinjo koa kuoma, ka in gi yie kod hera ma betie nikech bedo e winjruok achiel gi Kristo Yesu. **14** Rit mwandu maberno kokalo kuom roho maler ma odak e iwa.

15 Ing'eyo wachni, ni ji duto man e alwora mar Asia oselokore mi giweya, moriwo nyaka Figelo kod Hamogene. **16** Ruodhwa mondo okech joma ni e od Onesifora nikech kinde mang'eny ne ojaduogo chunya kendo ne ok obedo gi wichkuot nikech nyorochena mag jela.

17 Kar mano, kane en Rumi, ne omanya gi kinda ahinya mi ne oyuda.

18 Jehova Ruodhwa mondo okeche e chieng'no. Bende, ing'eyo malong'o tije duto ma ne otimo Efeso.

2 Kuom mano, in nyathina, dhi nyime nwang'o teko kuom ng'wono mogundho man kuom Kristo Yesu; **2** kendo weche ma ne iwinjo koa kuoma ma jonen mang'eny bende ne osiro, iket wechego e lwet joma inyalo gen, mondo gin bende gibi gibed gi nyalo chuth mar puonjo jomamoko. **3** Kaka jalweny maber mar Kristo Yesu, in bende yie yudo masiche. **4** Onge ng'at ma tiyo kaka jalweny ma donjore kendo gi ohelni mapile mag ngima, nimar odwaro bedo malong'o e wang' jal ma nondike kaka jalweny. **5** Kendo kata mana e tuke, ok nyal sidh osimbo ne ng'ato ang'ata ma piem, mak mana ka opiem ka luwore gi chike

mag tugo. **6** Japur ma tiyo matek e ma nyaka kwong cham olemo mag puothe. **7** Sik ka iketo pachi kuom weche ma awachogi; to Ruodhwa biro miyo ibed gi riekoma ng'eyo tiend weche e gik moko duto.

8 Ng'e ni ne ochier Yesu Kristo a kuom joma otho kendo ne oa e anyuola mar Daudi ka luwore gi wach maber ma ayalo **9** ma e momiyo sani ayudo sand kendo otueya e jela kaka jaketho. Kata kamano, wach Nyasaye to ok nyal tue. **10** Mano e momiyo adhi nyime nano e weche duto nikech joma oyier mondo gin bende giyud warruok kuom Kristo Yesu kaachiel gi duong' mochwere. **11** Wachni en wach migeno: Ni kuom adier kane watho kanyachiel kode, wanabed mangima kanyachiel kode bende; **12** ka wadhi nyime nano, wanaloch bende kanyachiel kode kaka ruodhi; ka wakwer

ni ok wang'eye, en bende obiro kwer ni ok ong'eyowa; **13** ka ok wamakore gi Nyasaye, en to osiko ja adier nimar ok onyal kwedore owuon.

14 Dhi nyime paronegi wehegi, ka ichikogi e nyim Nyasaye ni kik gibed gi ywaruok e wi weche ma gitiyogo, ma en gima ok kony kata martin, nimar mano hinyo joma winjogi. **15** Tim duto kar nyaloni mondo inyis ni in ng'at malong'o e wang' Nyasaye, jatich ma onge gima kuodo wiye, kitiyo gi wach mar adiera e yo makare. **16** Kik idonj e weche manono ma njawo gik maler; nimar gibiro medo mana kelo timbe ma ok nyis luoro Nyasaye **17** kendo wehegi biro nya kaka adhola ma landore. Hime nayo kod Fileto gin moko kuomgi. **18** Jogo osebaro moweyo adiera ka giwacho ni chier en gima osetimore, kendo giketho yie mar jomoko. **19** Kata kamano, mise

motegno mar Nyasaye osiko ka ogurore, kendo en gi kido mondik ni, "Jehova ong'eyo joma gin joge," kendo ni, "Ng'ato ka ng'ato ma luongo nying Jehova mondo okwed tim ma ok kare."

20 Koro e ot mang'ongo nitie gik molos, ok mana gi dhahabu kod fedha kende, to bende gi bepe kod lowo, kendo moko gin mag tich ma imiyo duong' to mamoko gin mag tich ma onge gi duong'. **21** Omiyo, ka ng'ato bedo mabor gi gik ma tichgi onge duong'go, obiro bedo gir tich molos ne tich mimiyo duong', mopwodh maler, ma konyo wuon-go, kendo mo-seik ne tije duto mabeyo. **22** Omiyo, ring ia kuom gombo mag rowere, to law tim makare, gi yie, gi hera, kod kuwe kanyachiel gi joma luongo Ruodhwa ka gin gi chuny maler.

23 E wi mano, kik idonj e mbaka mag fuwo gi mino wach ma onge rieko, king'eyo ni gikelo

mana dhawo. **24** Nimar misumba Ruodhwa ok onego odhaw, to dwarore ni obed ng'at mamuol gi ji duto, ma nigini nyalo mar puonjo, ma nyiso ritruok sama okethne, **25** ng'at ma puonjo jo akwede e yor muolo. Dipo ka Nyasaye omiyo giloko chunyi gia e richo mi gibed gi ng'eyo malong'o kuom adiera, **26** kendo dipo ka pachgi oduogo mi gitony gia e obadho mar Jachien, bang' fwenyo ni osemakogi ka gingima mondo gitim dwache.

3 To ng'e wachni, ni kinde matek ahinya nobedie e ndalo mag giko. **2** Nimar ji nobed joma oherore giwegi, joma ohero pesa, joma pakore, jong'ayi, jo achaya, joma ok winj jonyuolgi, joma ok go erokamano, joma ok makre chuth gi jomamoko, **3** joma onge hera,* joma

2Ti 3:3*Ma en hera ma bedo e kind wede, kata ma dhano onego obedgo e kindgi.

ok oikore loso winjruok moro amora, joketh nying ji, joma onge ritruok, joma ger, joma ok ohero gik mabeyo, **4** jo andhoga, joma wigi tek, joma opong' gi sunga, joma ohero mor mag piny kar hero Nyasaye, **5** joma nenore gi oko ni gin joma oluoro Nyasaye to gitamore yie mondo tekone ochik ngimagi; to in pogri ia kuom joma kamago. **6** Nimar kuom jogi e ma wuokie joma tiyo gi riekni mag wuond ka gidonjo e udi mondo giwuond mon ma yomyom ma richo turo, kendo ma gombo mopogore opogore chiko, **7** ka kinde duto gisiko gipuo njore to e ma pod ok gibed gi ng'eyo malong'o e wi adiera.

8 Koro mana kaka Janes kod Jambre nokwedo Musa, jogo bende dhi nyime kwe do adiera. Joma kamago gin joma pachgi oseketore chuth, ka gibedo joma Nyasaye ok oyiego nikech ok gi-

wuoth e yie. **9** To onge dongruok ma gibiro medo timo, nimar fupgi biro ng'ere maler ne ji duto mana kaka fup ji ariyogo nobedo. **10** In to iseluwori machiegni gi puonjna, gi kit ngimana, gi dwarona, gi yiena, gi horuokna, gi herana, gi sinanina, **11** gi sandna, kod chandruokna kaka ma ne oyuda e Antiokia gi Ikonio kod Listra. Ne anano e bwo sandgo mi Ruodhwa ne oresa kuom gigo duto. **12** Kuom adier, ji duto ma dwaro dak e ngima ma nyiso ni gichiwo re chuth ne Nyasaye ka gin e winjruok achiel gi Kristo Yesu, bende ibiro sand. **13** To joma richo gi joma pando kitgi ka giwuondorego biro medo bedo maricho moloyo, ka gimiyoyi ji lal to gin bende ilalogi.

14 In to sik kuom weche misepuonjori kendo ma ne okonyi yie kuomgi chuth, king'eyo ni gin ng'a gini ma ne ipuonjori

kuomgi. **15** Bende, ng'e ni chakre kane in nyathi matin ahinya, isebedo king'eyo ndiko maller ma nyalo miyobed mariek mondo iyud warruok kokalo kuom yie kuom Kristo Yesu. **16** Ndiko duto okudh gi much Nyasaye kendo gikonyo kuom puonjo ji, kuom siemo ji, kuom rieyo gik moko, kendo kuom kwero ji ka luwore gi gik makare, **17** mondo ng'at Nyasaye obed moromo chuth, moikore maber ne tije mabeयो duto.

4 Achiki matek e nyim Nyasaye kod Kristo Yesu ma biro ng'ado bura ne joma ngima gi joma otho, kendo kokalo kuom fwenyruokne kod Pinyruodhe: **2** Yal wach; sik kitime e okang' mapiyo ahinya, e kinde ma weche beyo kata e kinde ma weche tek; kwer ji, siem ji matek, ka isayo ji gi horuok duto kod lony e puonjo. **3** Nimar kinde nobi ma ji biro tamore

winjo puonj mangima, to ka luwore gi gombogi giwegi, ginibed gi jopuonj mathoth ma miyogi weche ma moro mana itgi. **4** Ginilokre mi giwe winjo adiera kendo ginchik itgi ne sigendni mag miriambo. **5** In to sik ka pachi ni kare e wecheduto, nan e bwo chandruok, ti tij jayal-injili, tim tich mosemiyi e yo maber chuth.

6 Nimar sani koro iola piny kaka chiwo miolo e kendo mar misango, kendo ndalo mibiro gonyae osekayo. **7** Asekedo lweny maber, asetieko ng'weya, aserito yie. **8** Chakre sani ka dhi nyime, nitie osimbo mosekanna mimiyo joma kare, ma Ruodhwa ma en jang'ad-bura makare biro miya kaka pokna e chieng'no, ok mana an kenda, to bende ne ji duto mosehero fwenyruokne.

9 Tem matek kar nyaloni mondo ibi ira mapiyo. **10** Nikech Dema

oseringo moweya nimar nohero kinde ma ndalogi kendo osedhi Thesalonika; Krese to osedhi Galatia; to Tito osedhi Dalmatia. **11** Luka kende e ma ni koda. Kaw Mariko ibigo nimar en jal ma konya e tij Nyasaye. **12** To aseoro Tikiko mondo odhi Efeso. **13** Sama ibiro, ikelna kandho ma ne aweyo Troa ir Karpo kod buge,* to molojo, buge mag piende.

14 Aleksanda ma jathedh mula ne otimona gik malit mang'eny. Jehova biro chule ka luwore gi gik mosetimogo. **15** In bende nyaka itang' kode nikech ne okwedo wach ma ne wayalo, ka okwedo wachno e okang' maduong' ahinya.

16 Ka natemo chiwo dwoko kuom weche ma nodonjago, onge ng'at ma nodokna, to ji duto noringo moweya—Nya-

2Ti 4:13* Magi gin buge midolo e kede moro, to olosgi gi piende kata gi gik mamoko.

saye mondo kik kwan wachno e wigi. **17** To Ruodhwa ne ochung' buta kendo nomiya teko mondo kokalo kuoma, tij yalo wach otimre chuth kendo ogendni duto owinj wachno; bende, ne oresa a e dho sibuur. **18** Ruodhwa biro resa kuom gik moko duto maricho kendo obiro resa mondo orwaka e Pinyruodhe mar polo. Duong' mondo obedne mochwere nyaka chieng'. Amin.

19 Mosnauru Priska gi Akwila kod joma ni e od Onesifora.

20 Erasto ne odong' Korintho, to Trofimo ne aweyo Mileto ka otuo.

21 Tim matek kar nyaloni mondo ichop ka ndalo koyo pok ochopo.

Yubulo ooronni mosne, Pudén gi Linus gi Klau dia kod owete duto bende otimo kamano.

22 Ruodhwa mondo obed gi chuny minyiso. Ng'wono mogundho mar Nyasaye mondo obed kodu.

NE TITO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1-4)

Tito onego oket owete
obed jodongo

Krete (5-9)

Kwer matek joma
ng'anyo (10-16)

2 Puonj mangima ne
joma tindo gi joma
dongo (1-15)

Tamri timbe ma
ok nyis luoro
Nyasaye (12)

Kinda ne timbe
mabeyo (14)

3 Bolruok e bwo joma
nigi telo (1-3)

Bed moikore ne
timo gik mabeyo (4-8)

Tamri mbaka mofuwo
kod joma loso
kidienje (9-11)

Weche michikogo
Tito owuon kod
mos (12-15)

1 An Paulo, misumba Nyasaye kendo jaote mar Yesu Kristo. Yie ma an-go kod tija kaka jaote luwore gi yie mar jogo ma Nyasaye oseyiero kendo luwore gi ng'eyo malong'o e wi adiera kaka chiwruok chuth ne Nyasaye dwaro, **2** kendo ka luwore gi geno mar ngima ma nyaka chieng' ma Nyasaye ma ok nyal riambo nosingo chon ahinya; **3** to kane nda-

lo moketo owuon nosechopo, nomiyo wachne ong'ere kokalo kuom tij yalo ma nomiya ka luwore gi chik mar Jawarwa, ma en Nyasaye. **4** Andikoni in Tito, nyathina madier nikech yie ma wan-go ma chal, ka awacho kama:

Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Kristo Yesu Jawarwa mondo obed kodu.

5 Ne awayi Krete mondo irie weche mobam kendo mondo iket owe te obed jodong-kanyakla, kitimo kamano e dala ka dala mana kaka ne achiki: **6** iket ng'ato ang'ata ma onge wach minyalo donjnego, ng'at ma en chwor dhako achiel, ng'at ma nyithinde ni e yie to gionge bura nikech tim anjawa kata mar ng'anjo. **7** Nimar kaka jarit mochung' ne mwandu Nyasaye, jarit mar kanyakla nyaka bed ng'at ma onge wach moro minyalo donjnego. Kik obed ng'at ma wiye tek, kata ng'at ma iye wang' piyo, kata jamer, kata ng'at mohero tim gero, kata ng'at ma nigi ich-lach mar yudo ohala e yor mibadhi, **8** to obed ng'at mohero rwa-ko ji, mohero timbe mabeyo, ma pache long'o, ng'at makare, ma makore motegno gi jomoko, ma nigi ritruok, **9** ma makore motegno gi wach migeno e lony-

ne mar puonjo, eka obed gi nyalo mar jiwo jigi puonj mangima, kendo kwero jogo ma kwe-do puonjno.

10 Nimar nitie jong'anjo mang'eny, jowach weche manono, kendo jowuond, to moloyo, jogo ma makore gi wach nyangu. **11** Dwarore ni imi dho jogo, nimar jogo bende e ma siko ka loko ute ji ka giketho joot duto kuom puonjo gik ma ok onego gipuonj, nikech gidwaro yudo ohala e yor mibadhi. **12** Nitie achiel kuomgi ma en janabi margi, ma nowacho kama: "Kinde duto Jo-Krete gin jo miriambo, ondiegi ma kelo hinyruok, kendo joma igi lach ma budho abudha nono."

13 Mano en neno mader. Kendo mano e momiyo sik kikwerogi mattek ahinya eka mondo gibed joma yiegi ngima, **14** ma ok gichik itgi ne sigendni mochuogi mag Jo-Yahudi kod chike

jogo ma weyo adiera. **15** Kuom joma ler, gik moko duto ler; to kuom joma ochido kendo ma onge yie, onge gima lernegi, nimar pachgi kod nyalogi mar pogo bergi rach, ochido. **16** Gihulo e lela ni ging'eyo Nyasaye to koni gikwede kuom timbegi, nikech gidwanyore kendo ok giluw kaka ichikogi. Bende, ok giwinjore ne tich moro amora maber.

2 Kata kamano, in to sik kiwacho weche ma luwore gi puonj mangima. **2** Chwo ma hikgi ng'eny mondo obed joma ok kal tong' e timbegi, joma kawo gik moko gi pek kaka dwarore, ma pachgi long'o, motegno e yie, e hera, kod nano. **3** Kamano bende, mon ma hikgi ng'eny mondo obed joma timbegi nyiso luor, ok joma ketho nying jomamoko, kik gibed wasumbni mag divai mang'eny, to gibed jopuonj mag gik mabeyo; **4** eka

mondo gipuonj mon matindo oher chwogi, oher nyithindgi, **5** obed joma pachgi long'o, joma ler e timbegi, joma rito pachho e yo maber, joma timo gik mabeyo, joma oyie bolore e bwo chwogi, mondo eka ji kik wuo e yor achaya e wi wach Nyasaye.

6 Kamano bende dhi nyime jiwo chwo matindo mondo gibed joma pachgi long'o, **7** kiketo ranyisi kuom bedo gi timbe mabeyo e yore duto. Puonj gik maller gi pek ma dwarore e weche duto, **8** kitiyo gi weche mangima ma ok nyal ketnie bura, eka mondo jo akwede oyud wich-kuot nimar gionge gi gima rach ma ginyalo wacho kuomwa. **9** Wasumbni mondo oyie bolore e bwo teko mar ruodhi maggi e weche duto kendo gitem morogi. Kik gibed joma dwokore kodgi, **10** kik gikwalgi, to ginyis ni gin joma inyalo gen chuth,

mondo e yore duto gi-bidh puonj mar Jawarwa, ma en Nyasaye.

11 Nimar ng'wono mogundho mar Nyasaye osenenore ayanga kuom kelo warruok ne ji duto mopogore opogore.

12 Ng'wonono puonjowa mondo watamre timbe ma ok nyis luoro Nyasaye kod gombo mag piny, kendo mondo wadag ka wanyiso ni wan gi paro malong'o gi tim makare kod chiwruok chuth ne Nyasaye e ndalo ma sani,

13 sama warito geno ma kelo mor kod fwenyruok maduong' mar Nyasaye ma nyalo duto kod mar Yesu Kristo Jawarwa, **14** ma nochiwore owuon nikech wan mondo ogonywa a e kit ketho duto kendo mondo opwodhwa owuon wabedne oganda make-nde, ma nigi kinda ne timbe mabeyo.

15 Sik kiwuoyo kuom wechego, kisayo ji, kikwero ji, kendo itim

kamano ka in gi teko duto mar chiko weche. Kik iwe mondo ng'ato ochayi.

3 Dhi nyime paronegi mondo giyie bolore e bwo loje kod joma nigi teko mag telo, kendo mondo giwinjgi, gibed joma oikore ne timo gik mabeyo duto, **2** mondo kik giwach weche ma nyalo ketho nying ng'ato, kik gibed joma ohero ywaruok, to gibed joma tur, kendo joma nyiso muolo chuth ne ji duto.

3 Nimar nitie kinde ma wan bende ne wan gi paro ma ok ni kare, ne ok waluw kaka ne ichikowa, ne ji miyo walal, ne wan wasumbni mag gombo kod mor mopogore opogore, ka wasiko e gik maricho kod ich-lit, e gik modwanyore, kendo ka wan gi sigu e kindwa ng'ato gi ng'ato.

4 Kata kamano, ka ng'wono mar Jawarwa ma en Nyasaye, kod hera moherogo dhano nonyisore ayanga, **5** (ok

nikech gimoro amora makare ma ne wasetimo, to en nikech nokechowa) nomiyowa waruok kuom lwokowa gi lwok ma nokelowa e ngima kendo kuom miyowa bedo manyien kokalo kuom roho maler. **6** Ne oolonwa rohono e yo mogundho kokalo kuom Yesu Kristo Jawarwa, **7** eka ka osekwanwa kaka joma kare kokalo kuom ng'wonone mogundho, wabed bende gi geno mar yudo ngima mochwere kaka pokmarwa.

8 Wechegi gin migeno chuth, kendo adwaro ni isik kijiwo wechegi eka mondo jogo moseyie kuom Nyasaye oket pachgi kuom siko ka gitimo gik mabeyo. Gigi gin gik malong'o kendo ma konyo ji.

9 To kik idonj e mbaka mofuwo mag mino wachgi nonro e wi anyuola kod ywaruok gi dhawo e wi Chik, nimar gigo ok kony kendo gin gik manono. **10** To ng'at ma

kelo pogruok kuom loso kidienje, tamreuru ng'atno bang' miye siem mokwongo kendo mar ariyo, **11** kung'eyo ni ng'at ma kamano osebaro moweyo yo kendo otimo richo; bende oseketo buch kum kuome owuon.

12 Ka aoro Atema kata Tikiko iri, tem matek kar nyaloni mondo ibi ira Nikapoli, nimar kanyo e kama aseng'ado ni abiro bedoe e ndalo koyo. **13** Tim duto minyalo mondo ikony Zena, ma en jal molony e Chik, kod Apolo, mondo kik gichand gik ma dwarore e wuodhgi.

14 To jowa bende opuonjre siko ka gin joma timo gik mabeyo mondo konyruok obedie e kindego ma dwarore ahinya, eka gibed gi nyak.

15 Jogo duto man koda ooronu mos. Mosnauru jogo moherowa e yie.

Ng'wono mogundho mar Nyasaye mondo obed kodu uduto.

NE FILEMON

WE CHE MANTIE

Mos (1-3)

Hera kod yie mar
Filemon (4-7)

Paulo sayo

Onesmas (8-22)

Mos mogik (23-25)

1 An Paulo, jal motue e jela nikech Kristo Yesu, ka an gi Timotheo owadwa, andiko ne in Filemon jatich wadwa ma wahe-ro, **2** kendo ne Afia nyanminwa, bende, ne Arkipo ma en jalweny wadwa, kendo ne kanyakla manie odi:

3 Ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kodu.

4 Kinde duto agoyo ne Nyasacha erokamano sama ahulo nyingi e lamo maga, **5** kaka amedo winjo wach yieni kod hera ma iherogo Ruodhwa Yesu kendo ne joma ler duto. **6** Alamo mondo yie ma in bende ingo omi ing'e gik mabeyo

duto ma waseyudo kokalo kuom Kristo. **7** Nimar ne abedo gi mor mogundho kod hoch bang'winjo wach hera ma inyiso, nimar kokalo kuomi in owadwa, oseduog chuny joma ler duto.

8 Mano e momiyo kata obedo ni an gi ratiro maduong' mar wuoyo kaka jaote Kristo mondo achi-ki itim gima kare, **9** ber molooyo mondo asayi kuom hera, nimar ing'eyo kaka an, an Paulo jal ma hike ng'eny, ee, ma bende sani ni e jela nikech Kristo Yesu. **10** Asayi kuom wach nyathina ma Onesmas ma ne abedo wuon mare kane an e jela. **11** Chon ne en ng'at ma onge gima okonyigo, to sani okonyi ahinya

kendo an bende okonya. **12** Aduoge iri kendo, ee, jal ma en chunya awuon.

13 Daher ni adong' kode kae mondo odhi nyime konya, kotimo kamanano e loyi e kinde ma an e tuech nikech wach maber. **14** Kata kamanano, ok daher kawo okang' moro amora ka pok iyiena, mondo gima ber mibiro timo kik bed ma ochunigo, to ma in e ma iyiero timo. **15** Samoro mano e momiyo noringo moyeyi kuom kinde machuok, mondo obi oduog iri mochwere, **16** to ok mana kaka misumba kendo, to kaka ng'at ma koro oloyo misumba, tiende ni owadwa moher ahinya, mokwongo an e ma ahere, to in to e ma koro ibiro here moyoyo, nikech in ruodhe kendo in owadgi kuom Ruodhwa. **17** Omiyo, ka ikwana kaka osiepi, yie irwake e yo mang'won mana kaka da itimona. **18** E wi mano, ka dipo ni ne okethoni e yo moro amora, kata ka en

gi gopi moro, kwan gowino e wiya. **19** An Paulo kendo andiko gi lwe-ta awuon: Abiro chulo gowino—kata ka ok aparoni ni in jagopa nikech ngimani iwuon. **20** Ee, owadwa, akwayo ni mondo ayudie konyno koa kuomi nikech wan kuom Ruodhwa; duog chunya nimar wan kuom Kristo.

21 An gadier ni ibiro timo kaka asesayino, omiyo andikoni ka ang'eyo ni ibiro timo kata mana mokalo gik ma asewachogo. **22** Bende, akwayi ni iiknae kamoro ma anyalo dakie, nimar ageno ni kokalo kuom lamo magu, ibiro gonya mi duoka iru kendo.

23 Epafra, ma en wadwa motueyago e jela nikech Kristo Yesu, ooronu mos, **24** Mariko, gi Aristako, gi Dema, kod Luka, ma gin jotich wetena, bende otimo kamanano.

25 Ng'wono mogundho mar Ruodhwa Yesu Kristo mondo obed kod chuny ma unyiso.

NE
JO-HIBRANIA

WE CHE MANTIE

- 1 Nyasaye wuoyo kokalo kuom Wuode (1-4)
Wuowi duong' molojo malaika (5-14)
- 2 Keto chunywa kod pachwa kuom gik ma wawinjo molojo kaka pile (1-4)
Gik moko duto oket e bwo Yesu (5-9)
Yesu kod owetene (10-18)
Jatelo Maduong' ma kelo warruok (10)
Jadolo maduong' ma kecho ji (17)
- 3 Yesu duong' molojo Musa (1-6)
Nyasaye e ma nogero gik moko duto (4)
Siem kuom bedo ma onge yie (7-19)
"Kawuononi, ka uwinjo dwonde" (7, 15)
- 4 Lit mar tamruok donjo e yueyo mar Nyasaye (1-10)
Jip mondo wadonj e yueyo mar Nyasaye (11-13)
Wach Nyasaye ngima (12)

- Yesu e jadolo maduong' (14-16)
- 5 Yesu duong' molojo jodolo ma dhano (1-10)
Kit dolo mar Melkizedek (6, 10)
Ne opuonjore luwo kaka Nyasaye chike kokalo kuom chandruogene (8)
Ne en gi migawo mar kelo warruok ma nyaka chieng' (9)
Siem kuom bedo joma ok tim dongruok (11-14)
- 6 Kedo matek mondo wabed joma otegnio (1-3)
Joma lwar koa e yie guro Wuowi e yath kendo (4-8)
Tim matek ibed gadier chuth kuom genoni (9-12)
Adiera mar singruok Nyasaye (13-20)
Singo kod kuong'ruok mag Nyasaye ok lokre (17, 18)
- 7 Melkizedek, ruoth kendo jadolo makende (1-10)
Tij dolo mar Kristo nigi duong' molojo (11-28)

- Kristo nigi nyalo mar
reso ji chuth (25)
- 8 Tabenakel ne en ranyisi
mar gik manie polo (1-6)
Pogruok e kind
singruok machon kod
manyien (7-13)
- 9 Tich mowal manie kama
ler molooyo e piny (1-10)
Kristo nodonjo e polo gi
rembe (11-28)
Jagach mar singruok
manyien (15)
- 10 Misango mag le koro
ongé tich (1-4)
Chik en tipo (1)
Misango mar Kristo
ne ochiw kuom ndalo
duto (5-18)
Yo manyien kendo ma
terowa e ngima (19-25)
Kik wajwang'
bedo kanyachiel e
chokruogewa (24, 25)
Siem kuom timo richo
goyiem (26-31)
- Bedo gadier kod yie
konyowa nano (32-39)
- 11 Oler tiend yie (1, 2)
Ranyisi mag joma
nonyiso yie (3-40)
Ka ng'ato onge yie ok
onyal moro Nyasaye (6)
- 12 Yesu e Jachop
yiewa (1-3)
Joneno mang'eny
molworowa kaka
boche polo (1)
Kik icha kum mar
Jehova (4-11)
Losuru ne tiendeu nderni
moriere tir (12-17)
Dhi e Jerusalem manie
polo (18-29)
- 13 Jip kod mos mogik (1-25)
Kik wiu wil gi tim rwako
welo (2)
Kend mondo omi luor (4)
Luwuru kaka joma telo
e kindu chikou (7, 17)
Wachiwuru misango
mar pak (15, 16)

1 Chon ahinya, Nya-
saye ne wuoyo gi
kwerewa kotiyó gi jona-
bi, to nojatimo kamano
kinde mang'eny kendo
e yore mathoth. **2** To
koro e giko mar ndalógi,
osebedo kowuoyo kodwa
kokalo kuom Wuode, ma
en jal ma noketo mondo
obed jayud pok mar gik
moko duto, kendo ma ko-

kalo kuome e ma ne olosoe ndalogo. **3** En e ma duong' mar Nyasaye nenore kuome kendo en e ma en e kido ma chal gi Nyasaye chuth; bende, en e ma omiyo gik moko duto dhi nyime betie kokalo kuom teko mar wachne. Kendo ka nosepwodhowa waa e richo, nobet piny e bad Nyasaye korachwich e kuonde man malo. **4** Omiyo, oseyudo duong' moloymalaieke, e okang' ma miyo koro oseyudo nying maber ahinya moloymargi.

5 Kuom ranyisi, en malaika mane ma Nyasaye osegawachonee kama: "In e Wuoda; kawuononi, asebedo wuoru"? Kendo niya: "Anabed wuonmare, to en nobed wuoda"? **6** To ka kendo ooro Wuode makayo e piny, owacho kama: "Malaike duto mag Nyasaye mondo okulrene ka gi miye luor."

7 Bende, Nyasaye wacho e wi malaike kama: "Otimo malaikene doko

chuech ma nigi teko,* to jotichne[#] otimo bedo ligek mach ma liel."

8 To e wi Wuode owachocho kama: "Nyasaye en kom-lochni mochwere nyaka chieng', kendo ludh-loch mar Pinyruodhi en luth mar tim matir. **9** Ne ihero tim makare, to ne isin gi tim ketho chik. Mano e momiyo Nyasaye, ma en Nyasachi, ne owiri gi mo ma keloni mor maduong' moloymojoweteni." **10** Kendo niya: "A Ruodhwa, e kar chakruok ne iketomise mar pinyni, kendo polo en tich mar lweteni. **11** Ginilal nono, to in ibiro siko; to mana kaka nanga, giduto gibiro yuyore mi girum, **12** kendo ibiro ban-gi mana kaka kandho, kaka nanga, kendo nolokgi kaka iloko nanga. To in isiko ma ok ilokri, kendo hiki ok nochop e giko ngang'."

1:7 *Tiende sie en "chuech mag roho" ma en *pneu'ma* e dho Grik. [#]Tiende ni, jotich Nyasaye ma tiyo ne oganda.

13 To en malaika mane ma osegawachonee kama: “Bed e bada korachwich nyaka chop aket wasiki obed kaka raten mar tiendi”? **14** Donge malaika duto gin chuech ma nigi teko* moket ne tich maler, kendo oseorgi mondo giti ne joma biro yudo warruok?

2 Mano e momiyo, molooyo kaka pile, dwa-rore ni waket chunywa kod pachwa kuom gik ma wasewinjo mondo kik waba yo. **2** Nimar ka wach ma ne owach kokalo kuom malaika nobedo adier, kendo ka ketho kod timbe duto mag chayochik ne miyo ikumong’ato ka luwore gi bura makare, **3** ere kaka wabi-ro tony kapo ni wasewang’o warruok ma duong’ kamano? Nimar en wach ma Ruodhwa e ma ne okwongo yalo, eka joma ne owinje nokonyo-

1:14 *Tiende sie en “chuech mag roho” ma en *pneu’ma* e dho Grik.

wa ng’eyo ni wachno en adier, **4** ka bende Nyasaye ne chiwo neno kotiyo gi ranyisi madongo gi gik miwuoro kod tije madongo mopogore opogore, kendo nopogo mich mag roho maler ka luwore gi dwache.

5 Nimar piny ma biro, ma e piny ma wayalo wachne, ok oketo e bwo teko malaika. **6** To nitie janeno moro mosechiwo neno kamoro niya: “Dhano en ang’o ma ikete e paro, kata wuod dhano en ang’o ma imiye arita? **7** Ne ikete mi obedo gi migawo mapiny molooyo malaika; ne isidhone osimbo mar duong’ gi luor, mi ne ikete e wi tije mag lweteni. **8** Gik moko duto ne ikete e bwo tiende.” Kuom keto gik moko duto obed e bwo tekone, onge gimoro amora ma Nyasaye noweyo ma ok oketo e bwo tekone. To sani pod ok wane ka gik moko duto ni e bwo tekone. **9** Kata kamano, Yesu ma ne otim mi obedo gi miga-

wo mapiny molooyo malaike, sani osesidhne osimbo mar duong' gi luor nikech ne oyudo lit mar tho mondo kokalo kuom ng'wono mogundho mar Nyasaye, obil tho ne ji duto.

10 Jal ma gik moko duto ne obetie ne en kendo kokalo kuome, noneno ni kodwaro ni nyithinde mang'eny oyud duong', to ber mondo omi Jatelo Maduong' moseketo ma kelonegi waruok okadh e sand eka obed malong'o chuth.

11 Nimar jal ma pwodho ji mondo gibed joma ler kod joma ipwodho ben-de, gia kuom wuoro achiel, kendo nikech mano, wi jalo ok kuod koluongogi ni owetene,

12 nimar owacho niya: "Analand nyingi ne owetena; anapaki gi wer e dier kanyakla." **13** Ben-de, owacho kama: "Anaket genona kuome." Kendo niya: "Neuru! an, kaachiel gi nyithindo matindo ma Jehova ose-miya."

14 Kuom mano, nikech 'nyithindo matindogo' nigi del mar remo kod ringruok, en bende nobedo gi remo kod ringruok, mondo kokalo kuom thone otiek chuth jal ma nigi nyalo mar kelo tho, tiende ni Jachien;

15 kendo mondo ogony ji te ma osebedo e bwo tuech kuom ngimagi duto nikech luoro tho.

16 Nimar kuom adier ok okony malaike, to okonyo mana koth Ibrahim.

17 Nikech mano, jalno ne nyaka bed ma chal gi "owetene" e yore duto, mondo eka obed jadolo maduong' ma kecho ji kendo migeno e weche motudore gi Nyasaye, mondo ochiw misango mar loso winjruok nikech richo mag ji. **18** Nimar en owuon nosandore kane iteme, omiyo en gi nyalo mar konyo joma kalo e tem.

3 Nikech mano owetena, un ma un joma ler kendo ma nigi luong mar polo, paruru matut kuom jaote kendo

jadolo maduong' ma wahuulo wachne ayanga, ma en Yesu. **2** Ne omakore motegno gi Jal ma ne okete e migape mana kaka Musa bende notimo e od Jalno duto. **3** Nimar ikwane ni owinjore yudo duong' moloyo Musa, nikech jal ma gero ot nigidi duong' moloyo ot mogerono. **4** En adier ni ot ka ot nigidi ng'at mogere, to jal ma ne ogero gik moko duto en Nyasaye. **5** Koro Musa ne en jatich migeno e od Jalno duto, kendo mano nochiwo neno ma nyiso gik ma ne idhi el tiendgi bang'e, **6** to Kristo ne en wuowi migeno moket e wi od Nyasaye. Wan e ma wabedo od Jalno ka adier wamakore motegno gi mich mar wuoyo gi chir ka wan thuolo kodgeno ma miyo wabedo gi sunga, ka watimo kama-no nyaka giko.

7 Kuom mano, mana kaka roho maler wacho ni, "Kawuononi, ka uwinjo dwonde, **8** kik umi chunyu obed matek

mana kaka jomoko notimo kane gimioy obedo gi mirima mager e kinde mar tem e thim, **9** kama kwereu ne ochandae ka gitema, kata obedo ni ne giseneno ti-jega kuom higni **40**. **10** Mano e momioy chunya nochido ahinya gi tieng'ni mi ne awacho kama: 'Kinde duto gisiko ka gibayo yo e chunyi, kendo pok ging'eyo yorena.' **11** Omiyo, ne akuong'ora ka an gi mirima niya: 'Ok ginidone j yueyona.'"

12 Owetena, beduru motang' ahinya mondo ng'ato kuomu kik chak bedo gi chuny marach ma onge gi yie, ma miyo osudo mabor kendo oweyo Nyasaye mangima; **13** to un pile ka pile sikuru ka ujworu e kindu sama pod nitie ndalo miluongo ni "Kawuononi," mondo kik ng'ato kuomu obed gi chuny matek ta nikech wuond mar richo. **14** Nimar kuom adier wadoko joma

yudo gik ma Kristo bende yudo, tek mana ni wamakore motegno nyaka giko kuom geno ma ne wan-go e kar chakruok.

15 Mana kaka ne owach ni, “Kawuononi, ka uwinjo dwonde, kik umi chunyu obed matek mana kaka jomoko notimo kane gimiy obedo gi mirima mager.”

16 Nimar gin jomage ma nowinjo dwonde to pod ne gimiy obedo gi mirima mager? Donge adier ne gin ji duto ma ne oa Misri ka Musa tayogi?

17 E wi mano, gin jomage ma chuny Nyasaye no-chidogo kuom higni 40? Donge ne gin joma notimo richo, ma ringregi motho ne olwar e thim?

18 To gin ng’a gini ma Nyasaye ne okuong’ore-negi ni ok ne gidhi donjo e yueyone ngang’? Donge ne gin joma ne otamore luwo kaka ichikogi?

19 Omiyo, waneno ni ne ok ginyal donjo e yueyone nikech ne gionge gi yie.

4 Kuom mano, nikech singo mar donjo e yueyone pod dhi nyime, wabeduru motang’ dipo ka ng’ato kuomu ochweyo ma ok oyudo singono. **2** Nimar wan bende oseyalnwa wach maber mana kaka ne otimnegi; to wach ma ne giwinjono ok nokonyogi nikech ne ok gibedo gi yie ma chal gi mar joma notimo kaka ne owach-negi. **3** Nimar wan ma wasenyiso ni wan gi yie, wasedonjo e yueyono mana kaka nosewacho niya: “Omiyo, ne akuong’ora ka an gi mirima ni, ‘Ok ginidondj ngang’ e yueyona,” kata obedo ni tijene noserumo nyaka a chakruok mar piny.

4 Nikech nitie kamoro ei Ndiko mosewuoyoe e wi odiechieng’no mar abiriyo kama: “Eka Nyasaye noyueyo kuom tijene duto e odiechieng’ mar abiriyo,” **5** owacho bende kanyo niya: “Ok ginidondj ngang’ e yueyona.”

6 Kuom mano, nikech koro yueyono pod dhi

nyime mondo jomoko odonjie, kendo nikech joma ne okwong yal-negi wach maber ne ok odonjo e yueyono nikech ne gichayo chik, **7** ne ochako oyango odiechieng' moro machielo kendo kuom wacho bang' ndalo mang'eny e zaburi mar Daudi ni, "Kawuononi"; mana kaka osewach malo ni, "Kawuononi, ka uwinjo dwo-nde, kik umi chunyu obed matek." **8** Nimar ka dine bed ni Joshua notayogi nyaka kamoro mar yueyo, Nyasaye dine ok owacho kendo ni ni-tiere odiechieng' machielo. **9** Omiyo, pod odong' yueyo mar saba-to ne oganda mar Nyasaye. **10** Nimar ng'at mosedonjo e yueyo mar Nyasaye, jalno oseyueyo bende kuom weyo tijene owuon, mana kaka Nyasaye bende ne oyueyo kuom tijene owuon.

11 Kuom mano, wati-muru kar nyalowa duto mondo wadonj e yueyono, mondo kik ng'ato

lwar e tim achielno mar chayo chik. **12** Nimar wach Nyasaye ngima kendo en gi teko ma tiyo, obith molooyo ligangla ma dhoge ariyo, kendo onyalo chwowo ng'ato mi opog kata mana kaka onenore gi oko kod kaka chunye ma iye chal, kopogo bende fuonde gi ondhudho, kendo en gi nyalo mar fwenyo paro kod dware mag chuny ng'ato. **13** Kendo onge kata mana chuech moro amora ma opondo ma wang'e ok nyal neno, to gik moko duto ni duk kendo ni e lela e nyim wang' jalno ma wanadwokne wach e bura.

14 Kuom mano, nikech wan gi jadolo maduong' mosekalo mi odonjo e polo, ma en Yesu Wuod Nyasaye, wasikuru ka wahulo wachne ayanga. **15** Nimar jadolo maduong' ma wan-go, ok en jadolo ma ok nyal kechowa kuom nyawowa, to en jadolo ma osetem e yore duto mana kaka wan, to ne osiko ma

ongé richo. **16** Omiyo, wadhiuru e nyim komloch mar ng'wono mogundho mar Nyasaye ka wan gi chir mar wuoyo, mondo okechwa kendo wayud ng'wonone mogundho ma konyowa e kinde mowinjore.

5 Nimar jadolo maduong' ka jadolo maduong' moa e kind ji, ike-to mondo otinegi kuom weche motudore gi Nyasaye, mondo ochiw mich gi misengni mag richo. **2** En gi nyalo mar kecho joma onge ng'eyo kendo ma ketho, nikech en bende onyagore gi nyawo ma mage owuon, **3** kendo nikech mano, nyaka ogol chiwo mar misango nikech richo ma mage owuon mana kaka otimo ne richo mag oganda.

4 Ng'ato ok yud migawo ma nigi duong' kama-no kuom dwache owuon, to oyude mana ka Nyasaye e ma oluonge mana kaka noluongo Arun. **5** Kamano bende, Kristo ne ok omiyore duong' owuon kuom bedo jado-

lo maduong', to ng'at ma nomiye duong' en Jal ma nowachone kama: "In e wuoda; kawuononi, asebedo wuoru." **6** Nimar owacho bende kamoro machielo ni, "In jadolo mochwere e kit dolo mar Melkizedek."

7 E kinde mar ngimane e piny, Kristo ne olamo kosayo kendo kokwayo Jal ma ne nigi nyalo mar rese kuom tho, kotimo kamano koywak malit kendo ka pi wang'e chuer, mi ne owinj lamone nikech noluoro Nyasaye. **8** Kata obedo ni ne en wuod Jalno, ne opuonjore luwo kaka Nyasaye chiko kologo kuom chandruoge ma noyudo. **9** To ka nosedoko jal mowinjore chuth, koro nobedo gi migawo mar kelo waruok ma nyaka chieng' ne ji duto ma luwo wachne, **10** nimar Nyasaye osemete jadolo maduong' e kit dolo mar Melkizedek.

11 Wan gi weche mogundho ma wanyalo

wacho kuom Kristo, kata kamano, leronu tiendgi tek nikech winjou nok.

12 Nimar kata obedo ni chop sani onego bed ni usebedo jopuonj, pod dwarore ni ng'ato opuonju a e chakruok puonj ma gin mana mise mag ng'eyo weche maler moa kuom Nyasaye, kendo usedok chien mi ubedo joma dwaro mana chak, to ok chiemo motegno.

13 Nikech ng'ato ang'ata ma dhi nyime mana gi madho chak kende, ok obed gi lony e wi wach makare mar Nyasaye, nimar en nyathi matin.

14 To chiemo motegno en mar joma osetegno, joma osetieg nyalogi mar ng'eyo tiend weche kokalo kuom tiyo gi nyalono, mondo gipog gik ma kare kod gik ma ok kare.

6 Kuom mano, nikech koro wasedongo mi waweyo puonj ma gin mana mise mag ng'eyo Kristo, koro wakeduru matek mondo wabed joma otegn, ma ok wasik mana ka waketo

mise kendo, tiende ni e puonj kaka loko chuny a e timbe ma kelo tho, yie kuom Nyasaye, **2** puonj mar batiso, yieyo lwedo kuom ji, chier mar joma otho, kod bura ma nyaka chieng'. **3** To wabiro timo mano, ka adier Nyasaye oyie.

4 Nimar kuom joma nose-yudo ler chon kendo ma gin joma nosebilo mich mar polo michiwo nono, kendo moseyudo roho maler, **5** kendo ma osebilo wach malong'o mar Nyasaye kod gik ma nigi teko motudore gi ndalo ma biro, **6** to koro giselwar gia e yie, ok nyalre mondo okonygi mi gichak gilok chunygi gia e richo kendo, nimar giwegi giguro Wuod Nyasaye e yath kendo, ka gikete e lela mondo oyud wich-kuot. **7** Nikech lowo yudo gueth moa kuom Nyasaye sama omodho pi koth ma chue kuome pile, kae to omiyo cham gi yien nyakie mondo okony joma

ne opure. **8** To ka onyago mana kuthe kod buya, japur jwang'e kendo mapiyo obiro bedo gima ikuong'o, kendo gikone ibiro wang'e awang'a.

9 To kuomu un joma ahero, kata obedo ni sani wawuoyo e yo ma kama no, wan gadier ni ume do dhi maber moloyo, ka utimo gik ma terou e warruok. **10** Nimar Nyasaye ok en ng'at ma ok kare ma wiye diwil gi gik ma usetimo kod hera ma usenyiso ne nyinge kuom tiyo ka ukonyo joma ler kendo udhi nyime tiyonegi. **11** To adwaro ni ng'ato ka ng'ato kuomu oti matek kamano mondo obed gadier chuth kuom genono nyaka giko, **12** mondo kik ubed josamuoyo, to ubed joma luwo tim joma yudo gik ma ne osing nikech ne ginyiso yie kod horuok mos.

13 Nimar ka Nyasaye notimo singo ne Ibrahim, Nyasaye ne okuonng'ore gi nyinge owuon nikech onge ng'at mo-

ro maduong' molye ma nonyalo kuong'orego, **14** ka nowacho niya: "Kuom adier, anague dhi, kendo adier anami inya mi ibed mang'eny." **15** Omiyo, ka Ibrahim nosenyiso horuok mos, noyudo gima ne osingno. **16** Nikech pile dhano kuong'ore gi nying ng'at maduong' moloyogi, kendo mano e ma tieko ywaruok ma nyalo betie e kindgi, nimar kuong'ruogno golo kiawa moro amora ma nyalo betie. **17** E yo ma kamano bende, kane Nyasaye ong'ado mondo oyang weche e yo maller moloyo ne joma ne dhi yudo pok mar singono ka onyisogi kaka dwache en dwaro ma ok lokre ngang', ne ojiwo singono kuom kuong'ruok, **18** mondo kokalo kuom gik moko ariyo ma ok lokre ngang' ma Nyasaye ok nyal riamboe chuth, wan ma waseringo mi wadhi e kar bwok, wabed gi jip maduong' mar dhi nyime makruok motegno

gi geno moseket e nyim-wa. **19** Wan gi genoni ma chalnwa kaka nanga mar meli mosiro ngimawa; en geno madier, kendo motegno, kendo okalo pasia ka odonjo iye **20** kama Yesu ma en jal mosedhi motelonwa mondo olos yo, osedonjoe e lowa. Yesuno osebedo jadolo maduong' mochwere e kit dolo mar Melkizedek.

7 Melkizedek ne en ruodh Salem, kendo ne en jadolo mar Nyasaye Mamalo Chutho, to sama noromo gi Ibrahim kane Ibrahim duogo koa loyo ruodhi moko, ne oguedho Ibrahim **2** mi Ibrahim ne omiye achiel kuom apar mar gik moko duto. Mokwongo, tiendnyinge ka olok en "Ruoth Makare," to bende en ruodh Salem, tiende ni, "Ruodh Kuwe." **3** To nikech ne oonge wuon-gi, kata min-gi, kata anyuola mowuokie, kendo hik ngimane ne onge gi chakruok kata giko, to ne okete mobedo ma

chal gi Wuod Nyasaye, osiko ka en jadolo kuom kinde duto.

4 Unyalo neno kaka ng'atno ne en ng'at maduong' ma Ibrahim jal ma ne en kwar jo anyuolane ne ochiwone achiel kuom apar mag gige mabeyo moloyo ma nosepeyo. **5** En adier ni ka luwore gi Chik, yawuot Lawi ma iketo e tij dolo nigi ratiro mar choko achiel kuom apar mag gik moko koa kuom oganda, tiende ni koa kuom joma gin owetegi, kata obedo ni jogo bende owuok e anyuola mar Ibrahim. **6** To ng'atni ma ok ne oa e anyuola mar Lawi ne okawo achiel kuom apar koa e lwet Ibrahim, mi nogwedho jal ma Nyasaye nose-miyo singogo. **7** Koro onge kiawa ni ng'at maduong' e ma guedho ng'at matin. **8** Kuom Jo-Lawi, imiyogi achiel kuom apar to gin dhanoma tho, to kuom Melkizedek, en imiye achiel kuom apar to en ng'at

ma Ndiko chiwo nende ni ongima. **9** Omiyo, inyalo wach ni, Lawi ma e ma ji miyo achiel kuom apar bende osechulo achiel kuom apar kokalo kuom Ibrahim, **10** nimar Lawi pod ne ni e i ringre kwar mare sama Melkizedek noromo gi Ibrahim.

11 Kare ka tij dolo mar Jo-Lawi ne nyalo miyo ji obed ma onge richo (nimar mano ne en chenro ma ne oket ka luwore gi Chik ma nomi ji), be pod dine odwarore ni jadolo machielo obedie, miwacho ni ni e kit dolo mar Melkizedek to ok e kit dolo mar Arun?

12 To nikech koro iloko tij dolono, dwarore ni olok nyaka Chik bende.

13 Nikech ng'at ma iwacho wechegi kuome ne owuok e dhoot mopogore, ma en dhoot ma onge ng'at mosetiyoe e kendo mar misango. **14** Nimar ong'ere maler ni Ruodhwa ne oa e dhood Juda, to Musa ne ok owacho gimoro amora e

wi jodolo ma ne wuok e dhoodno.

15 Kendo wachni medo nenore maler molooyo sama koro iketo jadolo machielo ma chal gi Melkizedek **16** mosebedo kamano, ok kokalo kuom chik moro motudore gi anyuola ma ng'ato wuokie, to kokalo kuom teko ma chiwo ngima ma ok nyal kethore chuth.

17 Nimar ne owach kichiwo neno kuome niya: "In jadolo mochwere e kit dolo mar Melkizedek."

18 Kuom mano, chik ma chon iketo tenge nikech koro onyap kendo oonge gi teko. **19** Nimar Chik ne ok omiyo gimoro amora obedo malong'o chuth, to geno maber molooyo ma Nyasaye osekelo e ma notimo kamano, kendo mano e ma miyo wasudo machiegni gi Nyasaye. **20** Bende, nikech mano ne ok nyal betie ma ok otim kuong'ruok moro amora, **21** (nimar kuom adier, nitie joma osebedo

jodolo ma ok otim kuong'ruok moro amora, jali to osebedo jadolo kokalo kuom kuong'ruok ma ne otimne gi Jalno ma ne owacho kama: "Jehova osekuong'ore, kendo ok obi loko pache,* 'In jadolo mochwere'"), **22** Yesu e ma koro osebedo jalno ma ne ochiw kaka gir singo ma siro singruok maberie moloyo. **23** E wi mano, ji mang'eny nyaka ne bed jodolo nikech jadolo ne tho kendo ne chuno ni machielo okaw kare mondo odhi nyime gi tijno, **24** to nikech Yesu siko ka ongima mochwere, onge joma kawo kare e tije mar dolo. **25** Omiyo, en gi nyalo bende mar reso chuth joma sudo ir Nyasaye kokalo kuome, nimar ongi ma kinde duto mondo osanegi Nyasaye.

26 Omiyo, en gima owinjore mondo wabed gi jadolo maduong' ma

7:21 *Tiende ni, "ok obi ywago ang'e."

kamano, ma en jal momakore chuth gi Nyasaye, jal ma onge ketho, ma onge chilo, jal mopogore gi joma richo, kendo oseting'e malo ahinya moyombo polo. **27** To mopogore gi jodolo madongogo, en ok ochuno ni ochiw misengni pile ka pile, kotimo kamano mokwongo ne richo ma mage owuon eka ne richo mag oganda, nikech en to ne ochiwo misango dichiel ma ok bi nwo kendo, sama ne ochiwo-re owuon kaka misango. **28** Nimar joma Chik keto mondo gibed jodolo madongo gin joma nigi nyawo, to wach ma ne owach e yor kuong'ruok bang' ka Chik nosebetie e ma keto Wuod Nyasaye, ma en jal ma osemi obedo mowinjore chuth nyaka chieng'.

8 Koro wach maduong' kuom gima watemo wacho e ma: Wan gi jadolo maduong' ma kamano, kendo osebet piny e bat korachwich

mar kom-loch mar Nyasaye e polo, **2** en jatich mar kama ler kendo mar hema madier ma Jehova e ma ne ogero, to ok dhano. **3** Nimar jodolo madongo duto iketo e tijno mondo gichiw mich kod misengni bende; omiyo ne dwarore ni jali bende obedie gi gima nonyalo chiwo. **4** Ka dine bed ni ne en e piny, ok dine obedo jadolo, nimar nitiere joma osebedo ka chiwo mich mag misengni ka luwore gi Chik. **5** Jogo tiyo tij Nyasaye e hekalu ma sie ma en kaka ranysisi kendo kaka tipo mar gik manie polo; mana kaka kane Musa chiegni gero hema, Nyasaye ne omiye chik: Nimar owacho niya: "Ine ni itimo gik moko duto ka luwore gi kaka dwarore ni otimgi mana kaka ne osenyisi kane in e got." **6** To koro Yesu oseyudo migawo mar tich maberie moloyo, nimar en bende e ma en jagach mar singruok maberie moloyo, kendo ma luwore gi

chik motenore kuom singo mabeyo moloyo.

7 Ka dine bed ni singruok mokwongono ne ok orem, dine ok ochuno ni mar ariyo obedie. **8** Nimar Nyasaye nyiso ni jin joketho sama owacho kamoro ei Ndiko kama: "Neuru! Ndalo biro,' Jehova owacho, 'ma anatiche singruok manyien gi od Israel kod od Juda. **9** Ok nobed singruok ma chal gi ma ne atimo gi kweregi e chieng' ma ne amako lwetgi mondo atagi ka agologi e piny Misri, nimar ne ok gidhi nyime makore gi singruokna, omiyo ne aweyo ritogi,' Jehova owacho.

10 "'Nimar ma e singruok ma anatiche gi od Israel bang' ndalogo,' Jehova owacho. 'Abiro keto chikena e pachgi, kendo anandikgi e chunyi. Mi anabed Nyasachgi, to gin ginibed joga.

11 "'Kendo ng'ato ok nochak opuonj nyawadgi kata puonjo owadgi kowachone ni: "Ng'e

Jehova!” Nimar giduto gining’eya, chakre ng’at matinie mogik nyaka ng’at maduong’ molooyo. **12** Nikech abiro kechogi kuom weyonegi timbegi ma ok kare, bende ok anapar richogi kendo ngang’.”

13 Nikech owacho ni “singruok manyien,” mano nyiso ni ma choncha koro obedo ma onge tich. Omiyo, gima onge tich kendo ma medo bedo moti chiegni lal nono.

9 To singruok ma chonno ne nigi chike miluwo motudore gi tij Nyasaye, kendo ne en gi kama ler mar lemo e piny ka. **2** Nimar ne oger hema mopog iye, kae to kama ne opog mowongo ne nitie gir chungo taya, kod mesa, gi makate michiwo e nyim Nyasaye; to iluongo kanyo ni Kama Ler. **3** To e tok pasia mar ariyo, ne nitie kama opog e hemanu miluongo ni Kama Ler Molooyo. **4** Kanyo ne nitie gir ting’o ubani molos gi dhahabu kod sandug

singruok ma omwon gi dhahabu kuonde duto, ma iye ne nitie agulu molos gi dhahabu. Aguluno ne oting’o manna, ludh Arun ma ne oloth, kod kite mopa mag singruok; **5** to gi ka wiye malo ne nitie jokerubi ma nigi duong’ ka giumo raumar mar loso winjuok. To sani ok e sa mar wuoyo e wi wechego e yo matut.

6 Ka noseger gigo e yo ma kamano, pile jodolo donjo kama opog mowongo e hemano mondo giti tijegi mowal; **7** to jadolo maduong’ kende e ma donjo dichiel e higa e kama opog mar ariyono, to ok odonj ma onge remo mochiwo ne en owuon kendo nikech richo ma oganda osetimo nikech kia margi. **8** Kuom mano, roho maller nyiso ratiro ni yo ma dhi ei kama ler ne pok ofwenyore e kinde ma hema mowongono ne pod nitie. **9** Hemano en mana ranyisi mar ndalo ma sani, kendo ka luwore gi chenrono, ichiwo

mich kanyachiel gi mi-sengni bende. Kata kamano, mago ok mi ng'at ma timo tij Nyasaye obed malong'o chuth mi koro obed gi chuny ma onge bura. **10** Gin mana gik motudore gi chiemo gi gik mimadho kod batiso* mopogore opogore. Ne gin mana gik ma chik ne dwaro ni otim motudore gi ringruok, kendo ne oketgi mondo giti nyaka chop ndalo ma noseket mar rieyo gik moko.

11 Kata kamano, ka Kristo nobiro kaka jadlo maduong' mar gik mabeyo mosetimore, nodonjo e hema maber molooyo kendo malong'o chuth. Ok en hema molos gi lwedo, tiende ni ok oa e chuech mar pinyni. **12** Ne odonjo iye nyaka e kama lerno, ok gi remb diek kod mag nyiruedhi, to nodonjo gi rembe owuon, kotimo kamano dichiel ma ok bi

9:10 *Tiende ni, luoko ji kod gik moko ka luwore gi kaka Chik Musa ne dwaro.

nwo kendo, mi nokelowa resruok ma nyaka chieng'. **13** Nimar ka remb diek gi mag ruedhi kod buch nyaroya* ma ne ikiro kuom joma nosebedo ma ok ler ne pwodhogi mi gibed maler e ringruok, **14** mano kaka remb Kristo biro timo kamano e okang' maduong' molooyo! Nimar ne ochiwore owuon kokalo kuom roho maler ma siko nyaka chieng', ka oonge ketho e nyim Nyasaye. Donge rembeno biro pwodhowa ka ogolowa e timbe ma kelo tho mi wabed gi chuny ma ok ketnwa bura, mondo wati ne Nyasachwa mangima?

15 Mano e momiyo en jagach mar singruok manyien mondo kokalo kuom thone, rawar ma nochiwo ogony ji oa e ketho ma ne gitimo e bwo singruok machon, mondo joma oseluong obi oyud singo mar pok ma

9:13 *Tiende ni, "dhiang' ma dhako ma pok onyuol."

nyaka chieng'. **16** Nimar sama itimo singruok moro gi Nyasaye, chuno ni dhano ma timo singruogno nyaka tho, **17** nimar singruok tiyo mana ka gimoro otho, nikech ok onyal tiyo e kinde moro amora ka ng'at ma ne otimo singruogno pod ngima. **18** Nikech mano, singruok machon bende ne ok ocha ko tiyo ma onge remo ma ne ochuer. **19** Nimar ka Musa nosewuoyo gi ji duto e wi weche duto manie Chik, nokawo remb nyiruedhi, gi mag diek, gi pi, kae to ne okirogi e bug singruok kendo kuom ji duto, kotiyo gi yie rombo makwar ma rieny motue e yadh hisobu **20** kowacho niya: "Ma e remo mar singruok ma Nyasaye osechikou ni umakrugo." **21** Kama no bende, ne okiro remo e hema kendo e gik moko duto mitiyogo e tich maller. **22** Ee, ka luwore gi Chik, chiegni ni gik moko duto ipwodho mana gi remo, kendo

onge richo minyalo we ne ng'ato mak mana ka remo ochuer.

23 Kuom mano, ne dwarore ni gigo ma ne gin kaka ranyisi mag gik manie polo opwodh kitiyo gi yorego, to gik manie polo dwaro ni ochiw misengni malong'o molo. **24** Nimar Kristo ne ok odonjo ei kama ler molos gi lwedo, ma en mana kaka tipo mar gima sie, to ne odonjo ei polo mondo koro ochung' e nyim Nyasaye e lowa. **25** Mano ne ok tim ni mondo ochiwre owuon nyading'eny kaka jadlo maduong' jadona ei kama ler higa ka higa kotiyo gi remo ma ok mare owuon. **26** Nono to dine odwarore ni osandre nyading'eny nyaka a chakruok mar piny. To koro sani ma en giko mar ndalogo, osebiro owuon dichiel ma ok bi nwo kendo, mondo otiek richo kokalo kuom chiwo ngimane owuon kaka misango. **27** Kendo mana kaka tho ori-

to dhano dichiel ma ok bi nwo kendo, eka bang' mano bura, **28** e kaka Kristo bende ne ochiw dichiel ma ok bi nwo kendo, mondo oting' richo mag ji mang'eny; kendo e kinde mar ariyo ma obiro fwenyoree, ok obi timo kamano mondo ogol richo, to mondo joma manye gi kinda ka gigeno yudo warruok obi onene.

10 To nikech Chik oting'o mana tipo mar gik mabeyo ma biro, to ok gik ma sie, dhano ok nyal miyo joma sudo ir Nyasaye obed ma onge richo kokalo kuom dhi nyime chiwo mana misengnigo higa ka higa. **2** Ka ok kamano, donge dikoro ne osewe chiw misengni? Nimar joma tiyo tij Nyasaye ma gin joma ne osepwodh mobedo maller chuth, chunyi koro ok nyal ketonegi bura kendo nikech richogi. **3** Kar mano, misengnigo paro ne ji richogi higa ka higa, **4** nimar ok nyalre mondo remb ruedhi kod

mag diek otiek richo chuth.

5 Omiyo, ka obiro e piny, owacho kama: "Ne ok idwar misango kod chiwo, to kar mano ne ikona ringruok. **6** Ne ok iyie gi chiwo miwang'o pep kaka ogolino kod chiwo migolo nikech richo." **7** Eka ne awachone niya: 'Ne! A Nyasaye, eri asebiro (ondik weche ma wuoyo kuoma e buk modol) mondo atim dwachi.'" **8** Bang' kwongo wacho ni: "Ne ok idwar, kendo ne ok iyie gi misengni, gi chiwo, gi chiwo miwang'o pep kaka ogolino, kod chiwo migolo nikech richo"—ma gin misengni ma Chik dwaro ni ochiw—**9** nowacho kama: "Ne! eri asebiro mondo atim dwachi." Mano nyiso ni ogolo chenro mokwongo mondo eka okel mar ariyo. **10** Kokalo kuom 'dwacheno,' koro osepwodhwa mi wabedo maller kuom ringre Yesu Kristo ma ne ochiw dichiel ma ok bi nwo kendo,

mondo obed misango mar pwodho ji.

11 Bende, pile ka pile jadolo ka jadolo kawo kare mondo oti tich maler, kendo mondo ochiw mana misengnigo nyading'eny, ma gin gik ma ok nyal tieko richo chuth. **12** To jali ne ochiwo misango achiel ma ok bi nwo kendo ne richo mag ji, mi ne obet piny e bad Nyasaye korachwich **13** chakre kindeno ka dhi nyime, korito nyaka chop kinde ma wasike onego oket mondo gibed kaka raten tiendene. **14** Nikech kuom golo chiwo achiel mar misango, jalo osemiyo joma ipwodho mondo obed maler koro bedo malong'ochuth kuom kinde duto. **15** E wi mano, roho maler bende chiwonwaneno ni mano en adier, nimar bang' ka osewacho niya: **16** "Jehova owacho kama, 'Ma e singruok ma anatum kodgi bang' ndalogo. Abiro keto chikena e chuny-

gi, kendo anandikgi e pachgi.'" **17** Eka kendo owacho niya: "Mi ok anapar richogi kendo kata timbegi mag ketho chik." **18** Omiyo, ka osewe ne ji richogi, koro chiwo misango mondo opwodhgi-go ok dwarre kendo.

19 Kuom mano, owetena, nikech koro remb Yesu osemiyo wan gi chir mar luwo yo ma donjo e kama lerno, **20** ma ne oyawonwa mondo obed yo manyien kendo ma terowa e ngima ka nokalo nyaka ei pasia, ma en ringrene, **21** kendo nikech koro wan gi jadolo maduong' moket e wi od Nyasaye, **22** koro wasuduru ir Nyasaye ka wan gi chuny ma ni kare kod yie malong'ochuth, nimar osemi chunywa obedo maler kokalo kuom kironwa remo, kendo ringrewa oselwok gi pi maler, mi koro wounge gi chuny ma ketonwa bura. **23** Wamakuru motegno tij hulo wachgenowa e lela ma ok wayiengni, nimar jalo ma

ne omiyowa singono en jal migeno. **24** Bende, wadewreuru e kindwa mondo wajiw hera kod timbe mabeyo **25** ma ok wajwang' bedo e chokruogewa kanyachiel mana kaka jomoko osebet gi timno, to wajiwreuru, to molooyo sama uneno ni chieng'no medo sudo machiegni.

26 Nimar ka wang'iyogi timo richo goyiem bang' ka wasebedo gi ng'eyo malong'o e wi adiera, koro onge misango moro amora mi-biro gol kendo nikech richo, **27** to gima odong'en mana luoro nikech bura kod mirima mager ka mach ma biro tieko jo akwede chuth. **28** Ng'ato ang'ata mosechayo Chik Musa inego kendo ok keche bang' ka ji ariyo kata adek osechiwo neno. **29** To ng'at mosenyono Wuod Nyasaye, mosekawo remb singruok kayiem nono, ma en remo ma ne omiyo obedo maler, kendo ng'at mosenyiso achaya

ne roho maler ma Nyasaye nyisogo ng'wone mogundho, uparo ni ng'atno biro yudo kum maduong' machal nade? **30** Nimar wang'eyo Jal ma nowacho niya: "Chulo kuor en mara; abiro chulo." Kendo niya: "Jehova biro ng'ado ne joge bura." **31** En gima lich miwuoro ka ng'ato olwar e lwet Nyasachwa mangima.

32 Kata kamano, sikuru ka uparo ndalo machon kane useyudo ler, kaka ne unano ka ukalo e chandruoge mager ahinya. **33** Nitie kinde ma ne uyudo wichkuot kod masiche e lela,* kendo nitie kinde ma un bende ne usiroru e kindu ka ukonyo joma ne yudo chandruoge kaka mago. **34** Nimar ne unyiso ni ukecho joma ne ni e jela kendo ne uyie mondo oyak giu, ka ung'eyo ni un uwegi un gi mwandu maber molooyo kendo ma siko.

10:33 *Tiende sie en, e lela kaka e kar tuke.

35 Kuom mano, kik uwe chir maru olal, ma en chir ma biro miyo uyud gueth mogundho.

36 Nimar dwarore ni ubed gi sinani mondo bang' ka usetimo dwaro mar Nyasaye, gik ma ne osing ochopnu. **37** Nimar pod odong' "mana kinde matin ahinya" ma "jalno ma biro nochop kendo ok obi deko."

38 "To ng'ata makare nobed mangima kokalo kuom yie," to "kapo ni odok chien, chunya ok bi mor kode." **39** Koro ok wan kaka jogo ma dok chien e kethruok, to wan jogo ma nigi yie ma biro miyo ores ngimawa.

11 Yie en bedo gader chuth kuom gik migeno, en neno gik migenogo kata obedo ni ok negi gi wang'. **2** Nikech joma chon ne nigi yie ma kamano, Nyasaye nochiwo neno ni oyie kodgi.

3 Kuom yie wanyalo neno ni ndalogo ne ochan kare kokalo kuom

wach Nyasaye, mondo gik mineno obed gik ma nitie koa kuom gik ma ok ne.

4 Kuom yie, Abel nochiwo misango ma nigi ber molooyo mar Kain, kendo kokalo kuom yie no-gono, ne ochiw neno ni en ng'at makare, nimar Nyasaye nochiwo neno kuom rwako michne, kendo kata obedo ni ne otho, pod owuoyo kokalo kuom yie.

5 Kuom yie, ne odar Enok mondo kik one tho, kendo ne ok nyal yude nikech Nyasaye nosedare; nimar ka pok ne odare, ne ochiw neno kuome ni ne osemoro Nyasaye e yo malong'o. **6** E wi mano, ka ng'ato onge gi yie, ok onyal moro Nyasaye e yo malong'o, nimar ng'at ma sudo ir Nyasaye nyaka bed gi yie ni entiere, kendo ni en jachiw-mich ne joma manye gi kinda.

7 Kuom yie, bang' ka Noa noseiyudo siem moa kuom Nyasaye e wi gik ma ne pok one gi wang',

nonyiso ni noluoro Nyasaye kuom gero yie mondo oresgo joode; kendo kokalo kuom yiene-no, nonyiso ni bura oloyo piny, kendo ne okwane kaka ng'at makare nikech yie.

8 Kuom yie, kane oluong Ibrahim, noluwo kaka ne owachne mi nowuok modhi kama ne idhi miye kaka pokne; nowuok mi odhi kata obedo ni ne ok ong'eyo kama ne odhiyoe.

9 Kuom yie, ne obedo jadak ma wendo e piny ma ne osing mana kaka e piny ma wendo, ka odak e hembe kanyachiel gi Isaka kod Jakobo, ma ben-de ne dhi bedo jayud pok mar singo achielno.

10 Nimar noyudo orito dala ma nigi mise madier ma Nyasaye owuon e ma ne ochano kendo ogero.

11 Kuom yie, Sara noyudo teko mar mako ich kata obedo ni nosekalo hike mag nyuol, nimar ne okwano jachiw-singono kaka Ng'at mi-

geno. **12** Nikech mano, koa kuom dichwo achiel ma ne chal ka ng'at ma nosetho, ne onyuol nyithindo ma kwan-gi ng'eny ka sulwe mag polo, kendo ma ok kwanre kaka kuoyo manie dho nam.

13 Jogo duto ne otho ka gin gi yie kata obedo ni singogo ne ok ochoponegi; to ne ginenogi gi kama bor mi girwakogi gi mor, kendo ne ginyiso ayanga ni ne gin mana welo kendo jodak ma kadho e pinyno. **14** Nimar joma wuoyo e yo ma kamano, nyiso maler ni gimanyo gi kinda kamoro ma en kargi giwegi.

15 To e ma ka dine bed ni gisiko ka giparo kama ne giwuokie, pod dine gibedo gi thuolo mar dok.

16 To koro gidwaro mondo giyud kama ber molo, tiende ni kama en mar polo. Kuom mano, Nyasaye ok bed gi wichkuot kodgi sama iluonge ni Nyasachgi, nimar oseikonegi dala moro.

17 Kuom yie, kane itemo Ibrahim, ne ochalo ka

gima nochiwo Isaka kaka misango—ng'at ma no-serwako singogo gi mor notemo chiwo wuode ma miderma— **18** kata obedo ni ne osesingne niya: “Mano mibiro luong ni kothi nobi kokalo kuom Isaka.” **19** To nong'ado ei chunye ni Nyasaye ne nigi nyalo mar chiero Isaka kata mana kuom joma otho, kendo nochako oyudo Isaka koa e tho e yor ranysisi.

20 Kuom yie, Isaka bende noguedho Jakobo gi Esau ka onyisogi gik ma ne dhi biro bang'e.

21 Kuom yie, kane Jakobo chiegni tho, noguedho moro ka moro kuom yawuot Josef kendo nolamo Nyasaye ka oyie-ngore e wi ludhe.

22 Kuom yie, kane Josef chiegni tho, nowuoyo konyiso ni nyithind Israel ne dhi wuok e piny Misri; kendo nochikogi kuom wach motudore gi chokene.*

11:22 *Kata, “yikne.”

23 Kuom yie, jonyuol Musa ne opande kuom dweche adek kane ose-nyuole, nikech ne gineno kaka nyathino ne jaber, kendo ne ok giluoro chik ruoth. **24** Kuom yie, ka Musa nosebedo ng'at maduong', ne otamore ni kik luonge ni wuod nyar Farao, **25** koyiero mondo ji otimne marach kanyachiel gi oganda Nyasaye, kar mondo oyud mor mar ndalo manok ma richo kelo, **26** nimar nokwano achaya mar Kristo kaka mewo ma nigi duong' molooyo mwandu mag Misri, nikech nochomo wang'e tir kuom mich ma ne idhi miye. **27** Kuom yie, nowuok Misri, to ne ok oluoro mirimb ruoth, nimar nome-do dhi nyime chung' motegno kaka jalno ma neno Ng'atno ma ok ne gi wang'. **28** Kuom yie, notimo sawo mar Pasaka kod kiro remo mondo jakel-kethruok kik kel hinyruok ne nyithindgi makayo.

29 Kuom yie, ne gikalo e Nam Makwar mana ka gima ne gin e lowo mo-two, to ka Jo-Misri notemo ng'ade, nam ne omuonyogi.

30 Kuom yie, ohinga mag Jeriko ne olwar piny bang' ka Jo-Israel ne osewotho ka gilworigi kuom ndalo abiriyo.

31 Kuom yie, Rahab ma ne en dhako ma ndhaga* ne ok otho kanyachiel gi joma ne otamore winjo Nyasaye, nimar ne orwako joma ne oor dhi nono pinyno kotimo mano e yor kuwe.

32 To kare damed wacho ang'o? Nimar thuolo ok bi roma ka adhi nyime wuoyo e wi Gidion, gi Barak, gi Samson, gi Jeftha, gi Daudi, kaachiel gi Samuel kod jona-bi mamoko. **33** Kokalo kuom yie, ne giloyo pinjeruodhi, ne gimiyo gik makare obetie, ne omigi singo, ne gigeng'o dho sibuoche, **34** ne gi-

11:31 *Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa.

kueyo teko mar mach, ne gitony a e dho ligangla, nyawogi ne olok mobedo teko, ne gibedo gi teko maduong' e lweny, kendo ne giloyo chuth ogendni mag lweny ma ne omonjogi. **35** Kokalo kuom chier, mon ne orwako joggi ma ne osetho, to jomamoko ne osand nikech ne ok ginyal yie mondo ogonygi ka iwarogi e yo moro amora, mondo gibi giyud chier maber molooyo. **36** Ee, jomoko noyudo sand kane ijargi kendo kane ichwadogi, to adier mokalo kata kanyo, jomoko ne otue gi nyoroche to moko ne oter e jela. **37** Ne ochielgi gi kite, ne otem yiegi, ne ong'adgi gi msu-meno mi opoggi ariyo, ne oneggi gi ligangla, ne giwuotho koni gi koni ka girwako piende rombe gi piende diek, ne gin joma ochando, ne giyudo masiche, kendo ne itimonegi marach; **38** bende, piny ne ok owinjore kodgi. Ne giwuotho koni gi koni e thimbe, e gode,

e rogni, kendo ei buche manie lowo.

39 To e ma jogo duto, kata obedo ni ne ochiw neno maber kuomgi nikech yiegi, singono ne ok ochoponegi, **40** nimar Nyasaye noseneno chon ni omiwae gimoro maber moloyo, mondo oketwa wabed malong'o chuth mana ka wan kanyachiel kodgi.

12 Omiyo, nikech wan gi joneno mang'eny molworowa kaka boche polo kamano, wan bende wawituru okoting' duto kod richo ma duodowa mayot, kendo waringuru gi sinani e ng'wech moseket e nyimwa, **2** ka wachomo wang'wa tir kuom Jatelo Maduong' moseket mar yiewa kendo Jachop yiewa, ma en Yesu. Nikech mor maduong' ma ne oket e nyime, ne onano e yadh-sand ka ochayowich-kuot, kendo osebet piny e bat korachwich mar kom-loch mar Nyasaye. **3** Kuom adier, pa-

ruru ahinya kuom jalno mosenano e weche ma joricho kwedego ma gin weche ma ok kel ne jogo ber ngang', mondo kik uol mi chunyu a.

4 E lweny ma ukedoe gi richono, pok ukedo nyaka e okang' ma rembu ochuer. **5** Kendo wiu osewil chuth gi wach misayougo kaka nyithindo niya: "Wuoda, kik icha kum ma Jehova rieyigo, kendo kik chunyi a sa ma okweri; **6** nimar ng'at ma Jehova ohero e mokumo mondo orieye; adier, ochwado ng'ato ang'ata ma orwako kaka wuode."

7 Dwarore ni unan nikech mano en yo ma uyudogo kum ma rieyou. Nyasaye sayou kaka nyithinde. Be nitie nyathi ma wuon mare ok nyal kumo? **8** To ka udu-to pok omiu kumno, ok un nyithinde gadier, un nyithindo ma ok onyulo. **9** E wi mano, wuonewa ma dhano ne ohero kumowa kendo ne wamiyogi luor. Donge one-

go wabed moikore mo-loyo mondo wayie bolore e bwo Wuon ngimawa, wan joma rohona maler oseyiero mondo wabed mangima? **10** Nimar ne gikumowa kuom kinde machuok ka luwore gi gik ma ne gineno ni bernegi, to Nyasaye timo kamano mondo wayud ber ma biro miyo wabed joma ler kaka en. **11** En adier ni onge kum ma nenore ni kelo mor gie seche michiwee, to obedo malit; kata kamano, achien onyago olemb kuwe ma en yor ngima makare kuom joma kumno osetiego.

12 Kuom mano, teguru bede mobengore kod change monyosore, **13** kendo sikuru ka uloso ne tiendeu nderni moriere tir, mondo rang'ol kik wil, to kar mano ochang. **14** Dwaruru kuwe gi ji duto kod pwodhruok ma ka ng'ato ongego to ok none Ruodhwa. **15** Tang'uru ahinya mondo kik ng'ato ochwe ma ok oyudo

ng'wono mogundho mar Nyasaye, mondo kik mise motimo sum twi mi kel chandruok, kae to omiyo ji mang'eny bedo gi chilo; **16** kendo tang'uru mondo ng'ato kik bedie e kindu ma jateruok, kata ng'ato ang'ata ma ok kaw gik mowal e yo mapek kaka dwarore, kaka Esau ma ne owito ratirone mar bedo kayo kane owile gi chiemo ma nyadichiel. **17** Nimar ung'eyo ni bang'e sama nodwaro ni omiye gueth kaka pokne, ne otame; nikech kata obedo ni pi wang'e ne ochuer ka notemo ahinya ni olok wachno, mano ne ok onyalore.

18 Nimar pok ubiro e got minyalo mul kendo ma osemokie mach ma liel, ma nigi bor polo ma rateng' gi mudho mandiwa kod yamo mager, **19** kanyachiel gi ywak mar turmbeta kod dwol ma hulo weche, ma ka ji nowinjo, ne gikwayo mondo kik med hulnegi wach

moro amora. **20** Nimar ne giluro ahinya chik ma ne wacho niya: "Kata mana le moro ka omulo got, to nyaka chiele gi kite." **21** Bende, gik ma ne ginenogo ne lich miwuoro mi Musa nowacho niya: "Aluor ahinya kendo akirni." **22** To un usebiro e Got Sayun kendo e dala mar Nyasaye mangima, Jerusalem manie polo, kod malaike tara gi tara **23** mocho-kore, kod kanyakla mar joma gin kayo, ma nyinggi osendik e polo, kendo Nyasaye ma en Jang'ad-Bura mar ji duto, kendo ngima mar joma kare ma roho maler oseyiero kendo miyogi bedo malong'o chuth, **24** kod Yesu ma en jagach mar singruok manyien, kod remo mokit ma hulo weche e yo malong'o moloyo remb Abel.

25 Temuru matek mondo kik uwe winjo jalno ma wuoyo. Nikech ka joma ne otamore winjo jal ma ne chi-

wo siem mag Nyasaye e piny ne ok otony, mano kaka ok wabi tony ka walokore mi waweyo jal ma wuoyo kodwako e polo! **26** E kindeno, dwonde ne oyiengo piny, to koro sani oesingo kama: "Pod nyadichiel to abiro yiengo, ok mana piny kende, to polo bende." **27** Koro wacho ni, "pod nyadichiel" nyiso ni ibiro gol gik ma yiengni, gik ma Nyasaye ok oloso, mondo eka gik ma ok yiengni osik. **28** Omiyo, nkech koro wabiro yudo Pinyruoth ma ok nyal yiengni, wadhiuru nyime rwako ng'wono mogundho mar Nyasaye gi mor. Kokalo kuom ng'wonono, wanyalo tiyo ne Nyasaye e yo moyiego ka waluore kendo ka wamiye duong'. **29** Nimar Nyasachwa en mach ma tieko gik moko chuth.

13 Hera ma un-go e kindu kaka hera manie kind owete mondo omed dhi nyime. **2** Wiu

kik wil gi tim rwako welo, nimar kuom timo kama-no jomoko norwako malaike kata ka ok ging'eyo.

3 Beduru ka uparo joma ni e jela, mana ka gima un bende un e tuech kanyachiel kodgi; bende, paruru joma itimonegi marach, nikech un uwe-gi un bende un e ringruok.* **4** Kend mondo obed gima ji duto miyo luor, kendo otanda mar kend kik dwany, nimar Nyasaye biro ng'ado bura ne joterruok gi jocho-de. **5** Kit ngimau mondo kik obed mar hero pesa, to ubed joma gik ma un-go sani romou. Nikech osewacho kama: "Ok anaweu ngang', kendo ok anajwang'u ngang'." **6** Eka mondo wabed gi chir maduong' kendo wacho niya: "Jehova e jakonyna; ok analuor gimoro. En ang'o ma dhano ditimna?"

13:3 *Nenore ni wachno en kaka ngero ma tiende en ni, "ka gima usandoru kaachiel kodgi."

7 Beduru ka uparo joma tayou, ma gin joma osewachonu wach Nyasaye, kendo luwuru yie-gi bang' neno kaka timgi obet.

8 Yesu Kristo siko kaka en, nyoro kod kawuono, kendo nyaka chieng'.

9 Kik uwe mondo puonj mopogore opogore kod ma yoreyore omi uba yo, nimar ber molo-yo mondo ng'wono mogundho mar Nyasaye oteg chuny ng'ato, to ok kokalo kuom chiemo ma gin gik ma ok kony joma odich kodgi.

10 Wan gi kendo mar misango ma en kama joma tiyo tij Nyasaye e hema ok nigiratio mar chiemo. **11** Nimar le ma jadolo maduong' tero rembgi ei kama ler kochiwogi kaka misango mar richo iwang'o ringregi oko mar kambi.

12 Kuom mano, Yesu bende ne osand oko e ranga dala, eka mondo opwodh ji odok maler kotiyogi gi rembe owuon.

13 Omiyo, wadhiuru ire

oko mar kambi, ka wating'o achaya ma noting'o, **14** nimar waonge gi dala moro ma siko, to wamanyo gi kinda dala ma biro. **15** Koka-lo kuom Yesu, kinde duto wachiwuru ne Nyasaye misango mar pak, tiende ni olemo mar dhowa, ma en gima lando nyinge e lela. **16** E wi mano, wiu kik wil gi timo maber kendo pogo gik ma ungo ne jomamoko, nikech Nyasaye mor ahinya gi misengni ma kamago.

17 Beduru joma luwo kaka joma tayou chikou kendo yieuru bedo e bwo tekogi, nimar gisiko ka giritou kaka joma biro dwoko wach e bura, mondo giti tijno ka gin gi mor to ok gi chuny mappek, nikech mano nyalo kelonu hinyruok.

18 Sikuru ka ulamona, nimar wageno ni wan gi chuny matir ma ok ketnwa bura, nikech wadwaro bedo jorati-ro e gik moko duto ma watimo. **19** To molooyo, akwayo ni ulamna mo-

ndo aduog iru mapiyo kaka nyalore.

20 Nyasach kuwe no-chiero Ruodhwa Yesu kane ogole e tho. Kendo remo mar singruok mochwere ni kod Yesu, jakwath maduong' mar rombe. Mad Nyasach kuwe **21** omi ubed moikore gi gik mabeyo duto mondo utim dwache, kotimo kuomwa gima long'o e wang'e kokalo kuom Yesu Kristo. Duong' obedne mochwere kendo nyaka chieng'. Amin.

22 Owetena, koro asayou mondo uhoru mos kuchiko itu ne weche moting'o jipgo, nimar asendikonu barua machuok. **23** Daher ni ung'e ni osegony Timotheo owadwa. Kapo ni obiro mapiyo, to wanabi kode mondo waneu.

24 Mosnauru ji duto matayou e kindu kendo umosna joma ler duto. Joma ni Italia ooronu mos.

25 Ng'wono mogundho mar Nyasaye mondo obed kodu uduto.

BARUA MAR JAKOBO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1) Nano kelo mor (2-15) Yie mosekalo e tem (3) Sikuru ka ukwayo ka un gi yie (5-8) Gombo e ma kelo richo kod tho (14, 15) Mich mabeyo duto a malo (16-18) Winjo kendo timo kaka wach Nyasaye dwaro (19-25) Ng'at ma ng'iyo wang'e e kio (23, 24) Kit lamo maler kendo ma ok ochido (26, 27) 2 Dewo wang' jomoko moloyo jowetegi en richo (1-13) Hera en chik ma ka ruoth (8) Yie ma onge tim en yie motho (14-26) Jochiende oyie kendo gikirmi (19)	Ibrahim ne oluong ni osiep Jehova (23) 3 Boyo lep (1-12) Joma thoth ok onego obed jopuonj (1) Rieko moa malo (13-18) 4 Kik ubed osiep piny (1-12) Kweduru Jachien (7) Suduru machiegni gi Nyasaye (8) Siem mimiyo josunga (13-17) "Ka en dwaro mar Jehova" (15) 5 Siem mimiyo jomwandu (1-6) Nyasaye guedho joma nano (7-11) "Ee" maru mondo obed ee (12) Lamo mar yie nig teko (13-18) Konyo jaricho mondo oduog e yo (19, 20)

1 An Jakobo, misumba mar Nyasaye kod mar Ruodhwa Yesu Kristo, andikonu un dhou-di 12 mokere kuonde mopogore opogore:

Amosou!
2 Owetena, kwanuru ni en mana mor lilo sama uromo gi tembe mopogore opogore, **3** ka ung'eyo ni sama utimo

kamano, yieu ma koro osekalo e temno nyago kido mar sinani. **4** To weuru mondo kido mar sinani ochop tichne chuth, eka ubed moromo chutho kendo malong'o e weche duto, ma ok urem e yo moro amora.

5 Omiyo, ka nitiere ng'ato e kindu mochando riek, osik kokwayo Nyasaye, nimar Nyasaye chiwo riek ne ji duto e yo mogundho ma ok omany ketho kuom ng'ato, kendo enomiyego.

6 To osik ka okwayo ka en gi yie ma ok oriw gi kiawa kata matin, nimar ng'at ma riwo gi kiawa chal gi apaka manie nam ma yamo tago kendo tero koni gi koni.

7 Kuom adier, ng'atno ok onego ogen yudo gimoro amora kuom Jehova; **8** en ng'at ma bagni e paro ariyo kendo ma ok ochung' motegno e yorene duto.

9 To owadwa manie ngima ma piny mondo obed mamor nikech oseting'e malo, **10** bende,

owadwa ma jamwandu mondo obed mamor nikech oseduo ke piny, nimar mana kaka maua manie pap, jamwandu biro lal nono. **11** Mana kaka wang'-chieng' wuok gi liet mager kendo miyo yien gi lum ner, kendo miyo maua mosethiewo kuomgi lwar mi bergi ma oko lal nono, kamano bende e kaka jamwandu biro lal nono e yorene moluworego.

12 Ng'at mamor en ng'atno ma dhi nyime nano e tem, nikech ka Nyasaye oseylie kode, ng'atno biro yudo osimbo mar ngima ma Jehova nosingo ne joma dhi nyime here. **13** Sama ng'ato ni e tem, kik owach niya: "Nyasaye tema." Nimar gik maricho ok nyal temgo Nyasaye, to en owuon bende ok otem ng'ato ang'ata.

14 To ng'ato ka ng'ato itemo ka iywaye kendo ka iyondhe gi gombone owuon. **15** Eka gombono ka osetegno, onyuolo richo; kae to ka

osetim richono, okelo tho.

16 Owetena ma ahero, kik wuondu. **17** Mich mabeyo duto gi chiwo malong'o duto a malo. Gilor piny ka giwuok kuom Wuonwa ma wuon gik ma chiwo ler manie polo, jal ma ok lokre kata ma ok sud kaka tipo. **18** Dwache ne en ni mondo onyuolwa kokalo kuom wachne mar adiera, mondo wabi wabed kaka kit nyak mokwongo mag chuechne.

19 Un owetena ma ahero, ng'euru wachni: Ng'ato ka ng'ato nyakabed ng'at ma winjo wach piyo, ma terore mos kuom wuoyo, kendo ma terore mos kuom mirima, **20** nikech mirimb dhano ok chop gima kare e wang' Nyasaye. **21** Kuom mano, goluru kit chilo duto kod gik maricho duto mondo gia kuomu, kendo urwak wach ma ichuoyo e iu ma en gima nyalo resou, ka utimo kamano e yor muolo.

22 Kata kamano, beduru joma timo kaka wach Nyasaye dwaro, to ok mana joma winjo kende ka uwuondoru uwegi gi paro ma ok adier. **23** Nimar ka ng'ato en mana ng'at ma winjo wachno to ok en ng'at ma timo, jalo chal gi ng'at ma ng'iyo wang'e owuon e kio. **24** Nikech ong'iyore owuon kae to owuok kanyo, to gikanyono wiye wil gi kaka ochalo. **25** To ng'at ma nono i chik kendo osiko ei chikno, ma en chik malong'o chuth ma miyo ji bedo thuolo, ok obed kaka ng'at ma winjo kae to wiye wil, to obedo ng'at ma timo ka luwore gi kaka idwaro; kendo obiro bedo mamor kuom time.

26 Ka ng'ato paro ni en jalam Nyasaye, to ok otue lewe, owuondo chunye owuon kendo lamo mare en kayiem nono. **27** Kit lamo maler kendo ma ok ochido e wang' Nyasachwa kendo Wuonwa e ma: ni warit

nyithi kiye kod mond lie-
te e chandruokgi, kendo
waritre wawegi mondo
kik wabed gi mbala moro
amora moa e pinyini.

2 Owetena, umakoru gi
yie mar Ruodhwa ma
nigi duong', ma en Yesu
Kristo, to gie kindeno be-
nde udewo wang' jomoko
ahinya moloyo jowetegi,
donge en kamano, koso?
2 Ka ng'at ma nigi tere
mar dhahabu e lith lwe-
te kendo morwakore gi
lewni ma pichni odonjo e
chokruogeu, to ng'at mo-
dhier morwako lewni mo-
lil bende odonjo, **3** be
dibed ni udewo ahinya
wang' jalo morwakore gi
lewni ma pichni ka uwa-
chone ni, "In bi ibed kama
ber kae," to jal modhier
uwachone ni, "In dong' ki-
chung' ka," kata ni, "Dhi
ibed kacha e bwo raten
mar tiendena"? **4** Ka en
kamano, donge mano nyi-
so ni un gi kidienje e ki-
ndu uwegi ma keto ji e
rang'iny mopogore opo-
gore, kendo donge mano
nyiso ni usebedo joma
ng'ado bura e yo marach?

5 Owetena ma ahero,
winjuru. Donge Nyasaye
noyiero joma odhier ka
luwore gi wang' piny-
ni mondo gibed mo-
mewo e yie, kendo gibed
joma noyud pok mar
Pinyruoth ma nosingo ne
joma ohere? **6** To use-
chayo joma odhier. Do-
nge jomwandu e ma sa-
ndou kendo giterou e
nyim ute yalo bura?
7 Donge gichayo nying
ma jaber ma ne oluangu-
ne? **8** Koro, ka uchopo
chik ma ka ruoth ma lu-
wore gi wach manie Ndi-
ko ma wacho ni, "Nya-
ka iher wadu kaka ihe-
rori iwuon," mano utimo
maber ahinya. **9** To ka
udhi nyime dewo wang'
jomoko ahinya moloyo jo-
wetegi, utimo richo ke-
ndo chik kwedou ka chik-
no nyiso ni un joketho.

10 Nimar ka ng'ato
luwo weche duto manie
Chik to oketho e wach
moro achiel, osebedo ja-
ketho kuom wechego
duto. **11** Nimar jalo ma
nowacho ni, "Kik ichod,"
bende e jal ma nowa-

yie kende. **25** E yo ma chal kamano, donge Rahab ma ne en dhako ma ndhaga* ne okwan kaka ng'at makare koka-lo kuom tim, nikech norwako joma ne oor kotimo kamano e yo maber mi ne okowogi gi yo machielo? **26** Kuom adier, mana kaka ringruok ma onge gi much ngima otho, e kaka yie ma onge gi tim bende otho.

3 Owetena, thothu ok onego obed jopuonj, nimar ung'eyo ni wanayud bura mager molojo. **2** Nimar waduto wachwanyore nyading'eny. Kapo ni nitie ng'at ma ok chwanyre e wach, jalo en ng'at malong'o chuth kendo en ng'at ma nigi nyalo bende mar chiko dende duto. **3** Sama watueyo dho farese mondo giluw kaka wachikogi, wabedo gi nyalo mar chiko dendgi duto bende. **4** Nonuru meli bende:

Jak 2:25*Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa.

Kata obedo ni gin gik madongo ahinya kendo yamo mager e ma riebogi, ichikogi mana gi ngayi moro matin nyaka kamoro amora ma jakwang' yie dwaro dhiye.

5 Kamano bende, lep en fuoni matin e del to e ma opong' gi sunga madongo. Neuru kaka mach matin ahinya nyalo wang'o bungu maduong'!
6 Lep bende en mach. Kuom fuonni mag dendwa, lep e ma opong' gi timbe duto ma ok kare, nimar omiyo del duto bedo ma ok ler, kendo onyalo moko mach e ngima ng'ato te, kendo Gehena* e ma moko majno kuome.
7 Nimar kit le duto mag bungu, gi winy, gi le mamol, kod gik mochue manie nam, inyalo bo kendo dhano osebedo ka boyogi. **8** To onge dhano ma nyalo boyo lep. En gima ok kue mos kendo okelo hinyruok, opong' gi sum ma nyalo neko. **9** Wa-

Jak 3:6*Ne en kar wang'o yugi oko mar Jerusalem. Ne Glosari.

tiyo gi lep e pako Jehova, ma en Wuonwa, to bende watiyo kode e kuong' o dhano ma ne ochue "e kido ma chal gi Nyasaye."

10 E dhok achielno e ma pak kod kuong' wuokie.

Owetena, ok en gima owinjore mondo gik moko otimre e yo ma kamano. **11** Donge soko ok nyal miyo pi maber* kod pi makech owuog e otuchi achiel, koso? **12** Owetena, donge yadh ng'owo ok nyal nyago olemb zeituni kata olemb mzabibu, koso? Kamano bende, pi maber ok nyal wuok e pi chumbi.

13 En ng'a kuomu mariek kendo mong'eyo nono tiend weche? Kokalo kuom timne maber, onyis gik mosebedo kotimo gi muolo nikech bedo gi rieko. **14** To ka un gi nyiego mager kod ywaruok mag dhawo ei chunyu, kik ubed ka upakoru kendo ka uriambo ne adiera. **15** Mano ok en

Jak 3:11*Tiende sie en, "pi mamit."

rieko ma lor koa malo; to en mar pinyni, mar ringruok, kendo mar jochiende. **16** Nikech kamoro amora ma nyiego kod ywaruok mag dhawo nitie, kanyo bende e ma koko mag chochni kod gik moko duto maricho nitie.

17 To rieko moa malo, mokwongo oler, kae to ohero kuwe, otur, oikore luwo kaka ichike, opong' gi kech kod olembe mabeyo, ok odew wang' jomoko moloyo jowetegi, bende ok owuondre. **18** E wi mano, kuom joma ohero loso kuwe, gichuoyo koth olemo mar tim makare kama nitie kuwe.

4 En ang' o ma kelo lwe-nje kod dhawo e kindu? Donge gombou mag ringruok ma kedo e iu e ma kelogi? **2** Ugombo, to e ma pod uongego. Udhi nyime neko kendo ugombo gige jomamoko, to e ma pod ok unyal yudo. Udhi nyime dhawo kendo goyo

lweny. Uongego ni-kech ok ukwa. **3** Sama ukwayo, ok unwang' ni-mar ukwayo ka un gi dwaro ma ok kare mondo utigo e chopo gombou mag ringruok.

4 Un joma terore,* donge ung'eyo ni bedo osiep piny kelo sigu e kindu gi Nyasaye? Kuom mano, ng'ato ang'ata ma dwaro bedo osiep piny bedo jasik Nyasaye.

5 Koso uparo ni en kayiem nono sama wach manie Ndiko wacho ni: "Kido modak e chunywa siko ka bedo gi gombo mar ich-lit"?

6 Kata kamano, ng'wono mogundho ma Nyasaye chiwo duong' molo. Omiyo, wach manie Ndiko wacho kama: "Nyasaye kwedo jong'ayi, to ochiwo ng'wonone mogundho ne joma bolore."

7 Kuom mano, yieuru boloru e bwo loch Nyasaye; to kweduru Jachien, mi noringu.

Jak 4:4*Tiende ni, joma ok omakore motegno gi Nyasaye.

8 Suduru machiegni gi Nyasaye to en bende nosud iru. Pwodhuru lwe-teu obed maler un joricho, kendo pwodhuru chunyu un joma bagni e paro ariyo. **9** Beduru gi kuyo, ywagreuru malit, kendo ugo nduru. Nyierou mondo olokre ywak, kendo mor maru olokre kuyo. **10** Bolreuru e nyim wang' Jehova, to obiro ting'ou malo.

11 Owetena, weuru wuoyo marach e kindu uwegi. Ng'ato ang'ata ma wuoyo marach e wi owadwa moro kata ma ng'ado bura ne owadgi, owuoyo marach e wi chik kendo ong'ado ne chik bura. Ka ing'ado ne chik bura, koro ok itim kaka chik dwaro, to ilokori jang'ad-bura. **12** Nitie ng'at achiel kende ma en Jachiw-Chik kendo Jang'ad-Bura, en e ma en gi nyalo mar reso ji kendo ketho ji. To in, in ng'a ma ing'ado bura ne nyawadu?

13 Omiyo, koro biuru un joma wacho ni: "Ka-

wuono kata kiny wana-dhi nyaka e taon moro mi wadag kuno kuom higa achiel, kendo wabiro tiyo tij loko mi wayud ohala,”

14 to koni ok ung'eyo kaka ngimau biro chalo kiny. Nikech un mana ong'ueng'o ma betie kuom kinde machuok kae to lal nono. **15** Kar mano, onego uwach kama: “Ka en dwaro mar Jehova, wanabed mangi-ma mi watim ma kata macha.” **16** To sani un gi sunga ka upakoru e yor ng'ayi. Pakruok duto ma kamago ok ber. **17** Kuom mano, kapo ni ng'ato ong'eyo gima kare monego otim to ok otime, mano en richo e wiye.

5 Koro biuru un jomwandu, ywaguru kendo ugo nduru nikech masiche ma biro kuomu. **2** Mwandu magu osetow kendo kute osechamo lepu. **3** Nyal osechamo dhahabu gi fedhau chuth, kendo nyal man kuomgi biro chiwo neno ni un gi ketho, kendo

obiro chamo ringreu. Gik ma usekano biro chalo gi mach e ndalo mag giko.

4 Neuru! Chudo ma use-tuono jotich ma ne okeyo e puotheu siko ka kok gi dwol maduong', kendo ywak mar jokeyo-go ni mondo okonygi osechopo nyaka e it Jehova mar ogendni mag lweny. **5** Usebedo ka udak e ngi-ma ma malo mopong' gi dhialruok kendo uchopo gombou mag ringruok e piny. Usemiyo chunyu odoko machwe e chieng'yeng'o. **6** Useng'ado bura; usenego ng'at makare. Donge okwedou?

7 Kuom mano, beduru joma hore mos nyaka chop ndalo ma biro yudo ka Ruodhwa nitie.* Neuru! Japur siko ka rito ahinya kogeno ni lowo biro nyakne, kohore mos nyaka chop koth mokwonggo gi koth ma achien bi. **8** Un bende beduru joma hore mos; miuru chunyu obed motegno, nikech

Jak 5:7*Wach molok kae ni “nitie,” en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

kinde ma biro yudo ka Ruodhwa nitie* osekayo machiegni.

9 Owetena, kik ung'ur e kindu uwegi, mondo kik ng'adnu bura. Neuru! Jang'ad-bura ochung' e dhoot. **10** Owetena, neu ru jonabi ma nowuoyo e nying Jehova kaka ranyisi monego uluw nikech masiche ma ne oyudogi kod horuok ma ne gikadhoe. **11** Neuru! Wawkwano joma osenano ni gin joma mor. Usewinjo wach Ayub kaka ne onano kendo useneno gima Jehova notimone bang' mano, ni Jehova ogundho gi hera matut kendo okecho ji.

12 To moloyo duto owetena, weuru kuong'oru gi polo, kata gi piny, kata gi kuong'ruok moro amora. Kar mano, "Ee" maru mondo obed mana ee, to "Ooyo" maru obed mana ooyo, mondo kik ng'adnu bura.

Jak 5:8* Wach molok kae ni "nitie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

13 Be nitie ng'ato e kindu ma yudo masiche? Odhi nyime kwayo Nya-saye e lamo. Be nitie ng'ato ma chunye mor? Ower wende zaburi. **14** Be nitie ng'ato ma tuo e kindu? Oluong jodong-kanyakla obi ire mondo gilamne ka giwire gi mo e nying Jehova. **15** Eka lamo mar yie biro miyo ng'at ma tuono* owinj maber, kendo Jehova biro chunge malo. Bende, kapo ni nitie richo moko mosetimo, ibiro wene.

16 Kuom mano, huluru richou ayanga e kindu, kendo ulam ne joweteu mondo ochangu. Kwayo mar ng'at makare nigi teko kendo otiyo ahinya.

17 Elija ne en mana dhanoma chal kaka wan, to e ma ne olamo gi kinda mondo koth kik chue, mi koth ne ok ochue e piny-no kuom higni adek gi dweche auchiel. **18** No-chako olemo kendo, mi polo nochiwo koth kendo pinyno nobedo gi nyak.

Jak 5:15* Tiende sie en, "ng'at mool."

19 Owetena, ka nitie ma loko jaricho mo-
ng'ato kuomu ma obayo ndo oa e yore marach
yo koa e adiera, kae to biro reso jarichono oa e
ng'at machielo oduoke e tho kendo obiro umo ri-
cho mogundho.

BARUA MOKWONGO MAR

PETRO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1, 2) Nyuol manyien ma kelo geno mangima (3-12) Beduru joma ler kaka nyithindo ma luwo kaka ichikogi (13-25) 2 Bed gi gombo mar wach Nyasaye (1-3) Kite mangima igero obed ot kuom roho mar Nyasaye (4-10) Dak kaka welo e piny (11, 12) Bolruok mowinjore (13-25) Kristo ne oweyonwa ranyisi maber (21) 3 Mon kod chwogi (1-7) Kechreuru; dwaruru kuwe (8-12) Sand nikech tim makare (13-22)	Beduru moikore dwoko wach e wi genou (15) Batiso kod chuny maber ma onge bura (21) 4 Dag kitimo dwach Nyasaye kaka Kristo notimo (1-6) Giko mar gik moko duto osekayo machiegni (7-11) Sand nikech bedo Jakristo (12-19) 5 Kwauru kueth mar Nyasaye (1-4) Bolreuru kendo beduru ka uneno (5-11) Keturu parruok duto kuom Nyasaye (7) Jachien en kaka sibuur ma ruto (8) Weche mogik (12-14)

1 An Petro ma jaote mar Yesu Kristo, andikonu un ma un mana jodak ma kadho, ma ukeru kuonde mopogore opogore e Ponto gi Galatia gi Kapadokia gi Asia kod Bithinia, un joma osewier **2** ka luwore gi kaka Nyasaye Wuonwa nosejango motelo, gi pwodhruok kokalo kuom roho maler mondo ubed joma luwo kaka ichikogi kendo ma osekir kuomgi remb Yesu Kristo:

Ng'wono mogundho kod kuwe mondo omedrenu.

3 Opak Nyasaye ma Wuon Ruodhwa Yesu Kristo, nimar kuom kechne maduong', nomiyo-wa nyuol manyien mondo wabed gi geno mangima kokalo kuom chierro Yesu Kristo oa kuom joma otho, **4** mondo wabed gi pok ma ok tow, ma onge chilo, kendo ma ok kethre. En gima osekanu e polo, **5** un ma teko mar Nyasaye miyou arita maber nikech yie maru mondo ubi uyud

warruok ma ibiro el e ndalo mag giko. **6** Nikech mano, un gi mor maduong' kata obedo ni gie sani nyaka usandru kuom kinde manok e tembe mopogore opogore, **7** mondo yieu mosekalo e tem, ma en yie ma nengone duong' molooyo dhahabu ma kethore kata obedo ni oseteme gi mach, okel pak gi duong' kod luor e kinde ma Yesu Kristo biro fwenyoree. **8** Kata obedo ni ne ok unene ngang', uhere. Kata obedo ni wang'u ok nene gie sani, pod unyiso yie kuome kendo un gi ilo maduong' mokadho wacho kod mor miwuoro **9** sama utemo chopo e rang'iny mogik mar yieu, ma en warruok maru.

10 Kuom wach waruogno, jonabi ma nokoro wach ng'wono mogundho mar Nyasaye ma nonego obi kuomu, ne onono gi kinda ahinya kendo manye matut. **11** Ne gisiko ka ginono ni en kinde mane sie,

kata ni en ndalo mane ma roho maler ma ne ni kuomgi ne dhi fwenyonegie wach Kristo, mana kaka rohono ne ochiwonegi neno motelo e wi masiche ma ne onego oyud Kristo kod duong' ma ne dhi biro bang'e.

12 Nyasaye nofwenyonegi ni ne gitiyo, ok ne gin giwegi, to ne un, kuom nyisou gik ma sani oselandnu wachgi kokalo kuom joma oseyalonu wach maber. Gisetimo kamano kuom teko mar roho maler ma noor koa e polo. Gigo bende e ma malaike gombo ahinya ng'eyo tiendgi.

13 Omiyo, ikuru pachu maber ne tich; rituru pachu chuth; keturu genou kuom ng'wono mogundho ma ibiro nyisu e kinde ma Yesu Kristo biro fwenyoree.

14 Kaka nyithindo ma luwo kaka ichikogi, weuru bedo joma inyuaso ka lowo ka luwore gi gombo ma ne un-go chon e kinde ma ne pod ukia, **15** to kaka Jal Maler ma noluo-

ngou, beduru joma ler e timbeu duto, **16** nimar ondik niya: "Nyaka ubed joma ler, nikech an aler."

17 To ka ukwayo ka uluongo Wuonwa ma en jal ma ng'ado bura ka luwore gi tim ng'ato ka ng'ato, ma ok obuon ng'ato, daguru e ngima ma nyiso luoro Nyasaye kuom kinde duto ma udakgo mana kaka jodak ma kadho. **18** Nimar ung'eyo ni ne ogo nyu e yor ngima manono ma kwereu noweyonu, to ne ok en kokalo kuom gik ma tow kaka fedha kata dhahabu. **19** Kar mano, ne en kokalo kuom remo ma nengone tek kaka remb nyarombo ma onge mbala kendo maler chuth, tiende ni mar Kristo. **20** En adier ni noseyang wachne motelo ka piny pok nochakore, kata kamano ne oel wachne e giko mar ndalo nikech un. **21** Kokalo kuome, usebedo joma oyie kuom Nyasaye, ma e jal ma ne ochiere oa kuom joma

otho kendo miye duong'; mondo uket yieu kod genou kuom Nyasaye.

22 Nikech koro usepwodho chunyu kuom bedo joma luwo adiera ka mano miyo ubedogi hera ma ongewuondruok kaka heramane kind owete, herreuru matut koa e chunyu. **23** Nimar osemiunyuol manyien, ok kokalo kuom kodhi ma tow, to kuom kodhi ma ok tow, ma en wach mar Nyasaye mangima kendo ma siko. **24** Nikech "dhanoduto chalo gi lum, kendo duong' mar bergi duto chalo gi gik ma loth e pap; lum to janer, kendo maua jalwar piny, **25** to wach Jehova siko nyaka chieng'." To 'wachno' e wach maber ma ne oyalnu.

2 Omiyo, koro goluru kuomu gik marichoduto, kod gango wach, gi wuondruok, gi ichlit, kod kuoth maricho duto. **2** To kakanythindo mayom, beduru gi gombo mar madho

chak ma ok onjawore mar wach Nyasaye mondo kokalo kuome, udong mi uchop e waruok **3** bang' ka usebilo mi uyudo ni Ruodhwa ng'won.

4 Sama un ubiro ir jal ma en kidi mangima ma ji ne otamore, to ma en jal moyier kendo ma Nyasaye ogeno ahinya, **5** un uwegi ma un kaka kite mangima, igerou mondo ubed ot kokalo kuom roho mar Nyasaye mondo ubed e tij dolo maler, mondo uchiw misengni ma Nyasaye oyiego kokalo kuom Yesu Kristo. **6** Nimar Ndiko wacho kama: "Neuru! Ake to e Sayun kidi moyier, mise ma jaber ahinya ma en kidi moriwo kor ot; kendo ongew'ato ang'ata ma keto yie kuome ma noywag ang'e ngang'."

7 Kuom mano, un e ma kidino ber ahinya e wanging'u, nimar un joma oyie; to kuom joma ok oyie, "kidi ma jogedo ne otamore, kidino osebedo kidi maduong' moriwo

kor ot,” **8** kendo osebedo “kidi ma chwanyo ji kod lwanda maduong’ ma miyo ji chwanyore.”

Gichwanyore nikech gitamore luwo wach Nyasaye. To ne oyiergi nikech mano. **9** Un to un “oganda moyier, dolo mar jokaruoth, oganda maler, joma Nyasaye osekawo obed joge owuon, mondo uland e kuonde maboyo ber mogundho” mag Jalno ma noluongou kogolou e mudho kendo rwakou e ler mare miwuoro. **10** Nimar nitie kinde ma ok ne un oganda, to sani koro un oganda Nyasaye; nitie kinde ma ne pok okechu, to sani koro osekechu.

11 Un joma ahero, ma un mana welo kendo jodak ma kadho, asayou mondo udhi nyime bedo joma ok donj e gombo mag ringruok, ma gin gombo ma kedo kodu. **12** Sikuru ka un joma timbegi beyo e kind ogendni mondo sama gidonjonu ni un joketho, to gibed joma wang’gi neno

timbeu mabeyo, mondo gimi Nyasaye duong’ e chieng’ ma obiro nonoe weche.

13 Nikech Ruodhwa, yieuru boloru e bwo teko mar chenro mag dhano: bed ni utimo kamano ne ruoth ma nigi duong’ mamalo **14** kata ne joloch ma gin gavana ma ruodhno ooro mondo okum joketho, to gipuo joma timo maber. **15** Nikech dwaro mar Nyasaye en ni kuom timo gik mabeyo, ubiro tueyo dho joma pachgi ok ni kare ma wacho gik ma ok ging’eyo. **16** Beduru kaka joma ni thuolo ka utiyo gi thuolono, ok kaka rageng’ ma upondoe mondo utim gik maricho, to tiuru kode kaka wasumbni mag Nyasaye. **17** Miuru ji mopogore opogore duto duong’, beduru gi hera ne riwruok duto mar owete, luoruru Nyasaye, miuru ruoth duong’.

18 Jotich mondo oyie bolore e bwo teko mar ruodhi maggi ka ginyisogi luor mowinjore, ok

mana ne ruodhi mabeयो kendo ma tiyogo yot kende, to bende ne joma tiyogo tek. **19** Nimar en gima owinjore sama ng'ato nano e chandruok kendo isande to oonge ketho, nikech odwaro rito chunye obed ma onge bura e nyim Nyasaye. **20** Nikech ere ohala ma uyudo kapo ni igou nikech richo to unano? To kapo ni unano e chandruok moro nikech use-timo gima ber, mano en gima long'o e wang' Nyasaye.

21 Kuom adier, mano e kit ngima ma noluongue, nimar kata mana Kristo noyudo sand nikech un, koweyonu ranyisi maber mondo uwuoth ka uluwo ondamo mage machiegni. **22** Ne ok otimo richo moro amora, kendo onge wuondruok ma ne oyud e dhoge. **23** Sama ne ijare, en to ne ok odwoko ka oeynyo. Sama ne isande, ne ok osiemo wang'gi; kar mano, ne oketore owuon e lwet Jal ma ng'ado bura

kare. **24** En owuon noting'o richowa e dende owuon kane ong'awe e yath, mondo watho kuom richo kae to wabed mangima kuom timo gik makare. Kendo “kokalo kuom adhondene, ne ochangu.” **25** Nimar ne uchalo kaka rombe mobayo yo, to koro use-duogo ir jakwadhu kendo jarit ngimau.

3 E yo ma kamano, un mon, yieuru boloru e bwo chwou mondo ka nitie moko kuomgi ma ok luw wach Nyasaye, to mondo ywagi kokalo kuom timbe mag mondegi kata ka ok oyalnegi wach, **2** nikech gisebedo ka gineno timbeu maler kod kaka unyiso luor matut. **3** Kik uwe mondo bidhruoku obed mana ma oko—kaka kado yie wich, kata rwakruok gi gik dhahabu, kata lewni mabeयो— **4** to obed bidhruok mopondo mar dhano man ei chuny, ma en bidhruok ma ok kethre ma nyiso ni un gi chuny ma terore mos ke-

ndo mamuol, kendo mano e gima nigi duong' molooyo e wang' Nyasaye.

5 Nimar mano e kaka mon maler machon ma nogeno kuom Nyasaye ne jobidhore, ka giyie bolore giwegi e bwo chwogi, **6** mana kaka Sara ne winjo Ibrahim koluonge ni ruodha. Omiyo, usebedo nyithind Sara, tek mana ni udhi nyime timo gik mabeyo ma ok uwe gimoro amora omiu luoro.

7 Kamano bende, un chwo, dhiuru nyime dak gi mondeu ka un gi ng'eyo malong'o. Migiuru duong' ahinya kaka ne gima ng'aw, nikech gin joma mon, nimar gin bende gibiro yudo ng'wono mogundho mar ngima kanyachiel kodu, mondo kik geng' ne lamou.

8 Mogik, uduto beduru e paro achiel, ka ukechoru, ka unyisoru hera kaka hera manie kind owete, ka unyiso ng'wono matut, kod bolruok.

9 Kik uchul gima rach kar gima rach, kata chulo ayany kar ayany. Kar

mano, wuouru maber* e wi jomamoko nikech ne oluongu ne yorno mondo ubi uyud gueth kaka pok maru.

10 Nimar “ng'ato ang'ata mohero ngima kendo ma dwaro neno ndalo mabeyo nyaka geng' lewe kuom gima rach kendo weche mag wuond kik a e dhoge.

11 Olokre oa kuom gima rach kae to otim gima ber; odwar kuwe kendo oluw yor kuwe. **12** Nimar wenge Jehova ni kuom joma kare, kendo ite winjo sayogi, to lela wang' Jehova mon gi joma timo gik maricho.”

13 Ka un gi kinda ne gik mabeyo, en ng'a ma kuom adier biro hinyou?

14 To kata ka isandou nikech tim makare, ubedo joma mor. Kata kamano, kik uluor gima gi luoro, bende kik chunyu chandre. **15** To yieuru e chunyu ni Kristo e Ruoth kendo ni oler, ka

3:9 *Tiende sie en, “guedho jomamoko.”

kinde duto ubedo moikore dwoko wach e nyim ng'ato ang'ata ma dwaro ng'eyo wach geno ma un-go, to utim kamano gi chuny mamuol kod luor matut.

16 Sikuru ka un gi chuny maber ma onge bura, mondo ka nitie wach moro amora marach miwacho e wiu, joma timo kamano oyud wich-kuot nikech timbeu mabeyo kaka jolup Kristo. **17** Nimar ber molooyo osandu nikech utimo gik mabeyo, ka mano e dwaro mar Nyasaye, kar mondo osandu nikech utimo gik maricho. **18** Nikech kata mana Kristo ne otho dichiel ma ok bi nwo kendo, mondo oum richo, ng'at makare ne joma ok kare, mondo otau koterou ir Nyasaye. Ne onege e ringruok, to ne ochiere e del mar polo. **19** Kendo kane en e del ma kamano, ne odhi moyalo* ne jochiende manie tuech,

3:19 *Tiende ni, "moyalo wach kum."

20 ma chon ne ong'anjo kane Nyasaye hore mos korito e ndalo mag Noa, sama ne igeroyie ma ji manok kende, tiende ni ji aboro e ma ne oresie mi gitony e pi.

21 Batiso, ma en gima chalo gi mano bende resou gie sani (ok kuom golo chilo mag ringruok, to kuom kwayo Nyasaye mondo omiwa chuny maber ma onge bura), kokalo kuom chier mar Yesu Kristo. **22** Sani en e bad Nyasaye korachwich, nimar ne odhi e polo, kendo malaike, gi loje, kod teko mag telo, ne oket mondo gibed e bwo tekone.

4 Nikech Kristo noyudo sand e ringruok, un bende ikreuru gi paro ma kamano; nikech ng'at moseyudo sand e ringruok koro oseweyo richo **2** mondo odag kuom ndalone modong' ka en e ringruok, ok kochopo gombo mag dhano, to koro nikech timo dwaro mar Nyasaye. **3** Nimar ndalo moseka-

dho ne oromou timo dwa-ro mar ogendni kane udonjo e timbe mag wang'teko, owruok gi gombo, metho mokalo tong', nyasi mochochni gi koko mokalo tong' kod mer, metho ma ji piemie kod lamo mag sanamu, ma en gima chik okwero. **4** Giwuoro gimomiyo ok udhi nyime wuotho kodgi e timbegi modwanyore mag anjawa, omiyo giwuoyo kuomu e yor achaya. **5** To jogo biro dwoko wach e nyim jal moseikore ng'ado bura ne joma ngima kod joma osetho. **6** Kuom adier, mano e momiyo ne oyal wach maber bende ne joma otho, mondo kata obedo ni ing'adonegi bura e ringruok ka luwore gi kaka dhano neno, to e wang' Nyasaye gibed mangima ka luwore gi kaka roho maler chiko.

7 To giko mar weche duto osekayo machiegni. Kuom mano, beduru joma pachgi long'o, kendo kinde duto beduru

moikore* wuoyo gi Nyasaye e lamo. **8** To molooyo duto, beduru gi hera matut e kindu, nikech hera umo richo mogundho. **9** Beduru joma rwako joweteu ma ok ung'ur. **10** E okang' ma ng'ato ka ng'ato oseyudogo mich moro, oti kode e konyo jowetene, nikech un jorit mabeyo mochung' ne mwandu Nyasaye, ma en ng'wonone mogundho ma onyiso e yore mopogore opogore. **11** Kapo ni ng'ato wuoyo, otim kamano kaka ng'at ma hulo weche moa kuom Nyasaye; ka ng'ato tiyo ne jomamoko, otim kamano ka luwore gi teko ma Nyasaye chiwo; mondo e gik moko duto Nyasaye oyuduong' kokalo kuom Yesu Kristo. Duong' kod nyalagin mage mochwere nyaka chieng'. Amin.

12 Un joma ahero, kik uwuor wach tembe mager ka mach ma sani uyudo ka gima nitie gimoro

4:7 *Tiende ni, "motang'; kuno."

ma wendo ma timorenu. **13** Kar mano, dhiuru nyime bedo mamor nikech usebedo joma yudo sand ma Kristo bende noyudo, mondo ubi ubed gi mor kendo gi ilo mogundho e kinde ma ibiro elie duong' mare bende. **14** Ka ichayou nikech nying Kristo, un joma mor, nikech roho mar duong', ee, roho mar Nyasaye, ni kuomu.

15 Kata kamano, kik ng'ato ang'ata kuomu yud sand nikech en jonek, kata nikech en jakuo, kata nikech en jaketho, kata nikech odnjore e weche mag jomamoko. **16** To ka ng'ato yudo sand nikech en Jakristo, kik obed gi wich-kuot, kar mano to odhi nyime miyo Nyasaye duong' kuom ting'onyingno. **17** Nimar ma e kinde moket ma ng'ado bura onego ochakree gi e od Nyasaye. Koro ka wan e ma ichako kodwa, nobed nade ne joma ok luw wach maber mar Nyasaye? **18** "To ka ire-

so ng'at makare e yo matek kamano, nobed nade ne ng'at ma ok oluoro Nyasaye kod jaricho?"

19 Kuom mano, joma yudo sand nikech giluwodwaro mar Nyasaye, gidhi nyime chiwore giwegi e lwet Jachuech migeno sama gitimo gik mabeyo.

5 Kuom mano, an kaka jaduong' wadu, jano mar sand ma Kristo noyudo, kendo jal ma bende biro yudo duong' ma ibiro el, asayo jodongomanie kindu kama: **2** Kwauru kueth mar Nyasaye moseketue jorit, ok kichunou, to gi chuny mohero e nyim Nyasaye; bende, ok nikech hero ohala mag mibadhi, to gi chuny mamor; **3** bende, kik utimru ruodhi e wi joma gin mwandu Nyasaye, to kar mano ubed joma keto ranyisi maber ne kueth. **4** To e kinde ma jakwath maduong' biro fwenyoree, unuyud osimbo mar duong' ma ok kethre.

5 E yo ma kamano, un chwo matindo, yieuru boloru e bwo chwo ma hikgi ng'eny. To uduto e kindu ng'ato gi ng'ato, rwakuru kido mar bolruok kaka nanga, nimar Nyasaye kwedo jong'ayi, to ochiwo ng'wono mogundho ne joma bolore.

6 Omiyo, bolreuru e bwo lwet Nyasaye ma nigi teko, mondo oting'u malo e kinde mowinjore, **7** ka uketo parruoku duto kuome, nikech odewou. **8** Sikuru ka urito pachu, kendo beduru ka uneno! Jasi-ku ma en Jachien wuotho koni gi koni kaka si- buor ma ruto komanyo ng'at ma dongam. **9** To kwedeuru matek, ka uchung' motegno e yie, ka ung'eyo ni sand kaka mago bende yudo riwruok mar owete e piny ngima. **10** To bang' ka useyudo sand kuom kinde manok, Nyasach ng'wono duto mogundho ma noluongou e duong'ne mochwere nikech un e winjruok achiel gi

Kristo, en owuon obiro miyo tiegruok maru obed moromo chuth. Obiro miyo uchung' matek, obiro tegou, kendo obiro miyo ugurru e mise ma ok yiengni. **11** Teko mondo obed mare nyaka chieng'. Amin.

12 Kokalo kuom Silvano ma akwano kaka owadwa mochung' motegno e yie, asendikonu ka atiyo gi weche manok mondo ajiwu kendo mondo achiwnu neno mong'ith ni adier mae e ng'wono mogundho mar Nyasaye. Chung'uru motegno kuome. **13** Dhako* man Babilon, ma en jal moyier kaka un, ooronu mos, Mariko ma wuoda bende otimo kamano. **14** Mosreuru gi nyoth maler.

Beduru gi kuwe uduto ma un e winjruok achiel gi Kristo.

5:13 *E dho Grik, wach motigo kae en wach ma wuoyo kuom ng'at ma dhako kendo nenore ni ochung' ne kanyakla man Babilon.

PETRO

WE CHE MANTIE

1 Mos (1)

Tim matek mondo luong
mari obed madier (2-15)

Kido mamoko e wi bedo
gi yie (5-9)

Wach mokor osebedo
madier chuth (16-21)

2 Jopuonj mag miriambo
nobodie (1-3)

Nyaka keth jopuonj mag
miriambo (4-10a)

Wito malaike e Tataro (4)

Ataro mar pi; Sodom
gi Gomora (5-7)

Kido mag jopuonj

mag miriambo (10b-22)

3 Jojero ochayo kethruok
ma biro (1-7)

Jehova ok dhi mos

kuom singone (8-10)

Nonreuru mondo

ung'e ni onego ubed

joma chalo nade (11-16)

Polo manyien gi piny
manyien (13)

Beduru motang'

mondo kik

lalu (17, 18)

1 An Simon Petro, mi-sumba kendo jaote Yesu Kristo, andikonu un jogo moseyudo yie ma jaber ahinya kaka marwa, kokalo kuom tim makare mar Nyasachwa kod mar Jawarwa Yesu Kristo, ka awacho kama:

2 Ng'wono mogundho kod kuwe mondo omedrenu kokalo kuom ng'eyo malong'o ma un-go e wi Nyasaye kod Yesu Ruodhwa, **3** nimar teko

mar Nyasaye osemiyowa gik moko duto ma konyowa dak e ngima ma nyiso ni wachiwore chuth ne Nyasaye, nikech wan gi ng'eyo malong'o e wi Jal ma noluongowa kokalo kuom duong' kod tim maber. **4** Kokalo kuom gigo, osemiyowa singo mabeyo kendo madongo ahinya, mondo kuom duong' kod tim maber, un bende ubed e kit Nyasaye. Kendo osemiyowa

singogo nikech wasetony e gik manie piny ma ketho ji, ma gin gik ma gombo marach kelo.

5 Nikech wachno, timuru kinda duto mondo e wi yie maru, ubed gi tim maber, to e wi timu maber, ubed gi ng'eyo, **6** to e wi ng'eyo maru, ubed gi ritruok, to e wi ritruok maru, ubed gi sinani, to e wi sinani maru, ubed gi chiwruok chuth ne Nyasaye, **7** to e wi chiwruok maru chuth ne Nyasaye, ubed gi hera kaka hera manie kind owete, to e wi herau kaka hera manie kind owete, ubed gi hera. **8** Nikech ka kidogo obedo kuomu kendo gigu-ndho kuomu chuth, gibiro geng'ou mondo kik ubed joma budho abudha nono kata ma onge nyak kuom wach ng'eyo malong'o ma usebedogo e wi Ruodhwa Yesu Kristo.

9 Nimar jal ma onge kidogo en muofu, ka odino wang'e kik ne ler,*

1:9 *Tiende ni, "ma neno mana gik man machiegni."

kendo osebedo ng'at ma wiye wil ni ne ose-pwodhe mobedo maler koa e richone machon.

10 Kuom mano, owetena, meduru timo matek mondo une ni uchung' motegno kaka joma Nyasaye ne oluongo kendo yiero adier, nimar ka udhi nyime timo gigo, ok unurem e yo moro amora ngang'. **11** To adier, e yo ma kamano ibiro miu gueth maduong' mar donjo e Pinyruoth mochwere mar Ruodhwa kendo Jawarwa Yesu Kristo.

12 Nikech mano, kinde duto adwaro ni aparnu wechego kata obedo ni ung'eyogi kendo useguroruru motegno e adiera man kuomu. **13** To tek mana ni pod an e del mar ringruokni,* akwano ni en gima kare mondo aparnu wechego ka achiewogo pachu, **14** ka ung'eyo mana kaka an bende, ni del ma an-goni ibiro gol oko machiegnini, mana

1:13 *Tiende sie en "tabenakel."

kaka Ruodhwa Yesu Kristo ne olerona malong'o.

15 Kinde duto abiro timo kar nyalona mondo bang' ka asea, ubi ubed gi nyalo mar paro wehegi un uwegi.

16 Ooyo, ne ok watiyo gi sigendni mag miriambo mochuogi gi riekni mag dhano kane wanyisou wach teko mar Ruodhwa Yesu Kristo kod wach kinde ma biro yudo ka entie,* to ne en nikech ne waneno duong' ma en-go gi wang'wa.

17 Nikech nomiye luor kod duong' koa kuom Nyasaye Wuonwa ka nonyise weche ma chal gi ma luwogi kokalo kuom duong' miwuoro: "Ma Wuoda ma ahero, ma an awuon aseyeigo."

18 Ee, ne wawinjo wechego koa e polo sama ne wan kode e got maler.

19 Omiyo, wach mokor koro osebedonwa madier chuth, kendo utimo maber kuom keto pachu ahi-

1:16 *Wach molok kae ni "entie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

nya kuom wachno mana kaka duket wang'u kuom taya ma rieny kama nitiere mudho (nyaka chop piny ru kendo sulwe mokinyi orieny) ei chunyu.

20 Nimar useng'eyo wachni motelo, ni onge wach moro amora mokor ei Ndiko ma dhano e ma ne osiekogo gi pache owuon. **21** Nikech onge kinde moro amora ma wach mokor ne obiro nikech dware mar dhano, to ji ne wacho weche moa kuom Nyasaye ka luwore gi kaka roho maler ne tayogi.

2 Kata kamano, jonabi mag miriambo bende ne osieko e kind oganda, mana kaka jopuonj mag miriambo bende biro sieko e kindu. Jogi biro kelo ling'ling' kidienje ma ketho yie mar ji, kendo gini-kwed kata mana ruodhgi ma e ma ne ong'iewogi, ka mano kelo kethruok mapiyo kuomgi giwegi. **2** E wi mano, ji mang'eny noluw timbengi mag wang'-teko, kendo nikech joma kamago,

ji biro wacho weche ma chayo adiera. **3** Bende, nikech ich-lach, giniwuondu gi weche ma nenore kaka adier. Kata kamano, bura ma noseng'adnegi chon ok bi mos, kendo kethruokgi ok nind.

4 Kuom adier, Nyasaye ne ok oweyo ma ok okumo malaike ma notimo richo, to nowitogi e kar tuech miluongo ni Tata-ro, motueyogi gi nyoroche mag mudho mandywa mondo okan-gi ne bura. **5** Kendo ne ok oweyo ma ok okumo piny machon, to Noa jal ma ne yalo wach makare norito maber kanyachiel gi ji abiriyo mamoko mi ne gitony ka nokele ataro mar pi kuom piny mar joma ne ok oluoro Nyasaye. **6** Kendo kuom ketho taonde mag Sodom gi Gomora mi gilokore buru, ne okumogi, ka mano keto ranyisi mar gik ma nobi kuom joma ok oluoro Nyasaye. **7** Kendo ne oreso Lut ng'at makare, ma chunye ne chandore

ahinya nikech tim wang'teko mar joketh-chik—**8** nimar timbe mag ketho chik ma ng'at makareno ne neno kendo winjo odiechieng' kodiechieng' ka nodak e kindgi ne sando chunye ahinya. **9** Kuom mano, Jehova ong'eyo kaka onyalo reso joma nyiso ni gichiwo-rene chuth ka ogologi e tem moro amora, kendo ong'eyo kano joma ok kare mondo obi okethgi e chieng' bura, **10** to molojo, joma dwaro chido ringre jomamoko kendo mochayo loch manie wigi.

Nikech gin joma wang'gi tek kendo ma wigi tek, ok giluro kata mana wuoyo ka gichayo joma Nyasaye osemiyo duong', **11** to malaike, kata obedo ni gin gi teko kod nyalo maduong' molojogi, ok gidonj ne jogo ka gitiyogi gi weche mag achaya, nimar gimiyo Jehova luor. **12** To mana kaka le ma ok ti gi paro, ma luwo mana kaka ne ochuegi, kendo minyuolo

mana mondo omakgi kendo oneggi, jogo wuoyo ka gichayo gik ma gikia. Gibiro yudo kethruok nikech kit ngimagi marach, **13** ka giyudo hinyruok kaka pok margi nikech kit ngimagi marach.

Gihero dak e ngima mar mor mag piny, kata mana godiechieng'. Gin kaka chilo kod mbelni e kindu, nimar gimor ahinya gi puonj ma giwuondogo ji sama gimetho kendo gichiemo kodu. **14** Wengegi opong' gi chode kendo ok ginyal weyo timo richo, kendo giyondho joma ok ochung' motegno. Gin gi chuny ma osetieg mana ne ich-lach. Gin nyithindo mokuong'. **15** Nikech gisejwang'o yo moriere tir, osewuondgi mi gibayo yo. Giseluwo yor Balam wuod Beor, ma nohero pok mar ketho, **16** to ne okwere nikech ketho tim makare. Le ma ting'o osigo, ma ok nyal wuoyo, noloso kode gi dwond dhano mi nogeng'o neko ma janabino ne nigo.

17 Jogo gin sokni ma onge pi, kendo gin ong'ueng'o ma yamb koth mager riembo, kendo osekan-gi ne mudho mandiwa. **18** Gitiyo gi weche madongo mag ng'awruok, ma gin weche manono. Kuom luwo gombo mag ringruok kod timbe mag wang'-teko, giyondho joma eka oa tony e lwet joma odak e ketho. **19** Gisingonegi thuolo to gin giwegi gin wasumbni mag richo; nikech ka ng'ato oloyo nyawadgi, jal moseloyono bedo misumbane. **20** Kuom adier, bang' ka giseweyo chilo mag piny nikech ng'eyo malong'o ma gin-go e wi Ruodhwa kendo Jawarwa Yesu Kristo, gisedok kendo e gigo sie kendo gigo loyogi, eka gikone kit ngimagi bedo marach ahinya moloyo kaka ne gin morkwongo. **21** Dine obedo maber moloyo ka dine ok ging'eyo malong'o yo makare, kar ng'eyo yorno to bang'e gilokore mi giwechik maler ma ne giseyudo. **22** Wach ma ngero

moro madier nowacho osetimore kuomgi kama: "Guok oseedok e ng'okne, kendo anguro moselwok oseedok ng'ielore e chuo-dho."

3 Un joma ahero, mani koro en barua mar ariyo ma andikonu, to mana kaka e mokwongocha, daher paronu wechegi mondo achiewgo nyalou mar paro malong'o, **2** mondo upar weche ma jonabi maler nokoro chon kod chik ma Ruodhwa kendo Jawarwa nochiwo kokalo kuom jooteu. **3** Mokwongo tiktik, ng'euru ni e ndalo mag giko, jojar ji nobinu gi wechegi mag jero, ka gitimo ka luwore gi gombogi giwegi **4** kendo giniwach niya: "Ere wach ma ne osing e wi kinde ma biro yudo ka entie?*" Nimar nyaka ne kwerewa nind e tho, gik moko duto dhi nyime mana kaka gisebedo a chakruok mar chuech."

3:4 *Wach molok kae ni "entie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

5 Gitamore goyiem wach mong'ere, ni chakre chon ne nitiere polo kod piny ma ne ochung' motegno koa ei pi kendo e dier pi, kokalo kuom wach moa e dho Nyasaye. **6** Gigo e ma ne okethgo piny ma ndalono. Mano ne otimore kane ataroro mar pi opong'o piny. **7** To kokalo kuom wach achielno, polo kod piny ma nitiere sanigi osekan ne mach, kendo okan-gi nyaka chop chieng' bura kendo nyaka chieng' mi-biro kethie joma ok oluoro Nyasaye.

8 Kata kamano, un joma ahero, kik ubed ma ok ung'eyo wachni, ni e wang' Jehova, odiechieng' achiel chalre gi higni aluf achiel, to higni aluf achiel gin kaka odiechieng' achiel. **9** Jehova ok dhi mos kuom wach chopo singone kaka jomoko paro ni odhi mos, to ohore kodu nikech ok odwar ni oketh ng'ato ang'ata, to odwaro ni ji duto ochop kama gilokoe chunygi gia e richo. **10** To e

ma chieng'no mar Jehova nobi kaka jakuo, kendo polo nokadh gi koko ma riadore, to gik manie polo gi piny nobed maliet ahinya mi ginileny nono, kendo piny kod tije man e iye ibiro el.

11 To nikech ibiro leny gigo duto e yo ma kama-no, koro uparo ni onego ubed joma chalo nade? Onego ubed gi timbe maller kod timbe ma nyiso ni uluoro Nyasaye, **12** ka urito kendo uketo pachu kuom kinde ma biro yudo ka chieng'no mar Jehova nitie, ma polo ibiro keth gi mach, kendo gik manie polo gi piny biro leny nono nikech liet mager!

13 To nitie polo manyien gi piny manyien ma wari-to ka luwore gi kaka nosesingo, kendo ma tim makare nobedie.

14 Kuom mano, un joma ahero, nikech sani urito gigo, timuru kar nyalou mondo gikone jalo onwang'u ka uonge chilo kata ketho, kendo onwang'u ka un gi kuwe kode. **15** E wi

mano, kwanuru horuok mar Ruodhwa kaka gima kelonu warruok, mana kaka Paulo owadwa ma wahero bende nondikonu ka luwore gi riekoma nomiye, **16** kowuoyo e wi wechego mana kaka ojatimo e barupene duto. Kata kamano, nitie weche moko e barupego ma winjo tiendgi tek, kendo joma kia gi joma okochung' motegno gwe-nyo wechego mana kaka gitimo bende gi Ndikomamoko, ka mano kelonegi kethruok giwegi.

17 Kuom mano, un joma ahero, nikech koro useng'eyo mano motelo, beduru motang' mondo ketho mar joma ok luwchik kik mi ulal kodgi mi un bende uwe chung' motegno. **18** Ooyo, to kar mano dhiuru nyime dongo kumedo yudo ng'wo-no mogundho mar Nyasaye kod ng'eyo e wi Ruodhwa kendo Jawarwa Yesu Kristo. Duong' mondo obedne sani kendo nyaka chieng'no mochwere. Amin.

JOHANA

WE CHE MANTIE

1 Wach ma chiwo ngima (1-4) Wuotho e ler (5-7) Gimomiyo dwarore ni wahul richowa (8-10) 2 Yesu e misango ma loso winjruok (1, 2) Mako chike mag Nyasaye (3-11) Chik machon kod manyien (7, 8) Gimomiyo Johana ne ondiko (12-14) Kik uher piny (15-17) Tang' gi jasik Kristo (18-29) 3 Wan nyithind Nyasaye (1-3) Nyithind Nyasaye kod nyithind Jachien (4-12) Yesu noketh tije Jachien (8)	Herreuru (13-18) Nyasaye duong' molooyo chunywa (19-24) 4 Temo weche ma nenore ni oa kuom much Nyasaye (1-6) Ng'eyo Nyasaye kendo here (7-21) "Nyasaye en hera" (8, 16) Luoro onge ei hera (18) 5 Yie kuom Yesu miyo ng'ato loyo piny (1-12) Tiend hero Nyasaye (3) Bedo gadier kuom teko ma lamo nigo (13-17) Beduru motang' gi piny marach (18-21) Piny duto ni e bwo teko mar Ng'at Marach (19)

1 Wandikonu kuom jal ma ne nitie nyaka a chakruok, jal moting' o wach ma chiwo ngima, ma wasewinjo kendo ma waseneno gi wengewa, ma wasenono adimba kendo ma lwetewa osemulo, **2** (ee, ngimano ne oelnwa maler, kendo wasenene, bende wachiwo neno kuome, kendo walandonu ngima ma nyaka chieng', ma noa kuom Wuonwa kendo ne oelnwago maler), **3** jal ma waseneno kendo winjo, un bende wayalonugo,

mondo un bende uriwru e winjruok achiel kodwa. Kendo riwruokwa e winjruok achielno riwowa gi Nyasaye Wuonwa kendo gi Wuode Yesu Kristo.

4 Omiyo, wandikonu wechego mondo mor ma wan-go omed bedo mogundho chuth.

5 Ma e wach ma wase-winjo koa kuome, to e ma walandonu ni: Nyasaye en ler kendo onge mudho kuome kata matin.

6 Ka wawacho ni, “Wan e winjruok achiel kode,” to koni pod wadhi nyime wuotho e mudho, wariambo kendo ok wawuoth e adiera. **7** Kata kamano, ka wawuotho e ler kaka en owuon en e ler, wariwore e winjruok achiel ng’ato gi ng’ato, kendo remb Yesu Wuode pwodhowa a e richo duto.

8 Ka wawacho ni, “Wanonge gi richo,” wawuondore wawegi kendo adiera onge e iwa.

9 Jalo en jal migeno kendo en jal makare, ma ka wahulo richowa, to obiro weyonwagi, kendo obiro

pwodhowa waa e timbe duto ma ok kare. **10** To ka wawacho ni, “Pok wawachimo richo,” wamiyo obedo jamiriambo kendo wachne onge e iwa.

2 Nyithinda matindo, koro andikonu wechegi mondo kik utim richo. To ka ng’ato otimo richo, wan gi jakony* moa kuom Nyasaye Wuonwa, ma en Yesu Kristo, ng’at makare. **2** Kendo en misango ma loso winjruok nikech richowa, to ok mana richowa kende, to bende richo mag piny mangima.

3 Kendo ka wadhi nyime mako chikene, wanyiso ni waseng’eye kuom timo kamano. **4** Jal ma wacho ni, “Aseng’eye,” to pod ok omak chikene, en jamiriambo, kendo adiera onge ei ng’atno. **5** To ng’ato ang’ata ma luwo wachne, kuom adier, hera ma ng’atno oherogo Nyasaye osebedo moromo chuth e iye.

1Jo 2:1*Tiende en, “jal ma chung’ ne ng’ato e bura kaka advoket.”

Nikech mano, wang'eyo ni wan e winjruok achiel kode. **6** Ng'at ma wacho ni osiko e winjruok achiel kode, ng'atno onego odhi nyime wuotho mana kaka jalo nowuotho.

7 Andikonu un joma ahero, ok kuom chik moro manyien, to kuom chik machon ma usebodigo nyaka a chakruok. Chik machonno e wach ma usewinjo. **8** To sani andikonu kendo kuom chik manyien, ma nenore kuome kendo kuomu, nikech mudho kalo ka a, to ler madier koro rieny.

9 Ng'at ma wacho ni en e ler to koni otimo sigu gi owadgi, ng'atno pod ni e mudho. **10** Ng'at mohero owadgi ni e ler kendo onge gima nyalo miyo ochwanyre. **11** To ng'at ma timo sigu gi owadgi, ng'atno ni e mudho kendo owuotho e mudho, kendo ok ong'eyo kama odhiyoe nikech mudho osemiyo wengene odoko muofu.

12 Andikonu un nyithindo matindo, nimar osewenu richou nikech

nyinge. **13** Andikonu un wuone, nikech useng'eyo jalno mosebetie nyaka a chakruok. Andikonu un chwo matindo, nikech useloyo Ng'at Marach. Andikonu un nyithindo matindo, nikech useng'eyo Nyasaye Wuonwa. **14** Andikonu un wuone, nikech useng'eyo jalno mosebetie nyaka a chakruok. Andikonu un chwo matindo, nikech un gi teko kendo wach Nyasaye siko e iu, kendo useloyo Ng'at Marach.

15 Kik uher piny kata gik manie piny. Ka ng'ato ohero piny, ok ohero Wuonwa e iye; **16** nikech gik moko duto manie piny—gombo mag ringruok, gi gombo mag wang', kod nyisruok nikech gik ma ng'ato nigo e ngima—ok a kuom Wuonwa, to gia e piny. **17** E wi mano, piny kadho gi gombone, to ng'at ma timo dwach Nyasaye siko nyaka chieng'.

18 Un nyithindo matindo, ma e sa mogik, kendo mana kaka usewinjo

ni jasik Kristo biro, to kata mana gie sani nitie jowasik Kristo mang'eny ma osesieko, mano e momiyo wang'eyo ni koro en sa mogik. **19** Ne gia kuomwa, to ne ok gichal kodwa; nimar ka dine bed ni gichal kodwa, dine gisiko kodwa. To ne giwuok mondo onenre malong'o ni ok ji duto ma gin joma chal kodwa. **20** Bende, ng'at malerno osewirou kendo uduto un gi ng'eyo. **21** Andikonu, ok nikech pok ung'eyo adiera, to en nikech ung'eyogo, bende, nikech onge miriambo ma wuok kuom adiera.

22 Jamiriambo en ng'a, ka ok mana jal ma kwer ni Yesu ok en Kristo? Jalo e ma en jasik Kristo, en e ng'at ma kwedo Nyasaye Wuonwa kod Wuode. **23** Ng'ato ang'ata ma kwedo Wuod Nyasaye, ng'atno onge gi Wuonwa bende. Ng'at ma hulo ni ong'eyo Wuod Nyasaye, ng'atno nigi Wuonwa bende. **24** To un, gik ma usewinjo nyaka a chakruok onego osik e iu. Ka

gik ma usewinjo nyaka a chakruok osiko e iu, un bende unusik e winjuok achiel gi Wuod Nyasaye kendo e winjuok achiel gi Wuonwa. **25** E wi mano, gima en owuon nosingonwa en ngima ma nyaka chieng'.

26 Andikonu wehegi ka awuoyo e wi joma temo miyo ulal. **27** To un, wir ma ne owirougo siko kuomu, kendo ok onego obed ni ng'ato ang'ata puonjou; to wir moa kuome puonjou gik moko duto, kendo en adier to ok en miriambo. Mana kaka roho osepuonjou, sikuru e winjuok achiel kod jalo. **28** Omiyo, un nyithindo matindo, koro sikuru e winjuok achiel kode mondo e kinde fwenyruokne wabedie gi chir mar wuoyo ka wan thuolo, kendo mondo e kinde ma biro yudo ka entie* kik wawuog e nyime gi luoro nikech wich-kuot.

1Jo 2:28* Wach molok kae ni "entie," en *parosia* e dho Grik. Ne Glosari.

29 Ka ung'eyo ni en ng'at makare, ung'eyo bende ni ng'ato ang'ata ma timo gik makare en ng'at moseyudo nyuol moa kuom Nyasaye.

3 Neuru kit hera ma Nyasaye Wuonwa osemiyowa mondo oluongwa ni nyithind Nyasaye! Kendo mano e kaka wasebedo. Mano e momiyoyo piny ok ong'eyowa nikech piny pok ong'eyo Nyasaye Wuonwa. **2** Un joma ahero, sani koro wan nyithind Nyasaye, kata kamano pok oelnwa maler gino ma wanabed. Wang'eyo ni e kinde mar fwenyruokne, wanabed ma chal kode nimar wabiro nene mana kaka en. **3** Kendo ng'ato ka ng'ato ma nigi geno e iye pwodhore owuon mobed maler mana kaka jalo bende ler.

4 Ng'ato ang'ata ma siko ka timo richo, ketho chik bende, to richo en ketho chik. **5** Ung'eyo bende ni jalo ne ofwenyore mondo ogolnwa richowa, kendo en owuon

oonge gi richo kuome. **6** Ng'ato ang'ata ma siko e winjruok achiel kode ok sik ka timo richo; ng'at ma siko ka timo richo pok onene, bende pok ong'eye. **7** Un nyithindo matindo, kik uwe mondo ng'ato olalu; ng'at ma siko ka timo gik makare en ng'at makare, mana kaka jalo bende en ng'at makare. **8** Ng'at ma siko ka timo richo en ng'at ma Jachien chiko, nikech Jachien osebedo ka timo richo nyaka a chakruok. Mano e momiyoyo Wuod Nyasaye ne ofwenyore mondo oketh tije mag Jachien.

9 Ng'ato ang'ata moseyudo nyuol moa kuom Nyasaye ok sik ka otimo richo, nikech kodhi* mar Nyasaye siko kuom ng'at ma kamano, omiyoyo ok onyal siko ka timo richo nimar oseyudo nyuol moa kuom Nyasaye. **10** Nyithind Nyasaye kod nyithind Jachien ng'ere

1Jo 3:9* Tiende ni, kodhi ma nigi nyalo mar nyuolo kata nyago olemo.

maler kuom wachni: Ni ng'ato ang'ata ma ok sik ka timo gik makare en ng'at ma ok oyie ni Nyasaye ochike. Kamano e kaka ng'at ma ok ohero owadgi bende chalo. **11** Nimar ma e wach ma usewinjo nyaka a chakruok, ni onego waherre e kindwa; **12** to kik wabed kaka Kain jal ma Ng'at Marach ne ochiko, mi nonego owadgi. To ang'o momiyo ne onego owadgi? En nikech timbene owuon ne richo, to timbe mag owadgi ne gin makare.

13 Owetena, kik uwuor nikech piny osin kodu. **14** Wang'eyo ni wasewuok e tho mi wachopo e ngima, nikech wahero owetewa. Ng'at ma onge hera siko e tho. **15** Ng'ato ang'ata ma timo sigu gi owadgi, jalo en janek, kendo ung'eyo ni onge janek ma ngima ma nyaka chieng' siko e iye. **16** Koro waseng'eyo hera kokalolo kuom wachni, ni jalo ne otho kochiwo ngi-

mane nikech wan, omiyo wan bende onego wachiw ngimawa ne owetewa. **17** To ng'at ma nigi gige pinyni kendo oneno ka owadgi ochando gimoro, to otamore keche, ere kaka onyalo wacho ni ohero Nyasaye? **18** Un nyithindo matindo, ok onego wanyis hera mana gi wach kata gi lep kende, to bende gi tim kendo gi adiera.

19 Kuom timo kamano, wabiro ng'eyo ni wan mag adiera, kendo wabiro bedo gi chuny mokie e nyime **20** kuom wach moro amora ma chunywa nyalo ketonwae bura, nikech Nyasaye duong' molooyo chunywa kendo ong'eyo gik moko duto. **21** Un joma ahero, kapo ni chunywa ok ketnwa bura, wabedo gi chir mar wuoyo gi Nyasaye ka wan thuolo; **22** kendo gimoro amora ma wakwayo, wayudo koa kuome nimar waluwo chikene kendo watimo gik mabeyo e wang'e. **23** Kuom adier, ma e chikne: ni wa-

bed gi yie e nying Wuode Yesu Kristo kendo ni waherre e kindwa mana kaka nomiyowa chik.

24 E wi mano, ng'at ma luwo chikene, ng'atno siko e winjruok achiel kode kendo en bende osiko e winjruok achiel gi ng'atno. Kendo kuom roho maler ma nomiyowa, wang'eyo ni osiko e winjruok achiel kodwa.

4 Un joma ahero, kik uket yie e weche duto ma nenore ni oa kuom much Nyasaye, to temuru wechego mondo ung'e kabe adier gia kuom Nyasaye, nikech jonabi mag miriambo osesieko e piny.

2 Ma e kaka unyalo ng'eyo wach ma kuom adier oa kuom much Nyasaye: Wach moro amora ma hulo ayanga ni Yesu Kristo ne obiro e ringruok, mano e wach moa kuom Nyasaye gadier. **3** To wach moro amora ma nenore ni oa kuom much Nyasaye to ok ohul ayanga ni oyie kuom Yesu, mano ok en

wach moa kuom Nyasaye. E wi mano, wachno en wach moa kuom jasik Kristo ma usewinjo ni ne dhi biro, to sani koro entiere e piny.

4 Nyithindo matindo, un to un joma Nyasaye chiko kendo useloyo jogo nikech ng'atno manie winjruok achiel kodu duong' molooyo jal manie winjruok achiel gi piny.

5 Gin joma piny chiko; mano e momiyo giwacho weche moa kuom piny kendo piny winjogi.

6 Wan to wan joma Nyasaye chiko. Ng'ato ang'ata moseng'eyo Nyasaye winjowa; to ng'ato ang'ata ma Nyasaye ok chik, ok owinjwa. Kuom timo kamano, wapogo weche ma kuom adier oa kuom much Nyasaye gi mago ma ok adier to ginenore ka gima gia kuom much Nyasaye.

7 Un joma ahero, wadhiuru nyime herore nikech hera oa kuom Nyasaye, kendo ng'at ma nyiso hera en ng'at moyeyudo nyuol moa kuom Nyasaye, kendo ong'eyo

Nyasaye. **8** Ng'ato ang'ata ma ok nyis hera pok ong'eyo Nyasaye, nimar Nyasaye en hera. **9** Kuom wachni, hera ma Nyasaye oherowago ne onenore ayanga, ni Nyasaye nooro Wuode ma miderma e piny mondo wayud ngima kokalo kuome. **10** Herano en kama: ok ni wan e ma wasehero Nyasaye, to Nyasaye e ma noherowa mi nooro Wuode mondo obednwa misango mar loso kuwe nikech richowa.

11 Un joma ahero, ka kamano e kaka Nyasaye noherowa, kare wan bende onego waherre e kindwa. **12** Onge ng'at moseneno Nyasaye e kinde moro amora. Ka wadhi nyime herore, Nyasaye siko e iwa kendo herane bedo moromo chuth e iwa. **13** Gima wang'eyogo ni wasiko e winjruok achiel kode kendo ni en bende osiko e winjruok achiel kodwa, en nikech osemiyowa rohone. **14** E wi mano,

wan wawegi waseneno kendo wachiwo neno ni Nyasaye Wuonwa oseoro Wuode mondo obed Jarwar mar piny. **15** Ng'ato ang'ata ma hulo ayanga ni Yesu en Wuod Nyasaye, Nyasaye siko e winjruok achiel gi ng'at ma kamano, to ng'atno bende siko e winjruok achiel gi Nyasaye. **16** To waseng'eyo kendo wan gi yie kuom hera ma Nyasaye oherowago.

Nyasaye en hera kendo ng'at ma siko e hera, ng'atno siko e winjruok achiel gi Nyasaye, to Nyasaye bende siko e winjruok achiel kode. **17** E yo ma kamano, osemi hera obedo moromo chuth e iwa mondo wabed gi chir mar wuoyo ka wan thuolo e chieng' mar bura, nikech mana kaka jalo en, e kaka wan wawegi bende wachal e pinyni. **18** Luoro onge ei hera to hera malong'o chuth riembo luoro, nikech luoro geng'owaga. Kuom adier, ng'at maluor pok obedo gi hera malong'o chuth.

19 Wanyiso hera nikech en e ma nokwongo herowa.

20 Kapo ni ng'ato wacho ni, "Ahero Nyasaye," to koni otimo sigu gi owadgi, ng'atno en jami-riambo. Nikech ng'at ma ok ohero owadgi mosene-no gi wang'e ok nyal hero Nyasaye ma pok one-no. **21** To ma e chik ma wasenwang'o koa kuome, ni ng'ato ang'ata mohero Nyasaye nyaka her owadgi bende.

5 Ng'ato ka ng'ato moyie ni Yesu e Kristo, ng'atno ose-yudo nyuol moa kuom Nyasaye, kendo ng'ato ka ng'ato mohero Nyasaye ma nomiyo nyuol ma kamano obetie, ng'atno ohero jal moseyudo nyuol moa kuom Nyasaye. **2** Gima wang'e-yogo ni wahero nyithind Nyasaye en ka wahero Nyasaye kendo wachopo chikene. **3** Nimar tiend hero Nyasaye e ma, ni waluw chikene; to chikene ok tek luwo **4** nikech ng'ato ka ng'ato mo-

seyudo nyuol moa kuom Nyasaye, ng'atno oseloyo piny. To ma e loch ma wase-loyogo piny, tiende ni yiewa.

5 En ng'a ma nyalo loyo piny? Donge en ng'atno ma nigi yie ni Yesu en Wuod Nyasaye? **6** Yesu Kristo e jal ma nobiro kokalo kuom pi gi remo, to ok kuom pi kende, to bende kuom pi kendo kuom remo. To roho chiwo neno nikech roho e ma chiwo neno madier.

7 Nimar nitie gik moko adek ma chiwo neno: **8** roho, gi pi, kod remo; kendo gik moko adekgo ni e winjruok achiel.

9 Ka wayie gi neno moa kuom dhano, neno ma Nyasaye chiwo to duong' molojo. Nikech ma e neno mar Nyasaye, ni osechiwo neno e wi Wuode. **10** Ng'at ma keto yie kuom Wuod Nyasaye nigi nenono e iye owuon. To ng'at ma onge gi yie kuom Nyasaye, ose-miyo Nyasaye odoko jamiri-riambo, nimar pok oketo yiene kuom neno ma Nyasaye chiwo e wi Wuode.

11 To ma e nenono, ni Nyasaye nomiyowa ngima ma nyaka chieng' kendo ngimano ni kuom Wuode. **12** Ng'at manie winjruok achiel gi Wuod Nyasaye, jalo nigi ngimano; ng'at ma ok ni e winjruok achiel gi Wuod Nyasaye, oonge gi ngimano.

13 Andikonu wechegi mondo ung'e ni un gi ngima ma nyaka chieng', un ma useketo yie e nying Wuod Nyasaye. **14** Kendo adier ma wan-go kuom Nyasaye e ma, ni gimoro amora ma wakwaye ka luwore gi dwache, owinjowa. **15** Kendo ka wang'eyo ni owinjowa kuom wach moro amora ma wakwaye, wang'eyo ni wabiro yudo gik ma wakwaye, nimar wasekwaye gigo.

16 Kapo ni ng'ato one-no owadgi ka timo richo moro ma ok kel tho, obiro kwayo ne owadgino, kendo Nyasaye biro miyo owadgino ngima, ee, mano en kuom joma ok tim richo ma kelo tho. Nitie richo ma kelo tho.

Richo ma kamano e ma ok awach ne ng'ato mondo okwa ne nyawadgi e lamo. **17** Timbe duto ma ok kare gin richo; to kata kamano nitie richo moko ma ok kel tho.

18 Wang'eyo ni ng'ato ka ng'ato moseyudo nyuol moa kuom Nyasaye ok osik ka timo richo, to jalno* moseyudo nyuol moa kuom Nyasaye rito ng'at ma kamano, kendo Ng'at Marach ok nyal make. **19** Wang'eyo ni wan joma Nyasaye chiko, to piny duto ni e bwo teko mar Ng'at Marach. **20** To wang'eyo ni Wuod Nyasaye osebiro, kendo osemiyowa rieko mar nono weche e yo matut mondo wabed gi ng'eyo e wi jal ma en adier. Bende, wan e winjruok achiel gi jalno ma en adier kokalo kuom Wuode Yesu Kristo. Jalno e ma en Nyasaye madier kendo ngima ma nyaka chieng'. **21** Nyithindo matindo, tang'uru gi nyiseche manono.

1Jo 5:18* Tiende ni Yesu Kristo, Wuod Nyasaye.

JOHANA

WE CHE MANTIE

Mos (1-3)

Wuothuru e adiera (4-6)

Beduru motang' gi
joma wuondou (7-11)

Kik umosgi (10, 11)

Chenro mar

limbe kod mos (12, 13)

1 An jaduong' ma hike ng'eny, andiko ne dhako moyier* kendo ne nyithinde ma ahero gadier, to ok mana an kenda e ma aherogi, to bende jogo duto moseng'eyo adiera, **2** nikech adiera siko e iwa kendo obiro bedo kodwa nyaka chieng'. **3** Wabiro bedo gi ng'wono mogundho, gi kech, kod kuwe moa kuom Nyasaye Wuonwa, kendo moa kuom Yesu Kristo, Wuod Wuonwa, kanyachiel gi adiera kod hera.

4 Amor gilala nikech

2Jo 1*Nyalo bedo ni "dhako moyier" ochung' ne dhako moro achiel kata kanyakla moro mar Jokristo e ndalo joote.

aseyudo ka moko kuom nyithindi wuotho ei adiera, mana kaka ne wayudo chik moa kuom Nyasaye Wuonwa. **5** Omiyo, koro asayi, in dhako, ni waherre ng'ato gi ng'ato. (Ok andikni e wi chik moro manyien, to en mano musebedogo nyaka a chakruok.) **6** To ma eri e tiend hera, ni wadhni nyime wuotho ka luwore gi chikene. Mano e chik, mana kaka usewinjo nyaka a chakruok, ni onego udhi nyime wuotho e hera. **7** Nimar jowuond mang'eny osesieko e piny, ma ok nyis yie ni Yesu Kristo ne obiro e ringruok. Mano e jawuond kendo en jasik Kristo.

8 Beduru motang' mondo kik ulal gik ma wasenyago kuom tijwa maktek, to mondo uyud pok mopong' chuth. 9 Ng'ato ka ng'ato ma kalo puonj mar Kristo kendo ok osik e puonjno, jalo ok ni e winjruok achiel gi Nyasaye. Ng'at ma siko e puonjno en e ng'at manie winjruok achiel gi Nyasaye Wuonwa kendo gi Wuode. 10 Ka ng'ato ang'ata obiro iru to ok

okel puonjni, kik urwাকে e uteu kata kik umose. 11 Nikech ng'at ma mose riwore kode e timbene maricho.

12 Kata obedo ni an gi weche mang'eny monego andiknu, ok adwar timo kamano e otas gi wino, to ageno biro iru mondo awuo kodu wang' gi wang', mondo mor maru obed mopong' chuth.

13 Nyithind nyameru ma oyier ooronni mos.

BARUA MAR ADEK MAR JOHANA

WE CHE MANTIE

Mos kod lamo (1-4)
Ipwoyo Gayo (5-8)
Diotrefe ohero ketore
jatelo (9, 10)

Ichiwo neno ni Demetrio
nigi nying maber (11, 12)
Chenro mar limbe kod
mos (13, 14)

1 An jaduong' ma hike ng'eny, andikoni in Gayo, jal ma ageno kendo ma ahero gadier.

2 In jal ma ahero, alamo ni mondo idhi nyime

maber e weche duto, kendo ibed gi del mangima maber, mana kaka sani idhi maber e ngimani. 3 Nikech ne ail ahinya ka owete nobiro mi

gichiwo neno ni imakori gi adiera, mana kaka sani idhi nyime wuotho e adiera. **4** Onge gima duong' ma dimi abed gi mor ma loyo wachni: ni asik ka awinjo ni nyithinda dhi nyime wuotho e adiera.

5 In jal ma ahero, isenyiso ni in ng'at migeno kuom gik ma itimo ne owete, kata obedo ni gin joma ikia. **6** Gisechiwo neno e nyim kanyakla kuom wach herani. Akwayi ni ikowgi e wuodhgi e yo mowinjore e wang' Nyasaye. **7** Nimar ne giwuok mondo gidhi nikech nyinge, ma ok gikawo gimoro amora kuom joma oa e ogendni mamoko. **8** Omiyo, wan onego warwak joma kamago e yo maber, mondo wabed jotich ma tiyo kanyachiel e adiera.

9 Ne andiko wach moro ne kanyakla, to Diotrefe mohero ketore jatelo e kindgi ok rwak wach moro amora moa kuomwa e yor luor. **10** Mano e momiyo ka abiro, anael gik ma otimogo, ka okeyo weche ma ketho nyingwa.

Nikech mago ok rome, otamore rwako owete e yor luor; to joma dware rwakogi, otemo geng'o kendo oriembogi gia e kanyakla.

11 In jal ma ahero, kik iluw tim marach, to luw gima ber. Ng'at ma timo gik mabeyo en ng'at ma Nyasaye chiko. To ng'at ma timo gik maricho pok oneno Nyasaye. **12** Jogo duto osechiwo neno ni Demetrio nigi nying maber kendo adiera mowuothoe bende nyiso mano. Kuom adier, wan bende wachiwo neno kuome, kendo ung'eyo ni neno ma wachiwono en adier.

13 Ne an gi weche mang'eny monego andikunu, to ok daher dhi nyime ndikonu gi kalam kodwino. **14** Kata kamano, ageno nenou machiegni, kendo wabiro wuoyo wang' gi wang'.

Kuwe mondo obed kodu.

Osiepewa ooronu mos. Mosnauru moro ka moro kuom osiepewa ka utiyo gi nyinge owuon.

BARUA MAR JUDA

WE CHE MANTIE

Mos (1, 2)

Bura ming'ado ne jopuonj
mag miriambo nyaka
timre (3-16)

Ywaruok e kind Mikael
gi Jachien (9)

Weche ma Enok ne
okoro (14, 15)

Uritru e hera mar
Nyasaye (17-23)

Miyo Nyasaye
duong' (24, 25)

1 An Juda, misumba mar Yesu Kristo, kendo an owadgi Jakobo. Andikonu un jogo moyier ma Nyasaye Wuonwa ohero, un ma oritu ne Yesu Kristo, ka awacho kama:

2 Kech gi kuwe kod hera mondo omedrenu.

3 Un joma ahero, kata obedo ni ne atimo kinda ahinya mondo andiknu kuom wach warruok moriwowa kanyachiel, ne aneno ni ber mondo andiknu ka asayou, ni uked matek ne yie ma ne omi joma ler dichiel ma siko nyaka chieng'.

4 Gimomiyo atimo kamano en nikech nitie jomoko moseluchore mi gi-

donjo e kindu, kendo Ndiko noseyangochon ni ibiro ng'adnegi bura; gin joma ok oluoro Nyasaye, ma tiyo gi ng'wono mogundho mar Nyasachwa kaka gima girendorego mondo gitim timbe mag wang'-teko, kendo ok gimakre gi Yesu Kristo ma en Ruodhwa achiel kende ma wan joge.

5 Kata obedo ni ung'eyo malong'o wechegi duto, adwaro paronu ni nitiere oganda moro ma Jehova noreso kologogi e piny Misri, to bang'e noketho jogo ma ok nonyiso yie. **6** Bende, malaike ma ok nomakore gi migawo ma ne gin-go

chon, kendo ma nojwan-
 ng'o kar dakgi mowinjore
 kodgi, oseketo e mudho
 mandiwa kendo otueyo-
 gi gi nyoroche mochwe-
 re ka girito bura mar
 odiechieng' maduong'no.
7 E yo ma kamano, So-
 dom gi Gomora kod tao-
 nde ma nolworogi bende
 nodonjore chuth gi timbe
 madongo mag terruok,
 kendo ne giluwu gombo
 mag ringruok mopogore
 gi gombo ma ne ochue-
 go dhano; nikech giyu-
 do kum mar bura mar
 mach ma nyaka chieng',
 oseketgi e nyimwa mo-
 ndo gibednwa kaka ra-
 nyisi ma miyowa siem.

8 Kata kamano, jogi be-
 nde donjore gi paro ma-
 nono,* ka gitimo timbe
 ma chido ringruok, gi-
 chayo joma nigi teko mar
 telo e wigi kendo giwuo-
 yo e yor achaya e wi joma
 Nyasaye osemiyo duong'.
9 To ka Mikael, ma en
 malaika maduong' nobe-
 do gi pogruok gi Jachien
 kane gin gi ywaruok
 kuom ringre Musa, ne ok

ohedhore ng'ado ne Ja-
 chien bura kowuoyo
 kode e yor achaya, kar
 mano nowacho niya: "Je-
 hova mondo okweri ma-
 tek." **10** To jogi wuoyo
 e yor achaya kuom gik
 moko duto ma kuom
 adier ok ging'eyo. Kendo
 gichal mana kaka le ma
 ok ti gi paro, nimar gik
 moko duto ma jogi
 ong'eyo, ging'eyogi mana
 gi riekono monyuolgo dha-
 no duto, to mago e gik ma
 gidhi nyime timo kendo
 gigo kethogi.

11 Yaye nobednegi ma-
 lit nikech giseluwu yor
 Kain, kendo giserikni do-
 njo e yo marach mar dwa-
 ro pok kaka Balam, ke-
 ndo giseyudo kethruok
 nikech donjo e weche
 mag ng'anjo kaka Kora!
12 Gin lwendni mopo-
 ndo piny e bwo pi sama
 gichiemo kodu e nyasiu
 mag hera, gin jokwath
 ma chiemo ka gionge luo-
 ro; gin boche polo ma ok
 kel koth, ma yamo rie-
 mbo ka tero koni gi koni;
 gin yien ma onge gi ole-
 mo e kinde ma yien duto

nyagoe olemo, gin joma osetho nyadiriyo,* joma osepudh oko gi tiendegi; **13** gin apaka mager ma thuogo buoyo mar wichkuot margi giwegi; gin sulwe ma onge gi yorgi moketnegi, kendo mudho mandiwa oritogi nyaka chieng’.

14 Ee, Enok ma en ng’at mar abiriyo koa kuom Adam, bende, nokoro wach kuomgi ka nowacho niya: “Neuru! Jehova nobiro gi ogandane maler tara gi tara **15** mondo ong’ad bura ne ji duto kendo mondo onyis ni bura oseloyo jogo duto ma ok oluoro Nyasaye nikech timbegi duto ma ok nyis luoro Nyasaye, ma ne gitimo e yo ma ok nyis luoro Nyasaye, kendo nikech gik ma kelo bwok ahinya ma joma richo ma ok oluoro Nyasaye nowacho marach kuome.”

16 Jogi gin jong’ur, ma ywagore kuom kaka ngi-

Jud 12*Tiende ni, “gisetho chuth.”

magi chal, ma luwo gombogi giwegi, kendo dhogi opong’ gi weche madongo mag pakruok, ka giwuondo ji gi weche mamit mondo gin e ma giyud gik ma gidwaro.

17 To un joma ahero, paruru weche ma joote mag Ruodhwa Yesu Kristo nosewacho motelo, **18** kaka ne gijowachonu niya: “Jojaro nobedie e kinde mag giko ka giluwu gombogi giwegi ma ok nyis luoro Nyasaye.” **19** Mago e joma kelo pogruok, gin gi kido kaka mag le, gin joma roho mar Nyasaye ok ta. **20** To un joma ahero, gerreuru uwegi e yieu maler chuth, kendo uwuo gi Nyasaye e lamo ka roho maler tayou **21** eka mondo uritru e hera mar Nyasaye, sama ukiyo yudo kech mar Ruodhwa Yesu Kristo ka un gi geno mar ngima ma nyaka chieng’. **22** Bende, dhiuru nyime kecho jomoko ma nigi kiawa; **23** resgiuru kugologi e mach. To udhi nyime ke-

cho jomamoko, kutimo kamano gi luoro, ka ben-de usin kata mana gi nanga moro amora ma ringruok osemienoe chilo.

24 Koro kuom jal ma nigi nyalo mar ritou mondo kik uchwanyru kendo ma nyalo miyo uchung' kuonge ketho moro amora e nyim

duong' mare, ka un gi mor maduong', **25** ma en Nyasaye achiel kende ma Jawarwa kokalo kuom Yesu Kristo Ruodhwa, duong' mondo obedne gi loch, gi nyalo, gi teko, kuom ndalo duto nyaka nene kod sani, kendo ndalo duto nyaka chieng'. Amin.

FWENY

MA NE OMI JOHANA

WE CHE MANTIE

- 1 Fweny moa kuom Nyasaye kokalo kuom Yesu (1-3)
lkowo mos ne kanyakla abiriyo (4-8)
“An e Alfa kendo an e Omega” (8)
Roho maler ne omiyo Johana obedo e ndalo mar Ruoth (9-11)
Fweny ma ne one ka imiyo Yesu duong' (12-20)
- 2 Weche ma ne oor ne kanyakla man Efeso (1-7), Smirna (8-11), Pagamam (12-17), Thiatira (18-29)

- 3 Weche ma ne oor ne kanyakla man Sadis (1-6), Filadelfia (7-13), Laodikia (14-22)
- 4 Fweny ma ne one ka Jehova nie polo (1-11)
Jehova obet e kom-loch mare (2)
Jodongo 24 mobet e kombe mag loch (4)
Chuech mangima ang'wen (6)
- 5 Buk ma odin matek gi kido abiriyo (1-5)
Nyarombo kawo bugno (6-8)

- Nyarombo e ma owinjore
golo kido modin-go
bugno (9-14)
- 6 Nyarombo yawo kido
auchiel mokwongo (1-17)
Jal ma dhi ka locho e
faras ma rachar (1, 2)
Jal moidho faras ma
kwar ka mach golo
kuwe e piny (3, 4)
Jal moidho faras ma
rateng' kelo kech (5, 6)
Jal moidho faras ma
kite obokore iluongo
ni Tho (7, 8)
E bwo kendo mar
misango nitie joma
ne oneg (9-11)
Yiengni maduong'
mar piny (12-17)
- 7 Malaike ang'wen
omako yembe
ang'wen mag piny (1-3)
lketo ne ji 144,000
alama (4-8)
Oganda mang'ongo
morwakore gi kandho
ma rochere (9-17)
- 8 Iyawo kido mar
abiriyo (1-6)
Turmbeta ang'wen (7-12)
llando lit adek (13)
- 9 Turmbeta mar
abich (1-11)
- Lit mokwongo osekalo,
pod nitie ariyo ma
biro (12)
Turmbeta mar
auchiel (13-21)
- 10 Malaika ma ratego ma
nigi buk moro matin (1-7)
'Deko ok bi bedoe
kendo' (6)
Wach maler moum
chopo gikone (7)
Johana chamo buk
matin modol (8-11)
- 11 Joneno ariyo (1-13)
Gikoro wach kuom
odiechienge 1,260 ka
girwako lep gunia (3)
Inegogi kendo ok
yikgi (7-10)
Bang' odiechienge adek
gi nus imiyo gibedo
mangima kendo (11, 12)
- Lit mar ariyo osekalo,
mar adek biro (14)
Turmbeta mar
abiriyo (15-19)
Pinyruoth mar
Ruodhwa kod mar
Kristone (15)
Ibiri keth joma ketho
piny (18)
- 12 Dhako, nyathi ma
wuowi, kod thuol
mang'ongo (1-6)

- Mikael kedo gi thuol mang'ongo (7-12)
 lwito thuol mang'ongo e piny (9)
 Jachien ong'eyo ni odong' mana gi kinde manok (12)
 Thuol mang'ongo sando dhakono (13-17)
- 13 Ondiek ma nigi wiye abiriyo wuok ei nam (1-10)
 Ondiek ma nigi tunge ariyo wuok ei piny (11-13)
 Kido mar ondiek ma nigi wiye abiriyo (14, 15)
 Alama kod namba mar ondiegno (16-18)
- 14 Nyarombo kod ji 144,000 (1-5)
 Weche moa kuom malaike adek (6-12)
 Malaika ma huyo e kor polo gi wach maber (6, 7)
 Joma mor gin joma tho ka gin e winjruok achiel gi Kristo (13)
 Keyo ariyo mag piny (14-20)
- 15 Malaike abiriyo ma nigi masiche abiriyo (1-8)
 Wer mar Musa gi mar Nyarombo (3, 4)
- 16 Bakunde abiriyo mag mirimb Nyasaye (1-21)
- Bakundego iolo e piny (2), e nam (3), e aore kod sokni (4-7), kuom wang'-chieng' (8,9), e kom-loch mar ondiek (10,11), e Yufrati (12-16), e kor muya (17-21)
 Lweny mar Nyasaye e Har-Magedon (14, 16)
- 17 Bura moseng'ad ne "Babilon Maduong'" (1-18)
 Dhako ma ndhaga obet e wi ondiek ma kwar ma rieny (1-3)
 Ondiek 'ma ne nitie, to oonge, to pod enobi koa e abiso' (8)
 Tunge apar biro kedo gi Nyarombo (12-14)
 Tunge apar sin gi dhako ma ndhaga (16, 17)
- 18 "Babilon Maduong'" podho (1-8)
 "Auru kuome, un joga" (4)
 Ji ywago Babilon mosepodho (9-19)
 Mor e polo nikech Babilon osepodho (20)
 Ibiro wit Babilon e nam kaka kidi (21-24)
- 19 Haleluya nikech buche moseng'ad (1-10)
 Kend mar Nyarombo (7-9)

- Jal mobet e faras ma rachar (11-16)
 Nyasi maduong' mar chiemo modhiambo mar Nyasaye (17, 18)
 lloyo ondiek (19-21)
- 20 Itueyo Satan kuom higni 1,000 (1-3)
 Joma biro locho gi Kristo kuom higni gana achiel (4-6)
 Gonyo Satan kendo kethe (7-10)
 Joma otho iyalo e nyim kom-loch ma rachar (11-15)
- 21 Polo manyien kod piny manyien (1-8)
 Tho ok nobedie kendo (4)
 Gik moko duto olos obedo manyien (5)
 Iwuoyo kuom kaka Jerusalem Manyien chalo (9-27)
- 22 Aora mar pi mar ngima (1-5)
 Weche mogik (6-21)
 'Bi! Imodh pi ngima nono' (17)
 "Bi, Ruoth Yesu" (20)

1 Mae en fweny mar Yesu Kristo ma Nyasaye nomiye mondo onyis wasumbnine gik ma nyaka timre e kinde mokayo machiegni. Kendo nooro malaikane ma ne ochiwo fwenyno kотиyo gi ranyisi ne misumbane ma Johana,

2 jal ma nochiwo neno e wi wach ma Nyasaye nochiwo kod neno ma Yesu Kristo nochiwo, ee, jalo nochiwo neno e wi gik moko duto ma no-

nenno. **3** Ng'at mamor en ng'at ma somo weche mokorgi gi dwol maduong', kod joma winjogi, kendo ma timo ka luwore gi weche mondik e iye, nimar kinde ma ne oseket chiegni.

4 An Johana, andikunu, un kanyakla abiriyo manie alwora mar Asia kama:

Beduru gi ng'wono mogundho kod kuwe moa kuom "Jalno ma nitie, kendo ma ne nitie, kendo

ma biro,” kod moa kuom roho abiriyo* man e nyim kom-lochne, **5** kendo moa kuom Yesu Kristo ma en “Janeno Migeno,” “jal ma e kayo koa kuom joma otho,” kendo “jal ma e Jaloch e wi ruodhi mag piny.”

Ne jalno moherowa kendo ma nogonyowa waa e richo kokalo kuom rembe owuon— **6** kendo ne omiyo wabedo pinyruoth kendo jodolo ma tiyo ne Nyasache kendo Wuon mare—ee, duong’ kod nyalo obedne nyaka chieng’. Amin.

7 Neuru! Obiro e boche polo, kendo wenge duto biro nene, kod joma ne ochwowe; kendo dhouidi duto mag piny biro goyo korgi gi kuyo maduong’ nikech en. Ee, Amin.

8 Jehova Nyasaye wacho kama: “An e Alfa kendo an e Omega,* Jal ma nitie, kendo ma ne nitie, kendo ma biro, Jal Manyalo Duto.”

1:4 *Tiende ni, “teko ma tiyo dibiriyo.” **1:8** *Ne Glosari.

9 An Johana owadu kendo jal ma riwore kodu e masiche kendo e pinyruoth kendo e nano, ka wan e winjruok achiel gi Yesu, ne oyudo an e chula miluongo ni Patmo nikech ne ayalo wach Nyasaye kendo chiwo neno kuom Yesu. **10** Roho maler ne omiyo abedo e ndalo mar Ruoth e yorfweny, kendo ne awinjo dwol moro maduong’ ka mar turmbeta ka wuok gi ka ng’eya, **11** ka wacho kama: “Ndik ei buk* gik ma sani ineno kendo iore ne kanyakla abiriyo: man Efeso, Smirna, Pagamam, Thiatira, Sadis, Filadelfia, kod Laodikia.”

12 Ne alokora mondo ane ni en ng’a ma ne wuoyo koda, to kane aselokora, ne aneno gige chungo teyni abiriyo mag dhahabu, **13** to e dier gige chungo teynigo ne nitie ng’at moro ma chal gi wuod dhano,

1:11 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

morwakore gi nanga ma chopo nyaka piny e tiendene, kendo notueyo nanga moro mar dhahabu kolworo kore. **14** E wi mano, wi ng'atno kod yie wiye ne rachar ka yie rombo ma rachar kendo kaka pe, kendo wengene ne chal kaka ligek mach ma liel, **15** kendo tiendene ne chal gi mula mosepwoth maler, ma rieny e kendo mar mach mager, kendo dwonde ne chal gi mor mar pige mang'eny. **16** To e bade korachwich ne nitie sulwe abiriyo; bende, ligangla mabith kendo mabor ma dhoge ariyo ne wuok koa e dhoge, kendo rieny mar lela wang'e ne chalo gi wang'-chieng' sama chieng' rienyie ahinya moloyo. **17** Sama ne anene, ne apodho piny e tiendene mi nabe-do ka ng'at motho.

Eka noketo lwete korachwich kuoma, mi nowachona kama: "Kik ibed maluor. An e jal Mokwongo kendo an e jal Mogik, **18** bende an e jal mangi-

ma; kendo ne atho, to koro ne! sani angima mochwere nyaka chieng', kendo an gi ofungu mag tho kod mag Liel.* **19** Omiyo, ndik piny gik miseneno, gi gik ma nitie, kod ma biro timore bang' mago. **20** To ma e tiend wach maler moum e wi sulwe abiriyo ma iseneno e bada korachwich kod gige chungo teyni abiriyo mag dhahabu: Sulwe abiriyo gin malaike mag kanyakla abiriyogo, to gige chungo teyni abiriyogo, gin kanyakla abiriyogo.

2 "Ndik ne malaika mar kanyakla man Efeso kama: Magi e weche ma jal momako sulwe abiriyo e lwete korachwich wacho, ma en jal ma wuotho e dier gige chungo teyni abiriyo mag dhahabugo: **2** 'Ang'eyo timbeni, gi tiji matek, kod sinani mari, kendo ni ok inyal

1:18 *Tiende ni, "Hades" ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

yie gi joma richo; bende, ne ikwongo itemo joma wacho ni gin joote, to ok gin, kendo ne iyudo ni gin jomiriambo. **3** Bende, inyiso chuny mar nano, kendo isetimo sinani nikech nyinga to pok iol. **4** Kata kama-no, an gi wachni kodi, ni iseweyo hera ma ne in-go kar chakruok.

5 “Kuom mano, par kama iseaye ka ilwar, kendo ilok chunyi ia e richo, kae to itim gik ma ne ijatimo kar chakruok. Ka ok itimo kamano to anabi iri, kendo abiro golo gir chungo taya mari oa kare, mak mana ka iloko chunyi ia e richo. **6** Nitie wach moro maber kuomi: ni pod isin gi timbe mag kidiyen mar Jo-Nikolao, ma an bende asin-go. **7** Ng’at ma nigi it mondo owinj gima roho wacho ne kanyaklago: Ng’at ma olocho abiro yiene chamo olemb yadh ngima manie paradiso mar Nyasaye.’

8 “To ndik ne malaika mar kanyakla man Smir-

na kama: Magi e weche ma jalo wacho, ‘jal Mokwongo kendo Mogik,’ ma ne otho mi obedo mangima kendo: **9** ‘Ang’eyo masicheni kod dhierni—to imewo—bende, ang’eyo achaya mar joma luongore giwegi ni Jo-Yahudi to kuom adier ok gin, to gin mana sunagogi mar Satan. **10** Kik iluor sand ma ichiegni yudo. Ne! Jachien biro dhi nyime wito jomoko kuomu e jela mondo uyud tem chuth, kendo mondo ubi uyud masiche kuom ndalo apar. Chung’ motegno kata mana nyaka e tho, to anamiyi osimbo mar ngima. **11** Ng’at ma nigi it mondo owinj gima roho wacho ne kanyaklago: Ng’at ma olocho, tho mar ariyo ok bi yude ngang’.

12 “Ndik ne malaika mar kanyakla man Paga-mam kama: Magi e weche ma jalo wacho, jal ma nigi ligangla mabith kendo mabor ma dhoge ariyo: **13** ‘Ang’eyo

kama idakie, tiende ni kama kom-loch mar Satan nitiere; to e ma pod idhi nyime makori motegno gi nyinga, kendo ne ok ikwedo yie ma in-go kuoma, kata mana e ndalo mag Antipa ma ne en janenona mogen ma ne oneg e bathu kama Satan odakie.

14 “Kata kamano, an kodi gi weche moko manok, ni kanyo in gi joma omakore gi puonj Balam, jal ma nopuonjo Balak mondo oket gima kelo chwanyruok e nyim nyithind Israel, mondo gicham gik ma nosetimgo misengni ne sanamu kendo mondo gidonj e terruok. **15** Kamano e kaka intie bende gi joma omakore gi puonj mar kidieny mar Jo-Nikolao. **16** Omiyo, lok chunyi ia e richo. Ka ok itimo kamano, to abiro iri mapiyo, kendo abiro kedo kodgi gi ligangla mabor moa e dhoga.

17 “Ng’at ma nigi ite mondo owinj gima roho wacho ne kanyaklago:

Kuom ng’at ma olocho, abiro miye moko kuom manna mopand, kendo abiro miye kidi,* kendo kuom kidino nobedie nying moro manyien mosen dik ma onge ng’ato ang’ata mong’eyo, mak mana jalo monwang’e.’

18 “Ndik ne malaika mar kanyakla man Thiatira kama: Magi e weche ma Wuod Nyasaye wacho, jal ma nigi wenge ma chalo gi ligek mach ma liel, kendo ma tiendene chalo gi mula mosepwodh mobedo maler: **19** ‘Ang’eyo timbeni, gi herani, kod yieni, gi kaka itiyoye ne Nyasaye, kod sinani mari, kendo ni timbeni ma sani oloyo ma ne itimo mokwongo.

20 “Kata kamano, an kodi gi wachni, ni iyie gi dhako ma Jezebel ma luongore owuon ni janabi, to opuonjo kendo olalo wasumbnina mondo gidonj e terruok kendo mondo gicham gik ma

2:17 *Mani en kidi moro matin molworore kendo mapoth.

osetingo misengni ne sanamu. **21** To ne amiye kinde mar loko chunye oa e richo, to ok odwar loko chunye oa e terruok.* **22** Ne! koro achiegni wite e otanda mar midekre, kendo joma terore kode achiegni wito e masira maduong', mak mana ka giloko chunyi gia e timbe dhakono. **23** Kendo abiro goyo nyithinde gi tuo ma kelo tho mondo kanyakla duto ong'e ni an e ma anono paro ma iye ahinya* kod chuny dhano, kendo abiro chulou ng'ato ka ng'ato ka luwore gi timbeu.

24 "Kata kamano, ne un jomamoko man Thia-tira, uduto ma ok luw puonjni, un ma ne ok uyudo thuolo mar ng'eyo gik ma jomoko luongo ni "gik matut, ma gin gik moa kuom Satan," awa-

2:21 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare. **2:23** *Tiende sie en, "nyiroke."

chonu kama: Ok aket-nu ting' moro amora machielo. **25** To makreuru amaka motegno gi gima un-go nyaka chop abi. **26** To ng'at ma olocho kendo ma oluwo timbena nyaka giko, abiro miye teko mar locho e wi ogendni, **27** kendo jalo biro bedo jakwadh oganda kotiyogi gi luth mar chuma, mi enotogi ma tindotindo ka gik mochue gi lowo, mana kaka an bende aseiyudo teko koa kuom Wuora. **28** Kendo abiro miye sulwe mokinyi. **29** Ng'at ma nigi it mondo owinj gima roho wacho ne kanyaklago.'

3 "Ndik ne malaika mar kanyakla man Sadis kama: Magi e weche ma jal ma nigi roho abiriyo* mag Nyasaye kod sulwe abiriyo wacho: 'Ang'eyo timbeni, ni in gi nying ni ingima, to isetho. **2** Bed kitang', kendo iteg gik modong'

3:1 *Tiende ni, "teko ma tiyo dibiriyo."

ma ne chiegni tho, ni-mar pok ayudo ka tijeni ochopo chuth e nyim Nyasacha. **3** Kuom mano, dhi nyime paro ahinya gima iseyudo kod ma ne iwinjo, kendo isik ka imake, kae to ilok chunyi ia e richo. Kuom adier, ka ok ichiew, ana-bi kaka jakuo, kendo ok ining'e kata matin ni en sa mane ma anabinie.

4 "Kata kamano, in gi joma nok* e Sadis ma ok nochido nengnigi, kendo gibiro wuotho kanyachiel koda ka girwako nengni ma rochere nikech giwinjorego. **5** Omiyo, ng'at ma olocho ibiro rwakne nengni ma rochere, kendo ok anaruch nyinge ngang' e bug ngima, to ananyis ni ang'eyo nyinge e nyim Wuora kendo e nyim malaikene. **6** Ng'at ma nigi it mondo owinj gima roho wacho ne kanyaklago.'

7 "Ndik ne malaika mar

3:4 *Tiende sie en "nyinge moko manok."

kanyakla man Filadelfia kama: Magi e weche ma jal maler wacho, jal ma en adier, ma nigi ofungu mar Daudi, ma yawo mondo kik ng'ato ang'ata olor, kendo oloro mondo kik ng'ato oyaw: **8** 'Ang'eyo timbeni—ne! aseketo dhoot moyawore e nyimi, ma ng'ato ang'ata ok nyal loro. Bende, ang'eyo ni in gi teko matin, kendo ne irito wachna, mi ne inyiso ni imakori chuth gi nyinga. **9** Ne! Joma oa e sunagogi mar Satan ma wacho ni gin Jo-Yahudi, to ok gin, kendo giriambo—ne! anami gibi iri mi ginikulre e nyim tiendi ka gimiyi luor, kendo anami ging'e ni aseheri. **10** Nikech iseluwo wach mar sinani mara, an bende abiro riti e sa mar tem ma dhi biro e wi piny mangima, mondo otem joma odak e piny. **11** Ero abiro mapiyo. Dhi nyime mako motegno gima in-go mondo kik ng'ato ang'ata okaw osimboni.

gima roho wacho ne ka-nyaklago.”

4 Bang’ mago, ne ang’i-yo mi ne aneno dhoot moro moyawore e polo, kendo dwol mokuwongo ma ne awinjo ne chal gi mar turmbeta, ka dwolno wuoyo koda ka wacho niya: “Bi ane malo kae, kendo abiro nyisi gik ma nyaka timre.”

2 Bang’ mano, gikanyono ne abedo e bwo teko mar roho, mi ne aneno kom-loch moro moket e polo, kendo ne nitie ng’at mobet e kom-lojno. **3** To Jal ma ne obetieno ne chalo gi kidi mar jaspas kod kidi mar sardias,* kendo ne nitie lihudu ma olworo kom-lojno koni gi koni, kendo lihuduno ne chalo gi kidi mar zumaridi.

4 Bende, ne nitie kombe 24 mag loch molworo kom-lojno koni gi koni, kendo ne aneno jodongo 24 morwakore gi nengni ma rochere kobet e ko-

mbe mag lochgo, to ne gisidho osimbo mag dhabu e wiyegi. **5** Ne nitie mil polo gi dwol moko kod mor polo ma ne a e kom-lojno; kendo ne nitie teyni abiriyo mag mach ma liel e nyim kom-lojno, to mago gin roho abiriyo* mag Nyasaye. **6** E nyim kom-lojno, ne nitie gimoro ma chal gi nam mar kio ma rieny ka kidi mar kristol.

E dier kama kom-lojno ne nitie, ne nitie chuech mangima ang’wen mopong’ gi wenge e nyim gi kod ka ng’egi, kendo ne gilworo kom-lojno koni gi koni. **7** Chuech mangima mokwongo ne chal gi sibuo, to chuech mangima mar ariyo ne chal gi nyaruath, to chuech mangima mar adek ne nigi lela wang’ ma chal gi mar dhano, to chuech mangima mar ang’wen ne chal gi winyo miluongo ni ongo ma huyo. **8** Kendo moro ka moro

4:3 *Tiende ni, “kidi moro makwar ma nengone tek.”

4:5 *Tiende ni, “teko ma tiyo dibiriyo.”

kuom chuech mangima ang'wen-go ne nigi buombe auchiel; to kuomgi koni gi koni kod bwo-gi ne gipong' gi wenge. To odiechieng' gi otieno, gisiko ka giwacho kama: "Maler, maler, maler en Jehova Nyasaye, Manyalo Duto, ma ne nitie, kendo ma nitie, kendo ma biro."

9 Sa asaya ma chuech mangimago chiwo duong', gi luor, kod erokamano ne Jal mobet e kom-lojno, ma en Jal ma dak mochwere nyaka chieng', **10** jodongo piero ariyo gang'wen-go podho piny e nyim Jal mobet e kom-lojno, kendo gilamo Jalno ma dak mochwere nyaka chieng', kendo gibolo osimbegi e nyim kom-lojno ka giwacho niya: **11** "In Jehova Nyasachwa, in e ma iwinjori yudo duong', gi luor, kod teko nikech ne ichueyo gik moko duto, kendo gigo ne obetie kendo ne ochuegi nikech dwachi."

5 Eka e lwedo korachwichech mar Jal mobet e kom-lojno, ne ane-noe buk* moro ma koni gi koni ondikie weche, to ne olor bugno gi kido moko abiriyo ma dine matek. **2** Kendo ne aneno malaika moro ma ratego ka lando gi dwol ma duong' niya: "En ng'a mo-winjore elo bugno kendo gonyo kido modinego?" **3** To ne onge ng'ato e polo, kata e piny, kata e bwo piny ma ne nyalo elo bugno kata ng'iyo iye. **4** Ne aywak malit ahinya nikech ne ok oyud ng'ato ang'ata mo-winjore elo bugno kata ng'iyo iye. **5** To achiel kuom jodongogo nowachona niya: "We ywak. Ne! Sibuur moa e dhooD Juda, ma en koth Daudi, oselochokendo owinjore elo bugno kod kido abiriyo moket kuomego."

6 Eka ne aneno nyarombo moro ma nenore ka

5:1 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

gima ne oseyang' kaka misango kochung' e dier kama kom-lojno ne nitie, e dier chuech mangima ang'wen-go, kendo e dier jodongogo. Nyarombono ne nigiti tunge abiriyo gi wenge abiriyo, to wengego gin roho abiriyo* mag Nyasaye ma oseor e piny mangima. **7** Eka gikanyono nobiro nyime mokawo bugno e lwedo ma korachwich mar Jal mobet e kom-lojno. **8** To ka nosekawo bugno, chuech ang'wen-go gi jodongo piero ariyo gang'wen-go nopodho piny e nyim Nyarombono, kendo moro ka moro kuomgi ne nigiti gir goyo thum kod bakunde mag dhahabu ma ne opong' gi ubani e igi. (Ubanino en lamo mag joma ler.) **9** Kendo ne giwero wer manyien ka giwacho niya: "In e ma iwinjori kawo bugno kendo gonyo kido modinego, nikech ne onegi kaka misango, kendo kuom rembi ne ing'iewo

5:6 *Tiende ni, "teko ma tiyo dibiriyo."

ne Nyasaye ji koa e dhou-di duto, gi dhok duto, gi dhano mopogore opogore duto, kod ogendni duto, **10** mi ne imiyo gibedo pinyruoth gi jodolo ne Nyasachwa, kendo giniloch kaka ruodhi e wi piny."

11 Kendo ne aneno, mi ne awinjo dwol mar malaike mang'eny molworo kom-lojno kod mar chuech mangimago gi mar jodongogo, kendo kwan-gi ne en tara gi tara, kendo gana gi gana, **12** kendo ne giwacho gi dwol maduon' niya: "Nyarombo ma ne onegno e ma owinjore yudo teko, gi mwandu, kod rieko, gi nyalo, gi luor, gi duong', kod gueth."

13 Kendo ne awinjo chuech duto manie polo, gi manie piny, gi manie bwo piny, gi manie nam kod gik moko duto manie igi ka giwacho niya: "Gueth, gi luor, gi duong', kod nyalo mondo obed ne Jal mobet e kom-lojno kendo ne Nyarombo, mochwere nya-

ka chieng'." **14** Chuech mangima ang'wen-go ne wacho kama: "Amin!" kendo jodongogo nopodho piny mi gilamo Nyasaye.

6 Kendo ka Nyarombo nogonyo achiel kuom kido abiriyogo, ne aneno mi ne awinjo achiel kuom chuech mangima ang'wen-go ka wacho gi dwol ma chalo gi mar mor polo niya: "Bi!" **2** Eka ne ang'iyoy mi ne aneno faras ma rachar, to jal ma ne oidhe ne nigi atung'; kendo ne omiye osimbo, eka nowuok mi odhi kolocho, kendo mondo otiek lochone.

3 Ka nogonyo kido mar ariyo, ne awinjo chuech mangima mar ariyo ka wacho niya: "Bi!" **4** Ne aneno faras machielo ka biro, kendo ne okwar ka mach, to jal ma ne oidhe ne omi teko mar golo kuwe oa e piny mondo ji onegre e kindgi, kendo ne omiye ligangla moro maduong'.

5 Ka nogonyo kido mar adek, ne awinjo chuech mangima mar adek ka

wacho niya, "Bi!" Kendo ne ang'iyoy mi ne aneno faras ma rateng', to jal ma ne oidhe ne nigi ratinde ariyo mag pimo e lwete. **6** Ne awinjo gimoro ma chal gi dwol mowuok e kind chuech mangima ang'wen-go ka wacho niya: "Kilo mar ngano nengone en dinari* achiel, kendo kilo adek mag shairi nengone en dinari achiel; to kik iketh mor zeituni kata di-vai."

7 Ka nogonyo kido mar ang'wen, ne awinjo dwond chuech mangima mar ang'wen ka wacho niya: "Bi!" **8** Kendo ne ang'iyoy mi ne aneno faras moro ma kite ne chal ka gima obokore, to nying jal ma ne oidhe ne en Tho. Kendo Liel* ne luwe machiegni. To ne omiye teko e wi bath piny ma romo achiel kuom ang'wen mondo onek kotiyo gi ligangla mabor, gi nok mar chiemo, gi tuo

6:6 *Ne Glosari. **6:8** *Tien-de ni, "Hades" ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

ma kelo tho, kod ondiegi mag piny.

9 Ka nogonyo kido mar abich, ne aneno e bwo kendo mar misango chunje* mag joma ne oneg nikech wach Nyasaye kendo nikech neno ma ne gisechiwo. **10** Ne gikok gi dwol maduong' ka giwacho niya: "Ruoth Mamo Chutho, jal maler kendo madier, en nyaka karang'o ma pod ibiro rito ka ok ing'ad bura ne joma odak e piny kendo chulo kuor nikech rembwa?" **11** Eka moro ka moro kuomgi ne omi kandho ma rachar; kendo ne owachnegi ni giririt matin mondi nyaka kwanno mar wasumbni wetegi kod mar owetegi ma ji ne chiegni nego mana kaka gin bende ne oneggi, ochop mi pong' chuth.

12 Kendo sama nogonyo kido mar auchiel, ne aneno yiengni maduong' mar piny ka timore; eka wang'-chieng' nobedo ma rateng' kaka law

6:9 *Tiende ni, "remb jogo."

gunia molos gi yier,* kendo dwe mangima no-bedo kaka remo, **13** to sulwe mag polo ne olwar nyaka e piny, mana kaka sama yamo mager yienngo yadh ng'owo kendo lwaro olembege ma pok ochiek. **14** Eka polo nowuok kama entie mana kaka bug adola ma koro idolo, kendo gode duto gi chulni duto ne ogol mi gia kuonde ma ne gintie. **15** Eka ruodhi mag piny, kod jotelo ma nigi kombe madongo, gi jotendjolweny, kod jomwandu, gi joma roteke, gi wasumbni duto, kod ng'ato ka ng'ato man thulo ne opondo e rogni kendo e lwendni mag gode. **16** To ne gisiko ka giwacho ne godego gi lwendni niya: "Podhuru kuomwa mondo upandwa kik wane lela wang' Jal mobet e kom-lojno kendo kik wayud mirimb Nyarombo, **17** nikech chieng' maduong' mar mirimbi osehopo, to

6:12 *Nyalo bedo ni ne gin yie diek.

en ng'a ma nyalo chomore gi chieng'no?"

7 Bang' mano, ne aneno malaike ang'wen kochung' e tunge ang'wen mag piny, ka gimako matek yembe ang'wen mag piny mondo kik yamo moro amora okudh kuom piny, kata kuom nam, kata kuom yath moro amora. **2** Eka ne aneno malaika machielo ka wuok yor wuok chieng' ka en gi kido mar Nyasaye mangima, kendo kidono en miketogo alama kuom ji; kendo ne okok gi dwol ma-duong' kowuoyo gi malaike ang'wen ma ne omi teko mar ketho piny kod nam, **3** kowachonegi niya: "Kik uketh piny, kata nam, kata yien, nyaka bang' ka waseketo alama e lela wang' wausumbni mag Nyasaye."

4 Eka ne awinjo kwan mar joma ne oket alama kuomgi. Ne gin ji 144,000 ma ne oketnegi alama mar ranyisi; ne gia e dhou di duto mag nyithind Israel:

5 Moa e dhood Juda, ji 12,000 ne oketnegi alama mar ranyisi;

moa e dhood Ruben, ji 12,000;

moa e dhood Gad, ji 12,000;

6 moa e dhood Asher, ji 12,000;

moa e dhood Naftali, ji 12,000;

moa e dhood Manase, ji 12,000;

7 moa e dhood Si-meon, ji 12,000;

moa e dhood Lawi, ji 12,000;

moa e dhood Isakar, ji 12,000;

8 moa e dhood Zablon, ji 12,000;

moa e dhood Josef, ji 12,000;

moa e dhood Benjamin, ji 12,000 ne oketnegi alama.

9 Bang' mago, ne ang'iyoyo mi ne aneno oganda moro mang'ongo ma onge ng'at ma ne nyalo kwano. Ne gin joma oa e ogendni duto, gi dhou di duto, gi ji mopogore opogore duto, kendo gi

dhok duto, to ne gi-chung' e nyim kom-loch kendo e nyim Nyarombo ka girwakore gi kandho ma rochere; bende, ne gin gi bede yiend othidhe e lwetegi. **10** To ne gisiko ka gikok gi dwol ma-duong' niya: "Warruokwa a kuom Nyasachwa mobet e kom-loch kendo kuom Nyarombo."

11 Malaike duto ne ochung' kolworo kom-lojno gi jodongogo kod chuech mangima ang'wenka, eka ne gipodho piny auma e nyim kom-lojno mi gilamo Nyasaye **12** ka giwacho niya: "Amin! Pak, gi duong', gi riekko, gi erokamano, gi luor, gi teko, kod nyalo mondo obed ne Nyasachwa, mochwere nyaka chieng'. Amin."

13 Achiel kuom jodongogo ne openja kama: "Joma orwakore gi kandho ma rocherego gin jomage, to gia kanye?"

14 Eka gikanyono ne adwoke niya: "Ruodha, in e ming'eyo." Mi nowa-

chona kama: "Jogi e joma owuok e masira ma-duong' kendo giselwoko kandhogi gi remb Nyarombo mi gimioy gibedo ma rochere. **15** Mano e momioy gin e nyim kom-loch mar Nyasaye, kendo gitiyone odiechieng' gi otieno e hekalu mare; kendo Jal mobet e kom-lojno biro yaro hemane kuomgi. **16** Ok ginichak gibed gi kech kata riyo kendo; bende, wang'-chieng' kata liet mager ok nohinygi, **17** nikech Nyarombo manie dier kama kom-lojno nitie biro kwayogi, kendo obiro tayogi nyaka e sokni mag pi ngima. Mi Nyasaye noywe pi wengegi duto."

8 Ka nogonyo kido mar abiriyo, polo ne oling' thi kuom kinde ma dirom nus sa. **2** Eka ne aneno malaike abiriyo ma chung' e nyim Nyasaye, kendo ne omigi turmbete abiriyo.

3 Malaika machielo ma ne nigi gir ting' mo-

los gi dhahabu miting'oe ubani ne ochopo, mi ne ochung' e dho kendo mar misango, kae to ne omiye ubani mang'eny mondo ochiwgi kanyachiel gi lamo mag joma ler duto e kendo mar misango mar dhahabu ma ne ni e nyim kom-lojno. **4** Iro mar ubani moa e lwet malaikano kanyachiel gi lamo mag joma ler noidho malo e nyim Nyasaye. **5** Eka gikanyono, malaikano nokawo gir ting'o ubanino, kae to ne opong'e gi mach moko ma ne ni e kendo mar misango, mi ne owito majno e piny. Bang' mano, mor polo gi dwol moko ne owinjore, kendo ne nitie mil polo gi yiengni mar piny. **6** Eka malaike abiriyo ma ne nigi turmbete abiriyoka ne oikore mar goyogi.

7 Malaika mokwongo nogoyo turmbetane. Kendo pe gi mach moruwore gi remo ne obetie, mi ne owite e piny; eka achiel kuom adek mar piny ne owang', kendo

achiel kuom adek mar yien duto ne owang', kendo lum gi yien mang'ich duto ne owang'.

8 Malaika mar ariyo nogoyo turmbetane. Kendo ne owit e nam gimorro ma chalo kaka got maduong' ma liel gi mach. Eka achiel kuom adek mar nam nolokore remo; **9** kendo achiel kuom adek mar chuech duto mangima manie nam ne otho, kendo achiel kuom adek mag meli duto ne okethore.

10 Malaika mar adek nogoyo turmbetane. Kendo sulwe moro maduong' ma liel ka taya ne olwar koa e polo, mi ne olwar e wi achiel kuom adek mar aoche kendo e wi sokni mag pige. **11** Nying sulweno iluongo ni Yath-Makech. Kendo achiel kuom adek mar pige duto ne olokore mobedo makech ka yath-makechno, kendo pige-go ne onego ji mang'eny, nimar ne oselok pige-go obedo makech.

12 Malaika mar ang'-wen nogoyo turmbetane. Kendo ne ogo achiel kuom adek mar wang'-chieng' gi achiel kuom adek mar dwe kod achiel kuom adek mar sulwe, mondo achiel kuom adek mag gigo obed mudho, kendo achiel kuom adek mar odiechieng' kik bed gi ler, to otieno bende kamano.

13 Eka ne aneno kendo ne awinjo winyo moro miluongo ni ongo ma huyo e kor polo ka wacho gi dwol maduong' niya: "Yaye! lit, lit, lit ne joma odak e piny nikech turmbete ma pod odong' ma malaike adek chiegni goyo!"

9 Malaika mar abich nogoyo turmbetane. Eka ne aneno sulwe moro ma noselwar e piny koa e polo, kendo ne omiye ofungu mar dho abiso.* **2** Noyawo dho abiso* kendo iro nowuok e dho abiso* kaka iro ma wuok e kar mach

9:1, 2 * Ne Glosari.

maduong' mager, mi iro-no nomiyo wang'-chieng' kanyachiel gi muya obedo mudho. **3** Kendo det-bonyo nowuok ei iro-no mi gibiro e piny, kendo ne omigi teko mana kaka teko ma thomoni mag piny bende nigo. **4** Ne onyisgi ni kik gikel hinyruok ne lum mag piny, kata ne yath moro amora mang'ich, to mana ne joma onge gi alama mar Nyasaye e lela wengegi.

5 To ne omi det-bonyogo teko mar sando jogo kuom dweche abich, to ok mar negogi, kendo sand ma ne gikelo ne chal gi sand mar thomoni sama okayo ng'ato. **6** E ndalogo, ji no-many tho to ok giniyude ngang', kendo ginigomb mondo githo, to tho no-ringgi aringa.

7 Kendo det-bonyogo ne chal gi farese moseik ne lweny; bende, e wigi ne nitie osimbe mag dhababu, to lela wengegi ne chal gi lela wang' dhano, **8** to yie wigi ne chal gi

yie wi mon. Kendo leke-gi ne chal gi leke sibuoche, **9** kendo ne girwakore gi rageng' mag akor ma chal gi mago molos gi chuma. To koko ma ne wuok e buombegi ne chal gi koko mar farese ma ywayo geche ka gidhi e lweny. **10** Bende, gin gi yiwgi kod gik ma kecho mana kaka thomoni, kendo e yiwgi kanyo nitie teko mar hinyo dhano kuom dweche abich. **11** Gin gi ruoth ma locho e wigi, ma en malaika mar abiso.* E dho Hibrania, nyinge en Abaddon,# to e dho Grik nyinge en Apolion.△

12 Lit mokwongo ose-kalo. To ne! Pod nitie lit ariyo ma biro bang' mago.

13 Malaika mar auchiel nogoyo turmbetane. Kendo ne awinjo dwol auchiel moa e tunge manie kendo mar misango molos gi dhaha-

9:11 *Ne Glosari. #Tiende ni, "Kethruok." △Tiende ni, "Jakel kethruok."

bu manie nyim Nyasaye **14** kowacho ne malaika mar auchiel ma ne nigi turmbetano kama: "Gony ane malaika ang'wen motue e aora maduong' mar Yufrati." **15** Eka ne ogony malaike ang'wen-go moseik ne sa, gi odiechieng', gi dwe, kod higa mondo gin neg auchiel kuom adek mar ji duto.

16 Kwan mar ogendni mag lweny moidho farese ne gin 20,000 nyadi 10,000; ne awinjo kwan margi. **17** To ma e kaka ne aneno farese miwuoyo kuomgi e fweny-no kod joma ne oidhogi: Ne girwakore gi rageng' mag akor ma kwar ka mach, kendo ma rambulu, kod ma ratong', kendo wiye faresego ne chal gi wiye sibuoche, kendo mach gi iro kod salfa* ne wuok e dhoggi. **18** Kokalo kuom mach gi

9:17 *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogolo tik mager kendo marach.

iro kod salfa ma ne wuok e dhoggi, lit adekgo ne onego achiel kuom adek mar ji duto. **19** Nimar teko ma faresego nigo ni e dhoggi kendo e yiwgi; yiwgigo chalo gi thuonde kendo gin gi wiye, to gi-tiyo gi magi e kelo hinyruok.

20 To joma odong' ma litgo ne ok onego ne ok oloko chunyi gia e gik ma ne gitimo gi lwetegi. Ne ok giweyo lamo jochiende, gi sanamu mag dhahabu, gi fedha, gi mula, gi kite, kod bepe, ma gin gik ma ok nyal neno, kata winjo, kata wuotho. **21** Bende, ne ok giloko chunyi gia e timbegi mag nek, kata mag juok, kata mag teruok, kata mag kuo.

10 Kendo ne aneno malaika machielo ma ratego ka lor koa e polo ka obidhe gi boche polo, kendo lihudu ne ni e wiye, kendo lela wang'e ne chal gi wang'chieng', to tiendene ne chal gi sirni mag mach,

2 to e lwete ne nitie buk* moro matin ma koro ne oseyar. Kendo tiende korachwich nonyono nam to ma koracham ne onyono piny, **3** kendo ne okok gi dwol maduong' mana kaka dwond sibuur ma ruto. To ka nokok kamano, mor abiriyo mado-ngo mag polo nowuoyo.

4 Koro ka mor abiriyo madongogo nowuoyo, noyudo ka achiengni ndiko; kata kamano ne awinjo dwol moro koa e polo ka wachona niya: "Lor kendo itue gik ma mor madongo abiriyo mag pologo osewacho, kendo kik indikgi piny." **5** Malaika ma ne aneno ko-nyono nam kod piny no-ting'o bade korachwich malo e polo, **6** kendo ne okuong'ore gi nying Jalno ma dak mochwe-re nyaka chieng', ma no- chueyo polo gi gik manie iye, kod piny gi gik

10:2 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

manie iye, kod nam gi gik manie iye, kowacho niya: “Deko koro ok bi bedoe kendo. **7** To e ndalogo ma malaika mar ang’wen chiegni goyo turmbetane, kuom adier, wach maller moum ma Nyasaye nolando kaka wach maber ne wasumbnine owuon ma gin jonabi biro chopo chuth.”

8 Eka ne awinjo dwolcha koa e polo kowuoyo koda kendo niya: “Dhi mondo ikaw bug adola ma oseyarno, manie lwet malaika mochung’ konyono nam kod piny.”

9 Ne adhi ir malaikano kendo ne akwaye mondo omiya bug adola matinno. Nowachona kama: “Kawe kendo ichame, to obiro miyo iyi obed makech, to e dhogi enobedni mamit kaka mor-kich.”

10 Ne akawo bug adola matinno e lwet malaikano mi ne achame, to e dhoga ne omit kaka mor-kich, to kane asechame, ne omiyo iya obedo makech. **11** Eka ne

giwachona niya: “Nya-ka to ikor wach kendo e wi ji duto, gi ogendni, gi dhok, kendo e wi ruodhi mang’eny.”

11 Kendo ne omiya odundu moro machal gi kede* kowacho niya: “A malo kendo ipim hekalu[#] mar Nyasaye gi kar kendo mar misango kod joma lemo e iye. **2** To laru man oko mar hekalu,[#] en kik ipime, nimar osemye ogendni mamoko, mi gini-nyon dala malerno gi tiendege kuom dweche 42. **3** Anami jonenona ariyo nyalo mar koro wach kuom odiechienge 1,260 ka girwakore gi lep gunia.” **4** Jogi gin yiend zeituni ariyo kod gige chungo teyni ariyo, kendo gichung’ e nyim Ruoth mar piny.

5 Ka ng’ato dwaro hi-nyogi, mach wuok e

11:1 *Tiende ni, “kede mar pimo.” **11:1, 2** [#]Kanyo ne en kama yudore e dier hekalu kendo ne opog iye diriyo, Kama Ler kod Kama Ler Moloyo.

dhogi kendo tieko wasikgi chuth. Kapo ni ng'ato dwaro hinyogi to mano e kaka nyaka nege.

6 Jogi nigiteko mar loro kor polo mondo koth kik chue ngang' e ndalo ma gikoroe wach, kendo gin gi teko e wi pige mar lokogi gibed remo, kendo mar miyo piny obed gi kit tuoche duto nyading'eny kaka gihero.

7 Ka gisetieko tijgi mar chiwo neno, ondiek ma biro koa e abiso* no- ked kodgi e lweny kendo loyogi mi noneggi.

8 Kendo ringregi nobed e nderni madongo mag dala maduong'no miluongo e yor ranyisi ni Sodom gi Misri, ma bende e kama ne onegie Ruodhgi e yath. **9** To joma oa e kind dhano duto, gi dhoudi, gi dhok, kod ogendni biro rango ringregi kuom odiechienge adek gi nus, kendo ok gibi yie mondo ringregi opiel e liel. **10** Kendo joma odak e piny nobed

11:7 *Ne Glosari.

mamor kendo timo nyasi mag mor, mi ginior mich ne ng'ato ka ng'ato e kindgi, nimar jonabi ariyogo nosesando joma odak e piny.

11 Bang' odiechienge adek gi nusgo, much ngima moa kuom Nyasaye ne odonjo e igi, mi ne gichung' gi tiendegi, kendo luoro maduong' nomako joma nonenogi. **12** Kendo ne giwinjo dwol moro maduong' moa e polo ka wachonegi niya: "Biuru malo kae." Eka ne giidho malo e polo gi boche, kendo wasikgi ne onenogi. **13** E sanogo, yiengni maduong' mar piny ne otimore, kendo achiel kuom apar mar dalano duto ne olwar; kendo yiengni mar pinyno ne onego ji 7,000, mi joma ne odong' nobedo gi luoro kendo ne gimiyoy Nya-sach polo duong'.

14 Lit mar ariyo osekalolo. To ne! Lit mar adek biro mapiyo.

15 Malaika mar abiriyo nogoyo turmbetane. Ke-

ndo dwol moko ma kok matek ne owinjore e polo ka wacho niya: "Loch mar Pinyruodh piny koro osebedo mar Ruodhwa kod mar Kristone, kendo obiro locho ka en ruoth mochwere nyaka chieng'."

16 Kendo jodongo piero ariyo gang'wenka ma nobedo e nyim Nyasaye ka gin e kombegi mag loch nopodho piny auma kendo lamo Nyasaye **17** ka giwacho niya: "A Jehova Nyasaye, Manyalo Duto, jal ma nitie, kendo ma ne nitie, wagoyoni erokamano nikech koro isekawo tekoni maduong' kendo isechako locho kaka ruoth. **18** Eka ogendni nobedo gi mirima, to mirimbi nobiro, mi kinde ma noseket nochopo mondo ng'ad bura ne joma otho, kendo mar chiwo pok ne wasumbni magi ma gin jonabi, gi joma ler, gi joma oluoro nyingi, joma tindo gi joma dongo, kendo mar kelo kethruok ne joma ketho piny."

19 Kendo ne oyaw hekalu* mar Nyasaye e polo, mi sandug singruok ne onenore ei hekalune.* Bende, ne nitie mil polo gi dwol moko, gi mor mag polo, gi yiengni mar piny, kod pe mang'eny ma chue.

12 Eka ranyisi moro maduong' ne onenore e polo: Ne nitie dhako moro mobidh gi wang'-chieng', to dwe ne ni e bwo tiendene, kendo e wiye ne nitie osimbo moro ma nigi sulwe **12, 2** to ne en gi ich. Kendo ne oywak matek nikech muoch gi rem maduong' ma ne en-go nikech ne odwaro nyuol.

3 Ranyisi machielo ne onenore e polo. Ne aneno thuol moro mang'ongo ma kwar ka mach, kendo ne en gi wiye abiriyo gi tunge apar, to e wiyego ne nitiere osimbo abiriyo; **4** to yiwe ne ywayo achiel kuom adek mag sulwe duto mag

11:19 *Tiende ni, Kama Ler Molojo e hekalu.

polo, kendo ne owitogi e piny. To thuol mang'ongono nomedo chung' e nyim dhako ma ne chiegni nyuolno, mondo ka osenyuol, to ongam nyathineno.

5 Kendo dhakono nonyuolo nyathi ma wuowi ma biro bedo jakwadh ogendni duto kotiyo gi luth mar chuma. To nyathineno ne oyudh mi oter malo ir Nyasaye kendo nyaka e kom-lochne. **6** To dhakono noringo modhi e thim kama Nyasaye noseikone, kendo ne gidhi pidhe kuno kuom odiechienge 1,260.

7 Eka lweny ne omuoch e polo: Mikael gi malaike ne okedo gi thuol mang'ongono, to thuol mang'ongono gi malaike ne bende ne okedo kodgi, **8** to thuondno ne ok olocho ngang', kendo kargi koro ne onge kendo e polo. **9** Mi ne owit thuol mang'ongono mwalo, ma en thuol machon, miluongo ni Jachien kendo Satan, ma wuondo

piny mangima; ne owite e piny, kendo malaike ne bende ne owit kode. **10** Ne awinjo dwol moro maduong' e polo ka wacho niya:

“Koro warruok, gi teko, gi Pinyruodh Nyasachwa, gi loch mar Kristone osechopo, nikech osewit piny jadonj ne owe-tewa, ma donjonegi odiechieng' gi otieno e nyim Nyasachwa! **11** Mi ne giloye nikech remb Nyarombo kendo nikech wach mar neno ma ne gichiwo; bende, ne ok gihero ngimagi kata mana ka tho ne ochomogi. **12** Nikech mano, beduru mamor un polo kod joma odak e iye! To yaye! nobed malit ne piny kod nam, nimar Jachien oselor mwalo iru ka en gi mirima mager, kong'eyo ni odong' mana gi kinde manok.”

13 Koro ka thuol mang'ongono noneno ni osewite mwalo e piny, nosando dhako ma nonyuolo nyathi ma wuowino. **14** To ne omi dha-

kono buombe ariyo mag winyo maduong' miluongo ni ongo mondo ohu godo nyaka kare e thim, kama ne idhi pidhee kuom ndalo achiel, gi ndalo ariyo, gi nus ndalo, kama bor gi thuondno.

15 To thuondno nong'ogo pi ma chal gi aora koa e dhoge ka olawogo dhakono mondo omi aorano oim dhakono. **16** To piny nokonyo dhakono, kendo piny noyawo dhoge mi omuonyo aora ma thuol mang'ongono noyudo oseng'ogo koa e dhoge. **17** Omiyo, thuol mang'ongono nobedo gi mirima gi dhakono mi nowuok mondo odhi oked gi joma odong' mag koth dhakono, ma makore gi chike Nyasaye kendo ma nigi tij chiwo neno e wi Yesu.

13 Kendo thuondno ne ochung' mana kar tiende e kuoyo manie nam.

Eka ne aneno ondiek moro ka wuok ei nam, ne en gi tunge apar gi wiye abiriyo, kendo e wi tu-

ngenege ne nitie osimbo apar, to wiyenege ne nigi nying mag chayo Nyasaye. **2** Koro ondiek ma ne anenono ne chalo gi kwach, to tiendene ne chalo gi tiende dubu, to dhoge ne chalo gi dho si-buor. To thuol mang'ongono ne omiyo ondiegno teko, gi kom-loch, kod loch maduong'.

3 Ne aneno achiel kuom wiyene ma ne nenore ni ne osego lero ma nyalo kelo tho, kendo adhola ma ne nyalo kelo thono koro nosechango, kendo piny duto noluwo ondiegno ka gimor kode.

4 Kendo ne gilamo thuol mang'ongono nikech ne osemiyo ondiegno teko mar loch, kendo ne gilamo ondiegno ka giwacho niya: "En ng'a ma chal gi ondiegni, kendo en ng'a ma nyalo kedo kode?"

5 Ne omiye dhok ma wacho gik madongo kod weche mag achaya, kendo ne omiye teko mar tich kuom dweche 42. **6** Mi noyawo dhoge kowacho weche mag achaya e wi

Nyasaye, mondo oyany nyinge gi kar dakne, to kata mana joma odak e polo bende. **7** Ne oyiene kedo e lweny gi joma ler kendo loyogi, kendo ne omiye teko e wi dhou-di duto, gi ji mopogore opogore duto, gi dhok duto, kod ogendni duto. **8** Kendo ji duto modak e piny biro lame. Nyaka a chakruok mar piny, onge kata nying ng'ato achiel kuomgi mosendik e bug* ngima mar Nyarombo ma ne oseyang' kaka misa-ngo.

9 Ng'at ma nigi it mondo owinj. **10** Ka nitie ng'at ma nyaka ter e tuech, obiro dhi e tuech. To ka nitie ng'at ma biro neko gi ligangla, nyaka neg ng'atno gi ligangla. Mano biro dwaro ni joma lergo obed gi sinani kod yie.

11 Eka ne aneno ondiek machielo ka wuok ei

13:8 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

piny, kendo ne en gi tunge ariyo ka mag nyarombo, to nochako wuoyo kaka thuol mang'ongocha. **12** Otiyo gi teko duto mag ondiek mokwongocha ka en e nyim ondiegno. Bende, omiyo piny kod joma odak e iye lamo ondiek mokwongono, ma adholane ma ne nyalo kelo tho ne osechango. **13** Kendo otimo ranyisi madongo, ka omiyo kata mana machlor koa e polo nyaka e piny ka oganda dhano neno.

14 Owuondo joma odak e piny nikech ranyisi ma ne oyiene timo e nyim ondiegno, ka owacho ne joma odak e piny mondo gilos kido mar ondiegno ma noyudo osego gi ligangla to koro ne osebedo mangima. **15** Bende, ne oyiene miyo kido mar ondiegno muya, mondo kido mar ondiegno owuo kendo mondo omi oneg ji duto ma tamore lamo kido mar ondiegno.

16 Oketo ji duto e bwo achune—joma tindo gi joma dongo, jomwandu gi joma odhier, joma ni thuolo kod wassumbni—mondo oket ne jogo alama e lwetgi korachwich, kata e lela wang'gi, **17** kendo mondo kik ng'ato ang'ata ong'iep kata ous, mak mana ng'at moseketne alamano, ma en nying ondiegno kata namba mochung' ne nyingno. **18** Mano dwaro ni ng'ato obed gi rieko: Ng'at ma nigi nyalo mar nono weche e yo matut mondo ogo kwan mar namba mar ondiegno, nimar en namba mar dhano, kendo nambaneno en 666.

14 Eka ne ang'iyo mi ne aneno Nyarombo kochung' e Got Sayun, kendo ne en gi ji 144,000 ma nyinge gi nying Wuon mare ondik e lela wang'gi. **2** Ne awinjo dwol moko ka wuok e polo ma chal gi mor mar pige mang'eny, kendo ma chal gi mor maduong' mar polo; to dwol

ma ne awinjogo ne chalo gi mag jower ma wer ka giluwore gi gige thum ma gigoyo. **3** Kendo ne giwero wer moro ma ne nenore ni en wer manyien e nyim kom-lojno, kendo e nyim chuech mangi—ma ang'wen-go kod jodongogo, to onge ng'ato ang'ata ma ne nyalo puonjore wendno malong'o, mak mana ji 144,000, ma oseng'iew koa e piny. **4** Magi e joma ne ok ochidore gi mon; kuom adier, gin joma silili. Gin e joma siko ka luwo Nyarombo kamoromora ma odhiyoe. Ne ong'iew jogi ka gia kuom oganda dhano mondo gibed kaka nyak mokwongo ne Nyasaye kendo ne Nyarombo, **5** kendo onge miriambo moro amora ma ne oyud e dhogi; gionge gi mbala moro amora.

6 Eka ne aneno malai—ka machielo ka huyo e kor polo ka en gi wach maber ma nyaka chieng' molando ne joma odak e piny, ne ogendni duto,

gi dhoudi duto, gi dhok duto, kod ji mopogore opogore duto. **7** Ne owacho gi dwol maduong' niya: "Luoruru Nyasaye kendo umiye duong', nikech sane mar ng'ado bura osechopo, omiyo, koro lamuru Jalno ma nochueyo polo, gi piny, gi nam, kod sokni mag pi."

8 Malaika machielo mar ariyo ne oluwo ka wacho niya: "Ero, osepodho! Babilon Maduong' osepodho, ma en dhako ma ne miyo ogendni duto madho divai mar owruok gi gombone mar terruok!"*

9 Malaika machielo mar adek ne oluwogi kwacho gi dwol maduong' niya: "Kapo ni ng'ato ang'ata olamo ondiegno kod kido mare, mi oket ne ng'atno alama e lela wang'e, kata e lwete, **10** ng'atno ben-de biro madho divai

14:8 *Wach molok kae ni "terruok," e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

mar mirimb Nyasaye ma iolo e okombe mar mirimbe ka ok oruw gi gimoro, kendo ibiro sande gi mach kod salfa* e nyim wang' malaike maler kendo e nyim Nyarombo.

11 Kendo iro mar sand margi dum malo mochwere nyaka chieng', kendo onge yueyo odiechieng' gi otieno ne joma lamo ondiegno kod kido mare, kendo joma iketonegi alama mar nyinge.

12 Mano e momiyo biro dwarore ni joma lergo obed gi sinani, gin ma gimakore gi chike Nyasaye kendo ma gimakore gi yie mar Yesu."

13 Eka ne awinjo dwol moro mowuok e polo ka wacho niya, "Ndik kama: Joma mor gin joma tho ka gin e winjruok achiel gi Ruodhwa chakre sani ka dhi nyime. Ee, roho wacho ni mondo giyue kuom tijgi matek, nimar

14:10 *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogolo tik mager kendo marach.

gik ma ne gitimo luwo bang'gi moriere."

14 Eka ne ang'iyoy mi ne aneno bor polo ma rachar, kendo ng'at ma nobet e bor polono ne chalo gi wuod dhano kosidho osimbo mar dhababu e wiye, kendo ne en gi pand keyo mabith e lwete.

15 Malaika machielo nochopo koa e hekalu,* koluongo jal mobet e bor polono gi dwol maduong' niya: "Kaw pandi mondo ichak keyo, nimar sa osechopo mar keyo, nikech cham mag piny osechiek chuth." **16** Eka jal ma nobet e bor polono nochako tiyo gi pandeno kuom piny, mi ne oka piny.

17 To pod malaika machielo nobiro koa e hekalu* manie polo, kendo en bende ne en gi pand keyo.

18 To pod malaika machielo nobiro koa e kendo mar misango to

14:15, 17 *Tiende ni, Kama Ler Moyo e hekalu.

ne en gi teko e wi mach. Eka noluongo jal ma ne nigi pand keyo mabithno gi dwol maduong' kowachone niya: "Ti gi pandi mabith mar keyono e kayo saga mag mzabibu mag piny, nimar olemb mzabibune osechiek."

19 Malaikano notiyo gi pandeno kuom piny mi ne okayo mzabibu mag piny, kendo ne owitogi kama duong' mibiyoe divai mar mirimb Nyasaye.

20 Ne onyon mzabibugo kama ibiyoe divai oko mar dala, kendo remo ne owuok kama ibiyoe divaino ka idho malo mochopo nyaka e dho farese, kendo ne okwako kama borne dirom kilomita 296.

15 Eka ne aneno ranyisi machielo e polo, ranyisi maduong' kendo miwuoro. Ne aneno malaike abiriyo ma nigi masiche abiriyo. Magi e masiche mogik nikech gin e ma mirimb Nyasaye biro rumo kodgi.

2 Kendo ne aneno gima ne nenore ka nam ma chal gi kio mokikore gi mach kanyachiel gi joma oseloyo ondiegno gi kido mare kod namba mar nyinge. Ne gi chung' e bath nam ma chal gi kiono ka giting'o gige thum mag Nyasaye.

3 Ne giwero wend Musa misumba Nyasaye gi wer mar Nyarombo ka giwacho niya:

“Tijeni dongo kendo beyo miwuoro, A Jehova Nyasaye Manyalo Duto. Yoreni gin makare kendo madier, A Ruoth mochwere. **4** Kuom adier, en ng'a ma ok bi luori A Jehova, kendo ma ok bi miyo nyingi duong', nikech in kendi e ma imakori chuth gi jogi? Nimar ogendni duto nobi kendo lamo e nyimi, nikech chikeni miseketo koro oseel.”

5 Bang' mago, ne aneno hekalu* mar hema mar chiwo neno koyaw e polo, **6** kendo malai-

15:5, 6, 8; 16:1 *Tiende ni, Kama Ler Moloyo e hekalu.

ke abiriyo ma nigi masiche abiriyogo nobiro koa e hekaluno,* ka girwakore gi nanga maller mar kitani ma pichni, kendo ne gitueyo nengni mag dhahabu kolworo korgi. **7** Achiel kuom chuech mangima ang'wenka nomiyo malaike abiriyogo bakunde abiriyo mag dhahabu ma igi ne opong' gi mirimb Nyasaye, ma en jal ma dak mochwere nyaka chieng'. **8** Eka hekaluno* ne opong' gi iro nikech duong' mar Nyasaye kendo nikech tekone, kendo onge ng'ato ang'ata ma ne nyalo donjo ei hekaluno* ka pok masiche abiriyo mag malaike abiriyogo orumo.

16 Kendo ne awinjo dwol moro ma duong' koa e hekaluno* ka wacho ne malaike abiriyogo niya: “Dhiuru mendo uol bakunde abiriyo mag mirimb Nyasayego e wi piny.”

2 Malaika mokwongo nowuok modhi kendo noolo bakul mare e wi

piny. Mi adhola marach ma ok chang nomako joma ne nigi alama mar ondiegno kendo ma ne lamo kido mare.

3 Malaika mar ariyo noolo bakul mare ei nam. Mi nam nobedo remo ma chal gi mar ng'at motho, kendo gik moko duto ma nigi ngima ne otho, ee, gik manie nam.

4 Malaika mar adek noolo bakul mare e aore gi sokni mag pi. Mi ne gibedo remo. **5** Ne awinjo malaika ma nigi teko e wi pige ka wacho kama: "In Jal ma nitie kendo ma ne nitie, Jal ma makore gi joge, in ng'at makare, nikech isekelo buchegi, **6** nimar jogo ne ochuero remb joma ler kod mag jonabi, kendo isemiyogi remo mondo gimadh; to mano e gima owinjore kodgi." **7** Kendo ne awinjo ka kendo mar mi-sango wacho kama: "Ee, in Jehova Nyasaye Manyallo Duto, bucheni ming'ado gin madier kendo makare."

8 Malaika mar ang'wen noolo bakul mare kuom wang'-chieng', mi ne omi wang'-chieng' teko mar rewo ji gi mach. **9** Eka mach magerno norewo ji, to ne giyanyo nying Nyasaye ma en jal ma nigi teko e wi masichego, kendo ne ok giloko chunyi gia e richo mondo gimiyu duong'.

10 Malaika mar abich noolo bakul mare e komloch mar ondiegno. Eka pinyruodhe nobedo mudho, kendo ne gichako kayo lewgi nikech rem ma ne gin-go, **11** to ne giwacho weche ma gichayogo Nyasach polo nikech rem ma ne gin-go kod adhondegi, kendo ne ok giloko chunyi giwe timbegi.

12 Malaika mar auchiel noolo bakul mare kuom aora maduong' mar Yufrati, mi pigene ne oduono, mondo eka yo oikre ne ruodhi moa yor wuok chieng'.

13 Eka ne aneno weche adek mokudh gi muya ma ok ler ma ne

nenore kaka ogwende, ka wuok e dho thuol mang'ongocha, kendo giwuok e dho ondiegno, kendo giwuok e dho janabi mar miriambo.

14 To adier, gin weche mokudh gi much jochiende, kendo gitimo ranyisi madongo, kendo gidhi ir ruodhi mag piny mangima mondo gichokgi ne lweny mar odiechieng' maduong' mar Nyasaye Manyalo Duto.

15 "Neuru! Abiro kaka jakuo. Ng'at mamor en ng'atno ma siko ka oneno kendo ma siko ka en gi lepe ma oko, mondo kik owuoth ka en duk mi ji ne wich-kuotne."

16 Kendo ne gichokogi kanyachiel e kama iluongo gi dho Hibrania ni Har-Magedon.*

17 Malaika mar abiriyo noolo bakul mare e kor muya. Eka dwol moro

16:16 *E dho Grik en, *Har-magedon'*, ma e kaka dho Grik ondiko wach mar dho Hibrania ma tiende en, "Got mar Megido."

maduong' noa e hekaluno,* e kom-lojno, ka wacho niya: "Koro oserumo!" **18** Kendo ne nitie mil polo gi dwol moko kod mor mag polo, kendo ne nitiere yiengni maduong' mar piny mopogore gi yiengni moro amora ma nose gatimore nyaka dhano ne chakbedo e piny. Yiengni no ne okwako kama lach ahinya kendo ne ong'ongo ahinya. **19** Dala maduong'no ne obarore e kidienje adek, kendo mier mag ogendni ne olwar; mi Nyasaye noparo Babilon Maduong' mondo omiye okombe mar divai moting'o miri ma mager mar Nyasaye. **20** Bende, chulni duto noringo, kendo gode ne olal nono. **21** Eka kite mag pe madongo dongo ma moro ka moro pekne ne nyalo romo talanta* achiel ne olwar kuom ji koa e polo,

16:17 *Tiende ni, Kama Ler Mologyo e hekalu. **16:21** *Ne Glosari.

kendo ji ne onyiso Nya-
saye achaya nikech ma-
sira mar peno, nimar ma-
sirano ne duong' moka-
dho.

17 Achiel kuom ma-
laike abiriyo ma
ne nigi bakunde abiriyo-
go nobiro mi owacho-
na niya: "Bi ane, adwa-
ro nyisi bura moseng'ad
ne dhako ma ndhaga*
maduong'no, mobet e
wi pige mang'eny, **2** ma
ruodhi mag piny ne tero-
rego, kendo joma odak e
piny ne omer gi divai mar
terruokne."*

3 Eka ne oting'a mote-
ra nyaka e thim ka an e
bwo teko mar roho ma-
ler. Mi ne aneno dhako
moro kobet e wi ondiek
ma kwar ma rieny ma
ne opong' gi nying mag
chayo Nyasaye, kendo
ma ne nigi wiye abiriyo gi
tunge apar. **4** Dhakono

17:1 *Tiende ni, dhako ma
tiyo tij terruok mondo oyud-
go pesa. **17:2** *Wach mo-
lok kae ni 'terruok,' e dho Grik
en *porneia*, ma tiende en kit
nindruok duto ma ok kare.

ne orwakore gi nanga ma
rangine rajamna kod ma
kwar ma rieny, kendo ne
obidhore gi dhahabu gi
kite ma nengogi tek kod
kite mag lulu, to e lwe-
te ne en gi okombe mar
dhahabu ma nopong' gi
gik modwanyore kod gik
mochido mag terruokne.

5 E lela wang'e ne ondi-
kie nying moro ma kore
ok ong'ere, niya: "Babi-
lon Maduong', min joma
ndhaga* kendo min gik
modwanyore mag piny."

6 Kendo ne aneno ka
dhakono omer gi remb
joma ler kendo gi remb
joneno mag Yesu.

To kane anene, ne awuo-
ro ahinya. **7** Omiyo, ma-
laikano nopenja kama:
"Ang'o momiyo iwuoro
ahinya kamano? Adwa-
ro nyisi wach mopondo
e wi dhakono kod ondiek
moting'eno, ma nigi wiye
abiriyo kod tunge apa-
rgo: **8** Ondiek ma ia ne-
nono ne nitie, to koro oo-
nge, to pod ochiegni biro

17:5 *Tiende ni, joma tiyo tij
terruok mondo giyudgo pesa.

koa e abiso,* kae to obiro dhi nyaka e kethruokne. Eka joma odak e piny—ma nyinggi pok ondik e bug# ngima nyaka a chakruok mar piny—biro wuoro ka gineno kaka ondiegno ne nitie, to koro oonge, to pod obiro betie.

9 “Mano en gima dwaro paro ma nigi riekko: Wiye abiriyogo gin gode abiriyo ma dhakono obet e wigi. **10** Kendo nitie ruodhi abiriyo: Abich osepodho, achiel nitie, kendo machielo pok ochopo; to ka ochopo, obiro betie kuom kinde manok. **11** To ondiek ma ne nitie to kendo ongeno, en bende e ma en ruoth mar aboro, kata kamano, obiro betie kowuok kuom abiriyogo, eka obiro dhi nyaka e kethruokne.

12 “Tunge apar ma ia nenogo gin ruodhi apar ma pok oyudo piny-

17:8 *Ne Glosari. #Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

ruoth, kata kamano, giyudo teko mar locho kaka ruodhi kuom sa achiel kanyachiel gi ondiegno. **13** Gin gi paro achiel, kuom mano, gimiyondiegn tekogi kod nyalogi mar locho. **14** Gibiro kedo gi Nyarombo, kata kamano, nikech Nyarombono en Jaloch manie wi joloch kendo Ruoth manie wi ruodhi, obiro loyogi. To joma ni kode ma ne oluong, kendo ma ne oyier, mosechung' motegno, bende biro locho.”

15 Ne owachona kama: “Pige ma ia neno ma dhako ma ndhagano* obetie gin ji mopogore opogore duto, gi ji mang'eny, gi ogendni, kod dhok duto. **16** To tunge apar ma ia nenogo kod ondiegno biro sin gi dhako ma ndhagano,* kendo ginikethe mi giweye duk, eka ginicham ringrene kendo gibiro wang'e gi

17:15, 16 *Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa.

mach mi gitieke chuth. **17** Nimar Nyasaye noke-to ei chunyi mondo gitim ka luwore gi pache, ee, mondo gitim pachgi achielno, ka gimiyono ondiegno loch mar pinyruodhgi, nyaka chop kama weche ma Nyasaye osehacho timre. **18** To dhako ma ia nenono en dala maduon' ma nigi pinyruoth manie wi ruodhi mag piny."

18 Bang' mago, ne aneno malaika machielo ka lor koa e polo ka en gi teko maduon', kendo duong'ne ne rieny ka menyono piny. **2** Kendo nokok gi dwol maduon' kowachoniya: "Ero, osepodho! Babilon Maduon' osepodho, kendo osebedo kar dak mar jochiende kod kama muya duto ma ok ler gi kit winy duto ma ok ler kod ma kuerro opondoe! **3** Nikech kuom divai mar owruokne gi gombo mar teruok, ogendni duto osemmer, kendo ruodhi mag piny oseterore kode, ke-

ndo jolok ohelni madongo mag piny nome-wo nikech dakne e ngima ma malo mar dhialruok ma onge wich-kuot."

4 Eka ne awinjo dwol machielo koa e polo ma wacho niya: "Auru kuome, un joga, ka ok udwar riworu kode e richone, kendo ka ok udwar ni moko kuom masichene oyudu. **5** Nimar richone osebiwore kanyachiel mocho-po nyaka e polo, kendo Nyasaye oseparo timbene ma ok kare. **6** Chule ka luwore gi kaka notimo ne jomamoko, ee, chule nyadiriyo nikech gik mosetimogo; okombe ma norupogo ne jomamoko, ruwnego nyadiriyo. **7** Mana kaka ne omiyore duong' owuon kodak e ngima ma malo mar dhialruok, e okang' ma kamano bende, miye sand kod kuyo. Nikech osiko kowacho e chunye niya: 'Alocho kaka ruoth ma dhako, kendo ok an chi liel, kendo ok abi yudo kuyo ngang'.'

8 Mano e momiyo masichene nobi e odiechieng' achiel: tho gi kuyo gi kech, kendo ibiro wang'e gi mach mi tieke chuth, nikech Jehova Nyasaye ma nong'adone burano en jal ma ratego.

9 "Kendo ruodhi mag piny ma noterore kode ka gidak kode e ngima ma malo mar dhialruok ma onge wich-kuot biro ywage ka gigoyo korgi giwegi ka gin gi kuyo nikech en, sama gineno iro ma wuok kama iwang'ee. **10** Ginichung' gi kama bor matin nikech giluro sandne, mi giniwach niya: 'Yaye, lit manade, lit manade, in dala maduong'no, Babilon ma in dala motegno, nikech kuom sa achiel, bura moseng'adni osetimore!'

11 "Bende, jolok ohelni madongo mag piny ywage ka gikuyo nikech koro onge ng'at ma ding'iew mwandu mogundho ma gisekelo, **12** mwandugi mogundho mag dhaha-bu, gi fedha, gi kite ma nengogi tek, gi kite mag

lulu, gi lep kitani mabeyo, gi lewni ma rangigi rajamna, gi lewni ma reprep, gi lewni ma kwar ma rieny; gi gimoro amora molos gi bepe ma nigisuya mamit; gi kit gik moko duto molos gi leke liech, gi bepe ma nengogi tek, gi mula, gi chuma, kod kite mag mablo; **13** bende, dalasini, gi yien ma nigisuya mag India, gi ubani, gi mo ma nigisuya, gi ubani ma ranchar, gi divai, gi mor zeituni, gi mogo mayom, gi ngano, gi jamni, gi rombe, gi farese, gi geche, gi wasumbni, to kata mana ngima ji. **14** Ee, olemo mabeyo ma chunyi ne gombo oseweyi, kendo chiemo mabeyo duto kod gik ma lombo wang' oseringo moweyi, kendo giselal nono.

15 "Jolok ohelni ma ne uso gigo, ma nomewo nikech en, biro chung' gi kama bor nikech giluro sandne kendo gibiro ywage ka gikuyo **16** ka giwacho niya: 'Yaye, lit manade, lit manade, in

dala maduong'no, mi-rwakori gi law kitani maber, gi law ma rangine ramjamna, kod law ma kwar ma rieny, kendo in mibidhori gi gige dhahabu, gi kite ma nengogi tek, kod kite mag lulu, **17** nikech kuom sa achiel, mwandu mang'eny kamano osekethore chuth!

"Kendo jotelo duto mag meli, gi joma wuotho gi meli, gi jokwang' meli, kod ji duto ma nam osiro ngimagi ne ochung' gi kama bor **18** kendo ne gikok matek sama ging'iyo iro ma wuok kama iwang'ee, ka gipenjore niya: 'En dala mane ma chal gi dala maduong'no?' **19** Ne gikiro buru e wiyegi ka gikok, kendo ne giywak ka gikuyo ka giwacho niya: 'Yaye, lit manade, lit manade, dala maduong'no, kama ji duto ma ne nigi meli mag nam nobedo momewo kuom mwandune, nimar kuom sa achiel, osekethe chuth!'

20 "Beduru mamor un polo, bende, un joma ler,

gi joote, gi jonabi, nikech bura ma Nyasaye oserang'ado e lou ne dhakono!"

21 Eka malaika moro ma ratego noting'o kidi moro maduong' malo ma chal gi kidi mar pong', mi ne owite e nam kowachoniya: "Aruya kamano e kaka ibiro wit Babilon dala maduong'no piny, mi ok nobodie kendo ngang'. **22** Kendo dwol mar jower ma werka giluwore gi gige thum kod jothum, gi jogo asili, gi jogo turmbeta, ok nochak obedie kuomi kendo ngang'. Bende, onge jatheth mar kit gimoro amora mibiro yud kuomi kendo, kata koko moro amora mar kidi mar pong' ok nochak owinjre kuomi kendo ngang'. **23** Onge ler mar taya ma nochak orieny kuomi kendo ngang', kendo onge dwol moro amora mar wuon kiserakod mar miaha ma nochak owinjre kuomi kendo ngang'; nikech jolok ohelni madongo magi e ma ne gin

joma nigi telo ma malo mogik e piny, kendo kokalo kuom timbeni mag juok, ne owuond ogendni duto. **24** Ee, kuome ne oyudie remb jonabi gi mag joma ler kod mag jogo duto ma ne oneg e piny.”

19 Bang’ mago, ne awinjo gimoro ma chal kaka dwol maduong’ mar oganda moro mang’ongo e polo. Ne giwacho kama: “Haleluya!* Warruok gi duong’ gi teko gin mag Nyasachwa, **2** nimar buchene mong’ado gin mader kendo makare. Nichekch osekelo kum mar bura ma nong’ado kuom dhako ma ndhaga* maduong’no ma nonjawo piny gi terruokne,# kendo osechulo kuor ni-

19:1, 3, 4, 6 *E dho Hibrania tiend wachni en, “pakuru Jehova.” **19:2** *Tiende ni, dhako ma tiyo tij terruok mondo oyudgo pesa. #Wach molok kae ni ‘terruok,’ e dho Grik en *porneia*, ma tiende en kit nindruok duto ma ok kare.

kech remb wasumbnine manie lwet dhako ma ndhagano.” **3** Eka gikanyono ne giwacho kendo mar ariyo niya: “Haleluya!* Kendo iro ma ne wuok kuom jaterruokno ne siko kadum malo mochwere nyaka chieng’.”

4 Eka jodongo piero ariyo gang’wenka kod chuech mangima ang’wenka nopodho piny mi gilamo Nyasaye mobet e kom-lojno, ka giwacho niya: “Amin! Haleluya!”*

5 Bende, dwol moro nowuok e kom-lojno ka wacho niya: “Beduru ka upako Nyasachwa, uduto ma un wasumbnine, ma uluore, un joma tindo gi joma dongo.”

6 Eka ne awinjo gimoro ma winjore kaka dwond oganda moro mang’ongo, kendo kaka mor mar pige mang’eny, kendo kaka mor madongo mag polo. Ne giwacho kama: “Haleluya!* Nimar Jehova Nyasachwa Manyalo Duto osechako locho kaka ruoth! **7** Wabeduru mamor kendo

moil ahinya kendo wamiyeuru duong', nikech kend mar Nyarombo osehopo kendo chiege oseikore. **8** Ee, oseylie ne chiegeno mondo orwakre gi law kitani maber, ma pichni, kendo maler—nimar law kitani maberno ochung' ne timbe makare mag joma lergo."

9 Kendo nowachona niya, "Ndik kama: Joma mor gin joma osegwel e chiemo modhiambo mar nyasi mar kend mar Nyarombo." Bende, nowachona kama: "Magi gin weche madier mag Nyasaye." **10** Eka ne apodho piny e tiende mondo alame. To ne okwera kama: "Bed motang'! Kik itim kamano! An mana misumba wadu kendo mar oweteni ma nigitich mar chiwo neno e wi Yesu. Lam Nyasaye! Nikech chiwo neno e wi Yesu e gima duong' ma weche mokor ne chopo."

11 Ne ang'iyo, kendo polo noyawore, mi ne aneno faras ma rachar.

To jal ma nobet kuome iluongo ni Jal Migeno kendo Madier, to ong'ado bura e yo makare, kendo ogoyo lweny makare. **12** Wengene gin ligek mach ma liel, kendo e wiye osidhoe osimbo mang'eny. En gi nying mondik ma onge ng'ato ang'ata mong'eyo mak mana en owuon, **13** kendo orwako nanga ma oko ma remo omienoree, kendo en e ma nyinge iluongo ni Wach Nyasaye. **14** Bende, oghanda lweny mag polo moidho farese ma rochere ne luwo bang'e, kendo ne girwakore gi lep kitani mabeyo, ma rochere, kendo maler. **15** To ligangla mabith kendo mabor ne wuok koa e dhoge, mondo ochadhgo ogendni, kendo obiro kwayogi gi luth mar chuma. E wi mano, onyono kama ibiyoe divai mar mirima mager mar Nyasaye Manyalo Duto. **16** E nangane ma oko, ee, e bembene, en gi nying mondikie ni,

Ruoth manie wi ruodhi kendo Jaloch manie wi joloch.

17 Ne aneno bende ma-laika moro mochung' e wang'-chieng', kendo ne okok gi dwol maduong' kowacho ne winy duto ma huyo e kor polo niya: "Biuru kae, chokreuru kanyachiel ne nyasi ma-duong' mar chiemo modhiambo mar Nyasaye, **18** mondo ucham ringre ruodhi, gi ringre jotend-lweny, gi ringre joma roteke, gi ringre farese gi mag joma oidhogi, kod ringre ji duto, mag joma ni thuolo kanyachiel gi mag wasumbni, kendo mag joma tindo gi mag joma dongo."

19 Eka ne aneno ondiegcha gi ruodhi mag piny kod ogendni mag lweny maggi ka gichokore mondo giked gi jal mobet e farasno kod ogandane mar lweny. **20** Mi ne omak ondiegno kaachiel gi janabi mar miriambo ma ne timo ranyisi madongo e nyime kowuondogo joma ne oketnegi

alama mar ondiegno kod joma lamo kido mare. To giduto ka pod gingima, ne owitgi e ataro mar ligek mach ma liel gi salfa.* **21** To joma odong' duto ne oneg gi ligangla mabor ma ne wuok e dho jal mobet e farasno. Kendo winy duto ne oyieng' gi ringre jogo.

20 Eka ne aneno ma-laika moro ka lor piny koa e polo ka en gi ofungu mar abiso* kod nyororo mang'ongo e lwete. **2** Nomako thuol mang'ongono, thuol machoncha, ma en Jachien kendo Satan, mi ne otueye kuom higni 1,000. **3** Eka malaikano ne owite e abiso* mi oloro dho abisono,* kae to ne oketone kido moro ma dine matek mondo kik ochak owuondogendni kendo nyaka bang' ka higni 1,000 oserumo.

19:20 *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogo-lo tik mager kendo marach. **20:1, 3** *Ne Glosari.

Bang' mago, ibiro gonye kuom kinde manok.

4 Eka ne aneno kombe mag loch, kendo ne omi joma obet e kombego teko mar ng'ado bura. Ee, ne aneno chunje joma ne oneg nikech chiwo neno e wi Yesu, kendo nikech yalo wach Nyasaye, kod joma ne pok olamo ondiegno kata kido mare, kendo ne ok oketnegi alama e lela wang'gi kata e lwegi. Mi ne gibedo mangima, kendo ne gilocho kaka ruodhi kanyachiel gi Kristo kuom higni 1,000. **5** (Joma odong' kuom joma otho ok nobedo mangima nyaka bang' ka higni 1,000 ne oserumo.) Ma eri e chier morkwongo. **6** Ng'at mamor kendo maler en ng'ato ang'ata ma nigi kare e chier motelono; tho mar ariyo onge gi teko e wigi, to ginibed jodolo mag Nyasaye kod mag Kristo, kendo giniloch kaka ruodhi kanyachiel kode kuom higni 1,000.

7 Koro mapiyo bang' ka higni 1,000 oserumo, ibiro gony Satan oa e tuech, **8** eka enowuog mondo odhi owuond ogendni manie tunge ang'wen mag piny, Gog kod Magog, mondo ochokgi kanyachiel ne lweny. Kwan mar jogo ng'eny kaka kuoyo manie nam. **9** Kendo ne gidhi mi gikwako piny mangima, kendo ne gilworo kambi mar joma ler kod dala moher ahinyano. To mach ne olor piny koa e polo mi notiekogi giduto chuth. **10** Eka Jachien ma ne wuondogi ne owit e ataro mar mach gi salfa,* kama ne osewitie ondiegcha kod janabi mar miriambo; kendo ibiro sandgi[#] odiechieng' gi otieno mochwere nyaka chieng'.

20:10 *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogo lo tik mager kendo marach. [#]Kata ni, "ibiro lornegi; ketogi e tuech." E dho Grik wachno itiyogo kiwuoyo kuom jojela.—Ne Mat 18:34.

11 Kendo ne aneno kom-loch maduong' ma rachar kod Jal ma nobetie. Piny kod polo noringo mi oa e nyime, kendo kargi ne olal nono.

12 Mi ne aneno joma otho, madongo gi matindo, kochung' e nyim kom-lojno, kendo ne oyaw buge modol. To ne oyaw buk* machielo; en buk mar ngima. Ne ong'ad ne joma otho bura koa e weche mondik ei bugego ka luwore gi timbegi. **13** To nam nogolo joma otho manie iye, kendo tho gi Liel* nogolo joma otho manie igi, eka ne ong'adnegi bura ng'ato ka ng'ato ka luwore gi timbene. **14** Kendo ne owit tho gi Liel* e ataro mar mach. Ma eri tiende en tho mar ariyo, ataro mar machno. **15** E wi mano, ng'ato ang'ata ma nyinge

20:12 *Buge ma kamago ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko. **20:13, 14** *Tiende ni, "Hades" ma tiende en kar joma otho. Ne Glosari.

ne ok oyud ka ondik e bug ngima ne owit e ataro mar machno.

21 Eka ne aneno polo manyien gi piny manyien; nimar polo machon gi piny machon kargi ne oselal nono, bende nam koro ne onge. **2** Ne aneno bende dala malerno, ma en Jerusalem Manyien, ka lor piny koa e polo ir Nyasaye, kendo noseikore kaka miaha mobidhore ne chwore. **3** Eka gikanyono ne awinjo dwol moro maduong' moa e kom-lojno ka wacho niya: "Neuru! Hema mar Nyasaye koro nigi dhano, kendo obiro dak kodgi, mi ginibed joge. Mi Nyasaye owuon nobed kodgi. **4** Kendo obiro yweyo pi wang' duto oa e wengegi, mi tho ok nobedie kendo, kata kuyo, kata nduru, kata rem ok nobedie kendo. Gik machon oseka-dho."

5 To Jal mobet e kom-lojno nowacho kama: "Neuru! Alosi gik moko

duto obed manyien.” Bende owacho niya: “Ndik, nikech wehegi gin migeno kendo mader.” **6** Mi nowachona niya: “Wehego koro osetimore! An e Alfa kendo an e Omega,* chakruok kendo giko. Ng’ato ang’ata ma nigiriyo, abiro miyo pi ngima nono, pi moa e soko. **7** Ng’ato ang’ata molocho, obiro yudo gigo kaka pok mare, mi anabed Nyasache to en nobed wuoda. **8** To ngoche, gi joma onge yie, gi joma odwanyore e timbe-gi mochido, gi jonek, gi joterruok, gi joma timo timbe-juok, gi joma lamo sanamu, kod jomiriambo duto, kargi nobed e ataro ma liel gi mach kod salfa.* Mani en tho mar ariyo.”

9 Achiel kuom malaike abiriyo ma ne nigi baken-
 de abiriyo ma ne

21:6 *Ne Glosari. **21:8** *Ma en kit poda moro ma mako mach mapiyo ahinya, kendo sama oliel ogolo tik mager kendo marach.

opong’ gi masiche mogik abiriyoka, nobiro mowachona niya: “Bi ane, to ananyisi miaha ma en chi Nyarombo.” **10** Eka ne oting’a ka en e bwo teko mar roho maler mi otera nyaka e got moro maduong’ kendo mabor, kae to nonyisa dala malerno, ma en Jerusalem, ka lor piny koa e polo ir Nyasaye, **11** kendo ka en gi duong’ mar Nyasaye. Rienyne ne chalo gi mar kidi ma nengone tek ahinya, kaka kidi mar jaspera, ma rieny maler ahinya ka kidi mar kristol. **12** Dalano ne nigi ohinga maduong’ kendo modhi malo ahinya, bende ne en gi rangeye 12, gi malaike 12 e rangeyego, kendo e rangeyego ne ondikie nying dhou-di 12 mag nyithind Israel. **13** Yo wuok chieng’ ne nitire rangeye adek, to yo nyandwat rangeye adek, kendo yo milambo rangeye adek, kendo yo podho chieng’ rangeye adek. **14** Ohinga mag dalano bende ne nigi

kite 12 mag mise, kendo kuomgi ne ondikie nyinge 12 mag joote 12 mag Nyarombono.

15 Koro ng'at ma ne wuoyo kodano noting'o odundu mar dhabu kaka gir pim, mondo opimgo dalano gi rangeyene kod ohingane.

16 To dalano ne nigi bethene ang'wen ma romre, kendo duong' mar borne ariwa romre gi lachne. Eka nopimo dalano kotiyogo gi odunduno, to ne en chiegni kilomita 2,220; borne ariwa gi lachne kod borne ka dhi malo, duto romre.

17 Ne opimo bende ohinga mar dalano, ne en bede 144* ka luwore gi pimo mar dhano, kanyachiel gi pimo mar malai-ka bende. **18** Koro ohingano ne olos gi kite mag jaspera, kendo dalano ne en dhahabu lilo, ma chal gi kio ma rieny maller. **19** Mise mag ohinga mag dalano ne obidh

21:17 *Fut ma dirom 210 kama (mita 64).

gi kit kite duto ma nengogi tek: mise mokwongo ne en kidi mar jaspera, mar ariyo safir, mar adek kalkedon, mar ang'wen zumaridi, **20** mar abich sadoniks, mar auchiel sardias, mar abiriyo krisolait, mar aboro beril, mar ochiko topaz, mar apar krisopras, mar apar gachiel hayasinth, mar apar gariyo amethyst. **21** Bende, rangeye apar gariyogo ne gin kite 12 mag lulu; rangach ka rangach ne olos gi kidi mar lulu achiel. Kendo ndara maduong' mar dalano ne en dhahabu lilo, ma chal gi kio ma rieny maller.

22 Ne ok aneno hekalu e iye, nimar Jehova Nyasaye Manyalo Duto e hekalu mare, kod Nyarombo bende. **23** To dalano ok dwar ler mar wang'-chieng' kata dwe mondo orienyene, nimar duong' mar Nyasaye e ma rienyene, kendo taya mare en Nyarombo.

24 Kendo ler mare biro rieny e ndara ma ogend-

ni wuothoe, kendo ruodhi mag piny nokel duong'gi nyaka e iye.

25 Ok bi lor rangeyene ngang' godiechieng', ni-mar kanyo otieno ok nobedie. **26** Kendo gini-kel duong' kod luor mag ogendni nyaka e iye. **27** To gimoro amora mochido kata ng'ato ang'ata ma timo gik modwanyore kod mag wuond ok bi yiene donjo e iye ngang', to mana joma ondik nyinggi e bug* ngima mar Nyarombo.

22 Kendo nosiemona aora moro mar pi ngima, ma rieny maler ka kidi mar kristol, ma mol koa e kom-loch mar Nyasaye kod mar Nyarombo, **2** koridore e dier ndara maduong' mar dalano. E bath aorano koni gi koni ne nitiere yien mag ngima ma golo nyak 12 mag olembe, ma nyago olembegi dwe ka

21:27; 22:7 *Buge ma kama-go ne gin midolo e kede, to ne ilosogi gi pien kata gi gik mamoko.

dwe. Kendo oboke mag yien-go gin mag chango ogendni.

3 Bende, kuong' moro amora ok nobedie kendo. To kom-loch mar Nyasaye kod mar Nyarombo nobed ei dalano, kendo wasumbnine biro tiyone; **4** mi ginine wang'e, kendo nyinge nobed e lela wang'gi. **5** Bende, otieno ok nobedie kendo, ok ginidwar ler mar taya kata mar wang'chieng', nikech Jehova Nyasaye biro menyonegi ler, kendo giniloch kaka ruodhi mochwere nyaka chieng'.

6 Ne owachona kama: "Wehegi gin migeno kendo madier; ee, Jehova, Nyasaye ma nowuoyo kokalo kuom jonabi, oseoro malaikane mondo onyis wasumbnine gik ma nyaka timre machiegni. **7** Neuru! Abiro mapiyo. Ng'at mamor en ng'atno ma luwo weche mokor mag bugni."*

8 To an Johana, an e ma ne awinjo kendo neno

gigo. Kane awinjogi kendo nenogi, ne apodho piny mondo alam e tiend malaika ma nosebedo ka nyisa gigo. **9** To nowachona kama: “Tang! Kik itim kamano! An mana misumba wadu gi mar oweteni ma gin jonabi kod mar joma luwo weche manie bugni. Lam Nyasaye.”

10 Bende, nowachona niya: “Kik ilor weche mokor mag bugni kendo kik ituegi, nimar kinde ma noseket chiegni.

11 Ng’at ma ok kare osik e tim ma ok kare, kendo ng’at mochido osik e tim mochido; to ng’at makare osik e tim makare, kendo ng’at maler osik e tim maler.

12 “Neuru! Abiro mapiyo, kendo an-gi mich ma achiwo, mondo achul ng’ato ka ng’ato ka luwore gi timne. **13** An e Alfa kendo an e Omega,* Jal mokwongo kendo mogik, chakruok kendo giko. **14** Joma mor

22:13 *Ne Glosari.

gin joma lwoko kandhongi mondo gibed gi ratiro mar dhi nyaka e yien mag ngima, kendo mondo gidonj e dalano ka gikalo e rangeyene. **15** Oko mar dalano nitiere guogi,* gi joma timo timbe-juok, gi joterruok, gi jonek, gi joma lamo sanamu, kod ji duto mohero miriambo e wechegi kod timbegi.’

16 “An Yesu, e ma ne aoro malaikana mondo ochiwnu neno e wi gigi nikech joma ni e kanyakla. An e koth Daudi kendo anyuola mare, kendo an e sulwe mokinyi ma rieny maler.’”

17 To roho maler kod miahaha siko ka wacho niya, “Bi!” kendo ng’ato ka ng’ato ma winjo mondo owach ni, “Bi!” kendo ng’ato ka ng’ato ma riyo omako mondo obi; ng’ato ka ng’ato mohero mondo omodh pi ngima nono.

22:15 *Tiende ni, joma timbegi odwanyore e wang’ Nyasaye.

18 “Achiwo neno ne ng’ato ka ng’ato ma winjo weche mokor manie bugni: Kapo ni ng’ato ang’ata omedo gimoro e wechegi, Nyasaye biro medone masiche mondik e bugni; **19** to kapo ni ng’ato ogolo moko kuom weche mokor manie bugni, Nyasaye biro maye kare e yien mag ngima-

go kod dala malerno, ma gin weche mondik ei bugni.

20 “Jalno ma chiwo neno e wi gigo wacho kama, ‘Ee, abiro mapiyo ahinya.’”

“Amin! Bi, Ruoth Yesu.”

21 Ng’wono mogundho mar Ruodhwa Yesu mondo obed kuom joma lergo.

Kama Ochanie Buge Manie Muma

Buge Manie Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien) ma ne Ondik e Ndalo mag Jokristo

Nying Buk	Jandiko	Kama ne Ondikee	Ne Otiok Ndike (B.K.)	Kinde Miwuoyoe
Mathayo	Mathayo	Palestina	c. 41	2 K.K.P.-33 B.K.
Mariko	Mariko	Rumi	c. 60-65	29-33 B.K.
Luka	Luka	Kaisaria	c. 56-58	3 K.K.P.-33 B.K.
Johana	Jaote Johana	Efeso, kata machiegni	c. 98	Bang' wes 18, 29-33 B.K.
Tich Joote	Luka	Rumi	c. 61	33-c. 61 B.K.
Jo-Rumi	Paulo	Korintho	c. 56	
1 Jo-Korintho	Paulo	Efeso	c. 55	
2 Jo-Korintho	Paulo	Makedonia	c. 55	
Jo-Galatia	Paulo	Korintho kata Antiokia ma Siria	c. 50-52	
Jo-Efeso	Paulo	Rumi	c. 60-61	
Jo-Filipi	Paulo	Rumi	c. 60-61	
Jo-Kolosai	Paulo	Rumi	c. 60-61	
1 Jo-Thesalonika	Paulo	Korintho	c. 50	
2 Jo-Thesalonika	Paulo	Korintho	c. 51	
1 Timotheo	Paulo	Makedonia	c. 61-64	
2 Timotheo	Paulo	Rumi	c. 65	
Tito	Paulo	Makedonia (?)	c. 61-64	
Filemon	Paulo	Rumi	c. 60-61	
Jo-Hibrania	Paulo	Rumi	c. 61	
Jakobo	Jakobo (ma owadgi Yesu)	Jerusalem	k. 62	
1 Petro	Petro	Babilon	c. 62-64	
2 Petro	Petro	Babilon (?)	c. 64	
1 Johana	Jaote Johana	Efeso, kata machiegni	c. 98	
2 Johana	Jaote Johana	Efeso, kata machiegni	c. 98	
3 Johana	Jaote Johana	Efeso, kata machiegni	c. 98	
Juda	Juda (ma owadgi Yesu)	Palestina (?)	c. 65	
Fweny	Jaote Johana	Patmo	c. 96	

[Nyinge jondiko mag buge moko kod kuonde ma ondikgie ok ong'ere malong'o. Thoth tarige mochiw gin mana tarige machiegni gi monyisno. Nyukta mar k. tiende en "ka pok ochopo higa mar," to nyukta mar c. tiende en "chiegni e higa mar." Nyukta motigo kae ni "K.K.P." ochung' ne "Ka Kristo Podi," to "B.K." ochung' ne "Bang' Kristo"]

Indeks mar Weche Muma

Ne ite mar 6 mondo ine kaka ondik nyinge mag buge Muma e yo machiek.

A

ABA, Rum 8:15 wakok niya:

Aba, Wuonwa!

ABEL, Mat 23:35 chakre gi remb **Abel**

ABISO,

Fwe 11:7 ondiek moa e **abiso**

Fwe 17:8 ondiek ma chiegni biro

koa e **abiso**

Fwe 20:3 ne owite e **abiso**

ACHAYA,

Mar 3:29 ng'ama **chayo** roho

ACHIEL,

1Ko 8:6 Nyasaye **achiel**, Ruoth

Ef 4:3 urit winjruok **achiel** ma

roho miyou

Ef 4:13 waduto wabed e

achiel e yie

ADAM,

1Ko 15:22 kuom **Adam** dhano tho

1Ko 15:45 **Adam** mogik nobedo

1Ti 2:14 ne ok owuond **Adam**

to dhako

ADIER,

Joh 7:28 Ng'at moora nitie **adier**

2Pe 2:3 weche ma nenore ka **adier**

ADIERA,

Joh 4:24 lame kuom roho, **adiera**

Joh 8:32 ng'eyo **adiera**, mi **adiera**

ketu thuolo

Joh 14:6 An e yo, **adiera**, kendo

ngima

Joh 16:13 roho mar **adiera** biro

tayou e **adiera**

Joh 17:17 Pwodhgi e **adiera**; wachni

en **adiera**

Joh 18:38 Pilato nopenje: **Adiera**

en ang'o?

2Ko 13:8 ok wanyal kwedo **adiera**

Ef 4:25 ng'ato owach ne wadgi

adiera

2Pe 1:12 useguroru motegno

e **adiera**

3Jo 4 ni nyithinda wuotho e **adiera**

AJUOGA,

Tic 13:6 Bar-Yesu, **ajuoga**

AKUCHE,

Mat 10:16 tang', onge bura

ka **aku**che

AKURU,

Mat 3:16 roho Nyasaye e kit **akuru**

AKWEDE,

Tic 17:7 Jogi kwedo weche Kaiser

1Th 2:2 wanyiso chir e **akwede**

AKWILA,

Tic 18:2 Ja-Yahudi ma

nyinge **Akwila**

ALAMA,

2Ko 1:22 oseketonwa **alamane**

Ef 1:13 Bang' yie, noketonu **alama**

Fwe 7:3 nyaka ka waseketo **alama**

e lela

Fwe 13:17 mana ng'at moseketne

alamano

ALFA,

Fwe 1:8 Alfa kendo Omega

ALUF,

2Pe 3:8 odiechieng' chal higni **aluf**

ALWORA,

Rum 15:23 ma pok ayaloe e **alwora**

AMIN,

1Ko 14:16 **Amin** e wi erokamano

2Ko 1:20 kuome, **Amin** ne

Nyasaye,

ANA,

Luk 2:36, 37 janabi **Ana**,

ne jahigni 84

ANANIA,

Tic 5:1 **Anania** kod Safira chiege

ANGURO,

Luk 8:33 gidonjo e **anguchego**

Luk 15:15 noore okwa **anguche**

e pewene

2Pe 2:22 **anguro** osedok e chuodho

AORA,

Fwe 12:16 piny nomuonyo **aora**

Fwe 22:1 **aora** mar pi ngima

APOLO – BI**APOLO,**

Tic 18:24 **Apolo**, ng'at
mong'eyo twak

APOYA,

Luk 21:34 chieng'no chopnu **apoya**

AREOPAGO,

Tic 17:22 Paulo e **Areopago**

ARIYO-ARIYO,

Luk 10:1 ji 70 moorogi **ariyo-ariyo**

ATARO,

Mat 24:38 ka **Ataro** podi, ji chiemo

2Pe 2:5 nokelo **ataro** mar pi

kuom piny

Fwe 19:20 **ataro** mar ligek mach
gi salfa

ATEMI,

Tic 19:34 giwacho niya:

Atemi duong!

AURU KUOME,

Fwe 18:4 **Auru kuome**, un joga

AWINJORA,

1Ko 9:27 kik yud ni ok **awinjora**

AYANY,

Ef 4:31 koko, weche mag **ayany**

1Pe 2:23 ijare, ok **oyenyo**

AYUB,

Jak 5:11 Usewinjo **Ayub** nonano

B**BABILON,**

Fwe 17:5 **Babilon** Maduong', min

Fwe 18:2 **Babilon** Maduong'

osepodho

BAGNI,

Jak 1:8 ng'at ma **bagni** e paro

BARNABA,

Tic 9:27 **Barnaba** ne okonye mi

BARUA,

Mat 19:7 Musa nochiko omiye

barua

BAT,

Joh 12:38 **bad** Jehova, oselee
ne ng'a?

Joh 15:4 **bat** ok nyal nyago

olemo kende

BATISO,

Mat 3:13 Yesu nodhi

ir Johana **obatise**

Mat 28:19 ulok ji obed jopuonjrena,
kubatisogi

Luk 3:3 **batiso** ma en ranyisi
mar loko chuny

Tic 2:41 **obatis**, odiechieng'no
ji 3,000

Tic 8:36 be nitie gima dimi
kik **batisa**?

Rum 6:4 oyikwa kokalo kuom
batiso e thone

1Pe 3:21 **Batiso**, resou gie sani

BAYO YO,

Hib 2:1 mondo kik **waba yo**

BEDO E BWO,

Hib 13:17 yie **bedo e bwo** tekogi

BEDO GADIER,

Rum 4:21 **gadier** Nyasaye nyalo

Rum 8:38 an **gadier** ni kata

tho kata ngima

Kol 4:12 ka un **gadier** kuom

dwach Nyasaye

1Th 1:5 kod roho maler gi

adiera chuth

1Th 5:21 **Bed gadier**; makri

gi gik mabeyo

2Th 3:4 wan **gadier** kodu

BER,

Rum 5:7 ng'ato yie tho ne ng'at

maber

Rum 7:19 gima **ber** ma daher timo,
ok atim

1Ko 7:35 mae en mondo uwegi

uyud **ber**

1Ko 10:24 dwaro, ok gik ma kelone

ber owuon, to

1Ko 13:5 [hera] ok many

berne owuon

Gal 6:10 watimuru gik **mabeyo**

ne ji duto

Fil 2:3 kuparo ni **ubeyo** molojo

Fil 2:4 ok **ber** ne uwegi,

to ne jomoko

Fil 3:1 weche ma andikonu

kelonu **ber**

BI,

Fwe 22:17 ng'ato ma winjo

owach ni, **Bi!**

BIDHO,

Tit 2:10 **gibidh** puonj mar Nyasaye

BIDHORE,

Rum 13:13 wuotho **mobidhore**

1Ko 14:40 gik moko otimre e yo

mobidhore

BIDHRUOK,

1Ti 3:2 jarit, kit ngimane **obidhore**

1Pe 3:3 kik uwe **bidhruoku** obed
ma oko

BILO,

Hib 6:4 **nosebilo** mich michiwo

nono

1Pe 2:3 **usebilo** mi uyudo ni Ruoth
ng'won

BOCHE,

Mat 24:30 Wuod dhano e **boche**

Hib 12:1 joneno mang'eny ka

boche polo

BOLRUOK,

Mat 18:4 **bolore** kaka nyathini

Rum 13:1 **obolre** ne joma nigiloch

Jak 4:6 ochiwo ng'wono ne

joma **bolore**

Jak 4:10 **Bolreuru** nyim Jehova

1Pe 2:13 **bolreuru** ne ruoth ma
nigi duong'

1Pe 5:6 **bolreuru** e lwet Nyasaye

BOR,

Mat 6:27 Ng'ama medo **bor**

ngimane?

Tic 17:27 ok **obor** gi ng'ato

kuomwa

BUDHO,

2Pe 1:8 kik **ubudh** abudha nono

BUGE,

Tic 19:19 giwang'o **bugegi** e nyim

ji duto

BUGE MODOL,

Fwe 20:12 noyaw **buge modol**

BUK,

Fwe 20:15 ok oyud ka ondik

e **bug** ngima

BUNGU,

Tic 7:30 mach e **bungu** kuthe

BUONO,

Tic 10:34 Nyasaye ok **buon** ng'ato

BUR,

Mat 15:14 muofu tayo muofu gilwar

e **bur**

BURA,

Mat 7:2 **bura** ma ung'ado,

nong'adnu

Luk 6:37 weuru ng'ado **bura**,

kik ng'adnu bura

Luk 18:7 none ni oyudo **bura**

makare

Luk 22:30 ung'ad **bura** ne

dhoudi 12

Joh 5:22 oseketo ng'ado **bura**

e lwet Wuode

Tic 17:31 osejango chieng'

ng'ado **bura**

Tic 28:4 **bura makare** ok oyiene,

mangima

Rum 14:4 In ng'a ma ding'ad

bura ne jatij

1Ko 6:2 ung'eyo joma ler biro

ng'ado **bura**

1Ko 6:6 donjo ne owadwa e **bura**

2Ko 1:9 waneno ni oseng'adnwa

buch to

Jak 4:12 in ng'a ma ing'ado **bura**

ne wadu

1Pe 4:17 ng'ado **bura** chakre gi

od Nyasaye

BWE,

Mat 8:20 **Bwe** nigil buchegi,

to Wuod

BWOCH,

Mat 19:12 nitie joma onyuol **bwoch**

Tic 8:27 ne! Ja-Ethiopia ma **bwoch**

BWOGO,

Joh 6:60 Wechego **bwogo** ji

Ef 6:9 kamano ma ok **ubwogogi**

C**CHAK,**

Hib 5:12 usedok chien e **chak**

1Pe 2:2 gombo **chak** ma ok

onjawore

CHAKRUOK,

Mat 24:8 gin **chakruok** masiche

Mat 25:34 Pinyruoth moseiknu

nyaka a **chakruok**

CHAL,

2Th 1:4 sinani, yieu e **chal** matek
 Jak 5:17 Elija dhano ma **chal** ka wan
 2Pe 3:11 ubed joma **chalo** nade?

CHAN,

Rum 12:13 Chiwo ka luwore gi
chan-gi
 2Ko 8:2 **chan** nomiyo ginyiso ni
 gimewo

CHANDO,

Mat 6:32 Wuonu ong'eyo
uchandogi
 Jak 2:15 owadwa, nyaminwa
ochando arwaka

CHANDRUOK,

Luk 21:25 ogendni e **chandruek**
 Rum 7:24 Yaye, **achandora!**
 Rum 8:17 wanayud, tek ni
wachandore kode
 Rum 8:18 **chandruege** ma sani
 ok gimoro

CHANGO,

Mat 9:35 **kochango** kit tuoche duto
 Luk 4:23 Laktar, **changri** ane iwuon
 Luk 9:11 **nochango** joma ne
 dwarore
 Luk 10:9 **changuru** joma tuo,
 Pinyruodh chiegni
 Tic 5:16 kendo ne **ochanggi** giduto
 Fwe 22:2 oboke gin mag **chango**
 ogendni

CHANO,

Rum 13:14 kik **uchan** donjo e
 gombo

CHANRUOK,

1Ko 14:33 Nyasaye **ochanore**

CHAYO,

1Ko 1:28 Nyasaye noyiero **mocha**
 1Th 4:8 ok **ochayo** dhano, to
 Nyasaye

CHENRO,

Ef 1:10 timo ka luwore gi **chenrone**

CHI,

1Ko 7:2 dichwo obed gi **chiege**
 owuon

CHIEL, Luk 19:43 gero **chiel** mar yien
 ma bith

CHIEMO,

Mat 4:4 ongima, ok **chiemo** kende
 Mat 6:11 Miwa **chiembwa** mar
 odiechieng'ni
 Mat 24:7 **chiemo** nobed manok
 Mat 24:45 omigi **chiembgi** e kinde
 mowinjore
 Joh 4:34 **Chiembra**, timo dwach
 ng'at ma noora
 Joh 6:27 Tiuru, ok ne **chiemo**
 ma tow

Tic 14:17 miyou koth, oyieng'ou
 gi **chiemo**

1Ko 5:11 kik **uchiem** kata gi ng'at
 ma kamano

1Ko 8:13 ka **chiemo** miyo owadwa
 chwanyore

1Ko 11:20 **Chiemo** modhiambo
 2Th 3:10 ng'ato ok ti, ok onego
ochiem

CHIEN,

Luk 9:62 lwete e kwer, ong'iyu
chien

CHIENG',

Mat 24:36 **chieng'no** gi sano, onge
 2Pe 3:8 **odiechieng'** achiel **chal** gi
 higni gana

CHIENG'

JEHOVA, 2Th 2:2 **chieng'**

Jehova ochopo

2Pe 3:12 keto pachu e **chieng'**

Jehova

CHIENG' NYUOL,

Mat 14:6 **chieng' nyuol** Herode

CHIER,

Mat 22:23 Jo-Sadukai, **chier** onge

Mat 22:30 e **chier**, chwo ok

kend, mon

Joh 5:29 **chier** mar ngima

Joh 6:39 to **achiergi** e **chieng'** giko

Joh 11:24 obiro **chier** **chieng'** giko

Joh 11:25 An e **chier**, an e ngima

Tic 2:24 Nyasaye ne **ochiere**

Tic 24:15 **chier** mar joma kare gi

1Ko 15:13 Ka **chier** onge, Kristo

ne ok

1Pe 3:18 ne **ochiere** e del mar polo

CHIEWO,

Joh 11:11 adhi kuno **achiewe**

CHIK,

Mat 22:40 **Chike** ariyogi e ma

Chik otenoree

Mar 12:28 En **chik** mane mokwongo?

Mar 12:31 Onge **chik** moloyo ariyogi

Joh 13:34 **chik** manyien, uherru e kindu

Rum 7:22 amor ahinya gi

chik Nyasaye

Rum 10:4 Kristo e giko mar **Chik**

Rum 13:8 ng'a mohero dhano,

timo **chik**

Gal 3:24 **Chik** ne obedonwa jarit

Gal 6:2 chopo **chik** Kristo

Jak 2:8 uchopo **chik** ma ka ruoth

CHIKE,

2Ti 2:5 piem ka luwore gi **chike** tugo

CHIK MATAYO,

Gal 6:16 ka luwore gi **chik** ma tayo

CHIKO,

Gal 4:9 udok e gik ma **chiko** pinyini

1Th 4:4 ong'e kaka **ochiko** ringrene

CHIK SIRKAL,

Fil 1:7 atiyo gi **chik** sirkal

CHI LIEL,

Mar 12:43 **chi** liel oseluto moloyogi

Luk 18:3 **chi** liel ne dhi ire ka

wachone

CHILO,

1Ko 4:13 wasedoko **chilo** mag pinyi

2Ko 7:1 wapwodhre kuom gik ma

chido

CHIR,

Tic 4:31 hulo wach Nyasaye gi **chir**

Tic 28:15 Ka Paulo nonenogi,

nobedo gi **chir**

2Ko 5:6 wan gi **chir** ahinya

Ef 6:20 [Lamnauru] ayal wachno

gi **chir**

Fil 1:14 nyiso **chir** mar yalo wach

Nyasaye

1Th 2:2 ne wanyiso **chir** kuom

Nyasachwa

CHIRO, Tic 17:17 twak matut gi ji e

chirni

CHIEWO,

Tic 20:35 **Chiwo** kelo mor moloyo

Rum 12:13 **Chiwuru** kaluwore gi chan

1Ti 5:8 ka ng'ato ok **chiw** ne joge

Jak 1:5 kwayo Nyasaye, **ochiwo**

mogundho

CHIEWO MIOLO,

Fil 2:17 iola ka **chiwo** miolo

CHIEWO NENO,

Mat 24:14 yalo, **chiwo** neno

Joh 7:7 piny osin koda, nimar

achiwo neno

Joh 18:37 mondo **achiw** neno

e wi adiera

Tic 10:42 nochikowa wayal,

wachiw neno

Tic 28:23 **kochiwonegi** neno

e wi Pinyruoth

CHIWRUOK,

Rum 6:13 **chiwreuru** ne Nyasaye

1Ti 4:7 tiegri, dwachi en **chiwruok**

ne Nyasaye

1Ti 4:8 **chiwore** ne Nyasaye konyo

e duto

1Ti 6:6 **chiwruok** ne Nyasaye,

ohala maduong'

2Ti 3:12 **gichiwore** ne Nyasaye,

ibiro sand

CHOCHO,

2Th 2:2 kik pachu **ochoch** mayot

CHODE,

Mat 5:28 **osechodo** kode ei chunye

Mat 19:9 mi okendo machielo,

ochodo

CHOGO,

Joh 19:36 Onge **chogo** ma ibiro

tur kuome

CHOKO,

Ef 1:10 eka **ochok** gik moko duto

e Kristo

CHOKRUOK,

Hib 10:25 jwang'o **chokruogewa**

CHOPU,

Mat 5:17 ok abiro ketho, to **chopogi**

CHUDO, 1Ko 9:18 ayalo wach,

ok akaw **chudo**

CHUECH,

Rum 1:20 nyisore chakre
chuech piny
 Rum 8:20 ne oket **chuech** obedo
 kayiem nono
 2Ko 5:17 winjruek gi Kristo,
 en **chuech** manyien
 Kol 1:23 oseyal ne **chuech** duto
 e bwo polo
 Fwe 3:14 chakruok mar **chuech**
 Nyasaye

CHUEYO,

Rum 1:26 mon loko kaka **nochuegi**
 Rum 1:27 chwo weyo kaka **nochuegi**
 Kol 1:16 kuome, ne **ochue** gik moko
 Juda 7 gombo **mochuego** dhano
 Fwe 4:11 ne **ichueyo** duto nikech

CHUK MACH,

Rum 12:20 biwo **chuk mach** e wiye

CHULO,

Mat 22:21 **chulo** Kaiser gige,
 to Nyasaye
 Rum 12:19 kuor mara; abiro **chulo**

CHULO KUOR,

Rum 12:19 kik **uchul kuor** e lou
 2Th 1:8 sama **ochulo kuor** kuom

CHUMBI,

Mat 5:13 Un **chumbi** mar piny
 Kol 4:6 wecheu motwonie **chumbi**

CHUNG',

1Ko 10:12 ng'a ma paro ni **ochung'**

CHUNG' MATEK,

1Ko 16:13 **chung'uru matek** e yie

CHUNG' MOTEGNO,

Kol 2:7 **chung' motegno** e yie
 Fwe 2:10 **Chung' motegno** nyaka
 e tho

CHUNY,

Mat 15:19 **chuny** e ma paro maricho
 Mat 22:37 iher Jehova gi
chunyi duto
 Mat 26:41 **chuny** dwaro to
 ringruok nyap
 Luk 12:34 kama mwanduu nitie,
chunyu nobedie
 Luk 21:34 **chunyu** kik pong' gi
 ich-lach

Luk 24:32 **chunywa** oil sama ne
 owuoyo kodwa
 Tic 16:14 noyawo **chunye** mondo
 ochik ite

Rum 1:11 mich mag **chuny**
 ubed motegno

Rum 6:17 ne utimo koa e **chunyu**
 Ef 6:7 gi **chuny** maber, kaka ne
 Jehova

Fil 2:20 onge ng'at ma nigi
chuny kaka mare

1Ti 4:15 **ket chunyi duto** kuom
 Hib 3:12 kik ubed gi **chuny** marach
 1Jo 3:20 Nyasaye duong' molooyo
chunywa

CHUNY DUTO,

Ef 6:6 timo gi **chunyu duto**
 Kol 3:23 Duto mutimo, timuru gi
chunyu duto

CHUNY MABER,

Tic 17:11 Beroa, nigi **chuny maber**
 1Pe 3:16 Sikuru gi **chuny maber**
 ma onge bura
 1Pe 3:21 kwayo **chuny maber**
 ma onge bura

CHUNY MALER,

Rum 13:5 udwaro **chuny maler**

CHUNY MATEK,

Mar 3:5 nikech **chunygi tek**
 Tic 19:9 **chuny** jomoko nodoko
matek

Hib 3:13 **chuny matek** nikech
 wuond mar richo

CHUNY MOHERO,

1Pe 5:2 kueth gi **chuny mohero**

CHUNY MONYOSORE,

Kol 3:21 **chunygi** kik nyosre
 1Th 5:14 hoyo joma **chunygi**
onyosore

CHUOYO,

Gal 6:7 ma ng'ato **chuoyo** e
 ma noka

CHUR,

Rum 8:22 **chuech** duto siko ka **chur**
 Rum 8:26 roho sayonwa **kochur**

CHWANYO,

Ef 6:4 kik **uchwany** nyithindu

Fil 1:10 ma onge bura, ma ok
uchwany
CHWANYRUOK,
 Mat 5:29 wang'i, **ichwanyori**
 Mat 13:41 gichok gik ma kelo
chwanyruok
 Luk 17:2 **mochwanyo** joma tindogi
 Rum 14:13 kik ukel **chwanyruok**
 1Ko 8:13 ka chiemo miyo
 owadwa **chwanyore**
 1Ko 10:32 Kik ubed joma kelo
chwanyruok
 Jak 3:2 waduto **wachwanyore**
 nyading'eny
CHWO,
 Ef 5:25 **chwo** dhiuru nyime hero
 mondeu
 Kol 3:18 mon, bolreuru e bwo
chwow
CHWO MA TERORE GI CHWO,
 1Ko 6:9 **chwo** wetegi

D

DALA,
 Hib 11:10 orito **dala** ma nigi
 mise madier
DAUDI,
 Luk 1:32 kom-loch mar **Daudi**
 wuon mare
 Tic 2:34 **Daudi** ne ok oidho e polo
DEKO,
 Luk 12:45 wacho e chunye,
 Ruodha **odeko**
DEL MAR POLO,
 1Ko 15:44 ichiere gi **del mar polo**
 1Pe 3:18 ochiere e **del mar polo**
DEMBRUOK,
 1Th 2:7 ne **wadembore** e kindu
DEWO,
 1Ko 12:25 onego **odewre** moro
 gi nyawadgi
 1Pe 5:7 nikech **odewou**
DEWO WANG',
 Jak 2:9 ka udhi nyime **dewo wang'**
DHAKO,
 Fwe 12:1 **dhako** mobidh
 gi wang'-chieng'

DHAWO,
 2Ti 2:24 misumba Ruodhwa
 ok **dhaw**
DHIALRUOK,
 Fwe 18:7 ngima mar **dhialruok**
DHIER,
 2Ko 8:9 Kristo nodoko **jadhier** ne un
 Gal 2:10 mana ni wapar **jodhier**
DHODHO,
 1Th 2:7 kaka miyo ma
dhodho nyathi
DHOHO,
 Luk 5:12 ng'at ma **dhoho** nosaso
DHOK,
 Tic 2:4 gichako wacho **dhok**
 mopogore
 Rum 10:10 gi **dhok**, ng'ato hulo
 e lela
 Hib 13:15 misango mar pak,
 olemb **dhowa**
 Jak 3:10 E **dhok** e ma pak kod
 Fwe 7:9 ji moa e ogendni gi
dhok duto
DHOK MAMIT,
 Rum 16:18 ka gitiyo gi **dhok mamit**
DHOOT,
 Joh 20:19 ne olor **dhoudi**,
 Yesu nobiro
 1Ko 16:9 oseyawna **dhoot** malach
 mar tich
 Fwe 3:20 achung' e **dhoot** kendo
 adwong'o
DHUM,
 1Ko 13:8 ka nitie **dhum** gi **dhok**
 1Ko 14:22 **dhum** gi **dhok**, ranyisi
 ne joma oyie
DICHWO,
 1Ko 7:2 dhako obed gi
chwore owuon
 1Ko 7:14 **dichwo** ma ok oyie
 ikwano ni ler
DIEK,
 Mat 25:32 jakwath pogo rombe
 gi **diek**
DINARI,
 Luk 7:41 achiel ne nigi
 gop **dinari** 500

DINO – DWARO**DINO,**

2Ko 4:4 nyasach ndaloni **osedino**
pach

DIRISA,

Tic 20:9 Yutiko nobet e dho **dirisa**

DIVAI,

Joh 2:9 pi ma ne oselok **divai**
1Ti 5:23 madhie **divai** matin
okony iyi

DOK CHIEN,

Hib 10:39 **dok chien** e kethruok

DOLO,

1Pe 2:9 **dolo** mar jokaruoth,
oganda maler

DONGO,

1Ko 14:20 ubed **joma dongo**
e pachu
Ef 4:13 ng'at **mosedongo** mi
otegno

DONGRUOK,

Joh 8:37 wechena ok, **dongruok**
Fil 3:16 **dongruok** e okang'
1Ti 4:15 mondo **dongruok** onenre
ne ji duto

DONJO,

Rum 8:33 en ng'a ma biro **donjo**
ne joma
1Ko 6:7 **udonjo** ne joweteu
1Ti 5:19 kik iyie gi wach
modonjnego jaduong'
Tit 1:7 ng'at jarit obed ma onge
gima **idonjonego**

DONJORE,

1Ti 5:13 **donjore** e weche jomoko

DONJRUOK,

Tic 5:38 kik **udonjru** gi jogi
1Pe 4:15 sande nikech **odonjore**

DORKAS,

Tic 9:36 japuonjre Tabitha, **Dorkas**

DRAKMA,

Luk 15:8 **drakma** apar, olalo achiel

DUOGO TEKOU,

Tic 3:19 kinde **duogo tekou**

DUOKORE PINY,

Luk 9:48 ng'at ma **duokore piny**

DUONG',

Joh 12:43 gihero **duong'** mar dhano

Joh 14:28 Wuora **duong'** mloya
Rum 3:23 girem kuom **duong'**
mar Nyasaye

Rum 8:18 koporgi gi **duong'**
ma ibiro el

Rum 12:10 miyo jomoko **duong'**,
beduru motelo

1Ko 10:31 timuru duto ne **duong**
Nyasaye

2Ti 2:20 gik ma imiyo **duong'**
2Pe 2:10 chayo joma osemiyo

duong'
1Jo 3:20 Nyasaye **duong'** mloyo
chunywa

Fwe 4:11 Jehova, iwinjori yudo

duong'

DWANYORE,

Mat 24:15 **modwanyore** ma kelo
keth

DWARO,

Mat 6:10 **Dwaroni** otimre e piny
Mat 7:21 mana ng'ato ma timo

dwach Wuora

Luk 12:48 momi mang'eny,
nodwar mang'eny

Luk 22:42 **dwacha** kik timre,
to mari

Joh 6:38 aselor mondo atim,
ok **dwacha**

Tic 21:14 **Dwach** Jehova e ma
otimre

Rum 8:28 oseluongo ka luwore
gi **dwarone**

Rum 9:11 **dwach** Nyasaye,
ok timbe ng'ato

Rum 12:2 **dwaro** malong'o
ne Nyasaye

Ef 3:11 ka luwore gi **dwarone**
mochwere

Fil 2:21 jomoko manyo **dwachgi**
1Th 4:3 **dwach** Nyasaye, uweru
gi terruok

1Jo 2:17 ng'at ma timo **dwach**
Nyasaye siko

1Jo 5:14 kwaye ka luwore gi

dwache, owinjo

DWE,

Luk 21:25 ranyisi nonenre e
dwe kod sulwe

DWOKO,

Rum 14:12 ng'ato nochiw
dwoko e bura
Kol 4:6 ung'e kaka uchiwo
dwoko ne ng'ato
1Pe 3:15 kinde duto uikoru
dwoko wach

DWOL,

Joh 5:28 ji duto e liete nowinj
dwo

Joh 10:27 Rombena winjo dwonda

DWONG'O,

Mat 7:7 sikuru kudwong'o,
noyawnu

E

EE, Mat 5:37 Ee maru obed ee

EFESO,

1Ko 15:32 asekedo gi ondiegi Efeso

ELIJA,

Jak 5:17 Elija ne dhano kaka wan

ELO,

Mat 11:25 iseumo ne jorieko,
iseelogi

1Ko 2:10 Nyasaye oseelonwagi
kuom rohone

Ef 3:5 moumno, oseele ne joote
gi jonabi

EROKAMANO,

Joh 11:41 Wuora, erokamano

Tic 28:15 Paulo nonenogi,
mogoyo erokamano

1Ko 1:4 agoyo ne Nyasaye
erokamano kuomu

1Ko 16:18 nyisuru erokamano
nikech

Ef 5:20 erokamano kuom duto
ne Nyasachwa

Kol 3:15 nyisuru chuny mar
erokamano

1Ti 1:12 Agoyo erokamano
ne Kristo Yesu

ESAU,

Hib 12:16 ok kaw gi pek gik mowal,
ka Esau

F**FARAS,**

Fwe 6:2 faras ma rachar, to jal

Fwe 19:11 aneno faras ma rachar

FILIPO,

Tic 8:26 malaika Jehova nowacho

ne Filipino

Tic 21:8 Filipino achiel kuom ji
abiriyoka

FUNDI BAO,

Mar 6:3 jali en fundi bao,

wuod Maria

FUONNI,

Rum 6:13 chiwo fuonniu

ne Nyasaye

1Ko 12:18 Nyasaye oketo fuonni
ringruok

FUWO,

1Ko 3:19 rieko pinyini, fuwo e wang'

FUWO NINDO,

2Ko 6:5 kuom fuwo nindo, onge

2Ko 11:27 asefuwo nindo

nyading'eny

FWENYRUOK,

Rum 8:19 nyithinde biro fwenyoree

G**GABRIEL,**

Luk 1:19 Gabriel, chung' e nyim

GALO,

Luk 10:40 Maritha, mang'eny

ma gale

1Ko 7:35 tij Ruodhwa ma onge

gima galou

GAMALIEL,

Tic 22:3 ne asomo e tiend Gamaliel

GEDO,

Luk 17:28 ne gichuoyo, kendo

ne gigedo

1Ko 3:10 ng'ato odhi nyime nono
kaka ogedo

GEHENA,

Mat 10:28 ketho ngima e Gehena

GENG'O,

1Th 2:16 gitemo geng'owa

kik wayal

2Th 2:6 gima osebedo ka geng'e

GENO,

Rum 8:24 oreswa e **genoni**
 Rum 12:12 Mor kuom **geno**
 Rum 15:4 nano wabed gi **geno**
 2Ko 1:9 **geno**, ok kuomwa to
 Nyasaye
 Ef 1:18 ung'e **geno** ma noluongue
 Ef 2:12 ne uonge **geno**
 Ef 5:29 opidhe kendo **ogene** ahinya
 Fil 2:29 unyis ni **ugeno** jogo
 Hib 6:19 **genoni** chalnwa nanga

GERO,

Rum 14:19 waluwuru gik
 ma **gerowa**
 1Ko 8:1 ng'eyo kelo sunga, hera
 to **gero** ji
 1Ko 10:23 Oyiene timo duto,
 to duto ok **ger**
 1Ko 14:26 Gik moko duto otimre
 e yo ma **gero**
 Kol 3:19 kik ubed gi mirima
mager kodgi
 Juda 20 **gerreuru** uwegi e yieu
 maler chuth

GIGE LWENY,

Ef 6:11 Rwakreuru gi **gige lweny**

GIK LWENY,

2Ko 10:4 **gik lweny** ok mag
 ringruok

GIK MA OK KARE,

Rum 9:14 otimo **maak kare?**

GIK MA OK NE,

2Ko 4:18 wang'wa, **gik ma ok ne**

GIK MARICHO,

1Th 5:22 Weuru **gik maricho**

GIK MOKO DUTO,

Fil 4:8 **gik moko duto** madier

GIK MOLAL,

Fil 3:7 asekwonogi ka **gik molal**

GIKO,

Mat 24:14 eka **giko** nobi
 Mat 28:20 An kodu nyaka **giko**
 mar ndalo
 Joh 13:1 Yesu noherogi nyaka **giko**

GIMORO,

Gal 6:3 ng'ato paro ni en **gimoro**
 to ok en

GINEU,

Mat 6:1 gik makare e nyim ji **gineu**

GIR TICH,

Tic 9:15 jalno en **gir tich** moseyier
 Rum 9:21 **gir tich** ma nigi duong',
 machielo

GIU, Hib 10:34 uyie mondo oyak **giu****GOGO,**

Mat 13:47 Pinyruodh polo chal
 gi **gogo**

Luk 5:4 ubol **gogniu** umak rech

GOLGOTHA,

Joh 19:17 Hanga Wich, **Golgotha**

GOLO,

1Ko 5:13 **goluru** ng'at marachno

GOMBO,

Rum 1:26 owruok gi **gombo**
 mag nindruok

Rum 1:27 chwo owore gi **gombo**
 mag terruok

Rum 7:18 an gi **gombo** mar timo
 gima long'o, to

Gal 5:16 timo timbe ma luwore
 gi **gombo**

Ef 2:3 ka luwore gi **gombo** mag
 ringruok

Fil 1:8 **agombo** ahinya nenou

Fil 2:13 komiyou teko kod **gombo**

Kol 3:5 owruok gi **gombo** mag
 terruok

1Th 4:5 ok gi owruok gi **gombo**
 mag terruok

2Ti 2:22 ring ia kuom **gombo**
 mag rowere

Jak 1:14 iywaye ka iyondhe
 gi **gombone**

1Pe 2:2 **gomburu** chak, wach
 Nyasaye

1Pe 2:11 joma ok donj e **gombo**
 mag ringruok

1Jo 2:16 **gombo** mag ringruok
 gi mag wang'

GONYO, Mat 18:18 gimoro amora

ma **ugonyo**

Rum 6:7 ng'at mosetho **osegonye**
 kuom richo

Rum 6:18 ne **ogonyu** ua e richo

GOT ZEITUNI,

Luk 22:39 nodhi e **Got Zeituni**
Tic 1:12 **Got Zeituni** machiegni
gi Jerusalem

GOWI, Mat 6:12 iwenwa gopewa

kaka waseweyo
Rum 13:8 Kik ubed gi **gop** ng'ato,
mana hera

GOYIEM,

Hib 10:26 ka watimo richo **goyiem**

GOYO,

1Ko 9:27 **agoyo** ringra, achike
ka misumba
2Ko 6:5 kuom **gocho**, kuom tuech
e jela

GOYO LERO,

Fwe 13:3 wiye **nosego lero**

GUEDHO,

Luk 6:28 ka **uguedho** joma
kuong'ou
Joh 12:13 Ng'at **moguedh** en ma
biro e nying
Rum 12:14 Dhiuru nyime **guedho**
joma sandou

GUOK,

2Pe 2:22 **Guok** osedok e ng'okne

GURO,

1Pe 5:10 Nyasaye biro miyo **ugurru**
e mise

GURO. Ne YADH-SAND.**GURRUOK,**

Kol 2:7 **ugurru** motegno e yie

GWELO,

Mat 22:14 ng'eny **mogwel**,
nok moyier

GWENO,

Mat 23:37 kaka **gweno** choko
nyithinde

H**HADES. Ne LIEL.****HALELUYA,**

Fwe 19:1 oganda nowacho:
Haleluya!
Fwe 19:1 **Haleluya!** Warruok gi
duong'
Fwe 19:4 ka giwacho niya: Amin!
Haleluya!

HAR-MAGEDON,

Fwe 16:16 Hibrania, **Har-Magedon**

HEKALU,

Tic 17:24 ok dag e **hekalu** molos
gi dhano

HEKALU. Ne bende OT, Mat 21:12

nodonjo e **hekalu**
Joh 2:19 Muk **hekaluni** to anagere
gi ndalo adek
1Ko 3:16 un **hekalu** Nyasaye

HEMA,

2Ko 12:9 teko Kristo ka **hema**
mouma
Fwe 21:3 **Hema** mar Nyasaye nigi
dhano

HERA, Mat 10:37 mohero wuon,

min, moloya
Mat 24:12 **hera** ji mang'eny
nobed mang'ich
Joh 13:1 **kohero** joge, **noherogi**
nyaka giko
Joh 13:34 ubed gi **hera** e kindu
Joh 14:15 Ka **uhera**, ubiro rito
chikena
Joh 15:13 Onge **hera** ma loyo ma
Joh 21:17 Simon, be **ihera?**

Rum 8:39 pogowa gi **hera** mar

Nyasaye

Rum 13:8 Kik ubed gi gowi mak
mana **hera**

Rum 13:10 **hera** chopo chik duto

1Ko 8:1 Ng'eyo kelo sunga,

hera gero ji

1Ko 13:2 to aonge gi **hera**,

an kanono

1Ko 13:8 **Hera** ok rem

1Ko 13:13 maduong' mologyogi

en **hera**

1Ko 16:14 duto mutimo, timgiuru

gi **hera**

2Ko 2:8 unyise **herau**

Gal 2:20 Wuod Nyasaye,

ma **nohera**

Kol 3:12 rwakreuru gi **hera**

Kol 3:14 **hera** tueyo ji duto e achiel

1Pe 4:8 beduru gi **hera** matut

nikech **hera**

1Jo 3:18 ok wanyis **hera** gi lep
 1Jo 4:8 Nyasaye en **hera**
 1Jo 4:10 ok ni **wasehero**
 Nyasaye, to
 1Jo 4:20 ok **ohero** owadgi ok
ohero Nyasaye
 1Jo 5:3 tiend **hero** Nyasaye, waluw
 Juda 21 uritru e **hera** mar Nyasaye
 Fwe 2:4 iseweyo **hera** ma ne in-go
 Fwe 3:19 joma **ahero** akwerogi

HERA MATUT,

Jak 5:11 ogundho gi **hera matut**

HERO,

Mat 22:37 Nyaka iher Jehova
 Nyasachi
 Mar 10:21 Yesu nong' iye mi **nohere**
 Joh 3:16 Nyasaye **nohero** piny
 ahinya
 Joh 12:25 ng'at **mohero** ngimane,
 okethe
 1Ko 12:18 oseketo fuonni kaka
ohero
 Kol 3:19 chwo **heruru** mondeu
 1Ti 6:4 **Ohero** piem e mbaka gi
 mino wach
 1Jo 2:15 Kik **uher** piny kata gik
 manie

HOCH,

Mat 5:4 Joma okuyo, ibiro **hogi**
 Rum 15:4 kuom **hoch** moa e Ndiko
 2Ko 1:3 Nyasach **hoch** duto
 2Ko 1:4 wabed gi nyalo mar **hoyo**
 jomoko

HOLO,

Luk 6:35 **uhol** ma ok ugen
 yudoe gimoro

HORE,

1Ko 13:4 Hera **hore** mos, ong'won
 2Pe 3:9 Jehova **hore** kodu

HORUOK,

1Th 5:14 nyisuru **horuok** ne ji duto
 Jak 5:8 beduru joma **hore** mos
 2Pe 3:15 **horuok** Ruodhwa kelo
 warruok

HOYO,

1Th 2:11 wasiko wahombou
 kendo **hoyou**

HULO,

Rum 10:10 **hulo** e lela wach warruok
 Ef 5:3 kik **hulie** kata matin e kindu
 Hib 10:23 wamak motegno tij **hulo**
 genowa
 Jak 5:16 **huluru** richou ayanga
 1Jo 1:9 ka **wahulo** richowa,
 obiro weyonwagi
HUMA, 1Ko 1:26 ok jorieko, ok joma
 nigi **huma**

I**IBRAHIM**, Mat 22:32 Nyasach

Ibrahim kod joma
 Rum 4:3 **Ibrahim** noketo yie,
 mokwane kare

ICH,

Rum 16:18 gin wasumb igi giwegi
 Fil 3:19 nyasachgi en **igi**
 1Th 5:3 kaka muoch mar dhako ma
 nigi **ich**

ICH-LACH,

Luk 12:15 utang' gi **ich-lach**
 1Ko 5:11 uwe bedo gi ng'at ma **iye**
lach
 1Ko 6:10 **igi lach** ok noyud pok e
 Pinyruodh
 Kol 3:5 **ich-lach**, en lamo sanamu

ICH-WANG',

1Ko 13:5 iye ok **wang'** piyo
IDHO, Joh 3:13 onge ng'ato ma
oseidho e polo

IKO,

Joh 14:2 adhi mondo **aiknu** kar dak
IKORE THO,

Rum 16:4 ma ne **oikore thona**

IKRUOK,

Ef 6:15 **ikruok** mar yalo wach
 maber

ILO,

Luk 8:13 girwako wachno gi **ilo**
 2Ko 9:7 Nyasaye **ohero** ng'at ma
 chiwo gi **ilo**
 Fil 3:1 bedo **moil** kuom Ruodhwa

ISRAEL,

Gal 6:16 kuom **Israel** mar Nyasaye
IYE, Rum 7:22 gi kaka an e dhano
 ma **iye**

2Ko 4:16 gi iye wadoko manyien
Ef 3:16 motegno e dhano ma iye
Fwe 2:23 anono paro ma iye ahinya

J

JA AKWEDE,

Luk 21:15 rieko ma ja akwede ok
nyal

JACHIEN,

Mat 25:41 mach ne Jachien
Luk 4:6 Jachien nowachone,
teko osemiya
Luk 8:12 Jachien golo wachno
ei chunyi

Joh 8:44 Un ua kuom wuonu
Jachien

Tic 16:16 jachien ma ne miyo
okoro wach

Ef 4:27 kik umi Jachien thuolo
Ef 6:11 chung' motegno e kedo
gi Jachien

Jak 4:7 kweduru Jachien,
mi noringu

1Pe 5:8 Jachien wuotho
kaka sibuur

1Jo 3:8 mondo oketh tije
mag Jachien

Fwe 12:12 lit nimar Jachien
oselor mwalo

Fwe 20:10 Jachien ne owit e ataro
mar mach

JACHIR,

1Ko 16:13 beduru jochir, motegno

JACHIW-CHIK, Jak 4:12

Jachiw-Chik, Ja-Bura

JACHIW-MICH,

Hib 11:6 en jachiw-mich

JACHUECHO,

Rum 9:21 jachuecho nigi teko

JADOLO,

Hib 2:17 jadolo maduong' ma
kecho ji

JADONJ, Fwe 12:10 jadonj ne
owetewa osewit piny

JAGACH, 1Ti 2:5 jagach e kind
Nyasaye kod ji

JAGOWI, Rum 1:14 an jagop joma
riek gi joma ok

JAKETH-CHIK, 2Th 2:3 kofweny

jaketh-chik

JAKOBO 1. ,

Luk 6:16 Judas wuod **Jakobo,** kod

JAKOBO 2., Tic 12:2 onego **Jakobo**
owadgi Johana

JAKOBO 3., Mar 15:40 Maria min
Jakobo Matin

JAKOBO 4., Mat 13:55 owetene gin
Jakobo gi

Tic 15:13 gisetieko wuoyo, **Jakobo**

1Ko 15:7 ne **Jakobo** eka ne joote

Jak 1:1 **Jakobo,** misumba Nyasaye

JAKONY,

Joh 14:16 nomiu **jakony** machielo

Joh 14:26 **jakonyno,** roho maler
biro puonjou

JAKUO, Mat 24:43 ong'eyo **jakuo**
dhi biro sa mane

1Th 5:2 odiechieng' nobi ka **jakuo**

JAKWATH, Mat 9:36 ka rombe ma
onge **jakwath**

Joh 10:11 An e **jakwath** maber;
achiwo

Joh 10:14 An **jakwath** maber.

Ang'eyo

Joh 10:16 kueth achiel, **jakwath**
achiel

Tic 20:28 jorit, **jokwadh** kanyakla

1Pe 5:2 **Kwauru** kueth mar Nyasaye

JALOCH,

Joh 12:31 **jaloch** pinyini ibiro wit oko

Joh 14:30 **jaloch** pinyini biro,
oonge teko

JALUP, Mat 19:21 to ibi ibed **jalupna**

JALWENY,

2Ti 2:4 Onge **jalweny** ma donjore

JAMER, 1Ko 5:11 uwe bedo kanyakla
gi **jamer**

JANEK,

Joh 8:44 ne en **jane**k a chakruok

JANENO, Fwe 1:5 Yesu Kristo,

Janeno Migeno

JANG'AD-BURA,

Luk 18:2 **jang'ad-bura** ne ok

JA OHALA,

Mat 13:45 **ja ohala** ma manyo lulu

JARICHO – JIWRUOK

JARICHO, Luk 15:7 mor e polo,
jaricho olokore
 Luk 18:13 Nyasaye, kecha an
jaricho

JARIT,
 Luk 12:42 En ng'a ma e **jarit** mogen?
 1Ti 3:1 ng'ato temo obed **jarit**
 1Pe 2:25 jakwadhu kendo **jarit**
 ngimau

JA-SAMARIA,
 Luk 10:33 **Ja-Samaria** ne okeche
JASAMWOYO, Mat 25:26 misumba
 ma **jasamwoyo**

JASIGU,
 Rum 12:20 ka kech kayo **jasiki**,
 miye
 1Jo 2:18 kata sani nitie **wasik** Kristo

JASOL OSURU,
 Mat 18:17 obedni kaka **jasol osuru**
 Luk 18:11 ok achal gi **jasol osuruni**

JATELO,
 Mat 23:10 **Jatendu** en achiel, Kristo
 Tic 3:15 ne unego **Jatelo** Maduong'
 Hib 12:2 **Jatelo** Maduong', Jachop
 yiewa

JATICH,
 Mat 24:45 Ng'ano en **jatich** mogen,
 mariek
 Mar 10:43 maduong' e kindu nyaka
 bed **jatiju**
 Luk 10:7 **jatich** owinjore gi chudone

JAWAR,
 Tic 5:31 oting'e malo bedo **Jatelo**,
Jawar

JA-YAHUDI,
 1Ko 9:20 natimora ka **Ja-Yahudi**

JAYAL-INJILI,
 Tic 21:8 Filipino **jayal-injili**, ji abiriyo
 2Ti 4:5 ti tij **jayal-injili**

JAYALO,
 2Pe 2:5 Noa **jayal** wach makare

JEHOVA, Mar 12:29 **Jehova**
 Nyasachwa en achiel

JELA,
 Mat 25:36 Kane an e **jela**, ne ulima
 Tic 5:19 malaika noyawo dhoo
jela

Tic 12:5 **Petro** e **jela**, kanyakla
 lamone
 Tic 16:26 mise **jela** ne oyiengni
 Hib 13:3 upar joma ni e **jela**
 Fwe 2:10 Jachien biro wito jomoko
 e **jela**

JERO, Luk 18:32 **ginijare**, gining'ul
 olaw kuome
 Luk 22:63 nochako **jare** kendo goye

JERUSALEM,
 Mat 23:37 **Jerusalem**, janeg jonabi
 Luk 2:41 tim dhi **Jerusalem** e
 Pasaka

Luk 21:20 ka jolweny olworo
Jerusalem

Luk 21:24 ogendni nonyon
Jerusalem

Tic 5:28 pong'o **Jerusalem**
 gi puonju

Tic 15:2 jooote, jodongo **Jerusalem**
 olos wach

Gal 4:26 **Jerusalem** malo ni
 thuolo, minwa

Hib 12:22 usebiro **Jerusalem**
 manie polo

Fwe 3:12 **Jerusalem** Manyien
 lor koa e polo

Fwe 21:2 **Jerusalem** Manyien,
 lor ka miaha

JEZEBEL,
 Fwe 2:20 iyie gi dhako ma **Jezebel**

JI AJIA,
 Tic 4:13 **Petro** gi Johana ne ji **ajia**

JIWO,
 Tic 13:15 wach ma **jiwo** ji, wacheuru

1Ko 14:31 mondo gipuonjre,
 giyud **jip**

Kol 3:16 Sikuru ka **ujiworu**
 Tit 1:9 **jiwo** ji gi puonj, kendo

kwero
 Hib 10:24 **wajiw** hera, timbe

mabeyo
 Hib 10:25 **wajiwreuru**, to molojo

JIWRUOK,
 Rum 1:12 mondo **jiwruok** obedie
 e kindwa

Rum 1:12 **jiwruok** obedie e kindwa

JO AKWEDE,

1Ko 16:9 nitie jo akwede mang'eny

Fil 1:28 ok uluor nikech joma

kwedou

JOCHIENDE,

Mat 8:28 ji ariyo ma nigi jochiende

1Ko 10:20 misengni ma gichiwo

ne jochiende

1Ko 10:21 uchiemo e mesa

jochiende

Ef 6:12 wakedo gi oganda

jochiende

Jak 2:19 jochiende oyie kendo

gikirni

JOCHIWO,

1Ti 6:18 gibed jochiwo ka gipogo

JOCHODE,

1Ko 6:9 jochode ok noyud

Pinyruoth

JODHIER,

Luk 4:18 aland wach ne jodhier

Joh 12:8 kinde duto un gi jodhier

2Ko 6:10 jodhier to waloko ji

jomwandu

JODOLO,

Tic 6:7 oganda jodolo norwako yie

Fwe 20:6 jodolo Nyasaye, giniloch

higni 1,000

JODONGO,

Tit 1:5 iket owete jodongo

JOHANA 1.,

Mat 21:25 Batiso Johana noa

kanye?

Mar 1:9 Johana nobatiso Yesu

e Jordan

JOHANA 2., Joh 1:42 In Simon

wuod Johana

JOHANA 3., Mat 4:21 wuod Zebedi,

Johana owadgi

JOJERO,

2Pe 3:3 ndalo giko, jojar ji nobinu

JOK, Mat 11:30 jok mara yom,

ting'na yot

2Ko 6:14 Kik utueru e jok gi

joma ok oyie

JOKONY-TICH,

1Ti 3:8 jokony-tich obed

JOKOR WACH,

Mat 2:1 jokor wach nobiro

JOKRISTO,

Tic 11:26 nokwong luongie Jokristo

JOKUOGE,

Mat 6:20 polo ma jokuoge ok donj

1Ko 6:10 jokuoge ok noyud pok e

Pinyruodh

JOKUOTH, 1Ti 5:13 jokuoth, ma

donjore e weche

JOKWATH,

Ef 4:11 moko jokwath, jopuonj

JOLAM SANAMU,

1Ko 6:9 jolam sanamu ok noyud

JOLOS KUWE,

Mat 5:9 Joma mor, jolos kuwe

JOLUPO MAG JI,

Mat 4:19 timu jolupo mag ji

JOMA GIKIA,

Joh 10:5 dwond joma gikia

JOMA KARE,

1Pe 3:12 wang' Jehova, joma kare

JOMA ODONG',

Fwe 12:17 oked gi joma odong'

JOMA OK KARE,

Tic 24:15 chier joma ok kare

1Ko 6:9 joma ok kare onge pok

JOMA OK NI E YIE,

2Ko 6:14 jok gi joma ok ni e yie

JOMA OK OYIE,

1Ko 6:6 nyim joma ok oyie

JOMA OYIER,

Mat 24:22 ng'ado ne joma oyier

Mat 24:31 malaiké ginichok joge

moyier

JOMA RIEK,

Ef 5:15 wuoth ka joma riek

JOMER,

1Ko 6:10 jomer ok noyud Pinyruoth

JOMEWO,

Luk 14:12 chiemo, kik iluong jomew

JOMWANDU,

2Ko 6:10 waloko ji jomwandu

1Ti 6:9 kedo gibed jomwandu

lwar e obadho

1Ti 6:17 jomwandu kik bed jong'ayi,

genogi

JONABI – JWANG’O

JONABI, Mat 7:15 **jonabi** mariambo,
lep rombe

Mat 24:11 **Jonabi** mariambo nomi
ji lal

Mar 13:22 **jonabi** mariambo nosiek
Tic 10:43 **jonabi** chiwo neno kuome

JONDIK-WENDE,

Tic 17:28 jou, **jondik-wende**

JONENO, Mat 18:16 neno mar
joneno ariyo kata

Tic 1:8 unubed **jonenona** e
Jerusalem

Fwe 11:3 **joneno** ariyo koro
odiechienge 1,260

JONG’UR, 1Ko 10:10 kik **wang’ur** ka
moko kuomgi

Juda 16 Jogi gin **jong’ur**

JONYUOL,

Luk 18:29 weyo **jonyuolne** nikech

Luk 21:16 kata **jonyuolu** nondhogu

2Ko 12:14 **jonyuol** oken ne
nyithindgi

Ef 6:1 winjuru **jonyuolu**

Kol 3:20 winjuru **jonyuolu** e duto

JO OHALA,

2Ko 2:17 **jo ohala** gi wach Nyasaye

Fwe 18:3 **jolok ohelni** nomewo

JOOT,

Ef 2:19 jokanyo mag **jood** Nyasaye

Ef 3:15 ma **joot** duto yudo nying
kuome

JOOTE,

Mat 10:2 nying **joote** 12 e magi

Tic 15:6 **joote**, jodongo nochokore
ne wachno

1Ko 15:9 an e ma atinie mogik
kuom **joote**

2Ko 5:20 **joote** e lo Kristo

2Ko 11:5 **jooteu** mudhialo ni
long’ogo

JOPINY,

1Th 2:14 **jopinyu** e ma nosandou

JOPUONJ,

Ef 4:11 jomoko jokwath, **jopuonj**

JOPUONJRE, Mat 28:19 ulok ji
jopuonjrena

Joh 8:31 Ka usiko e wachna,
un **jopuonjrena**

Joh 13:35 ong’e ni un **jopuonjrena**
—ka uheroru

JORICHO, Joh 9:31 Nyasaye ok
winj **joricho**

Rum 5:8 kane wan **joricho**,
Kristo nothonwa

JORIEKO,

Mat 11:25 iseumogi ne **jorieko**

1Ko 1:26 ok ne oluong **jorieko**
e yor ringruok

JORIT, Tic 20:28 roho maler
oseketoue **jorit**

1Ko 4:2 **jorit** oyudgi ka gin
joma igeno

1Pe 5:2 moseketue **jorit**,
ok kichunou

JOSEF, Luk 4:22 Donge mani
en wuod **Josef?**

JOSOMO,

Luk 10:21 iseumogi ne **josomo**

JOTELO,

Joh 12:42 **jotelo** mang’eny noyie

Tic 4:26 **jotelo** nochokore kedo
gi Jehova

JOTICH,

1Ko 3:9 wan **jotich** kanyachiel

2Ko 3:6 waromo bedo **jotich**

2Ko 6:4 wanyiso ni wan **jotich**
Nyasaye

JOTWANG’ HEMA,

Tic 18:3 gin **jotwang’ hema**

JOWASIGU,

Mat 5:44 heruru **jowasiku**

Mat 10:36 **wasik** ng’ato nobed
joode

JO-YAHUDI, Rum 3:29 Be en
Nyasach **Jo-Yahudi?**

JUDAS,

Mat 27:3 **Judas** noduoko pesa 30

JUMA,

1Ko 16:2 chak **juma**, oket gimoro

JWANG’O,

Joh 8:29 ne ok **ojwang’a** nikech

1Ti 4:14 Kik **ijwang’** mich man
kuomi

Hib 13:5 ok anaweu, ok **anajwang'u**
ngang'

K

KADHO,

1Ko 4:6 Kik **ukadh** weche mondik

2Ko 4:17 masiche ma **kadho** piyo

Hib 11:13 jodak ma **kadho** e piny

KAIN, 1Jo 3:12 ok ka **Kain** ma

nonego owadgi

KAISAR, Mat 22:17 osuru ne

Kaisar owinjore?

Mar 12:17 Chuluru **Kaisar** gige

Kaisar

Joh 19:12 Ka igonyo ng'atni,

ok in osiep **Kaisar**

Joh 19:15 Waonge gi ruoth mak

mana **Kaisar**

Tic 25:11 akwayo ni oyala

e nyim **Kaisar!**

KALO TONG',

1Ti 2:9 mon obidhre, kik **kal tong'**

KANA,

Joh 2:1 nyasi kend e **Kana** Galili

KANYAKLA, Mat 16:18 Iwandani

nager **kanyakla**

Tic 20:28 jokwadh **kanyakla** mar

Nyasaye

Rum 16:5 Mos **kanyakla** ma romo

e odgi

KARADALI,

Luk 13:19 Ochal koth **karadali**

KAR NYALO,

2Ti 2:15 Tim **kar nyaloni** mondo

2Pe 3:14 **kar nyalou**, onwang'u

kuonge chilo

KAR TUKE,

1Ko 4:9 jo mineno mogik **kar tuke**

KAWO KAR, Mat 16:26 dochiw **okaw**

kar ngimane?

KAYIEM,

Mat 15:9 Gilama **kayiem** nono

1Ko 15:58 tiju ne Ruodhwa ok en

kayiem nono

Ef 4:17 pachgi ma **kayiem** nono

KAYO, 2Ko 9:6 chuoyo mabup **noka**

Gal 5:15 ka usiko **ukayoru** kendo

ukidhoru

Gal 6:7 gima ng'ato chuoyo

e ma **noka**

Kol 1:15 jal **makayo** kuom

chuech duto

KECHO,

Mat 5:7 Joma mor gin joma **kecho** ji

Mat 9:13 Ok misango, to joma

kecho ji

Mat 9:36 noneno oganda

mokechogi

Mat 16:22 **Kechri** iwuon, Ruoth

Mat 20:34 **nokechogi** momulo

wengegi

Luk 6:36 **kechuru** ji kaka Wuonu

2Ko 1:3 Wuoro ma **kecho** ji

Ef 4:31 **kecho**, gi mirima, gi

ich-wang'

Kol 3:12 heru ma **kecho** jomamoko

Hib 4:15 **kechowa** kuom nyawowa

Jak 2:13 ma **kecho** ji biro locho

e bura

Jak 5:11 Jehova ogundho gi heru,

okecho ji

1Jo 3:17 to otamore **keche**

KEDO, Tic 5:39 joma **kedo** gi

Nyasaye owuon

Rum 8:31 Ka en korwa, ng'a ma

noked kodwa?

Ef 6:12 ok **waked** gi remo, ringruok

1Ti 6:12 **Ked** e lweny mar yie

Juda 3 **uked** matek ne yie

KEDO MATEK,

Luk 13:24 **Keduru** matek udonj

KEFA, 1Ko 15:5 nofwenyore ne **Kefa**

Gal 2:11 **Kefa** nobiro Antiokia, ne

akwere

KELO,

2Th 1:6 **kelo** masira ne

KEND, Mat 22:2 ruoth noloso nyasi

mar **kend**

Mat 22:30 e chier chwo ok **kend**,

mon bende

Joh 2:1 nyasi mar **kend** ne

timore Kana

1Ko 7:8 joma ok ni e **kend**,

mond liete

1Ko 7:25 joma pok odonjo e **kend**

1Ko 7:36 ok otimo richo. Odonj e kend

1Ko 7:39 en thuolo okende, mana kuom Ruoth

Hib 13:4 Kend obed ma ji duto miyo luor

Fwe 19:7 kend mar Nyarombo osehopo

KENDA, Joh 16:32 nuweya kenda. To ok an kenda

KENDO, Mat 24:38 ka Ataro podi, chwo ne kendo

1Ko 7:9 ber kendo kar owruok gi gombo

1Ko 7:32 ma ok okendo, paro Ruoth

1Ko 7:38 ma ok okendo timo maber

KETHO,

Luk 15:13 kuro nokethoe mwandune

Rum 14:20 Weuru ketho tich Nyasaye

1Pe 2:19 owinjore kisande koonge ketho

KETHO CHIK,

Mat 7:23 Auru joketh-chikgi!

Mat 24:12 medruok mar

ketho chik, hera

Luk 22:37 Ne okwane gi joma ketho chik

2Th 2:7 wach ketho chikno sani osehako

KETHO KEND,

Mat 19:9 ketho kend mak mana

Mar 10:11 Ng'ama ketho kend gi chiege

KETHO NYING,

1Ko 4:13 ketho nyingwa, wamuol

KETHRUOK,

Mat 25:46 Jogi dhi e kethruok

2Th 1:9 kum mar kethruok ma nyaka chieng'

2Pe 3:7 mibiro kethie joma ok oluoro Nyasaye

Fwe 11:18 kethruok ne joma ketho piny

KETO, Luk 16:11 ketou e wi mwandu madier

Rum 8:15 roho ma ketou wasumbni
1Ko 6:12 weyo gimoro oketa e tekone

1Ko 15:27 noketo duto e bwo tiende

Kol 3:2 Sikuru ka uketo pachu kuom

KEYO,

Mat 9:37 keyo duong', to jotich nok Gal 6:9 wabiro keyo ka ok waol

KIA,

1Ti 1:13 ne ajatimo gigo ka akia

KIAWA, Mat 21:21 yie ma ok uriw gi kiawa

1Ko 9:26 ng'at ma riwo gi kiawa

Jak 1:6 kwayo gi yie ma ok oriw gi kiawa

Juda 22 kecho jomoko ma niggi kiawa

KIDI, Mat 21:42 Kidi ma jogedo ne otamore

Ef 2:20 Yesu e kidi moriwo kor ot

KIDIENJ DIN, Tic 28:22 iwuoyo kuom kidienj din

KIDIENJE, Tit 3:10 tam ng'at ma loso kidienje

2Pe 2:1 kidienje ma ketho yie

KINDA,

Rum 10:2 kinda ne Nyasaye, to ok

Rum 12:11 jokinda, ok josamuoyo

Tit 2:14 kinda ne timbe mabeyo

2Pe 1:5 timuru kinda duto

KINDE, Luk 21:24 kinde moket ne ogendnigo

Ef 5:16 utiyo maber gi kinde ma un-go

KINDE MATEK,

2Ti 3:1 kinde matek nobedie

KINY,

1Ko 15:32 wachiem, kiny wanatho

KIO, 1Ko 13:12 kuom kio mar chuma

2Ko 3:18 wachal kio, wamiyo duong'ne nenore

Jak 1:23 ma ng'oyo wang'e e kio

KIRNI, Fil 2:12 ti ne warruoku gi kirni

KIT DHANO, Ef 4:24 urwak kit dhano manyien

Kol 3:9 Lonyuru kit dhano
machon kod

KITE,
Luk 19:40 ka giling', kite nyalo kok

KIT PINY,
1Ko 7:31 kit pinyini lokore

KIYO,
Luk 3:15 ji ne kiyo kendo penjore

KODHI,
Luk 8:11 Kodhi en wach Nyasaye
Gal 3:16 ne kothi ma en Kristo
Gal 3:29 un koth Ibrahim, ubiro
yudo pok

KOKO,
Ef 4:31 mirima, gi ich-wang', gi
koko

KOM-BURA,
Joh 19:13 Pilato obet e kom-bura
Rum 14:10 wanachung' e kom-bura

KOM-LOCH, Mat 25:31 Wuod dhano,
kom-lochne
Luk 1:32 Nyasaye biro miye
kom-loch Daudi

KONYO, Tic 20:20 yalonu weche
ma konyo
1Ko 6:12 Oyiena duto to duto ok
kony
2Ti 3:16 much Nyasaye kendo
gikonyo

KORA,
Juda 11 weche ng'anjo kaka Kora

KORNELIO, Tic 10:24 Kornelio
nochoko wedene

KOTH, Mat 5:45 koth ne joma kare gi

KRISTO, Mat 16:16 In e Kristo,
Wuod Nyasaye
Mat 24:24 Kristo mag miriambo
nosiek
Luk 24:26 Donge ne dwarore ni
Kristo osand?
Joh 17:3 kod jal ma ne ioro,
Yesu Kristo
Tic 18:28 kotiyi gi Ndiko ni Yesu
e Kristo
1Ko 11:3 wi Kristo en Nyasaye

KUDHO, 2Ko 12:7 omiya kudho,
chwowo ringrena

KUETH,
Luk 12:32 kueth matin, kik uluor
Luk 12:32 kueth matin, kik uluor

KUL, Joh 10:16 rombe moko, ok ma
kundni

KUM, 1Ko 11:29 metho, kokelogo
kum kuome
Hib 12:11 onge kum ma nenore ni
kelo mor

KUONG'O,
Rum 12:14 guedho ji, kik ukuong'gi

KUONG'RUOK,
Mat 5:34 Kik ikuong'ri ngang'

KUOYO,
Fwe 20:8 ng'eny ka kuoyo me nam

KUTHE, Mar 15:17 osimbo kuthe
mi gisidhone

KUWE,
Mat 5:24 Kwong ilos kuwe gi owadu
Mar 9:50 urit kuwe e kindu
Joh 14:27 Aweyonu kuwe;
amiyou kuwe
Tic 9:31 kanyakla nobedo gi
kinde kuwe
Rum 5:1 kuwe gi Nyasaye
kuom Yesu
Rum 8:6 keto paro kuom roho
kelo kuwe
Rum 12:18 udag gi kuwe gi ji duto
Fil 4:7 kuwe mar Nyasaye biro
rito chunyu
1Th 5:3 Kuwe nitie kendo
weche beyo!
1Pe 3:11 odwar kendo oluw kuwe
Fwe 6:4 omi teko mar golo kuwe
e piny

KUYO,
Mat 5:4 Joma mor gin joma kuyo
2Ko 2:7 kik kuyo mokadho oloye
2Ko 7:9 kuyo ma Nyasaye dwaro
1Th 4:13 kuyo ka jomoko ma
ongeno

KWANO, Luk 14:28 bet piny kendo
kwano nengo
Luk 22:37 Ne okwane gi joma
ketho chik
Tic 5:41 gimor ni osekwan-gi kaka

KWAYO,

Mat 6:8 ong'eyogi ka pok **ukwaye**
 Mat 7:7 Sikuru ka **ukwayo**, to nomiu
 Joh 14:13 gima **ukwayo** e nyinga,
 abiro timonu
 Ef 3:20 weche duto mokadho ma
wakwayo
 1Ti 2:1 **kwayo** gi lamo otim ne ji
 Jak 5:16 **Kwayo** mar ng'at makare
 1Jo 5:14 ma **wakwaye** ka luwore gi
 dwache

KWEDO,

Mat 5:11 moruru ka ji **kwedou**
 Tic 26:11 natemo chunogi **gikwed**
 Tit 1:16 **gikwedo** Nyasaye kuom
 timbegi

KWELO,

Ef 4:28 Ng'at ma **kwelo** kik okwel

KWER,

Luk 9:62 lwedo e **kwer**, ng'iyo chien

KWEREGI,

1Ti 5:4 gikony **kweregi** kod deyegi

KWERO, Mat 16:24 **okwerre** owuon

kendo oting'

Mar 14:30 ibiro **kwer** nyadidek

Joh 15:22 ok ginyal **kwer** ni gionge
 richo

Tic 5:28 Ne **wakwerou** matek ni kik

1Ti 5:1 Kik **ikwer** dichwo ma hike
 ng'eny

L

LAKTAR, Luk 5:31 Joma ngima ok
 dwar **laktar**

LAL, Luk 15:24 wuodani **nolal**, to
 oseude

LALO, Mat 24:24 ka nyalore kata
 joma oyier **olal**

LAMO, Mat 4:10 Jehova Nyasachi
 e ma **ilam**

Mat 5:44 **lamuru** ne joma sandou

Mat 6:9 Un onego **ulem** kama:

Mar 1:35 Gokinyi, nowuok mochako
lemo

Mar 11:24 gik **mulamoe**, beduru
 gi yie

Luk 5:16 kuonde ma onge ji
 mondo **olem**

Joh 4:24 **lame** kuom roho kod
 adiera

Tic 12:5 Petro e jela, kanyakla
lamone

Rum 8:26 ok wang'eyo hulo wach
 e **lamo**

Rum 12:12 **Lamuru** ma ok uwe

1Th 5:17 **Lamuru** kinde duto

2Th 3:1 **lammwauru** mondo wach

Jak 5:15 **lamo** mar yie biro miyo
 jatuono

1Pe 3:7 mondo kik geng' ne **lamou**

Fwe 8:4 ubani gi **lamo** mag
 joma ler

LAMO SANAMU,

1Ko 10:14 ua e **lamo sanamu**

LANDO,

1Ko 11:26 **lando** tho Ruodhwa
 nyaka

LAZARO, Luk 16:20 jakuecho ma
 nyinge **Lazaro**

Joh 11:11 **Lazaro** osiepwa nindo

Joh 11:43 **Lazaro**, wuog oko!

LEMB, Mat 5:39 goyo **lembi**

korachwich, lokne

LEP, Jak 1:26 to ok otue **lewe**

Jak 3:8 onge dhano ma nyalo
 boyo **lep**

LER, Mat 5:8 Joma mor, joma

ler e chunyi

Mat 5:14 Un **ler** mar piny

Mat 5:16 **ler** maru orieny e nyim ji

Joh 8:12 An e **ler** mar piny

Joh 15:3 usebedo **maler** nikech
 wach

Tic 20:26 **aler** kuom remb ji duto

2Ko 4:6 **Ler** orieny koa e mudho

Fil 2:15 urienyie kaka **ler**

1Pe 1:15 joma **ler** e timbeu duto

LERO, Joh 1:18 ng'at **moselero**

Wuon mare

Tic 17:3 **kolero**, kosirogi gi
 weche mosendik

LICH, Hib 10:31 **lich** lwar e lwet

Nyasachwa

LIDIA, Tic 16:14 **Lidia** ne uso lewni

ma rajamna

LIEL, Joh 5:28 ji duto manie liete
nowinj

Tic 2:31 Kristo, ne ok oweye e Liel

Fwe 1:18 ofungu mag tho kod Liel

Fwe 20:13 tho gi Liel nogolo joma
otho

LIEL KA MACH,

Rum 12:11 Kindau oliel ka mach

LIGANGLA, Mat 26:52 joma tiyo gi
ligangla notho

Ef 6:17 ligangla roho, wach

Nyasaye

Hib 4:12 obith molooyo ligangla ma
dhoge ariyo

LIMO, Tic 15:36 walim owete wane
gidhi nade

LIT, Mat 26:75 nowuok oko moywak
malit

Rum 9:2 lit ma ok rum e chunya

1Ko 9:16 nobedna malit ka ok ayalo

1Ko 12:26 Ka fuoni achiel winjo lit

1Ko 15:19 onego onenwa lit molooyo

Ef 4:30 kumiyo roho maler mar

Nyasaye lit

Fwe 12:12 nobed malit ne piny

kod nam

LO,

Joh 7:29 asebiro e loye

LOCH, 2Pe 2:10 mochayo loch
manie wigi

LOCHO, Rum 6:12 kik richo olocho
e ringreu

2Ko 2:14 tayowa ka joma oa locho

Fwe 6:2 odhi kolocho mondo

otiek lochone

Fwe 11:15 obiro locho, ruoth
nyaka chieng'

LOKO CHUNY, Luk 15:7 mor,
jaricho oloko chuny

Tic 3:19 lokuru chunyu ua e richo

Tic 17:30 ji duto olok chunygi

Tic 26:20 timo gik ma nyiso

loko chuny

Rum 2:4 Nyasaye tayi ilok chunygi

2Ko 7:10 kuyo miyo oloko chunye

Fwe 16:11 chayo Nyasaye,

ok giloko chunygi

LOKO DHOK,

1Ko 12:30 Ok ji duto loko dhok

LOKO KIDO,

Mat 17:2 kite nolokore nyimngi

LOKO PACH JI,

1Ko 2:4 riekni ma loko pach ji

2Ko 5:11 watemo loko pach ji

LOKRUOK,

Rum 12:2 lokreuru pachu obed

LONG'O, Mat 5:48 ubed malong'o,
kaka Wuonu

Rum 12:3 kik opar olong'o molooyo

Ef 5:10 ng'eyo gima long'o ne

Ruodhwa

Kol 1:10 ubed malong'o ne Jehova

2Ti 2:15 nyis ni in ng'at malong'o

ne Nyasaye

Hib 2:10 Jatelo kadho e sand

obed malong'o

LONY E PUONJO,

2Ti 4:2 gi horuok, lony e puonjo

LOSO WINJRUOK,

1Ko 7:11 odog olos winjruok

2Ko 5:19 Nyasaye ne loso winjruok

1Jo 2:2 misango ma loso winjruok

LOWO,

Mat 13:23 nochuo e lowo maber

Rum 9:22 nonano gi gik mochue

gi lowo

LOYO, Joh 16:33 beduru gi chir!

Aseloyo piny

Rum 8:37 gigo duto ka waloyogi

nikech jal

Rum 12:21 sik kiloyo rach kuom

timo gima ber

Fil 2:3 ukwano jomoko oloyou

gi ber

Fwe 2:7 Ng'at ma olocho abiro

yiene

LUCHRUOK,

Juda 4 jomoko moseluchore

LUKA,

Kol 4:14 Luka, laktar ma wahero

LULU,

Mat 7:6 kik uwit lulu ne anguche

Mat 13:45 Pinyruoth chal ja ohala

ma manyo lulu

LUONGO,

Rum 10:13 **luongo** nying Jehova
Ef 4:1 uwuoth mowinjore gi **luongu**

LUOR,

Ef 5:33 dhako omi chwore **luor**
1Th 5:12 uchiw **luor** ne joma tayou
1Th 5:13 kuom hera, nyisgiuru **luor**
nikech tijgi
1Ti 5:17 joma onego omi **luor**
nyadiriyo
1Pe 3:2 timbe maler kod **luor** matut
1Pe 3:15 dwoko wach kod **luor**
matut

LUORO,

Luk 12:4 kik **uluor** joma nego
ringruok
Luk 21:26 ji biro a nikech **luoro**
kendo
Fil 1:28 ma ok ubed **maluor** nikech
jo akwede
1Jo 4:18 **Luoro** onge ei hera
Fwe 2:10 Kik **iluor** sand ma ichiegni
yudo

LUT, Luk 17:32 Paruru chi **Lut**

2Pe 2:7 noreso **Lut** ng'at makare

LUTH,

Fwe 12:5 jakwadh ogendni
gi **ludh** chuma

LUWO,

Mat 4:20 giweyo gognigi mi **giluwe**
Luk 2:51 nodhi nyime **luwo** kaka ne
gichike
Joh 10:27 Rombena winjo kendo
giluwa
Rum 6:17 **kuluwo** puonj koa
e chunyu
Rum 12:2 weuru **luwo** kit ngima
ndaloni
Rum 14:19 **waluwuru** gik ma loso
kuwe
1Ko 11:1 joma **luwo** timna kaka
aluwo Kristo
Fil 2:8 **noluwo** kaka ne ichike
Hib 13:7 **luwuru** yiegi
Hib 13:17 joma **luwo** kaka ichikou
Fwe 14:4 **luwo** Nyarombo ma
odhiyoe

LUWO CHIK,

Rum 5:19 ng'at ma **luwo chik**
Hib 5:8 nopusinjore **luwo chik** kuom

LWORE, 1Ko 15:23 **luwore** gi kar

ng'ato: Kristo
Hib 8:5 ka **luwore** kaka osenyisi
1Pe 4:11 **luwore** gi teko mochiwo

LWANDA, Mat 7:24 mogero ode
e wi **Iwanda**

LWAR,

1Ko 10:12 otang' mondo kik **olwar**

LWEDO, Mat 6:3 kik **Iweti** ma

koracham ong'e
1Pe 2:23 noketore owuon e **Iwet** Jal
1Pe 4:19 chiwore e **Iwet** Jachuech

LWENY, 1Ko 14:8 ng'a ma biro ikore
ne **Iweny?**

Fwe 12:7 **Iweny** ne omuoch e
polo: Mikael
Fwe 16:14 **Iwenj** chieng' maduong'
mar Nyasaye

LWOKO,

Joh 13:5 **Iwoko** tiende jopuonjrene
1Ko 6:11 **oselwoku** maler;
osepwodhu

M

MABER, Mat 25:21 Itimo **maber,**
misumba mogen

MABERIE MOLOYO, 1Ko 12:31 yo
maberie moloyo

MACH, Mat 25:41 **mach** ne Jachien

1Ko 3:13 **majno** biro nyiso gadier
kit gedo
1Th 5:19 Kik uneg **mach** mar roho
2Ti 1:6 imi mich man kuomi oliel
ka **mach**
2Pe 3:7 piny ma nitiere osekan
ne **mach**

MADIER,

Joh 17:3 ging'eyi Nyasaye **madier**
1Ti 6:19 gimak matek ngimano
madier

MADINY, Mat 7:13 Donjuru
e rangach **madiny**

MA DWARORE, Gal 6:1 weche
ma **dwarore**

Fil 1:10 uyang ma **dwarore** moloyo

MAFUTA,

Mat 25:4 [nyiri] mariek
noting'o mafuta

MAKATE, Mat 26:26 nokawo

makate, nong'ingo
Joh 6:35 An e makate mar ngima
1Ko 10:17 makate achiel, waduto
wachamo

MAKEDONIA,

Tic 16:9 Bi Makedonia ikonywa

MAKO,

Luk 5:10 Chakre sani ibiro mako ji
Rum 12:9 makreuru gi gik mabeyo
1Ko 13:5 ok omak tim marach
motimne
Fil 2:16 kumako motegno wach
ngima

MAKORE, Luk 22:28 un joma

osemakore koda

MALAIKA, Tic 5:19 malaika noyawo

dhood jela
Tic 12:11 nooro malaikane mondo
oresa
1Th 4:16 dwond malaika maduong'
Juda 9 Mikael, malaika maduong'

MALAIKE, Mat 13:41 oro malaikene

gichok
Mat 22:30 gibedo kaka malaike
e polo

Mat 24:31 malaike nochok joge
moyier

1Ko 4:9 joma ing'iyoy, e wang'

malaike

1Ko 6:3 wanayal malaike e bura?

Hib 13:2 norwako malaike kata

ka ok ging'eyo

1Pe 1:12 malaike gombo ng'eyo
tiendgi

Juda 6 malaike ma ok nomakore
gi migawo

MALER,

Luk 11:2 Wuonwa, nyingi obed

maler

Fwe 4:8 Maler, maler, maler

en Jehova

MALTA, Tic 28:1 wafwenyo chulano

en Malta

MANGIMA,

2Ko 5:15 mangima ok ne dwachgi

2Ti 1:13 mise weche mangima

Tit 2:1 ma luwore gi puonj mangima

MANYIEN,

Joh 13:34 Amiyoy chik manyien

Tic 17:21 mbaka gi winjo

weche manyien

Fwe 21:1 polo manyien,

piny manyien

Fwe 21:5 Neuru! Alosyo duto

obed manyien

MANYO,

Luk 15:8 yweyo ode komanye

moyude

Joh 4:23 jogyo e ma Wuoro manyo

Tic 17:27 gidwar Nyasaye ka

gimanye

Kol 3:1 manyo gik man malo

1Pe 1:10 ononyo gi kinda,

omanye matut

MA OK NE,

Rum 1:20 kido ma dhano ok ne

Hib 11:27 neno Ng'at ma ok ne

MAPIYO,

2Ti 4:2 mapiyo, kata weche beyo

MARACH,

1Jo 5:19 piny ni e bwo Ng'at Marach

MARIA 1., Mar 6:3 fundi bao ma

wuod Maria

MARIA 2., Luk 10:39 Maria

nomedo winjo

Luk 10:42 Maria oseyiero gima ber

Joh 12:3 Maria, mo ma nengonyo tek

MARIA 3., Mat 27:56 Maria

Magdalina gi

Luk 8:2 Maria Magdalina ma

jochiende abiriyoy

MARIA 4., Mat 27:56 gi Maria min

Jakobo gi

MARIA 5., Tic 12:12 Maria min

Johana Mariko

MARIEK, Mat 24:45 Ng'a e jatich

mogen mariek

Luk 16:8 tiyo mariek gi jotieng'gi

MARIKO, Kol 4:10 Mariko owadgi

Barnaba

MARITHA,

Luk 10:41 **Maritha**, iparori kendo

MASICHE, Luk 22:28 usemakoru
koda e **masiche**

2Ko 11:26 **masiche** e mier,

masiche e nam,

Fwe 18:4 ka ok udwar ni

masichene oyudu

MASIRA, Mat 24:21 **masira**

maduong' nobedie

Rum 5:3 **masira** nyago kido mar
sinani

Rum 12:12 Moruru kuom geno.

Nanuru e **masira**

1Ko 7:28 joma okendo nobed gi

masira

2Ko 4:17 **masiche** ma wayudo
kadho

Fwe 7:14 joma owuok e **masira**
maduong'

MATUT,

1Ko 2:10 roho nono gik **matut** mag

MAUA, Luk 12:27 Nonuru kaka
maua dongo

MAYO, 1Ko 6:7 ok uwe mondo
omau amaya

MELI, 2Ko 11:25 **meli** nokethorena
nyadidek

1Ti 1:19 yiegi okethore ka **meli**

MER, Ef 5:18 kik ubed ka **umer**

MESA, 1Ko 10:21 ok duchiem
e mesa Jehova

MESIA, Joh 1:41 Waseyudo **Mesia**

Joh 4:25 Ang'eyo ni **Mesia** biro,
Kristo

MEWO, Fwe 3:17 iwacho kama:
Amewo, bende

MIAHA, Fwe 21:9 **miaha** ma en chi
Nyarombo

MIBADHI,

2Ko 8:21 waritore ma onge **mibadhi**

MICH,

Rum 6:23 **mich** Nyasaye, ngima

Rum 12:6 wan gi **mich** mopogore
opogore

1Ko 7:7 ng'ato gi **mich** ma Nyasaye
osemiye

1Ko 9:24 to mana ng'at ma yudo
mich

Ef 4:8 tuech; nochiwo ji kaka **mich**

Kol 2:18 Kik ng'ato omonu yudo
mich

Jak 1:17 **Mich** mabeyo duto a malo

MIDERMA, Joh 1:18 uwowi ma
miderma oselere

Joh 3:16 nochiwo Wuode ma
miderma mondo

MIGAWO,

Tic 1:20 Ng'ato okaw **migawone**

MIGENO, Luk 16:10 Ng'at **migeno**
kuom gima tinie

1Ko 4:2 jorit oyudgi ka gin

joma **igeno**

1Ko 10:13 Nyasaye en ng'at
migeno, ok obi

MIKAEL, Fwe 12:7 **Mikael** gi
malaikene nokedo

MIL POLO,

Mat 24:27 **mil polo** wuok to orieny

Luk 10:18 Aneno Satan kolwar ka
mil polo

MINA,

Luk 19:16 Ruodha, **minagi**
osenyuolo apar

MINU, Joh 19:27 nowachone niya:
"Ne! **minu!**"

MINWA, Luk 8:21 **Minwa** kod
owetena gin jogi

Gal 4:26 Jerusalem man malo en
minwa

MINYALO GEN,

Tit 2:10 joma **inyalo gen**

MIRIAMBO, Mat 26:59 Sanhedrin
manyo **miriambo**

Joh 8:44 Jachien, kendo
wuon **miriambo**

2Th 2:11 giyie gi gima en **miriambo**

MIRIMA,

Tic 15:39 **mirima** mager ne omuoch

Ef 4:26 wang' chieng' podh ka pod
mirima

Kol 3:8 keto mabor **mirima**,
weche mag ayany

Kol 3:21 kik umi nyithindu **mirima**

MISANGO,

Mat 5:24 we michnino kar **misango**
 Tic 17:23 **misango**, Mar Nyasaye
 Maok Ong'e
 Rum 12:1 uchiw ringreu ka **misango**
 mangima
 Hib 13:15 wachiw **misango** mar pak

MISE,

Luk 6:48 noketo **mise** e lwanda
 Luk 8:13 girwako gi ilo, gionge **mise**
 Rum 2:20 osemiye **mise** mar bedo
 gi adiera
 Rum 15:20 kik aged e **mise** ng'at
 machielo
 1Ko 3:11 onge **mise** moloyo
 moseket, Kristo
 2Ti 1:13 **mise** moseket mar weche
 mangima

MISRI,

Mat 2:15 Ne aluongo wuoda oa
Misri

MISUMBA,

Mat 25:21 ber, in **misumba** mogen
 Joh 8:34 ng'ama timo richo en
misumba richo

MIYO,

Luk 12:48 **moni** mang'eny, nodwar

MO, Mar 14:4 Ang'o momiyo **morni**
 iketho?**MOCHANORE,**

Luk 1:3 andiknigi **mochanore**
 1Ko 14:40 mobidhore kendo
mochanore maber

MODICH, 1Ko 15:58 **modich** e tij
 Ruodhwa**MODONG',**

Mat 14:20 gichoko ng'injo **modong'**

MODWANYORE,

Rum 1:27 chwo timo **modwanyore**
 Ef 5:4 mbaka mofuwo, ngera
modwanyore
 Kol 3:8 uket mabor weche
modwanyore

MOGUNDHO,

Luk 6:45 **mogundho** e chuny dhok
 Luk 12:15 kata ng'ato nigi
mogundho, ngimane

Joh 10:10 giyud ngima, giyude
mogundho

MOGURE,

2Ko 10:4 muko gik **mogure**

MOHER,

Mat 3:17 Wuoda ma ahero

MOIKORE,

Mat 24:44 beduru **moikore**
 2Ko 8:12 ka chuny **moikore** nitie
 2Ti 3:17 **moikore** ne tije mabeyo
 duto
 Hib 13:21 ubed **moikore** timo
 dwache

1Pe 4:7 **moikore** lamo Nyasaye

MOKADHO, Ef 3:20 timo **mokadho**
 ma wakwayo**MOKUE MOS,**

1Th 4:11 dak **mokue mos**

MOKUONG',

Joh 7:49 ok ong'eyo Chik **okuong'**

MOKWONGO,

Mat 19:30 **mokwongo** bed achien
 Mar 9:35 dware bedo **mokwongo**,
 bedo mogik

MOLOYO,

1Th 4:1 umed timo **moloyo**
 1Th 4:10 nyime timo **moloyo**

MOLUOR,

Tic 24:3 Feliks, in **moluur** moloyo

MON,

Ef 5:22 **Mon** obolore e bwo chwogi
 Ef 5:28 oher **mondegi** kaka gihero
 ringregi

MONDEWA,

1Ko 9:5 wuotho gi **mondewa**

MONDIK,

Rum 15:4 weche **mondik** chon
 1Ko 4:6 Kik ukadh weche **mondik**

MOND LIETE,

Jak 1:27 nyithi kiye, **mond liete**

MONJO,

Ef 6:13 tame chieng' ma **omonjoue**
MOR, Mat 5:3 **gimor** ma nigi riyo
 mar Nyasaye

Luk 8:14 **mor** mag ngimani galogi

Luk 15:7 **mor** e polo, jaricho
 oloko chunye

Joh 16:22 onge ng'at ma biro
 mayou **moru**
 Tic 5:41 ne giwuok e Sanhedrin
 ka **gimor**
 Tic 20:35 Chiwo kelo **mor**
 mogundho
 Rum 5:3 **wamoruru** sama
 wayudo masiche
 Rum 7:22 **amor** ahinya gi chik
 Nyasaye
 Rum 12:12 **Moruru** kuom geno
 Rum 12:15 **Moruru** gi joma mor
 Rum 15:13 Nyasaye opong'u
 gi **mor**, kuwe
 Fil 4:4 **moruru** kuom Ruoth
 kinde duto
 1Th 1:6 gi **mor** ma roho maler chiwo
 1Ti 1:11 wach maber mar Nyasaye
mamor
 Hib 12:2 **mor** ma noket e nyime,
 nonano
 3Jo 4 **mor**: nyithinda wuotho
 e adiera
MOREM,
 1Ko 13:9 wan gi ng'eyo **morem**
MORO, Joh 8:29 kinde duto atimo
 ma **more**
 Rum 15:1 kik watim gik ma **morowa**
 Rum 15:2 gik ma **moro** wadgi, ma
 gere
 Rum 15:3 Kristo ok notimo ma
more owuon
 1Ko 10:33 atemo timo gik ma **moro**
 ji duto
 Gal 1:10 dibed ni atemo **moro**
 dhano?
 Gal 1:10 Ka dipo ni pod **amoro**
 dhano
 Ef 1:5 ka luwore gi gima **more**
 Ef 6:6 ka irangou, ni **umor** dhano
MORO IT,
 2Ti 4:3 weche ma **moro itgi**
MOS,
 2Pe 3:9 Jehova ok dhi **mos**
 kuom singone
MOSO,
 2Jo 10 kik **umose**

MOTEGNO, Rum 15:1 joma **otegno**
 onego wating'
 1Ko 1:8 obiro miyou bedo **motegno**
 1Ko 15:58 **motegno**, ma ok
 uyiengni
 1Ko 16:13 beduru jochir, ubed
motegno
 Hib 5:14 joma **otegno**, mosetieg
 nyalogi
 Hib 5:14 chiemo **motegno** en mar
 Hib 6:1 waked wabed joma **otegno**
MOTELO, 2Ko 1:22 oseketonwa
 alamane **motelo**
 Ef 1:14 nyiso **motelo** ni wan
 joyud pok
MOTOP,
 Ef 4:29 Kik wach **motop** oa e dhou
MOWINJORE,
 Luk 4:13 noweye ne kinde
mowinjore
 Gal 5:25 wuotho **mowinjore** gi roho
 Ef 4:1 uwuoth **mowinjore** gi luong
 Kol 1:10 uwuoth **mowinjore** e wang'
 Jehova
MOYIEGO, 2Ko 6:2 sani e ndalo
moyiego molojo
MUCH NGIMA,
 Luk 23:46 **much ngimana** aketo
MUDHO, Mat 4:16 Ji mobet e **mudho**
 noneno ler
 Joh 3:19 ji osehero **mudho**
 Ef 4:18 Pachgi ni e **mudho**
 1Pe 2:9 noluongou kogolou e
mudho
MUKO,
 2Ko 10:4 **gimuko** gik mogurore
MULO,
 Mat 8:3 norieyo bade **momule**
 2Ko 6:17 weuru **mulo** gima ok ler
MUOFU,
 Mat 15:14 Gitayo to gin **muofni**
MUOLO,
 1Ko 4:13 ketho nyingwa, **wamuol**
 2Ti 2:24 obed ng'at **mamuol** gi ji
 duto
 1Pe 3:4 ma terore **mos kendo**
mamuol

MUSA, Tic 7:22 gik ma **Musa** notimo
 2Ko 3:7 nomonogi ng'iyu wang'
Musa
MUYA, Ef 2:2 jaloch molworowa
 kaka **muya**
MWANDU, Mat 6:21 kama
mwanduni nitie, chunyi
 Mat 6:24 wasumbni Nyasaye
 kendo **Mwandu**
 Mat 13:22 wuond mar **mwandu**
 Mat 13:44 Pinyruodh polo chal
 gi **mwandu**
 Luk 6:45 **mwandu** mabeyo manie
 chunye
 Luk 12:33 ma gin **mwandu** ma
 ok rum
 Luk 16:9 osiep gi **mwandu** ma
 ok kare
 2Ko 4:7 wan gi **mwanduni**
 e gik lowo
 Hib 10:34 **mwandu** maber, ma siko

N

NAIN, Luk 7:11 nodhi e taon
 miluongo ni **Nain**
NANGA, Hib 6:19 geno ma chalnwa
 kaka **nanga**
NANO, Mat 24:13 ng'at **monano**
 nyaka giko
 Luk 8:15 ginyago olemo kuom **nano**
 Luk 21:19 Kuom **nano**, unures
 ngimau
 Rum 9:22 Nyasaye **nonano** gi gik
 mochue
 Rum 12:12 **Nanuru** e bwo masira
 1Ko 4:12 sama isandowa, **wanano**
 Ef 4:2 ka **unano** e kindu kuom hera
 Jak 5:11 Usewinjo kaka Ayub ne
onano
 1Pe 2:20 ka **unano** e chandruok
 nikech ber
NDALO, Tic 1:7 Ok en ting'u ng'eyo
ndalo
 1Ko 7:29 **ndalo** modong' nok
 1Th 5:1 kuom wach kinde kod **ndalo**
 Hib 11:25 mor ma **ndalo** manok
 mar richo

NDALO GIKO,
 2Ti 3:1 kinde matek **ndalo giko**
NDARA, Mat 7:14 **ndara** madiny
 tero ji e ngima
 Mat 13:4 kodhi moko nolwar
 e bath **ndara**
NDHAGA, Luk 15:30 osekethe gi
 mon ma **ndhaga**
 1Ko 6:16 riwore gi **ndhaga** bedo
 ringruok achiel
 Fwe 17:1 **ndhaga** mobet e pige
 mang'eny
 Fwe 17:16 biro sin gi **ndhagano**,
 ginikethe
NDHEMNDHEM,
 Fwe 3:16 nikech **indhemndhem**
NDHOGO, Mat 26:21 ng'ato kuomu
 biro **ndhoga**
NDIKO,
 Mat 22:29 ok ung'eyo **Ndiko** kata
 Luk 24:32 chunywa oil koelonwa
Ndiko
 Tic 17:2 ne otwak kodgi kuom
Ndiko
 Tic 17:11 ginono **Ndiko** adimba pile
 Rum 15:4 hoch moa e **Ndiko**,
 wabed gi geno
 2Ti 3:16 **Ndiko** duto okudh gi
 Nyasaye
NDULME, Mat 4:24 nochango jo
ndulme, abach
NEGO,
 Joh 16:2 ng'ato **monegou** biro paro
 Kol 3:5 **neguru** fuonni mag ringreu
NEKO, Joh 10:20 En gi jachien,
 neko **omake**
NENGO,
 Mat 6:26 Donge **nengou** oloyogi?
 Luk 14:28 kwano **nengo** mondi
 1Ko 7:23 Ne ong'iewu gi **nengo**
 1Pe 1:19 remo ma **nengone** tek
NENO,
 Mat 26:41 Sikuru ka **uneno**, lemuru
 Luk 21:36 sikuru ka **uneno**, ka
 usayo
 Joh 1:18 Onge dhano **moseneno**
 Nyasaye

Joh 7:24 We ng'ado kaka ineno
 ng'ato gi oko
 Joh 14:9 Ng'ato mosenena
oseneno Wuora
 1Ko 16:13 Sikuru ka uneno,
 chung'uru matek e yie
 Fwe 16:15 Ng'at mamor en ma siko
 ka **oneno**
NENRUOK, Mat 22:16 ok ing'i kaka
onenore gi oko
 2Ko 10:7 Ung'iyoy kaka **ginenore**
 gi oko
 Gal 2:6 kaka ng'ato **nenore** gi oko
NG'ANJO,
 2Th 2:3 ng'anjo ne lamo madier bi
NG'AW,
 1Pe 3:7 gima ng'aw, joma mon
NG'AWORE,
 Rum 12:16 paro mong'awore
NG'AYI,
 Jak 4:6 Nyasaye kwedo jong'ayi
NG'EYO,
 Mat 5:3 riyo mar ng'eyo Nyasaye
 Luk 11:52 umayo ji ofungu mar
 ng'eyo
 Rum 10:2 ok gi ng'eyo malong'o
 Rum 15:14 ang'eyo ni uwegi
 1Ko 8:1 ng'eyo kelo sunga
 1Ko 14:8 dwol ma tiende ok ng'ere
 2Ko 2:11 waseng'eyo riekni
 motiyogo
 2Ko 6:9 joma ok ong'e to ong'ewa
 Gal 4:9 Nyasaye oseng'eyou
 Kol 3:10 dhano iloso kuom
 ng'eyo malong'o
 1Ti 2:4 odwaro ni ji obed gi
 ng'eyo malong'o
 1Pe 1:12 malaiké gombo ahinya
 ng'eyo
NG'IEWO,
 1Ko 7:23 Ne ong'iewu gi nengo
 Fwe 5:9 kuom rembi ne ing'iewo ji
NG'ULO,
 Mat 26:67 ne ging'ulo olaw
 e wang'e
NG'UR,
 Fil 2:14 kutimo ma onge ng'ur

NG'WECH,
 Tic 20:24 atiek ng'weya kod tich
 2Ti 4:7 asetieko ng'weya
NG'WONO,
 Joh 1:17 ng'wono mogundho
 Tic 28:2 nonyisowa ng'wono
 ahinya
 1Ko 15:10 ng'wonone mogundho
 ok en kayiem
 2Ko 6:1 urwak ng'wono mogundho,
 kae to
 2Ko 12:9 Ng'wonona mogundho
 oromi
NGAMIA,
 Mat 19:24 yot ahinya ngamia okal e
NGANO,
 Mat 13:25 mochuoyo ogolo e ngano
NGECHE,
 Mat 13:34 Yesu ne tiyo gi ngeche
 Mar 4:2 nochako puonjogi gi
 ngeche
NGIMA,
 Mat 22:37 iher Jehova gi
 ngimani duto
 Luk 9:24 ma dwaro reso ngimane
 nolale
 Luk 18:30 nyading'eny ndalogi,
 ngima mochwere
 Luk 20:38 Nyasach joma ngima
 Joh 3:16 obed gi ngima ma nyaka
 chieng
 Joh 5:26 Wuoro chiwo ngima,
 Wuode bende
 Joh 11:25 An e chier kendo ngima
 Joh 17:3 Ma e ngima ma nyaka
 chieng', ni
 Tic 13:48 chunyi ni kare ne ngima
 mochwere
 Tic 20:24 ok akwan ngimana ka
 gimoro
 Rum 6:23 mich ngima ma nyaka
 chieng'
 1Th 4:15 wan ma pod wangima
 1Ti 6:12 mak matek ngima ma
 nyaka chieng'
 Hib 4:12 wach Nyasaye ngima
 kendo en gi teko

NGORO,

2Ti 1:7 ok omiwa chuny **ngocho**

NINDO,

Rum 13:11 sa osechopo ua e **nindo**

1Th 5:6 kik **wanind** kaka jomamoko

NITIE,

Mat 24:3 ranyisi manyiso ni **intie**

Mat 24:37 ndalo ma Wuod dhano

nitie

2Pe 3:4 singo ma biro yudo ka

entie

NJAWO,

2Ko 4:2 ok **wanjaw** wach Nyasaye

NOA,

Mat 24:37 kaka ndalo **Noa**, e kaka

NONO,

Mat 10:8 Nuyudo **nono**, chiwuru

Tic 17:11 **ginono** Ndiko adimba

Gal 6:4 ng'ato mondo **onon**

timbene

Fwe 22:17 omodh pi ngima **nono**

NONRO,

1Ti 1:4 penjo ma miyo ji timo **nonro**

NONRUOK,

Tic 20:28 **Nonreuru** uwegi

1Ko 11:28 okwong **ononre** kabe

owinjore

2Ko 13:5 **unonru** une kabe un e yie

1Ti 4:16 **nonri**, kod weche mipunjo

NYAK,

Rum 8:23 waseyudo **nyak**

mokwongo

Gal 5:22 olembe ma roho

nyago, hera

NYAKA CHIENG',

1Pe 1:25 wachne siko **nyaka chieng'**

NYAKO,

Mar 5:42 **nyakono** nochako wuotho

Luk 8:49 **Nyari** osetho

NYALO,

Mat 25:15 nomiyo talanta;

gi **nyalone**

Rum 2:15 **nyalo** mar pogo ber gi

rach chiwo neno

1Ko 8:12 ketho **nyalogi** mar pogo

ber gi rach

Fil 4:13 E weche duto, an gi **nyalo**

1Ti 4:2 **nyalogi** mar pogo ber gi

rach osetho

2Ti 2:2 gibed gi **nyalo** mar punjo

NYALORE,

Rum 12:18 Ka **nyalore**, udag

gi kuwe

NYALRE,

Mat 19:26 dhano ok **nyalre**,

to Nyasaye

NYANGU,

Rum 2:29 **nyangu** mar chuny

1Ko 7:19 **nyangu** ok en gimoro,

bende

NYAP,

1Ko 1:27 Nyasaye noyiero gik

ma **nyap**

2Ko 12:10 sama **anyap**, abedo gi

teko

NYAROMBO,

Joh 1:29 **Nyarombo** ma golo richo

NYASAYE,

Mat 27:46 **Nyasacha**, iweya nang'o?

Joh 1:18 Onge moseneno **Nyasaye**

kinde moro

Joh 17:3 ni ging'eyi in **Nyasaye**

makende

Joh 20:17 aidho ir **Nyasacha** kendo

Nyasachu

1Ko 8:4 onge **Nyasaye** moro

mak mana achiel

2Ko 4:4 **nyasach** ndaloni osedino

pach

Ef 4:6 **Nyasaye** achiel kendo

Wuon ji duto

1Jo 4:8 **Nyasaye** en hera

NYASI, Rum 13:13 ok e **nyasi**

mochochni, mer

Gal 5:21 mer, **nyasi** mochochni

NYATHI,

Luk 9:47 nokawo **nyathi** matin

1Ko 13:11 aparok ka **nyathi**, anono

ka **nyathi**

2Ti 3:15 chakre kane in **nyathi**

NYAWO,

Rum 15:1 wating' **nyawo**

joma yomyom

NYIEGO, 1Ko 13:4 Hera onge **nyiego**

NYING,

Mat 6:9 **nyingi** obed maler
 Joh 12:28 Wuora, mi **nyingi** duong'
 Joh 14:14 kwauru gimoro e **nyinga**,
 anatime
 Joh 17:26 Asemiyo **nyingi**
 ong'erenegi
 Tic 4:12 onge **nying** machielo ma jji
 yudoe
 Tic 15:14 e ogendni joma iluongo gi
nyinge
 Rum 10:13 ma luongo **nying**
 Jehova ibiro res
 Fil 2:9 **nying** molooyo nyinge duto

NYIRI,

Tic 21:9 **nyige** ang'wen ma pok
 okend
 2Ko 6:18 to unubed yawuota kod
nyiga

NYIROMBE,

Joh 21:15 ihera? Pidh **nyirombena**

NYISECHE,

1Jo 5:21 tang', **nyiseche** manono

NYISO,

Luk 3:8 olemo ma **nyiso** loko
 chunyu
 Joh 5:20 Wuoro **nyiso** Wuode
 weche motimo
 Rum 5:8 Nyasaye **nyiso** herane
 2Ko 6:4 e yore duto, **wanyiso** ratiro

NYISRUOK,

1Ko 2:1 weche **nyisruok**
 1Jo 2:16 **nyisruok** gik ngima

NYITHI KIYE,

Jak 1:27 warit **nyithi kiye** kod

NYITHINDO, Mat 11:16 Gichal

nyithindo e chirni
 Mat 18:3 ka ok ubedo kaka
nyithindo
 Mat 19:14 Wereuru gi **nyithindo**,
 kik ugeng'gi
 Luk 10:21 iseumo ne jorieko,
 iseelo ne **nyithindo**
 Rum 8:14 ji ma roho tayo gin
nyithinde
 Rum 8:21 thuolo mar bedo
nyithind Nyasaye

1Ko 7:14 **nyithindu** dobedo ma ok
 ler, to koro
 1Ko 14:20 beduru **nyithindo** kuom
 wach richo
 2Ko 12:14 **nyithindo** ok ken ne
 jonyuolgi
 Ef 6:1 **nyithindo**, winjuru jonyuolu
 1Jo 3:2 sani koro wan **nyithind**
 Nyasaye

NYONO,

Hib 10:29 **nyono** Wuod Nyasaye
NYOTH, Luk 22:48 indhogo Wuod
 dhano gi **nyoth?**

NYUASO,

1Pe 1:14 kik **nyuas** gi gombo
NYUOL, 1Pe 1:3 **nyuol** manyien

O

OBADHO, Luk 21:34, 35 chieng'no
 chopnu **kobadho**

OBOKE,

Mat 24:32 Mapiyo kosegolo **oboke**
ODIECHIENG',
 1Th 5:2 **odiechieng** Jehova

OD TUECH,

Tic 5:18 giketogi **od tuech**

OFUNGU, Mat 16:19 Abiro miyi

ofungu Pinyruodh
 Luk 11:52 umayo ji **ofungu** mar
 ng'eyo

Fwe 1:18 an gi **ofungu** tho kod Liel

OGANDA, Mat 21:43 **oganda** ma
 nyago olemo

Mat 24:7 **oganda** noked gi **oganda**

Tic 17:5 **oganda** ma achach
 1Pe 2:9 Un **oganda** moyier, maler
 Fwe 7:9 **oganda** mang'ongo

OGANDA LWENY,

Fwe 19:14 **oganda** lweny polo

OGENDNI, Mat 25:32 Ibiro chok
ogendni nyime

Luk 21:24 kinde ma noket ne
ogendni orum

Tic 17:26 noloso **ogendni** kuom
 ng'ato achiel

OGUDU, Ef 6:17 rwakuru **ogudu** mar
 warruok

OHALA,

Mat 22:5 ok odewo, odhi e **ohande**

Jak 4:13 wabiro loko mi wayud

ohala

OKEPNI,

Mat 14:20 ng'injo nopong'o

okepni 12

OKO,

1Ko 5:13 ong'ado bura ne jo **oko?**

Kol 4:5 rieko e kind joma ni **oko**

OKOMBE, Mat 20:22 Be unyalo

madho **okombe**

Luk 22:20 **Okombeni** ochung' ne

singruok

Luk 22:42 kidwaro to gol **okombeni**

oa kuoma

1Ko 11:25 Notimo kamano bende

gi **okombe**

OKUDH,

2Ti 3:16 Ndiko **okudh** gi much

OKUMBA,

Ef 6:16 ting'uru **okumba** yie

OL, 2Ko 4:1 osemiwa tijni, ok waol

2Ko 4:16 Kuom mano, ok **waol**

Gal 6:9 wabiro keyo ka ok **waol**

Gal 6:9 kik **waol** gi timo gik mabeyo

Hib 12:3 kik **uol** mi chunyu a

OLEMO,

Mat 7:20 unung'egi kuom **olembgi**

Mat 21:43 nomiye oganda ma

nyago **olemo**

Luk 8:15 ginyago **olemo** kuom nano

Joh 15:2 olwero mondo ginyag

olemo

Joh 15:8 yudo duong' kunyago

olemo mang'eny

OLO PI,

1Ko 3:6 napidho, Apolo **oolo pi**

OMBULU, Luk 23:51 ok nogoyo

ombulu koriwo

ONDAMO, 1Pe 2:21 luwo ondamone

machiegni

ON DIEGI, Mat 7:15 lep rombe to gin

ondiegi

Luk 10:3 Aorou ka rombe e kind

ondiegi

Tic 20:29 **ondiegi** mager biro donjo

ONG'UENG'O,

Jak 4:14 un **ong'ueng'o** ma betie

ORO, Mat 24:32 ung'eyo ni kinde oro

chiegni

OSARA, Rum 6:23 Nimar misach

richo en tho

OSIEP, Luk 16:9 osiep gi mwandu

ma ok kare

Joh 15:13 chiwo ngimane nikech

osiepena

Joh 15:14 Un **osiepena** kutimo

gima achikou

Jak 2:23 Ibrahim, oluonge ni

osiep Jehova

Jak 4:4 **osiep** piny kelo sigu

gi Nyasaye

OSIEPE,

1Ko 15:33 **osiepe** maricho ketho

OSIMBO,

Mat 27:29 giloso **osimbo** mar kuthe

1Ko 9:25 giyud **osimbo** ma nyalo

kethore

OSURU,

Mat 17:25 Ruodhi solo **osuru**

kuom?

Luk 20:22 chulo **osuru** ne Kaiser

owinjore?

Luk 23:2 okwero kik chul **osuru**

ne Kaiser

Rum 13:6 Mano e momiyo uchulo

osuru

Rum 13:7 ma dwaro **osuru,**

umiye **osuru**

OT, Luk 2:49 abed e od Wuora

Luk 13:4 ji 18 ma **ot** ma rabora

onego

Joh 2:16 timo **od** Wuora **od** ohala!

Joh 14:2 **od** Wuora nitie kuonde

mang'eny

Tic 5:42 **ot** ka **ot,** ne gidhi nyime

puonjo

Tic 20:20 puonjou e lela kendo

ot ka **ot**

2Ko 5:1 yudo **ot** manie polo ma siko

Hib 3:4 **ot** ka **ot** nigi ng'a mogere

OTANDA, Hib 13:4 otanda kend

kik dwany

OTIENO,

Rum 13:12 **Otieno** oseniang';
piny ru

OWADWA,

1Ko 5:11 **owadwa** to en jaterruok

OWETE,

Mat 13:55 **owetene**, Jakobo, Josef
Mat 23:8 to uduto un **owete**
Mat 25:40 ma ne utimo ne
owetenagi, nutimona
Rum 12:10 hera manie kind **owete**
1Pe 5:9 riwruok mar **owete**
e piny ngima

OWINJORE,

1Ko 7:3 omi chiege gima **owinjore**

OYIENA,

1Ko 6:12 **Oyiena** duto, to duto
ok kony

OYUMA,

Luk 24:11 onenorenegi ka **oyuma**
Gal 6:7 Nyasaye ok timgo **oyuma**

OYUNDI,

Mat 10:29 **oyundi** ariyo ing'iewo gi

P

PACHE,

Fwe 17:17 ei chunyi gi gitim **pache**

PAK,

Rum 16:18 giywayo ji gi weche
mag **pak**

Juda 16 dhogi opong' gi **pakruok**

PAKRUOK,

1Ko 1:31 **opakre** kuom Jehova

PANDO,

Luk 8:17 **mopand** ma ok bi fweny

PARADISO,

Luk 23:43 inibed koda e **Paradiso**
2Ko 12:4 ma noter e **paradiso**

PARO,

Mat 22:37 iher Jehova gi **pachi** duto
Mat 24:44 e sa ma ok **upar** ni e en
Luk 12:20 ma **pache** ok ni kare
Luk 15:17 Ka **pache** noduogo,
nowacho
Rum 7:25 gi **pacha**, an misumba
chik
Rum 8:6 keto **paro** kuom ringruok
kelo tho

Rum 12:3 kik ng'ato **opar** ni
olong'o molojo

1Ko 2:16 **Pach** Kristo to wan-go

1Ko 7:32 Dichwo mak okendo

paro mag Ruoth

1Ko 14:20 ubed joma dongo

e **pachu**

2Ko 10:5 waketo **paro** duto

luwo Kristo

Ef 4:23 udok manyien e **paro**

ma chikou

Fil 2:5 **paro** ma ne ni kuom Kristo

Fil 3:19 giketo **pachgi** kuom

gik piny

Kol 3:2 keturu **pachu** kuom

gik man malo

Hib 10:32 **upar** ndalo machon

2Pe 1:12 adwaro ni **aparnu**

wehego

PARO ACHIEL,

Tic 15:25 wachopo e **paro achiel**

PARRUOK,

Mat 6:34 kik **uparru** kuom kiny

Mat 10:19 kik **uparru** kaka ubiro

wuoyo

Mar 4:19 **parruok** mag ndaloni,

gi wuond mar

Luk 8:14 **parruok**, gi mwandu,

kod mor galogi

Luk 12:25 kuom **parruok** nyalo

medo ngimane?

Luk 21:34 chunyi pong' kod

parruok mag ngima

1Ko 7:32 daher kik ubed gi

parruok

2Ko 11:28 **parruok** ma an-go ne

kanyakla duto

Fil 2:26 [Epafrodito] nigi **parruok**

mang'eny

Fil 4:6 Kik ubed gi **parruok**

e wi gimoro

PASAKA,

1Ko 5:7 nyarombo **Pasaka** osechiw

PAULO. Ne bende SAULO,

1Ko 1:12 An mar **Paulo**

PAW TUKE,

1Ko 4:9 ing'iyowa e **paw tuke**

PESA,

1Ti 6:10 hero **pesa**, chakruok mar
Hib 13:5 ngimau kik obed mar
hero **pesa**

PETRO,

Mat 14:29 **Petro** nowuotho e wi pi
Luk 22:54 **Petro** ne luwogi mabor
matin

Joh 18:10 **Petro** ne nigi ligangla,
nochadhogo

Tic 12:5 **Petro** nosiko e jela,
to kanyakla

PI, Joh 4:10 dikoro osemiyo **pi** ngima

Fwe 7:17 tayogi e sokni **pi** ngima

PIDHO,

Joh 21:17 nowachone: **Pidh**
rombena

1Ko 3:6 **napidho**, Apolo noolo pi,
Nyasaye

PIEM,

Gal 5:26 kik wajiwi **piem** e kind ji

PIGE,

Fwe 17:1 ndhaga mobet e wi **pige**

PILATO,

Joh 19:6 **Pilato**: ok ayudo ketho

PILNI YATH,

Mat 7:3 **pilni yath** e wang'

PIMRUOK,

Gal 6:4 ok **kopimore** gi machielo

PINJERUODHI,

Mat 4:8 nonyise **pinjeruodhi**

PINY,

Mat 5:5 mamuol **piny** nobed

Luk 9:25 nwang'o **piny**,
ngimane olalne

Joh 15:19 ok un mag **piny**,
piny osin kodu

Joh 17:16 Ok gin mag **piny**

1Jo 2:15 Kik uher **piny** kata

1Jo 2:17 **piny** kadho, to ng'at
ma timo

PINYRUOTH,

Mat 6:10 **Pinyruodhi** obi

Mat 6:33 dwar mokwongo

Pinyruoth

Mat 21:43 **Pinyruodh** imiyo
oganda moro

Mat 24:14 wach **Pinyruoth** ibiro yal

Mat 25:34 Biuru, yuduru pok

Pinyruoth

Luk 12:32 oseyie miyou **Pinyruoth**

Luk 22:29 atimo kodu singruok

ne **pinyruoth**

Joh 18:36 **Pinyruodha** ok mar
pinyini

Tic 1:6 be e kinde ma iduokoe
pinyruoth?

1Ko 15:24 duoko **Pinyruoth** ne
Nyasache

Gal 5:21 timo gigo, ok yud

Pinyruodh

Kol 1:13 orwakowa ei **pinyruodh**

Wuode

Fwe 1:6 wabedo **pinyruoth**

kendo jodolo

Fwe 11:15 **Pinyruodh** piny

osebedo mar

PI WANG',

Tic 20:19 tiyo ne Ruoth gi **pi wang'**

Tic 20:31 siemou ka **pi wang'a** chuer

Hib 5:7 Kristo nosayo ka

pi wang'e chuer

Fwe 21:4 yweyo **pi wang'** duto

e wengegi

POGO,

Mat 25:32 obiro **pogo** ji koketogi

Rum 8:39 **pogowa** gi hera Nyasaye

Fil 1:23 Gik moko ariyogi **poga** diere

Hib 5:14 **gipog** gik ma kare gi ma

ok kare

POGO DAK,

1Ko 7:10 dhako kik **pog dak**

1Ko 7:15 ka jal ma ok oyie oyiero

pogo dak**POGRUOK,**

Mat 10:35 nabiro kelo **pogruok**

Rum 16:17 utang' gi joma kelo

pogruok

1Ko 1:10 kik ubed gi **pogruok** e

kindu

POK, Mat 5:5 joma muol piny nobed**pokgi**

Mat 25:34 yuduru **pok** moseiknu

Rum 8:17 wanayud **pok** mosingo

Gal 3:29 koth Ibrahim yudo **pok**
 mosing
 Ef 1:18 gueth kaka **pok** ne joma ler
 Kol 3:24 kuom Jehova ubiro
 yudo **pok**
 1Pe 1:4 **pok** ma ok tow, ma onge
 chilo

POLO,

Joh 3:13 onge ng'a moseidho
 e **polo**
 2Ko 12:2 ne oter nyaka e **polo**
 mar adek
 2Pe 3:13 nitie **polo** manyien gi
 piny manyien

PONG',

Luk 21:34 chunyu kik **pong'**

PRISILA,

Tic 18:26 **Prisila** gi Akwila nokawe

PUODHO,

Mat 13:38 **puodho** en piny
 1Ko 3:9 Un to un **puoth** Nyasaye
 ma opidho

PUONJO,

Mat 7:28 nowuoro yo ma
nopuonjogo
 Mat 7:29 **nopuonjogi** ka ng'at
 ma nigi teko
 Mat 15:9 **gipuonjo** chike dhano
 ka mag Nyasaye
 Mat 28:20 **kupuonjogi** rito
 weche duto
 Joh 7:16 Weche **mapuonjo** ok
 gin maga, to
 Rum 2:21 in **mipuonjo** ng'ato,
 be ipuonjori?
 Rum 15:4 ondikgi **gipuonjwa**
 1Ti 2:12 Ok ayie ne dhako **opuonj**

PUONJORE,

Joh 7:15 **pok opuonjore** e skunde?

PUONJRUOK,

Fil 4:9 Weche ma **nupuonjoru**
 Fil 4:12 **asepuonjora** yieng'
 2Ti 3:7 **gipuonjore** to ok gibed
 gi ng'eyo

PUOTHE,

Joh 4:35 neuu **puothe**
 kaka gichiek

PUOTH MZABIBU,

Mat 20:1 e **puoth mzabibu**
 Mat 21:28 Nyathi, dhi iti e **puoth**
mzabibu
 Luk 20:9 nopidho **puoth mzabibu**,
 odhi wuoth

PWOCH,

1Ko 11:2 **apwoyou** nikech umakoru

PWODHO,

Rum 3:25 misango **pwodho** richo

PWODHRUOK,

2Ko 7:1 **wapwodhre** kuom gik
 Hib 12:14 Dwaruru **pwodhruok**

R**RACH,**

Rum 7:19 gima **rach** e ma atimo
 Tit 2:8 gionge gima **rach** ma
 ginyalo wacho

RACHAR,

Fwe 7:14 kandho, gimiyu
 gin **rochere**

RADIN,

Mar 7:37 joma **itgi odino** winjo

RAGENG',

2Ko 3:15 nitie **rageng'** e chunyi
 Ef 6:14 tim makare, **rageng'** akor

RANGACH,

Mat 7:13 Donjuru e **rangach** madiny

RANGO,

Kol 3:22 ok mana ka **girangou**

RANYISI,

Mat 24:3 **ranyisi** mane ma biro nyiso
 Mat 24:30 Eka **ranyisi** Wuod
 dhano nonenre
 Luk 21:25 **ranyisi** nonenre
 e wang'-chieng'

Joh 13:15 aketonu **ranyisi**

1Ko 10:6 gigo nobedonwa **ranyisi**

2Th 2:9 **ranyisi** mag miriambo,
 gik miwuoro

1Ti 4:12 ket **ranyisi** maber ne

Jak 5:10 neuu jonabi kaka **ranyisi**

1Pe 5:3 joma keto **ranyisi** ne kueth

RANYISI MABER,

2Ko 4:2 waketo **ranyisi maber**

1Pe 2:21 Kristo noweyonu **ranyisi**
maber

RAPAR,

Luk 22:19 utim ma uparago

RAPIM,

Luk 6:38 rapim ma upimogo

RATIRO,

1Ko 9:18 kik ati marach gi ratirona

Hib 13:18 bedo joratiro e gik moko duto

RAWAR,

Mat 20:28 ochiw ngimane rawar

Rum 8:23 rawar gonyowa a e ringrewa

RECH,

Joh 21:11 gogo mopong' gi rech 153

REM,

Rum 8:22 chuech niggi rem nyaka sani

REMO,

Mat 9:20 dhako, rembe nochuer higni 12

Mat 26:28 mani ochung' ne remba mar singruok

Mat 27:25 Rembe obed e wiwa gi nyithindwa

Tic 15:29 uweru gi remo

Tic 20:26 aler kuom remb ji duto

Tic 20:28 nong'iewo gi remb

Wuode owuon

Ef 1:7 kuom remb jalo, rawar nogonyowa

1Pe 1:19 ne en kuom remo ma nengone tek

1Jo 1:7 remb Yesu pwodhowa a e richo

Fwe 18:24 kuome ne oyudie remb joma ler

RENDRUOK,

Juda 4 girendorego mondo gitim

RESO,

Mat 16:25 ng'at ma dwaro

reso ngimane

Mat 24:22 ka ndalo ok ong'ad, onge ma dores

Luk 19:10 Wuod dhano nobiro reso

1Ti 4:16 iniresri kod joma winjo

2Pe 2:9 Jehova ong'eyo reso ji

RESRUOK,

Luk 21:28 resruoku okayo

RIAMBO,

Kol 3:9 Kik ng'ato riamb ne wadgi

Tit 1:2 Nyasaye ma ok riamb osingo

RICHO,

Mat 18:15 ka owadu otimo richo

Mar 3:29 chayo roho, richo

mochwere

Joh 1:29 Nyarombo ma golo

richo piny

Tic 3:19 ua e richo, richou oruch

Rum 3:23 ji duto osetimo richo, girem

Rum 3:25 weyo richo ma ndalo machon

Rum 5:12 richo nodonjo e piny, ng'ato achiel

Rum 6:14 richo ok onego obed ruoth e wiu

Rum 6:23 misach richo en tho

Rum 12:17 Kik uchul richo kar richo

1Ti 5:24 Richo jomoko fwenyore bang'e

Jak 4:17 ong'eyo gima kare to ok otim en richo

Jak 5:15 kapo ni osetimo richo ibiro wene

1Jo 1:7 remb Yesu pwodhowa a e richo

1Jo 2:1 ka ng'ato otimo richo, wan gi

1Jo 5:17 Timbe duto ma ok kare gin richo

RIEKNI DHANO,

Tic 17:18 puonjo riekni dhano

RIEKNI PINY,

Kol 2:8 e tuech riekni piny

RIEKO,

Mat 11:19 rieko nyisore e gik motimo

Mat 24:15 jasomo mondo oti gi rieko

Luk 16:8 jaritno notiyo gi rieko

Luk 21:15 rieko ma ja akwede ok nyal tamore

Rum 11:33 gueth Nyasaye gi
riekone tut

1Ko 2:5 yieuru, ok e **rieko** dhano

1Ko 2:6 ok **rieko** jotelo mag ndaloni

1Ko 3:19 **rieko** pinyini en fuwo

Kol 2:3 opand kuome mwandu
mag **rieko**

Jak 1:5 ka nitie ng'at mochando
rieko

Jak 3:17 **rieko** moa malo
ohero kuwe

RIEYO,

2Ko 13:11 bedo moil, ka uyie **orieu**

Gal 6:1 **rieyo** gi chuny mamuol

Ef 4:12 mondo **girie** joma ler

Fwe 3:19 joma ahero **arieyogi**

RINGO,

1Ko 6:18 **Ringuru** ua e terruok

1Ko 9:24 **Ring** iyud michno

Gal 5:7 Ne **uringo** maber.

En ng'a mogeng'ou

RINGRUOK,

Mat 10:28 kik uluor joneg **ringruok**

Mat 26:26 Kawuru ucham.

Ma ochung' ne **ringra**

Rum 8:5 joma **ringruok** chiko

Rum 12:1 uchiw **ringreu**

kaka misango

1Ko 2:14 dhand **ringruok** ok rwak

1Ko 3:3 paro mag **ringruok**

pod chikou

1Ko 7:4 onge teko kuom **ringre,**

to chiege

1Ko 12:18 Nyasaye noketo fuonni

mag **ringruok**

1Ko 15:44 Ichuoye mar **ringruok,**

ichiere mar polo

1Ko 15:50 **ringruok** gi remo ok nyal

yudo pok

Gal 5:19 timbe mag **ringruok**

nenore ratiro

Fil 3:21 loko **ringrewa** ma

nyap obed

Kol 2:18 oparo e yor **ringruok**

RITO,

Mat 28:20 kupuonjogi **rito** duto

Joh 14:15 Kuhera ubiro **rito** chikena

Joh 17:12 ne **ajaritogi** nikech nyingi

Rum 8:25 **warite** gi siso kendo

gi sinani

RITRUOK,

1Ko 7:5 nikech uonge **ritruok**

Gal 5:22, 23 olembe mag roho,

ritruok

2Ti 2:24 nyiso **ritruok** sama

okethne

RIWO,

Mat 19:6 gima Nyasaye **oseriwo**

RIWORE,

Rum 8:28 omiyo tijene duto **riwore**

2Th 3:14 uwe **riworu** kode

RIWRUOK,

1Ko 5:9 uwe **riworu** gi joterruok

1Pe 2:17 beduru gi hera ne

riwrुok duto

RIYO,

Joh 7:37 Ka ng'ato nigi **riyo** obi ira

ROGO,

Mat 21:13 uloke **rogo** mar jomecho

ROHO,

Mat 3:16 **roho** ka biro e kit akuru

Mat 12:31 yanyo **roho** Nyasaye,

ok bi wene

Joh 4:24 Nyasaye en **Roho,**

lame kuom **roho**

Joh 16:13 **roho** mar adiera

biro tayou

Rum 8:16 **Rohono** riwore

kod chunywa

Rum 8:26 **roho** sayonwa kochur

1Ko 2:15 dhano ma **roho** tayo

nono duto

2Ko 3:17 Jehova en **Roho**

Gal 5:16 wuotho ka **roho** chikou

Gal 5:22 olembe ma **roho**

nyago gin

Gal 6:8 ma chuoyo kichike gi **roho**

ROHO MALER,

Luk 1:35 **Roho** maler nobi

Luk 3:22 **roho** maler e kit akuru

Luk 11:13 Wuonu chiwo **roho** maler

ne joma

Joh 14:26 **roho** maler biro puonjou,

paronu

Tic 1:8 unuyud teko ka
roho maler obiro
 Tic 2:4 **roho maler** nopong'ogi
 giduto
 Tic 5:32 **roho maler**, ne joma
 winjo Nyasaye
 Ef 4:30 kik ubed kumiyo **roho
 maler lit**
ROMBE,
 Mat 25:33 noket **rombe** korachwich
 Joh 10:16 **rombe** mamoko
 Joh 21:16 Kwa **rombena** matindo
ROMO,
 2Ko 3:5 Nyasaye miyo **waromo**
 Fil 4:11 asepuonjora bedo **moromo**
 1Ti 6:8 chiemo kod lewni,
 mago **oromwa**
 1Pe 4:3 ndalo mosekadho
 ne **oromou**
ROMRE,
 Fil 2:6 ne ok oparo ni **oromre**
 gi Nyasaye
ROMRUOK,
 2Ko 8:14 eka **romruok** obedie
RONG'ONDE,
 Mat 15:31 **rong'onde** chango
RUCHO,
 Tic 3:19 eka richou **oruch**
RUEDHI,
 1Ko 9:9 Nyasaye dewo
 mana **ruedhi?**
RUMO,
 2Ko 4:16 dhano ma oko dhi
 ka **rumo**
RUODHI,
 Mat 6:24 misumba **ruodhi** ariyo
 Luk 21:12 Noteru e nyim **ruodhi**
 kod joloch
 Tic 4:26 **Ruodhi** mag piny noikore
 1Ko 8:5 nitie **ruodhi** mang'eny
 Fwe 5:10 giniloch kaka **ruodhi**
 e wi piny
 Fwe 18:3 **ruodhi** oseterore kode
RUOTH,
 Mat 7:22 **Ruoth**, donge ne wakoro
 Mat 9:38 kwauru **Ruodh** keyo oor
 jotich

Mat 21:5 **Ruodhi** biro iri,
 koidho punda
 Mat 22:44 Jehova nowacho
 ne **Ruodha**
 Mat 27:29 Misawa, **Ruodh**
 Jo-Yahudi!
 Joh 19:15 Waonge **ruoth** mak
 mana Kaiser
 Tic 4:24 **Ruoth** Mamalo nochueyo
 Rum 6:14 richo kik bed **ruoth**
 e wiu
 Rum 14:4 Nyasaye ma en **ruodhe**
 1Ko 7:39 okende, mana
 kuom **Ruoth**
 1Ko 15:25 nyaka oloch ka en
ruoth nyaka
 Kol 4:1 un bende un gi **Ruodhu**
 e polo
RWAKO,
 Rum 12:13 tim mar **rwako** welo
 Rum 14:1 **Rwakuru** ng'at ma
 yomyom
 Rum 15:7 **rwakuru** joweteu,
 kaka Kristo
 Tit 1:7, 8 jarit mohero **rwako** ji
 Hib 13:2 Wiu kik wil gi **rwako** welo
 1Pe 4:9 **rwako** joweteu, ok ung'ur
 3Jo 8 onego **warwak** jogo

S

SA,
 Mat 24:36 chieng'no kod **sano**
 Joh 7:8 **sana** pok ochopo
SABATO,
 Mat 12:8 Wuod dhano e
 Ruodh **Sabato**
 Mar 2:27 Ne oket **Sabato** nikech
 dhano
 Luk 14:5 ok obi ywayo ruadhe
 chieng' **Sabato?**
 Kol 2:16 kik ng'adnu bura kuom
 rito **Sabato**
 Hib 4:9 yueyo mar **sabato**
SAMARIA,
 Joh 4:7 **Nya-Samaria** nobiro
SAMUOYO,
 Rum 12:11 jokinda, ok **josamuoyo**

SAND,

Mat 5:10 Joma mor gin **mosesand**
 Mat 13:21 ka **sand** osewuok,
 ochwanyore
 Mar 4:17 mapiyo ka **sand** owuok,
 gichwanyre
 Mar 10:30 nyithindo, puothe, **sand**
 Joh 15:20 gisesanda, un bende
ginisandu
 Tic 14:22 wakal e **sand** eka wadonj
 e Pinyruoth
 Rum 12:14 guedhuru joma **sandou**
 2Ko 4:9 **isandowa**, to ok jwang'wa
 Hib 2:10 Jatelo **osand** eka obed
 malong'o
 1Pe 5:9 ung'eyo ni **sand** kaka
 mago

SANDO,

Tic 22:4 Ne **asando** jo Yorni
 1Ko 4:12 sama **isandowa**, wanano

SANDORE,

Fil 1:29 mondo **usandru** ne en
 1Pe 3:14 ka **isandou** ni tim makare,
 umor

SANDUK,

Luk 2:7 **sandug** dhok

SANHEDRIN,

Tic 5:41 ne giwuok e **Sanhedrin**

SARA,

1Pe 3:6 **Sara** ne winjo Ibrahim

SATAN,

Mat 4:10 Dhi kucha **Satan!** ondik
 Mat 16:23 ne Petro: Dhi chien **Satan**
 Mar 4:15 **Satan** biro to golo wach
 mochuo
 Rum 16:20 Nyasaye biro ng'inyo
Satan e bwo
 1Ko 5:5 uchiw ng'atno e lwet **Satan**
 2Ko 2:11 **Satan** kik wuondwa
 2Ko 11:14 **Satan** loko kite ka
 malaika mar ler
 2Th 2:9 jaketh-chik nikech tij **Satan**
 Fwe 12:9 thuol, Jachien kendo
Satan
 Fwe 20:2 **Satan**, otueye higni 1,000

SAULO,

Tic 7:58 e tiend rawera **Saulo**

Tic 8:3 **Saulo** nochako sando
 kanyakla

Tic 9:1 **Saulo** pod ne opong'
 gi mirima

Tic 9:4 **Saulo, Saulo**, isanda
 nang'o?

SAYO,

Rum 8:34 Kristo Yesu **sayonwa**
 Rum 12:1 **asayou** kuom ng'wono
 2Ko 5:20 **wasayo**: Losuru winjruek
 gi Nyasaye
 File 9 **asayo** kuom hera
 Hib 5:7 Kristo **nosayo** kendo
 kwayo

SAYUN,

Fwe 14:1 Nyarombo e **Sayun**,
 ji 144,000

SIBUOR,

1Pe 5:8 Jachien, **sibuor** ma ruto
 Fwe 5:5 **Sibuor** moa e dhood Juda

SIEM,

1Ko 10:11 nondikgi wayudgo **siem**

SIEMO,

Tic 4:17 **wasiemgi** kendo wakwergi
 1Pe 2:23 isande, ok **nosiemo**
 wang'gi

SIGU,

1Jo 3:15 timo **sigu** gi owadgi

SIKO,

1Jo 2:17 timo dwach Nyasaye **siko**

SILILI,

Mat 25:1 Pinyruoth chal nyiri ma
 silili

SIMON,

Tic 8:18 **Simon** nodwaro
 miyogi pesa

SIN,

Mat 24:9 ogendni **sin** kodu
 nikech nyinga
 Luk 6:27 utim maber ne joma **sin**
 kodu
 Joh 7:7 piny **osin** koda, nimar
 achiwo neno
 Joh 15:25 Ne **gisin** koda ma onge
 gimomiyo
 Rum 12:9 **sin** gi gik maricho; makri
 gi mabeyo

SINANI,

Rum 5:3 masira nyago **sinani**

Jak 1:4 weuru **sinani** ochop tichne

SINGO, 2Ko 1:20 **singo** Nyasaye gin ee kuome

Hib 10:23 jal momiyowa

singono igeno

SINGRUOK,

Luk 22:20 **singruok** manyien

Luk 22:29 atimo kodu **singruok**, kaka Wuora

SIRNI, Gal 2:9 ma ne gin kaka **sirni**

SIRO, Tic 17:3 **osiro** puonjgo gi ndiko

Fil 1:7 atiyo gi chik sirkal e **siro**

1Ti 3:15 **siro** kod mise mar adiera

SISO, Rum 1:15 **siso** mar landonu wach maber

SKUNDE,

Joh 7:15 pok opuonjore e **skunde**?

SODOM,

2Pe 2:6 ketho **Sodom**, keto ranyisi

Juda 7 **Sodom** gi Gomora,

bedonwa ranyis

SOLOMON,

Mat 6:29 **Solomon** ok norwakore

SOMO,

Tic 4:13 Johana, ji ajia ma ok

osomo

Tic 8:30 iwinjo tiend weche

misomogo?

SUDO, Jak 4:8 **Suduru** ir Nyasaye

SULWE,

Mat 24:29 bang' masira

sulwe nolwar

Fwe 2:1 momako **sulwe** abiriyo

e lwete

SUNGA,

2Th 1:4 wan gi **sunga** kuomu

T**TALANTA,**

Mat 25:15 **talanta** abich, machielo

TAMRUOK, Mat 13:15 jogi

osetamore wach

TANG',

Mat 10:16 bed **motang'** ka thuonde

Ef 5:15 beduru **motang'** kik uwuoth

2Th 3:14 **tang'uru** ahinya gi ng'atno

TAON, Luk 4:43 aland wach e

taonde moko

TARA,

Fwe 5:11 kwan-gi ne en **tara** gi **tara**

TATARO,

2Pe 2:4 nowito malaike e **Tataro**

TAYA,

Mat 6:22 **Taya** mar del en wang'

TAYO,

Rum 12:8 ng'ama **tayo**,

otime gi kinda

1Th 5:12 uchiw luor ne joma **tayou**

Hib 13:7, 17 joma **tayou**

TEGO,

Luk 22:32 kiseduogo **iteg** oweteni

Tic 14:22 **gitego** jopuonjre gisik

e yie

Fil 2:13 Nyasaye **tegou** komiyou

gombo

TEK,

1Pe 4:18 reso ng'at makare **tek**

1Jo 5:3 chikene ok **tek** luwo

TEKO,

Mat 28:18 Osemiya **teko** duto

Mar 5:30 Yesu nofwenyo ni **teko**

oa kuome

Mar 12:30 iher Jehova gi

tekoni duto

Luk 4:6 Abiro miyi **teko** mar loch

Tic 1:8 unuyud **teko** ka roho maler

Rum 13:1 obolre ne **teko** mar loch

Rum 13:1 joma niggi **teko** mar loch

2Ko 4:7 **teko** mokalo mapile obed

mar Nyasaye

2Ko 12:9 **tekona** nyisore e nyawo

2Ko 12:10 sama anyap, abedo

gi **teko**

Tit 3:1 bolore ne joma niggi **teko**

Fwe 3:8 ang'eyo ni in gi **teko** matin

TEM,

Mat 6:13 kik iterwa e **tem**

Mat 26:41 lemuru mondo kik udonj

e **tem**

Luk 8:13 to e ndalo **tem**, gilwar

1Ko 10:9 kik waketi Jehova e **tem**

1Ko 10:13 Onge **tem** mosebironu

mak mana

Jak 1:3 yieu ma koro **osetem**
 Jak 1:12 Ng'at mamor en manano
 e **tem**

TEMBE,

Jak 1:2 mor lilo, uromo gi **tembe**

TEMO,

Tic 5:9 **utem** roho mar Jehova?
 1Ti 3:10 okwong **otemgi** mondi
 1Jo 4:1 **temuru** weche moa kuom
 much

TERO MOS,

Jak 1:19 **tero mos** kuom wuoyo
 1Pe 3:4 chuny ma **terore mos**

TERRUOK,

Mat 15:19 chuny **terruok** wuokie
 Tic 15:20 giwere gi **terruok**, remo
 1Ko 5:9 uwe riworu gi **joterruok**
 1Ko 6:9 **Joterruok**, ok noyud
 Pinyruodh
 1Ko 6:18 Ringuru **terruok**
 1Ko 10:8 kik wabed gi tim **terruok**
 Gal 5:19 **terruok**, tim ma ok ler
 Ef 5:3 **Terruok** kik hulie e kindu
 1Th 4:3 dwach Nyasaye, uweru gi
terruok

TEYNI,

Mat 25:1 nyiri apar nokawo **teynigi**

THALO,

Joh 19:3 ne gisiko ka **githalo**
 wang'e

THIEWO, 1Ko 7:36 osekalo higni
 ma **githiewoe**

THO,

Luk 15:24 wuoda **nosetho** to koro
 Luk 20:38 Nyasach, ok joma **otho**,
 to ji mangima
 Joh 8:51 ng'ato ma mako wachna,
 ok bi **tho**
 Joh 11:25 kata ka **otho**, obiro bet
 mangima
 Joh 11:26 ma nyiso yie kuoma ok
 bi **tho**
 Rum 5:12 **tho** nolandore kuom ji
 duto
 Rum 6:23 misach richo en **tho**
 Rum 14:8 ka **watho**, wan mag
 Jehova

1Ko 15:26 jasigu mogik, **tho** ibiro
 tiek

1Ko 15:53 ma tho orwak ma ok **tho**
 2Ko 5:15 mangima ne dwach jal ma
 ne **othonegi**

Ef 2:1 ungima, kata ne **usetho**
 e richou

Ef 4:19 Pachgi **osetho**

1Th 4:13 ubed kukia wach joma
 nindo e **tho**

1Th 4:16 joma **otho** e Kristo nochier
 mokwongo

Hib 2:9 mondo Yesu obil **tho** ne
 ji duto

Hib 2:15 osebedo e tuech nikech
 luoro **tho**

Fwe 2:11 **tho** mar ariyo ok

Fwe 14:13 Joma mor gin joma
tho e Ruoth

Fwe 20:6 **tho** mar ariyo onge
 gi teko

Fwe 20:14 tiende en **tho** mar ariyo

Fwe 21:4 **tho** ok nobedie

THOWI,

Mat 13:33 Pinyruodh polo chal
thowi

1Ko 5:6 **thowi** manok yienyo mogo

THUNG'O,

Mar 4:19 **thung'o** wachno, ok nyag

THUOL,

Joh 3:14 Musa nong'awo **thuol**

Fwe 12:9 ne owit **thuol** machonno

THUOLO,

Joh 8:32 adiera noketu **thuolo**

Rum 8:21 **thuolo** maduong',
 nyithind Nyasaye

2Ko 3:17 kama roho Jehova nitie,
 ji bedo **thuolo**

Gal 6:10 wan gi **thuolo**, watim
 mabeyo

Fil 1:29 **thuolo** makende e lo
 Kristo

1Pe 2:16 ka utiyo gi **thuolono**
 ok kaka rageng'

2Pe 2:19 Gisingonegi **thuolo**

THURWA,

Fil 3:20 wan **thurwa** en polo

THWON-GWENO,

Mat 26:34 **thwon-gweno** okok

TIANG',

1Ko 3:12 ka ng'ato gedo e wi **tiang'**

TICH,

Tic 20:24 atiek ng'weya kod **tich**

Rum 11:13 amiyo **tija** duong'

Rum 12:4 fuonni mang'eny,

ok ti **tich** achiel

2Ko 4:1 osemiwa **tijni** kuom kech

2Ko 6:3 kik yudie ketho moro

e **tijwa**

Ef 4:16 Ka fuoni ka fuoni **tiyo** kare

1Ti 1:12 migeno kuom miya

migawo e **tij**

2Ti 4:5 tim **tich** mosemiyi mitieke

1Pe 1:13 ikuru pachu maber ne **tich**

TIEGRUOK,

1Pe 5:10 omiyo **tiegruoku** orom

TIEKO,

Tic 20:24 atiek ng'weya kod **tich**

2Ti 4:7 **asetieko** ng'weya

TIELO,

Joh 13:5 lwoko **tiende** jopuonjrene

Rum 16:20 ng'inyo Satan e **tiendeu**

TIENG',

Mat 24:34 **tieng'ni** ok bi kalo

TIJE,

Joh 14:12 timo **tije** madongo

moloyo

TIJ NYASAYE,

Rum 12:1 **tij Nyasaye** gi parou

TIM,

Mat 15:3 nikech **timbeu** kod chikeu

Mar 7:13 nikech **timbeu** kod chikeu

Rum 1:24 noweyogi ne **timbe** ma

ok ler

1Ko 6:7 uwe **otimnu** marach

Gal 1:14 kinda e luwo **tim** kwerewa

Kol 3:5 terruok, gi **tim** ma ok ler

2Pe 3:13 **tim** makare nobedie

TIMBE,

Hib 9:14 pwodho a e **timbe** tho

1Pe 2:12 Sikuru gi **timbe** mabeyo e

ogendni

1Pe 3:1 oywagi gi **timbegi** ka ok

oyalnegi wach

1Pe 3:16 oyud wich-kuot nikech

timbeu mabeyo

TIMBE-JUOK,

Tic 19:19 ne timo **timbe-juok**

Gal 5:20 sanamu, **timbe-juok**, sigu,

TIMO,

Rum 7:15 gik ma daher, ok **atim**, to

1Ko 9:22 **Asetimora** gimoro amora
ma dwarore

Ef 5:1 beduru **kutimo** kaka Nyasaye

Jak 1:22 beduru joma **timo** kaka

wach

1Jo 3:6 e winjruok kode ok **tim** richo

TIMOTHEO,

Tic 16:1 ma nyinge **Timotheo**

1Ko 4:17 aoro **Timotheo** iru,

nyathina ma ahero

1Ti 1:2 **Timotheo**, nyathina gadier

kuom yie

TIN,

Mar 10:20 mago duto aserito a e

tinna

Luk 16:10 migeno kuom gima **tinie**,
igeno

1Ti 4:12 kik ng'ato ochayi nikech

itin

TING',

Luk 11:46 uketo ne ji **ting'** matek

Tic 15:28 wamednu **ting'** mapek

2Ko 1:8 bwo **ting'** mohingo tekrewa

Gal 6:2 **ting'o ting'** mag jowetenu

Gal 6:5 ng'ato noting' **ting'ne**

1Th 2:6 wanyalo bedonu **ting'**

mapek

Hib 12:1 wawituru oko **ting'** duto

Fwe 2:24 Ok aketnu **ting'** moro

amora

TING'O,

Rum 15:1 motegno **oting'** nyawo

TIPO,

Kol 2:17 gin **tipo** mar gik ma biro

Jak 1:17 ok lokre, ok sud ka **tipo**

TIYO,

Mat 20:28 Wuod dhano nobiro **oti**

ne ji

Luk 16:8 **tiyo** e yo mariek moloyo

Joh 5:17 Wuora **tiyo** nyaka sani

Joh 6:27 **Tiuru**, ok ne chiemo
 ma tow
 1Ko 7:31 joma **tiyo** gi piny
 1Ko 9:18 kik **ati** marach gi ratirona
 2Ko 7:2 pok **watiyo** marach
 gi ng'ato
 2Ko 12:15 chiwora kendo **tiyo**
 nyaka arum
 Gal 5:13 kuom hera, **tiuru**
 ne jowetueu
 Ef 4:16 **tiyoe** kuom fuoni ka fuoni
 Ef 4:28 kik okwel; to **oti** matek
 1Th 2:9 Ne **watiyo** odiechieng'
 gi otieno
 2Th 3:10 ok dwar **tiyo**, ok onego
 ochiem
 1Pe 4:10 mich, **oti** kode e konyo
 jowetene
TIYO MATEK,
 Hib 6:11 ng'ato ka ng'ato **oti** matek
TONG',
 1Th 4:6 Kik ng'ato kal **tong'**
TOW,
 1Ko 15:42 ichiere del ma ok **tow**
TUECH,
 2Ko 10:5 waketo paro duto e **tuech**
TUEYO,
 Mat 16:19 gima itueyo osetue
 e polo
 1Ko 7:35 ok ni mondo **atueu**, to
 Ef 4:3 kuwe ma **tueyowa**
 kanyachiel
 Kol 3:14 hera, e gima **tueyo** ji duto
 1Pe 2:15 **tueyo** dho joma wacho
 ma ok
TUEYO CHIEMO,
 Luk 18:12 **atueyo** chiemo e juma
TUO,
 Jak 5:14 Be nitie ng'ato ma **tuo**
 e kindu?
TUOCHE,
 Luk 21:11 bende **tuoche**
 ma landore
TUONO,
 1Ko 7:5 Kik **utuonru**
TUR,
 Fil 4:5 bedou joma **tur** ong'ere

TUT,
 Rum 11:33 gueth gi riekio Nyasaye
tut
 Ef 3:18 ng'eyo e yo malong'o **tut**
TWAK,
 Tic 17:2 **twak** kuom weche Ndiko
TWEGE,
 Tic 15:32 nojiwo owete gi **twege**
U
UMO,
 1Ko 11:6 ka dhako ok **um** wiye
UTE,
 Tic 7:48 Mamalo ok dag e **ute**
UTE BURA,
 Mar 13:9 noteru e **ute bura**
W
WACH, Luk 8:12 Jachien golo **wach**
 e chunyi
 Joh 1:1 Kar chakruok **Wach** ne nitie
 Joh 17:17 **wachni** en adiera
 Tic 18:5 Paulo nodich ahinya gi
 yalo **wach**
 Rum 16:25 alando **wach** maler
 moum
 Ef 3:4 ng'eyona **wach** maler moum
 Fil 2:16 kumako motegno **wach**
 ngima
 Kol 3:13 ka ng'ato nigi **wach** gi
 wadgi
 2Ti 2:15 kitiyo gi **wach** adiera e yo
 makare
 2Pe 1:19 **wach** mokor osebedonwa
 madier
 2Pe 1:20 **wach** mokor ma dhano
 2Pe 1:21 **wach** mokor ok nikech
 dhano
WACH MABER, Mat 24:14 **wach**
maber ibiro yal
 Luk 4:43 aland **wach maber**,
 momiyo noora
 Rum 1:16 wiya ok kuod gi **wach**
maber
 1Ko 9:16 litna ka ok ayalo **wach**
maberno!
 1Ko 9:23 atimo duto nikech **wach**
maber

WACH NYASAYE,

Mar 7:13 timo wach Nyasaye
 1Th 2:13 kaka en, wach Nyasaye
 Hib 4:12 wach Nyasaye ngima, en
 gi teko

WADU,

Luk 10:27 her wadu kaka iherori
 Luk 10:36 ng'ano ma notimore
 wadgi?

WANG', Mat 5:38 Wang' kar wang'
 Mat 6:22 wang'i kochomo kamoro,
 dendi duto ler

1Ko 2:9 Wang' pok oneno, it pok
 owinjo
 1Ko 7:33 onyalo bedo malong'o e
 wang' chiege
 1Ko 12:21 Wang' ok wach ne lwedo,
 aonge gi
 1Ko 15:52 mapiyo ka diemo wang'

WANG'-CHIENG',

Mat 24:29 nolok wang'-chieng'
 Tic 2:20 Wang'-chieng' ibiro lok
 mudho

WANG'-TEKO,

Gal 5:19 tim wang'-teko
 2Pe 2:7 Lut nochandore nikech
 tim wang'-teko

WARRUOK,

Tic 4:12 onge warruok kuom
 Rum 13:11 warruokwa okayo
 machiegni
 Fil 2:12 tiyo matek ne warruoku
 gi kirni
 Fwe 7:10 Warruokwa a kuom
 Nyasachwa

WASUMBNI,

Luk 17:10 wasumbni ma kayiem
 Luk 17:10 wasumbni ma kayiem
 1Ko 7:23 bedo wasumb dhano

WECHÉ,

Mat 23:23 jwang'o weche madongo
 2Ko 6:8 weche maricho gi mabeyo

WECHÉU, 1Th 4:11 pachu kuom
 wecheu uwegi**WEDE,** Tic 10:24 Kornelio nochoko
 wedene**WENDE,** Kol 3:16 wende lemo**WER,**

Mat 26:30 bang' wende pak
 Tic 16:25 Paulo gi Sila pako
 Nyasaye gi wer
 Ef 5:19 kuwer ne Jehova gi thum

WEYO,

Mat 6:14 kuweyo kethogi, Wuonu
 Mat 18:21 richo nyadidi to
 aweyone?
 Mat 19:29 moseweyo utene,
 puothe
 Mat 26:28 remba, chuer
 owe richogi
 Luk 14:33 ok owere gi gik ma en-go
 Tic 5:42 puonjo ma ok giwe
 Fil 2:7 noweyo duto ma en-go
 Kol 3:13 kaka Jehova weyonu
 richou

WICH,

1Ko 11:3 wi dhako en dichwo
 Ef 5:23 Kristo en wi kanyakla
 Ef 5:23 dichwo en wi chiege

WICH-KUOT,

Mar 8:38 neno wich-kuot
 Rum 1:16 wiya ok kuod gi wach
 maber
 Rum 5:5 geno ok kel wich-kuot
 1Ko 4:14 ok ni akuod wiu, to
 apuonju
 Ef 5:4 tim wich-kuot, mbaka
 mofuwo
 2Ti 1:8 kik ibed gi wich-kuot
 kuom neno
 2Ti 2:15 jatich ma onge gima
 kuodo wiye
 Hib 11:16 Nyasaye ok bed gi
 wich-kuot kodgi,
 1Pe 4:16 kisando Jakristo, kik
 obed gi wich-kuot

WICH-TEKO,

2Pe 2:10 joma wigi tek

WICH WIL,

Fil 3:13 wiya wil gi man chien
 Hib 6:10 ok kare ma wiye diwil

WINJO,

Mat 17:5 Wuoda mahero. Winjeuru
 Luk 10:16 Ng'ato ma winjou owinja

Joh 3:36 ok winj Wuowi, ok none
 Tic 4:19 wawinju kar Nyasaye
 Tic 5:29 wawinj Nyasaye kar dhano
 Rum 10:14 ere kaka gibiro winjo ka pok
 Rum 16:26 giyie kuome kendo giwinje
 Ef 6:5 wasumbni winjuru ruodhiu
 Hib 5:11 nikech winjou nok
 Jak 1:19 winjo piyo, terore mos wuoyo

WINJORE,

Mat 10:11 ng'at mowinjore
 Mat 10:37 ohero molya, ok owinjore
 Luk 15:19 Ok awinjora oluonga ni wuodi
 Tic 9:22 nolero e yo ma winjore, ni Kristo
 Tic 13:46 useng'ado ni ok uwinjoru gi ngima
 1Ko 11:27 madho okombe ma ok owinjore
 2Th 1:5 ikwanou ni uwinjoru gi Pinyruoth
 Hib 11:38 piny ne ok owinjore kodgi
 Fwe 4:11 In Jehova, iwinjori nikech

WINJRUOK,

Rum 5:10 winjruok gi Nyasaye
 1Ko 1:10 ka un gi winjruok achiel
 1Ko 7:5 Kik utuonru, mak mana ka uwinjoru
 1Ko 7:5 Kik utuonru, mana ka uwinjoru
 Fil 2:2 bedo e winjruok chuth

WINY,

Mat 6:26 Nonuru winy e polo

WUOD DHANO,

Mat 10:23 ka Wuod dhano ochopo
 Luk 21:27 ginine Wuod dhano ka biro, bor polo

WUOND,

Gal 6:7 Kik wuondu: Nyasaye
 Ef 4:25 usegolo wuond, wachuru adiera

WUONDRUOK,

Rum 1:20 ok giwuondre ni gikia
 Rum 12:9 Herau obed ma onge wuondruok
 Gal 2:4 owete ma wuondore nosieko ling'ling'

WUORO,

Mat 6:9 Wuonwa manie polo
 Mat 23:9 kik uluong ng'ato e piny ni wuono
 Luk 2:49 nyaka abed e od Wuora
 Luk 15:20 wuon-gi noringo mokwake
 Joh 5:20 Wuoro nyiso Wuode weche ma owuon
 Joh 10:30 An kod Wuora wan achiel
 Joh 14:6 Onge ma biro ir Wuora mak mana
 Joh 14:9 mosenena, oseneno Wuora
 Joh 14:28 Wuora duong' molya
 Joh 14:28 ubed mamor ni adhi ir Wuora
 1Pe 4:4 Giwuoro gimomiyo ok

WUOTHO,

Joh 6:19 Yesu ka wuotho e nam
 Fil 1:27 wuothuru mowinjore
 1Th 5:14 wuotho e yo ma ok owinjore
 2Th 3:6 owadwa ma wuotho ma ok owinjore

WUOWI,

Mat 3:17 Ma en Wuoda mahero
 Luk 15:13 wuowi matinno noketho mwandu

Y**YADH MZABIBU,**

Joh 15:1 An yadh mzabibu

YADH NG'OWO,

Mat 21:19 yadh ng'owo noner
 Mar 13:28 puonjreuru ranyisi yadh ng'owo

YADH-SAND,

Mat 10:38 ok ting' yadh-sand
 Luk 9:23 oting' yadh-sandne pile

YADH WANG',

Fwe 3:18 **yadh wang'** iwir inen

YAKO,

Hib 10:34 uyie mondo **oyak** giu

YALO,

Mat 9:35 Yesu **yalo** wach maber

Mat 24:14 wach Pinyruoth ibiro **yal**

Luk 8:1 nowuotho **koyalo**, kolando

Rum 10:14 winjo ka pok **oyalnegi?**

2Ti 4:2 **Yal** wach; time mapiyo

YAMO,

Mat 7:25 **yamo** nogoyo odno

1Ko 9:26 ok en ni mondo ago **yamo**

1Ko 14:9 uwuoyo gi **yamo**

Ef 4:14 **yamo** tagowa kuom puonj

Fwe 7:1 gimako matek **yembe**

ang'wen

YANGO,

Tic 17:31 **oseyango** chieng' mobiro

Fil 1:10 mondo **uyang** gadier

YATH,

Mar 15:25 ne gigure e **yath**

Luk 23:21 Gure e **yath!**

Gal 3:13 Ng'ato mong'aw e **yath**

okuong'

Fwe 2:7 chamo olemb **yadh** ngima

YESU,

Mat 1:21 inichake ni Yesu

YIE,

Luk 3:22 Wuoda mahero; **aseyie**

kodi

Luk 17:6 Ka da un gi **yie** ma rom gi

koth karadali

Luk 18:8 Wuod dhano ochopo,

obiroyudo **yie?**

Joh 3:16 ng'ato ma nyiso **yie**

kuome

Joh 20:29 Joma mor gin ma **yie**,

ka pok gineno

Rum 1:17 makare nobed mangima

kuom **yie**

Rum 4:20 **yie** ma ne en-go nomiyo

otegno

1Ko 7:12 chiege ma ok ni e **yie**

2Ko 4:13 wanyiso **yie**, omiyo

wawuoyo

2Ko 5:7 wawuotho kuom **yie**,

to ok kuom neno

Gal 6:10 ne joma wan-go e **yie**

Ef 4:5 Ruoth achiel, **yie** achiel,

batiso achiel

2Th 2:12 ne ok **giyie** kuom adiera

2Th 3:2 ok ji duto ma nigi **yie**

2Ti 1:5 **yieni** ma onge

wuondruok ma

2Ti 3:14 ne okonyi **yie** kuomgi

chuth

Hib 11:1 **Yie** en bedo gadier kuom

gik migeno

Hib 11:6 onge gi **yie**, ok onyal

moro Nyasaye

Jak 2:26 **yie** ma onge gi tim otho

1Pe 1:7 **yieu** mosekalo e tem

YIEN,

Fwe 22:14 dhi e **yierend** ngima

YIENGNU,

Luk 21:11 **Yiengni** piny nobedie

YIENGNO,

1Th 3:3 kik ng'ato **oyiengni**

YIERO,

Rum 9:11 nodhi **yiero** jal ma

Rum 14:1 gima owuon onego

otimie **yiero**

YIE WICH,

Mat 10:30 **yie wiu** osekwan

Luk 21:18 onge kata **yie wiu** ma

biroyo lal

1Ko 11:14 dichwo, **yie wich**

maboyo, wich-kuot

YO,

Joh 14:6 An e **yo**, adiera, ngima

Tic 1:11 duogo e **yo** ma chal

gi muneno

Tic 9:2 ng'ato ang'ata ma en

ja **Yorno**

1Ko 10:13 obiroyo losonu **yo**

mar wuok

Gal 6:1 ng'ato chomo **yo** ma

ok kare

YOMYOM,

Rum 14:1 Rwak ng'ama **yomyom**

1Th 5:14 teguru joma **yomyom**

YORE-77

YORE,

1Ko 4:17 Obiro paronu yorena

YUDIA,

Fil 4:2 Asayo Yudia, bende Sintike

YUEYO,

Mat 11:28 Biuru ira, anamiu yueyo

2Th 1:7 ibiro miu yueyo

YUEYO MOS,

Luk 12:19 yue mos, chiem

YUGI,

Fil 3:8 akwanogi kaka yugi lilo

YUKO,

Ef 4:14 ok wabed kiyukowa

YWAGO ANG'E,

Rum 9:33 ok obi ywago ang'e

YWAK,

Mat 26:75 nowuok oko moywak
malit

Luk 6:21 Joma mor gin ma ywak
sani

Rum 12:15 ywaguru gi joma ywak

Juda 16 jong'ur, joma ywagore

YWAYO,

Joh 6:44 mana ka Wuora oywaye

Z

ZAKARIA 1.,

Luk 11:51 remb Zakaria ma noneg

ZAKARIA 3.,

Luk 1:5 jadolo ma nyinge Zakaria

ZAKAYO,

Luk 19:2 Zakayo jatend josol osuru

ZEITUNI,

Rum 11:17 zeituni mar bungu

ZEU,

Tic 14:12 luongo Barnaba Zeu to

Paulo

0-9

1,000, Fwe 20:2 otue Satan kuom
higni **1,000**

Fwe 20:4 locho gi Kristo, higni
1,000

100, Mat 13:8 nyago olemo

nyadi **100**

Mat 18:12 rombe **100**, achiel
orwenyo

Mar 10:30 yudo nyadi **100** ndalogi

12, Mar 3:14 ji **12** ma nomiyo nying
ni joote

144,000, Fwe 7:4 ji **144,000** ma ne
oketnegi alama

Fwe 14:3 ji **144,000** mong'iew koa
e piny

24, Fwe 4:4 kombe loch **24**,
jodongo **24**

4,000, Mar 8:20 makate abiriyo ne
chwo **4,000**

5,000, Mat 14:21 chwo ma dirom

5,000 nochiemo

500, 1Ko 15:6 nofwenyore ne owete
mokalo **500**

666, Fwe 13:18 nambaneno en **666**

70, Luk 10:1 Ruoth noyiero ji **70** mi
noorogi

77, Mat 18:22 ok nyadibiriyo, to
nyadi **77**

Glosari mar Weche Muma

A

Abiso. Wachni en *a'bys-sos* e dho Grik, to tiende en bur ma “tutne onge giko” kata “matut mokadho ma onge tong’.” Itiyo kode e Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien) kiwuo kuom kamoro kata chal moro mar tuech. Bende, inyalo ti kode kiwuo kuom liel.—Luk 8:31; Rum 10:7; Fwe 20:3.

Achiel kuom apar. Mani ne en chiwo kata chudo, to ahinya wuon ne weche motudore gi lamo. (Mal 3:10; Fwe 26:12; Mat 23:23) E bwo Chik Musa, achiel kuom apar mar cham kod jamni ne ichiwo ne Jo-Lawi higa ka higa mondo gikonyrego. Jo-Lawi ne chiwo achiel kuom apar kuom chiwo ma ne omigi ne tij dolo mar jood Harun mondo gikonyrego. Ne nitie bende chiwo mamoko mag achiel kuom apar. Jokristo ok ni e bwo chik mar chiwo achiel kuom apar.

Agoch Solomon. E ndalo Yesu, hekalu ne nigi kuonde miwuothoe ma ne yudore yo podho chieng’ mar laru ma oko kendo ne gin gi tado. Thoth ji ne neno ni ne gin kuonde ma ne odong’ mag hekalu ma Solomon nozero chon. Yesu nowuotho kanyo e “ndalo koyo,” kendo kanyo e ma Jokristo

mokwongo ne romoe mondo gilam Nyasaye.—Joh 10:22, 23; Tic 5:12.

Alabasta. Nying chupni matindo mag ting’o modhi ma nigi suya mamit. Ne iloso chupnigo gi kidi moro ma ne yudore machiegni gi kama iluongo ni Alabastron e piny Misri. Kinde mang’eny chupnigo ne bedo gi ng’ut mapwot ma ne inyalo din mondo ogeng’ suya mamitno kik wuog oko. Ne ochopo kama kidino bende koro ne iluongo ni alabasta.—Mar 14:3.

Alfa gi Omega. Nyinge mag nyukta mokwongo kod mogik e nyukta mag dho Grik. Oti gi nyingego nyadidek e bug Fweny kiwuo kuom Nyasaye. Kuonde adekgo, tiend wechego chalre gi wach ma wacho ni “chakruok kendo giko.”—Fwe 1:8; 21:6; 22:13.

Amin. En ni “obed kamano,” kata “ma onge kiawa.” Wachni en *’a man’* e dho Hibrania, to tiende sie en “bedo ja adier kata ng’at migeno.” Ng’ato ne wacho “amin” konyisogo ni oyie gi kuong’ruok moro, kata lamo moro, kata wach moro. E bug Fweny, itiyo kode kaka nying ma bende iluongo Yesu.—Rap 27:26; 1We 16:36; Rum 1:25; Fwe 3:14.

Areopago. En got moro ma yudore Athene, yo nyandwat mar Akropolis. Bende, ne en nying ma ne itiyogo kiwuoyo kuom bura (kot) ma ne romo kanyo. Jolup Stoiko gi jolup Epikuro notero Paulo Areopago mondo oler yie mare.—Tic 17:19.

Ataro mar mach. En wach mitiyogo e yor ranyisi kiwuoyo kuom kamoro ma “liel gi mach kod salfa,” ma bende iluongo ni “tho mar ariyo.” Joricho motamore loko chunyi, Jachien, kata mana tho kod Liel (tiende ni, Hades) iwito e majno. Kiwacho ni chuech ma onge gi del mar ringruok, gi tho, kod Hades ibiro wang’ kanyo, to koni gin gik ma ok nyal mako mach, nyiso ni atarono en mana ranyisi mar kethruok ma nyaka chieng’, to ok en kar sand ma nyaka chieng’.—Fwe 19:20; 20:14, 15; 21:8.

B

Baal. Nyasach Jo-Kanaan ma ne iparo ni e wuon polo kendo jachiw koth kod teko mar nyuol. “Baal” bende en nying ma ne itiyogo kiwuoyo kuom nyiseche mamoko ma tindo-tindo ma ne onge gi teko kaka mar Baal. Tiend wachno e dho Hibrania en, “Wuon gimoro, kata Ruoth.”—1Ru 18:21; Rum 11:4.

Batiso. Tiende en nyumo, kata luto e pi. Yesu nowacho ni nya-

ka batis jolupne. Ndiko bende wuoyo kuom batiso mar Johana, batiso mitimo kuom roho maler, kod batiso mitimo gi mach, kaachiel gi mamoko.—Mat 3:11, 16; 28:19; Joh 3:23; 1Pe 3:21.

Belzebub. Nying mitiyogo kiwuoyo kuom Satan, jatelo kata jaloch mar jochiende. Nyalo bedo ni en nying ma ne olok mar Baal-zebub, ma en Baal ma Jo-Filisti ne lamo e Ekron.—2Ru 1:3; Mat 12:24.

Bwoch. Tiende sie en ng’at ma dichwo ma oro. Chwo ma kamago kinde mang’eny ne iketo e tije ma ka od ruoth mondo gikony chi ruoth, gi mondene, kod mon mamoko. Wachno bende ne inyalo tigo kiwuoyo kuom dichwo ma ok en bwoch sie, to ne en jal ma tiyo e od ruoth. Wachno itiyogo e yor ranyisi kiwuoyo kuom ng’at ma ‘bwoch nikech Pinyruoth,’ ma en ng’at ma nyiso ritruok mondo ochiw chunye duto ne tij Nyasaye.—Mat 19:12; Est 2:15; Tic 8:27.

C

Chiemo Modhiambo mar Ruodhwa. Ne en chiemo sie moriwo makate ma onge thowi kod divai ma ne gin gik mitiyogo kaka ranyisi mochung’ ne ringruok mar Yesu kod rembe; rapar mar tho Yesu. Nikech ma e nyasi ma Ndiko chiko Jokri-

sto mondo otim, en gima owinjore mondo oluonge bende ni "Rapar."—1Ko 11:20, 23-26.

Chieng' Bura. Mani en odiechieng' moseyang, kata kinde ma jomoko kata ogendni moseyang, kata dhano duto biro chung'ie e nyim kom-bura mar Nyasaye. Onyalo bedo kinde ma inegoe joma oseng'adnegi bura ni giwinjore gi tho, kata kinde ma jomoko yudoe thuolo mar warruok, mi giyud ngima ma nyaka chieng'. Yesu Kristo kod jootene ne owuoyo kuom "Chieng' Bura" mar kinde ma biro, ok mana miyaloe joma ngima kende to bende joma ne osetho chon.—Mat 12:36.

Chier. En chung' malo ka ng'ato wuok e tho. *A-na'stasis* e dho Grik, tiende sie en "a malo kata chung' malo." Muma wuoyo kuom chier ochiko mopogore opogore ma ne otimore. Mano noriwo nyaka chier ma Jehova Nyasaye notimo kane ochiero Yesu. Kata obedo ni chier mamoko ne otim kuom lwet Elija, Elisha, Yesu, Petro, kod Paulo, Nyasaye e ma ne omiyogi teko mar chiero jogo. Chier ma biro timore e piny, ma en chier mar "joma kare gi joma ok kare" en gima dwarore ahinya e cho-po dwaro mar Nyasaye. (Tic 24:15) Muma bende wuoyo kuom chier mar joma dhi e

polo, kiluonge ni chier "mote-lo" kata ni chier "mokwongo." En chier mibiro tim ne owe-te Yesu mowir kuom roho.—Fil 3:11; Fwe 20:5, 6; Joh 5:28, 29; 11:25.

Chiwo mar richo. Mani en misango ma ne ichiwo ok nikech richo mar oyiem, to nikech nyawo mar ringruok morem. Ne ichiwo le mopogore opogore, obed maduong' kaka ruath kata matin kaka akuru, ka luwore gi migawo kata nyalo mar ng'at ma richone ne idwaro pwodh.—Law 4:27, 29; Hib 10:8.

Chiwo miolo. Mani en chiwo ma ne iolo e kendo mar misango, kendo ne ichiwe kod thoth chiwo mamoko. Paulo notiyo gi wachni e yor ranyisi konyisogo kaka noikore tiyo gi ngimane chuth e lo Jokristo wetene.—Kwa 15:5, 7; Fil 2:17.

Chiwo miwang'o. Magi ne gin chiwo ne Nyasaye. Ne gibedo le ma ne iwang'o e kendo mar misango. Onge lemo moro amora mar le ma jal mochiwe ne dong'go. Le ma ne ichiwo ne gin kaka ruath, yim, nyuok, akuru, kata nyathi akuru.—Wuo 29:18; Law 6:9; Mar 12:33; Hib 10:6.

D

Dekapoli. Magi ne gin mier mag Grik. Ne gibedo mier apar apar (e dho Grik wach

mar *de'ka*, tiende en “apar,” to *po'lis*, en “dala”). Bende, ne en nying ma ne itiyogo kiwuoyo kuom alwora ma ne niyo wuok chieng' mar Nam Galili kod Aora Jordan. Kanyo bende e ma thoth miergo ne yudoree. Kuondego e ma ng'ato ne nyalo puonjore kit ngima Jo-Grik kod yore mag ohala. Yesu nokadho e alworano, kata kamano onge gima nyiso ni nolimo moro amora kuom mier mag Dekapoli.—Mat 4:25; Mar 5:20.

Det-bonyo. Magi gin dede mopogore opogore ma hinyo dar kanyakla ka giwuok kamoro nyaka komachielo ka ging'eny ahinya. Chik Musa ne kwanogi kaka chiemo maler. Det-bonyo mang'eny ma ne chamo gimoro amora ma giromogo ka gikelo kethruok maduong', ne ikwano kaka masira.—Wuo 10:14; Mat 3:4.

Dho Aram (Suria). Ma en dhok ma dwa chalre ahinya gi dho Hibrania. Nyuktane chalre gi mag dho Hibrania. Jo-Aram (Suria) e ma ne tiyo kode chon, kae to bang'e ne ochak ti kode e piny mangima e weche mag ohala kod tudruok e ndalo loje mag Asuria kod Babilon. Bende, mano e dhok ma ne itiyogo e bwo loch mar Jo-Persia. (Ezr 4:7) Nitie kuonde moko e bug Ezra, gi Yere-

mia, kod Daniel, ma ne ondik e dho Aram (Suria). Nitie weche moko mag dho Aram ma ne otigo e Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien).—Ezr 4:8–6:18; 7:12-26; Yer 10:11; Dan 2:4b–7:28; Mar 14:36; Tic 9:36.

Dho Grik. Mani e dhok ma joma ne odak e piny Grik ne wacho. Bende, itiyo gi nyingno kiwuoyo kuom jopiny Grik kata joma anyuolagi ne oa kuro. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), wachno bende itiyogo e yo malach kiwuoyo kuom ji duto ma ok gin Jo-Yahudi, kata kuom joma dho Grik kod kit ngima Jo-Grik ne ochiko timbegi.—Joe 3:6; Joh 12:20.

Dinari. Mani ne en pesa ma mingli molos gi fedha mar Jo-Rumi ma pekne ne chiegni romo gram 4. Pesano ne nigi picha mar Kaiser konchiel. Ne en pesa michulo ng'ato bang' tiyo odiechieng' achiel. En e pesa ma mingli mar “osuru” ma Jo-Rumi ne solo kuom Jo-Yahudi.—Mat 22:17; Luk 20:24.

Drakma. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), wachni itiyogo kiwuoyo kuom pesa ma mingli mar Jo-Grik. E kindeno, pek mar pesano ne chiegni romo gram 3 gi nus kama.—Mat 17:24.

F

Farao. Nying ma ne imiyo ruodhi mag Misri. Muma wuoyo kuom Farao abich (Shishak, So, Tirhaka, Neko, kod Hofra), to mamoko ok nyiswa nyingegi, kaka ma ne owuoyo gi Ibrahim, Musa, kod Josef. —Wuo 15:4; Rum 9:17.

G

Gehena. Ma en nying mar dho Grik miluungogo Hoho mar Hinom ma ne yudore e yo podho chieng' mar Jerusalem. (Yer 7:31) Ne okor ni kanyo e kama ringre joma otho ne dhi keree. (Yer 7:32; 19:6) Onge gimoro amora ma nyiso ni dhano kata le moro amora ne owit e Gehena mondo owang'gi ka gingima kata mondo gisandre. Omiyo kanyo ok nyal bedo kama dhano nyalo neno gi wengegi, kata kama chunje dhano isandoe nyaka chieng' e mach. Kar mano, Yesu kod jopuonjrene ne otiyo gi wach mar Gehena kaka gima ochung' ne kum ma nyaka chieng' mar "tho mar ariyo," ma en kethruok ma nyaka chieng'. —Fwe 20:14; Mat 5:22; 10:28.

H

Hades. Ma en wach e dho Grik ma e dho Hibrania iluongo ni "Sheol." Iloke ni "Liel" gi nyukta mokwongo maduong' mondo onyisgo ni ochung' ne kar joma otho duto. —Ne LIEL.

Hames. Ma en nyasach Jo-Grik, ma wuod Zeu. E dala mar Listra, ji noluongo Paulo ni Hames nikech ne gigalo ni otimo migawo mar Hames, kaka jaote mar nyiseche kendo kaka nyasaye ma olony e wuoyo. —Tic 14:12.

Har-Magedon. Wachni e dho Hibrania en *Har Meghid-dohn'*, ma tiende en "Got mar Megido." Wachno itiyogo kiwuoyo kuom "Iweny mar odiechieng' maduong' mar Nyasaye Manyalo Duto," ma "ruodhi mag piny mangima" biro chokore mondo giked e Iweny gi Jehova. (Fwe 16:14, 16; 19:11-21)—Ne MASIRA MADUONG'.

Hekalu. Ot ma ne ni Jerusalem ma Jo-Israel ne tiyogo e lamo Nyasaye. En e ma ne okawo kar tabenakel ma ne idaro kinde ka kinde. Solomon e ma nogero hekalu mokwongo ma Jo-Babilon noketho. Zerubabel e ma nogero hekalu mar ariyo bang' ka Jo-Israel ne osea e tuech Babilon. Hekaluno e ma Herode Maduong' ne oduogo ogero bang'e. Seche moko iluongo hekalu ei Ndiko ni "ot." —Mat 21:13; Luk 11:51; 1We 29:1; 2We 2:4; Mat 24:1.

Herode. Ma ne en nying joot moro ma Jo-Rumi ne keto mondo oloch e wi Jo-Yahudi. Mokwongo kuomgi ne

en Herode Maduong', ma ne ong'ere kaka jal ma nogero hekalu man Jerusalem kendo. Kendo en e ma nochiko mondo oneg nyithindo kane odwaro nego Yesu. (Mat 2:16; Luk 1:5) Herode Akelao kod Herode Antipa, ma ne gin yawuot Herode Maduong', ne oket mondo obed gi telo e wi alwora moko mag pinyruodh wuon-gi. (Mat 2:22) Antipa ne en achiel kuom ji ang'wen ma ne nigi telo kendo en e "ruoth" ma ne ni e loch kuom higni adek ma Kristo ne otiyogo ne Nyasaye e piny. Weche ma iwuoyoe e bug Tich Joote sula 1 nyaka 12 ne otimore ka pod jalo en ruoth. (Mar 6:14-17; Luk 3:1, 19, 20; 13:31, 32; 23:6-15; Tic 4:27; 13:1) Bang' mano, malaika mar Nyasaye nonego Herode Agripa Mokwongo ma nyakwar Herode Maduong' bang' locho kuom kinde machuok. (Tic 12:1-6, 18-23) Wuode ma Herode Agripa mar Ariyo nochako locho, kendo nolocho nyaka e kinde ma Jo-Yahudi ne ong'anjo ne loch Jo-Rumi. —Tic 23:35; 25:13, 22-27; 26:1, 2, 19-32.

Hibrania. Ma en nying ma ne okwong luonggo Abram (Ibrahim), mondo opoge gi Jo-Amor ma ne odak machiegni kode. Bang'e, ne oti gi

nyingno kiwuoyo kuom anyuola Ibrahim ma ne owuok kuom nyakware ma Jakobo kaachiel gi dhok ma ne giwacho. E ndalo Yesu, dho Hibrania noriwo weche mag dho Aram (Suria) mang'eny e iye, kendo en e dhok ma Kristo kod jopuonjrene ne wacho.—Cha 14:13; Wuo 5:3; Tic 26:14.

Hisobu. Ma en kit yien moro mokagore ma nigi oboke mitiyogo e kiro remo kata pi e nyasi mag pwodhruok. E Johana 19:29, nyalo bedo ni hisobu ne nigi oboke kata it mitueyo e kede moro. Nenore ni ne en gi kede mabor nikech ne oti kode e ting'o sipanj ma ne oselut e divai mawach kitero e dho Yesu.—Hib 9:19.

I

Ikruok. Ma ne en nying ma ne itiyogo kiwuoyo kuom odiechieng' ma notelo ne chieng' Sabato. Odiechiengno e ma Jo-Yahudi ne ikoe gik ma ne dwarore ne Sabato. Odiechiengno ne rumo bang' podho chieng' kendo en e odiechieng' ma sani waluongo ni Tich Abich, ma Sabato ne chakoree. Odiechiengne Jo-Yahudi ne chakore godhiambo nyaka e odhiambo ma ne luwo.—Mar 15:42; Luk 23:54.

Israel. Mani en nying ma Nyasaye nomiyo Jakobo. Bang'e ne itiyogo kod nyingno kuom

koth Jakobo duto ka gin kaka oganda. Kinde mang'eny, anyuola ma ne owuok kuom yawuot Jakobo 12 ne iluon-goga ni nyithind Israel, od Israel, oganda (chwo) Israel, kata Jo-Israel. Israel bende en nying ma ne itiyogo kaka nying dhouidi apar mag pinyruoth ma nyandwat ma ne opogore moweyo pinyruoth ma milambo. Bang'e ne oti gi nyingno kiwuoyo kuom Jokristo mowir, tiende ni "Israel mar Nyasaye."—Gal 6:16; Cha 32:28; 2Sa 7:23; Tic 4:10; Rum 9:6.

J

Jachien. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), mani en nying ma nyiso kido mar Satan kaka "jaketh nying." Ne omi Satan nyingno nikech en e jal ma ketho nying Jehova e okang' maduong'ie moloyo, kodonjone e yor miriambo, koketho wachne maber, kod nyinge maler.—Mat 4:1; Joh 8:44; Fwe 12:9.

Jadolo. Ng'at ma ne wuoyo gi oganda e lo Nyasaye kopuonjogi e wi Nyasaye kod chikene. Jodolo bende ne wuoyo gi Nyasaye e lo oganda, ka gichiwo misengni kendo sayo ne oganda. Ka Chik Musa pod ne onge, dichwo ma wuon ot e ma ne tiyo kaka jadolo ne joode. E bwo Chik Musa, jood

Harun ma chwo ma ne wuok e dhood Lawi e ma ne bedo e tij dolo. Chwo mamoko ma Jo-Lawi to ne bedo jokonygi. Kane ochak singruok manyien, Israel ma ok mar ringruok e ma koro nobedo oganda mar jodolo, ka Yesu Kristo e jodolo maduong'.—Wuo 28:41; Hib 9:24; Fwe 5:10.

Jadolo Maduong'. E bwo Chik Musa, en e ng'at ma ne chung' e nyim Nyasaye e lo oganda. En bende e ma ne en e wi jodolo mamoko duto. Iluonge bende ni jaduong'-jodolo. En kende e ma ne oyiene donjo e Kama Ler Moloyo e tabenakel. Bang'e en e ma ne odonjo e Kama Ler Moloyo e hekalu. Ne ojadonjo kanyo mana dichiel kende e higa e Odiechieng' mar Umo Richo. "Jadolo maduong'" en nying ma bende itiyogo kuom Yesu Kristo.—Law 16:2, 17; 21:10; Mat 26:3; Hib 4:14.

Jaduong'. Wachni itiyogo kiwuoyo kuom joma hikgi ng'eny, to ahinya wuon Ndiko tiyo kode kowuoyo kuom joma omi migepe mag tayo kendo ma nigi ting' e wi oganda. Bende, bug Fweny tiyo gi wachni kowuoyo e wi chuech mag polo. Wach molok ni "jaduong'" en *pre-sby'te-ros* e dho Grik. Itiyo kode sama iwuoyo kuom joma nigi ting'

mag tayo e kanyakla.—Wuo 4:29; Nge 31:23; 1Ti 5:17; Fwe 4:4.

Jaduong'-jodolo. Ma en nying machielo ma Ndiko mag Dho-Hibrania (Muma Machon) tiyogo kowuoyo kuom “jadolo maduong’.” Nenore ni e Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), itiyo gi nying mar “jodong-jodolo” kiwuoyo kuom chwo ma ne nigi migawo maduong’ e tij dolo. Ne ginyalo bedo jodolo mado ngoma ma ne osegol e tij dolo kod joma ne otelo ne kidienje 24 mag dolo.—2We 26:20; Ezz 7:5; Mat 2:4; Mar 8:31.

Jagach. Ng’at ma duoko winjruok mosekethore e kind jiarayo kata kidienje ariyo. Ei Ndiko, Musa kod Yesu ne gin jogach. Musa ne en jagach mar singruok mar Chik, to Yesu nobedo jagach mar singruok manyien.—Gal 3:19; 1Ti 2:5; Hib 12:24.

Jakony-tich. E dho Grik en *di-a’ko-nos* ma koket mayot tiende en ‘jatich’ kata ‘jakony.’ Jakony-tich en ng’at ma tiyo kaka jakony mar bura mar jodongo ei kanyakla. Mondo ng’ato obed jakony-tich, nyaka ochop weche ma Muma chiko eka owinjre timo migawono.—1Ti 3:8-10, 12.

Jandiko. Ng’at ma tije ne en ndiko weche mag Ndiko mag

Dho-Hibrania (Muma Machon) kogologi kama ne osendikgie motelo. E ndalo ma Yesu nobiro e piny, nying mar “jandiko” ne itiyogo kiwuoyo kuom kidieny moro mar joma ne nigilony e weche mag Chik. Ne gikwedo Yesu.—Ezz 7:6; Mar 12:38, 39; 14:1.

Jarit. Dichwo ma ting’ne maduong’ en rito kendo bedo jakwath mar kanyakla. Wach molok ni jarit en *e-pi’skopos* e dho Grik. Tiend wachno sie en miyo gimoro arita maber. Koti gi nying mar “jarit” kata “jaduong’” ei kanyakla mar Jokristo, giduto ginyiso migawo achiel. Nying mar “jaduong’” nyiso ni ng’at moket e migawono nigi kido ma nyiso ni otegn e yie, to nying mar “jarit” jiwo tije motodore gi migawo moketeeno.—Tic 20:28; 1Ti 3:2-7; 1Pe 5:2.

Jatelo Maduong’. Wachni itiyogo kiwuoyo kuom migawo ma Yesu Kristo nigo mar gonyo oganda dhano ma winjo Nyasaye mondo gia e gik malit ma richo kelo kendo otergi e ngima mochwere.—Tic 3:15; 5:31; Hib 2:10; 12:2.

Jehova. Nying mogol e *Tetragrammaton*, tiende ni nyukta ang’wen mag nying Nyasaye owuon e dho Hibrania. Nyingno yudore kuonde mokalo 7,000 e Muma ngima.

Kwanno oriwo nyadi 237 e loko mar Ndiko mag Dho Grik (Muma Manyien).

Jo-Farisai. Mani ne en kidiyen ma ne nigi huma e din mar Jo-Yahudi e kinde ma Yesu ne nie piny. Ne ok gin anyuola mar jodolo. Kata kamano, ne gimakore gi Chik Musa ahinya kod weche ma tindotindo mag Chik. Bende, ne gimiyochike kod timbe moa kuom kwere duong'. (Mat 23:23) Ne gikwedo timbe kod chike mag Jo-Grik. To nikech ne gin jopuonj mag Chik kod timbe mag oganda, ne gin gi teko e wi oganda. (Mat 23:2-6) Moko kuomgi bende ne gin jokanyo mag buch Sanhedrin. Kinde mang'eny, ne gikwedo Yesu e wach rito Sabato, chike gi timbe oganda, kod riwruok gi joricho gi josomal osuru. Moko nobedo Jokristo kaka Saulo ma ne a Tarsos.—Mat 9:11; 12:14; Mar 7:5; Luk 6:2; Tic 26:5.

Jok. Yath ma ne iketo e gok ng'ato kae to ilieroe osike koni gi koni, kata yath ma iketo e ng'ut le ariyo kaka jamni sama giywayo gari kata kwer. Nikech kinde mang'eny wasumbni ne tiyo gi jok e ting'o osike mapek, ihinyo ti gi wach mar jok e yor ranyisi kinyisogo kaka ng'ato bedo misumba ng'at machielo, gi sand kod

chandruok. Golo kata turo jok en wach ma nyiso gonyo ng'ato kata gimoro oa tuech, sand, kod chandruok.—Law 26:13; Mat 11:29, 30.

Jokerubi. Magi gin malaike manie rang'iny ma malo ma nigi migepe makende. Gipogore gi joserafi.—Cha 3:24; Wuo 25:20; Isa 37:16; Hib 9:5.

Jolup Epikuro. Magi ne gin joma ne luwo puonj Ja-Grik miluongo ni Epikuro ma ne puonjo riekni mag dhano (341-270 Ka Kristo Podi). Puonjgi ne jiwo ni gima duong' ahinya e ngima ng'ato en manyo mana gima more owuon.—Tic 17:18.

Jolup Stoiko. Ne gin jolup skund Jo-Grik ma ne puonjo riekni mag dhano. Ne gipuo-njo ni mor en dak e ngima ma ngato tiyoe gi pache kendo ka luwore gi kaka ngima obet. Ka luwore kodgi, ng'at mariek gadier ne en ng'at ma ok winj lit kata mor.—Tic 17:18.

Joote. Tiende sie en "joma oor," kendo itiyoko kiwuoyo kuom Yesu kod jomoko ma ne oor mondo oti ne jomamoko. Kinde mang'eny, itiyoko kiwuoyo kuom jopuonjre 12 ma Yesu owuon ne oyiero moketo mondo giti e loye.—Mar 3:14; Tic 14:14.

Jo-Sadukai. Mani ne en kidiyen ma ne nigi huma e din

mar Jo-Yahudi ma ne oting’o jomwandu gi jodolo kendo ne gin gi teko ahinya kuom gik ma ne itimo ei hekalu. Ne gikwedo chike kod timbe mag Jo-Farisai kaachiel gi puonj mamoko mag Jo-Farisai. Ne ok giyie kuom chier, kata ni malaike nitiere. Ne gikwedo Yesu.—Mat 16:1; Tic 23:8

Jo-Samaria. Chon nyingno ne itiyogo kiwuoyo kuom Jo-Israel mag pinyruoth ma nyandwat ma ne nigi dhoudi apar. Kata kamano, bang’ kane Jo-Asuria oseloyo Samaria e higa 740 Ka Kristo Podi, nochopo kama koro nyingno ne itiyogo bende kuom welo ma Jo-Asuria nokelo e pinyno. E ndalo Yesu, kane oti gi nyingno, ng’ato ok ne nyal paro ni iwuoyo kuom oganda moro, kata kidiény mar jo siasa. Kinde mang’eny, nyingno ne itiyogo kiwuoyo kuom joma ne wuok e kidiény moro mar din ma ne yudore e alwora machon mar Shekem kod Samaria. Joma ne ni e kidiény mar dinno ne luwo puonj moko ma ne opogore ahinya gi mag jodin mar Jo-Yahudi.—Joh 8:48.

K

Kaisar. Nying joot moro mar Jo-Rumi ma bang’e nobedo nying mitiyogo kuom joloch mag Rumi. Muma wuoyo kuom Kaisar Augusto, Tibe-

rio, kod Klaudio. To kata obedo ni Nero ok ohul nyinge ei Muma, en bende ne iluonge ni Kaisar. “Kaisar” bende itiyogo e Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien) kiwuoyo kuom loje man e wi oganda, kata loch mar piny moro.—Mar 12:17; Tic 25:12.

Kama Ler Molojo. En e kama ne opog ma iye mogik ei tabenakel, to bang’e ei hekalu, kama ne iketoe sandug singruok. Bende, ne iluonge ni Kama Ler mar Kuonde Maler. Jadolo maduong’ kende e ma ne oyiene donjo e iye. Musa bende ne oyiene donjo kanyo to ok ne en jadolo maduong’. Jadolo maduong’ ne donjo kuro mana e Odiechieng Pwodho ji ma ne itimo higa ka higa.—Wuo 26:33; Law 16:2, 17; 1Ru 6:16; Hib 9:3.

Kanyakla. Oganda mar ji mochokore kanyachiel nikech wach moro kata tich moro. E Ndiko mag Dho-Hibrania (Muma Machon), kinde mang’eny itiyogo kode kiwuoyo kuom oganda mar Israel. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), itiyogo kode kiwuoyo kuom kanyakla mopogore opogore mag Jokristo, to ahinya wuon itiyogo kode kiwuoyo kuom kanyakla mangima mar Jokristo.—1Ru 8:22; Tic 9:31; Rum 16:5.

Kidi mar pong'. Ne en kidi molworore ma ne iketo e wi kidi ma chal kode kendo ne itiyoko kode e rego cham. Ne nitie gima ne iketo e kindgi mondo okonyo kidi ma malo lworore. E ndalo ma ne indiko Muma, mon e ma ne hinyo tiyo gi pong' ma ne iregogo gi lwe-do ma ne yudore e mier mang'eny. Nikech joot ne nyaka ti gi pong' eka giyud chiemb odiechieng', Chik Musa ne kwero ni ng'ato kik pe pong' nyawadgi, kata nyapong' miregogo mondo obedne kaka gima osingne. Ne nitie ponge madongo ma ne iloso kamano ma le e ma ne ywayo ka rundo.—Rap 24:6; Mar 9:42.

Kidi moriwo kor ot. Mani ne en kidi ma ne bedo mise mar kor ot. Kane igero udi madongo kod ohinga mag mier, ne iyiero kidi motegno moloyo mondo obed mise. Wachno bende itiyogo e yor ranyisi kiwuoyo kuom chakruok mar chueyo piny, kendo iluongo Yesu ni “mise mar kidi moriwo kor ot” mar kanyakla mar Jokristo, miporo gi od Nyasaye.—Efe 2:20.

Kom-Bura. Kinde mang'eny, ne en kama oting'ore malo matin oko e laru. Kanyo e kama jotelo ne chung'ie mondo giwuo gi oganda kendo mondo giland buche ma giseng'ado.

Wacho ni “kom-bura mar Nyasaye” kod “kom-bura mar Kristo” gin mana weche ma nyiso chenro ma Jehova oketo mar ng'ado ne oganda dhano bura.—Rum 14:10; 2Ko 5:10; Joh 19:13.

Kristo. E dho Grik en *Khristos'*. En nying momi Yesu. E dho Hibrania nyingno en “Mesia” kata “Ng'at Mowir.”—Mat 1:16; Joh 1:41.

Kuong'ruok. Weche mitiyogo e nyiso ni gimoro en adier, kata singruok ma ng'ato timo konyisogo ni oyie gi gimoro, kata ok obi timo gimoro. Kinde mang'eny, en singruok ma ng'ato timo ne ng'at ma nigidi duong' moloye, to ahinya wuon ne Nyasaye. Jehova ne ojiwo singruok ma ne osetimo gi Ibrahim e yor kuong'ruok.—Cha 14:22; Hib 6:16, 17.

L

Laru. Ne en kama ne ochiel kolworo tabenakel, bang'e ne en alwora mar hekalu kama ochiel gi ohinga. Kendo mar misango ne yudore e laru mar tabenakel, kae to bang'e ne oyudore e laru ma iye mar hekalu. Muma bende wuoyo kuom laru mag udi moko kod ute mag ruodhi.—Wuo 8:13; 27:9; 1Ru 7:12; Mat 26:3; Mar 15:16; Fwe 11:2.

Liel. Kondike gi nyukta matindo to ochung' ne liel ma

iyikoe ng'ato achiel, to sama ondike ka nyukta mokwongo duong', ochung' ne kar joma otho duto. E dho Hibrania iluonge ni "Sheol," to e dho Grik en "Hades." Muma wuoyo kuom Liel e yor ranyisi kaka kamoro kata chal moro ma joma ni e iye kanyo ok ong'eyo gimoro amora, kendo onge gimoro amora ma gitimo.—Cha 47:30; Ekl 9:10; Mat 27:61; Tic 2:31.

Lodi mar yien. Ne en gima ne itiyogo e tueyo ng'ato mondo okume. Moko ne gin mana mag tueyo tielo kende. Lodi mamoko ne itueyogo ng'ato ka miyo dende duto bet modolore marach, ma nyalo bedo ni ne tueyo tielo, lwe-do, kod ng'ut kanyachiel.—Jer 20:2; Tic 16:24.

Loko chuny. Muma tiyo gi wachni konyiso ng'at moloko pache kendo oywago ang'e koa e chunye nikech kit ngimane machon, kata timbene maricho, kata gima nonego otim to ok otimo. Ng'at moloko chunye gadier nyago kido ma nyiso ni oloko kit ngimane.—Mat 3:8; Tic 3:19; 2Pe 3:9.

M

Makedonia. Alwora moro man nyandwat mar Grik ma ne obedo gi huma ahinya e ndalo ma Aleksanda Maduong' ne nie loch. Ne en alwora ma ne

ok obedo e bwo loch jomamoko nyaka e kinde ma Jo-Rumi ne oloye. Makedonia ne en gweng' mar Rumi e ndalo ma jaote Paulo ne odhi e wudhe mar Ulaya. Paulo ne olimo Makedonia didek.—Tic 16:9.

Malaika Maduong'. Tiende en "malaika motelo ne malaike mamoko." Wachu ni malaika "motelo" kata "maduong'" nyiso ni nitiere malaika achiel kende maduong' ne jowetene. Nyinge en Mikael.—Dan 12:1; Juda 9; Fwe 12:7.

Malaika. Wachni e dho Hibrania en *mal'akh'* to e dho Grik en *ag'ge-los*. Tiend weche ariyogo sie en "jaote," to itiyogi gi "malaika" sama iwuoyo kuom jaote ma en achiel kuom chuech mag polo. (Cha 16:7; 32:3; Jak 2:25; Fwe 22:8) Malaika gin chuech mag polo ma nigi teko ahinya. Nyasaye ne ochueyogi chon ka pok nochueyo dhanu. Ei Muma, iluongogi ben-de ni 'gana apar mag joma ler,' kendo ni "yawuot Nyasaye," kendo ni 'sulwe mag okinyi.' (Rap 33:2; Ayu 1:6; 38:7; Juda 14) Ne ok ochuegi gi nyalo mar nyuolo joma chal kodgi. Moro ka moro kuomgi ni mana kaka ne ochueye a chakruok. Kwan-gi ng'eny mokalo milion mia achiel. (Dan 7:10) Muma nyiso ni moro

ka moro kuomgi nigi nyinge gi kite owuon. Kendo ginyiso bolruok nimar ok gidwar ni ji olamgi, kendo thothgi notamore kata mana hulo ne ji nyingegi. (Cha 32:29; Luk 1:26; Fwe 22:8, 9) Opoggi e rang'iny mopogore opogore kendo gin gi migepe mopogore opogore kaka: tiyo e nyim komloch mar Jehova, kowo ote mage, konyo jotij Jehova manie piny, chopo kum mag Nyasaye, kod riwo lwedo tij yalo wach maber. (2Ru 19:35; Za 34:7; Luk 1:30, 31; Fwe 5:11; 14:6) E ndalo ma biro, gibiro riwo Yesu lwedo e kedo gi ogendni e lweny mar Har-Magedon.—Fwe 19:14, 15.

Manemane. En kit gam moro ma nigi tik mang'we ng'ar. Ne igole kuom kit yien mag kuthe mopogore opogore kata yien mamoko ma tindotindo. Manemane ne en achiel kuom gik ma ne ilosogo mo maller mar wir. Ne ikire e lewni kata otendni mondo gibed gi suya mamit. Bende, ne imede e modhi mag rwayo del gi mag wiwo del. Manemane bende ne itiyogo e iko ringruok ne yik.—Wuo 30:23; Nge 7:17; Mar 15:23; Joh 19:39.

Manna. Mani e chiemo ma Jo-Israel ne chamo e diere ma ne giwuotho e thim kuom higin 40. Jehova e ma ne omiyo-

gi chiemono. Chiemono ne jayudore e lowo e yor hono e tho okinyi kokinyi mak mana e chieng' Sabato. Ka Jo-Israel ne ohango nene, ne gipenjo ni, “Ma to ang'o?” kata ni, “*man hu'?*” e dho Hibrania. (Wuo 16:13-15, 35) Yesu bende ne ogo ngero e wi manna.—Joh 6:49, 50.

Masira maduong'. E dho Grik, wach motigo ni “masira” nyiso lit kata chandruok ma ng'ato bedogo nikech okalo e chal matek. Yesu nowuoyo kuom “masira maduong'” ma pok notimore ma ne dhi biro e Jerusalem. To ahinya wuon ne owuoyo e wi masira ma ne dhi biro kuom oganda dhano duto motudore gi ‘birone kod duong’,’ e kinde ma biro. (Mat 24:21, 29-31) Paulo nonyiso ni masirano en okang' makare ma Nyasaye biro chulogo kuor ne “joma ok ong'eyo Nyasaye kod joma ok luw wach maber” e wi Yesu Kristo. Bug Fweny sula 19 nyiso ni Yesu otelo e nyim oganda lweny mar polo ka gikedo gi ‘ondiek gi ruodhi mag piny, kod ogendni mag lweny maggi.’ (2Th 1:6-8; Fwe 19:11-21) Bug fweny nyiso ni “oganda mang'ongo” biro tony e masirano. (Fwe 7:9, 14)—Ne HAR-MAGEDON.

Mesia. E dho Hibrania, tiende en “ng'at mowir” kata “ng'at

mool mo kuome.” Wach ma chalo kode e dho Grik en “Kristo.”—Dan 9:25; Joh 1:41.

Mina. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), mina achiel ne romre gi drakma 100. Pekne ne romo gram 340.—Luk 19:13.

Misango. Chiwo ma ng’ato golo ne Nyasaye ka ogoyogo erokamano, kata ka otimo richo, kata mondo oduok winjruok maber e kinde gi Nyasaye. Kochakore gi Abel, dhano ne chiwo misengni mopogore opogore moriwo le, nyaka koro singruok mar Chik Musa nonyiso ayanga ni misango en gima ne dwarore. Bang’ ka Yesu nosechiwo ngimane ma onge richo kaka misango, misengni mag le koro ne ok dwarre. Kata kamano, Jokristo pod dhi nyime chiwo misengni ne Nyasaye e yor ranyisi.—Cha 4:4; Hib 13:15, 16; 1Jo 4:10.

Molok. Nyasach Jo-Amon; nyalo bedo ni en e ma bende ne iluonge ni Malkam, Milkom, kata Molek.—Tic 7:43.

N

Ng’at Marach. Mani en nying miluongogo Satan Jachien ma en ng’at ma kwedo Nyasaye kod chikene makare.—Mat 6:13; 1Jo 5:19.

Nitie; intie; entie. Kuonde moko ei Ndiko mag Dho-Grik

(Muma Manyien), wechego itiyogo ka iwuoyo kuom kinde ma Yesu Kristo ni e kom-loch chakre ndalo ma ne idhi kete obed Ruoth ma Mesia nyaka kinde mag giko mar ndalo. Kinde ma iwacho ni Kristo nitie ok en mana biro kae to owuok mapiyo. Kar mano, kindeno okwako ndalo ma nitie gik ma nyiso sie ni en kindeno.—Mat 24:3.

Nyangu. Golo pien mar duong’ dichwo. Ne en chik kuom Ibrahim kod kothe, to ok en chik momako Jokristo. Itiyo kode bende kaka ngero kata ranyisi e yore mopogore opogore ei Ndiko.—Cha 17:10; 1Ko 7:19; Fil 3:3.

Ombulu. Ne gin bepe moko ma tindotindo kata kite ma ne itiyogo e ng’ado wach. Ne itueyogi e nanga kata ketogi ei gimoro kae to iyiekogi. Bao kata kidi ma ne okwongo lwar oko, kata ma ne okwong kaw e ma ne iyiero. Kinde mang’eny, ne ilamo mondi ka pok otim mano.—Mat 27:35; Tic 1:26.

P

Paradiso. Puodho majaber ahinya. Puodho mokwongo ma kamano ne en Eden ma Jehova noloso ne dhano ariyo mokwongo. Sama Yesu ne wuoyo gi achiel kuom joketho ma ne ogur bute, ne owuoyo e yo ma nyiso ni piny ibiro lok mi

bed paradiso. E 2 Jo-Korintho 12:4, itiyo gi nying mar paradiso e yor ranyisi. To e Fweny 2:7, iwuoyo kuome kaka paradiso manie polo.—Wer 4:13; Luk 23:43.

Pasaka. Pasaka ne en sawo ma ne itimo e odiechieng' mar 14, e dwe mar Abib (ma bang'e ne iluongo ni Nisan). Sawono iparogo resruok mar Jo-Isra-el kane giwuok Misri. E sawono ne iyang'o nyarombo (kata diel) kae to ibule kata ithole kendo ne ichame gi alot makech kod makate ma onge thowi.—Wuo 12:27; Joh 6:4; 1Ko 5:7.

Pasia. Nanga maber ma ne otwang'ie pichni mag jokerubi. Nangano ne pogo Kama Ler gi Kama Ler Molooyo e tabenakel kendo bang'e e hekalu.—Wuo 26:31; 2We 3:14; Mat 27:51; Hib 9:3.

Pentekost. Ne en sawo mar ariyo kuom sawo adek madongo ma ne dwarore ni chwo duto ma Jo-Yahudi odhi otim Jerusalem. Tiend Pentekost en "(Odiechieng') mar 50." En nying mitiyogo e Ndiko mag Dho-Grik mag Jokristo (Muma Manyien). E Ndiko mag Dho-Hibrania (Muma Machon) iluonge ni Sawo mar Keyo kata Sawo mar Jumbe. Ne itime e odiechieng' mar 50. Ne ing'eyo

odiechiengno kochak kweno e tarik 16 e dwe mar Nisan.—Wuo 23:16; 34:22; Tic 2:1.

R

Rawar. Nengo michulo mondo owargo gimoro oa e tuech, kata kum, kata chandruok, kata richo, kata e bwo ting' moro. Ne ok ochuno ni rawarno obed pesa kinde duto. (Isa 43:3) Rawar ne dwarore e weche mopogore opogore. Kuom ranyisi, yawuowi makayo duto gi le ma chwo duto ne gin mag Jehova. Omiyo, mondo ogonygi kik ti kodgi e tij Jehova, ne nyaka chul rawar kata nengo mar warogi. (Kwa 3:45, 46; 18:15, 16) Kane nitie ruath ma ok orit maber mi ruadhno onego ng'ato, wuon-go ne nyaka chul rawar mondo ogonye kuom kum mar tho ma ne yudo wuon ruadhno. (Wuo 21:29, 30) Kata kamano, ng'at moneko goyiem ne ok oyiene chulo rawar. (Kwa 35:31) Maduong' molooyo, Muma wuoyo kuom rawar ma Kristo nochulo kane otho tho mar misango mondo ogony dhano ma winjo Nyasaye oa e richo kod tho.—Za 49:7, 8; Mat 20:28; Efe 1:7.

Riwi. Ma en luth moro mabor ma nigi chuma moro ma bith ka wiye ma jopith ne tiyogo e chiko jamni. Riwi ipimo gi

weche mag ng'at mariek ma jiwo jal ma winje mondo oluw puonj moting' o riek o mimiye. Wach motigo ni 'gweyo riwi' nyiso tim mar ruath ma ok dwar luwo kaka ichike ka ogweyo riwi, kendo mano ne miyo ruadhno hinyore owuon. —Tic 26:14; Bur 3:31.

Roho. E dho Hibrania en *ru'ach* to e dho Grik en *pneuma*. Thothne sama oloke ni "roho" to tiende ng'eny, kendo giduto gichung' ne gimoro ma wang' dhano ok nyal neno ma nyiso teko. E dho Hibrania kod dho Grik, wechego itiyogo kiwuoyo kuom (1) yamo, (2) much ngima ma chuech mag piny nigo, (3) teko ma dhiro chuny ng'ato ka miyo owacho kata otimo gik moko e yo moro, (4) wach mokudh ma tekone wuok kama wang' dhano ok nyal neno, (5) chuech mag polo, kod (6) teko mar Nyasaye, tiende ni roho maler. —Wuo 35:21; Za 104:29; Mat 12:43; Luk 11:13.

s

Sabato. Sabato en wach mogol e dho Hibrania to tiende en "weyo" kata "yueyo." En odiechieng' mar abiriyo mar juma ka luwore gi kalenda mar Jo-Yahudi. Ne ochakore Tich Abich bang' podho chieng', to norumo Ngeso bang' podho chieng'. Odie-

chienge mamoko mag sawo e kor e higa, kaachiel gi higa mar abiriyo kod mar piero abich, bende ne iluongo ni sabato. Onge tich moro amora ma ne onego otim chieng' Sabato mak mana tije mitimo e hekalu. E higni mag Sabato, ne ok onego opur lope kendo Jo-Hibrania ne ok chun jowetegi gi chulo gope. E Chik Musa, weche ma ne onego oluw motudore gi Sabato ne ok gin ting' mapek. To mosmos jotend din nomedo chikegi giwegi kendo mano nomiyoro rito Sabato nobedo matetek ne ji e ndalo Yesu.—Wuo 20:8; Law 25:4; Luk 13:14-16; Kol 2:16.

Samaria. Ma ne en dala maduong' mar pinyruoth ma nyandwat ma ne nigi dhou di apar mag Israel kuom higni 200 kama. Bende, ne en nying mitiyogo e luongo alworano duto. Dalano ne oger e wi got ma nyinge Samaria. E ndalo Yesu, Samaria ne en nying miluongogo alwora moro ma ne nie bwo loch Rumi. Dalano ne yudore e kind Galili gi Judea. Galili ne ni yo nyandwat, to Judea ne ni yo milambo. Kinde mang'eny, Yesu ne ok yal e alworano, kata kamano ne ojakalo e iye kendo wuoyo gi joma ne odak kuno. Petro notiyogo gi ofungu mar ariyo mar

Pinyruoth, ma en ofungu mar ranyisi kane Jo-Samaria oyudo roho maler.—1Ru 16:24; Joh 4:7; Tic 8:14.

Sandug singruok. Ma en sanduk ma ne iloso gi yadh kudho ma chalo gi kuth ogongo kendo ne imwone gi dhahabu, to ne ikete e Kama Ler Moloyo e tabenakel, kendo bang'e ne ikete e Kama Ler Moloyo e hekalu ma Solomon nogero. Ne en gi raum mar dhahabu lilo moting'o jokerubi ariyo manyore koni gi koni. Ahinya wuon, ne ojating'o kite ariyo ma ne ondikie Chike Apar mag Musa.—Rap 31:26; 1Ru 6:19; Hib 9:4.

Sanhedrin. Mani ne en bura maduong' mar Jo-Yahudi ma ne yudore Jerusalem. E ndalo Yesu, burano ne bedo gi ji 71. Jogo ne oriwo jadlolo maduong' kod jomamoko ma ne osegabedo e migawo mar jadlolo maduong', gi jood jodolo madongo, gi jodongo, gi jodong dhoudi gi anyuola, kod jondiko.—Mar 15:1; Tic 5:34; 23:1, 6.

Satan. Mani en nying ma tiende en "Ja akwede" e dho Hibrania. E dhok machon, itiyo kode kiwuoyo kuom Satan Jachien, ma en Jasigu maduong' mar Nyasaye.—Ayu 1:6; Mat 4:10; Fwe 12:9.

Sawo mar Makate Maonge Thowi. Ma ne en sawo mokuwongo kuom sawo adek madongo ma Jo-Israel ne timo higa ka higa. Ne ochakore e dwe mar Nisan tarik 15 ma en odiechieng' ma ne luwo chieng' Pasaka, kendo ne itime kuom ndalo abiriyo. Makate ma onge thowi kende e ma ne ichamo kiparogo ndalo ma ne Jo-Israel owuok Misri.—Wuo 23:15; Mar 14:1.

Sawo mar Walo Hekalu. Ma en sawo ma ne itimo higa ka higa mar pwodho hekalu bang' ka ruoth moro miluongo ni Antiochus Epiphanes ne osetime obedo ma ok ler. Sawono ne chakore e dwe mar Chislev tarik 25 kendo ne itime kuom ndalo aboro.—Joh 10:22.

Sayun; Got Sayun. Mani ne en nying mar dala miluongo ni Jebus ma ne en dala mochiel motegno mar Jo-Jebus. Ne oyudore e got ma yo milambo koa Jerusalem. Kane Daudi osekedo mokawe, nogero ode mar ruoth e dalano, bang'e ji ne ochako luonge ni "dala Daudi." (2Sa 5:7, 9) Sayun nobedo got maler, ahinya wuon ne Jehova kane Daudi odaro sandug singruok motero kanyo. Bang'e, nyingno koro ne itiyogo kiwuoyo kuom alwora mar hekalu e Got Moria, to e

kinde mamoko ne itiyo kode kiwuoyo kuom dala mar Jerusalem mangima. Kinde mang'eny Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien) tiyo gi nyingno e yor ranyisi.—Za 2:6; 1Pe 2:6; Fwe 14:1.

Sunagogi. Tiend wachni en “choko kanyachiel kata chokruok,” to e Ndiko mang'eny itiyo kode kiwuoyo kuom ot kata kamoro ma Jo-Yahudi ne romoe mondo gisom Ndiko, giyud puonj, giyal, kendo mondo gilem. E ndalo Yesu, mier matindo mag Israel ne nigi sunagogi achiel, to mier madoongo ne bedo gi mokalo achiel.—Luk 4:16; Tic 13:14, 15.

T

Talanta. En pes Jo-Hibrania ma nengone kod pekne ne duong' molooyo. Pekne ne romo kilo 34 kama. Talanta mar Jo-Grik to ne tin kendo pekne ne romo kilo 20 gi nus kama.—1We 22:14; Mat 18:24.

Tataro. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), Tataro en tuech ma chalo jela ma ne owitie malaike ma ne ong'anjo e ndalo Noa. E 2 Petro 2:4, wach motigo ni 'wito e Tataro' (*tar-ta-ro'o*) ok nyis ni “malaike ma notimo richo” ne owit e Tataro moro ka luwore gi sigendni ma joma ok ong'eyo Nyasaye wacho. Giwacho ni en jela moro manie bwo lowo

kendo kar mudho ma nyische matindo betie. Kar mano, wachno nyiso ni Nyasaye ne oketogi e chalno kogologi e polo kendo e migepegi, kae to ne oterogi nyaka e mudho mandiwa mondo kik giyud ler mar Nyasaye kod ng'eyo dwarone. Mudhono bende nyiso gima biro yudogi ma Ndiko wacho ni en kethruok ma nyaka chieng' kanyachiel gi jalochgi, ma en Satan Jachien. Kuom mano, Tataro nyiso chal ma piny mogik ma malaike ma nong'anjogo nitiere. Opo-gore gi “abiso” miwuoyoe e Fweny 20:1-3.

Ubani. Ne ilose kitiyo gi kit yien moro ma ne wang' mos ka golo suya mamit. Ubani moro makende ma ne itiyogo e tabenakel kod hekalu ne iloso kitiyo gi gik moko ang'wen. Ne iwang'e okinyi gotieno e kendo mar ubani ei Kama Ler. To e Odiechieng Pwodho Ji, ne iwang'e e Kama Ler Molooyo. Sama ubanino ne wang', mano ne nyiso ni Nyasaye oyie gi lamo mag jotichne momakore kode. Onge chik ma nyiso ni Jo-Kristo bende one-go oti gi ubani.—Wuo 30:34, 35; Law 16:13; Fwe 5:8.

W

Wach maler moum. Mani en wach motudore gi dwach Nyasaye kendo mowuok kuom

Nyasaye. Kendo ielega mana ne jogo ma Nyasaye oyiero. —Mar 4:11; Kol 1:26.

Wach mokor. Mani en wach mokudh gi much Nyasaye. Onyalo bedo wach ma nyiso dwach Nyasaye kata ma lando dwarono. Wach mokor nya-lo bedo wach ma puonjo timbe mabeyo, ma chiwo chik kata kum, kata wach ma nyiso gima biro timore bang'e. —Mat 13:14; 2Pe 1:20, 21.

Wiro. Tiende sie e dho Hibrania en "wiro gi mo." Mo ne iwiro kuom ng'ato kata kuom gimoro mondo obed kaka ranysi ni owale ne tich make-nde. E Ndiko mag Dho-Grik (Muma Manyien), itiyo gi wachno bende kiwuooy kuom olo roho maler kuom joma oyier ma nigi geno mar dhi e polo.—Wuo 28:41; 1Sa 16:13; Luk 4:18; Tic 10:38; 2Ko 1:21.

Wuod Daudi. En wach ma kinde mang'eny itiyogo kuom Yesu, ma jiwo ni Yesu ne dhi bedo Ruoth ka luwore gi singruok ma ne onyis ni ne dhi timore kokalo kuom ng'at mo-wuok e anyuola mar Daudi. —Mat 12:23; 21:9.

Wuod dhano. Wachni yudore chiegni nyadi 80 e buge mag Injili. Itiyo kode kiwuooy kuom Yesu Kristo kendo wachno nyiso ni ne onyuole e ringruok mobedo dhano. Omiyo, ne

ok en aena chuech mar polo ma ne orwako ringruok mar dhano. Wachno bende nyiso ni Yesu ne dhi chopo wach ma ne okor e Daniel 7:13, 14. E Ndiko mag Dho-Hibrania (Muma Machon) ne oti gi wachno kiwuooy kuom Ezekiel kod Daniel, ka ijiwogo ni ne gin mana dhano adhana ma ne wuoyo e lo Nyasaye. Omiyo, mano ne nyiso pogruok maduong' manie kind dhano kod ng'at ma Wuon oteno.—Eze 3:17; Dan 8:17; Mat 19:28; 20:28.

Y

Yadh-Sand. E dho Grik, en *stau-ros'* to tiende en yath moriere tir kaka ma ne ongie Yesu. Onge gima nyiso ni tiend wachno e dho Grik en msalaba kaka ma joma ok lam Nyasaye ne tiyogo e lemo kuom higni mang'eny kane Kristo pok obiro e piny. Kolok wach mar dho Grikno ni "yath mar *sand*," mano e ma dimbo tiende e wang'e, nikech Yesu bende notiyo gi *stau-ros'* e nyiso sand, chandruok, kod wichkuot ma jolupne ne dhi yudo.—Mat 16:24; Hib 12:2. Ne YATH.

Yath. Mani ne en yath moro moriere tir ma ne itueyoe ng'ato. Ogendni moko ne tiyo kode e nego ji, kata e lie-ro ringre joma osetho mondo

mano obed kaka siem ne jomamoko, kata okelnegi wichkuot. Jo-Asuria ma ne ong'ere kaka jolweny mager, ne ohero ng'awo ringre joma gimako e yien moko ma wigi bitho bitho. Yien-go ne ichwowo e bund igi ka dhi malo nyaka e korgi. Kata kamanu, e chik Jo-Yahudi, joma notimo richo madongo kaka chayo Nyasaye kata lamo sanamu, ne ikwongongo inego gi kite kata kitiyogi yore mamoko, kae to ringregi ne ing'awo e yien mondo obed siem ne jomamoko. (Rap 21:22, 23; 2Sa 21:6, 9) Seche moko Jo-Rumi ne tueyo atueya ng'ato e yath, kama ne onyalo dong'ie ka ongi ma kuom ndalo moko ka pok otho nikech rem, riyo, kech, kata liet mar chieng'. Kinde moko, ne gitiyo gi musmal e guro lwedo kod tiend ng'ato e yath, mana kaka ne gitimo ne Yesu.—Luk 24:20; Joh 19:14-16; 20:25; Tic 2:23, 36—Ne YADH-SAND.

Yorno. Mani en wach motigo e yor ranyisi e Ndiko kinyisogo timbe kod weche ma Jehova oyiego kata ma ok oyiego. Ne iluongo joma nobedo jolup Yesu Kristo ni jo “Yorno,” tiende ni ne gin joma ne omakore gi kit ngima ma nyiso ni ne giketo yie kuom Yesu Kristo kendo luwo ranyisine.—Tic 19:9.

Yufrati. Ma en nying aora mabor molojo mamoko man yo podho chieng' mar Asia kendo en aora makende. Bende, en achiel kuom aoche ariyo madongo e Mesopotamia. Ikwongongo wuo kuom aorano e Chakruok 2:14 kaka achiel kuom aoche ang'wen mag Eden. Kinde mang'eny, iluongo ni “Aora.” (Cha 31:21) Ne en e tong' ma nyandwat mar alwora ma ne omi Jo-Israel.—Cha 15:18; Fwe 9:14; 16:12.

Z

Zaburi. Wende mag pako Nyasaye. Zaburi ne indiko kaka wende kae to jo Nyasaye wero. Ne iwerogi bende kama ji duto ne lamoe Jehova Nyasaye e hekalune man Jerusalem.—Luk 20:42; Tic 13:33; Jak 5:13.

Zeu. Mani ne en nyasaye maduong' mogik mar Jo-Grik. Kane Barnaba ni Listra, ji ne ogalo ni en Zeu. Gik machon mogorie ndiko ma ne oyud machiegni gi Listra wuoyo e wi “jodolo mag Zeu” kod “Zeu nyasach wang'-chieng'.” Meli ma Paulo ne oidho koa e chula mar Malta ne nigi kido yo ka wiye mondikie ni “Yawuot Zeu,” tiende ni owete ma rude, Castor gi Pollux.—Tic 14:12; 28:11.

Mondo iyud weche momedore, inyalo dhi e Websait mar www.jw.org/luo, kata ndiko ne Joneno mag Jehova kitiyo gi achiel kuom adrese mowinjore piny kae.